

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Θ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ

1918—1922

- ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ (ΣΕΡΒΙΑ, Μ. ΑΣΙΑ)
- ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΚΟΥΡΤΣΑΣ
- ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ (Μ. ΑΣΙΑ)
- ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ >
- Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ >
- Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ >

«Σταγόνα τύχης θέλω, οὐ φρενῶν πίθον»
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

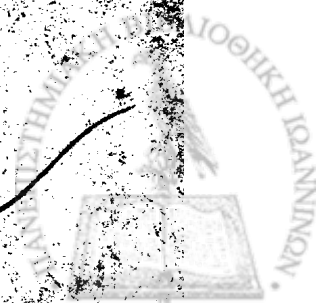
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1935

BK
T40

Handwritten signature

BK
T51

Δεδοσμένα Εργοίονα ἰσχυροῦσων Κορυθῶσ
με' ααγι' αεθαομοῖ Αο.επ. 139903

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Θ. ΤΡΙΚΟΥΤΗ
ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ

1918—1922

- ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ (ΣΕΡΒΙΑ, Μ. ΑΣΙΑ)
- ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ
- ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
- ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
- Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ
- Α' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

«Σταγόνα τύχης θέλω, οὐ φρενῶν πίθον»
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ: Α. ΔΙΑΛΗΣΜΑ
1934

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΘΕΜ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ (*)

Ἡ παλαιὰ καὶ ἀρχοντικὴ ἐκ Μεσολογγίου οἰκογένεια Τρικοῦπη, εἶναι ἴσως ἡ μοναδικὴ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια, ἡ ὁποία συνεχῶς ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ περίπου αἰῶνα προσέφερε δι' ὅλων αὐτῆς τῶν μελῶν κατὰ διαδοχικὴν σειρὰν γενεῶν, πλείστας ὕσας καὶ πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶναι ἀντάξιος γόνος καὶ ὁ Ἀντιστρατήγος Νικόλαος Θεμ. Τρικοῦπης.

Ὁ προπάππος αὐτοῦ Ματθαῖος Τρικοῦπης πλοίαρχος Τριεστίου Φρεγάτας καὶ κατόπιν προεστῶς (ναζίσης) ἔζησεν ἐν Μεσολογγίῳ μέχρι τοῦ 1770.

Ὁ Πάππος αὐτοῦ Ἰωάννης Τρικοῦπης γεννηθεὶς ἐν Μεσολογγίῳ περὶ τὸ 1750 καὶ διακούσας ἐν τῇ γενετείῳ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς μετέβη κατόπιν ὅπως ἀκολουθήσῃ ἀνωτέρας φιλολογικὰς σπουδὰς εἰς Ἰθάκην καὶ Πάτρας, ἔνθα καὶ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν καὶ μετέπειτα Πατριάρχου Γαβριὴλ Δ' παρὰ τοῦ ὁποίου προσκληθεὶς ἀργότερον μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐπιστρέψας εἰς Μεσολόγγιον διηύθυνε τὰ πράγματα τῆς κοινότητος καὶ μνηθεὶς εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν ἐξελέγη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του, ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, πρόεδρος τῶν Δημογερόντων καὶ κατόπιν πρόεδρος τῶν Ἐφόρων.

Κατὰ τὸ 1822 ὅτε κατήχθετο ἡ Τουρκικὴ Στρατιὰ πρὸς τὸ

(*) Ἡ συνοπτικὴ αὕτη βιογραφία καὶ γενεαλογία τοῦ ἀντιστρατήγου Ν. Θ. Τρικοῦπης, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀντιστρατήγου Ἀναστ. Παπούλα διατελέσαντος διοικητοῦ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς 9ης Νοεμβρίου 1920 μέχρι τῆς 20ῆς Μαΐου 1922 καὶ συμπολεμήσαντος μετ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τοὺς πολέμους 1897 ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ 1912 καὶ 1913 ἐν τῇ III Μεραρχίᾳ.

Μεσολόγγιον, ριφθείσης τῆς γνώμης νὰ ἐγκαταλειφθῆ ἡ πόλις ἀντέστη ὡς ἐκπρόσωπος τῶν συμπολιτῶν του εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν ταύτης καὶ παρέσχεν αὐτὸς κυρίως ἐνίσχυσιν εἰς τὸν Μαυροκορδάτον πρὸς ἀντίστασιν καὶ ἄμυναν ἐν τῇ πόλει Μεσολογγίου (πρώτη πολιορκία 1822).

Συσταθείσης τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐξελέγη Γερουσιαστὴς, ὕστερον δὲ μέλος τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως αὐτῆς καὶ μέλος τῆς τριμεροῦς Ἐπιτροπῆς τῆς ἀναπληρώσεως τὴν Διοίκησιν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Μαυροκορδάτου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του ἐπισυμβάντος ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1824. Ἐγκατέλιπε δὲ πέντε τέκνα, τὸν Μάνθον, φονευθέντα ἐπὶ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ Μεσολογγίου, τὸν Κωνσταντῆν, φονευθέντα εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα πρὸ τῆς Κλεισῶβης, τὸν Ἀπόστολον, τὸν Θεμιστοκλέα καὶ τὸν ἱστορικὸν καὶ πολιτικὸν Σπυρίδωνα.

Ἐκ τούτων ὁ Θεμιστοκλῆς Τρικούπης ἀκολουθήσας τὸν Στρατιωτικὸν κλάδον κατέλαβε τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς ἱεραρχίας ἐν τῷ τότε σώματι τῆς ὀροφυλακῆς διακρινόμενος πάντοτε διὰ τὴν σταθερότητα καὶ ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος του, διὰ τὴν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν καὶ γενναιοψυχίαν του καὶ διὰ τὰ φλογερὰ πατριωτικὰ του αἰσθήματα. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1890.

Υἱὸς τούτου ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλαος Τρικούπης, ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ τῷ 1868. Διακούσας τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν Μεσολογγίῳ εἰσηλθε κατόπιν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν Εὐελπίδων ὁπόθεν ἐξῆλθε τῷ 1888 εἰς τὸ ὄπλον τοῦ Πυροβολικοῦ μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπολοχαγοῦ.

Τῷ 1889, τυχὼν ἐκπαιδευτικῆς ἀδείας, μετέβη εἰς Γαλλίαν πρὸς ἀνωτέραν Στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἔνθα παρέμεινε μέχρι καὶ τοῦ 1895 ἐκπαιδευθεὶς διαδοχικῶς εἰς τὸ 26ον Σύνταγμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ Au Mans (1889 — 1890), εἰς τὸ σχολεῖον ἐφαρμογῆς Πυροβολικοῦ ἐν Φονταινμπλώ (1890—1892), εἰς τὸ σχολεῖον Ἴπλικοῦ ἐν Saumur (1892—1893) καὶ εἰς τὸ Ἀνώτατον σχολεῖον Πολέμου ἐν Παρισίοις (1893—1895), διακρινόμενος πάντοτε διὰ τὴν φιλοπονίαν του, τὴν ἐπιμέλειάν του, τὴν φιλομάθειάν του, τὸν εὐγενῆ χαρακτῆρα του καὶ τὴν ἰδιαι-

πέραν επίδοσίν του εἰς τὴν Τακτικὴν καὶ τὴν Ἰππασίαν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐχόμενος τῶν εὐγενῶν παραδόσεων τῆς μεγάλης του οἰκογενείας καὶ διαπνεόμενος ὑπὸ τοῦ χαρακτηριστικοῦ ἐκείνου βαθέος αἰσθήματος τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, τυχὼν δὲ βαθυτάτης καὶ ἀρτίας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως δὲν ἤργησε νὰ ἀναδειχθῇ ἐφάμιλλος καὶ ἀνώτερος τῶν ἐνδόξων προγόνων του.

Μετασχὼν τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τοῦ 1897 (ὑπηρετεῖ τότε παρὰ τῆ 1 Μεραρχία) διεκρίθη τάχιστα μεταξὺ τῶν ἀρίστων. Φύσει δὲ γενναῖος καὶ περιφρονητὴς παντὸς κινδύνου ἐπισύρει ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διοικητοῦ Στρατηγοῦ Μακροῦ διὰ τὴν ἥρωικὴν του δρασίαν, ὅστις τὸν προτείνει ὅπως τῷ ἀπονεμηθῇ ἡ μεγαλητέρα τῶν ἠθικῶν ἀμοιβῶν (ὄρα φῦλλον ποιότητος).

Φιλόπonos πάντοτε καὶ ἀκούραστος ἐξεπόνησε μετὰ ταῦτα δύο ἔργα του, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγκύμνασις Ἴππου», τὸ δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταχεία μέθοδος πρὸς κανονισμὸν βολῆς Πυροβολικοῦ», τὰ ὅποια καὶ ἐφηρμόσθησαν ἐν τῷ στρατῷ ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Τῷ 1904 ἐκλέγεται μεταξὺ τῶν δώδεκα ἀξιωματικῶν τῶν ἀποτελεσάντων τὸ συσταθὲν τότε Σῶμα τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν μέχρι τοῦ 1909 ὁπότε, καταργηθέντος τοῦ Σώματος τούτου, ἀνέλαβε διοίκησιν μονάδος Πυροβολικοῦ.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν τοῦ 1913 Ἐπιτελάρχης ὢν τῆς III Μεραρχίας καὶ τοῦ τμήματος Στρατιᾶς Δαμιανοῦ, διακρίνεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τὸ ριψοκίνδυνον κατὰ τὰς μάχας (Δαμιανός). Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Κιλκίς ὤθει αὐτοπροσώπως τὸ Πυροβολικὸν εἰς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Δοϊράνης παρὰ τὸ Κιλινδίον, διὰ τῆς ταχείας καὶ ἀποφασιστικῆς ἐπεμβάσεώς του αὐτοπροσώπως ἀψηφὼν πάντα κίνδυνον, καταστέλλει τὸν προκληθέντα εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Μεραρχίας πανικὸν ἐκ τῶν αἰφνιδιαστικῶν πυρῶν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ μεταβάλλει τὴν ἀπειληθεῖσαν πρὸς στιγμὴν ἄτακτον φυγὴν πῶν Πεζικῶν Συνταγμάτων εἰς ἐνθουσιώδη ὁρμὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ περιλάμπρος ἐκείνη

νίκη καθ' ἣν συνελήφθησαν πλείστοι αἰχμάλωτοι καὶ κατελήφθησαν ἐχθρικά πυροβόλα καὶ ἄφθονον ὕλικόν.

Τέλος κατὰ τὴν μάχην τοῦ Πεχτσόβου μολονότι δὲν εἶχον ἀπομείνει παρὰ μόνον δύο θρειβατικά πυροβόλα, ἐν τούτοις φονεθέντος τοῦ ἀειμνήστου Παπαδοπούλου, ἀναλαμβάνει αὐτοπροσώπως τὴν διοίκησιν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἀντιτάσσεται ἀποτελεσματικῶς κατὰ τῶν πολυαριθμῶν πεδινῶν καὶ μεγάλου διαμετρήματος ἐχθρικῶν πυροβόλων. Ἡ δὲ ἐπιβλητικὴ του στάσις κατὰ τὸν καθορισμὸν τῆς οὐδετέρας ζώνης μεταξὺ τῆς παρατάξεως τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας καὶ τῆς παρατάξεως τοῦ ἐχθροῦ ἅμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς ἐκκεχειρίας (19 Ἰουλίου 1913), καταπλήσσει καὶ αὐτὸ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Βουλγαρικῆς Στρατιᾶς, ὅπερ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ Ἐπιτελάρχου Ν. Τρικούπη ταχθεῖσαν γραμμὴν.

Μετὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913 ἀνέλαβε διαδοχικῶς διοίκησιν Συντάγματος Πυροβολικοῦ, Ἐπιτελάρχος τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, Ὑπαρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τῷ 1918 κατὰ τὸν διασυμμαχικὸν πόλεμον ἐνταχθεὶς εἰς τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν τῆς Ἀνατολῆς, ἀνέλαβε τὸν τομέα «Καμπὴ Ἐριγῶνος», ἐνθα ἡ διοικητικὴ του ἐπιβολή, ἡ εὐφροσύνη καὶ βαθύτης ἐπιστημονικῆς του μόρφωσις, ἡ ἀπαράμιλλος ψυχραιμία του καὶ ἀξιοθαύμαστος πνευματικὴ του διαίγεια καὶ κατ' αὐτὰς τὰς κρίσιμωτέρας περιστάσεις, καθ' ἃς διεκρίνετο διὰ τὴν ταχείαν καὶ ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ πρακτέου, ἀπέδωκαν τὰς τιμώσας τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα ὡραίας ἐκείνας ἐπιτυχίας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς περὶ τὸν Περλεπὲν μάχας, αἱ ὁποῖαι τὸν κατέστησαν σεβαστὸν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς συμμάχοις, πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Σώματος τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν. Ἐν συνεχείᾳ δὲ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν προήλασεν εἰς Σκόπια καὶ ἐκεῖθεν διὰ Καϊσανίκ, Πριστίνας, Πρισερένης, εἰς Κοσσυφοπέδιον, Παλαιὰν Σερβίαν, εἰς Νις καὶ Πιρώτ, ὁπόθεν μετὰ δίμηνον παραμονὴν ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν διελθὼν μετὰ τῆς Μεραρχίας του ἐκ Σόφιας.

Τῷ 1920 προελαύνων πρὸς κατύληψιν τῆς Κορυτσᾶς κατώρθωσε διὰ τοῦ ὄντως θαυμασίου χειρισμοῦ τῶν ἀνακυψάντων σοβαρῶν ζητημάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐν-

τολής, νὰ ἐξανάγκαση τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ ὑποκύψουν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος, μεθ' ὃ ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἢ προέλασις τοῦ πρὸς τὰ σύνορα τῆς Ἀλβανίας, ὡς περιττὴ πλέον.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1921 ὡς Διοικητῆς τῆς III Μεραρχίας ἀνεδείχθη κατ' ἀκριβολογίαν αὐτόχρημα ἥρως ἐν ταῖς περὶ τὸ Σεϊγκούτ καὶ Ἀβγκίν μάχας.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1921) διοικὼν τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο Μεραρχιῶν (III καὶ XI) κατώρθωσε μαχόμενος περὶ τὸ Καράκιοϊ νὰ συγκρατήσῃ ἑπτὰ ἐχθρικάς Μεραρχίας, αἵτινες οὕτω δὲν ἐπέτυχον νὰ ἐνισχύσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς περὶ τὴν Κιουτάχειαν διεξαγομένας μάχας καὶ ἡ νίκη ἔσπευε τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα.

Τὸν Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους (1921) μετὰ τὴν μάχην παρὰ τὸ Τσαϊ διοικὼν τὸ περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καρά-Χισάο Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἐξασφάλισιν στρατηγικῶς τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς Στρατιάς προελαυνούσης πρὸς Σαγγάριον, ἤρξατο προελαύνων πρὸς Ἰκόνιον καὶ κατέλαβε μετὰ μάχην τὸ Τσαϊ. Ἀλλὰ συμπτυχθεῖσών τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐκ τοῦ Σαγγαρίου, διετάχθη νὰ συμπτυχθῇ περὶ τὸ Ἀφιόν.

Ἀμέσως τότε διὰ τῆς χαρακτηριστικῆς του ταχείας καὶ ἀκριβοῦς ἀντιλήψεως καὶ τῆς Στρατηγικῆς του ἰδιοφυίας προεἶδε τὴν μέλλουσαν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ἀφιὸν καὶ εἰδοποιήσας περὶ τούτου τὴν Στρατιάν, ἠδυνήθη νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν ἀποκρούσας ἐπιτυχῶς τὴν ἐπίθεσιν.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1921) ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς Σεϊντή-Γαζῆ ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τοῦ εἰς Ἀφιὸν-Καρά-Χισάο κινδυνεύοντος Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ καὶ ἔσωσεν. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχὴς του δράσις, ὥστε ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Τουρκικοῦ Ἐπιτελείου Φεβζῆ Πασᾶς ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκθέσει του, ὅτι «ἡ ἐπιτυχὴς δράσις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (Τρικούπη) εἰς Σεϊντή-Γαζῆ πρὸς Μπορντί, νῶτα τοῦ Στρατοῦ, μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἀποσυρθῶμεν μὴ προφθάσαντες νὰ καταστρέψωμεν τὸν ἐχθρὸν εἰς Ἀφιὸν-Καρά-Χισάο».

Ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἰς

᾽Αφιών-Καρά-Χισάρ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921 συνέταξε μελέτην ἐν ἣ προέβλεπε μὲ τὴν ἀλάνθαστον Στρατηγικὴν του διορατικότητα ὀκτῶ μῆνας πρότερον τὸν πιθανὸν τομέα εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἐπετίθεντο οἱ Τούρκοι καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεώς των.

Κατ' Αὐγούστον 1922 ἀντιληφθεῖς ἐγκαίρως τὴν παρασκευαζομένην κρυφίως ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων ὡς καὶ τὸ σχέδιόν των, καὶ προὶδὼν τὴν μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ Μετώπου πρόθεσιν κατευθύνσεως τῶν Τούρκων πρὸς Τουμλοῦ Πουνάο, εἰδοποίησε δι' ἀμφοτέρα τὴν Στρατιάν.

Τέλος, κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν σύμπτυξιν τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ πολεμικοῦ Μετώπου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, γενομένην ὅπως τὴν εἶχε προΐδη καὶ ἀναφέρη ὁ ἴδιος εἰς τὴν Στρατιάν, συνεχῶς κυκλούμενος ὑπὸ πολλαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ διασπῶν τὴν κύκλωσιν, (μάχη Οὐλουπζάκ 16 Αὐγούστου καὶ Ἄλη-Βεράν 17 Αὐγούστου 1922), εὐρέθη τῇ 20 Αὐγούστου 1922 πρὸ τοῦ Οὐσάκ ὅπου ἤλπιζε νὰ συναντήσῃ Ἑλληνικὸν στράτευμα, ἀλλ' ὅπερ ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταλάβει ἀπὸ τῆς προηγουμένης. Μολονότι δὲ περικυκλωθεῖς ὑπὸ δεκαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐναπομείναντα περὶ αὐτὸν τμήματα καταπεπονημένα καὶ ἐξηντημένα, ἄνευ πυρομαχικῶν, εἶχον καταστῆ κυριολεκτικῶς ράκη, ἐν τούτοις διέταξεν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων. Πλὴν ὅμως τὰ κατερρακωμένα ἐκεῖνα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στερούμενα ἐπὶ πλεόν καὶ πυρομαχικῶν δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἀμυνθοῦν καὶ οὕτω ὁ ἐνδοξώτερος τῶν Ἑλλήνων περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπανελθὼν ἐκ μικρᾶς Ἀσίας ὅπου παρέμενεν ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1920 χωρὶς οὔτε μιᾶς ὥρας ἄδειαν ποτὲ νὰ ζητήσῃ, προήχθη εἰς Ἀντιστράτηγον καὶ ἀπέτέλεσε μέλος τοῦ ἐννεαμελοῦς Συμβουλίου τῶν Ἀντιστρατήγων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων καὶ τὴν ἐκκαθάρσιν τοῦ Στρατεύματος.

Ἡ παροῦσα ἱστορικὴ ἀφήγησις τῆς πολεμικῆς δράσεως μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους τοὺς ὁποίους διεξήγαγεν ἡ Ἑλλάς καὶ ἰδίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκθέτουσα τὰ γεγονότα καὶ παραθέτουσα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα (ἀναφοράς, διαταγάς, ὁδηγίας, πληροφορίας κλ. κλπ.), τὰ συνδεόμενα πρὸς ἐκάστην ἐνέργειαν καὶ δρᾶσιν ἐρχεται νὰ χύσῃ ἄπλετον φῶς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας μέ-

χοι τῆς ἀποχωρήσεως ἐκεῖθεν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως δ' αὐτῆς πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλ. Τρικούπης προσφέρει ἀκόμη μίαν ὑψίστην ὑπηρεσίαν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ ἔναντι τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ μέλλοντος παρέχων τὰς ἐν τῷ παρόντι πονήματι πολυτιμοτάτας πληροφορίας, ἐκ τῶν ὁποίων, καταφαίνεται ἡ ὅλη ἀλήθεια.

Καταδεικνύεται ἐν τῇ συνοπτικῇ αὐτῇ ἀφηγήσει καὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν παρατίθενται, ἄλλα δὲ ἀπλῶς μνημονεύονται, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ οὐδέποτε ἐκάμφθη καὶ οὐδέποτε ὑστέρησαν οἱ Ἕλληνες εἰς αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· τὰ δὲ θλιβερὰ γεγονότα τοῦ Αὐγούτου τοῦ 1922 εἶναι συνέπεια καὶ ἀναπότρεπτον ἀποτέλεσμα πλείστων ὄσων ἄλλων συντελεστικῶν παραγόντων μηδεμίαν σχέσιν ἔχόντων οὔτε μειούντων τὴν μαχητικότητα καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς τοῦ Ἑλλήνου στρατιώτου. Καταφαίνεται ἀκόμη ἐκ τῶν γεγονότων αὐτῶν κατὰ τὸν πλέον ἀναμφισβήτητον τρόπον, ὅτι ὁ Ἀντιστράτηγος Νικόλαος Τρικούπης ὑπῆρξε πάντοτε σεμνὸς ἐξιδανικευμένος ἦρωας, διακεκριμένος Στρατηγὸς καὶ ἀνώτερος ἄνθρωπος. Ἡ εὐρυτάτη μόρφωσίς του, ἡ ἀκεραιότης τοῦ χαρακτῆρος του, ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὸ καθῆκον, ἡ περιφρόνησίς του πρὸς πάντα κίνδυνον καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν θάνατον, ἡ παρουσία του πανταχοῦ ὅπου τῆς πατρίδος ὁ κίνδυνος, τὸν κατέστησε σεβαστὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἀπροκαλύπτως ἐκδηλώσαντας τὸν θαυμασμόν των πρὸς αὐτόν. Ὅντως, εἶναι δίκαιον νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι ἐτίμησε πάντοτε καὶ πανταχοῦ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ὄπλα καὶ τὸ Σῶμα τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν. Ἡ ἀφήγησίς του τῆς πολεμικῆς δράσεως τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησίν του Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ διακρινομένη διὰ τὴν ἀκρίβειαν τὴν ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν, τὴν καλλιτέπειαν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητα, ἀποτελεῖ ὄντως πολύτιμον ἔργον τὸ ὁποῖον πᾶς Ἕλληνας ὀφείλει νὰ μελετήσῃ. Ἡ δὲ ἐν τῇ ἀφηγήσει ταύτῃ ἐπιστημονικὴ θέσις τῶν στρατηγικῶν ζητημάτων τὸ καθιστᾷ ἀπαραίτητον ἐφόδιον παντὸς στρατιωτικοῦ

Ἀθῆναι 8 Ἰουλίου 1934

Ἀντιστράτηγος Α. ΠΑΠΟΥΛΑΣ
Διοικητὴς τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνικῆς Στρατιάς
9 Νοεμβρίου 1920 — 20 Μαΐου 1922

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ ἔργον, ὄπερ ἐπετελέσθη παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ τῆς συγχρόνου γενεᾶς καὶ ἰδίᾳ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1921 μέχρι καὶ τῆς μοιραίας ὑποχωρήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς κατορθώματα, ἡρωισμόν, εἰς θυσίαν αἵματος καὶ χρήματος, εἰς ἀντόχην, εἰς ὀργάνωσιν, εἶναι τόσον μεγαλειώδες καὶ τόσον τεράστιον, ὥστε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπὸ τῆς εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεώς του ὡς Φυλῆς καὶ ὡς Ἔθνους, δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἄλλο ἰσομέγεθες καὶ ἰσάξιον.

Ἄλλὰ τὸ Μικρασιατικὸν δράμα τοῦ Αὐγούστου 1922 ἔσχε βαθὺν τὸν κλονισμόν καὶ ἔτι βαθύτερον καὶ ἀλγεινὸν τὸν ἀντίκτυπον πρωτίστως μὲν καὶ ἀμέσως εἰς τὸν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἀνθοῦντα ἕως τότε Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἐμμέσως δέ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὀλιγώτερον, εἰς ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἄς μὴ λησμονῆται ὅμως ὅτι ὁ στρατὸς εἶναι τὸ ὄργανον μόνον, ἀλλαχοῦ δὲ εἶναι ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ ἐμπνέῃ τὸ ἔθνος καὶ τὸν Λαόν, διὰ νὰ διεξαγάγῃ ἕνα πόλεμον. Ὅταν δὲ τὸ ὄργανον αὐτὸ καταστῆ ἀμβλῦ, διότι ἔλλειψαν αἱ ἐκ τοῦ Ἔθνους προερχόμεναι ἠθικαὶ καὶ ὑλικάι δυνάμεις, εἴτε λόγῳ κοπώσεως τοῦ ἔθνους, εἴτε δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον, τότε δὲν χρησιμεύει παρὰ διὰ νὰ συντριψῇ ἐκείνον ὁ ὁποῖος τὸ χειρίζεται.

Ἐνεκα τῶν μεγίστων συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἔσχεν ἡ κατ' Αὐγούστον 1922 μοιραία ὑποχώρησις τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πλείστα ὄσαι καὶ διάφοροι ἠκούσθησαν καὶ ἐγράφησαν κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις καὶ δὲν ἔλλειψεν ἡ ποικιλόμορφος καὶ πολυποίκιλος ἀναγνώσματατοποίησις καὶ αὕτη καὶ ἐκεῖναι τόσῳ ἑτερόπλευροι, μονομερεῖς καὶ ἐλλειπεῖς, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι βεβουλευμένη καὶ συστηματικὴ καταβάλλεται προσπάθεια σημαντικῆς καὶ οὐσιώδους ἀλλοιώσεως πραγμάτων καὶ γεγονότων.

Ἐξ ἀδιαφόρων ὅμως καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι, ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι ἀπλὴ μελέτη, ἢ καὶ ἱστορικῶς μεθοδικὴ ταξινόμησις γεγονότων, ἀλλ' εἶναι κἄτι πολὺ διάφορον καὶ πολὺ δυσκολώτερον.

Ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ γαλήνῃ καὶ ἡρεμίᾳ τοῦ γραφείου του καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ἔχων ἐκ τῶν ὑστέρων τοὺς σκοπούς, τὰς προθέσεις καὶ κινήσεις ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων καὶ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἅπαντα τὰ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν γεγονότα καὶ πράγματα κατὰ τὴν σειρὰν τῆς διαδοχικῆς αὐτῶν ἐξελίξεως καὶ δὴ σαφῆ συγκεκριμένα καὶ καθωρισμένα μέχρι τῆς ἐλαχίστης αὐτῶν λεπτομερείας, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπιδίδεται εἰς ἱστορικὴν ταξινόμησιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ δὲν δύναται δι' αὐτῶν νὰ ἀσκῇ κριτικὴν. Διὰ νὰ γίνῃ κριτικὴ, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταστήσῃ τις ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸ περιβάλλον ἐνθα εὐρίσκετο ἐν τῇ δεδομένῃ στιγμῇ ὁ κρινόμενος. Νὰ καθορίσῃ, ὅχι τίνα ἦσαν ἐν τῇ πραγματικότητι, ἀλλὰ τίνα ἦσαν ὑπ' ὄψει καὶ ἐν γνώσει τοῦ κρινομένου, γεγονότα καὶ πράγματα. Νὰ γνωρίσῃ τίνες ἦσαν οἱ φυσικοὶ, οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ ψυχολογικοὶ ὄροι τοῦ περιβάλλοντος κατὰ τὴν δεδομένην ταύτην στιγμὴν καὶ τότε θὰ δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ προσέγγισιν, ἐὰν καλῶς ἢ κακῶς ἔκρινεν, ἀπεφάσισε καὶ ἐνήργησεν ὁ κρινόμενος. Διάφορόν τι ἢ μελέτη καὶ ἀπολύτως διάφορος ἢ κριτικὴ.

Ἐντεῦθεν, ἐξ ἀφορμῆς δηλαδὴ τῶν διαφόρων αὐτῶν κρίσεων καὶ ἐπικρίσεων καὶ τῆς ἐν αὐταῖς ἀλλοιώσεως πραγμάτων καὶ γεγονότων, πλεῖστοι συμπολεμισταὶ ἀξιωματικοὶ τῶν διαφόρων ὄπλων μόνιμοί τε καὶ ἔφεδροι ὑπηρετήσαντες εἰς τὰς ὑπ' ἐμὲ Μονάδας καὶ δὴ κατ' αὐτὰ τὰ Μικρασιατικὰ γεγονότα τοῦ Αὐγούστου 1922, τῶν ὁποίων ἔσχον πλήρη καὶ ἄμεσον τὴν ἀντίληψιν, με παρώτρυναν ὅπως προβῶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γεγονότων αὐτῶν, ἢ δὲ δίψα τῆς κοινῆς γνώμης, ὅπως πληροφορηθῇ παρ' ἐμοῦ τὰ γεγονότα αὐτά, οὐχὶ ἄπαξ ἔφθασε μέχρι τῆς ἀκοῆς μου ὡς μία κοινὴ ἀπαίτησις,

Εἶναι ἀληθές ὅτι, ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατηγικοῦ Κωνστ. Αἰν. Μαζαράκη συσταθεῖσα ἐπιτροπὴ τῶν

δοσιλόγων κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν διαδραματισθέντων ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατ' Αὐγούστον 1922. Ἐδέησε μάλιστα νὰ προβῆ εἰς κατ' ἀντιπαράστασιν ἐξέτασιν ἐκείνων μεταξὺ τῶν ἐκθέσεων ἢ κατὰ θέσεων τῶν ὁποίων παρατηρεῖτο ἀντίφασις ἢ καὶ ἀσυμφωνία, ὡς συνέβη μὲ τὴν ἔκθεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς IX Μεραρχίας, ὅστις ἠναγκάσθη ἐνώπιόν μου νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι ἐξ ἀγνοίας ἢ πλάνης περιέλαβεν ἐν τῇ ἐκθέσει του τινὰ ἀφορῶντα ἐμέ.

Πλὴν ὁμως, κατόπιν ὅλων αὐτῶν, ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ ἐκθέσω εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος τὰς σκέψεις, αἵτινες μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν ἐκάστοτε ἐνέργειαν καὶ νὰ παράσχω πᾶσαν πληροφορίαν ἀφορῶσαν τὴν δρᾶσιν Μεγάλων Μονάδων Στρατοῦ, τῶν ὁποίων ὑπῆρξα διοικητὴς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων, οὓς διεξήγαγεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοῦ Διασυμμαχικοῦ 1918 μέχρι καὶ τοῦ 1922, ἐκτεινόμενος πλειότερον βέβαια ἐν τῇ ἱστορήσει τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ γεγονότων τοῦ Αὐγούστου 1922. Ἐθεώρησα ὅτι, ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος, ἐν τῇ ἀύστηρᾳ πλάστιγγι τῆς κρίσεώς του, σταθμίζων καὶ κρίνων τὴν Ἑλλάδα, τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, αὐτὴν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, πρέπει νὰ ἔχη ὀλόκληρον τὴν ἐκδήλωσίν της, ἢ ὅποια δὲν ἀποτελεῖται μῆτε ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κριτικῆς ἐνὸς ἀτόμου, μῆτε ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης καὶ μάλιστα τεχνοποιημένης ἐμφανίσεως ἐνὸς μεμονωμένου γεγονότος, ἀλλ' ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνεχοῦς δράσεως μιᾶς ὀλότητος, τοῦλάχιστον Μεγάλης Μονάδος Στρατοῦ.

Μόνον, ὅταν θὰ ἔχη τις ἐνώπιόν του τὴν συνεχῆ δρᾶσιν τοῦλάχιστον μιᾶς ὀλότητος, ἐν τῇ συνεχῇ δράσει τῆς ὁποίας ἢ ὁμοιομορφία τῶν γενικῶν χαρακτηριστικῶν κατὰ τὰς διαδοχικὰς ἐκδηλώσεις της διαμορφώνει καὶ παρέχει τὸν κανόνα, τότε, καὶ μόνον δύναται νὰ κρίνη καὶ νὰ καθορίσῃ τὴν ζωτικότητα, τὴν ψυχικὴν δυναμικότητα καὶ τὸν χαρακτήρα ἐνὸς λαοῦ. Μία μονομερὴς πρᾶξις καὶ μάλιστα, ὅταν αὕτη ἐξετάζεται μόνον ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, χωρὶς νὰ ἐρευνῶνται οἱ συντελεστικοὶ πα-

ράγοντες ἐκ τῆς τυχαίας συμπτώσεως καὶ τοῦ τυχαίου συνδυασμοῦ τῶν ὁποίων ἐπῆλθε τὸ ἀποτέλεσμα, δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ κριτήριον ἐκ τοῦ ὁποίου νὰ χαρακτηρισθῇ εἰς Λαός, ἀπαράλλακτα ὡς καὶ τὸ ἄτομον. Ἀνάγκη συνεπῶς νὰ ὑπάρξῃ διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος ὀλόκληρος ἢ ἐκδήλωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῶν τελευταίων πολέμων, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν συνεχεῖς, μὴ παραλειπομένων μάλιστα μηδὲ τῶν κατ' ἄτομον γενικωτέρων δράσεων καὶ ἐκδηλώσεων, κατὰ τοὺς πολέμου αὐτούς, ὅσαι ἐν τῇ ὁμοιομορφίᾳ τῶν ἢ ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τῶν ἀποτελοῦν καὶ παρέχουν γενικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ καθήκοντος τούτου, ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν προβαίνω εἰς τὴν παροῦσαν ἱστορίαν.

ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ Ν. Θ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ (1)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ III ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΝ ΣΕΡΒΙΑ, (2)

1918 (ΝΙΣΣΑ - ΠΙΡΩΤ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΣ — ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ

Φεβρουάριος. Ἀνέλαβον ἐν Πάτραις τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1918.

25 Ἀπριλίου. Ἡ ἐπιστράτευσις αὐτῆς ἐγένετο τὸν
8 Μαΐου Ἀπρίλιον, τῆς 2ῆς τοῦ μηνὸς ὁρισθείσης ὡς πρώτης ἡμέρας προσελεύσεως τῶν ἐφέδρων.

15]28 Μαΐου. Μετὰ 20 ἡμέρας, ἤτοι τὴν 15ην Μαΐου, ἤρξατο ἡ μεταφορὰ τῆς Μεραρχίας ἀτμοπλοικῶς ἐκ Πατρῶν καὶ Μεσολογγίου μέχρι Βόλου, κατόπιν σιδηροδρομικῶς μέχρι Λαρίσσης, ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς πρὸς Κοζάνην μὲ σταθμοὺς πορείας : 1) Τύρναβον, 2) Ἐλασσῶνα, 3) Σαραντάπορον, 4) Σέρβια, 5) Γέφυραν Ἀλιάκμονος καὶ 6) τόπον καταυλισμοῦ παρὰ τὴν Κοζάνην. Στρατηγεῖον εἰς Τζιτζιλέο.

1) Εἰς τὸ σχεδιάγραμμα τοῦ κειμένου ὑπ' ἀριθ. 1 Κλίμαξ 1 : 1.000.000, δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας. Διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας ὁμοῦς νὰ παρακολουθήσωσι λίαν λεπτομερῶς, ἀναγκαιοῦσι τὰ φύλλα χάρτου Κλ. 1 : 200.000. Μοναστήριον—Σκόπεια—Πρισρένη—Πριστίνα—Νύσσα—Ἐγκρι Παλάνκα—Ἐδεσσα.

2) Διασυμμαχικός πόλεμος 1918

Ἡ III Μεραρχία ἐκεῖ, ὑπήχθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς στρατηγοῦ Ἀνρύ, ὃ ὁποῖος ὑπῆρξε συμμαθητῆς μου εἰς τὸ Ἀνώτερον Σχολεῖον Πολέμου τῶν Παρισίων (1893—95) ³⁾ ὁπότε ἔφερε τὸν βαθμὸν ἰλάρχου τῶν Κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ μεθ' οὗ στενῶς συνεδέομην.

27 Ἰουνίου.

10 Ἰουλίου

Ἐκεῖθεν, ἡ Μεραρχία μετεστάθμευσε κατὰ φάλαγγας ἀπὸ τῆς 27ης Ἰουνίου, εἰς χῶρον παρὰ τὴν Φλώριναν ἐν μικτῇ σταθμεύσει, μὲ σταθμοὺς πορείας : 1) Καραγάτς, 2) Καϊλάρια, 3) Τσεντζιλέρ, 4) Ἐξισοῦ, 5) Μπάνιτσα, 6) Κοτσκόβιανη—Νεβόλιανη καὶ 7) χῶρον σταθμεύσεως : Κλαδερόπ (Στρατηγεῖον), Ὀψίρηνα, Ράκοβον, Σφέτα—Πέτκα, Κλαμπούτσιστα, Μπίτουσα, Ἄνω καὶ Κάτω Κλεστίνα, Σακούλεβον, δυτικῶς Λέσκοβατς, ἔνθα συνεπλήρωσε τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῆς.

Ἡ πορεία μέχρι Κοτσκόβιανη ἐγένετο ἀπὸ χαραυγῆς μέχρι 9ης ὥρας, καὶ εἶτα, ἀπὸ 17ης ὥρας. Ἀπὸ Κοτσκόβιανη, ἐξετελέσθησαν νυκτεριναὶ πορεῖαι, κανονιζομένων τούτων ὥστε νὰ περατῶνται πρὸ τῆς 6ης ὥρας.

12] 25 Ἰουλίου.

Ἡ Μεραρχία εὐρίσκεται συγκεντρωμένη περὶ τὴν Φλώριναν 12 Ἰουλίου.

Εὐθὺς ὡς τὰ Τμήματα ἔφθανον εἰς τὸ τόπον σταθμεύσεώς των, ἀμέσως ἤρχιζον τὴν ἐκπαίδευσίν των πρὸς τακτικὴν ἐκμάθησιν τῆς χρήσεως τῶν νεωτέρων ὄπλων καὶ τοῦ πολέμου χαρακωμάτων, δι' ἣν διετέθησαν Γάλλοι Ἀξιωματικοί (1 ἀνώτερος ἀξιωματικὸς καὶ 3 κατώτεροι κατὰ Σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ 4 κατώτεροι ἀξιωματικοὶ διὰ τὸ Πυροβολικόν).

6] 19 Αὐγούστου.

Ἡ ἐκπαίδευσις διήρκεσε μέχρι τῆς 6ης Αὐγούστου, καθ' ἣν τὰ Σύνταγματα τῆς Μεραρχίας ἤρξαντο νὰ εἰσέρχωνται εἰς τομεῖς, ἐντασσόμενα εἰς Γαλλικὰ στρατεύματα πρὸς ἔμπρακτον ἐκμάθησιν τοῦ Πολέμου χαρακωμάτων, χρησιμοποιηθέντα κατ' ἀρχὰς ὡς ἐφεδρεία.

3) 19ον ἔτος συμφουτήσεως (promotion).

Πολεμ. βολή Πυροβ. III Μεραρ.
έν Λεσκοβέτς — 3 Αύγ. 1918.

1. Συντ. Διοικ. Πυροβ. 35ης Ίταλ. Μεραρχίας
2. » Τρικούπης Διοικ. III Έλλην. »
3. Στρατ. Άνρὸ » Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς
4. Συντ. Διοικ. Πυροβ. » » »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΑΓΩΝ ΧΑΡΑΚΩΜΑΤΩΝ

Ἡ 11 Γαλλικὴ Μεραρχία Ἀποικιῶν, τεταγμένη μεταξὺ τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιάς (ἀνατολικῶς) καὶ τῆς 3ῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας Ἀποικιῶν (δυτικῶς), κατεῖχεν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Μοναστηρίου ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἐριγῶνος (Τσέρνα), περιλαμβάνουσαν τοὺς τομεῖς τοῦ Μοράβα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ τοῦ Μακόφκα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, τῶν χωρίων Ράπες, Γρούνιστα, Μπουδίμερτσι εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν ἡμετέρων τομέων, τῶν δὲ χωρίων Κάνιστὰ, Τσέβρεν, Ζόβικ, Γκραδέσνιτσα ἐντὸς τῶν ἐχθρικῶν τοιούτων.

Εἰς τὴν Γαλλικὴν ταύτην Μεραρχίαν, περιλαμβάνουσαν δύο Ταξιαρχίας, τὴν 21ην καὶ 22αν, ἐνετάχθησαν τὰ ἡμέτερα Συντάγματα Πεζικοῦ. Τὸ μὲν βον μετὰ τῆς 21ης Ταξιαρχίας ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, τὸ δὲ 12ον μετὰ τῆς 22ας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς (ἐναντι). Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ βον καὶ 12ον εἰσελθόντα ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν κατὰ λόχους εἰς τὰ χαρακώματα, ἀνέλαβον ἀπὸ 31 Αὐγούστου τελικῶς εἰς τοὺς ὑποτομεῖς αὐτῶν ὑπηρεσίαν, ἀποχωρησάντων ἀπάντων τῶν Γαλλικῶν τμημάτων. Κατέχοντα δὲ τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν μέρος τῶν Τομέων τῶν Γαλλικῶν Ταξιαρχιῶν, ἦσαν συμπαρατεταγμένα ἵππαστι ἐπὶ τοῦ Ἐριγῶνος, διαθέτοντα ἑκάτερον, ἀνὰ δύο τάγματα ἐν 1ῃ γραμμῇ καὶ ἐν ἐφεδρείᾳ.

Ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἦσαν τεταγμένοι ἐπίσης ἡ III α Μοῖρα Ὀρ. Πυροβολικοῦ καὶ ἡ Πυροβολορχία Χαρακωμάτων. Ἡ III β Μοῖρα Ὀρ. Πυροβολικοῦ εἶχε τὰς πυροβολορχίας τῆς ἵππαστι ἐπὶ τοῦ Ἐριγῶνος εἰς τὸ ὕψος τῆς γεφύρας (1.800 μ. ΒΑ τοῦ ὑψώματος Τσέρνα-Τσοῦκα).

Εἰς τὴν 30ὴν Γαλλικὴν Μεραρχίαν (2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν), κατέχουσαν τὸν Τομέα Πρέσπας, ΒΑ ὄχθης λίμνης Πρέσπας, τῶν χωρίων Κράνη, Χαρβάτι εὐρισκομένων ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου τομέως μὲ ΒΑ κατεύθυνσιν, μέτωπον πρὸς Περιστερί.

ἐνετάχθησαν τὸ 2]39 Εὐζωνικόν, ὅπερ διέθεσε 2 τάγματα ἐν 1η γραμμῇ καὶ τὸ 3ον ἐν ἐφεδρείᾳ, καὶ ἡ Ἡμιλαρχία, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ φύλαξις τῆς ἀνατολικῆς καὶ νοτίας ὄχθης τῆς λίμνης Πρέσπας, πρὸς παρακόλυσιν πάσης ἀποβάσεως εἴτε ἐχθρικῶν τμημάτων, εἴτε μεμονωμένων ἀτόμων (κατασκόπων).

Ἐναντιοῦς ἐνετάχθησαν καὶ οἱ βοηθητικοὶ Σχηματισμοί.

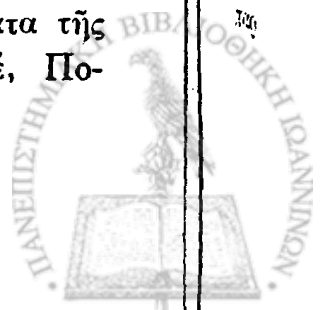
Οὕτω, κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ Μεραρχία διέθετε : 1) Ἐπὶ τοῦ Ἐριγῶνος, δύο Συντάγματα Πεζικοῦ ἐν 1η γραμμῇ καὶ ὀλόκληρον τὸ Πυροβολικόν της μετ' ἀναλόγων βοηθητικῶν Σχηματισμῶν. 2) Ἐν τῷ τομεῖ τῆς λίμνης Πρέσπας, ἐν Σύνταγμα Εὐζώνων ἐν τῇ 1η γραμμῇ καὶ μίαν Ἡμιλαρχίαν μετ' ἀναλόγων ἐπίσης βοηθητικῶν Σχηματισμῶν. Πρῶται ἐκ τῶν Μονάδων Μεραρχίας εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα Χαρακωμάτων αἱ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ, ἡ μὲν IIIα τὴν νύκτα τῆς 12—13 Αὐγούστου, ἡ δὲ IIIβ τὴν νύκτα τῆς 13—14ης. Ἀπὸ τῆς 1ης ἡμέρας τῆς ἐγκαταστάσεώς των, αἱ Μοῖραι ἤρξαντο, δι' ἀμφοτέρων τῶν πυροβολαρχιῶν των, βολὴν κανονιστικὴν καὶ δραστηκὴν ἐναντίον διαφόρων σημείων τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς. Τὴν βολὴν ταύτην ἐξηκολούθησαν καὶ τὰς λοιπὰς ἡμέρας μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐντάσεως. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπίσης ἡμέρας, τόσον αἱ πυροβολαρχίαι τῶν Μοιρῶν, ὅσον καὶ τὰ παρατηρητήρια αὐτῆς, ὑφίσταντο καθημερινῶς βομβαρδισμόν ἐκ μέρους τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Βαρέος.

21 Αὐγούστου. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὸν τομέα τῆς λίμνης

3 Σ/βελου

Πρέσπας, ἀπὸ τῆς 21ης Αὐγούστου, ἦτοι τῆς ἐπομένης τῆς καταλήψεως

τοῦ τομέως ὑπὸ τοῦ Συντάγματος τῶν Εὐζώνων, παρετηρήθη ζωηρὰ καὶ ἀσυνήθης κίνησις ἡμέρας τε καὶ νυκτός, παρέχουσα τὸ ἐνδόσιμον ὅτι, ἡ ἀντικατάστασις τῶν Γάλλων ὑπὸ τῶν Εὐζώνων ἐγένετο ἀντιληπτὴ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Τὴν νύκτα τῆς 24—25 Αὐγούστου, οἱ Βούλγαροι μετὰ σφοδρὸν βομβαρδισμόν, ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ προκεχωρημένου καὶ μεμονωμένου ἔργου «Ριβολάν», πλήν, ἀποκρουσθέντες ἰσχυρῶς, κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Εὐζώνων, μέχρι τῶν συρματοπλεγμάτων των. Ἡ αὐτὴ αἰφνιδιαστικὴ ἐπίθεσις ἐπαναληφθεῖσα τὴν νύκτα τῆς 26—27 Αὐγούστου κατὰ τῶν ἔργων Μπερζέ, Μπουρντέ, Πο-

μιέ, Ριβολάν, ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην. Ἐκτοτε, δὲν ἐξῆλθον πλέον οἱ Βούλγαροι τῶν χαρακωμάτων των. Τοῦναντίον, κατὰ τὰς νύκτας 3—4 καὶ 4—5 Σεπτεμβρίου ἐξετελέσθησαν λίαν ἐπιτυχεῖς νυκτεριναὶ ἀναγνωρίσεις ὑπὸ τοῦ Συντάγματος Εὐζώνων.

Τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων τοῦ Συμμαχικοῦ Ἐπιτελείου ἐπεδίωκε :

α) Τὴν διάσπασιν τῆς ἀμυντικῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως δι' ἐπιθέσεως κεντρικῆς. β) Τὴν μετὰ τοῦτο ἐξακολούθησιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ὡς πρῶτος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς πρώτης περιόδου τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐτίθετο ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν διὰ τοῦ Ἄξιου γραμμῶν Συγκοινωνιῶν.

Ἐκ τῶν δύο Συνταγμάτων πεζικοῦ, τὸ μὲν 12ον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἐριγῶνος θὰ συμμετεῖχε τῆς κυρίας κεντρικῆς ἐπιθέσεως μετὰ τῆς I Σερβικῆς Στρατιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶ ταύτης 22ας Γαλλικῆς Ταξιαρχίας, τὸ δὲ 6ον ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς μετὰ τῆς 21ης Γαλλικῆς Ταξιαρχίας θὰ συνεκράτουν κατ' ἀρχὰς τὰς ἔναντι ἐφεδρείας τοῦ ἀντιπάλου καὶ κατόπιν, μετὰ τὴν διάρρηξιν τῆς Βουλγαρικῆς παρατάξεως, θὰ ἐπετίθεντο δραστηρίως πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ Πυροβολικόν, τεταγμένον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ λοιποῦ Συμμαχικοῦ Πυροβολικοῦ, θὰ προπαρασκεύαζε καὶ ὑπεστήριζε τὰς ἐπιθετικὰς αὐτὰς ἐπιχειρήσεις.

1/14—3/16 Σ/βρίου. Τῇ 1ῃ Σ/βρίου ὥρα 8, ἀρχεται ἡ προπαρασκευὴ τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ Συμμαχικοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ IIIα Μοῖρα Ὁρ. Πυροβολικοῦ ἔλαβε διαταγὴν νὰ διανοίξῃ ρήγμα ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ 12ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἡ IIIβ Μοῖρα Ὁρ. Πυροβολικοῦ, διετάχθη ν' ἀνοίξῃ δύο ἕτερα ρήγματα ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων καὶ πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ ἰδίου 12ου Συντάγματος.

Ἀμφότεραι αἱ Μοῖραι διήνοιξαν τὰ διαταχθέντα ρήγματα, ἐξηκολούθουν δ' εἶτα ἐκτελοῦσαι βολὴν παρενοχλήσεως καὶ παρεμποδίσεως ἐπισκευῆς τῶν ρηγμάτων. Ἐκτὸς τῆς βολῆς αὐτῆς,

αἱ Μοῖραι κατὰ τὰς 1—3 Σεπτεμβρίου ἐκτελοῦσι βολὴν κατὰ διαφόρων στόχων.

Μέση ἡμερησία κατανάλωσις βλημάτων :

Διὰ τὴν IIIα Μοῖραν Ὁρ. Πυροβολικοῦ 2.307

» » IIIβ » » » 1.688

Κατὰ τὸν χρόνον αὐτόν, τὸ Πεζικόν (6ον καὶ 12ον) παραμένει εἰς τὰς ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ θέσεις του, κρατοῦν διὰ παρενοχλητικῶν πυρῶν πεζικοῦ καὶ πολυβόλων τὸν ἐχθρὸν καθηλωμένον ἐπὶ τῶν θέσεών του, κατὰ δὲ τὴν νύκτια, ἀνησυχοῦν τὸν ἐχθρὸν δι' ἐπιδρομῶν, προχωρουσῶν μέχρι τῶν συρματοπλεγμάτων αὐτοῦ.

4]17 Σ]βελου. Τῆς ἐπιθέσεως τῆς 1 Σερβικῆς Στρατιᾶς ἀγχείσης εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Γραδέσνιτσα, ἄρχεται συμμετέχουσα τῆς ἐπιθέσεως ἡ δυτικῶς εὐρισκομένη 22α Γαλλικὴ Ταξιαρχία, ὡς καὶ τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ κατὰ τῆς ἐναντι αὐτοῦ ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς οργανώσεως.

Τὸ 12ον, προχωρεῖ καὶ καταλαμβάνει τὰ ἐναντι αὐτοῦ ἀμυντικὰ ἔργα ὡς καὶ τὸ χωρίον Ζόβικ. Κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς οργανώσεως, κατελήφθησαν μεγάλοι ποσότητες ὑλικοῦ πολέμου, τροφῶν καὶ παντοειδοῦς ὑλικοῦ, αἷτινες συνελέγησαν ὑπὸ τῆς πρὸς τοῦτο οργανωθείσης εἰδικῆς ὑπηρεσίας.

Τοῦ ἐχθροῦ ἀποσυρθέντος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἐριγῶνος, τὸ 12ον Σύνταγμα ἐνεκατέστη ἐν ἐπιτηρήσει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης, ἐκατέρωθεν τῆς γεφύρας τοῦ Τσέβρεν.

Τὸ 6ον Πεζικόν Σύνταγμα, καθ' ἣν ὥραν ἐπετίθετο τὸ 12ον, ἐκυρίευσεν τὸ ἐναντι αὐτοῦ προκεχωρημένον ἐχθρικὸν ἔργον.

Ἀμφότεραι αἱ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ, προχωρήσασαι, κατέλαβον θέσιν νοτίως τοῦ χωρίου Ζόβικ καὶ ἤρχισαν νὰ βάλλωσι τὴν γέφυραν Τσέβρεν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ἀμυντικὰς οργανώσεις. Αἱ Μοῖραι ἐβάλλοντο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

5]18—6]19 Σ]βελου. Ἐξακολουθεῖ ὁ ἀγὼν πεζικοῦ με ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις περιπόλων.

Ἡ IIIα Μοῖρα Ὁρ. Πυρ. ἐκτελεῖ βολὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν

ὀργανώσεων τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἑριγῶνος, καὶ πρὸς Κάνιστα ἐναντίον ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων.

Ἡ ΙΙβ Μοίρα Ὁρ. Πυρ. βάλλει ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς γεφύρας Τσέβρεν.

7]20 Σ]βρίου. Κατὰ τὴν νύκτα 6—7 τὸ 12ον Σύνταγμα ἐπροχώρησε βορειότερον ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λακοτελέτ.

8]21 Σ]βρίου. Τὸ 3ον Τάγμα τοῦ Συντάγματος ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Παναγιωτακόπουλον, ἐπιτεθὲν κατὰ τοῦ Κάνιστα ἀποτόμου ὑψώματος 777, κατώρθωσε νὰ τὸ κυριεύσῃ μετὰ νυχθήμερον πεισματώδη μάχην ἐκ τοῦ πλησίον, ἀναρχιζόμενον ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων καὶ πετρωδῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος τούτου διὰ χειροβομβίδων καὶ ὀπλοπολυβόλων. Κατὰ τοῦ ὑψώματος τούτου, εἶχον προηγουμένως ἐκτελεσθῆν δύο ἀνεπιτυχεῖς ἔφοδοι ὑπὸ ταγμάτων τοῦ 42ου Γαλλικοῦ Ἀποικιακοῦ Συντάγματος.

Ἡ κατάληψις τοῦ ὑψώματος τούτου, κατέστησεν ἀμέσως δυνατὴν τὴν ἐπίθεσιν τοῦ 6ου Συντάγματος κατὰ τῶν ἐναντι αὐτοῦ ἀμυντικῶν ὀργανώσεων, ὅπερ κατὰ τὴν νύκτα κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸ δυτικῶς τοῦ Κάνιστα ὑψωμα 875.

Τὴν ἰδίαν ἡμερομηνίαν (8 Σ]βρίου) εἰς τὸν Τομέα Λίμνης Πρέσπας διετάχθη, ἵνα δύο νυκτεριναὶ περιπολῖαι ἐνισχυόμεναι ἐπαρκῶς καὶ διὰ διμοιρίας πολυβόλων ἐκάστη, εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰ ἐχθρικά χωρακώματα καὶ ἐὰν καταστῆ ἐφικτὸν καταλάβωσιν ἢ μὲν, τὰ περιχερακωμένα σημεῖα ἀντιστάσεως Μπόν, Μπερλέν, Ἐρφουρντ, ἢ δέ, τὰ Ἐσσην, Ντίσελντορφ, μολονότι καὶ τὰ συρματοπλέγματα καὶ τὰ χωρακώματα ἦσαν ἄθικτα. Καὶ ἢ μὲν πρὸς Ἐσσην κατευθυνομένη, γενομένη ἀντιληπτὴ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐβλήθη διὰ δραστικῶν πυρῶν παθόντων δὲ τῶν πολυβόλων τῆς ἐμπλοκῆν καὶ ὑποστᾶσα σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν διετάχθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὰς γραμμάς τῆς ἀποκομίσασα καὶ τοὺς τραυματίας. Ἡ ἑτέρα ὅμως ἢ ἔχουσα κατεύθυνσιν πρὸς Μπόν, Μπερλέν, Ἐρφουρντ, καίτοι βαλλομένη ὑπὸ σφοδροτάτων πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἐν τούτοις ὠθεῖται ὑπὸ τοῦ ἡγήτορος αὐτῆς. Ἐφ. Ἀνθυπολοχαγοῦ Ἰωάννου Πεπονῆ μέχρι τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων, ἐνθα τραυματίζεται οὗτος διαμπερῶς εἰς τὸν ἀγκῶνα καὶ τινες τῶν εὐζώνων. Ἐν τούτοις μολονότι τραυματι-

σμένος ὁ ἀνθυπολοχαγὸς καὶ παρ' ὅλην τὴν σφοδρότητα τῶν πυρῶν διατάσσει καὶ ἀνοίγεται δίοδος διὰ τῶν ψαλλίδων καὶ ὠθεῖ τοὺς ἡρωϊκοὺς εὐζώνους του μέχρι τῆς δευτέρας γραμμῆς συρματοπλεγμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίσης ἀνοίγουν δίοδον διὰ τῶν ψαλλίδων καὶ διερχομένη ἢ περίπολος φθάνει εἰς τὴν τρίτην γραμμὴν συρματοπλεγμάτων εἰς τὴν ὁποίαν ἀρχίζει ἐπίσης νὰ διανοίγῃ δίοδον. Κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἐνεργεῖ ἀπὸ τῶν χαρακωμάτων συγκεντρωτικὴν ἐκσφενδόνησιν ἀμυντικῶν χειροβομβίδων κατὰ τῆς δρακὸς ἐκείνης τῶν εὐζώνων. Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τραυματίζεται ἐκ δευτέρου εἰς τὸ στήθος, φονεύονται τρεῖς εὐζῶνοι καὶ τραυματίζονται ἅπαντες οἱ λοιποί. Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς Πεπονῆς, καίτοι τραυματισμένος καὶ εἰς τὸ στήθος διατάσσει, ἵνα οἱ ἐλαφρότερον τραυματισθέντες παραλάβουν τοὺς λοιποὺς καὶ οὕτω ἀποσύρονται ὅλοι ἐγκαταλεπόντες μόνον τοὺς τρεῖς ἡρωϊκοὺς τῶν νεκρῶν.

9]12 Σ]β ρ ι ο υ. Τὸν βον Σύνταγμα προχωρῆσαν, κατέλαβε κατὰ τὴν νύκτα τὸ χωρίον

Κρουσέβιτσα.

Τὸ 12ον Σύνταγμα, καταδιώκον τὸν ἐχθρὸν, καταλαμβάνει τὴν Κάνιστα καὶ προχωροῦν πρὸς βορρᾶν, διέρχεται τὴν νύκτα 9—10 ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Κρουσεβίτσας ὑψομάτων. Αἱ δύο Μοῖραι Ὅρ. Πυροβολ. διέρχονται τὸν Ἐριγῶνα.

Τὴν 10ην Σεπτεμβρίου ἡ γενικὴ τακτικὴ κατάστασις εἶναι ἡ ἑξῆς :

Ἡ II Σερβικὴ Στρατιὰ εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ Ἀξιού, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Νεγκοτίν. Ἀριστερᾶ αὐτῆς ἡ I Σερβικὴ Στρατιὰ, ἀκολουθεῖ τὴν προχωρητικὴν αὐτῆς κίνησιν μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ποποντίτσα.

Ἡ 11η Γαλλικὴ Ἀποικιακὴ Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ εὐρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τοῦ Κρουσεβίτσα.

Οὕτω, ἡ ἐπιζητουμένη διάσπασις τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἐπετεύχθη, ὃ δ' ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ καθ' ὅλον τὸ Μέτωπον, πλὴν τοῦ τομέως Πρέσπας, εἰς ὃν ἀφθίσταται ἀκόμη.

Τῆς διασπάσεως τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως ἐπακολουθεῖ σύντονος καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΚΟΠΙΩΝ

10]13 Σεβρίου. Ἡ 11η Γαλλικὴ Ἀποικιακὴ Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ περὶ τὴν 15ην ὥραν, ἤρξαντο ἀναπτυσσόμεναι πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Περλεπέ. Διαρκούσης τῆς κινήσεως, ἐλήφθη πληροφορία περὶ ὥραν 17ην, ὅτι ὁ Περλεπὲς εἶχεν ἤδη καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ προπορευθέντος Γαλλικοῦ Ἴππικοῦ.

Ἐνεκεν ἀνάγκης στενῆς συνεργασίας τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας (ἐκ δύο Ταξιαρχιῶν) καὶ τῆς III Ἑλληνικῆς (ἐκ δύο Συνταγμάτων) (1) ἐτέθη ἡ τελευταία αὕτη προσωρινῶς διὰ τὴν ἐνιαίαν διοίκησιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Φαρρέ, Διοικητοῦ τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας.

Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς ταύτης Μεραρχίας ἐξεδόθη ὥραν 18.30, ἡ διαταγὴ σταθμεύσεως τῆς III Μεραρχίας συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, αὕτη ἐστάθμευσεν εἰς τὸν χῶρον Σέλτσε-Γκαρίπ, Λάκ, Τσούμοβον. Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας: Τσούμοβον.

11]24 Σεβρίου. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 11]24 Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 194 Γεν. Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὰς κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 36 καὶ 37 τοιαύτας τῆς III Μεραρχίας.

Γενικὴ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ἀρ. 36

I. Αἱ ὀπισθοφυλακαὶ τοῦ ἐχθροῦ εὐρίσκονται πρὸς Β. τοῦ ρεϊθρου Τρέσκα. Σύνολον ἀναγνωρισθεισῶν δυνάμεων: Πρὸ

1) Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐπιθέσεως εὐρισκόμενον διὰ τὴν εἰς τὸν πόλεμον χαρακωμάτων πρακτικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν εἰς τὸν τομέα Πρέσπας (ὡς εἴρηται ἀνωτέρω) ἠδυνήθη νὰ συνενωθῆ μετὰ τῆς Μεραρχίας μόνον τὴν 8ην Ὀκτωβρίου εἰς Πριστίναν (σύνορα Μαυροβουνίου).

Νοβοσέλιανης, δύο λόχοι περίπου. Πιθανῶς ὑπάρχει Βαρὺ Πυροβολικὸν εἰς Μαργκάρι καὶ μία Πυροβολορχία τῶν 77 εἰς Μπραίλοβον. Αἱ ἔξοδοι τοῦ χωρίου Βαρὸς ἐβλήθησαν ὑπὸ Βαρέος Πυροβολικοῦ.

Τὸ Γαλλικὸν ἵππικὸν καλύπτει τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας πρὸ τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα.

Κέντρον πληροφοριῶν, ὕψ. 641 ΒΔ. Μαντζουίτσιστας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ.

II. Ἡ Μεραρχία θὰ διέλθῃ αὔριον τὸ ρεῖθρον Τρέσκα, ἵνα συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Μπρόντ.

III. α) Τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς Ν. τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα, μὲ γραμμὴν ἀντιστάσεως τὰ Β. ἀντερείσματα Σλατοβρέχ, ὕψ. 1427, 823, Κάτω Μραμόρασι. Ἐφεδρεῖαι προφυλακῶν εἰς τὸ χωρίον Μαντζουίτσιστα. Αἱ προφυλακαὶ συνδεδηθήσονται δεξιᾷ μὲν μετὰ Γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 22ας Ταξιαρχίας, κινουμένου ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πεστέριτσα Νεμπρέκοβο, ἀριστερᾷ δὲ μετὰ Γαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 21ης Ταξιαρχίας ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Περλεμπέ—Μπρόντ.

β) Τὸ 12ον Πεζ. Σύνταγμα εἰς Ζαργάδ.

γ) Ἡ IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρ. Πυροβολικοῦ ὀπίσω τῶν ΒΑ ὑψωμάτων τοῦ Ζαργάδ καὶ εἰς θέσεις ἐκλεγησομένας παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὁ Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ νὰ ἐκτελέσῃ ἐγκαίρως ἀναγνωρίσεις πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διαβάσεως τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα.

δ) Τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα δέον νὰ ἔχῃ διέλθῃ τὸ Ζαργάδ τὴν 18ην ὥραν τῆς σήμερον. Τὸ 12ον Πεζ. Σύνταγμα, νὰ ἐκινήσῃ τοῦ καταυλισμοῦ του ἡμίσειαν ὥραν μετὰ τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα, τὸ δὲ Πυροβολικὸν τὴν 17.30 ὥραν.

ε) Ἡ διάβασις τοῦ Τρέσκα θὰ ἐκτελεσθῇ κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς μου.

στ) Σταθμὸς Διοικήσεως Μεραρχίας τὸ Ζαργάδ ἀπὸ τῆς 18ης ὥρας.

Σ. Δ. τῆ 11 Σεπτεμβρίου 1918. Ὁρα 15.10.

Ὁ Μέραρχος
Ν. Τρικούπης

Γενική διαταγή ἐπιχειρήσεων ἀρ. 37

I. Ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθεῖ ὑποχωρῶν. Ἡ II Σερβικὴ Στρατιὰ, ἣτις τὴν 22αν Σεπτεμβρίου εὐρίσκειτο εἰς Βαρδάο, ἐξώθησεν ἐμπροσθοφυλακὰς εἰς Ἴστιπ καὶ Βελεσά.

Ἡ I Σερβικὴ Στρατιὰ κατευθυνομένη πρὸς Β. θὰ βαδίση τὴν 23ην Σεπτεμβρίου πρὸς Βαρδάο μὲ τὸ ἀριστερόν της ἐπὶ γραμμῆς Βορίλα—Ποπαδίτσα—Βόζνιτα—Βελεσά.

Τὸ Ἴταλικὸν Σῶμα κατέλαβε τὴν Τοπόλτσανη τὴν νύκτα τῆς 22ας—23ης Σεπτεμβρ. καὶ συνέλαβε νέους Γερμανοὺς αἰχμαλώτους.

Τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἐσταμάτησε πρὸ ἰσχυροτάτης ἀντιστάσεως περὶ τὸ ὑψ. 1248 καὶ ἀριστερᾷ.

Ἡ 156η Μεραρχία Πεζικοῦ κατέλαβε τὸ Βεράντσι καὶ προχωροῦσα πρὸς Στάρι-Στέρι εὐρίσκειται πρὸ τῆς Βασάριμπιτσα, ἣτις κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ πληροφορίας, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἀπεσύρετο τὴν νύκτα τῆς 23—24 Σεπτεμβρίου πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης τοποθεσίας τοῦ Λοπαίτσα—Γκόπεσι.

Τὸ Ἴππικὸν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς διετάχθη νὰ ἀχθῆ ἐπὶ τῶν ΒΑ ὑψωμάτων τοῦ Περλεπέ καὶ νὰ καταδιώξη πρὸς Σκόπια. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του ἐν τῇ περιφερείᾳ Περλεπέ, δεόν νὰ ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν διεύθυνσιν Κίσσεβο διὰ νὰ καθορίσῃ ἐὰν ἡ 11η Γερμανικὴ Στρατιὰ ὑποχωρῆ πρὸς Β. ἢ ΒΔ.

II. Ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία θὰ βαδίση πρὸς Μπρόντ διὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν πρὸς ΒΔ ἐλιγμὸν καὶ νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν Μοναστήρι—Καλκαμπίλ.

Τὸ Ἴταλικὸν Σῶμα ἀριστερᾷ τῆς 11ης Ἀπ. Μερ. θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν καταδίωξιν του πρὸς Κρούσοβον.

III. Ἡ 11η Μεραρχία θὰ δράσῃ διὰ δύο φαλάγγων τηροῦσα μίαν Ταξιαρχίαν ἐν ἐφεδρείᾳ.

Δεξιὰ φάλαγξ. Ἡ III Μεραρχία (6ον καὶ 12ον Συν|ματα Πεζικοῦ δύο Μοῖραι Ὀρεινοῦ Πυροβολικοῦ τῶν 6.5 καὶ 1ος Λόχος Μηχανικοῦ).

Ἀριστερὰ φάλαγξ. Ἡ 21η Ἀποικιακὴ Ταξιαρχία.

Δεξιὰ Πλαγιοφυλακὴ. Ἐν σύνταγμα τῆς 22ας Ταξιαρχίας μετὰ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

Ἐφεδρεῖαι Μεραρχίας ἢ 22α Γαλλικὴ Ταξιαρχία.

Ἡ ἴλη τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας θὰ ἐκτελέσῃ ἀναγνωρίσεις πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας καὶ πρὸς τὴν γενικὴν διεύθυνσιν Μπρόντ.

Ἐνέργεια Μεραρχίας.

α) Τομεὺς Μεραρχίας. Δεξιὸν ὄριον ἢ γραμμὴ ἢ καθορισμένη ὑπὸ τῶν σημείων Δάμπνιτσα—Γκρον—Δουμπιάτζανι—Δέλτσανι—Ρίλοβο.

Ἀριστερὸν ὄριον. Κεντρικὴ ὁδὸς Περλεπέ εἰς Μπρόντ συμπεριλαμβανομένη.

Ὅπισω ἢ ἐφεδρεία παρὰ τὸ χωρίον Ζαγράδ.

β) Ἡ Μεραρχία θέλει ἐγκατασταθῆ τὸ ἑσπέρας τῆς σήμερον εἰς τὴν Ν. τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα περιοχὴν, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 36 Διατ. Ἐπιχειρήσεων.

γ) Διὰ τὴν διάβασιν τοῦ ρεῖθρου Τρέσκα, ἐκδοθήσεται νεωτέρα διαταγὴ μου.

δ) Ἀξων συνδέσμων : Αὐχὴν τοῦ Πισοκόλ—Περλεπές, ὁδὸς Περλεπέ—Μπρόντ.

Κεντρικὸς Τηλεφωνικὸς σταθμὸς : Λάκ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 11ης Σεπτεμβρίου.

ε) Τὰ Μεταγωγικὰ Σώματα μετὰ τὴν διανομὴν τῆς 11ης Σεπτεμβρίου θὰ παραμείνωσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λάκ.

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

Τὸ βον Σύνταγμα, διελθὼν τὸ χωρίον Βαρός τὴν 17ην ὥραν, διέθεσε τὸ 1ον Τάγμα διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προφυλακῶν.

Ἄμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τοῦ χωρίου Βαρός, ἤρξατο βαλλόμενον παρὰ Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ. Ἐβλήθη ἐπίσης καὶ τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας (1ον Κλιμάκιον Μέραρχος) ὅπερ συνεπορεύετο μέχρι τοῦ χωρίου Ζαγράδ μετὰ τοῦ βου Συντάγματος.

Τὸ βον Σύνταγμα ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, λαβὼν διατάξεις προσπελάσεως ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὄταν τὸ 1ον Τάγμα διῆλθε τὸ χωρίον Ματζουίτσιστα, ὃ μὲν 2ος Λόχος αὐτοῦ μετὰ τῆς 1ης Πολυχίας, προχωρῶν Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσιστα πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς ἀντιστάσεως,

δὲν εὔρεν ἀντίστασιν τινα, οἱ δὲ Λόχοι 1ος καὶ 3ος, οἱ βαίνοντες Δ. τοῦ Ματζουίτσια ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ ἰσχυροῦ πυρὸς πεζικοῦ καὶ πολυβόλων.

Ἡ Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσια γραμμὴ ἀντιστάσεως προφυλακῶν κατείχεται ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ ἐχθρὸς ἔβαλεν ἐπίσης διὰ Πεδινοῦ Πυρικοῦ τὴν ὁδὸν Περλεπέ—Μπρόντ καὶ τὸν αὐχένα τοῦ χωρίου.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 6ου Συν]τος διέθεσε Δ. τοῦ ρεύματος Ματζουίτσια τὸ 3ον Τάγμα καὶ δύο λόγους τοῦ 2ου Τάγματος, τηρήσας ἐν ἐφεδρεία τοὺς ὑπολοίπους λόγους τοῦ 2ου Τάγματος, διέταξε δὲ νὰ ἐνεργηθῇ πίεσις κατ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, δοὺς τὴν ἐντολὴν ὅπως κυρίως ἐπιζητηθῇ ἡ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Μπρόντ.

Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 36 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας, τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀφίκετο εἰς Ζαγραδ, ἐπειδὴ ὅμως ὁ περὶ τὸ Ζαγραδ χῶρος ἐβάλλετο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ἐνέκριναν κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 12ου Συντάγματος, ὅπως τὸ Σύν[μα τοῦτο σταθμεύσῃ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ὀπίσω τῶν ΒΑ τοῦ Ζαγραδ ὑψωμάτων.

Μετὰ τοῦ 12ου Συν]τος Πεζικοῦ ἐστάθμευσαν καὶ αἱ δύο Μοῖραι Πυροβολικοῦ.

12]25 Σεπτεμβρ. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα διήρκεσεν ἐπίμονος ἀγὼν διὰ χειροβομβίδων πρὸς κατάληψιν τῆς ὀρισθείσης γραμμῆς ἀντιστάσεως, ἐξ ἧς ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο ὑποχωρῶν περὶ τὴν 2αν ὥραν.

Τὴν 2.10 ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 195 Γεν. Διατ. Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλ. Ἀποικ. Μερ. πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα ὥραν 3.5 τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 38 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας.

III Μεραρχία

Ἐπιτ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῆ 12η Σεπτεμβρίου 1918

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 38

I. Τὴν 18ην ὥραν αἱ κάτωθι πληροφορίες περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ἴππικοῦ.

α) Ὁ ἐχθρὸς κρατεῖ δι' ἀποσπασμάτων τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Τρέσκα.

Τρεῖς Λόχοι ἐθεάθησαν βορείως τοῦ Τρέσκα μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Νότον περὶ ὥραν 6.30.

β) Τὸ Ἴπλικὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Περλεπέ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαγκάρι καὶ τὸ κέντρον τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου Β. τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Μπρόντ—Κίσεβο. Θὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς κινήσεώς του τὴν ὁδὸν Βελεσσῶν. Περὶ τὴν 19ην ὥραν, τὸ Ἴπλικὸν πληροφορεῖ, ὅτι Οὐλαμὸς ἀναγνωρίσεως, μεταβάς τὴν 15ην ὥραν ἐκεῖθεν τοῦ αὐχένος τῆς Μπαμπούνας 14 χιλμ. ἐκ Περλεπέ, συνέλαβε 16 αἰχμαλώτους, καὶ ὅτι ἡ στενωπὸς φαίνεται ἐλευθέρα.

γ) Κατὰ πληροφορίας τοῦ βου Πεξ. Σν)τος, ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ἀμέσως Ν. τοῦ Τρέσκα ὑψώματα, ἅτινα προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ τὸ βον Πεξ. Σ(μα).

II. Ἀπόσπασμα τεθωρακισμένων Αὐτοκινήτων μὲ 7 Πολυβόλα τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς 11ης Μεραρχίας.

III. Αἱ φάλαγγες, δεξιὰ (Τρικούπης) καὶ ἀριστερὰ (Μπειριξ) θὰ διαβῶσι τὸν ρύακα Τρέσκα σήμερον τὴν 5.30' καὶ θὰ προελάσωσιν ἀποφασιστικῶς. Ὁ ἐπιτενταῖος σκοπὸς τῆς σήμερον 12ης Σεπτεμβρίου, εἶναι ἡ κατάληψις τῆς γραμμῆς τῆς καθοριζομένης ὑψ. 1200 (11 χιλ. Β. Κρουσσόβου), κορυφῆ Α. Κράππα. Αἱ δύο φάλαγγες θὰ ἐνεργῶσιν ἐν συνδέσμῳ, οὕτως ὥστε ν' ἀποθήσωσι τὰς ὀπισθοφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ, καταλαμβάνουσαι τὴν στενωπὸν Μπρόντ.

IV. Ἡ Πλαγιοφυλακὴ θὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

V. Ἡ ἐφεδρεία τῆς 11ης Γαλλ. Μεραρχίας θὰ συγκεντρωθῇ Ν. Α. Βαρός.

VI. Ἡ Ἰλη τῆς 11ης Γαλλ. Μεραρχίας ἔχει διαταγὴν νὰ καλύψῃ τὴν προχωρητικὴν κίνησιν τῶν φαλίγγων.

VII. Πρὸς τοῦτο, τὸ βον Πεξ. Σύν)μα καὶ δύο Ἔγματα τοῦ 12ου Πεξ. Σ)τος ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Μεραρχ. Πεξικοῦ, θέλουσιν ἐπιτεθῆ ὅπως γίνωσι κύριοι ἐγκαίρως τῶν Ν. τοῦ Τρέσκα ὑψωμάτων, ἵνα δυνηθῶσι νὰ διέλθωσι τὴν 5ην ὥραν καὶ 30' τὸν Τρέσκαν, καὶ καταλάβωσι τοὺς ἐν τῇ παραγράφῳ III ἀντικειμενικοὺς σκοπούς, τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας.

Τὸ Πυροβολικόν, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, θέλει καταλάβει θέσεις ἐπὶ τῶν ΒΔ. τοῦ Ζαγοράδ ὑψωμάτων, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Πεζικοῦ. Οἱ Διοικηταὶ τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ θ' ἀποστείλωσι συνδέσμους.

Τὸ Τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν|τος τῆς ἐφεδρείας, νὰ ἀποστείλῃ σύνδεσμον παρὰ τῷ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας (Ζαγοράδ).

Οἱ Διοικηταὶ Μεραρχ. Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ, θὰ ἐκλέξωσι τὸν Σ. Δ. των, ὃν νὰ μοὶ ἀναφέρωσι, νὰ μὲ τηρῶσι δὲ ἐνήμερον διὰ πᾶσαν μεταβολὴν τούτου.

Τὸ Τάγμα τῆς ἐφεδρείας ν' ἀποστείλῃ μίαν Διμοιρίαν ὑπὸ Ἀξιωματικὸν εἰς τὸν Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας, ἵνα χρησιμεύσῃ διὰ τὸν σύνδεσμον διαδρομέων.

VIII. Διακομιδὴ Τραυματιῶν εἰς Περλεπέ.

Ὁ Μέραρχος
N. Τρικούπης

Τὴν 4.30' ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 196 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλλ. Ἀποικ. Μεραρχίας. Ἐχων ὑ.τ' ὄψει τὴν ἀποστολὴν τῆς Πλαγιοφυλακῆς, πλὴν τοῦ Τάγματος τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω Γαλλικῆς Διαταγῆς, ἀπεφάσισα νὰ τὴν ἐνισχύσω ἐπὶ πλέον καὶ δι' ἑνὸς οὐλαμοῦ ὄρ. Πυροβολικοῦ, καὶ ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 39 Γεν. Διατ. Ἐπιχειρήσεων.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῆ 12η Σεπτεμβρίου 1918 ὥρα 5η

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 39

I. Ἡ Σερβικὴ Στρατιὰ κατέλαβε τὸ Ἰσβὸρ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Περλεπέ—Βελεσσά, συνέλαβε πολλοὺς αἰχμαλώτους, 40 Πυροβόλα καὶ βαδίζει ἤδη πρὸς Σκόπια.

II. Ἐνεκα τούτου, αἱ Γαλλικαὶ δυνάμεις αἱ προορισθεῖσαι διὰ τὴν δεξιὰν πλαγιοφυλακὴν, διετέθησαν πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς I Σερβικῆς Στρατιᾶς.

III. Ἡ III Μεραρχία πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ της, συγκροτεῖ ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς Τάγματος τοῦ 12ου Σ|τος καὶ ἑνὸς Οὐλαμοῦ ὄρ. Πυροβολικοῦ χορηγηθησομένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ

12ου Πεξ. Σ)τος Σ)χου Σουμπασάκου με την εντολήν να καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας καὶ νὰ εὐρίσκειται ἐν συνδέσμῳ με τὸ βον Π. Σ.

Δρομολόγιον Ζαγράδ—Νεμπρέγκοβο—ΒΑ. ἀντερείσματα χωρίων Δέσοβον, Κουστράκ, ὑψ. 1450 (3 χιλμ. ΒΑ. τοῦ Κράπλα).

IV. Τὸ ἀπόσπασμα ἵνα δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του, δέον νὰ ἀναχωρήσῃ τὸ ταχύτερον.

V. Κατόπιν τῆς συγκροτήσεως τῆς πλαγιοφυλακῆς τροποποιῶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 37 διαταγὴν μου, καὶ ὁ Διοικητὴς τοῦ Μεραρχικοῦ Πεξικοῦ θὰ ἔχῃ εἰς τὴν διάθεσίν του μόνον ἐν Τάγμα τοῦ 12ου Πεξ. Σ)τος. Τὸ Τάγμα ἐφεδρείας θέλει παραμείνῃ κεκαλυμμένον εἰς τὰ Ν. τοῦ Ζαγράδ ὑψώματα, καὶ θέλει ἀποστείλει ἀξιωματικὸν σύνδεσμον παρὰ τῷ Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας.

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Ἡ ὀλικὴ κατάληψις τῶν νοτίως Τρέσκα ὑψωμάτων συνεπληρώθη τὴν 5.30' ὥραν.

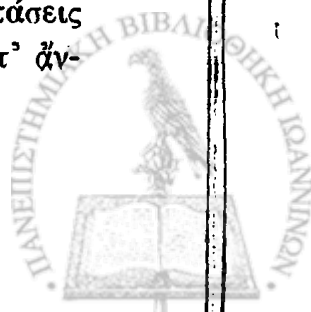
Τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων αὐτῶν, ἐπηκολούθησεν ἡ διάβασις τοῦ Τρέσκα καὶ ἡ προχώρησις τῆς Μεραρχίας πρὸς τοὺς ὀρισθέντας διὰ τὴν 12)25 Σ)βρίου ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

Τὸ Πυροκὸν IIIα Μ.Ο.Π. καὶ IIIβ Μ.Ο.Π., πλὴν ἑνὸς οὐλαμοῦ (διατεθέντος εἰς τὴν πλαγιοφυλακὴν) ἐτέθη εἰς κίνησιν, ἵνα συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 38 Γ.Δ.Ε. καταλάβῃ τὰ ΒΔ. τοῦ Ζαγράδ ὑψώματα.

Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ ἐχθρὸς, εἶχεν ἤδη ὑποχωρήσῃ εἰς ἀπόστασιν τοιαύτην, ὥστε δὲν ὑπῆρχε πλέον λόγος ἐκτελέσεως βολῆς, τὸ Πυροβολικὸν ἠκολούθησε τὸ Πεξικὸν ἐν τῇ προχωρητικῇ αὐτοῦ κινήσει.

Μόλις ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ (3ον Τάγμα βον Σ)τος) τῆς Μεραρχίας ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σέκιρτσι (11η ὥραν), ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο βάλλον κατὰ τῆς προχωρούσης Μεραρχίας διὰ σφοδροῦ πυρὸς βαρέος Πυροβολικοῦ.

Τὸ ἐν φάλαγγι πορείας βαδίζον Πεξικόν, λαβὼν σχηματισμὸν προσπελάσεως ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ (ἀποστάσεις ἠὺξημένα μετὰ τῶν Λόχων, καὶ παρὰ ταξίς ἐνωμοτιῶν κατ' ἀν-

δρα μετ' εὐρέων διαστημάτων ἐν ἐκάστῳ λόγῳ) ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του.

Τὸ ἡμέτερον Πυροβολικόν, ἅμα τῇ ἐνάφξει τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του, λαβὼν διατάξεις προσπελάσεως ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ, προερχόμενον ἐκ τῶν ὑψωμάτων ΒΑ. Σέκιρτσι (ἠϋξημένοι ἀποστάσεις μεταξύ τῶν τμημάτων) μέχρις οὗ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ νὰ ταχθῇ πρὸς πυροβόλησιν ἐν τῇ πεδιάδι περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Σαραντίνοβο.

Καίτοι τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν εὐρίσκετο ἐκτὸς τοῦ βεληνεκοῦς τοῦ ἡμετέρου Πυροβολικοῦ, ἐν τούτοις ἡ IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ διὰ μιᾶς τῶν Πυροβολαρχιῶν (τῆς 1ης) ἔβαλε βολὰς τινὰς πρὸς ἠθικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἡμετέρου Πεζικοῦ, προχωροῦντος ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ, ἄνευ ἀπωλειῶν.

Ἐκ τῆς ἐχθρικῆς βολῆς, προῦκλήθη πυρκαϊὰ εἰς τοὺς περὶ τὴν θέσιν τῆς IIIα Μ. Ο. Πυροβολικοῦ πυκνοὺς θάμνους. Διὰ ταχείας ἐνεργείας ὅμως, προελήφθησαν δυστυχήματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ προκληθῶσιν ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τῶν βλημάτων.

Τὸ Πεζικὸν ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας (προσπέλασις ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ) τὴν προχωρητικὴν του κίνησιν, ἀφικόμενον περὶ τὴν ἑσπέραν ἐγγύς (N) τοῦ χωρίου Ρίλοβο.

Τὸ Πυροβολικόν, ταχθὲν ἐν φάλαγγι πορείας (σχηματισμὸν προσπελάσεως ὑπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ) ἠκολούθησε τὸ Πεζικόν.

Ἡ Δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ, κινηθεῖσα ἐπὶ τοῦ ὀρισθέντος αὐτῇ δρομολογίου, ἀφίκετο περὶ τὴν ἑσπέραν 1000 μέτρα νοτίως τοῦ χωρίου Κοστίντσι. Κατὰ τὴν προχωρητικὴν τῆς πορείαν συνέλαβε πέντε αἰχμαλώτους.

Τὸ διαθέσιμον Τάγμα (3ον τοῦ 12ου Σ. Π.) ὤθηθη ἐκ Ζαγραδ εἰς Δόλνενι, ὅπου εὐρίσκετο ἀπὸ τῆς 13ης ὥρας.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἀφίκετο εἰς Δόλνενι (Σ.Δ. διὰ τὴν 12ην|25ην Σ|βρίου) ἀπὸ τῆς 13.50' ὥρας, ἐγκαταστήσαν τὸ παρατηρητήριον τῆς Διοικήσεως εἰς χαρακτηριστικὸν κωνικὸν

λόφον κείμενον παρὰ τὴν Β. κορυφὴν τοῦ χωρίου, ὅστις πολλάκις ἐβλήθη.

Ἐν τῷ παρατηρίῳ ἔλαβον τὴν προφορικὴν ἀναφορὰν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως, συνεδέθη δὲ μετὰ τῶν Συν|των Πεζικοῦ δι' Ἀξιωματικῶν συνδέσμων καὶ Ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου.

Μορφώσας τὴν γνώμην ὅτι ὡς ἐκ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας καὶ τῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν δὲν θὰ ἦτο συνετὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ προχωρητικὴ κίνησις ἢ ὀρισθεῖσα διὰ τὴν 12ην|25ην Σ|βρίου, ἀπεφάσισα τὴν παῦσιν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ ἐξέδωκα πρὸς τοῦτο σχετικὴν διαταγὴν.

Κατόπιν τούτου, ἡ μεραρχία διηνηκτέρευσε εἰς τὸν χῶρον περὶ τὰ χωρία Σέκιρσι, Κόστινσι, Δόλνενι. Προφυλακαί. 1ον Τάγμα 6ου Συντάγμ. ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων νοτίως Ρίλοβο.

13|26 Σεπτέμβρ. Τὴν 1.50' ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 198 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς 11 Γαλλ.

Ἄπ. Μερ. πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 41 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μερ.

III Μεραρχία

Ἐπελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 13|9)18 ὥρ. 3

Γεν. Διατ. Ἐπιχ. ἀριθ. 41

I. Ὁ ἐχθρὸς κατέχει διὰ Πυροβολικοῦ τὰ ὑψώματα, ἐφ' ὧν τὰ χωρία—Δολκαῆς—Πεστιίλοβο—Ζάπιανι—Ραμπότοβο—Μπρόρινον.

Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ 2ου συγκροτήματος Μεραρχιῶν, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε, καταληφθέντος τοῦ Γκόπεσι. Ἡ προχωρητικὴ κίνησις ἐξακολουθεῖ πρὸς Προίμπιλτσι.

II. α) Ἐντολή : 1) Ἐξακολουθήσις ἐπιθέσεως πρὸς κατάληψιν τῶν ὀρισθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 38 καὶ 39 γενικῶν διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, 2) Προχώρησις πρὸς Μπρόντ.

β) 6ον Πεζ. Σύνμα.

Τάγμα 12ου Συν|τος (Κατσαρέλης).

Δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ (Συν|της Σουμπασάκος).

IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρ. Π. (εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ πεζικοῦ).

Τὸ διαθέσιμον Πυροβολικὸν τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συν)χου Λεμερσιέ θὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεραρχίας. Θὰ ἐπιζητήσω τὸν ταχὺν μετ' αὐτοῦ σύνδεσμον.

γ) Διαθέσιμον Τάγμα (Ταγμ. Παναγιωτακόπουλος) ἐν Δόλνενι ἔτοιμον πρὸς ἐκκίνησιν.

III. Διαδοχικοὶ Σταθμοὶ Διοικ. Ἀρχηγοῦ Πεζ.: Σέκερσι. Πεστάλοβο, Ζέορζε. Διαδοχικοὶ Σταθμοὶ Σ.Δ. Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ: Δόλνενι, Τσέκερσι, Πεστάλοβο, Ζέορζε.

Σ. Δ. Μεραρχίας: Δόλνενι.

IV. Προκεχωρημένον κέντρον πληροφοριῶν 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας: Σαραντίνοβον».

Ὁ Μέραρχος
N. Τρικούπης

Τὸ Πεζικὸν ἤρξατο τὴν ἡν ὥραν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως πρὸς κατάληψιν τῶν νοτίως τοῦ Ρίλοβο ὑψωμάτων, ἅτινα κατέλαβε, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος περὶ τὴν χαραυγὴν.

Τὴν 13ην ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 200 Γ. Δ. Ε. τῆς 11 Γαλ. Μεραρχίας, κατόπιν τῆς ὁποίας, ὥραν 14.15', ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 42 Γεν. Δ. Ἐπιχ. τῆς III Μεραρχίας.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 13)9)18 ὥρ. 14.45'

Γεν. Διατ. Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 42

I. Αἱ ἀναγνωρίσεις τῆς ἀεροπορίας σημειοῦσι μεγάλην κίνησιν ἐφοδιοπομπῶν ἐκ Κίσσεβο πρὸς Βορρᾶν.

II. Ἀνάγκη ταχείας ἀπωθήσεως τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν εἰσέτι ἀσθενῶν ὀπισθοφυλακῶν, ἵνα ἐπιτευχθῇ ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωροῦντος διὰ τῆς ὁδοῦ Μοναστηρίου—Κίσσεβο, πρὶν ἢ ἐπιτύχῃ ν' ἀποσύρῃ τὰς ἐφοδιοπομπὰς των.

III. Ὅθεν, ἀπαιτεῖται σύντονος καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ.

Πρὸς τοῦτο, τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα καὶ τὸ Τάγμα (Κατσα-

ρέλη) 12ου Συντάγματος, νὰ βαδίσωσι ταχέως πρὸς Μπρόντ.

Ἡ δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Σουμπασῶκον, ἐγκαταλείπουσα τὸ πρὸς 1450 δρομολόγιον, νὰ βαδίση πρὸς Μπρόντ, ἀκολουθοῦσα τὸ δρομολόγιον Κράπα—Μπαρμαρέτς—Μπρόντ.

Τὸ Πυροβολικόν, ν' ἀκολουθῆ τὸ Πεζικόν (τὸ 6ον Συν|μα Πεζ. καὶ Τάγμα Κατσαρέλη), οὕτως ὥστε, νὰ δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ τοῦτο, ἐὰν παραστῆ ἀνάγκη.

IV. Γενικὴ προσπάθεια πάντων, ἢ ταχίστη προχώρησις πρὸς Κίσσεβο.

V. Ὁ ἐχθρὸς ὅπουδήποτε συναντηθῆ νὰ καταδιωχθῆ δραστηρίως.

VI. Ἡ Δημοσία ὁδὸς Μπρόντ—Κίσσεβο ἀνήκει εἰς τὴν Μεραρχίαν, συνεπῶς θέλει τὴν χρησιμοποίησιν πρὸς ταχύτεραν καταδίωξιν, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ σοβαρὰ ἀντίστασις.

VII. Τηρεῖτε με ἐνήμερον ἀνὰ δύο ὥρας».

Ὁ Μέραρχος

N. Τρικούπης

Τὸ ὕψωμα 1.300 κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὸ 6ον Σύνταγμα, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ ἐπιτίθεται διὰ δύο φαλάγγων ὡς ἑξῆς :

1ον Τάγμα. Δεξιὰ φάλαγξ. Αὕτη ἀκολουθήσασα τὴν ΒΔ. τοῦ Ρίλοβο κορυφογραμμῆν, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Α. τοῦ 1.300 καὶ Ν. τοῦ Κράπα ὑψώματος.

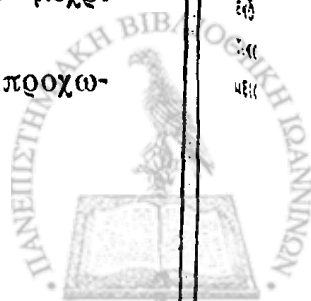
2ον Τάγμα. Ἀριστερὰ Φάλαγξ. Αὕτη ἀκολουθήσασα τὰ Α. τῆς ὁδοῦ Περλεπὲ Μπρόντ ὑψώματα ἐπετέθη κατὰ τοῦ 1.300.

3ον Τάγμα διαθέσιμον. Ἀκολουθεῖ τὴν δεξιὰν φάλαγγα.

Τὴν 18.30 ὥραν, μετ' ἀγῶνα, τὸ 2ον τάγμα κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1.300.

Ὁ ὑποχωρήσας ἐκ τοῦ ὑψώματος 1.300 ἐχθρὸς, ἀποσυρθεῖς εἰς τὰ Δ. τούτου ὑψώματα, ἀντεπετέθη μετ' ὀλίγον ἐκ νέου πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1.300. Τούτου ἔνεκεν ἐπηκολούθησε σκληρὸς ἀγὼν, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἡ ἀπώθησις τοῦ ἀντεπιτεθέντος ἐχθροῦ καὶ ἡ καταδίωξις αὐτοῦ μέχρι τῶν ἀφετηριῶν θέσεών του.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐπῆλθε νύξ, ἡ δὲ ἔξακολούθησις τῆς προχω-

ρήσεως τοῦ συντάγματος ἐδυσχεραίνεται ἔνεκα τῶν μεγάλων πυροκαϊῶν, ἃς ἐπὶ τούτῳ εἶχεν ἐμβάλει ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ δασώδει ἕκτασει ἐν ἣ διεξήγοντο αἱ ἐπιχειρήσεις. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε κατὰ τοῦ ὑψώματος 1.300 διὰ πυρῶν Πεζικοῦ, Πολυβόλων καὶ Πυροβολικοῦ.

Ἡ IIIα Μ.Ο.Π. ὑπεστήριζε τὴν προχώρησιν τοῦ Πεζικοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐτέθη κατ' ἀρχὰς πρὸς πυροβόλησιν ἐντὸς τοῦ χωρίου Σέκερσι. Δὲν παρέστη ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐκτελέσῃ βολὴν.

Ἐξακολουθήσασα τὴν προχωρητικὴν τῆς κίνησιν, ἐτάχθη πρὸς πυροβόλησιν ἐν τῷ χωρίῳ Ρίλοβο, ὁπόθεν ἐξετέλεσεν ἀποτελεσματικῶς βολὴν κατὰ τῶν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένων θέσεων. Ἡ IIIβ Μ.Ο.Π. ἐξηκολούθησεν ἐπίσης τὴν προχωρητικὴν τῆς κίνησιν, ἀφικθεῖσα δὲ εἰς Ρίλοβο ἐξετέλεσε βολὴν κατὰ τὴν νύκτα, τῇ αἰτήσῃ τοῦ 7ου Λόχου.

Ἡ δεξιὰ πλαγιοφυλακὴ ἐκκινήσασα ἐκ Κόστινσι, διηυθύνθη διὰ Μαργκάρι καὶ ἡμιονικῆς ὁδοῦ βαινούσης διὰ χαράδρας κειμένης Α. Ρίλοβο, εἰς χωρίον Κράπα (1) εἰς ὃ ἀφίκετο τὴν 18ην ὥραν.

Εἰς τὸ χωρίον Κράπα ἐστάθμευσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν τοποθετηθεισῶν ἐπὶ τοῦ Β.Α. τοῦ χωρίου τούτου ὑψώματος. Αἱ προφυλακαὶ συνέλαβον 4 αἰχμαλώτους ἐπιχειρήσαντας νὰ προσεγγίσωσι πρὸς αὐτάς. Τὸ ἐν Δόλνενι παραμένον 3ον τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος (ἐφεδρεία Μεραρχίας), ὠθηθὲν ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τῆς μαχομένης Μεραρχίας, ἐξεκίνησεν ἐκ Δόλνενι περὶ τὴν 13ην ὥραν, καὶ ἔφθασεν εἰς χωρίον Δρέμπριστα, ὅπου ἐστάθμευσεν, τὸ δὲ 1ον τάγμα τοῦ αὐτοῦ Συν)τος, ἐστάθμευσεν εἰς ὕψωμα 1.500 μ. Ν. Δ. Ρίλοβο.

Τὸ 6ον Συν)μα Πεζικοῦ ἐστάθμευσεν ὡς ἐξῆς :

2ον Τάγμα ἐπὶ ὑψώματος 1.300 μὲ ἓνα λόγον Ν.Δ. αὐτοῦ παρὰ τὴν ὁδόν.

1) Ἡ θέσις τοῦ χωρίου Κράπα ἐν τῷ Χάρτη 1)200.000 (Αὐστρ. ἔκδοσις) εἶναι ἐσφαλμένη, τοῦ χωρίου κειμένου ἐν τῇ πραγματικότητι 1.000 περίπου μέτρα βορειότερον τῆς ἐν τῷ Χάρτη σημειουμένης θέσεως.

1ον Τάγμα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Α. τοῦ 1.300 καὶ Ν.Δ. τοῦ Κράπα.

3ον Τάγμα ὀπισθεν τοῦ 1ου.

Διὰ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τοῦ βου Συν(τος Πεζικοῦ τοῦ ὑψώματος 1.300, καὶ ὑπὸ τῆς δεξιᾶς πλαγιοφυλακῆς τοῦ χωρίου Κράπα καὶ τοῦ Β Α. ὑψώμ., ἡ Μεραρχία ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνατεθεισαν αὐτῇ ἐντολὴν διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 195 καὶ 198 Γ.Δ.Ε. τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχίας.

14)27 Σεπτεμβρίου. Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 42 Γ. Δ. Ε. τῆς III Μεραρχίας

περὶ τὸ λυκανγές, ἡ Μεραρχία ἐπανελάβε τὴν προχωρητικὴν κίνησιν καὶ καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τῶν Α. τῆς στενωποῦ Μπρόντ ὑψωμάτων.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προχωρητικῆς κινήσεως, τὸ ἡμέτερον Πεζικὸν ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ πυρῶν βαρέος Πυροβολικοῦ.

Δύο λόχοι τοῦ βου Πεζικοῦ Συν(τος, ἀφιγθέντες εἰς τὰ Β. τοῦ χωρίου Μπαρμπαρέτς, ὑψώματα, ἀπεκόπησαν τῶν λοιπῶν Τμημάτων (ἐνισχύσεων) ἐκ τεραστίας πυροκαϊᾶς προξενηθείσης ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ βομβαρδισμοῦ.

Παρὰ τὰς δυσχερείας αὐτάς, ἡ προχώρησις ἐξηκολούθησε καὶ περὶ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους οἱ δύο οὔτοι λόχοι τοῦ βου Συν(τος Πεζικοῦ εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Τρέσκα περὶ τὸ Σουχοντόλ. Αἱ IIIα καὶ IIIβ Μοῖραι Ὁρειβ. Πυροβολ. ἀκολουθοῦσαι τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἐκ Ρίλοβο ἤχησαν εἰς Μπαρμπαρέτς περὶ τὸ ἑσπέρας, ὅπου καὶ ἐστάθμευσαν.

Ἡ δεξιὰ Πλαγιοφυλακὴ πορευομένη ἐκ τοῦ χωρίου Κράπα πρὸς Μπρόντ (Γ.Δ.Ε. III Μεραρχία ἀριθ. 42) ἠνώθη περὶ τὴν 15ην ὥραν μετὰ τῆς Μεραρχίας, καὶ ἀφίκετο περὶ τὸ ἑσπέρας εἰς Μπαρμπαρέτς, παύσασα νὰ χρησιμεύῃ ὡς πλαγιοφυλακὴ.

Τὸ διαθέσιμον τάγμα (3ον τάγμα 12ου πεζ. Συν)τος, ἀφίκετο ἐπίσης εἰς Μπαρμπαρέτς ἐνωθὲν μετὰ τοῦ Συντάγματος του.

Τὸ Στρατηγεῖον (1ον κλιμάκιον) εὐρίσκετο ἐπίσης ἀπὸ τῆς 17ης ὥρας εἰς Μπαρμπαρέτς, ὅπου καὶ ἐστάθμευσε τὴν νύκτα τῆς 14ης Σεπτεμβρίου.

Τὴν 16.20 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 201 Γ. Δ. Ἐπιχ. τῆς

11ης Γαλ., Ἀπ. Μερ., κατόπιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 43 Γ. Δ. Ε.

III Μεραρχία

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον (Σ.Δ.) 11|9|17 ὥρ. 18.

Γεν. Διατ. Ἐπιχ. ἀρ. 43

Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία κατέλαβε τὸ ἕψ. 1200 (Δ. Ζακρένοβον).

Ἡ ἡμετέρα Μεραρχία καταλαβοῦσα τὸ Κράπα διὰ τοῦ βον Συντάγματος ἐξακολουθεῖ τὴν πρὸς Μπρόντ προέλασίν της.

II. Ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία δέον τὸ ταχύτερον νὰ ἀφίχθῃ εἰς Μπρόντ, καὶ ἀφοῦ ἀπαλλάξῃ τοῦ ἐχθροῦ τὰς Β. καὶ Δ. προσβάσεις τοῦ Μπρόντ, θὰ βαδίσῃ πρὸς Σκόπια διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα.

Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία θὰ βαδίσῃ πρὸς Μπρόντ—Κίσεβο.

Ὁ Οὐλαμὸς Ἴππικῶν τῆς 11ης Γαλλ. Μεραρχίας, ὁ ἀνήκων μέχρι τοῦδε εἰς τὴν φάλαγγα Σουμπασάκου, ἐπανέρχεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχιακῆς ἴλης λοχαγοῦ Μπουφοέ, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ δρομολόγιον Γκρον—Κρίγκα—Πάζεβο—Βίστ. Θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν σύνδεσμον μεταξὺ III Μεραρχίας καὶ 21ης Ταξιαρχίας.

III. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῇ ἐντολῆς, ἡ Μεραρχία συγκεντρωθήσεται τὸ πρῶτον ἐν τῇ περιοχῇ Σουχοντόλ—Τρέμπινο—Μπρόντ ὡς κάτωθι :

12ον Πεζικὸν Σύν)μα εἰς Σουχοντόλ.

βον Πεζ. Σύν)μα » Τρέμπινο.

IIIα καὶ IIIβ Μ. Ο. Πυροβολικοῦ εἰς τὰ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα κατερχόμενα ἀντερείσματα.

Μέτρα ἀσφαλείας : α) Τὸ 12ον Πεζικὸν Σύν)μα θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, καταλαμβάνον δι' ἑνὸς τάγματος τὰ Ν. τοῦ Ντέβικ ὑψώματα, ἐκατέρωθεν τοῦ Τρέσκα.

β) Τὸ βον Πεζικὸν Σύνταγμα θὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐκ Τρέμπινο, Ντλ καὶ Γκρον διαβάσεις.

Σ. Δ. Μεραρχίας : α) Μπαρμπαρέτς, β) μετὰ δὲ κατάληψιν Μπρόντ, Μπρόντ.

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

Ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθει κατέχων τὸ Μπρόντ, ἡ δὲ 21η Γαλ-

λική Ταξιαρχία κατετρίβετο εἰς μετωπικὸν κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα, συνεχισθέντα μέχρι τῆς νυκτός.

Ἡ Μεραρχία τὴν νύκτα ἐστάθμευσε εἰς τὸν χώρον μεταξὺ τῶν χωρίων Σουχοντόλ καὶ Μπαρμπαρέτς.

15/28 Σεπ. Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ ἀπὸ τῆς χαρᾶς γῆς ἤρχισαν τὴν προέλασίν των. Τὸ 6ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐσχημάτισε δύο φάλαγγας. Ἡ ἀριστερά, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ 2ου Τάγματος ἐνισχυθέντος διὰ δύο ἔτι λόχων, ἐνίσχυσε τὰ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προηγουμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τρέσκα ἐγκατασταθέντα προκεχωρημένα τμήματα τοῦ Συν)τος. Ἡ φάλαγξ αὕτη λαβοῦσα τὴν ἐντολὴν ὅπως διὰ Σουχοντόλ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Μπρόντ, ἐξεκίνησε τὴν πρωτὴν καὶ διελθοῦσα διὰ Σουχοντόλ, διέβη τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα καὶ ἔφθασε πρὸ τοῦ Μπρόντ τὴν 9,15 ὥραν, διατεθειμένη ὡς ἐξῆς : Τμήμα μὲν αὐτῆς, ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον τοῦ Μπρόντ, τὸ δὲ μεῖζον μέρος, ἐξετέλεσε πλευρικὸν ἐλιγμὸν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἀμυνομένων. Τὸ τμήμα τοῦτο ἔσπευσε πρὸς τὰ Β. τοῦ Μπρόντ ὑψώματα, ἅτινα καὶ κατέλαβε. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ Συντάγματος, ἀπετέλεσε τὴν δεξιὰν φάλαγγα, ἣτις διαβάσα τὸν Τρέσκα Β. τοῦ Σουχοντόλ (1) ἔσπευσε πρὸς Τρέμπινο, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ δεξιὸν τοῦ 2ου τάγματος, καὶ συγχρόνως ἀπειλήσῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ εἰς Μπρόντ ἀμυνομένου ἐχθροῦ.

Ἐπὶ τὴν πίεσιν τῆς ἐπιθέσεως ταύτης, ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Μπρόντ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς Κίσσεβο. Οὕτω τὸ 2ον τάγμα τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συν)τος μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας, κατέλαβε τὴν 10,30 τὸ Μπρόντ, συλλαβὸν αἰχμαλώτους. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐπὶ διήμερον εἶχεν ἀντιστῆ λυσσωδῶς εἰς τὰς μετωπικὰς ἐπιθέσεις τῆς 21ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Ταξιαρχίας.

Τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, τὰ μὲν 1ον καὶ 2ον τάγματα συνεκεντρώθησαν περὶ τὸ Σουχοντόλ, ὅπως συνδρομήσωσιν ἐν

1) Τὸ χωρίον Σουχοντόλ δὲν εὑρίσκεται εἰς ἡν θέσιν σημειοῦται ἐν τῷ χάρτη 1|200.000 ἀλλὰ περὶ τὸ 1 χιλιόμετρον νοτιοδυτικώτερον.

ανάγκη τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ, τὸ δὲ βον τοιοῦτον ὠδήθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα καὶ κατέλαβε τὰ Ν. τοῦ Ντέβικ ὑψώματα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κοιλάδος ταύτης.

Αἱ IIIα καὶ IIIβ Μ. Ο. II. κατέλαβον ἐγκαίρως τὰς διαταχθείσας θέσεις, πλὴν δὲν ἠδυνήθησαν λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ὁμίχλης νὰ ἐκτελέσωσι βολήν.

Οὕτω περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 15)28ης Σεπτεμβρίου, ἡ Μεραρχία εἶχε πλήρως ἐκπληρώσει τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῇ ἐντολήν, ὅτε ἐλάμβανον σημεῖωμα τῆς ἀριστερᾶ δρώσης 21ης Γαλλικῆς Ταξιαρχίας, δι' οὗ μοι καθίστα γνωστόν, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργήσῃ σφοδρὸν βομβαρδισμόν κατὰ τοῦ Μπρόντ, δι' ὧν τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του πυροβόλων (βαρέων καὶ πεδινῶν).

Τῷ ἀπήντησα ὅτι τὸ Μπρόντ κατελήφθη ἀπὸ τῆς 10.30 ὥρας.

Τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικόν, συνεχίζον τὴν ἀπὸ τῆς νυκτὸς δραστηκὴν βολήν του, ἔβαλε κατὰ τῶν περὶ τὸ Τρέμπινο ἐνεργούντων τμημάτων πεζικοῦ.

Τὴν 12ην ὥραν, εὐρισκόμενος ἐντὸς τῆς κοιλάδος Τρέσκα καὶ βορείως τοῦ Σουχοντόλ, ἔλαβον τὴν ὑπ' ἀρ. 203 Γ. Δ, Ἐπιχ. τῆς 11ης Γαλλικῆς Μεραρχ., ἐν ἣ ἀνεγράφετο, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὸ Μπρόντ καὶ ἀνθίσταται ἐρωμένως, ὑποστηριζόμενος παρ' ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ πρὶν ἢ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὴν Γαλλικὴν ταύτην Μεραρχίαν. ἡ ὑπὸ τῆς III Μεραρχίας κυριεύσῃς τοῦ Μπρόντ.

Μετὰ μίαν περίπου ὥραν, ἤτοι τὴν 13ην, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 205 Γ. Δ.Ε. τῆς 11ης Γαλ. Μεραρχίας, ἐν ἣ ἐκ παραδρομῆς ἴσως, ἀνεγράφη ὅτι «ἡ 21 Γαλλικὴ Ταξιαρχία ἐκυριεύσει τὸ Μπρόντ», ἐνῶ ὡς ἀνωτέρω ἔχει ἐκτεθῆ τὸ Μπρόντ ἐκυριεύθη πράγματι ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου βον Πεζικοῦ Συντάγματος. Τὸ τοιοῦτον ἐγνωστοποίησα καὶ εἰς τὴν 11ην Γαλλικὴν Ἀπ. Μεραρχίαν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω διαταγῶν, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 44 Διαταγήν.

III Μεραρχία
Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. 15 Σεπτεμβρίου 1918 ὥρα 14.15'

Γενική Διαταγή Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 44

I. Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ διὰ δύο φαλάγγων πρὸς Κίσσεβο καὶ πρὸς Σκόπια.

II. Ἡ 21η Γαλλικὴ Ταξιαρχία καταδιώκει τὸν πρὸς Κίσσεβο ὑποχωροῦντα ἐχθρὸν.

III. Ἡ III Μεραρχία θὰ συνεχίσῃ τὴν καταδίωξιν τοῦ πρὸς Σκόπια ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ.

IV. Τὸ 12ον Πεζ. Σύν)μα θὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα καὶ θὰ σταματήσῃ Α. τοῦ Γκρέσνιτσα, θὰ ὠθήσῃ ἐν Τάγμα εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σλάτινα ὅπως ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τῶν ἰψωμάτων.

V. Τὸ Πυροβολικὸν Ν. τοῦ 12ου Πεζ. Σύν)τος.

VI. Τὸ 6ον Πεζ. εἰς Ντέβικ.

VII. Τὰ Σώματα νὰ λάβωσι μέτρα ἀμέσου ἀσφαλείας τῶν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ.

VIII. Σ. Δ. Μεραρχίας εἰς Ντέβικ.

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

Κατὰ τὴν νύκτα, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τρέσκα, ἐν τάγμα τοῦ 12ου Σ]τος ἐν προφυλακαῖς εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σλάτινα, ἐνθα καὶ συνέλαβεν αἰχμαλώτους τινάς, ἡ δὲ λοιπὴ Μεραρχία εἰς τὸν χῶρον, ὕψος τοῦ χωρίου Γκρέσνιτσα καὶ χωρίον Ντέβικ.

Καθόσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα προέλασιν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 102 Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 182]I περὶ ἐφοδιασμοῦ.

Γαλλικὴ Στρατιὰ Ἀνατολῆς

Ἐπιτελεῖον—3ον Γραφεῖον

Γεν. Στρατηγεῖον 27 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀρ. 3904]3

Εἰδικὴ διαταγὴ ὑπ' ἀρ. 102

Διὰ τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τῆς 11ης Μεραρχίας

Ἀποικιακῆς καὶ διὰ τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.

I. Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἐν ὑποχωρήσει XI Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Καλκαντελὲν καὶ Σκοπίων.

II. Ἄμα ὡς ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία, ἀπελευθερώσῃ τὴν δίοδον τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ λάβῃ ἀμέσως κατεύθυνσιν, διὰ τῆς κοιλάδος ταύτης, πρὸς Σκόπεια.

Ἔχει ὡς ἐντολὴν ν' ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν Σκοπίων εἰς τὴν XI Γερμανικὴν Στρατιάν.

Ἀφικνουμένη ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Σκοπίων, θὰ βαδίσῃ πρὸς Δυσμὰς μὲ κατεύθυνσιν τοῦ Καλκαντελέν, ὅπως ἀποκόψῃ τὰς ἐχθρικὰς συγκοινωνίας πρὸς Πρισορένην, Κασανίκ καὶ Σκόπια.

III. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία, ὀφείλει ν' ἀρχίσῃ ὡς τάχιον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τῆς, καὶ θὰ κατευθυνθῇ πρὸς Σκόπια, δι' ἐσπευσμένων πορειῶν. Οἱ ἄνδρες θὰ φέρωσι μόνον τροφὰς καὶ πυρομαχικά. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τροφὰς δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐμπόδιον εἰς τὴν προέλασιν.

IV. Κέντρον πληροφοριῶν, θὰ ἐγκατασταθῇ εἰς Μπρόντ φροντίδι τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας.

Ὁ Συνταγματάρχης Τοικούπης, θ' ἀποστέλλῃ ἐκεῖ ὅλας τὰς πληροφορίας σχετικὰς μὲ τὴν προέλασιν του καὶ τὸν ἐχθρόν, μέχρις οὔ τῷ καταστῆ δυνατὸν ν' ἀποστέλλῃ τὰς πληροφορίας του διὰ Σκοπίων.

Ὁ Συνταγματάρχης Διοικητῆς τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, θὰ προσπαθήσῃ προσέτι νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Τρέσκα, προκεχωρημένον κέντρον πληροφοριῶν, ὀργανούμενον διὰ τῶν ἰδίων του μέσων.

V. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ λάβῃ δύο λόχους ἡμιονηγῶν ἐκ τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας, εἰς ἣν θ' ἀφήσῃ ὡς ἀντάλλαγμα τὸν λόχον του ὀχημάτων.

Ἡ 11η Ἀποικιακὴ Μεραρχία θὰ διαθέτῃ οὕτω ἓνα μικτὸν λόχον καὶ ἓνα λόχον ὀχημάτων.

VI. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, ἔχουσα τεσσάρων ἡμερῶν τροφὰς, αἵτινες θὰ

προσαχθῶσιν εἰς Μπρόντ, τῇ φροντίδι τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, τὴν 28 Σεπτεμβρίου περὶ τὴν 15ην ὥραν. Συγχρόνως, ἡ ἐφοδιοπομπὴ θὰ φέρῃ 200.000 φυσίγγια Μάνλιχερ, καὶ 4.000 βλήματα τῶν 65.

Περαιτέρω ἀνεφοδιασμός τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας εἰς Σκόπια.

Ἐν ἡ περιπτώσει, ὃ εἰς τροφὰς ἀνεφοδιασμός δὲν θὰ ἡδύνατο νὰ προσκομισθῇ ἐκ τῶν νότων, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ ἀνεφοδιασθῇ εἰς τροφὰς ἐκ τῆς χώρας διὰ κανονικῆς εἰσφορᾶς.

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ,
Διοικητὴς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς
Ἐπογραφὴ: Ἀ ν ρ ὺ

16/29 Σεβρίου. Ἡ διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα πορεία, ἀπῆται προπαρασκευηὴν ὀφειλομένην εἰς τὰς εἰδικὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς εὐρίσκετο ἡ Μεραρχία, ὡς καὶ εἰς τὴν τακτικὴν κατάστασιν.

I. Εἰδικαὶ συνθήκαι τῆς Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία οὕσα ἐντεταγμένη εἰς Γαλλικὰς Μονάδας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου χαρακωμάτων, εἶχε διατεθειμένον ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τῶν μαχίμων Μονάδων τῆς, τὸ πλεῖστον μὲν μέρος τῶν βοηθητικῶν Σχηματισμῶν τῆς περὶ τὴν Γκρούνιστα (1), τὸ δὲ λοιπὸν παρὰ τὴν λίμνην Πρέσπαν.

Ἐξ ἄλλου, τὰ μεταγωγικὰ Σώματα καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν βοηθητικῶν σχηματισμῶν εἶχον πεδινὸν σχηματισμόν, ἀκατάλληλον διὰ πόλεμον κινήσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἐλίσσετο ἡ Μεραρχία ἀπὸ τῆς ἐνάροξεως κινήσεως καὶ ἰδίως ἐπὶ ἐδάφους ἐφ' οὗ ἔμελλε νὰ ἐπιχειρήσῃ νῦν.

Ἐνεκα τῶν ἄνω αἰτίων, πρὸ τοῦ Μπρόντ, εὐρέθη ἡ Μεραρχία ἔστερημένη :

- α'.) Τῶν μεταγωγικῶν Σώματος.
- β'.) Τῶν τριῶν Χειρουργείων.
- γ'.) Τῆς Μοίρας Συζυγαρχιῶν.

1) Δεξιὰ δχθη καμπῆς Ἐριγῶνος.

Καθόσον ταῦτα δὲν ἠδυνήθησαν. νὰ τὴν φθάσωσι, πλὴν τινῶν τμημάτων.

Ἐπομένως, ἡ Μεραρχία ὡς μεταγωγικὸν μέσον, δὲν διέθετε μέχρι τῆς στιγμῆς, εἰ μὴ, τὰ μεταγωγικὰ Μάχης, ἅτινα ἀναπληροῦντα καὶ τὰ Μεταγωγικὰ Σώματος, ὑπεβάλλοντο εἰς διπλοῦν κόπον καὶ ἦσαν ἐξηντλημένα.

II. Τακτικὴ Κατάστασις. Δι' αὐτῆς ἀνετίθετο τῇ Μεραρχία ἔργον λίαν δυσχερές, ἦτοι προέλασις 4ήμερος διὰ μέσου στενωτάτης κοιλάδος, περιβαλλομένης ἀπὸ ἀποτομωτάτας προσβάσεις καὶ ἤτις, θὰ ἐξετελεῖτο τῆς Μεραρχίας εὐρισκομένης μακρὰν πάσης φιλίας φάλαγγος (21 Γαλλ. Ταξιαρχία ἠκολούθει τὴν ὁδὸν πρὸς Κίσσεβο, ἡ 22α Γαλλ. Ταξιαρχία βαίνουσα ἐκ Περλεπὲ πρὸς Σκόπια ἠκολούθει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ) ὡς καὶ παντὸς σταθμοῦ ἐφοδιασμοῦ.

Ἐξ ἄλλου, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ πρὸς Σκόπια ἀποκοπὴ τῆς ὑποχωρούσης 11ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ φθάσῃ περὶ τὰ Σκόπια ἐγκαίρως μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων ὅπως δύναται νὰ συνάψῃ μάχην, τοῦθ' ὅπερ ἀπετέλει ἔργον δυσχερές ὡς ἐκ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως.

Τούτου ἔνεκεν, ἀπητεῖτο ἡ λῆψις τῶν κάτωθι μέτρων :

A') Νὰ καταστῇ αὐτάρκης ἡ Μεραρχία ὑπὸ ἔποψιν διατροφῆς, διακομιδῆς ἀσθενῶν, τραυματιῶν καὶ ἀναχορηγίας Πυρομαχικῶν. Πρὸς τοῦτο, παρεχωρήθησαν τῇ Μεραρχία, 1) Μία Γαλλικὴ Ὀρεινὴ ἐφοδιοπομπὴ (ὑπ' ἀριθμὸν 112 δίς), διὰ τὴν μεταφορὰν δύο ἡμερῶν τροφῶν καὶ ποσότητος Πυρομαχικῶν Πυροβολικοῦ. 2) Μικρὰ τροχήλατα χειροκίνητα φορεῖα καὶ θωκοφόροι τινὲς ἡμίονοι, διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν τραυματιῶν. Κατόπιν τούτου, ἴδρυσαν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα σταθμοὺς συγκεντρώσεως ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν, ἐξ ὧν μερίμνη τῆς μοίρας Τραυματιοφορέων, διεκομίζοντο εἰς Μπρόντ ἔνθα εἶχεν ἐγκατασταθῆ Γαλλικὸν Χειρουργεῖον τῇ μερίμνη τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικιακῆς Μεραρχίας,

B') Ἴνα ἐξασφαλίσω τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας μελλούσης νὰ βαδίσῃ διὰ τῆς στενῆς κοιλάδος, 1) Ἐκρίνα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ εἰσχωρήσω εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τρέσκα πρὶν ἢ γίνω κύριος τῶν ἐκατέρωθεν ταύτης ἀποτομωτάτων ὑψωμάτων, 2) Διησδανόμην τὴν ἀνάγκην ἀναγνωρίσεως, μὴ διαθέτων ὅμως ἱππικὸν

ἀνεπλήρωσα τοῦτο δι' ἀναγνώρισεως Ἀξιωματικοῦ, ἀποτελουμένης ἐκάστοτε ὑπὸ Ἀξιωματικοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Πρὸς δέ, σκεπτόμενος ὅτι ἡδύνατο καὶ μικρὸν ἔτι τμήμα νὰ σταματήσει τὴν προχώρησιν τῆς ἀναγνώρισεως, διέταξα νὰ ἐνισχύεται ἐκάστοτε ἡ ἀναγνώρισις αὕτη διὰ μιᾶς Διμοιρίας.

Κατόπιν τούτου ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 45 Γ. Δ. Ε.

III Μεραρχία

Ἐπιτ. Γραφ. 3ον

Σ. Δ. τῆ 16ῃ Σεπτεμβρίου 1918. Ὥρα 10.20'

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 45

I. Ἐπὶ τοῦ Μετώπου μας οὐδαμοῦ ἐσημειώθη ἐχθρός.

II. Ἡ Μεραρχία ἀχθήσεται αὐριον εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέξ—Μπρέξνιτα—Τάζεβο, διώκουσα τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὴν πρόσω πορείαν.

III. Σηματοπισμὸς πορείας :

α'.) Κυρία Φάλαγξ.

Ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου μου θέλει ἐκτελέσει ἀναγνώρισιν τοῦ δρομολογίου πορείας. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη, ἔνεκα τοῦ ὄρεινοῦ τοῦ ἐδάφους, θέλει ὑποστηρίζεσθαι ὑπὸ Διμοιρίας τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος, ἥτις εὐρισκομένη εἰς τὴν γραμμὴν ἀντιστάσεως τῶν προφυλακῶν, τὴν 7ην ὥραν θέλει παρακολουθήσει κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου.

Ἐμπροσθοφυλακὴ : Ἐν τάγμα τοῦ 12ου Π. Σ. καὶ μία Πυροβολοχία ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συν)τος.

Ἀπόστασις 1000 μέτρα.

Κύριον Σῶμα καὶ τάξις πορείας :

Ἐν καὶ 1)2 Τάγμα 12ου Πεζ. Συν)τος.

Μία Μοῖρα Ὀρ. Πυροβ.

6ον Πεζ. Σύνταγμα.

Δρομολόγιον : Ἡ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τρέσκα διήκουσα ὁδὸς πρὸς Σκόπια.

β'.) Δεξιὰ Πλαγιοφυλακὴ. Δύο λόχοι καὶ μία Διμοιρία Πολυβόλων 12ου Π. Σ. καὶ εἰς Οὐλαμὸς Ὀρειβ. Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος.

Δρομολόγιον. Βίρ—Κρέσνεβο—Μπέλιτσα—Μπρέσνιτσα, ἔνθα καὶ σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

γ.) Ἀριστερά Πλαγιοφυλακή. Δύο λόχοι καὶ μία Διμοιρία Πολυβόλων βου Π.Σ. καὶ εἷς Οὐλαμὸς Ὅρειβ. Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τάγματος.

Δρομολόγιον : Τοπόλνιτσα-Μόζιλετς-Ράμινιε ὑψ. 1.000, ἔνθα καὶ σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

δ.) Ὀπισθοφυλακή. Εἷς οὐλαμὸς βου Πεζ. Συν)τος.

IV. Ἀρχικὸν σημεῖον πορείας. Συνάντησις τῆς κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Τρέσκα βαινούσης ἡμιονικῆς ὁδοῦ, καὶ ρεύματος διερχομένου ἀμέσως Β. χωρίου Γκλάνιτσα.

Ὁρα διελεύσεως.

Κεφαλὴ ἐμπροσθοφυλακῆς 7 πρωΐας.

Μ. Ὅρ. Πυρ. 7.25'.

βου Π.Σ. 7,35'.

Τὰ Μεταγωγ. Σώματος συγκεντρούμενα τὴν 7ην ὥραν παρὰ τῷ Σ. Δ. 12ου Πεζ. Σ)τος ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ λοχαγοῦ Τσοῦλου, θ' ἀκολουθήσωσι τὴν φάλαγγα εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων.

1ον Κλιμάκιον Στρατηγείου ἐπὶ κεφαλῆς κυρίου Σώματος.

2ον » » » » μεταγωγικῶν Σώματος.

Πρώτη ὥρια στάσις τὴν 7.50.

V. Στάθμευσις ἐφόσον ἡ τακτικὴ κατάστασις ἐπιτρέψῃ.

Ἐμπροσθοφυλακὴ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πορείας καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Μπρέσνιτσα ἔνθα σταθμεύουσα θὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς.

12ον Πεζ. Συν)μα εἰς συνάντησιν ὁδοῦ πορείας καὶ ρεύματος κατερχομένου ἐκ Μπρέζ.

Πυροβολικὸν 1000 μέτρα Ν. 12ου Πεζ. Σ)τος.

βου Πεζ. Σύν)μα 1000 μ. Ν. Πυροβολικοῦ.

Σ. Δ. Μερραρχίας παρὰ τῷ 6ῳ Πεζ. Συν)τι.

Σ. Δ. Ἀρχηγοῦ Μερραρχιακοῦ Πεζικοῦ παρὰ τῷ 12ῳ Πεζ. Συν)τι.

Σ. Δ. Ἀρχηγοῦ Μερραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ παρὰ τῷ Σ. Δ. Μερραρχίας.

VI. Γραμμὴ ἀντιστάσεως προφυλακῶν. Ἡ γραμμὴ ὑψομ. 1000 (Β.Δ, Μπρέζ-Μπρέζνιτσα).

Αἱ προφυλακαὶ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς καὶ τῶν πλαγιοφυλακῶν νὰ συνδεθῶσι μεταξύ των.

VII. Αἱ πλαγιοφυλακαὶ, νὰ συγκροτηθῶσιν ἀπὸ σήμερον καὶ

νά ἐκκινήσωσιν ἐγκαίρως, ὥστε νά διέλθωσιν, ἡ μὲν δεξιὰ ἐκ τοῦ Βίῳ τὴν 7ην ὥραν, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἐκ τῆς Τοπόλνιτσα τὴν 7.30.

VIII. Σύνθημα διὰ τὰ ἡμέτερα στρατεύματα. Ἐλέξανδρος-Μακεδονία».

Ὁ Μέραρχος
Ν. Τρικούπης

Τὰ Σώματα ἐτέθησαν ἐν κινήσει τὴν 6.30 ὥραν καὶ ἐξηκολούθουν τὴν προέλασίν των.

Τὴν 8.45 ὥραν καθ' ἣν ἡ φάλαγξ εὐρίσκετο πρὸ τοῦ Δραγκοντόλ, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 4094 διαταγὴ τῆς 11ης Γαλλικῆς Ἀποικ. Μεραρχίας, δι' ἧς ἀνηγγέλλετο ἡ γενομένη συνθηκολόγησις μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ. Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, ἐλήφθη ριφθὲν ὑπὸ ἀεροπλάνου τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἰδίας Διαταγῆς, ἀφορώσης τὴν ἀνακοζήν, τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Ὁ στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς
Πρὸς

Τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας
Τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας διὰ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας

Ἀρ. 3968)3. 1ον) Ὁ Ἀρχιστράτηγος τηλεγραφεῖ : «κατόπιν συνθήκης μόλις ὑπογραφείσης, αἱ ἐχθροπραξίαι μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ παύουσι τὴν Δευτέραν 30)9 μεσημβρίαν. Ἄπαντα τὰ Βουλγαρικὰ στρατεύματα, τὰ εὐρισκόμενα Δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Σκοπίων, εἰσὶν αἰχμάλωτα πολέμου. Νά τὰ εἰδοποιήσητε διὰ κηρῶν. Περαιτέρω ὀδηγίαι ἀκολουθοῦν».

Κατὰ συνέπειαν, αἱ ἐπιθέσεις δι' ἀεροπλάνων παύουν.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς λαμβάνει τὰς ἀναγκαίας διατάξεις ὅπως ἀποστείλῃ εἰς τοὺς βουλγάρους προκηρύξεις δι' ἀεροπλάνου εἰς Κίσεβο-Ζεστιβάρ-Καλχαντελέν καὶ Βορρά.

3ον) Ἐννοεῖται ὅτι ὁ πόλεμος ἐξακολουθεῖ μετὰ τῶν Γερμανῶν, τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Τούρκων.

4ον) Ἄπασαι αἱ διαταχθεῖσαι κινήσεις διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν Μονάδων, ἰδιαιτέρως τοῦ Ἀποσπᾶ-

σματος Τρανιέ, τῶν 2ου καὶ 3ου Συγκροτημάτων Μεραρχιῶν, καὶ τῆς 76ης Μεραρχίας ἔξακολουθοῦν.

δον) Αἱ διάφοροι Μονάδες θὰ τηρήσωσι τὴν κάτωθι συμπεριφορὰν :

Οἱ Στρατηγοὶ Διοικηταὶ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας καὶ τῆς 57ης Μεραρχίας, θὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς Βουλγάρους διὰ κήρυκων. Τὸ Ἀπόσπασμα Τρανιέ, ἔξακολουθεῖ τὴν προέλασίν του πρὸς Σκόπια. Θὰ εἰδοποιήσῃ διὰ κήρυκος τοὺς ἀνθισταμένους βουλγάρους, περὶ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης καὶ θὰ τοὺς καλέσῃ ν' ἀποσυρθῶσι πρὸς Ἀνατολάς. Ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τοῦ Ἰππικοῦ, θ' ἀποστείλῃ κήρυκας διὰ νὰ καλέσῃ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς εὑρισκομένους δυτικῶς τοῦ μεσημβρινοῦ τῶν Σκοπίων, ὅπως παραδοθῶσι. Θὰ ἀποστείλῃ κήρυκας εἰς τοὺς ἄλλους, ὅπως τοὺς εἰδοποιήσῃ καὶ τοὺς καλέσῃ ν' ἀποσυρθοῦν. Θὰ καταλάβῃ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Σκοπίων, Νύσσας, ὡς οἶον τε μακρὰν πρὸς Βορρᾶν.

βον) Εἰς ἀπάσας τὰς προκηρύξεις, νὰ κληθῶσιν οἱ βούλγαροι ὅπως παραδώσωσι τοὺς Γερμανοὺς, οἵτινες τοῖς ἐπιβάλλουν νὰ πολεμήσωσιν. Ἄπαντα τὰ ἐχθρικά ἀποσπάσματα, ἅτινα θὰ ἔξακολουθήσωσιν τὴν πύλιν, θὰ καταστραφῶσι. Νὰ ληφθῶσι ἅπασαι αἱ προφυλάξεις ἐναντίον τῶν αἰφνιδιασμῶν καὶ τῶν προδοσιῶν.

11η Μεραρχία Ἀποικιακῆ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφεῖον

Ἀρ. 4094)3

Σ. Δ. Τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον κοινοποιεῖται

εἰς,....., τὴν 3ην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν 1ον.)

Ὁ Λοχαγὸς Ζεῖ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας θὰ ὑπερβῇ τὰς γραμμάς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μπρόντ πρὸς Κίσσεβο τὴν 30 Σεπτεμβρίου ὥραν 7ην, μεταβαίνων ὡς κήρυξ εἰς τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Συνταγματάρχης διοικητῆς τῆς 1ης Ταξιαρχίας Ἀποικιακῆς, καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης διοικητῆς τοῦ Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας, θὰ δώσωσι διαταγὰς διὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρός κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου. Τὸ Μεραρχ. Πυροβολικὸν τῆς 11ης, θὰ θέσῃ εἰς τὴν

διάθεσιν τοῦ Λοχαγοῦ Ζεῖ ἓνα σαλπικτήν, εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τοῦ Συνταγματάρχου Μπετρίξ τὴν 6ην 30' ὥραν.

2ον) Ὁ Συνταγματάρχης Διοικητὴς τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας θ' ἀποστείλῃ ἀξιωματικούς ὡς κήρυκας εἰς τὰ ἀποσπίσματα, ἅτινα θὰ τῷ ἀνθίσταντο ἐπὶ τῆς πρὸς Σκόπια ὁδοῦ.

3ον) Νὰ ληφθῶσιν ἅπασαι αἱ ἀναγκαῖαι προφυλάξεις πρὸς ἀποφυγὴν αἰφνιδιασμῶν καὶ προδοσιῶν.

4ον) Αἱ διαταχθεῖσαι κινήσεις διὰ τῶν διαταγῶν τῶν ἐπιχειρήσεων συνεχίζονται.

21η Ταξιαρχία Ἀποικιακὴ πρὸς Κίσσεβο.

3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία πρὸς Σκόπια.

5ον) Ἡ ἐφεδρεία τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ θὰ παρῆμείνῃ ἐν Μπρόντ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ἐτοίμη πρὸς ἐκκίνησιν.

6ον) Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας εἰς Κίσσεβο τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ὥραν 18ην.

Ὁ Στρατηγὸς Φαρρέ

Διοικητὴς προσωρινῶς τῆς 11ης Ἀποικ. Μεραρχίας.

ὑπογρ. Φαρρέ.

Ἡ Διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη πάσαντα εἰς τὰ Σώματα, πλὴν τῶν πλαγιοφυλακῶν, αἵτινες λόγῳ τοῦ ἀποτομωτάτου τοῦ ἐδάφους, κατέστη ἀδύνατον νὰ εἰδοποιηθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Ὡς ἐκ τούτου τὴν 16ην ὥραν, ἡ ἀριστερὰ πλαγιοφυλακὴ, ἀποτελουμένη ἀπὸ διλοχίαν τοῦ 6ου Συνταγμ. Πεζ. μετ' οὐλαμοῦ Πυροβολικοῦ συναντηθεῖσα πρὸς τριῆμα τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἀγνοοῦν καὶ αὐτὸ τὴν συνθήκην κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν αἰχμαλώτων, συνεπλάκη πρὸς τοῦτο, καὶ συνέλαβε 5 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ ἓνα Ὑπολοχαγόν. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τούτων, οἱ τρεῖς συνελήφθησαν τραυματισθέντες εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην.

Τῆς ὁδοῦ, ἣν ἠκολούθει ἡ κυρία φάλαγξ τῆς Μεραρχίας, οὔσης λίαν στενῆς καὶ δυσβάτου, εἰς πλεῖστα σημεῖα ἐπεβραδύνθη κατὰ πολὺ ἡ πορεία τῆς Μεραρχίας.

Ἐνεκεν τοῦ ἐπιπόνου τῆς πορείας, ἐγένετο δίωρος μεγάλη στίσις.

Τὴν 6ην ὥραν, ἐλήφθησαν ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 1133 εἰδικὴ διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 207 Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς 11ης Γαλ. Ἀποικ. Μεραρχίας.

Γαλ. Στρ. Ἀν.   Γεν. Στρ. τῆ 29 Σεπτεμβρίου 1918
 Ἐπ. Γρ. 3ον
 Ἀριθ. 3948]3

Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 1133

Αἱ Μεγάλαι Μονάδες τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ἀνασυγκροτηθήσονται τὴν 29 Σεπτεμβρίου, ὥραν 20ην ὡς ἑξῆς :

2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Πατιέ

Στρατηγεῖον εἰς Βελεσῶ τὴν 30 Σεπτεμβρίου

Ταξιαρχία Ἴππικοῦ (προσωρινῶς)

76η Μεραρχία Πεζικοῦ

Ἀπόσπασμα Τρανιέ

Βραδύτερον ἢ 11η Ἀποικ. Μεραρχία / ἅμα τῇ ἀρίζει των
 ἢ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία / εἰς Σκόπια

Βαρὺ Πυροβολικόν, I. Μοῖρα τῶν 155

I. Μοῖρα τῶν 120 διὰ ρυμουλκοῦ

I. Μοῖρα τῶν 105 Μακρῶν.

3ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ ντε Λομπι

Στρατηγεῖον ἐν Μοναστηρίῳ

57η Μεραρχία ἐνισχυμένη

156η Μεραρχία

9η Ἑλληνικὴ Μεραρχία εἰς ἀνασυγκροτήσιν περὶ τὴν Φλώριναν.

Ἐφεδρεία Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Ἀποικιακὸν Σῶμα Ἰταλικόν. Στρατηγεῖον, Κριβογκαστάνι
 30η Μεραρχία, Στροτηγεῖον Τοπόλκανι

Βαρὺ Πυροβολικόν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

(Πᾶν ὅ,τι δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς τὰ Συγκροτήματα).

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ
 Διοικητὴς τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατολῆς
 ὑπογραφή Ἀ ν ρ ὺ

Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω διαταγῶν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 46 Γ Δ. Ε. τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας.

Τὰς μέχοι τοῦδε ὑφισταμένας πλαγιοφυλακὰς κατήργησα, κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης, καθόσον λόγῳ τοῦ ἀποτομωτάτου τοῦ ἐδάφους, θὰ ἐτηροῦντο αὐταὶ εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένην ἀπόστασιν, θὰ κατεπονοῦντο ὑπερβαλλόντως, καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ εὐρίσκωμαι εἰς σύνδεσιν μετ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν νύκτα, τὰ τμήματα ἐστάθμευσαν κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος Τρέσκα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ὕψος χωρίου Τάζεβο καὶ εἰς βάθος 5 χιλιομέτρων περιῖπου.

Κατόπιν τῆς συνθηκολογήσεως μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἡ πρὸς Σκόπια ὁδὸς ἦτο ἐλευθέρη, συνεπῶς ἔκρινα σκόπιμον, ὅπως διατάξω, ἵνα τὰ εἰς Μπρόντ συγκεντρωθέντα ὄχηματα τῶν σωμάτων, πορευθῶσιν εἰς Σκόπια, πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας.

Ἔνεκα τοῦ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας ταύτης. ἡ ἔνταξις τοῦ Πυροβολικοῦ μεταξὺ τῶν Συν)των τοῦ Πεζικοῦ κατέστησε τὴν πορείαν ἀμφοτέρων τῶν ὄπλων εἰς ἄκρον δυσχερῆ.

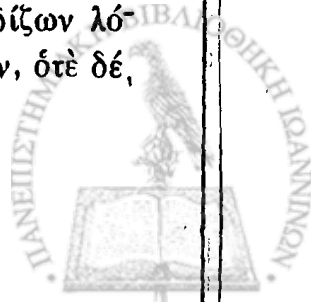
Κατόπιν τούτων, διέταξα ὅπως ἅπαν τὸ Πυροβολικὸν βαδίση εἰς τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγγος, ἔχων ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ τακτικὴ κατάστασις ἢ δημιουργηθεῖσα κατόπιν τῆς συνθηκολογήσεως τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, ἐπέτρεπε τοῦτο.

Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 Εἰδικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ὁ λόχος Μηχανικοῦ ἔδει νὰ προπορεύηται πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ ὅπου παρίστατο ἀνάγκη.

Τὰ Σώματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν τὴν 6.30' ὥραν.

Ἡ πορεία τῆς ἡμέρας ταύτης ὑπῆρξεν ἐπιπονωτάτη καὶ δυσκολοτάτη, λόγῳ τοῦ λίαν στενοῦ, δυσβάτου, πετρώδους καὶ ὀρεινοῦ τῆς ἀκολουθουμένης ἀτραποῦ, τὰ ζῶα ἰδίᾳ ὑπέφεραν πολὺ, τινὰ δὲ τούτων ἔπεσαν ἐντὸς τοῦ ρεύματος Τρέσκα. Τῆς ἀτραποῦ διερχομένης εἰς πολλὰ σημεῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ, οἱ ἄνδρες ἐπαιλημμένως ἠναγκάσθησαν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν διασχίζοντες τὸν ροῦν αὐτοῦ ἔχοντα βάθος 0,50 μ.

Πολλάκις ἠναγκάσθη νὰ ἐπέμβη ὁ ἐπὶ κεφαλῆς βαδίζων λόχος τοῦ Μηχανικοῦ, ὅτε μὲν, ὅπως διευρύνῃ τὴν ἀτραπὸν, ὅτε δέ,

ὅπως διανοίξῃ ταύτην ἑξαφανιζομένην εἰς πλείστα βραχώδη ἰδία σημεῖα, καθιστῶν οὕτω ταύτην βατὴν εἰς τὰ ζῶα.

Καίτοι ἡ πορεία ἤρξατο τὴν 6.30' ὥραν καὶ ἔληξε τὴν 18ην ὥραν γενομένης διώρου στάσεως κατὰ τὴν μεσημβρίαν, δὲν κατωρθώσαμεν νὰ διανύσωμεν πλείονα τῶν 18—20 χιλιομέτρων, καθόσον ἡ πορεία ἐξετελέσθη κατ' ἄνδρα.

Διὰ τὴν στάθμευσιν τῆς νυκτὸς περὶ τὸ Καπίνα, ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀρ. 47 Γ. Δ. Ε. δι' ἧς πλὴν τῶν μέτρων ἀμέσου ἀσφαλείας, διετάχθη ἡ ἐγκατάστασις φυλακίων πρὸς τὸ μέτωπον καὶ τὰ πλευρά.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 48 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

19 Σεπτ.
2 Ὀκτωβ.

Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξεκίνησε τὴν 6.30' ὥραν συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ.

Ληφθείσης τῆς πληροφορίας κατόπιν ἀναφορᾶς τῶν ἀξιωματικῶν ἀναγνωρίσεως, ὅτι εἰς Πούστα Μπρένιτσα, ὑπάρχει ὁδὸς κατ' εὐθείαν εἰς Γκουβάρλεβο, διέταξα ὅπως ἡ φάλαγξ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν ταύτην χωρὶς νὰ διέλθῃ ἐκ Ζαμπόλτσε.

Τὴν 14ην ὥραν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προσεβλήθη πρὸ τοῦ χωρίου Γκουβάρλεβο ὑπὸ μικρᾶς ὁμάδος Βουλγάρων στρατιωτῶν, εὐρισκομένων εἰς τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν τὸ χωρίον κατελήφθη συλληφθέντων αἰχμαλώτων τινων.

Ἐπὶ τῶν Β. Δ. ὑψωμάτων τοῦ χωρίου τούτου, παρατηρήθη μεγάλη κίνησις Βουλγαρικῶν τμημάτων. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπεστίλθησαν πρὸς αὐτὰ Ἀξιωματικοὶ κήρυκες, ἵνα τοῖς καταστήσωσι γνωστὴν τὴν ὑπογραφεῖσαν συνθήκην, καὶ ἀξιώσωσι, συνεπεία ταύτης, τὴν παράδοσιν τῶν τμημάτων τούτων. Οἱ Βούλγαροι ἀπήντησαν, ὅτι ἐγνώριζον τὴν συνθήκην, ἀλλ' ὅτι ἀποτελοῦντες τὰς προφυλακὰς Βουλγαρικῆς Μεραρχίας, εὐρισκομένης εἰς ἀπόστασιν χιλιομέτρων τινων, ἦσαν ὑποχρεωμένοι, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς παραδόσεως, νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῆς Διοικήσεώς των.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν εἰς τὸ χωρίον Σόλνιε, Μπάροβα, Σβέτα—Πέτκα, Γκουβάρλεβο, ληφθέντων ἰσχυρῶν μέτρων ἀσφαλείας, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 49 Γ.Δ. Ε.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 50 Γ. Δ. Ε. ἐν ἣ ὁρίζεται, ὅπως ἡ Μεραρχία σταματήσῃ ἀμ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς φθάσῃ εἰς Κισσεβόντα.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἀνεβλήθη ἡ διακανόνισις τοῦ ζητήματος τῆς μετὰ τῶν Βουλγάρων συνεννοήσεως πρὸς παράδοσιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης, ἀνασταλείσης προσωρινῶς τῆς ὑπ' ἀριθ. 50 Γ. Δ. Ε. κανονιζούσης τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης, καθόσον δὲν ἤθελα νὰ παρελάσω πρὸ μιᾶς Βουλγαρικῆς Μεραρχίας, ἡ ὁποία κατεῖχε τὴν ἀριστερᾶ τῆς Μεραρχίας κειμένην κορυφογραμμὴν.

20 Σεπτεμβ.

3 Ὀκτωβρ.

Ἐξακριβωθέντος ὅμως τὴν πρωΐαν, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός, ἡ Μεραρχία ἀνέλαβε τὴν πρὸς τὰ Σκόπια πορείαν τῆς τὴν 8.30' συμφώνως τῇ προειρημένῃ διαταγῇ.

Καθ' ὁδὸν διὰ Γάλλου ἀξιωματικοῦ συνδέσμου, ἔλαβον τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 4.022 Διαταγὴν τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Γαλ. Στρ. Ἀν.

Γεν. Στρατ. 2 Ὀκτ. 1918

Ἐπιτ. 3ον Γρ.

Ἀρ. 4022]3

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τῆς Γ. Σ. Ἀνατολῆς

Πρὸς

Τὸν Συνταγματάρχην Διοικητὴν τῆς 3ης Ἑλ. Μεραρχίας

Πρῶτον : Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ παρεδόθη, συμφώνως τῇ συνταχθεῖσῃ συνθήκῃ.

Πᾶσα αἰτία διενέξεως πρέπει νὰ ἀποφευχθῇ μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, καὶ τῶν στοιχείων Βουλγαρικῶν, ἅτινα δύνανται νὰ ὦσιν ἐν ἐπαφῇ.

Δεύτερον. Ἀμ' ὡς τὰ στοιχεία τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἀφίχθῶσιν εἰς τὰ Σκόπια, ὁ Συνταγματάρχης Διοικητὴς τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Στρατηγοῦ Πατὲ ἐν Σκοπίοις.

Κατὰ Διαταγὴν

Ὁ Ἐπιτελάρχης

Καθ' ὁδὸν βραδύτερον, ἔλαβον, δι' ἑτέρου Γάλλου ἀξιωματικοῦ, τὴν κάτωθι ὑπ' ἀρ. 2630)3 διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, Στρατηγοῦ Πατέ.

Γαλ. Στρ. Ἀν.
2ον Συγκρ. Μερ.

Γεν. Στρ. 2 Ὀκτωβρίου 1918

Ὥρα 21

Ἐπ. 3ον Γρ.

Ἀριθ. 2630)3

Ἀπόρρητος. Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 54

I. Τὸ 4ον Σύνταγμα Κυνηγῶν τῆς Ἀφρικῆς θὰ ἀποστείλῃ κατὰ τὴν νύκτα ταύτην, ἀναγνώρισιν ἀξιωματικοῦ πρὸς λῆψιν ἐπαφῆς μετὰ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, ἣτις σήμερον εὐρίσκεται εἰς Μπάροβα, Σόλνιε Γκουβάρλεβο. Σταθ. Διοικ. Γκουβάρλεβο.

II. Ἐντολή. Πληροφορήσατε Συνταγματάρχην Γκοιούπην ἐπὶ τῆς καταστάσεως (συνημμένη σημείωσις). Διαβιβάσατε αὐτῷ ὅτι, ὁ Στρατηγὸς Πατέ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, θὰ ἦναι λίαν εὐτυχῆς νὰ τὸν δεχθῆ προσωπικῶς αὔριον 3 Ὀκτωβρίου ἐνωρίς, ἀλλὰ τὸν παρακαλεῖ νὰ σταματήσῃ τὴν Μεραρχίαν του εἰς τὸν σιδηρόδρομον.

III. Νεώτεραι ὁδηγίαι, θὰ τῷ γνωρίσωσι πότε καὶ πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ εἰσέλθῃ εἰς Σκόπια, καὶ πῶς ἐκεῖ θ' ἀνεφοδιασθῆ. Ὁ Στρατηγὸς Πατέ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκρ. Μεραρχιῶν.

Κατὰ Διαταγὴν ὁ Ἐπιτελάρχης

Γαλ. Στρ. Ἀν.

Γεν. Στρατ. τῆ 2 Ὀκτωβρίου 1918

Ἐπ. 3ον Γράφ.

Ἀρ. 2631)3

Κατάστασις τῆς 2 Ὀκτωβρίου

Στρατιωτικὴ συνθήκη συνήφθη μεταξὺ τῶν Συμμάχων Δυνάμεων καὶ τῆς Βουλγαρίας.

Αἱ Βουλγαρικαὶ Μεραρχίαι, δυτικῶς Σκοπίων, καταθέτουν τὰ ὄπλα καὶ προσωρινῶς θεωροῦνται ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς καταθέσεως τῶν ὄπλων ἤρξατο ἐν Σκοπίοις τὴν 2 Ὀκτωβρίου ὑπὸ τῆς 1ης Βουλγαρικῆς Μεραρχίας.

Ἡ 6η Μεραρχία καὶ ἡ Μικτὴ Βουλγαρικὴ Μεραρχία, αἵτινες ἔχουσι τὸ Στρατηγεῖον των εἰς Τέτοβο, ἔπαυσαν ἐπίσης τὰς ἐχθροπραξίας καὶ θὰ παραδοθῶσι.

Ὁ Στρατηγὸς Κανταρτζήφ, Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος τῶν ἄνω 3 Βουλγαρικῶν Μεραρχιῶν, εἶνε εἰς Τέτοβο.

Ἐπογραφή

Ἡ Μεραρχία ἀφίκετο τὴν 11ην ὥραν ἔξωθι τῆς πόλεως τῶν Σκοπίων καὶ κατηυλίσθη νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, συμφώνως τῇ προειρημένην εἰδικῇ Διαταγῇ τοῦ Στρατηγοῦ Πατέ.

21 Σεπ.
4 Ὀκτωβ.

Ἡ Μεραρχία παραμένει ἐν καταυλισμῷ.

Ὁ καιρὸς ἀπὸ τῆς προηγουμένης εἶναι βροχερὸς καὶ ψυχρὸς.

22 Σεπ.
5 Ὀκτωβ.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀρ. 60 εἰδικῆς Διαταγῆς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν ἡ III Μεραρχία διήλθε διὰ

τῆς πόλεως Σκοπίων καὶ κατέλαβε τὴν 10ην ὥραν τοὺς στρατώνας Μπαράκεν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν Στρατηγὸς Πατέ, παρακολούθησας τὴν διὰ τῆς πόλεως Σκοπίων παρέλασιν τῆς Μεραρχίας μετὰ σαλπύγγων καὶ ἀναπεπταμένων τῶν Σημαιοῦν, ἔμεινεν ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὸ παράστημα καὶ τὰ ἔσματα τῶν ἀνδρῶν. Ἦλθε δὲ αὐτοπροσώπως εἰς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας διὰ νὰ μοὶ ἐκφράτῃ τὴν ἄκραν του εὐαρέσκειαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

ΑΠΟ ΣΚΟΠΙΩΝ ΠΡΟΣ ΔΟΥΝΑΒΙΝ

23 Σεπ.
6 Ὀκτωβ.

Ἐν Σκοπίοις εὐρισκομένης τῆς Μεραρχίας, ἐλήφθη τὴν 21ην ὥραν ἢ ὑπ' ἀρ. 66 Εἰδ. Διατ. τοῦ 2ου

Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Γεν. Στρατ. τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1918
2ον Συγκρ. Μεραρχ.
3ον Γραφ. ἀρ. 2962)3

Εἰδικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ 66

Ἄ π ό ρ ρ η τ ο ς

I. Ὁ ἐχθρὸς προσπαθεῖ δι' Αὐστριακῶν καὶ Γερμανικῶν μονάδων νὰ ἐπιβραδύνη τὴν πρὸς τὸν Δούναβιν προέλασίν μας.

Ἡ 1η Σερβικὴ Στρατιὰ ἐνίκησε τὴν 9ην Αὐстро—Οὐγγρικὴν Μεραρχίαν βορείως τῆς Βράνιας, καὶ συνεχίζει τὴν πρὸς Νύσσαν προέλασίν της (Γεν. Στρατ. τῆς Σερβικῆς Στρατιᾶς εἰς Βράνια ἀπὸ 6 Ὀκτωβρίου).

II. Τὸ ἀριστερὸν τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιᾶς θὰ ἐξακολουθῆ νὰ καλύπτεται παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, ὁ ὁποῖος θὰ διαθέτῃ:

Τὴν 22αν Ἀποικ. Μικτὴν Ταξιαρχίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συνταγματάρχου Ντεμπιέβο. Τὴν 3ην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συνταγμ. Τρικούπη.

III. Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ τεθῆ εἰς κίνησιν πρὸς Κατσανικ ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου ἑσπέρας. Θὰ λάβῃ διαταγὰς εἰς Τσακανικ τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἀπόσπασμα (1), περὶ οὗ διαλαμβάνει ἢ ὑπ' ἀρ. 1150 τῆς 30 Σεπτεμβρίου εἰδικὴ διαταγὴ τοῦ Στρατηγοῦ Διοι-

(1) Εὐζωνικὸν Σύνταγμα.

κητοῦ τῆς Γαλ. Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὅπερ καὶ ἀφικνεῖται τὴν 10ην Ὀκτωβρίου εἰς Σκόπια, θὰ συνεχίσῃ, ὡς τάχιον τὴν ὁδὸν πορείας τῆς Μεραρχίας του.

IV. Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ θὰ φέρῃ τὸ κύριον σῶμα τοῦ ἀποσπάσματος του εἰς τὴν περιοχὴν Λίπλιαν Πριστίνας.

Θὰ προωθήσῃ προφυλακὰς πρὸς Πρισρένην (εἰς Σενιαρέτσα), εἰς Μιτροβίτσα, καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πριστίνας πρὸς Νίσσαν (εἰς τὰ ὄχρωμάτα τοῦ Πρέπολατς).

Θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀσφαλίζῃ εἰς τὸ Ζιλάν τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς 1ης Σερβικῆς Στρατιᾶς.

V. Ὁ Ἀρχιστρατηγὸς ἀποδίδει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὑλικοῦ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, σημειωθέντος ὡς ἀποκεκλεισμένου εἰς Μιτροβίτσαν (ἀτμομηχαναὶ) ὅπως ἐπαναχθῆ ἢ πρὸς Νότον.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ θὰ ἐξακολουθήσῃ, συμφώνως ληφθεῖσαις ἤδη διαταγαῖς, ὅπως ἔχη ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὑλικὸν τοῦτο, θὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς τάχιον πρὸς Μητροβίτσαν καὶ θὰ ἐξωθήσῃ μέχρις ἐκεῖ μίαν ἰσχυρὰν ἐμπροσθοφυλακὴν.

VI. Θὰ συγκεντρωθῶσι εἰς Φερέζοβικ, μὲ προορισμὸν γνωσθησόμενον βραδύτερον,

Τὸ Σύνταγμα τῶν Εὐζώνων,	}	τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας
Εἰς οὐλαμὸς Ἴπλικῶν		
Μία Μοῖρα τῶν 6ῶ		
Μία Μοῖρα τῶν 6ῶ τοῦ 1ου Συντ. Πυροβολ. τοῦ Ναυτικῶν.		

Ὁ Στρατηγὸς Πατέ,
Διοικητὴς τοῦ 2ου Συγκρ. Μεραρχιῶν
ὑπογρ. Πατέ

24 Σεπτ.

7 Ὀκτωβρ.

Ὁ 112 δις Γαλλικὸς λόχος Ἡμιονηγῶν, ὁ παρὰ τῇ III Μεραρχίᾳ ἀπεσπασμένος διετάχθη νὰ ἐπανέλθῃ

παρὰ τῇ Γαλλικῇ Στρατιᾷ.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀρ. 66 Εἰδ. Διατ. τοῦ 2ου Συγκροτ. Μεραρχιῶν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 51 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν κίνησιν τῆς III Μεραρχίας μετὰ μεσημβρίαν πρὸς Κατσανίκ.

Ὁ καιρὸς ἐξακολουθεῖ λίαν ψυχρὸς καὶ βροχερός. Οἱ ἄνδρες τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικῶν καὶ τινες τῶν ἄλλων Σωμάτων,

στεροῦνται κλινοσκεπασμάτων, ἅτε ἐγκαταλείψαντες ταῦτα εἰς τὰ χαρακώματα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως, ἢ δὲ ὑπόδησις καὶ ὁ ἱματισμός, εὐρίσκοντο εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν συνεπεία τῶν συντόνων καὶ δι' ὄρεινῶν διαβάσεων πορειῶν. Τὰ μεταγωγικὰ μέσα ἀνεπαρκέστατα, ἢ δὲ κατάστασις τῶν ὑπαρχόντων κτηνῶν ἀθλιεστάτη.

Ἔνεκεν ἑλλείψεως μεταγωγικῶν μέσων, τὰ Σώματα ἀναχωροῦσι μὲ ἑλλειπῆ τὸν ἐφοδιασμὸν εἰς τροφάς, ἀφῆκαν δὲ μέρος τοῦ ὑλικοῦ των εἰς Σκόπια.

Λί Μοῖραι Πυροβολικοῦ, ἵνα καταστῆ δυνατὸν νὰ κινηθῶσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι κτήνη, κριθέντα διακομιστέα.

Κατόπιν αἰτήσεως ἡμῶν τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν παρέσχεν αὐτοκίνητα ἵνα μεταβῶσιν ἀξιωματικοί, εἰς ἕξ ἐκάστου Συν)τος, εἰς Ἐριγῶνα καὶ παραλάβωσι τὰ εἰς τὰ χαρακώματα ἐγκαταλειφθέντα κλινοσκεπάσματα, ἐκδόσαν πρὸς τοῦτο τὴν ὑπ' ἀριθ. 4108]5 διαταγὴν.

Ἐπίσης ἐχορήγησεν ἡμῖν ἀριθμὸν τινα ὄχημάτων καὶ κτηνῶν ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν λαφύρων.

Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 51 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας, τὰ τμήματα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 14ην ὥραν, κατηλιίσθησαν δὲ τὴν ἑσπέραν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Σκοπίων—Κατσανίκ εἰς τόν, περὶ τὸ ὕψωμ. 292 (παρὰ τὸ χωρίον Ὁρμάν) χῶρον μὲ διαταγὴν ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν οἱ ἐν τῇ ζώνῃ πορείας κατοκμημένοι τόποι.

Διὰ τὴν πορείαν τῆς ἐπομένης 25ης ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 53 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

Συμφώνως ταύτῃ τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 7ην ὥραν καὶ δι' ὁδοῦ λίαν βορβορώδους ἀφίκοντο τὴν 14. 30' ὥραν εἰς τὴν περιοχὴν Κατσανίκ ὅπου ἐστάθμευσαν ἐν καταυλισμῷ.

Τὸ ἑσπέρας ἐλήφθη ἡ κάτωθι ἡμερησία Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῶν Ἑλλήν. Στρατ. κοινοποιηθεῖσα καὶ εἰς τὰ Σώματα.

Γεν. Στρατηγεῖω τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1918

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, Στρατιῶται,

Διὰ τῆς καρτερίας σας, διὰ τῶν θυσιῶν, διὰ τῆς αὐταπαρ-

νήσεώς σας, συνετέλεσατε εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐλευθερίας πρὸς τοὺς ὁμαίμονάς σας καὶ πρὸς λαοὺς ἀδελφούς, οἵτινες σκληρῶς ἔδοκίμασθησαν ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς βίας.

Διὰ τοῦ αἵματός σας, διὰ τῆς ζωῆς σας, ἥς δὲν ἐφείσθητε, ἐξηγοράσθη τῆς Ἑλλάδος ἡ τιμή.

Ἔστε ὑπερήφανοι. Ἡ Πατρις σᾶς εὐγνωμονεῖ.

Ἄξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί, Στρατιῶται,

Ἡ πάλη δὲν ἔληξε, ἀλλ' ἐν βῆμα μέγα ἐπετελέσθη πρὸς τὸ τέρμα τοῦ τεραστίου ἀγῶνος, οὗτινος ἔπαθλον τυγχάνει νίκη τοῦ δικαίου ἢ ἐξασφάλις τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς λαοὺς.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ
Π. ΔΑΓΚΛΗΣ

Συνεπεῖα τῶν ὑπ' ἀριθ. 137/С. Ρ. καὶ 197/Ο. Ρ. εἰδικῶν διαταγῶν τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, δ.ετέθη εἰς λόχος (12ου Συν-τος) πρὸς φύλαξιν Βουλγαρικῶν λαφύρων καὶ μία Λιμοιρία (6ου Συν)τος) πρὸς συνοδείαν Αὐστριακῶν αἰχμαλώτων.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 4 δις Εἰδ. Διαταγὴ Στρατηγοῦ Τρανιέ, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 55 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης 26 Σεπτεμβρίου.

Ἐλήφθησαν ταχυδρομικῶς τὰ κάτωθι συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως, τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐν Γεν. Στρατηγεῖω
7/20 Σεπτεμβρίου 1918
Ἄρ. 5.740)3

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον

Πρὸς

Τὸν Διοικητὴν τῆς III Μεραρχίας

Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς μὲ ἐπεφόρησε νὰ διαβιβάσω εἰς Ἀξιωματικούς, Ὑπαξιωματικούς καὶ Ὀπλίτας ὑφ' ὑμᾶς Μεραρχίας τὰ ἐγκάρδια Αὐτοῦ συγχαρητήρια, ἐπὶ ἐπιδειχθείσῃ ὑπ' αὐτῶν ἀνδρεία, κατὰ παροῦσαν ἐπιχείρησιν.

Ὁ Γενικὸς Ἀρχηγὸς
Π. ΔΑΓΚΛΗΣ

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 11 Σεπτεμβρίου 1918
Ἄριθ. 11609 δις

Πρὸς
τὴν Ἰῆν Μερραρχίαν

Μέτωπον

Προκαλῶ δεχθῆτε καὶ διαβιβάσατε εἰς ἅπαντας τοὺς ὑφ' ὑμᾶς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπίτας τὰ θεσμὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὰς νίκας, ἃς ἤσαντο κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν Ἡρωϊσμὸν ὃν ἐπεδείξαντο ἀπέναντι τοῦ μισητοῦ ἐχθροῦ, ἀποδείξαντες διὰ πολλοστήν φορὰν τὰ ζηλευτὰ προσόντα, ἅτινα κοσμοῦσι τὸν Ἑλληνα Στρατιώτην.

Εἰς τοιοῦτους γενναίους ἢ ΠΑΤΡΙΣ ἀποβλέπει μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ εἰς τὴν σὺφρονα Διοίκησιν αὐτῶν ἐμπιστεύεται ἡσυχος ΤΗΝ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ.

Ὁ Ὑφυπουργὸς
(ὑπογρ.) Ἀλ. Γρίβας

Ἐπεῖγον

Πρὸς

τὸν Συνταγματάρχην Ν. Τρικοῦπην Διοικ. III Μερραρχίας

Μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας σᾶς ἐκφράζω τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου καὶ τὰ Συγχαρητήριά μου διὰ τὴν Ἡρωϊκὴν συμμετοχὴν καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιτυχίας τῆς Μερραρχίας σας κατὰ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ τῆς Φυλῆς μας.

Τ. Τ. 17 Σεπτεμβρίου 1918
Διοικητὴς Β' Σώματος Στρατοῦ
Μηλιώτης Κομνηνὸς
Ἀντιστράτηγος

26 Σεπτεμ.
9 Ὀκτωβ.

Ἀδιάκοπος βροχὴ ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἡ Μερραρχία ἐξεκίνησεν ὑπὸ τὴν βροχὴν ταύτην καὶ δι' ὁδοῦ εἰς ἀπεριγράπτου βαθμὸν βορβορώδους. Ἀφίκετο εἰς τὸν χῶρον σταθμεύσεως περὶ τὴν 15ην ὥραν, χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ, λόγῳ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὁδοῦ, στάσιν τινα.

Λόγῳ τοῦ ἔλλειπου ἐφοδιασμοῦ, τὸ βον Συνηγμα Πεζικοῦ

ἔξεκίνησε χωρὶς νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ἄνδρας του δι' ἄρτου. Μόνον περὶ τὴν μεσημβρίαν τῷ ἐδόθησαν 500 μερίδες δι' ὀλόκληρον τὸ Συνῆγμα.

Ἡ κατάσταση τῆς ὑποδήσεως ἀθλιεστάτη, ἐθεάθησαν μάλιστα ἄνδρες τινες ἐκτελοῦντες τὴν πορείαν ταύτην γυμνόποδες.

Λόγω τῆς ἐλλείψεως κλινοσκεπασμάτων τοῦ βου Συνήγματος Πεζικοῦ, τῆς ἀθλιεστάτης γενικῶς καταστάσεως τῆς ὑποδήσεως καὶ τοῦ ἱματισμοῦ, τῆς ἀτελοῦς διατροφῆς καὶ τοῦ ἀθλιεστάτου καιροῦ, ἡ Ὑγιεινὴ κατάσταση τῆς Μεραρχίας ἐτρόπη ἐπὶ τὰ χεῖρω. ΕἰΣ ΚΑΤΣΑΝΙΚ ἰδρύθη πρόχειρον Νοσοκομεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἀφέθησαν 93 ἀσθενεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ παρακολουθήσωσι τὴν Μεραρχίαν.

Τὸ ἐσπέρας, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν ἐπισταθμῖα καὶ καταυλισμῷ εἰς τὴν περιοχὴν Βαρός, Νεκουντίν, Φερέζοβικ. Αἱ ἔξοδοι τῶν ἐπισταθμειῶν καὶ καταυλισμῶν ἐπετηροῦντο διὰ φυλακείων.

Εἰς Φερέζοβικ ἐξησφαλίσθη ἡ παρασκευὴ ἄρτου εὐρεθείσης μεγάλης ποσότητος Βουλγαρικοῦ σίτου.

Εἰς Φερέζοβικ ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 δις Εἰδ. Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, συνεπεῖα τῆς ὁποίας διετάχθη ἡ ἀπόσπασις ἑνὸς τάγματος τοῦ βου Π. Σ. εἰς Στίμλια καὶ ἡ παραμονὴ εἰς Φερεζοβικ τῆς III β Μ. Ο. Πυροβολ. καὶ ἐξέδωκα τὴν ἀριθ. 57 Γ. Δ, Ε.

27 Σεπτεμβρίου

10 Ὀκτωβρίου

Συμφώνως τῇ ἄνω Διαταγῇ, τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας ἀνέλαβον τὴν 8ην ὥραν τὴν πρὸς Λίπλιαν πορείαν των, ὑπὸ καιρὸν μὲν καλόν, ἀλλ' ἐπὶ ὁδοῦ λίαν βορβορώδους. Ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν εἰς τὸν χῶρον Τόπλιτσαν — Γκοκόβτσε—Ρομπόβτσε, μὲ ἄμεσον ἀσφάλειαν ἐπισταθμειῶν διὰ φυλακείων τοποθετουμένων εἰς τὰς ἐξόδους.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 δις Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ περὶ τοῦ ἐν Στίμλια τάγματος ἡμῶν, δι' ἧς ἐγνωρίζετο ἡμῖν, ὅτι διετάχθη τοῦτο νὰ μετάσχῃ τῆς κατὰ Πρισορένης ἐπιθέσεως. Μετὰ μεσημβρίαν ἀπεστάλησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν 164 κτήνη.

28 Σεπτεμβρίου**11 Ὀκτωβρίου**

Τὴν 3 ὥρ. 15' ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ.

7 δις Εἰδ. Διαταγὴ τοῦ Στρατηγοῦ

Τρανιέ, συνεπεία τῆς ὁποίας ἐξέδωκα

τὰς ὑπ' ἀριθ. 5 δις καὶ 5 τρις Εἰδ. Διατ. Ἐπιχ. ὅπως τὸ ἐν Στίνια Τάγμα τοῦ βου Συντ. Πεζ. μετὰ τοῦ 58ου Γαλλικοῦ Ταγμ. Κυνηγῶν ἐπιτεθῶσι ἐναντίον τῆς Πρισορένης, κατεχομένης ὑπὸ Τάγματος Αὐστριακοῦ ὑποστηριζομένου ὑπὸ πυροβολικοῦ.

Τὴν ἐπομένην 29 Σεπτεμβρ. μία διλοχία τοῦ ἡμετέρου τάγματος προελάσασα κατέλαβε τὰ Πίρανα ὅπως ἀποκόψη τὴν ὁδὸν Πρισορένης πρὸς Διάκοβα, ἡ δὲ ἑτέρα διλοχία μετὰ τοῦ Γαλ. Ταγμ. τῶν Κυνηγῶν κατέλαβον τὴν Πρισορένην ἀμαχητεί, τοῦ ἐχθροῦ ἐκκενώσαντος τὴν πόλιν κατὰ τὴν νύκτα.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας, τὸ Τάγμα τοῦ βου Συντ. ἀνακληθέν, ἀφίκετο εἰς Πριστίναν τὴν 5 Ὀκτωβρίου, ὅπου συνηνώθη μετὰ τῆς Μεραρχίας.

Διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 8 δις Εἰδ. Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ, δι' ἧς μοὶ ἐγνωρίζετο, ὅτι τὸ Γαλλικὸν Ἴππικὸν εἰσῆλθεν εἰς Μιτροβίτσαν τὴν 26ην Σεπτεμβρίου, κατόπιν ἀγῶνος. Συνέλαβε 55 αἰχμαλώτους, (Αὐστριακοὺς καὶ Βουλγάρους) ὧν δύο Ἀξιωματικοί. Κατελήφθη χρησιμοποιοῦσιμον ὑλικὸν σιδηροδρόμου, μία ἀτμομηχανή, δύο ἐπιβατικὰ καὶ 92 φορτηγὰ ὄχημα, καὶ ἀξιόλογος ἀποθήκη τροφίμων.

Κατόπιν τῆς ἀνω διαταγῆς, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 59 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας ἐντὸς τῆς ἡμέρας πρὸς τὸν Ν. τοῦ ρεύματος Γκραγκάνιστα χῶρον.

Συνεπεία τῆς διαταγῆς ταύτης, τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 8ην ὥραν, ἐστάθμευσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Λαπλιάσελα—Προγιαῖτσα Δόμπροβα. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Λαπλιάσελα.

Διὰ τὴν διευκόλυνσιν διακομιδῆς τῶν ἀσθενῶν, ἴδρυσά ἐνδιαμέσους σταθμούς, ἓνα εἰς Φερέξοβικ, ἕτερον εἰς Λιπλιάν, τῆς λοιπῆς Μοίρας Τραυματοφορέων εἰς Λαπλιάσελα.

29 Σεπτεμβρίου**12 Ὀκτωβρίου**

Ἡ Μεραρχία παρέμεινεν ἐν τῇ ἀνω-

τέρῳ ἐπισταθμῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας

(29, 30 Σεπτεμβρίου καὶ 1 Ὀκτω-

βρίου), τῶν Σωμάτων ἀσχοληθέντων εἰς τὴν ἀτομικὴν καθαριό-

τητα τὴν τοῦ ὀπλισμοῦ καὶ εἰς παντὸς εἶδους περισυλλογὴν (ἱματισμός, ὑπόδησις, σαγὴ κ.λ.π.)

30 Σεπτεμβρίου

13 Ὀκτωβρίου

Τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 01251]Ρ Γενικὴ Διαταγὴ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Γεν. Στρ. Ἀν. τῆ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1918

Ἐπιτελεῖον

Γραφεῖον Προσωπικοῦ

ἀριθ. 01251]Ρ

Γενικὴ Διαταγὴ

Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀνατολῆς.

Ἀπὸ τῆς ἐνάφξεως τῆς ἐπιθέσεως:

66.629 Βούλγαροι, ἐξ ὧν 1287 Ἀξιωματικοὶ καὶ 5 Στρατηγοί.

476 Γερμανοί, ἐξ ὧν 14 »

134 Αὐστριακοί, ἐξ ὧν 3 »

255 Πυροβόλα

31.159 ἵπποι ἢ βόες

περιῆλθον εἰς χεῖρας μας.

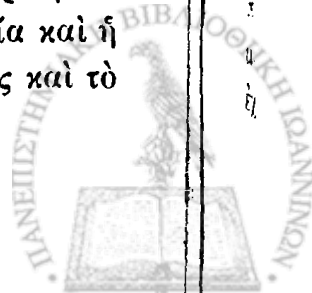
Μέρος τῆς Σερβίας μετὰ τῶν πόλεων Πεολεπέ, Ρέσνας, Ἀχοῖδος, Σκοπίων, Στρούγκας, Δίβρης, Κρούσεβο, Κίσεβο, Γκότσιβαο, Καλκάνδελεν ἀπληλευθερώθησαν.

Ἡ νίκη εἶνε τελεία.

Ἀπὸ τῆς 15 Σ)βρίου, τὰ στρατεύματα τῆς 11ης Ἀποικιακῆς Μεραρχίας καὶ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἐπετέθησαν ἀριστερᾷ τῶν Σερβικῶν Στρατευμάτων. Τὴν 16ην κατέλαβον τὰ Πρωσσικὰ ἔργα τῆς Σταροβίνας. Τὴν 17ην κατέλαβον τὴν Μπεχίχτ—Βίς καὶ ἔφθασαν εἰς Τσέρνα, ὃν διέβησαν κατόπιν τριημέρου ἀγῶνος.

Τὴν 21ην Σ)βρίου, ὁ ἐχθρὸς πιεζόμενος ὑφ' ἡμῶν, ἤρξατο ὑποχωρῶν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Τσέρνα μέχρι τῆς Μαιζὸν Μπρουλέ τοῦ Μοναστηρίου.

Τὰ Στρατεύματα ἤρξαντο ἀμέσως τῆς καταδιώξεως, προσβάλλοντα τὸν ἐχθρὸν πανταχόθεν. Ἡ 11η Ἀποικ. Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ τοιαύτη, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Βισόκο, ὡς καὶ τὸ

Ἰταλικὸν Σῶμα μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν περιφήμων ἑψ. 1050, ἀπέκρουον τὸν ἐχθρὸν Δ. τοῦ Τσέρνα, οἱ δὲ Σενεγάλλοι προὐχώρουν ταῦτοχρόνως Δ. τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Τὸ 2ον Συγκρότημα Μεραρχιῶν μετὰ τῶν 156ης, 76ης καὶ 78ης Μεραρχιῶν καὶ τοῦ 2ου Εὐζωνικοῦ Συν)τος, ἐπετίθεντο δραστηρίως μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας κατὰ τῶν ὑψωμάτων 1248 καὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Περιστερί, διεξάγουσαι ὀρμητικὰς μάχας, καθ' ἃς διεκρίθη ἰδιαιτέρως τὸ 227ον Συν)μα Πεζικοῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐνισχύσῃ πανταχοῦ τὰς ὀπισθοφυλακάς του, αἵτινες ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀντιστῶσιν εὐκόλως, στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν θέσεων, ἃς εἶχε πρὸ πολλοῦ προετοιμάσῃ καὶ ὀχυρώσῃ ἰσχυρῶς. Τὰ ἤδη ὑποχωροῦντα στρατεύματα, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὑποχώρησίν των. Ἐνικῶμεν πανταχοῦ.

Τὴν 23ην Σ]βρίου, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ καὶ τὸ 42ον Ἄποικ. Σύν]γμα εἰσήρχοντο εἰς Περελέν.

Κατόπιν τῶν ἐπανειλημμένων κατ' αὐτοῦ κατενεχθέντων πληγμάτων, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρει τὴν 25ην Σ]βρίου ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου, τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῶν λιμνῶν, τὰ δὲ στοιχεῖα τῆς 3ης δμάδος (57η Μεραρχία) κατεδίωκον αὐτὸν καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ὁ ἐλιγμός, καθίσταται ἐντονώτερος. Πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἡ 11η Ἄποικ. Μεραρχία καὶ ἡ III Ἑλληνικὴ τοιαύτη, κατόπιν ζωηροῦ ἀγῶνος, προελαύνουσι διὰ τῶν στενωπῶν τοῦ Μπρόντ, ἐνῶ ἡ 35η Ἰταλικὴ Μεραρχία κυριεύει, κατόπιν λαμπροῦ ἀγῶνος, τὰ ὑψώματα Μπαμπᾶ Πλάνινα τὰ δεσπόζοντα ἀπάσης τῆς πεδιάδος τοῦ Τσέρνα, καὶ ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν ἀποκρούει τὸν ἐχθρὸν, κατόπιν 4ήμερου μάχης εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σόπ, ὅπου ὁ ἀγὼν συνεχίζεται.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἡ πρὸς βορρᾶν ὠθηθεῖσα Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, δὲν διστάζει νὰ ἐξορμήσῃ, διὰ τοῦ ῥήγματος καὶ νὰ διαβῇ διὰ μέσου τῶν δασῶν καὶ τῶν πεφημισμένων διὰ τὸ ἀδιάβατον αὐτῶν βραχωδῶν μερῶν τοῦ Γκλολέσνικα—Πλάνινα πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἄξιου, ἵνα καταλάβῃ τὴν 29ην Σ]βρίου, τὴν μεγάλην πόλιν τῶν Σκοπίων, ἐρχομένη εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῆς σταλεῖσα 22α Ἀποικ. Ταξιαρχία, διαβαίνει τὸν Ἀξιὸν παρὰ τὰ Βελεσσά τὴν 27ην, ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ Σερβικοῦ Ἰτρατοῦ, καὶ κατόπιν 2ημέρου ἀγῶνος φθάει εἰς Σκόπια τὴν 30ήν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τέλος ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἀνέροχεται ἐπὶ τῶν στενωπῶν τοῦ Τρέσκα, ἐτοίμη νὰ ἐπιτεθῆ πλευρικῶς κατὰ τῆς τελευταίας ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως, ἐὰν τοιαύτη ἤθελέ ποῦ ἐκδηλωθῆ.

Παρ' ὄλην τὴν δραστηρίαν αὐτοῦ ἀντίστασιν, ὁ ἐχθρὸς περιοριζόμενος διαρκῶς, δὲν δύναται νὰ συγκρατηθῆ. Αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ ἐμπλέκονται εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἐπιβραδύνεται, κερδίζεται ἐπ' αὐτοῦ ταχύτης, τὸ ἀριστερόν του ὑπερφαλαγγίζεται, αἱ συκοινωναὶ του ἀποκόπτονται. Εὐρίσκειται οὗτος εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν καὶ δὲν τοῦ ὑπολείπεται εἰ μὴ νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα.

Ἡ ΧΙ Γερμανικὴ Στρατιὰ δυνάμει τεσσάρων Μεραρχιῶν, εὐρεθεῖσα εἰς πρωτοφανῆ διὰ τὴν ἱστορίαν θέσιν, ἤτοι ἀποκλεισθεῖσα ἐντὸς στενωπῶν μήκους 90 χιλ. ἀπὸ Μπρόντ καὶ Σὸπ πρὸς Νότον, μέχρις Σκοπίων πρὸς Βορρᾶν, συνθηκολογεῖ ὑφ' οὗς ὄρους ἐσυνθηκολόγησε καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Κυβέρνησις μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Γεν. Λιοικητοῦ τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων.

Πρὸς τοὺς συντελέσαντας εἰς τὴν μεγάλην ταύτην νίκην, πρὸς τοὺς Σωματάρχας καὶ τὰ Ἐπιτελεῖα, οἵτινες τόσον δεξιῶς (ἐντέχνως), ἐξυπνέτησαν τὴν σκέψιν μου, πρὸς τὰ Στρατεύματα, ὧν ὁ ἡρωϊσμὸς κατὰ τὰς μάχας καὶ ἡ ὑπεράνθρωπος δραστηριότης κατὰ τὴν καταδίωξιν, κατενίκησαν τὸν ἐχθρὸν, πρὸς τὴν ἀεροπορείαν, ἣτις πάντοτε μὲ ἐπληροφόρει τελείως καὶ παρέσχε τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ὑπηρεσιῶν της, ἐπιτεθεῖσα καὶ αὕτη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πρὸς τὰς ὑπηρεσίας καὶ ἰδίᾳ, πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοκινήτων, ἣτις διὰ τῆς ἀψόγου λειτουργίας της ἐπέτρεψεν εἰς τὰ Στρατεύματα νὰ προχωρήσουν ἐπὶ μετώπου 200 χιλιομέτρων καὶ εἰς βάθος 150, εἰς ἅπαντας τέλος, οἵτινες διὰ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καθήκον, διὰ τοῦ πνεύματος τῆς ἀπολύτου αὐτοθυσίας καὶ διὰ τῆς παραινεμένης ἀναλλοιώτου παρὰ τὴν ἀπομόνωσιν τῆς ἀπομακρυσμένης Ἀνατολῆς, πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν νίκην, ἔγραψαν εἰς τὰ Στρατιωτικὰ χρονικά

μας τὴν ἔνδοξον σελίδα τῆς νίκης τῶν Σκοπίων, ἀπευθύνω ἐξ ὅλης καρδίας τὰ συγχαρητήριά μου, καὶ τὰς βαθείας εὐχαριστίας μου.

Α Ν Ρ Υ Σ

2/15 Ὀκτωβρίου. Τὴν 14ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 11 δις Δ. Ἐπιχ. τοῦ Τρασιέ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης, διέταξα τὸ εἰς Πρισορένην ἀπόσπασμα τοῦ θου Συντ. Πεζ. ὡς καὶ τὴν εἰς Φερέζοβικ IIIβ Μ. Ὀρ. II. νὰ ἐκκινήσωσι τὸ ταχύτερον πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας, τὸ μὲν ἀπόσπασμα τοῦ θου διὰ Πριστίαν, τὴν δὲ IIIβ Μοῖραν διὰ Λαπλιάσελα. Πρὸς δέ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 60 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας.

3/16 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 8ην ὥραν συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, ἐστάθμευσαν περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Πριστίαν, Μότικαν, Ἀϊβαλί, Γκαγκλιανίτσα, Λαπλιάσελα.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Πριστίαν.

Οἱ κάτοικοι καὶ αἱ Ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἔκαμον ἐνθουσιωδестаτήν δεξίωσιν εἰς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας.

4/17 Ὀκτωβρίου. Τὸ IIIγ Πεδ. Χειρουργεῖον, διέταχθη, νὰ ἐκκινήσῃ αὐθημερόν διὰ Κουρσοῦμλι (55 χιλ. Β. Πριστίνης), ὅπως ἐγκαταστήσῃ πρόχειρον Νοσοκομεῖον, ἵνα ὑποδεχθῇ ἅπαντας τοὺς ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Γαλλικῶν Τμημάτων ἀποστελλομένους αὐτῷ ἀσθενεῖς.

5/18 Ὀκτωβρίου. Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου ἀφίκοντο ἐκ Πρισορένης εἰς Πριστίαν τὸ 2ον Τάγμα τοῦ θου Συντ.

Τὴν 13.25' ὥραν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 12 δις Εἰδ. Διατ. τοῦ Ἀποσ. Τρασιέ.

Γαλ. Στρατ. Ἀνατ. Τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1918

Ἀποσπ. Στρατ. Τρασιέ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφ.

Ἀρ. 1328]3

Εἰδικὴ Διαταγὴ ἀρ. 12 δις

I. Πρὸς προετοιμασίαν τῆς κινήσεως πρὸς Νύσσαν, καὶ

ἀπελευθέρωσιν τῆς περιοχῆς Πριστίνης διὰ τὴν ἀφίξιν τῆς II Σερβικῆς Στρατιᾶς, ἥτις θὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ Συγκρότημα Τρανιέ ἐν τῇ περιοχῇ Πριστίνης, ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία θὰ ἀγθῇ τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Ὀκτωβρίου εἰς τὴν περιοχὴν Λιούμπτσε, Πίροβαλ, Βαρίγκλεβο, Σερίνια, Πεσίνια, Βρανιντόλ, Τενεσντόλ.

II. Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας, θὰ παραμείνῃ ἐν Πριστίνῃ.

**Ὁ Στρατηγὸς Τρανιέ, Δ|τῆς τοῦ Ἀποσπάσματος
ὑπογρ. Τρανιέ**

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀρ. 61 Γ. Δ Ἐπιχ. τῆς Μεραρχίας.

6/19 Ὀκτωβρίου. Τὴν 8ην ὥραν ἐξεκίνησαν τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας καὶ ἐστάθμευσαν τὴν ἐσπέραν εἰς τὸν διὰ τῆς ἄνω διαταγῆς ὀρισθέντα χώρον. Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Πριστίναν.

Λόγω τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῆς τοῦ καιροῦ, ηὔξήθησαν καταπληκτικῶς οἱ ἀσθενεῖς τῆς Μεραρχίας.

Εἰς τὸ Πυροβολικὸν καὶ τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐξεδηλώθησαν ἀθρόα κρούσματα Ἰσπανικῆς Γρίπης. Τοῦτο μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐγκαταστήσω ἐν Πριστίνῃ πρόχειρον Νοσοκομεῖον ἐκ τμήματος τῆς Μοίρας Τραυματιοφορέων.

Ἀφίκετο εἰς Πριστίναν ἐκ τοῦ III Κινητοῦ Ἐμπέδου τῆς Μεραρχίας ἀποστολὴ ἐκ 431 ἀνδρῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δύο πεζικῶν συνταγμάτων ἐξ ὧν, 168 διετέθησαν εἰς τὸ βον Πεζ. Σύνταγμα καὶ 263 εἰς τὸ 12ον.

Τὴν 11.50' ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 13 δις Δ. Ε. τοῦ Ἀποσπάσματος Τρανιέ. Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 62 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας, κανονίζουσαν τὸ δρομολόγιον καὶ τὰς σταθμεύσεις τριῶν ἡμερῶν πορείας.

7/20 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα τεθέντα ἐν πορείᾳ τὴν 8ην ὥραν ἐστάθμευσαν εἰς τὸν διὰ τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς ὀρισθέντα αὐτοῖς χώρον, Ματόροβο, Κουτλόβο, Μοντάρε, Μιρόβσε.

Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Μοντάρε.

Οἱ ἀσθενεῖς τῆς ἡμέρας ταύτης ἠϋξήθησαν καταπληκτικῶς. Οἱ εἰς τὸ πρόχειρον νοσοκομεῖον Πριστίνης εἰσαχθέντες ἀσθενεῖς, ἀπὸ τῆς χθὲς ὑπερέβησαν τοὺς 130.

Ἡ IIIα Μ. Ο. II. εἶχε τόσους ἀσθενεῖς, ὥστε διὰ τὰ κατορθώση νὰ κινηθῆ, ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἐνισχύσω προσωρινῶς διὰ μιᾶς διμοιρίας Πεζικοῦ τοῦ 12ου Σύντ. ἵνα οἱ ἄνδρες αὐτῆς χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἡμιονηγοί.

8/21 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκινήσαντα τὴν 7.30' ὥραν, ἐστάθμευσαν τὴν 13ην ὥραν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 62 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ χωρία Ρουντάρι, Λούμπνιτσα, Βισόκα. Τὸ Στρατηγεῖον εἰς Ρουντάρι. Ἐπειδὴ ἡ Μεραρχία ἀπὸ Κουρσοῦμλι, στρέφουσα μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Ἀνατολάς, θὰ ἐξετέλει πορείαν πλευρικὴν σχετικῶς μὲ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, κατὰ τὴν εἰς τὸν νέον χῶρον παραμονὴν της, διέταξα, τὸ μὲν 12ον Σύντ. νὰ ᾠδήσῃ ἓνα λόχον εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Πλόκνικ, ὅπως ἐπιτηρῇ τὴν πρὸς Προκοῦπλι ὁδόν, ἥς διακλάδωσις τοῦ χωρίου Μπλάτς, τὸ δὲ 6ον Σύντ. ν' ἀποσπάσῃ ἓνα λόχον εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Μάτσκοβατς, ὅπως ἐπιτηρῇ τὴν ἐκ Μπλάτς ἐρχομένην ὁδόν, διότι βορείότερον εἶχον ἀποσταλεῖ ἀναγνωρίσεις Γαλλικοῦ Ἴππικοῦ.

9/22 Ὀκτωβρίου Τὰ Σώματα ἐκινήσαντα τὴν 7.30' ὥραν ἐστάθμευσαν τὴν 13.30' ὥραν εἰς τὸν ὀρισθέντα χῶρον σταθμεύσεως Κουρσοῦμλι, Πεπέλιεβατς, Νοβοσέλο, Μπάρολοβα.

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Κουρσοῦμλι.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιὲ μοὶ ἀνεκοίνωσε προφορικῶς ὅτι, τὸ χωρίον Μπλάτς βορείως Κουρσοῦμλι, κατελήφθη τὴν 8ην Ὀκτωβρίου ὑπὸ οὐλαμοῦ Γαλλικοῦ Ἴππικοῦ, καὶ ὅτι πρὸς Κρούσεβατς ἀκούονται ἐκρήξεις ἀνατινάξεως πυρομαχικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ἐσπευσμένης ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς δέ, μὲ διέταξε προφορικῶς, ὅπως ἡ Μεραρχία ἐκτελέσῃ τὴν ἐπομένην 10 τρέχοντος πορείαν ὀλίγων χιλιομέτρων. Κατόπιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 63 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

10/23 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκινήσαντα τὴν 13ην ὥραν, συμφώνως τῇ Διαταγῇ, ἐστάθ-

μευσαν τὴν 17.30' ὥραν εἰς τὸν χῶρον Μπελοντζίν, Κοντζελί, Τουλάρι, Μπάτς.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 14 δις Διατ. Ἐπιχ. Ἀποσπ. Τρανιέ, ἀφορώσης τὴν συνέχισιν τῆς πορείας διὰ δύο σταθμῶν πρὸς Νύσσαν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 64 Γ. Δ. Ε. τῆς Μεραρχίας.

Ἀφικνουμένοι κατ' αὐτὴν εἰς περιοχὴν Κουρσοῦμιλι τοῦ 2]39 Συντ. Εὐζώνων μετὰ τῶν παρακολουθούτων αὐτὸ Σχηματισμῶν, ἐξέδωκα εἰδικὴν διαταγὴν διὰ τὴν στάθμευσιν, ὡς καὶ τὴν περαιτέρω κίνησιν του.

Ληφθεῖσης τῆς πληροφορίας ὅτι, τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίσημος ὑποδοχὴ ὑπὸ τῆς κωμοπόλεως Προκοῦπλι εἰς τὰ ἐκεῖθεν διελευσόμενα Γαλλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, τῆς δὲ Μεραρχίας πορευομένης εἰς τέσσαρας φάλαγγας διὰ τὴν ἀνετον κίνησιν ἀπὸ τῆς 10 τρέχοντος, διέταξα, ἵνα ἡ Μεραρχία διέλθῃ διὰ τῆς κωμοπόλεως ταύτης συγκεντρωμένη. Πρὸς τοῦτο, ἡ ἐπὶ κεφαλῆς φάλαγξ Σουμπασάκου σταματῶσα παρὰ τὸ ρεῖθρον Τρανόσκα ἀναμένη καὶ τὰς λοιπὰς τρεῖς φάλαγγας, αἵτινες θὰ πυκνώσωσι εἰς τὰς κεκανονισμένας ἀποστάσεις καὶ θὰ ἀναμένωσιν ἐκεῖ. Οἱ τυχὸν βραδυποροῦντες, θέλουσι συγκεντρωθῆ ὑπὸ ἀξιωματικὸν ὀρισθησόμενον ὑπὸ τοῦ βου Πεζ. Συντ. καὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τούτου θὰ διέλθωσι τῆς κωμοπόλεως βραδέως, ἀλλ' ἐν τάξει.

11/24 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ τὴν 7.30 ὥραν, συμφώνως τῇ 64

Γ.Δ.Ε.

Κατὰ τὴν διὰ τῆς πόλεως Προκοῦπλι μὲ ἀναπεπταμένας τὰς σημαίας διέλευσιν τῆς Μεραρχίας, οἱ κάτοικοι συγκεντρωθέντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις μετ' ἀνθέων καὶ στεφάνων εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἐνθουσιωδέστατα, ἐπιδαφιλεύσαντες εἰς ἀξιωματικὸς καὶ ὀπλίτας πλείστας ὄσας περιποιήσεις. Ὁ Δήμαρχος, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως, μοὶ παρουσίασε δίσκον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἄρτος καὶ ἄλας κατὰ τὸ Σλαβικὸν ἔθιμον καὶ προσεφώνησεν ἀποκαλῶν ἐλευθερωτὰς τοὺς μαχητὰς τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας. Τῷ ἀπήντησα δι' ὀλίγων, τονίσας τὴν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν στενὴν καὶ εἰλικρινῆ φιλίαν σφουρηλατηθεῖσαν δι' αἵματος κατὰ τοὺς πολέμους 1912, 1913, καὶ 1918.

Τὴν 15ην ὥραν, τὰ Σώματα ἐστάθμευσαν εἰς τὰ χωρία Μπουγκαρίνοβατς, Ζλοκούτσани, Νοβο—Μπαζούρνια, Α. ἔξοδον Προκοῦπλι. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Προκοῦπλι.

12/25 Ὀκτωβρίου. Τὰ Σώματα ἐκκινήσαντα τὴν 7.40 ὥραν, ἐστάθμευσαν τὴν 16ην ὥραν εἰς τὰ δυτικῶς Νύσσης χωρία, Νοβοσέλο, Τσοκότ, Μραμόρ, Ἀλεξάνδροβατς. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας εἰς Νύσσαν, ἐν τῇ ὁδῷ Οὐλίτσα Ὀμπρενοβίτσα ἀρ. 21 (πρώην Ἑλλην. Προξενεῖον).

13/26 Ὀκτωβρίου. Ἐπειδὴ οἱ παραχωρηθέντες ἡμῖν πρὸς στρατωνισμόν τῶν Σωμάτων στρατῶνες ἐν Νύσσα, χρησιμοποιηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ὡς Νοσοκομεῖα ἦσαν λίαν ἀκάθαρτοι, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἡ παραμονὴ τῆς Μεραρχίας ἐν Νύσσα δὲν θὰ ἦτο μακρά, ἀπεφάσισα, ὅπως τὰ Σώματα παραμένωσιν ἐν Μικτῇ Σταθμεύσει εἰς οὓς τόπους εὐρίσκοντο.

15/28 Ὀκτωβρίου. Ἀφίκετο τὸ 2|39 Σύνταγμα Εὐζώνων, εἰς ὃ ὄρισα τόπον σταθμεύσεως τὸ χωρίον Ροζίνα.

16/29 Ὀκτωβρίου. Ὡς σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Μεραρχιακοῦ Πεζικοῦ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ ὄρισα τὴν Νύσσαν. Τὸ Πυροβολικὸν καὶ ἡ Συζυγαρχία Πυρομαχικῶν εἰς τὴν δυτικὴν εἴσοδον τῆς πόλεως.

Τὸ 2/39 Εὐζωνικὸν εἰς Μραμόρ.

Ὁ βροχερὸς καιρὸς τραπεῖς ἐπὶ τὰ χεῖρω, κατέστη χιονώδης καὶ πολὺ ψυχρός. Οἱ ἀξιωματικοί, οἱ ἀποσταλέντες ἐκ Σκοπίων πρὸς περισυλλογὴν τοῦ εἰς τὰ χαρακώματα ἔγκαταλειφθέντος ὑλικοῦ τῶν Συν]των, δὲν ἐπαρουσιάσθησαν εἰσέτι εἰς τὴν Μεραρχίαν. Λόγω τῆς ταχείας προελάσεως ἡμῶν, καὶ διὰ χώρας εἰς ἣν αἱ σιδηροδρομικαὶ συγκοινωνίαι εἶχον καταστροφῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ καταφθάσῃ τὴν Μεραρχίαν τὸ κατόπιν αἰτήσεώς της ἀποσταλὲν αὐτῇ ὑλικόν. Πολλῶν ἀνδρῶν ὁ ἱματισμὸς ἔχει μεταβληθῆ εἰς ράκη, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν γυμνοπόδων ἀυξάνεται ἡμέρα τῇ ἡμέρα.

Τὴν κατάστασιν ταύτην δι' ἐπανειλημμένων ἀναφορῶν μου κατέστησα γνωστὴν εἰς τε τὸ 2ον Συγκρότημα Γαλλικῶν Με-

ραρχιῶν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὑποδείξας εἰς τὸν μὲν, τὴν ἀνάγκην παραμονῆς τῆς Μεραρχίας εἰς Νύσσαν μέχρις ἀφίξεως τοῦ αἰτηθέντος ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως, εἰς τὸ δέ, τὴν ταχείαν προώθησιν τοῦ ἀποστελλομένου αὐτῇ ὑλικοῦ.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ ἠΰξησε τοὺς ἀσθενεῖς, τῶν δὲ Σέρβων μὴ δεχθέντων τοὺς ἀσθενεῖς ἡμῶν εἰς τὰ Νοσοκομεία των, εὐρέθημεν εἰς τὴν ἀνάγκην, ἅτε μὴ διαθέτοντες καὶ χειρουργεῖον τι, νὰ ἰδρῦσωμεν Νοσοκομεῖον, χρησιμοποιήσαντες ὑγειονομικὸν προσωπικὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τῶν Συνταγμάτων. Μετὰ παρέλευσιν 15 περίπου ἡμερῶν, ἀφικθὲν τὸ III B Χειρουργεῖον, διετάχθη νὰ ἐγκαταστήσῃ Νοσοκομεῖον εἰς Νύσσαν,

Ἐν Νύσση ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 δις διαταγή.

Γαλ. Στρατ. Ἄν. Τῆ 27 Ὀκτωβρίου 1918

Ἄπ. Στρ. Τρανιέ

Ἐπιτελ. 3ον Γραφ.

Ἄριθ. 1407/3

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 15 δις

I. Ὁ Σερβικὸς Στρατὸς ἐνίκησε τὴν ἀντίστασιν πρὸ τοῦ Πα-
ρατσίν, κατέλαβε τὸ Κραγούγιεβατς καὶ προχωρεῖ πρὸς Βορραῖν.

II. Αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις τοῦ 2ου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, εἰς ὃ προσεκολλήθη τὸ Συγκρότημα Τρανιέ, θ' ἀχθῶσιν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βελιγραδίου ὡς ἑξῆς:

Ταξιαρχία Ἴπλικῶν . . . .

17η Ἀποικιακὴ Μεραρχία . . . .

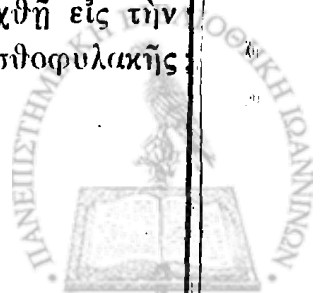
76η Μεραρχία . . . .

Συγκρότημα Τρανιέ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα.

III. Συνεπῶς:

1ον). Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ, ἡ 22α Ἀποικιακὴ Μικτὴ Ταξιαρχία (Πεζικὸν καὶ Μοῖρα τῶν 75) θ' ἀχθῆ τὴν 28ην πρὸς Ἀλέξιν-
νατς, ὅπου δεόν νὰ εὐρίσκηται τὴν 29ην πρὸ τῆς 12ης ὥρας, καὶ ὅπου θὰ λάβῃ νέας διαταγὰς.

2ον). Ἡ 3η Ἑλληνικὴ Μεραρχία μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ τῶν 105 τοῦ λοχαγοῦ Ντοάζελέ, συγκροτοῦσα τὴν κυρίαν φάλαγγα θ' ἀναχωρήσῃ ἐκ Νύσσης τὴν πρωτὴν τῆς 29ης, ἵνα ἀχθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Παρατσίν Κούπριζα ὅπισθεν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς

διὰ τεσσάρων σταθμῶν, ἀκολουθοῦσα τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Μοράβα ὁδόν.

Ὁ Στρατηγὸς Δ)τῆς τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας, θὰ δώσῃ κατ' εὐθείαν τὰς διαταγὰς κινήσεως εἰς τὸν λοχαγὸν Ντοαζελέ.

3ον). Στρατηγεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ . . .

Στρατηγεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Δ)τοῦ 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας :

Ἀλέξινατς τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1918.

Τσίτσεβατς τὴν 31 Ὀκτωβρίου »

Παρατσίν τὴν 1ην Νοεμβρίου »

Στρατηγεῖον τοῦ Συνταγματάρχου Δ)τοῦ τῆς 22ας Ἀποικ. Ταξιορχίας τὴν 29 Ὀκτωβρίου εἰς Ἀλέξινατς.

4ον). Ἰδιαιτέρα διαταγὴ θὰ καθορίσῃ τὸν τρόπον ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐκκινήσεως μέχρι τῆς περιοχῆς Παρατσίν, Κούποριζα.

Ὁ Στρατηγὸς Τρανιέ Δ)τῆς τοῦ Ἀποσπάσματος
ὑπογο. Τ ρ α ν ι έ

17/30 Ὀκτωβρίου Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν Σωμάτων καὶ ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας ἐν Νύσση, ἐξέδωκα τὴν κατωτέρω ἀπὸ 17 Ὀκτωβρίου ἡμερησίαν διαταγὴν μου.

III Μεραρχία

Ἡμερησία Διαταγὴ 17ης Ὀκτωβρίου 1928

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῶν Σωμάτων καὶ Ὑπηρεσιῶν τῆς Μεραρχίας, ἀπευθύνω ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας αὐτῶν. Ἐκφράζω δὲ τὴν πλήρη εὐαρέσκειάν μου καὶ τὰ θεοῦ μου συγχαρητήρια εἰς ἅπαντας ἀνεξαιρέτως, διότι διὰ τῆς κοινῆς αὐτῶν προσπαθείας, τῆς ψυχραιμίας, γενναιότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως, ἐπηύξησαν τὸ γόητρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐδικαίωσαν δὲ πλήρως τὴν φήμην του καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ Ἔθνους καὶ τῶν Συμμάχων.

Βραχυτάτη προπαίδευσις ἤρκεσε νὰ καταστήσῃ πάντας Ὑμᾶς δεξιούς χειριστὰς τῶν νεωτέρων ὀπλων, ἀπὸ δὲ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν τοῖς χαρακώμασιν εἰσόδου σας, ἐφάνητε ἐφάμιλλοι τῶν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον εἰθισμένων Συμμαχικῶν Στρατευμάτων.

Ἐκαστὸν σύνταγμα ἀνέλαβε τὴν ἀσφάλειαν μεγάλου τομέως καὶ ἐτήρησε τοῦτον, παρὰ τοὺς καθημερινοὺς λυσοδοεστάτους βομβαρδισμούς. Ὁ π ε ρ ι ὶ ὠ ν υ μ ο ς « Ἰ σ έ ρ ο ν α » καὶ τὸ Ἐ α

κουσμένο «Περιστέρι» θὰ διαλαλοῦν διὰ παντός τὴν Ἑλληνικὴν Ἀνδρείαν.

Εὐθὺς ὡς ἔξαπελύθητε κατὰ τῶν ἐχθρῶν χαρακωμάτων, καὶ ἀνελάβετε εἶτα τὸν γνωστὸν ὑμῖν πόλεμον κινήσεως, ἐδείχθητε ὑπέροχοι, καὶ ἀπεσπίασατε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰ συγχαρητήρια τῶν Συμμαχητῶν μας μετὰ τῶν ὁποίων δικαίως ἐμοιροῦσθημεν τὴν δόξαν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐχθρὸν, ὅστις ἐτρόπη εἰς φυγὴν εὐθὺς ὡς σᾶς ἀντίκρουσεν, ὁμιλεῖ εὐγλώττως ἢ σπουδῇ του, τοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πλήρη ἥτταν του δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως.

Εἰδικῶς δέ,

Τὸ 6ον, μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ ἀποφασιστικότητος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας κατέλαβε τοὺς ὑποδειχθέντας αὐτῷ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς ὑψ. 1.000 καὶ Πιτὸν Ποεντοῦ. Συνεχίσαν δ' εἶτα ἀδιαλείπτως τὴν καταδίωξιν καὶ καταλαβὸν τὰ πρὸ τοῦ Τρέσκα ὑψώματα, τὸ 1.300 καὶ τὸ χωρίον Μπρόντ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν παραπλεύρου Συμμάχου Μονάδος, χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀναπανθῆ καὶ μὲ ἔλλειπεστάτην διατροφὴν, δὲν ἔσταμάτησε, παρὰ εἰς Ντέβικ, ἥτοι μετὰ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας.

Τὸ 12ον Πεζικόν, μετὰ τῆς αὐτῆς θαυμασίας ὁρμῆς ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν χαρακωμάτων του τὸν ἐχθρὸν, καὶ παρὰ τὴν ἀντίστασιν τούτου διελθὸν τὸν περὶ φημον «Τσέρνα», κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν κατὰ πόδας καὶ κατέλαβε κατόπιν ἐπιμόνου ἀγῶνος τὸ ὑψ. 777 καὶ τὸ Πιτὸν ντὲ Κάνιστα, τοῦθ' ὅπερ ἐπέτρεψε τὴν προχώρησιν τῶν ἐκεῖσε δυνάμεων, ἐξασφαλίζον δ' εἶτα τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν καταδίωξιν, κατέλαβε τὸ Α. τοῦ 1.300 χωρίον Κράππα καὶ προσέφερεν ὑψίστας ὑπηρεσίας, ὑποστὰν πλείστας ὄσας στερήσεις καὶ κακουχίας.

Τὸ 2ον Εὐζώνων ἀπέσπασεν ἀμέριστον τὸν θαυμασμὸν τῶν προῖσταμένων του Γαλλικῶν Ἀρχῶν, διὰ τὴν παροιμιώδη ὁρμὴν μεθ' ἧς κυριολεκτικῶς ἐξεκάρφωσεν ἐκ τοῦ Θρουλλικοῦ «Περιστέρι» καὶ κατεδίωξεν εἶτα τὸν ἐχθρὸν.

Τὸ Πυροβολικόν, μετ' ἀξιεπαίνου συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης ὑπεστήριξε τὰς ἐκάστοτε φάσεις τῆς δράσεως τοῦ Πεζικοῦ, ἐπιδεικνύον δὲ πάντοτε ἄγρυπνον συναδελφικὴν ἀφοσίωσιν, ἔσπευδε νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του παντοῦ καὶ εὐθὺς ὡς ἐξεδηλοῦτο

ανάγκη ἐπεμβάσεώς του, μὴ διστάζον ν' ἀναμετροηθῆ εἰς βαρὺ ἐχθρικὸν Πυροβολικόν, καὶ νὰ ἀχθῆ καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν πρώτων γραμμῶν, τασσόμενον ἐπὶ τῆς πεδιάδος.

Τὸ Μηχανικόν, κατ' ἀμφοτέρας τὰς φάσεις τοῦ ἀγῶνος προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του μετὰ ζήλου, ἐργασθὲν καὶ ἐπιδειξάμενον πλήρη συναδελφικὴν ἀλληλεγγύην.

Ἡ Ἡμιλαρχία, προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας, κατὰ μὲν τὸν πόλεμον τῶν χαρακωμάτων, ἀναλαβοῦσα τὴν φρούρησιν ὀρισμένου τομέως, κατὰ δὲ τὴν καταδίωξιν, ἐκτελέσασα λαμπρὰς ἀναγνωρίσεις, ἐφ' ὃ καὶ ἀπέσπασεν ἐπανειλημμένως τὰ συγκαρητήρια τοῦ Γάλλου Διοικητοῦ τοῦ τομέως Πρέσπα.

Ἄπασαι τέλος αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Μεραρχίας, ἐπεδείξαντο ἐκάστη ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δράσεώς της, ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ κατέβαλε μεγάλας προσπάθειάς πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν, λόγῳ τῆς ἐσπευσμένης καταδίωξεως τοῦ ἐχθροῦ, παρουσιασθεισῶν δυσχερειῶν.

Διὰ τῆς ἀνδρείας, ἀποφασιστικότητος καὶ ἐγκαρτερήσεως πάντων, προσεδέσατε ἐξόχους σελίδας εἰς τὴν Ἰστορίαν τῆς Πατρίδος ἡμῶν. Ἐχετε δὲ τὸ δικαίωμα, ὅταν ἐπιστρέψητε εἰς τὰς ἰδιαιτέρας σας πατρίδας, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ νὰ λέγετε ὅτι ἐλάβετε μέρος εἰς τὸν διεξαγόμενον ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα, ὅποτε πάντες θὰ σᾶς σέβωνται.

Τὸ ἐπ' ἐμέ, λογίζομαι λίαν εὐτυχής, διότι εἰς τοιαύτας περιστάσεις διώκησα τοιούτους Ἀνδρείους.

Ἐν Νύσση τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1918

Ὁ Μέραρχος

Ν. Τρικούπης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΝΥΣΣΑ—ΠΙΡΩΤ

Παραμονή ἐν περιοχῇ Πιρῶτ δι' ἐνδεχο- μένην ἐνέργειαν εἰς Βουλγαρίαν.

20 Ὀκτωβρίου.

2 Νοεμβρίου

Κατόπιν τῆς ὑπογραφῆς τῆς ἀνα-
κοχῆς μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ Αὐ-
στρίας, ἐκρίθη ὑπὸ τῆς Ἀνωτέρας Γαλλικῆς Διοικήσεως ὅτι,
δὲν ἦτο ἐπείγουσα ἡ ἀνάγκη τῆς προσοδήσεως ὅλων τῶν
Συμμαχικῶν Στρατευμάτων πρὸς Δούναβιν (Βελιγράδι) καί, πα-
ρουσιαζομένων δυσχερεῶν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας πρὸς ἐφαρ-
μογὴν τῶν ὅρων ἀνακοχῆς, ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῇ ἐκεῖσε ἡ
ἀνάγκη ἐπιβολῆς βίᾳ τῶν ὅρων ἀνακοχῆς. Οὕτω, ἀπεφασίσθη
ὅπως ὑπάρχει διαθέσιμος πρὸς τοῦτο στρατιωτικὴ Δύναμις, καὶ
ὡς τοιαύτη ὁρίσθη ἡ ἐν καιρῷ χρησιμοποίησις τῆς 3ης Ἑλλ.
Μεραρχίας.

Κατόπιν τῶν ἄνω, ἐλήφθη ἀπόφασις περὶ χρησιμοποίησεως
τῆς III Μεραρχίας πρὸς Ἀνατολὰς ἀντὶ πρὸς Βορρᾶν· οὕτω
ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 δις τῆς 28 Ὀκτωβρίου Εἰδικὴ Δια-
ταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Στρατηγοῦ Τρανιέ, ὅπως μὴ ἐκτελεσθῇ
ἡ ὑπ' ἀριθ. 15 δις Διατ. Ἐπιχ. ἀφορῶσα τὴν μετὰ τοῦ λοιποῦ
Συμμαχικοῦ Στρατοῦ προέλασιν τῆς III Μεραρχίας πρὸς Βελι-
γράδιον : «Κατὰ διαταγὴν τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2ου
Συγκροτήματος Μεραρχιῶν ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου, ἡ 3η Ἑλλη-
λικὴ Μεραρχία θὰ παραμένῃ ἐν Νύσση μέχρι νεωτέρας δια-
ταγῆς...»

Πρὸς δέ, ἐλήφθη ἡ κάτωθι διαταγὴ τῆς Γαλλ. Στρατ. Ἀ-
νατολῆς.

Γαλ. Στρ. Ἀνατ. Γεν. Στρατ. τῆ 2 Νοεμβρίου 1918
Ἐπιτ.—3ον Γραφ.

Εἰδικὴ Ὁδηγία ἀρ. 4700

Διὰ τὸν Συνταγμ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλ. Μεραρχίας

Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νύσσης εὐρισκομένων Σωμάτων, γίνεται νῦν μόνον, μέσῳ τῆς γραμμῆς Σόφια—Γσαριμπρόντ, ἐκτελεῖται δὲ μετὰ μεγίστων δυσχερειῶν.

Ἐξ ἄλλου, ἡ γενικὴ κατάστασις ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς Στρατιᾶς, δὲν ἀναγκαιοῖ πλέον ἄμεσον ὤθησιν ὅλων τῶν στρατευμάτων μας πρὸς Βορρᾶν.

Πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας καὶ ἵνα δυνηθῆ νὰ παραλάβῃ ταχύτερον τὰ δι' αὐτὴν προοριζόμενα εἶδη ἱματισμοῦ, ἡ Μεραρχία αὕτη, θὰ κλιμακωθῆ ἀπὸ 5ης Νοεμβρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Νύσσης—Πιρὼτ, συμφώνως ταῖς ὁδηγίαις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4457/3/29-10/18 τηλεφωνήματος τοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀνατολῆς.

Τὰ Στρατεύματα θὰ ἐπισταθμεύσωσιν εἰς τὰ χωρία πρὸς ἀνάπαισιν καὶ ἐκπαίδευσιν, συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Συνταγματάρχου Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλλην. Μεραρχίας.

Βραδύτερον, ἡ 3η Ἑλλην. Μεραρχία ἐνδέχεται νὰ κληθῆ ὅπως συμβάλῃ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁδοῦ Πιρὼτ—Νύσσης.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὀδικῆς ὑπηρεσίας τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀν. ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συνταγματάρχου Διοικητοῦ τῆς 3ης Ἑλλ. Μεραρχίας, ἵνα τῷ χορηγήσῃ τὰς ἀπαιτούμενας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐργασιῶν ὁδηγίας.

Ὁ Στρατηγὸς Ἀνρὺ

Δ)ης τῆς Γαλ. Στρατ. Ἀν..

ὑπογραφή Ἀ ν ρ ὺ

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνω διαταγῆς, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 65 Γ. Δ. Ἐπιτ. διὰ τὴν κίνησιν τῆς 21, 22, 23 Ὀκτωβρίου.

21—24 Ὀκτωβρ.

3—6 Νοεμβρ.

Τὴν 21 τρέχοντος 8ην ὥραν τὰ Σώματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, καὶ τὴν 10ην ἤρξατο ἡ διὰ τῆς πόλεως Νύσσης καὶ πρὸ ἐμοῦ παρέλασις τῆς Μεραρχίας μὲ ἀναπεπταμένας τὰς Σημαίας, λήξασα τὴν 12.30'.

Τὰ Σώματα τμηματικῶς ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τρεῖς εἰσέτι ἡμέρας τὴν πρὸς Πιρῶτ πορείαν των, ἤτοι μέχρι τῆς 24 Ὀκτ. (6 Νοεμβρίου) συμπεριλαμβανομένης, καθ' ἣν ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία εὐρέθῃ ἐπεσταθμευμένη ἐν τοῖς χωρίοις ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Νύσσης—Πιρῶτ. Τὸ Στρατηγεῖον ἐν Πιρῶτ.

Τὴν 24 Ὀκτωβρ (6 Νοεμβ.) μεταβαίνων ἐκ Μπέλλα Παλάνκα εἰς Πιρῶτ, συνήντησα καθ' ὁδὸν τὸν Ἀρχιστρατήγον τῶν Συμμαχικῶν Στρατευμάτων Φρανσὲτ ντ' Ἐσπεραί, μεταβαίνοντα ἐκ Πιρῶτ εἰς Νύσσαν, ὅστις κατῆλθε τοῦ αὐτοκινήτου καὶ ἐγὼ ἀφίππευσα, μὲ συνεχάρη θερμοῶς διὰ τὴν ἐπιτυχῆ δρᾶσιν τῆς Μεραρχίας. Ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ μου, ὅτι ἔχομεν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἱματισμοῦ καὶ ἰδίᾳ ὑποδήσεως, μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἔλαβε γνῶσιν τούτου παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Ἀνρῦ, καὶ ὅτι συνέστησεν εἰς τὸν Στρατηγὸν Δαγκλῆν, «ὅπως τὰ πρῶτα ὑλικά ἅτινα ἤθελε προμηθευθῆ ἢ Ἑλληνικῆ ὑπηρεσία, χρησιμοποιήσῃ κατὰ προτίμησιν διὰ τὴν III Μεραρχίαν, καθόσον *αὕτη ἀντιπροσωπεύει παρὰ τοῖς Συμμάχοις τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν*».

Τὸ Στρατηγεῖον ἀφίκετο εἰς Πιρῶτ περὶ τὴν 14ην ὥραν. Ο Δῆμαρχος καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως εἶχον προπαρασκευάσει ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν εἰς τὸ Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον διῆλθε κάτωθι μεγαλοπρεποῦς Ἀψίδος, ἐπὶ τούτῳ στηθείσης, καὶ ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦσαν γεγραμμένα Σερβιστὶ καὶ Γαλλιστὶ τὰ ἑξῆς : «Καλῶς ὁρίσατε, σεῖς οἱ ἐλευθερωταὶ μας».

Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἐγκατεστάθη ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ πλησίον τῆς νέας ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν συνοικίαν Τύγια-Μπάρα.

Τὰ Σώματα ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀτομικὴν καθαριότητα, ἐπισκευὴν τοῦ ἱματισμοῦ των, ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ Νύσσης Πιρῶτ πρὸς διευκόλυνσιν των, διὰ τὴν τροφοδοσίαν τῆς Μεραρχίας ἰδίως, κυκλοφορούντων φορητῶν αὐτοκινήτων. Πρὸς τοῦτο, διηρέθη ἡ ὁδὸς εἰς τρία τμήματα, ἅτινα ἀνετέθησαν εἰς τὰ 3 Συντάγματα. Ὁ λόχος Μηχανικοῦ (1) διέθεσεν ἀνὰ μίαν διμοιρίαν παρ' ἐκάστῳ Συντάγματι πεζικοῦ, ὡς τεχνικὸν τμήμα. Ἐλήφθη τὸ ὑπ' ἀριθμ. 31 ὑπηρεσιακὸν ση-

1) Ὁ ἕτερος εὐρίσκετο παρὰ τῷ 2ῳ Γαλλικῷ Συγκρ. Μεραρχιῶν.

μείωμα τοῦ Διοικητοῦ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς Στρατηγοῦ Ἀνρού, δι' οὗ ἡ Μεραρχία τάσσεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

5/18 Νοεμβρίου. Ἐλήφθη ἐκ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθμ. 4770/3 ἐκ Νύσσης ἀπὸ 17/11/18.

Ἰδία διαταγὴ ἐπιχειρήσεων.

1ον. Ἔνεκα τῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀῤῥενομένων δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν Μονάδων τῆς 3ης Ἑλλην. Μερ., σταθμεύσεως ἤδη μεταξὺ Νύσσης καὶ Πιρώτ, οὗτος δὲν δύναται πλέον νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ ἱκανοποιητικὸς ὅρους.

2ον. Ἐπομένως, ὁ Συνταγματάρχης Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ λάβῃ τὰς διατάξεις του, ὅπως συγκεντρώσῃ ὡς τάχιον τὴν 3ην Ἑλλ. Μερ. ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Πιρώτ.

Ὁ Συνταγμ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ ὀρίσῃ τὴν ζώνην σταθμεύσεως, ἧς τὸ ὄριον θὰ εἶναι ἡ γραμμὴ Βελικοσέλο, Βοζνεκόβσι, Σμροντὰν συμπεριλαμβανομένων. Στρατηγεῖον Πιρώτ.

3ον. Ὁ Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ., θ' ἀναφέρει εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικ. τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατ., 3ον γραφεῖον, περὶ τῶν ἐκτελουμένων κινήσεων, ὡς καὶ περὶ τῆς τελικῆς διατάξεως τῶν πραγματοποιηθεισῶν σταθμεύσεων.

4ον. Ἀνεφοδιασμὸς ἐν γένει, τὸ Πιρώτ δι' ἅπασαν τὴν Μεραρχίαν. Ὁ Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ. θὰ γνωρίσῃ δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν Στρατηγὸν Διοικ. τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατ., 4ον Γραφεῖον, τὴν ἡμερομηνίαν ἀπὸ τῆς ὁποίας ὁ ἀνεφοδιασμὸς δέον νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς Πιρώτ.

Εἰς ἐκτέλεσιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 35 Γ.Δ.Ε. τῆς 5/18 Νοεμβρίου διὰ τὴν ἐν τῇ περιοχῇ Πιρώτ συγκέντρωσιν τῆς Μεραρχίας.

8/21 Νοεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 5508 τηλεφωνικὴ διαταγὴ τῆς Γαλ. Στρ. Ἀνατολῆς, ἣτις καθώριζεν ὅτι, ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς Μεραρχίας θὰ γίνεται οὐχὶ ἐκ Πιρώτ, ἀλλ' ἐκ Ἰσαριμπρόντ (Βουλγαρικὰ σύνορα), διὰ τῶν ἰδίων μεταγωγικῶν μέσων τῆς Μεραρχίας.

Εἰς ἐκτέλεσιν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 36 Γ.Δ.Ε. ἀπὸ 8/21 Νοεμβρίου διαταγὴν τῆς Μεραρχίας, ἀφορῶσαν μεταβο-

λὴν τῆς σταθμεύσεως πλησίον τοῦ Τσαριμπρόντ, κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῆς Μεραρχίας.

Οὕτω, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν τέλει μεταξύ Πιρὼτ καὶ Τσαριμπρόντ, ἐντὸς πάντοτε τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους, καὶ εἰς τὰ χωρία τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Πιρὼτ—Τσαριμπρόντ.

Ὅπως ἐπιτευχθῆ ἱκανοποιητικῶς, κατὰ τὸ δυνατόν, ὁ ἐφοδιασμός τῶν σωματίων, ἠναγκάσθην νὰ ἐνισχύσω ὑπὸ τῆς III Μοίρας Συξυγαρχιῶν τὴν Ἐφοδιοπομπήν, ἣτις ἐχρησιμοποίηθη πρὸς μεταφορὰν μέρους τῶν ἐφοδίων εἰς Πιρὼτ. Οὕτω, ἴδρυσαι δύο κέντρα ἐφοδιασμῶν τῶν Σωματίων, τὸ Πιρὼτ καὶ τὸ Τσαριμπρόντ, ἀναλόγως τῆς ἐκ τῶν δύο Κέντρων τοῦ τόπου τῆς Σταθμεύσεως, ἀποστάσεως τῶν Σωματίων, ἅτινα διετάχθησαν, διὰ τὸν εὐχερῆ ἐφοδιασμόν, νὰ χρησιμοποιῶσιν οὐ μόνον τὰ ὄχηματά των, ἀλλὰ καὶ τὰ φορητὰ κτήνη πάσης κατηγορίας.

Ἄργα τὴν νύκτα, ἐλήφθη τηλεγραφικῶς ἡ κάτωθι κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Γαλ. Στρατ. Ἄνατ. :

«Προτεραιότης ἐπιχειρήσεων, λίαν ἐπείγουσα, ληφθεῖσα τὴν 8|12 Νοεμβρίου ὥρα 22.

Ἄρ. 4850/3 ἐκ Νύσσης.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικ. Γαλ. Στρατ. Ἄνατ.

Πρὸς τὸν Συνταγ. Διοικ. τῆς 3ης Ἑλλ. Μερ.

1ον. Ἀρχιστρατῆγος καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι, ἐκκένωσις Δοβρουτσᾶς ὑπὸ στρατευμάτων Βουλγαρικῶν, δυναμένη ἐπιφέρῃ ταραχὰς ἐν Βουλγαρίᾳ, Στρατηγὸς Κρετιέν δύναται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, νὰ καλέσῃ ἀπ' εὐθείας τὴν τρίτην Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν.

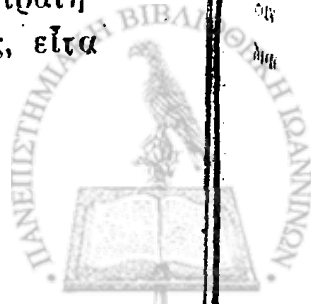
2ον. Λάβετε διατάξεις σας, ὅπως στρατεύματα ὅσιν ἔτοιμα πρὸς ἐκκίνησιν, ἅμα κληθῶσι.

3ον. Ἀποστείλατε Ἀξιωματικὸν παρὰ Στρατηγῷ Κρετιέν Σόφια, πρὸς κανονισμόν ἐνδεχομένης κινήσεως τρίτης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.

4ον. Στρατηγὸς Κρετιέν, εἰδοποιήθη.

5ον. Ἀναφέρατε λῆψιν».

9/22 Νοεμβρίου. Ἀπέστειλα κατ' ἀρχὰς εἰς Σόφίαν διὰ τὰς πρώτας μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Κρετιέν συνεννοήσεις, τὸν ἐπιτελάρχην τῆς Μεραρχίας, εἶτα

δὲ ἀπέσπασα παρὰ τῷ Στρατηγεῖῳ τούτου, μόνιμον σύνδεσμον ᾠξιωματικόν.

12/25 Νοεμβρίου. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Γενικῆς Ἀνακοχῆς ἐξέδωκα τὴν κάτωθι Ἡμερησίαν

Διαταγὴν μου :

III Μεραρχία

Ἡμερησία Διαταγὴ 12ης Νοεμβρίου 1918

I. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Γενικῆς Ἀνακοχῆς ἐπιβληθείσης εἰς ἅπαντα τὰ ἐχθρικά Κράτη, διὰ τῆς κατατροπώσεως τούτων εἰς ὅλα τὰ Μέτωπα, λογιζομαι εὐτυχῆς μὲν, διότι δρᾶττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἀπευθύνω εἰς ἅπαντας τοὺς ᾠξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτας τὸν πλέον ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν μου, ὑπερήφανος δέ, διότι τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον ἀπευθύνω πρὸς τοὺς γενναίους συμπολεμιστάς μου, τοὺς περιαγαγόντας τὴν σημαίαν τῆς Πατριδος μας νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον μέχρις ἐνταῦθα.

II. Ἡ δρασις τῆς Μεραρχίας κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκτίθεται ἐν ὀλίγοις ἐν τῇ ἀπὸ 17ης Ὀκτωβρίου Ἡμερησίᾳ Διαταγῇ μου.

III. Πλήν, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐν τῷ τομεῖ τῆς Μεραρχίας, διὰ τῆς παντελοῦς ἀποσυνθέσεως καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ πείσμονος ἐχθροῦ, εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἡ Μεραρχία ἀναλαμβάνει, ὅπως διὰ συνεχῶν, λίαν ἐπιπόνων, καὶ ὑπὸ τὰς δυσχερεστέρας συνθήκας πορειῶν, μεταβῆ εἰς Δούναβιν καὶ διαβῆ τοῦτον, ἵνα παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων, ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν μὴ ὑποταχθέντων εἰσέτι ἐχθρῶν, Γερμανῶν, Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων.

IV. Πρὸς τοῦτο, διασχίζει τὴν δύσβατον κοιλάδα τοῦ Τρέσκα, ἀναρριχᾶται ἐπὶ τοῦ ὄρους Καραντζίκα, καί, διὰ τῆς ἀγραποῦ τῆς διερχομένης διὰ τοῦ Καπίνα, διαβαίνει τοῦτον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναπαύσεως, συνεχίζει τὴν πορείαν τῆς μέσῳ ἀνύδρων ἐκτάσεων καὶ τέλος φθάνει εἰς Σκόπια.

Διὰ τῆς ἀόκνου ἐργασίας ἀπάντων, διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ καρτερίας εἰς τοὺς κόπους καὶ κακουχίας, καὶ τέλος διὰ τῆς λιτότητος τῶν γενναίων Στρατευμάτων τῆς Μεραρχίας, ὑπερениκήθησαν ἅπασαι αἱ ἀνυπέροβλητοι δυσκολίαι διὰ τὸν λιτότατον ἐφοδιασμὸν τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἰδοὺ ὁ Ἕλλην Στρατιώτης ἀποδεικνύει

ὅτι, τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸν ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν πολεμικὴν του ἱκανότητα.

Ἄπέδειξε καὶ πάλιν περιτράνωσ, ὅτι εἶναι ὑπέροχος οὐ μόνον εἰς τὸ μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πορεύεσθαι, καὶ διανύει παμμεγίστας ἀποστάσεις ἐν θαυμαστῇ καρτερίᾳ καὶ ἀντοχῇ.

V. Μετὰ ὀλιγοήμερον ἀνάπαυσιν ἐν Σκοπίοις, ἔξακολουθεῖ τὴν πορείαν της καὶ διὰ Κατσανίκ καὶ Φερέζοβικ φθάνει εἰς Πριστινὰν ἀφοῦ ἔξαπέστειλε καὶ Τμημα, ὅπερ κατέλαβε τὴν Πρισρένην.

Ἀπὸ Σκοπίων, εἰς τὰς τόσας ἄλλας δυσχερείας, προσετέθησαν καὶ αἱ καιρικαὶ τοιαῦται. Πορεύεται ἡ Μεραρχία ὑπὸ βροχὴν, διανυκτερεύει ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὸ σφοδρὸν ψύχος. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀνδρῶν ἔστερεῖτο καὶ αὐτῶν τῶν ἡμικλινωσκεπασμάτων των, μέγα μέρος τῶν ἀνδρῶν σχεδὸν ἀνυπόδητον.

Καὶ ὅμως ἡ ὑπέροχος Ἑλληνικὴ Ψυχὴ, συμπυκνωθεῖσα ἐν τῇ ψυχῇ ἀπάντων τῶν ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας, ἐν θοιάμβῳ καὶ ἐνθουσιασμῷ ὑπερνικᾷ ἀπίστας τὰς δυσκολίας καὶ περιφρονεῖ τὰς καιρικὰς δυσμενεῖς περιστάσεις, ὑφ' ἧς εὐρίσκεται.

VI. Ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν της, διανύει παμμεγίστας χιωνοσκεπεῖς ἐκτάσεις καὶ μέσῳ Κουρσοῦμλιε καὶ Προκοῦπλι, φθάνει εἰς Νύσσαν ἐτοίμη νὰ συνεχίσῃ τὴν πρὸς τὸν Δούναβιν πορείαν της.

VII. Ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο νὰ καταρρέῃ. Ἡ Τουρκία καὶ ἡ Αὐστρία σπεύδουν καὶ ὑπογράφουν ἀνακωχὴν ὑπὸ ὄρους κατὰ κράτος ἡττημένων, ἡ δὲ Γερμανία ἐπαιτεῖ τοιαύτην.

VIII. Κατόπιν τούτων, δὲν θεωρεῖται σκόπιμος ἡ μετάβασις τῆς Μεραρχίας πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀναλαμβάνει τὴν μέγχοι Πιρὼτ πορείαν της, ἔνθα καὶ συνεκεντρώθη ἐν ἀναμονῇ δι' ἐνδεχομένην δρᾶσιν ἐν Βουλγαρίᾳ.

IX. Τέλος, ὑπογράφει καὶ ἡ Γερμανία ἀνακωχὴν ὑπὸ τοὺς βαρεῖς ὄρους τοῦ ἡττημένου, καὶ οὕτω αἱ ἐχθροπραξίαι λήγουν εἰς ἅπαντα τὰ Μέτωπα.

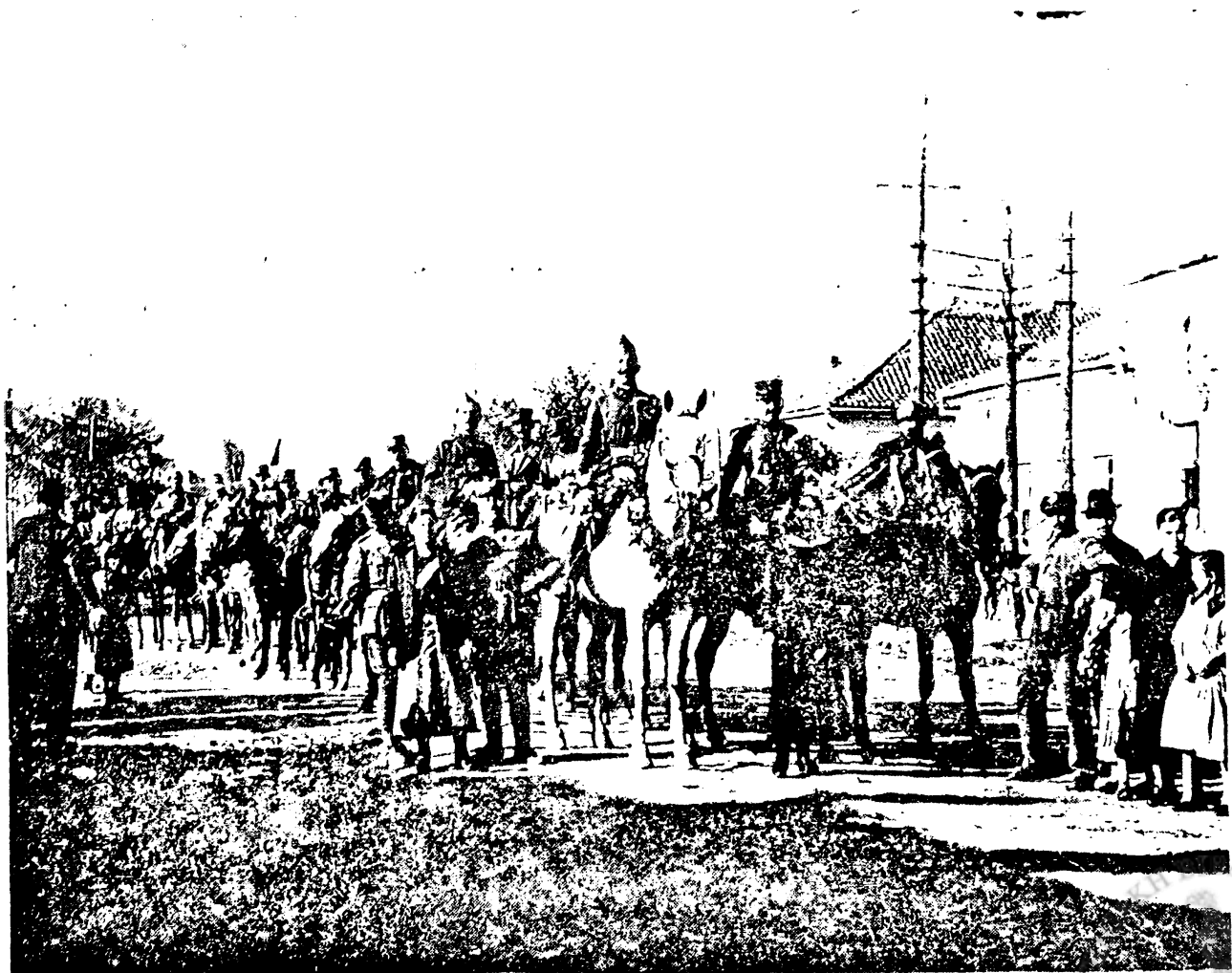
X. Ἐξ ὧσων ἄνω ἐν ὀλίγοις ἐξετέθησαν, τὸ ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα εἶναι, ὅτι τὰ γενναῖα στρατεύματα τῆς III Μεραρχίας ἀπέδειξαν ὅτι, κατὰ μὲν τὴν μάχην οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιταχθῆ εἰς τὴν λόγην των, κατὰ δὲ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτυχάνουσι τὴν πλήρη ἀποσύνθεσιν τούτου, τέλος εἰς τὸ πο

Νύσσα (Σερβία)
15 Ὀκτωβρ. 1918.

Μέσσηρος Τρικούπης καὶ Ἐπιτελεῖον III Μεραρχίας παρὰ τῆ
ἐπὶ τοῦ ποτ. Νυσάβα σιδηρῶν γέφυραν καταστραφεῖσαν ὑπὸ
Γερμανο-Βουλγάρων κατὰ τὴν ὑποχώρησιν.

Πλωτ (Σερβία)
21 Ὀκτωβρ. 1918.

III Μεραρχία ἐκ Νύσσης εἰσέρχεται εἰς Πλωτ. Ἐπὶ κεφαλῆς
τῆς φάλαγγος ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Τρικούπης,
ἀριστερόθεν αὐτοῦ Ἐπιτ. Α/Συντ. Ἐδιπτός.

Πρό του Στρατηγείου ἐν Πιρῶν
Νοέμβριος 1918.

Ἐν τῷ μέσῳ ὁ Διοικητὴς τῆς III Μεραρχίας Τρικούπης,
δεξιόθεν αὐτοῦ ὁ ἀρχηγὸς Πεζικοῦ Συνταγμ. Τσερούλης.

ρεύεσθαι, ὑπερνικῶσιν ἀπάσας τὰς τυχόν παρουσιαζομένας δυσκολίας διὰ τῆς καρτερικῆς ὑπομονῆς, διὰ τῆς λιτότητος καὶ τῆς ὑπερόχου ἀντοχῆς των.

XI. Γενναῖοι Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται, ἔστε ὑπερήφανοι δι' ὅσα ἐπράξατε. Ἀπεδείξατε ὅτι, ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ προώρισται, ἵνα μέσῳ τῶν αἰώνων, διαγράψῃ τὰς ὠραιότερας σελίδας ἐν τῇ Ἱστορίᾳ της. Ἀπεδείξατε ὅτι, ἐὰν μέχρι σήμερον καὶ πάντοτε θὰ θαυμάζεται ἡ πρὸ αἰώνων γενομένη κάθοδος τῶν Μυρρίων, ἤδη, θαυμάζεται καὶ θὰ θαυμασθῇ ἡ ἀνοδος τῆς Μεραρχίας πεζῆ ἀπὸ Λαρίσσης μέχρις ἐνταῦθα, ἣτις θέλει ἀποτελέσει τὴν ἀνοδὸν τῶν Ὑπερμυρρίων.

Ἔστε ὑπερήφανοι, διότι σεῖς ἀγρόπνως περιεφρουρήσατε τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν καὶ περιηγάγατε ταύτην νικηφόρον καὶ τροπαιοῦχον μέχρις ἐνταῦθα, προκαλέσαντες τὸν θαυμασμὸν τῶν Συμμάγων, τὸν τρῶμον εἰς τὸν ἐχθρόν, καὶ συνετελέσατε εἰς τὴν Νίκην τοῦ Πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος. Τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ τὴν ἐνδοξοτέραν περίοδον τοῦ βίου σας.

Ἡ Πατρίς δι' ἐμοῦ σᾶς εὐγνωμονεῖ.

Πιρῶτ τῇ 12ῃ Νοεμβρίου 1918.

N. Τρικούπης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΔΙΑ ΣΟΦΙΑΣ ΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

1/14 Δεκεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 14764 Τηλεγ. Διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων περὶ μετασταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας ἐκ Πιρῶτ εἰς τὴν περιοχὴν Μιλέτκοβο, Γευγελῆ, Καρασινάτς τῆς Μακεδονίας.

Συμφώνως τῇ Διαταγῇ ταύτῃ, ἡ μετακίνησις τῆς Μεραρχίας θὰ ἐγένετο ἐκ Τσάριμπροντ διὰ Σόφιας μέχρι Γκιουζέζεβο σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Γκιουζέζεβο μέχρι Κουμάνοβο διὰ πορειῶν, καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ χώρου σταθμεύσεως σιδηροδρομικῶς.

Ἴνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ἀνάληψις τόσον μεγάλης διαδρομῆς καὶ διὰ διαφόρων μέσων ἀπητοῦντο :

1ον. Διακανονισμὸς τῶν ἀπὸ Τσάριμπροντ εἰς Γκιουζέζεβο σιδηροδρομικῶν συρμῶν, δι' ὃ μετέβη εἰς Σόφιαν ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας μετὰ λεπτομεροῦς σημειώματος περὶ τῆς δυνάμεως τῶν Σωμάτων.

Ἴνα δὲ ἡ διαδρομὴ τῆς Μεραρχίας γίνῃ κανονικῶς, καὶ μὴ γεννηθῇ συσώρευσις Μονάδων εἰς Κουμάνοβον, ἔνθα ἡ ἐπισταθμεία θὰ ἦτο δύσκολος, ἀπεστάλη ὁ Ταγματάρχης Πεζικοῦ Λέλος εἰς Κουμάνοβον, πρὸς διακανονισμὸν τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως τῶν συρμῶν.

2ον. Μεγάλῃ φροντίδι ἀπητεῖτο ἐπίσης διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διατροφῆς τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην μεταφορὰν καὶ πορείαν.

Πρὸς τοῦτο, ἰδρύθησαν ἐνδιάμεσοι σταθμοὶ ἐφοδιασμοῦ.

7/20 Δεκεμβρίου. Κατόπιν τῆς ληφθείσης διαταγῆς περὶ μετασταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας εἰς Μακεδονίαν, καὶ τῆς μεγάλης μειώσεως τῶν ἀσθενῶν τῶν νοσηλευομένων ἐν Νύσση ὑπὸ τοῦ III Β Χειρουργείου, διέταξα τὴν μεταστάθμευσιν τούτου εἰς Πιρῶτ, πλὴν τῶν μὴ δυ-

ναμένων να διακομισθῶσιν, οἵτινες θὰ παρέμενον ἐν Νύσση μεθ' ἑνὸς ἰατροῦ καὶ ἀναλόγου προσωπικοῦ διὰ τὴν θεραπείαν τούτων, ἐξασφαλιζομένης τῆς διατροφῆς αὐτῶν καὶ τῶν ἀναγκαίων φαρμάκων.

9/22 Δεκεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 133'3 Τηλ.

Διαταγὴ τοῦ Ἑλλ. Γεν. Στρατ.,

περὶ ἐπισπεύσεως μετακινήσεως τῆς Μεραρχίας, καὶ μεταβολῆς τοῦ δρομολογίου τῆς διαδρομῆς ἀπὸ Κουμανόβου μέχρι Σκοπείων, ἥτις θὰ ἐγίνετο διὰ πορειῶν καὶ οὐχὶ σιδηροδρομικῶς, ὡς πρότερον εἶχεν ὁρισθῆ.

14/27 Δεκεμβρίου. Εἰς ἐκτέλεσιν τῶν μνημονευθεισῶν

διαταγῶν τοῦ Γεν. Στρατηγείου, καὶ

κατόπιν τῆς μετὰ τοῦ ἐν Σόφια Ἐπιτελείου τοῦ Στρατηγοῦ Κρετιέν συνεννοήσεως, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 67 Γ. Δ. Ε. διὰ τὴν μεταστάθμευσιν τῆς Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Γευγελῆς:

III Μεραρχία

Πιρῶτ τῇ 14 Δεκεμβρίου 1918

Ἐπιτελ. Γραφ. 3ον

Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων ἀρ. 67

I. Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 14764/31/11/18 τηλεγραφικῇ Διαταγῇ τοῦ Γεν. Στρατηγείου, ἡ Μεραρχία θὰ ἀχθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Γευγελῆ καὶ θὰ σταθμεύσῃ ἐν τῇ ζώνῃ Μιλέτκοβο Γευγελῆ, Καρά-Σινάτσι.

II. Ἡ μεταστάθμευσις θὰ ἐνεργηθῆ:

1ον. Σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Τσάρμπροντ μέχρι Γιουζούζεβο διὰ Σόφιας.

2ον. Διὰ 7 συνεχῶν ἡμερησιῶν πορειῶν, ἀπὸ Γιουζούζεβο μέχρι Σκπείων.

3ον. Σιδηροδρομικῶς, ἀπὸ Σκοπείων μέχρι χώρου σταθμεύσεως.

III. Ἀξιωματικούς ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως ὁρίζω τοὺς κάτωθι:

1ον. Εἰς Τσάρμπροντ, Ἀνθ)γὸς Πέππας Χ., Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως.

2ον. Εἰς Σόφίαν, Ὑπ)γὸς Τσιγάντες Χ., πρὸς ὃν οἱ ἡγήτο-

ρες τῶν διαφόρων συρμῶν ν' ἀπευθύνονται δι' ἅπαντα τὰ ζητήματα, ἐκτὸς τῶν ἀφορώντων τὸν ἐφοδιασμόν.

3ον. Εἰς Γιουζούζεβο, Ἀνθ)γὸς Ρηγόπουλος, Ἀξιωμα. ἀποβιβάσεως καὶ ἵνα ὑποδείξῃ εἰς τὰ διάφορα τμήματα τὸν χῶρον σταθμεύσεως κατὰ τὴν παραμονὴν των.

4ον. Εἰς Σκόπια, Ταγ)χης Λέλος, Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως καὶ διὰ τὸν κανονισμόν τῆς ἐκεῖ ἐπισταθμείας.

IV. Πρώτη ἡμέρα Σιδ)κῆς μεταφορᾶς ἐκ Τσάριμπροντ, 16 Δεκεμβρίου.

Ἡ σειρά τῆς ἐπιβιβάσεως τῶν διαφόρων Σωμάτων, Ὑπηρεσιῶν, Σχηματισμῶν, ἢ χρονολογία, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἀναγκαιοῦσαι λεπτομέρειαι ἐμφαίνονται ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι μεταφορῶν. (1)

V. Τὰ Σώματα ἐκ τοῦ χώρου σταθμεύσεώς των, θὰ μεταβῶσιν εἰς Τσάριμπροντ πρὸς ἐπιβίβασιν, ὡς ἑξῆς :

1ον. Διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας·

Τμήμα Λόχου ἡμιονηγῶν (68 ἄνδρες, 42 κτήνη, 21 δίτροχα καὶ ἀνάογα ὑλικά ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ἀρχαιοτέρου ὑπαξιωματικοῦ), ὑπόλοιπον Λόχου Ἡμιονηγῶν, τὰ παρὰ τὰ Σερβοβουλγαρικὰ σύνορα ἐπισταθμεύοντα τμήματα τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος, τὰ δυνάμενα νὰ μεταβῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας καὶ ἐγκαίρως εἰς Τσάριμπροντ, καὶ ἡ III Ἡμιλαρχία.

Διὰ δύο ἡμερῶν πορείας, ἅπαντα τὰ λοιπὰ Σώματα καὶ Σχηματισμοί.

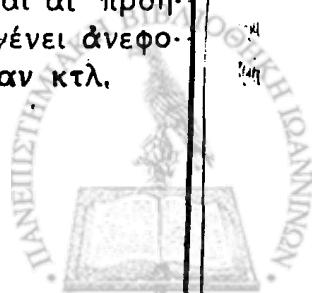
2ον. Τὰ Τμήματα δεόν νὰ φθάνωσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπιβιβάσεως μίαν ὥραν πρὸ τῆς ὀρισμένης, διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐπιβιβάσεως.

VI. Χῶροι σταθμεύσεως διὰ τὴν πρώτην ἡμέραν πορείας :

IIIα Ὁρ. Χειρουργεῖον καὶ Μοῖρα Τραυματιοφορέων, χωρίον Ὁμπρένοβα, (παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ ἐγγὺς τῶν Σερβοβουλγαρικῶν συνόρων).

Ὑπόλοιπον 12ου Πεζικοῦ Συν)τος, 6ου Πεζ. Συν)τος,

(1) Παραλείπεται, ὡς ἄλλως τε παρελείφθησαν καὶ αἱ προηγούμεναι διαταγαὶ (Μέρος 2ον), σχετικαὶ μὲ τὸν ἐν γένει ἀνεφοδιασμόν, διακομιδὴν ἀσθενῶν, ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν κτλ.

Πυροβολικὸν καὶ Συζυγαρχία, Σούκοβο, Μονὴ Μποκορόβικα, Σρέκοβο καὶ Ὀμπρένοβα.

Διὸίκησις Μεραρχίας Πεζικοῦ, Σρέκοβο.

Λόχος Στρατηγείου Μεραρχίας καὶ ἀπόσπασμα Τηλεγραφητῶν, Σούκοβο.

(Τὸ Στρατοδικεῖον συμπεριλαμβάνεται εἰς τὸν Λόχον Στρατηγείου).

2/39 Σύντ)μα Εὐζώνων, Σούκοβο, Μονὴ Μποκορόβικα, Σρέκοβο καὶ Ὀμπρένοβα.

(Διὰ τὴν στάθμευσιν τῆς 25ης Δεκεμβρίου, τὸ χωρίον Σούκοβο δὲν διατίθεται εἰς τὸ Εὐζωνικόν, διότι θὰ ἐπισταθμεύσῃ ἐκεῖ τὸ Στρατηγεῖον καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Τηλεγραφητῶν).

Διλοχία Μηχανικοῦ, Σούκοβο καὶ Μονὴ Μποκορόβικα.

Ὀρχος Μηχανικοῦ, Ὀμπρένοβα.

Ἀγέλη Σφαγίων, Ὀμπρένοβα

IIIβ Χειρουργεῖον, Σρέκοβο.

VII. Τὰ Μεταγωγικὰ Σώματος εἰς τὰ Συντ)τα Πεζικοῦ καὶ Εὐζωνικόν θὰ κατανεμηθῶσι μεταξὺ τῶν Ἐπιτελείων Συντ)ων καὶ Ταγμάτων, ὡς ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι (B.) ἐμφαίνεται.

VIII. 1) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 3 συρμὸν (17 Δεκεμβρίου 12 ὥραν) διατίθεται ἐν ὄχημα τύπου M. δι' ἐν ἐπιβατικὸν Αὐτοκίνητον τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

2) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 8 συρμὸν (20 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν), διατίθεται ἐν ὄχημα τύπου M. δι' ἐν Αὐτοκίνητον τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

3) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 10 συρμὸν (21 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν) νὰ ἀφεθῆ ἡ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. δι' ἐν τετράτροχον τῆς IIIα M. Ὀρ. Πυροβολικοῦ.

4) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 12 συρμὸν (22 Δεκεμβρίου 16ην ὥραν) νὰ ἀφεθῆ ἡ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. δι' ἐν τετράτροχον τῆς IIIβ M. Ὀρ. Πυροβολικοῦ.

5) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 13 συρμὸν (22 Δεκεμβρίου 12ην ὥραν) νὰ ἀφεθῆ ἡ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. διὰ δύο τετράτροχα τῆς IIIα M. Ὀρ. Πυροβολικοῦ.

6) Εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 21 συρμὸν (26 Δεκεμβρίου 12ην ὥραν) νὰ ἀφεθῆ ἡ χῶρος ἐφ' ἐνὸς ὀχήματος τύπου M. διὰ δύο τετράτροχα τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας.

Τὰ ἐνδιαφερόμενα Σώματα καὶ Σχηματισμοί, νὰ διαθέτωσι ἕνα ὀπλίτην διὰ τὴν συνοδείαν τῶν τετρατρόχων, ἅτινα θὰ παραμείνουν εἰς Γιουζούζεβο μέχρι διελεύσεως τῆς οἰκείας Μονάδος.

ΙΧ. Πιθανὸς χρόνος ἀφίξεως εἰς Γιουζούζεβο ἐντὸς τῆς προμεσημβρίας τῆς ἐπομένης. Τὰ Τμήματα ἀποβιβαζόμενα εἰς Γιουζούζεβο, θὰ διανυκτερεύωσιν ἐπισταθμεύοντα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ.

Χ. Τὴν ἐπομένην θὰ τίθεται εἰς πορείαν πρὸς Σκόπια.

Δρομολόγιον πορείας : Ἀμαξιτὴ ὁδὸς Γιουζούζεβο, Ἐγρὶ—Παλάνκα, Κουμάνοβο, Σκόπια.

Διαδοχικαὶ σταθμεύσεις κατὰ τὴν πορείαν :

- 1) Ἡμέρα Ἐγρὶ—Παλάνκα καὶ Μαρτινίκα (16—19 χιλιομ.)
- 2) » Πετραλίκια, Μοστανίκα, Πσάτκα (15—17 χιλιομ.)
- 3) » Στράτσιν, Κάο (11—18 χιλιομ.)
- 4) » Βοζνίκ καὶ Στρεβότσι (20—21 χιλιομ.)
- 5) » Κουμάνοβο (18—19 χιλιομ.)
- 6) » Ὀρλάνσκι, Κάο καὶ Νικοστούκ (16—18 χιλιομ.)
- 7) » Σκόπια (15—17 χιλιομ.)

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἐν τῷ αὐτῷ συρμῷ, ἢ εἰς τοὺς δύο συρμούς τῆς ἰδίας ἡμέρας, εἶνε τμήματα διαφόρων Μονάδων, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος θὰ εἶναι Λοικητὴς τῆς Φάλαγγος κατὰ τὰς πορείας μέχρι Σκοπίων.

Τὸ τμήμα τοῦ Λόχου Ἡμιονηγῶν, ὅπερ θὰ ἐπιβιβασθῆ εἰς Τσάριμπροντ τὴν 16ην Δεκεμβρίου, τίθεται διὰ τὴν μέχρι Σκοπίων πορείαν διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τάξιν καὶ πειθαρχίαν κατὰ τὰς πορείας καὶ σταθμεύσεις, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Λοικητοῦ IIIα Ὀρεινοῦ Χειροουργεῖον.

XI. Εἰς Σόφριαν, ἔνθα οἱ συρμοὶ θὰ παραμείνωσι δύο ὥρας, ὡς καὶ εἰς ἅπαντας τοὺς σταθμούς, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος ἢ ἀρχαιότερος ἐν ἐκάστῳ συρμῷ θὰ λάβῃ ὑπὸ ΑΤΟΜΙΚΗΝ ΤΟΥ ΕΥΘΥΝΗΝ, ἅπαντα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν τάξιν καὶ ἐν γένει ἄμεμπτον συμπεριφορὰν τῶν Στρατευμάτων.

XII. Ὁ Ἀξιωματικὸς ἐπιβιβάσεως Τσάριμπροντ, ἀνθυπολοχαγὸς Πέππας, θὰ τηλεγραφῆ μεθ' ἐκάστην ἐπιβίβασιν εἰς τὸν ἐν Σόφρια ὑπὸν Τσιγάντην τὰς πράγματι ἐπιβιβασθείσας Μονάδας, ὡς καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν.

XIII. Ἡ σειρὰ ἐπιβιβάσεως ἐν Σκοπίοις, ἢ χρονολογία καὶ ἄπασαι αἱ σχετικαὶ λεπτομέρειαι, θὰ ἀνακοινῶνται εἰς τὰ διά-

φορα τμήματα ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου Λέλου, Ἀξιωματικοῦ τῆς ἐπιβίβασεως, μεθ' οὗ οἱ ἡγήτορες τῶν διαφόρων Τμημάτων, ἅμα τῇ ἀφίξει των, νὰ ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν.

XIV. Εἰς τὸν τελευταῖον χῶρον σταθμεύσεως Γευγελῆ, ὁ Ἐπιτελάρχης ἀντισυνταγματάρχης Ἐδιπίδης προπορευόμενος τῆς Μεραρχίας, θὰ ὑποδεικνύη εἰς τὰ διάφορα Τμήματα τὸν χῶρον σταθμεύσεώς των καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἀναγκαιοῦσαν λεπτομέρειαν.

Ὁ Μέραρχος
N. Τρικούπης

16/29 Δεκεμβρίου. Συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 67 Γ.Δ.Ε. τῆς Μεραρχίας, ἡ ἐπιβίβασις τῶν τμημάτων αὐτῆς ἤρξατο τὴν 16ην Δεκεμβρίου.

19 Δεκεμβρίου. Οἱ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 420 Γ.Δ.Ε.

1 Ἰανουαρίου.

Μέρος 2ον ἰδρυθέντες σταθμοὶ ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν μετακίνησιν τῆς Μεραρχίας, ἔδει νὰ παύσωσι λειτουργοῦντες μετὰ τὴν δι' αὐτῶν διέλευσιν καὶ τῶν τελευταίων τμημάτων τῆς Μεραρχίας, τὸ δὲ προσωπικὸν τῶν σταθμῶν τούτων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 425 Γ.Δ.Ε. Μέρους 2ον.

25 Δεκεμβρίου.

7 Ἰανουαρίου

Μεταβὰς ἐπ' αὐτοκινήτου εἰς Σόφιαν, παρέμεινα ἐπὶ διήμερον, ἀναμένων τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ μεταφέροντος τὸ Στρατηγεῖον σιδ. συρμοῦ. Κατὰ τὴν ἐκεῖσε παραμονήν μου, παρέστην τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ παρεκκλησίῳ ψαλεῖσαν δοξολογίαν, εἰς ἣν παρευρέθη καὶ ἅπασα ἡ ἐν Σόφια Ἑλληνικὴ παροικία, ἐκδηλώσασα παντοιοτρόπως τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπην της.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν δεξίωσιν, παρακληθεὶς ἔθεσα τὴν ὑπογραφὴν μου ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἑκατονταδράχμου γαρτονομίσματος, ὅπερ ἠγοράσθη ἀντὶ 3.500 δραχμῶν, εἰς δὲ Ἑλληνικὸς Πολεμικὸς Σταυρὸς ἀντὶ 8.000 δραχμῶν. Τὰ ποσὰ ταῦτα διετέθησαν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν ἐν Σόφια Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν.

1/14 Ἰανουαρίου. Διαρκούσης τῆς μετακινήσεως τῆς Μεραρχίας, ἐνῶ τὰ πρῶτα τμήματα εἶχον ἀποβιβασθῆ εἰς τὸν ὁρισθέντα χῶρον σταθμεύσεως, ἐλήφθη

ἢ ὑπ' ἀριθ. 266]3 Γ.Δ.Ε. τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, δι' ἧς διετάσσετο, ὅπως ἡ Μεραρχία σταθμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀσβεστοχώρι, Μπάλιτσα, Λαγκαδά, Ἐγροί—Μπουζά.

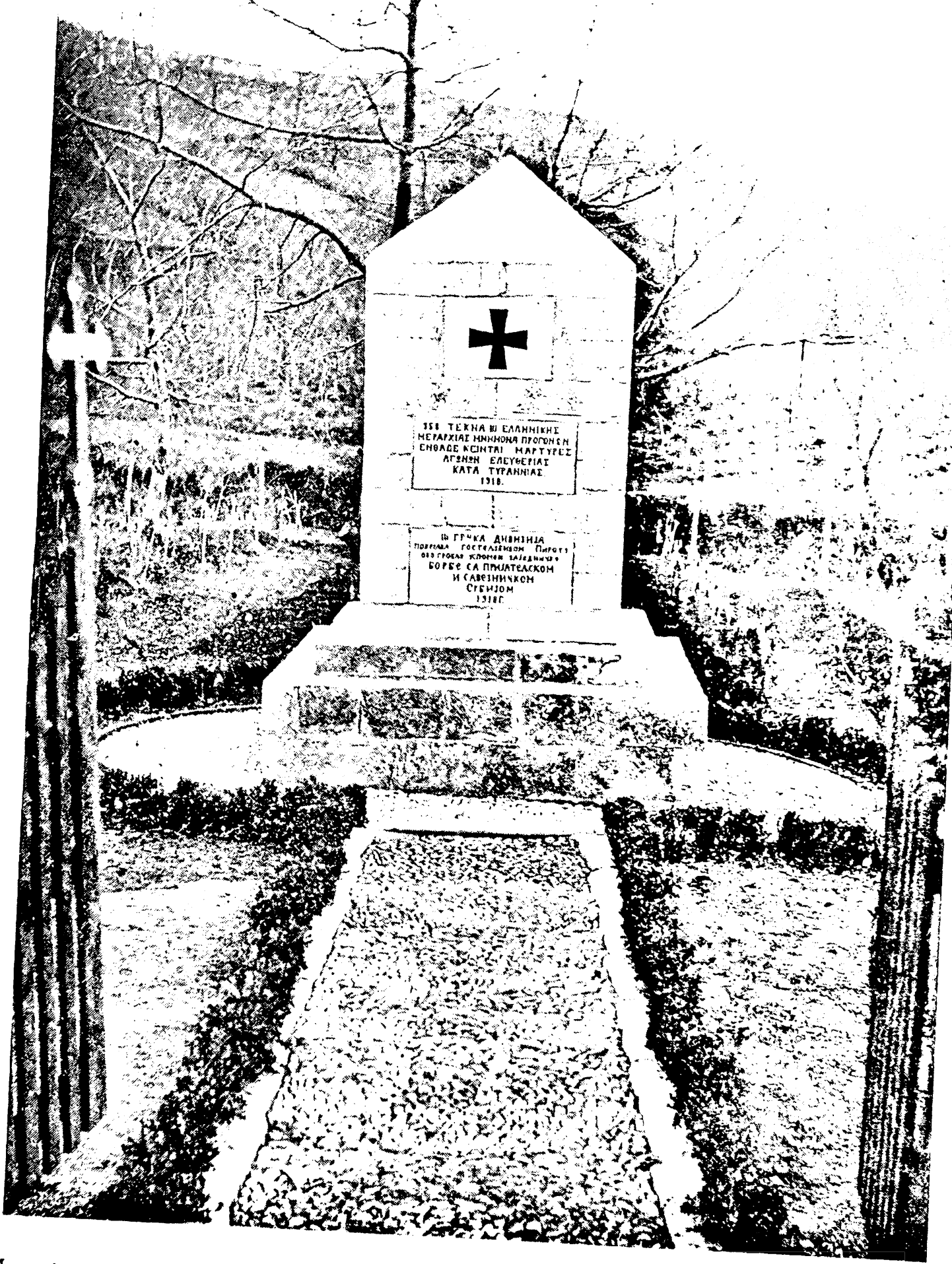
Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 68 Γ.Δ.Ε. Μεραρχίας, κανονίζουσαν τὴν ἀποβίβασιν τῶν τμημάτων εἰς τὸν σταθμὸν Γουμενίτσης, ὁπόθεν διὰ πορειῶν θὰ μετέβαινον εἰς τὸν ὀρισθέντα χώρον σταθμεύσεως, καθόσον κατέστη ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀποβίβασις τῶν τμημάτων εἰς ἄλλον σταθμὸν, πλὴν τοῦ σταθμοῦ Γουμενίτσης.

18/31 Ἰανουαρίου. Ἡ συγκέντρωσις τῶν τμημάτων τῆς Μεραρχίας ἐπερατώθη τὴν 18ην Ἰανουαρίου, πλὴν τοῦ ὡς Νοσοκομείου ἐν Πιρῶν χρησιμοποιοθέντος IIIγ Χειρουργείου καὶ III Νοσηλευτικοῦ τμήματος, ἀφιχθέντων τὴν ἡν Φεβρουαρίου 1919.

Ἡ μεταστάθμευσις τῆς Μεραρχίας, καίτοι ἐν μέσῳ χειμῶνος, καταληφθείσης καὶ ὑπὸ χιόνων κατὰ τὴν διὰ πορειῶν μετακίνησιν ἀπὸ Γιουζούζεβο μέχρι Σκοπίων, ἐξετελέσθη κανονικῶς καὶ συμφώνως ταῖς ἐκδοθεῖσι διαταγαῖς.

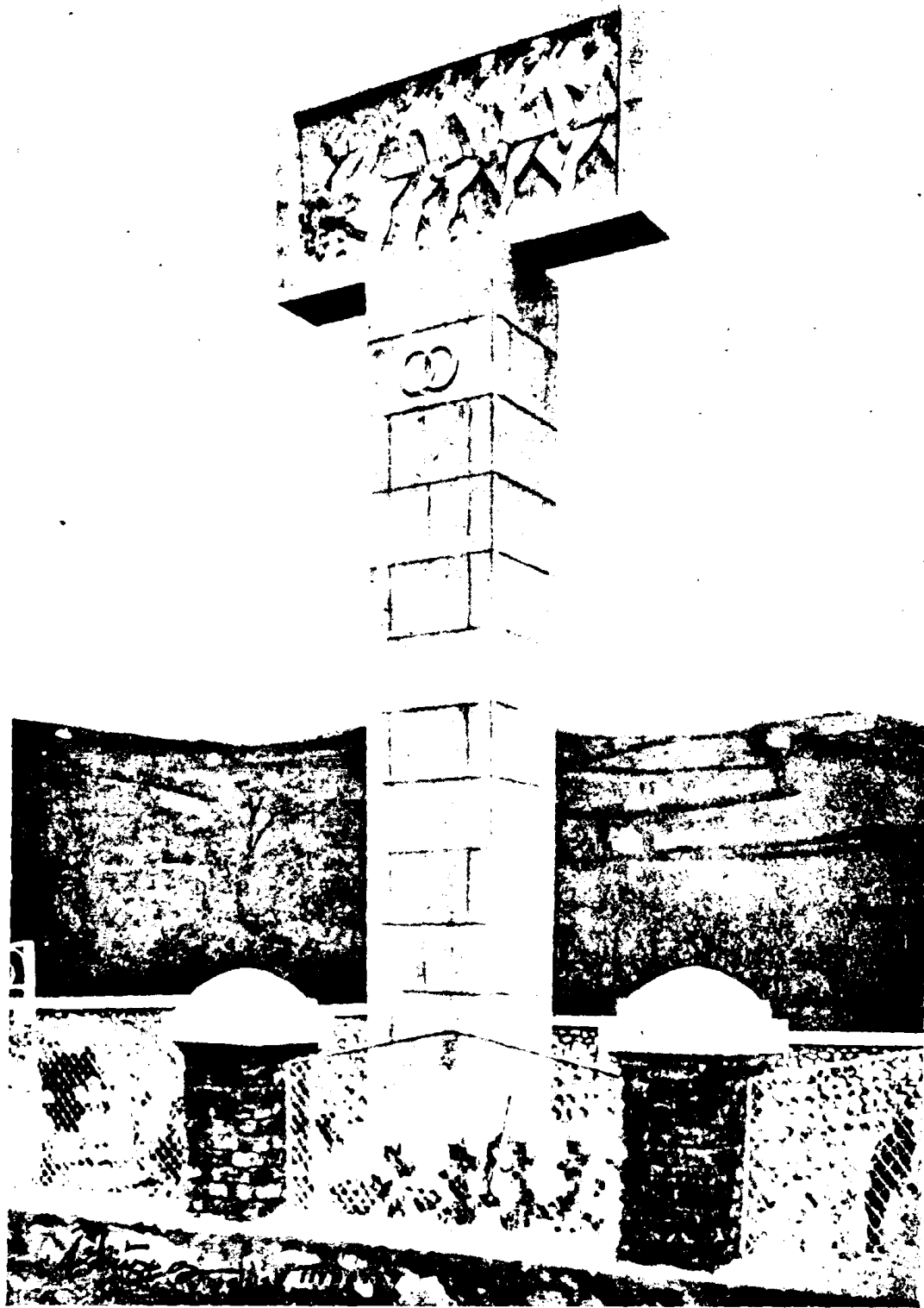

τ' ἀφ' ἧς
ὅν τμη-
τῶν δά-
ν κατέ-
εἰς αἰ-
ων τῆς
ἡν Ἰα-
σοπιη-
, ἀφ-
ῶνος,
εὐλίη-
: καὶ

Μνημεῖον ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς III Μεταρχίας ἐν Πρωτὸν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1918 εἰς μνήμην τῶν πονευσθέντων ἀπὸ τῆς Τυραννίας.

Μνημείον ανεγερθὲν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐν Πιρῶτι τῷ 1933 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ προχείρου
ἀνεγερθέντος τοιοῦτου ὑπὸ τῆς III Μεραρχίας τῷ 1918.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΝ ΠΙΡΩΤ ΣΥΝΤΕΛΕΣΘΕΝ ΕΡΓΟΝ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΔΙΑΤ. ΓΑΛ. ΣΤΡΑΤ. ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Μὴ δυνηθεῖσα μέχρι τῆς εἰς Πιρῶτι ἀφίξεώς της, λόγω τῆς ταχείας προελάσεως, ἡ Μεραρχία ν' ἀποτίσῃ φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τὰ ἐνδόξως, χάριν τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ ἀπελευθερώσεως Συμμάχου Κράτους, πεσόντα γενναῖα αὐτῆς τέκνα, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀνεγείρῃ ἐν Πιρῶτι λαμπρὸν Μνημεῖον.

Τὸ Δημαρχεῖον τῆς πόλεως κατόπιν αἰτήσεώς μου, παρεχώρησε μέρος τοῦ Νεκροταφείου τῆς πόλεως. Τὸ μέρος τοῦτο, περιβληθὲν δι' ἀκανθωτοῦ σύρματος μετὰ θύρας κινκλιδωτῆς, καὶ καλωπισθὲν διὰ ψηφιδωτῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς ὑστάτη κατοικία τῶν ἐν τῇ περιοχῇ σταθμεύσεως θανόντων ἀνδρῶν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς Κενοτάφιον τῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρεξεως τῶν Ἐπιχειρήσεων πεσόντων.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χώρου τούτου, ἐκτίσθη διὰ λαξευτῶν λίθων, Στήλη ὕψους 3.60 μ. ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βᾶθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ βραδύτερον ἔργον τέχνης, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὁποίου, κοινῶ ἔρᾳ τῶν ἀνδρῶν τῆς Μεραρχίας, συνελέγη ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσόν. (1)

Ἐπὶ τοῦ βᾶθρου τούτου, ἐχαράχθη ἐπὶ πλακὸς μαρμάρου ἑλληνιστὶ μὲν ἢ ἐπιγραφὴ :

**«358 τέκνα ΙΙΙ Ἑλληνικῆς Μεραρχίας,
μνήμονα Προγόνων, ἐνθάδε κεῖνται,
μάρτυρες ἀγῶνων ἐλευθερίας κατὰ τυρανίας**

1 9 1 8 »

(1) Τὸ ποσὸν τοῦτο κατετέθη εἰς τὸ ἐν Πάτραις ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

κάτωθεν δὲ σερβιστὶ ἢ ἐπιγραφῆ:

**«III Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἐμπιστεύεται
φιλοξένῳ Πιρῶτι τόνδε Τάφον, Μνημεῖον
κοινῶν ἀγώνων μετὰ φίλης συμμάχου Σερβίας
1918»**

Λεπτομερείας περὶ τοῦ Μνημείου τούτου μετ'ἀντιτύπων φω-
τογραφιῶν, ὑπέβαλον εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀρ.
4345

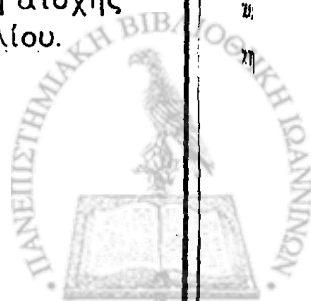
23—2—19 ἀναφορᾶς μου.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1933, ἀνέγνωσα ἐν
τῷ τύπῳ ὅτι, ἀπεστάλη Στρατιωτικὴ Ἀποστολὴ εἰς Πιρῶτι, ὡς
ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως παραστῆ εἰς τὰ ἐγκαίνια
Μνημείου ἐκ μαρμαίρου κατασκευασθέντος ἐνταῦθα. (²) Τοῦτο, ὡς
ἐπληροφορήθην, ἐτοποιητήθη ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς θέσει, ὅπου
εὔρισκετο τὸ ὡς εἴρηται κατὰ τὸ ἔτος 1918 ὑπὸ τῆς III Μεραρ-
χίας ἀνεγεροθέν, ὅπερ καὶ κατεδαφίσθη, μὴ διατηρηθεισῶν οὐδὲ
τῶν ἐπὶ μαρμαίρου ἀπερίττων, ἀλλ' οὐχὶ ἴσως καὶ περιττῶν ἐπι-
γραφῶν. Ἐπὶ τοῦ ἀνεγεροθέντος ἤδη Μνημείου ἐξαράχθη ἡ ἑξῆς
ἐπιγραφὴ:

*«Γιὰ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν
ποὺ πέσατε δῶ πέρα,
ἡ λυτρωμένη ἠρώϊσσα γῆ
σᾶς ἔγινε μητέρα.
Τὸν Σέρβο καὶ τὸν Ἕλληνα
μιὰ δόξα αὐτοὺς ἀδελφώνει
Ἡ δάφνη ἀπὸ τὸ αἶμα σας
ἀμάραντη φυτρώνει».*

Εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μνημείου τούτου ἀπεστάλη ἀντιπροσω-

(²) Πρὸ πενταετίας περίπου, παρεκλήθην παρὰ τοῦ Διευθυ-
νοῦ τοῦ Μηχανικοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν, ὅπως ἐκφέρω
γνώμην ἐπὶ τῆς ληφθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ
Συμβουλίου ἀποφάσεως, ἵνα ἀνεγεροθῆ Ναὸς ἐν Πιρῶτι πρὸς ἀνά-
μνησιν τῶν πολεμικῶν ἐν Σερβίᾳ ἐπιχειρήσεων τῆς III Μεραρ-
χίας. Ὑπέβαλον τότε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν σχετικῶν
ὑπόμνημα, συνεπεῖα τοῦ ὁποῦ, εὐτυχῶς ἐματαιώθη ἡ ἀτυχῆς
ἐκείνη ἀπόφασις τοῦ Ἀνωτάτου Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου.

πεία τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἀξιωματικῶν. Ἐκ τῶν ὡς μέλῶν τῆς ἀποστολῆς ὀρισθέντων τοιούτων συνέπεσαν, ὥστε οὐδεὶς νὰ ἦναι ἐκ τῶν τότε πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας, καίτοι ὑπηρετοῦσιν εἰσέτι εἰς τὸ στράτευμα ἐκ τούτων πλεῖστοι καὶ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Πρὸ διετίας, εἶχεν ἐπίσης μεταβῆ εἰς Πιρῶτ ἕτερα ἐξ ἀξιωματικῶν ἀποστολῆ ὡς ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως παραστῆ εἰς τὸ ἐκεῖ μνημόσυνον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ὧν εἴχομεν τοποθετήσῃ ξυλίνων σταυρῶν, δι' ἐκ τιμμέντου τοιούτων· καὶ πάλιν ὁμως οὐδεὶς ἀξιωματικὸς ἦτο ἐκ τῶν τότε πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας, κατὰ περίεργον σύμπτωσιν.

Κατόπιν παραπόνων τῶν ἐκ Πατρῶν παλαιῶν πολεμιστῶν τῆς III Μεραρχίας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνεγερθέντος Μνημείου ἐπιγραφὴ εἶναι ἀτελής, καθόσον δὲν ἐμφαίνεται τις ὁ ἀνεγείρας τοῦτο καὶ εἰς μνήμην τίνος πράξεως, τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν ἀνέλαβε ν' ἀναγράψῃ εἰς τὸ ἐν Πιρῶτ Μνημεῖον καὶ τὴν κάτωθι πρόσθετον ἐπιγραφὴν, « **Ἡ Ἑλλάς διὰ τὰ 358 τέκνα τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας.**»

Ἡ III Μεραρχία κατὰ τὸν μεγάλον Διασυμμαχικὸν πόλεμον 1918 ἐντεταγμένη ἐν τῇ Γαλλικῇ Στρατιᾷ Ἀνατολῆς, ἐξεπλήρωσε πλήρως τὴν ἀποστολὴν τῆς, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παρὰ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς ἐκδοθείσῃ Γενικῇ Διαταγῇ, ὅπου μνημονεύεται αὕτη πολλάκις καὶ εὐφύμως ὡς καὶ ἐν τῇ κατωτέρῳ ἀποχαιρετιστηρίῳ Γενικῇ ἐπίσης τοιαύτη.

Ἐκ τῶν 20 Συνταγμάτων Πεζικοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος τῶν συµμετασχόντων τοῦ Διασυμμαχικοῦ πολέμου, τρία μόνον ἔσχον τὴν σημαίαν των παρασημοφορημένην διὰ τοῦ Γαλλικοῦ Πολεμικοῦ Σταυροῦ, δύο δὲ ἐξ αὐτῶν τὸ 6ον Πεζικὸν καὶ τὸ 2|39 Εὐζώνων ἀνήκουσιν εἰς τὴν III Μεραρχίαν.

Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπεστάθμευσεν εἰς τὴν ὀρειῶσαν βορείως τῆς Θεσσαλονίκης περιοχὴν, ἀφοῦ διήνυσεν διὰ πορειῶν, ἐπὶ ἀθλιεστάτων καὶ ἐνίοτε στενωπῶν ὁδῶν, μετὰ σταθμεύσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν καταυλισμῶ, ἀπόστασιν 1135 χιλιομέτρων, τμημα δὲ τούτων μαχομένη. Ἐὰν δὲ ὑπολογίσωμεν καὶ τὴν κατόπιν μηνιαίαν ἀναπαύσεως ἐν περιοχῇ Θεσσαλονίκης, συνέχισιν τῆς πορείας διὰ Σερρῶν καὶ Γεννίκιοι μέχρι

Θράκης καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ Μπουκίων καὶ Δοράς εἰς Ἐλευθεράς, ἥτοι 320 χιλιομ. θὰ ἔχωμεν ἐν ὅλῳ 1455 χιλιομέτρα.

Ἐν Ἀσβεστοχωρίῳ, ἔνθα διέμενε τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας, ἐλήφθη ἡ τελευταία κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 180]3 ἀποχαιρτιστήριος διαταγὴ τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς, ὑφ' ἧς τὰς διαταγὰς ὑπήγετο κατὰ τὸν μεγάλον Διασυμμαχικὸν Πόλεμον.

Γαλ. Στράτ. Ἀνατ. Στρατηγεῖον τῆ 18ῃ Δεβρίου 1918
Ἐπιτελεῖον 3ον Γρ.
ἀρ. 5180]3

Γενικὴ Διαταγὴ

Καθ' ἣν στιγμὴν, ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία ἐπανέρχεται εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐγκαταλείπει τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν Ἀνατολῆς, ἐκφορᾷ εἰς τὸν Συνταγματάρχον Τρικούπην, τὴν ὑπερηφάνειάν μου, καὶ τὴν εὐαρέσκειάν μου, διότι ἔσχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου τὴν III Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν, ἧς, ἥτε Διοικήσις καὶ τὰ Στρατεύματα ἐπέδειξαν τὰς ἀρίστους τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν

Ἐξετίμησα τὴν πραγματικὴν τῶν ἀξίαν, τὴν καλὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν τῶν, τὸ σταθερὸν πνεῦμα τῆς ἀντοχῆς καὶ τὴν αὐτοθυσίαν τῶν Ἑλλήνων Ἀξιωματικῶν καὶ Στρατιωτῶν.

Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ «Περιστέρι», ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ «Τσέρνα», καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ «Τρέσκα» διὰ μέσου τῶν ἀποκρήμων ὁρέων, τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἐξετέλεσαν θαυμασίως πανταχοῦ τὸ καθήκον τῶν καὶ κατεδίωξαν τοὺς Βουλγάρους.

Εἰς τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ Συμμαχικῶν Στρατευμάτων, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Γαλλικῶν Μεραρχιῶν καὶ τῆς 3ῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας, ἡ III Ἑλληνικὴ Μεραρχία συνέτελεσεν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς 11ης Γερμανικῆς Στρατιᾶς, ἧτις παρέδωκεν εἰς τὴν Γαλλικὴν Στρατιάν Ἀνατολῆς :

77.000 ἄνδρας, 1.500 Ἀξιωματικὸς, ἐξ ὧν 3 Στρατηγοὶ 450 Πυροβόλα, καὶ ἀναρίθμητον λείαν.

Ἐκφράζω εἰς τὴν III Ἑλληνικὴν Μεραρχίαν τὴν λύπην μου, διότι ἀποχωρίζεται τῆς Γαλλικῆς Στρατιᾶς Ἀνατολῆς.

Αἱ κοινὰ προσπάθειαι, αἱ καταβληθεῖσαι ἐπὶ τῶν κοινῶν πεδίων τῶν μαχῶν, θέλουσιν ἐνισχύσει τὴν κοινὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀποφασιστικῶν μαχῶν, ἃς διεξηγάγομεν, καὶ αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς ἀνεπανορθώτου ἥττης τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Εἰς τοὺς Ἀξιωματικοὺς καὶ Στρατιώτας τῆς III Ἑλληνικῆς Μεραρχίας ἐκφράζω τὰς εὐλικρινεστέραις μου εὐχάς.

Ἐπογραφή Ἀ ν ρ ὀ

Διὰ τὴν κοινοποίησιν

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου

ὑπογραφή

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (1)

ΠΡΟΕΛΑΣΙΣ

ΜΙΚΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ

Μάϊος 1920

Ι. Συγκέντρωσις ἐν Φλωρίνῃ.

10 Μαΐου. Τὴν 10ην Μαΐου 1920 εὐρισκόμενος ἐπ' ἀδεία ἐν Ἀθήναις, ἐκλήθην ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ Στρατηγοῦ Παρασκευοπούλου, ὅπως μοι ἀνακοινώσῃ ὅτι, προκειμένου νὰ καταληφθῇ τὸ ταχύτερον ἡ Κορυτσᾶ, συνεκροτεῖτο ὑπὸ τὴν Διοίκησίν μου Μικτὴ Ταξιαρχία, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν, τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Ὀρειβ. Πυρο)χίας τῆς XIV Μεραρχίας, καὶ ὅτι τὴν 17ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἔδει νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα λάβω πληρεστέρας ὁδηγίας.

Ἡ Ταξιαρχία αὕτη θὰ συνεκεντροῦτο εἰς Φλώριναν, καὶ ὅπως δὴποτε ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας θὰ ἔδει νὰ πραγματοποιηθῇ πρὸ τῆς ἐγκαταλείψεώς της ὑπὸ τῶν Γάλλων, δηλαδὴ τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Μαΐου.

Κατόπιν τῶν διαταγῶν τούτων, ἐπεβιβάσθην τὴν ἰδίαν ἐσπέραν τῆς 10ης Μαΐου ἐνὸς τῶν μεταφερόντων τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν συρμῶν καὶ ἀφίχθην εἰς Φλώριναν τὴν 12ην Μαΐου περὶ τὴν μεσημβρίαν.

12 Μαΐου. Ἐν Φλωρίνῃ, εὖρον κατηυλισμένην παρὰ τὸ Ἀρμενοχωρι τὴν ὄρειβατικὴν Πυροβολο)χίαν τῆς XIV Μεραρχίας, ὡς καὶ ἐν τάγμα τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν μόλις ἀποβιβασθέν.

(1) Ὅρα Σχ. 2 «Κορυτσᾶ-Φλώρινα» Κλ. $\frac{1}{500.000}$

Μέχρι τῆς 16.30' ὥρας εἶχεν ἀφικθῆ τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν.

Ἐκ τῆς 17ης ὥρας, ἤρξαντο καταφθάνοντες οἱ πρῶτοι Σιδ. συρμοὶ μεταφέροντες τὸ 27ον Συν)μα Πεζικοῦ, ὅπερ μέχρι τῆς αὐγῆς ἀπεβιβάζετο εἰς Ἄρμενοχώριον, (²) πλὴν μιᾶς διλοχίας καὶ τινων μεταγωγικῶν, ἅτινα καθυστερήσαντα, κατέφθασαν τὸ ἑσπέρας τῆς ἐπομένης.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Ταξιαρχίας, ἔχων ὑπ' ὄψει μου τὴν διαταγὴν τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἡ κατάληψις τῆς Κορυτσαῦς δέον νὰ ἔξη πραγματοποιηθῆ μέχρι τῆς 15ης Μαΐου, καὶ ὑπολογίζων ὅτι, τὸ ἀπὸ Ἄρμενοχωρίου (Σ. Σ. Φλωρίνης) μέχρι Κορυτσαῦς διάστημα (93 χιλ.) θὰ ἀπῆται τριῶν ἡμερῶν τοῦλάχιστον πορείαν, κατέληξα εἰς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἀναχωρήσω ὅπωςδήποτε τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης 13ης Μαΐου. Κατόπιν τούτων, συναντήσας τοὺς Διοικητὰς τῶν Συν)των καὶ τῆς Πυρ)χίας ἔκαμα γνωστὸν αὐτοῖς ὅτι, ἔδει τὴν ἐπομένην 13ην Μαΐου καὶ ὥραν ὅταν νὰ ἐκκινήσωμεν ὅπωςδήποτε. Οἱ Διοικηταὶ τῶν Σωματίων τούτων μοὶ ἀνέφεραν, ὅτι εἶχον τὰς κάτωθι ἐλλείψεις, ἄνευ τῆς συμπληρώσεως τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τεθῶσιν εἰς κίνησιν :

Ἡ Ὀρειβ. Πυρ)χία ἦτο ἐντελῶς ἀσυμπλήρωτος εἰς ἄνδρας καὶ κτήνη, πρὸς δέ, ἐστερεῖτο πυρομαχικῶν, διαθέτουσα μόνον 27 βλήματα κατὰ πυροβόλον. Τούτου ἕνεκα, διέταξα, ὅπως ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς 27ου Συν)τος Πεζικοῦ 70 ἄνδρες καὶ ἐπιταχθῶσιν ἐκ τῆς περιφερείας Φλωρίνης 150 φορτηγὰ κτήνη, προσέτι δὲ ἠτησάμην τηλ)κῶς παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Β' Τμ. Γεν. Στρατηγείου τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν πυρομαχικῶν.

Τὸ 9ον Συν)μα Κρητῶν ἔχον μεθ' ἑαυτοῦ 150 Ἀγγλικοὺς ἡμιόνους ἄνευ σαγμάτων, εἶχε διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, ὅτι θὰ εὔρισκεν ἐν Φλωρίνῃ τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ σάγματα. Τὰ σάγματα ταῦτα πράγματι εἶχον ἀφικθῆ εἰς Φλώριναν ἐγκαίρως, ἀλλ' ὄχι χρησιμοποιήσιμα, καθ' ὅσον ἅπαντα ἦσαν : 1ον) ὑπερβολικῶς στενά, μὴ δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθῶσιν οὐδὲ διὰ μικρόσωμα κτήνη, 2ον) σχεδὸν ἅπαντα ἄνευ γλουτιαίων καὶ ἐπόχων. Τὸ Συν)μα διέθετε ἕνα μόνον ὑγειονομικὸν ἀξιωματικὸν ἐν

(²) Σιδηροδρ. Σταθμὸς Φλωρίνης.

ὄλω. Κατόπιν τούτων διέταξα ἀφ' ἐνὸς μὲν, τὴν ἐπίταξιν διτρούχων καὶ τετρατρούχων ἐκ τῆς περιφερείας Φλωρίνης διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ κίνησις τοῦ Συν)τος, ἀφ' ἑτέρου δέ, τὴν ἀπόσπασιν παρὰ τῷ Συν)τι τούτῳ δύο ὑγειονομικῶν ἀξιωματικῶν ἐκ τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ.

Τὸ 27ον Σύν)μα Πεζικοῦ, προσερχόμενον ἐκ Μεραρχίας τοῦ Μετώπου ἦτο σχεδὸν συμπληρωμένον, τούτου δὲ ἡ ἀποβίβασις ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν νύκτα.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ ἐν Φλωρίνῃ παραμένοντος 3βίου Συν)τος Πεζικοῦ, ἐρωτηθεὶς σχετικῶς μὲ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ταξιαρχίας, μοὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἔχει ἀνατεθῆ αὐτῷ μὲν νὰ ἐφοδιάσῃ τὴν Ταξιαρχίαν διὰ τροφῶν, ἀλλ' ὅτι, δὲν διέθετεν εἰ μὴ μόνον, ἄλευρα διὰ 4 ἡμέρας καὶ ἐλάχιστα τρόφιμα καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀφικθῆ εἰσέτι σταθμὸς ἐφοδιασμοῦ. Κατόπιν τούτου, ἠτησάμην τηλ)κῶς παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Β' Τμη)ματος τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἅπως ἀποσταλῶσιν ἐπειγόντος ἄλευρα καὶ τρόφιμα ἐν γένει, πρὸς δὲ διέταξα τὰ Συν)τα νὰ ἐφοδιασθῶσι δι' ἀγέλης σφαγίων.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγκεντρώσεως τῆς Ταξιαρχίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι Ἑμ. Διαταγὴν μου.

Μικτὴ Ταξιαρχία Κορυτσᾶς

Ἡμερησίᾳ Διαταγὴ 12ης Μαΐου 1920

Δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. Δ. Υ. 10—5—20 Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου συνεκροτήθη Μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Σμύρνης, μιᾶς Πυρ)χίας τῆς XIV Μεραρχίας καὶ τοῦ 9ου Συν)τος Κρητῶν.

Τοῦ Μικτοῦ τούτου Ἀποσπάσματος συγκεντρουμένου ἤδη εἰς Φλώριναν, ἀναλαμβάνω τὴν Διοίκησιν, δυνάμει τῆς ἰδίας διαταγῆς.

Εἶμαι εὐτυχῆς καὶ ὑπερήφανος, ὅτι μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις αὐτῆ τῶν γενναίων καὶ ὑπερηφάνων τούτων στρατευμάτων, ἅτινα ἔχουσι τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν νὰ μεταβῶσι καὶ ἀνακαταλάβωσι τὴν ὠραίαν Ἑλληνικὴν Κορυτσᾶν, ἣν ἀπληθυέρωσε κατὰ πρῶτον τὴν 7ην Δεκεμβρίου 1912 ἡ ἠρωτικὴ III Μεραρχία, τότε

Ἐπιτελείου τῆς ὁποίας, κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἀναλαμβάνω ἤδη καὶ πάλιν τὴν ἰδίαν ἐντολήν.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί καὶ Στρατιῶται!

Σεῖς, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξατε γενναῖοι ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον πάντοτε συνετρίψατε παντοῦ, ὅπου τὸν συναντήσατε, πρέπει νὰ φανῆτε εὐγενεῖς καὶ προᾶοι ἀπέναντι ἀόπλων. Δέον νὰ ἀποδείξητε εἰς τὴν ὑφήλιον ὅτι, ὁ Ἕλλην στρατιώτης διακρίνεται, οὐ μόνον διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν του κατὰ τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ ἀπέναντι ἀόπλων.

Ἐπιθυμῶ νὰ δείξητε τοιαύτην διαγωγὴν ἀπέναντι τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς, ὥστε νὰ προσελκύσητε οὐ μόνον τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν, οἵτινες διψῶσιν ἡσυχίαν, καὶ οἵτινες διαβλέπουσι πρὸς ἡμᾶς ὡς παράγοντα τάξεως καὶ εὐνομίας.

Ἴσως, κακοποιὰ τινὰ στοιχεῖα ἀποπειραθῶσι νὰ δημιουργήσωσι ταραχάς, ὅπως προξενήσωσιν ἀταξίας καὶ ἀσχημίας, ἅς θὰ θελήσωσι νὰ ἐπιρροήσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας ἐπὶ σκοπῶν δυσφημίσεως αὐτῶν. Ὁ Ἕλλην ὅμως στρατιώτης, εὐφυῆς ὢν καὶ φιλότιμος, δὲν θὰ ἐμπέσῃ εἰς τὴν παγίδα ταύτην καὶ εἰς πᾶσαν πρόκλησιν, θ' ἀπαντήσῃ διὰ μεγαλοψυχίας καὶ περιφρονήσεως.

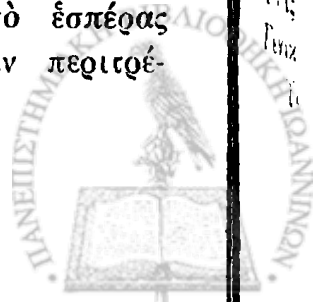
Ἐὰν ὅμως ὁ ἐχθρὸς θελήσῃ ν' ἀντισταθῇ καθ' ὁμάδας καὶ ἐνόπλους, ὅπως μᾶς παρεμποδίσῃ νὰ ἀπελευθερώσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας Ἕλληνας τῆς περιφερείας Κορυτσᾶς, τότε θὰ ἔχῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν γενναῖον Ἑλληνικὸν Στρατόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνδρεία ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν Συμμάχων κατὰ τοὺς πολέμους καὶ ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἀφίσῃ νὰ παρέλθῃ ἢ εὐκαιρία αὕτη χωρὶς νὰ δοξασθῇ.

Ζήτω ἡ Πατρίς!

Φλώρινα τῆ 12ῃ Μαΐου 1920

Ὑποστράτηγος Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τῆς ἐν Κορυτσᾷ καταστάσεως, ἀξιόπιστον πρόσωπον ἐλθὼν ἐκ Κορυτσᾶς, μοὶ ἔδωκε τὴν πληροφορίαν τὸ ἔσπερας τῆς 12ης, ὅτι εἶδε αὐτοκίνητα ὑπὸ Ἰταλικὴν σημαίαν περιτρέ-

χοντα τὰ χωρία πρὸς ἐξέγερσιν τῶν κατοίκων, καὶ ὅτι αἱ Γαλλι-
καὶ ἀρχαὶ τῆς Κορυτσαῖς παρέδωκαν τὴν πρωΐαν τῆς 12ης Μαΐου
τὴν ἀστυνομίαν εἰς Ἀλβανοὺς χωροφύλακας.

Τὰς πληροφορίες ταύτας ἀνέφερον τηλεγραφικῶς εἰς τὸ Ὑ-
πουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν καὶ εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν νύκτα ἔλαβον ἐμπιστευτικὰς ὁδηγίας τοῦ κ. Προέδρου
τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία μὴ ὑπερβῇ τὰ σύ-
νορα, ἀνευ νεωτέρας διαταγῆς.

II. Προέλασις πρὸς Κορυτσαῖν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 12ης Μαΐου ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 7 Δια-
ταγὴν Κινήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία ἐκκινουῖσα
τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης θὰ προὐχώρει εἰς Ζέλοβον καὶ Ὀ-
στημα, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Φλωρίνης, Πισσοδέρι, Κορυτσαῖς.

Ἡ καθ' ὅλην τὴν νύκτα συνεχῆς καὶ ἀκαταπόνητος δρα-
στηριότης καὶ ἐργασία τῶν Διοικητῶν τῶν Σωμάτων ἀπὸ τῆς
ἀφίξεώς των εἰς Φλώριναν, κατέστησε δυνατὴν τὴν ὀπωσδήποτε
συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων τούτων καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐκκίνησιν
τῆς Ταξιαρχίας κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης 13 Μαΐου.

13 Μαΐου

Τὴν 13 Μαΐου, τὰ τμήματα ἐκκινή-
σαντα, συμφώνως τῇ ἀνωτέρῳ δια-
ταγῇ, ἐστάθμευσαν τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν χῶρον Ζέλοβος—Ὀστημα
τὸ δὲ Στρατηγεῖον εἰς Ζέλοβον, λαμβάνοντα μέτρα ἀμέσου
ἀσφαλείας.

Ἡ πορεία αὕτη ὑπῆρξε κοπιώδης, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀνω-
φερείας τοῦ Πισσοδέρι καὶ τῆς βροχῆς. Τὴν Ταξιαρχίαν ἐν τῇ
πορείᾳ ταύτῃ ἠκολούθησε καὶ στρατονομικὸν ἀπόσπασμα ἐξ 150
χωροφυλάκων ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Χωροφυλακῆς Ταρρατσια-
νόν, διὰ τὴν Κορυτσαῖν.

Νεώτεραι πληροφορίες, ἐπεβεβαίωσαν τὰς χθεσινὰς περὶ τῆς
ἐν Κορυτσαῖ καταστάσεως, τοιαύτας. Περὶ τούτων, ἀνέφερον καὶ
αὐθις τηλεγραφικῶς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, εἰς τὰ
Γενικὸν Στρατηγεῖον καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις Ἀρχηγὸν Στρατοῦ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13]5]20 ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 11 Διαταγὴν

Κινήσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία, ἐκκινουῖσα τὴν 14ην το. ὥραν βην, θὰ ἐξηκολούθει τὴν εἰς Καπέστιτσα πορείαν της, χωρὶς νὰ ὑπερβῇ τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων πρὸς Μπίγλισταν.

14 Μαΐου. Ἡ πορεία ἐξετελέσθη συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ.

Τὸ 9ον Συν)μα Κορητῶν, σταθμεῦσαν μεταξὺ Καπεστίτσης καὶ Σμαρδεσίου, ἐγκατέστησε δι' ἑνὸς τάγματος προφυλακὰς εἰς τὰ μεταξὺ Μπιγλίτσης καὶ Καπεστίτσης ὑψώματα. Κατὰ τὴν προχώρησιν τοῦ τάγματος προφυλακῶν, ἀντηλλάγησαν πυροβολισμοὶ τινες μετ' Ἀλβανῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς οὐδετέρας ζώνης, οἵτινες ὑπεχώρησαν.

Τὸ 27ον Συν)μα, ἡ Ὀρειβ. Πυροβολορχία καὶ τὸ Στρατηγεῖον ἐστάθμευσαν εἰς Σμαρδέσι.

Ἐλήφθησαν τὰ κάτωθι τηλεγραφήματα τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν διετάσσεται καὶ αὐθις, ὅπως ἡ Ταξιαρχία, ἄνευ εἰδικῆς διαταγῆς, μὴ προελάσῃ πέραν τῆς γραμμῆς τῆς Φλωρεντίας.

Τ Η Λ Ε Γ Ρ Α Φ Η Μ Α

Ἐξαιρετικῶς Ἐπεῖγον

14—5—20

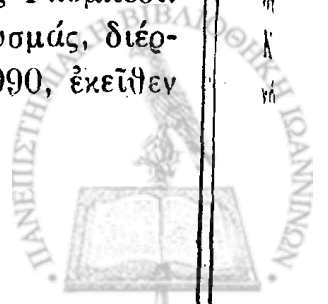
Νομάρχην Φλωρίνης

Διὰ Γεν. Διοικητὴν καὶ Ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην

Φ λ ὠ ρ ι ν α ν

Ἐν ἡ περιπτώσει δὲν λάβετε μεταγενεστέραν ἐντολὴν μου, ρητῶς ἐξουσιοδοτοῦσαν ἡμᾶς νὰ καταλάβετε Κορυτσᾶν, θὰ περιορισθῆτε νὰ καταλάβητε δι' ἀναλόγων δυνάμεων τὴν γραμμὴν, ἣν κατελάβομεν μετὰ τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας καὶ ἧτις, ἀρχομένη ἀπὸ χωρίου Λιμνίτσης ἐπὶ τοῦ ὄρους Γράμμου, ἀκολουθεῖ κατὰ βορειοανατολικὴν διεύθυνσιν τὴν γραμμὴν διαχωρίσεως ὑδάτων μεταξὺ τοῦ ἄνω Δεβόλι καὶ τοῦ ἄνω Ἀλιάκμονος καὶ καταλήγει εἰς τὴν κορυφὴν 1347 τοῦ ὄρους Γκομπέσι.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, διευθύνεται πρὸς Λυσμάς, διόρχεται διὰ τῶν ὑψομέτρων 858, 1309, 1734 καὶ 1090, ἐκεῖθεν

δέ, διευθυνομένη ακριβῶς πρὸς Βορρᾶν, ἀκολουθεῖ τὴν ὄφρὸν τοῦ ὄρους Μαλίσης, καταλήγουσα εἰς τὴν λίμνην τῆς Πρέσπας.

BENIZELOS

III. Ἀναστολή προελάσεως. Σύνταξις Πρωτοκόλλου Καπεστίτης.

Τὴν 14ην Μαΐου περὶ ὥραν 16ην ἔλαβον τὸ κάτωθι τηγμά.

Τ Η Λ Ε Γ Ρ Α Φ Η Μ Α

Ἐ π ε ἰ γ ο ν

Ἀπολύτως προσωπικὸν

14-5-20

Νομάρχην Φλωρίνης

Διὰ Γεν. Διοικητὴν καὶ Ὑποστράτηγον Ν. Τρικούπην

Φ λ ὠ ρ ι ν α ν

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι ἄνευ νέας εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως στρατὸς ἡμῶν δὲν πρέπει νὰ προελάσῃ εἰς κατάληψιν Κορυτσᾶς, ἀλλὰ νὰ φθάσῃ μόνον εἰς τὰ ὄρια, ἅτινα κατείχομεν μετὰ πρωτόκολλον Φλωρεντίας καὶ ἅτινα σᾶς ἐγνωστοποίησα δι' ἑτέρου τηλεγραφήματος.

BENIZELOS

Περὶ τὴν 17ην ὥραν ἀφίχθη ἐπιτροπὴ ἐξ Ἀλβανῶν τῆς Κορυτσᾶς μετ' ἀντιπροσώπου τοῦ Μητροπολίτου κομίζοντος καὶ ἐπιστολὴν του, ἣτις μὲ παρεκάλεσεν, ὅπως μὴ προελάσῃ εἰς Κορυτσᾶν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸς πρόληψιν αἱματοχυσίας, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐπέλθῃ συνεννόησις σχετικὴ μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως.

Ἐχων ἤδη διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως μὴ ὑπερβῶ τὴν γραμμὴν τῆς Φλωρεντίας, ἐζήτησα νὰ ἐκμεταλλευθῶ τὴν πρότασιν ταύτην τῆς Ἀλβανικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ διὰ τοῦτο ἐδήλωσα ταύτη, ὅτι ἔχων ρητὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως καταλάβω τὴν Κορυτσᾶν, δὲν δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς οὐδεμίαν μετ' αὐτῶν συνεννόησιν καὶ νὰ ἀνακόψω τὴν προέλασίν μου.

Εἰς πρότασιν των δέ, ὅπως διαβιβάσω τοῦλάχιστον τὴν αἴτησιν των ταύτην εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, τοῖς ἀπήντησα, ὅτι οὔτε τοῦτο δύναμαι νὰ πράξω καὶ ὅτι τὸ μόνον, ὅπερ θὰ ἠδυνάμην νὰ κάμω, εἶναι νὰ τοῖς ἐπιτρέψω νὰ μεταβῶσιν εἰς Φλώριναν, ἵνα ἐκεῖθεν συνεννοηθῶσι τηλεγραφικῶς μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐὰν θέλῃ δύναται νὰ μοὶ ἀποστείλῃ νεωτέρας διαταγὰς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος ἐπάνοδον τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τοῖς ἐδήλωσα ὅτι, θὰ τοῖς ἐπιτρέψω ἐλευθέρως τὴν διάβασιν ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἔχη ἀρχίσει ἡ προέλασις πρὸς Κορυτσᾶν τοῦ Στρατοῦ.

Τὴν 18ην ὥραν, ἀνεχώρησεν ἡ ἐν λόγῳ Ἐπιτροπὴ διὰ Φλώριναν.

Περὶ τῶν ἀνωτέρω καὶ περὶ τῆς διελεύσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, κατέστησα ἀμέσως τηλεφωνικῶς ἐνήμερον τὸν ἐν Φλωρίνῃ εὐρισκόμενον Γενικὸν Διοικητὴν, ὅπως οὗτος εἰδοποιήσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα ἐπιτύχῃ ἀνταλλάγματα ἐναντι τῆς ἀνακοπῆς τῆς προελάσεως.

15 Μαΐου.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς 4.30' ὥραν τῆς 15ης Μαΐου ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπανῆλθεν ἐκ Φλωρίνης εἰς Σμαρδέσι, ἐφοδιασμένη δι' ἐγγράφου τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ, ὅπως τῇ ἐπιτροπῇ ἡ διελεύσις διὰ Κορυτσᾶν.

Ὀλίγον πρὸ τῆς 10ης ὥρας, ὁ Διοικητὴς τῶν ἐκ Κορυτσᾶς ἀναχωρησάντων καὶ εἰς Φλώριναν κατευθυνομένων Γαλλικῶν Στρατευμάτων, κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Σμαρδέσι διάβασίν του, προσῆλθεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον, ὅπως μοὶ ἐκφράσῃ τὴν ἀρίστην ἐντύπωσιν, ἣν τῷ ἐπροξένησεν ἡ διάταξις τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων (προφυλακαί, καὶ Κύριον Σῶμα) ἅτινα συνήντησε μετὰ Μπιγλίστης καὶ Σμαρδεσίου, καὶ εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμόν, ὥστε εἰδοποίησε τὰ ἐτοιμαζόμενα πρὸς ἀντίστασιν Ἀλβανικὰ Στρατεύματα, ἵνα παραιτηθῶσι τῆς ἰδέας τῆς ἀντιστάσεως πρὸς ἀποφυγὴν ματαιᾶς αἱματοχυσίας, καθόσον οὐδεμίαν πιθανότητα ἐπιτυχίας ἠδύναντο νὰ ἐλπίζουν.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν, εἰδοποιήθην τηλεφωνικῶς ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ κ. Ἡλιάκη, ὅτι ὠρίσθημεν αὐτὸς καὶ ἐγὼ Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἔλθωμεν εἰς

διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Ἀντιπροσώπων τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως.

Τὴν 15ην ὥραν, ἀφίχθη εἰς Σμαρδέσι ὁ Γενικὸς Διοικητῆς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Φλωρίνης καὶ τοῦ Ριζᾶ μπέη Μαμτζᾶ Χουρσίτ.

Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω, μετέβημεν εἰς τὰς ἐν Καπιστίτση προφυλακὰς, ὅπου συνηνητήθημεν μετὰ τῶν Ἀλβανῶν ἀντιπροσώπων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐμφαίνονται εἰς τὸ συνταχθὲν πρωτόκολλον, καὶ τοῦ ἐν Κορυτσᾶ Μητροπολίτου Δυρραχίου Ἰακώβου.

Ἡ ἀνωτέρω Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως παρέδωκεν ἡμῖν κανονικῶς συντεταγμένον πληρεξούσιον ἔγγραφον, μεθ' ὃ, μετὰ μικρὰν συζήτησιν, προσέβημεν εἰς τὴν σύνταξιν (Γαλλιστί) καὶ ὑπογραφήν σχετικοῦ πρωτοκόλλου, ὅπερ ἐν μεταφράσει ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Οἱ κάτωθι σημειούμενοι, ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὁ Γεν. Διοικητῆς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κ. Ι. Γ. Ἡλιάκης καὶ ὁ Ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης ὡς Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀφ' ἑτέρου δέ, οἱ Ἑσρέφ Φράσαρης Γενικὸς Διευθυντῆς τῶν Δημοσίων Ἔργων τῆς Κυβερνήσεως Τυράνων, Γεώργιος Ράτζης Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν προϋχόντων, Παντελῆς Τσάλης τέως ἄλβανὸς Ὑπουργός, Γικανὲ Δεσνιτῆς, μέλος τοῦ συμβουλίου τῶν προϋχόντων, Νικόλαος Ζώης Διευθυντῆς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὁ Λοχαγὸς Σαλαχεδίν, συνελθόντες σήμερον τὴν 15ην Μαΐου 1920 ἐν Καπιστίτση συνομολογοῦσι τὰ ἐπόμενα :

Προκειμένου νὰ προελάσῃ ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰς κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀναχωρούντων Γαλλικῶν Στρατευμάτων, τῇ παρακλήσει τῶν δευτέρων, οἱ πρῶτοι ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνην νὰ σταματήσουν τὴν προέλασιν, διὰ νὰ διευκολυνθῇ συνεννόησις μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως, διὰ τὴν σύσφιξιν καλῶν σχέσεων γειτονίας μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφικῶν λαῶν, ἀποφευχθῆ δὲ πᾶσα αἱματοχυσία.

Καί, μέχρις οὗ διευθετηθῇ τὸ ζήτημα, εἴτε ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως, εἴτε δι' ἀπ' εὐθείας συνεννοήσεως μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς Κυβερνήσεως, οἱ δεύτεροι ὑπὸ τὴν ιδιότητά των ἀναλαμβάνουν τὰς ἐπομένας ὑποχρεώσεις :

Π ρ ῶ τ ο ν. Οὐδεὶς τῶν κατοικούντων Ἑλλήνων ἐπὶ τοῦ μὴ

καταληφθησομένου ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐδάφους, θέλει πάθει τι διὰ τὰ φρονήματά του.

Δεύτερον. Τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ αἱ Ἐκκλησίαι θὰ λειτουργοῦν ἐλευθέρως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου.

Τρίτον. Οὐδεμία θὰ γίνεταὶ ὑπέρβασις τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ ἡ ὁποία ἄρχεται ἀπὸ τὸ χωρίον Λίμνιτσα ἐπὶ τοῦ ὄρους Γράμμου, ἀκολουθεῖ τὴν γραμμὴν τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδαίων, μεταξὺ τοῦ ἄνω Δεβόλη καὶ τοῦ ἄνω Ἀλιάκμονος καὶ διερχομένη πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Καπέστιτσα διευθύνεται πρὸς Βορρᾶν διερχομένη πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου Βερονίκ.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, διευθύνεται πρὸς Δυσμὰς, διέρχεται διὰ τῶν ὑψομάτων 858, 1309, 1734 καὶ 1090, ἐντεῦθεν, διευθυνομένη κατ' εὐθειᾶν πρὸς Βορρᾶν, ἀκολουθεῖ τὴν ἀντηρίδα τοῦ ὄρους Μαλίτση, καταλήγουσα εἰς τὴν λίμνην Πρέσπαν.

Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, δὲν δύναται νὰ ἐγκατασταθῶσι φυλάκια ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ χωροφύλακες, οἱ ὅποιοι τυχὸν εὐρίσκονται πέραν τῆς γραμμῆς ταύτης πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ν' ἀποσπρθῶσιν ἀμέσως.

Ἀμρότερα τὰ συμβαλλόμενα μέρη, ἐπίσης ὑπόσχονται ὅτι θὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνδιασκέψεως διὰ τὴν χαραχθησομένην γραμμὴν τῶν ὄριων.

Ἐφ' ᾧ, συνετάχθη τὸ παρὸν πρωτόκολλον εἰς διπλοῦν, ὑπογραφέν ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων μερῶν καὶ τῶν παρισταμένων διὰ τὴν συνεννόησιν Μητροπολίτου Δυσοραχίου, ὁ ὁποῖος τοσοῦτον ἔδειξε ζῆλον διὰ τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τὴν καλὴν συνεννόησιν τῶν δύο ἀδελφικῶν λαῶν, ὡς καὶ τοῦ Ριζᾶ Μπέη Χαμιτζᾶ Χουρσίτ, ὁ ὁποῖος τόσον ἐργάζεται διὰ τὴν σύσφιξιν τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν σχέσεων».

Ἐν Καπεστίτση τῇ 15 Μαΐου 1920

Τὰ συμβαλλόμενα μέρη

ὑπογραφαί

IV. Συγχαρητήριον Τηλεγράφημα Προέδρου Κυβερνήσεως.

16 Μαΐου. Ἡ Ταξιαρχία παρέμεινεν εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις. Τὴν 16ην Μαΐου ἐλήφθη τηλεγράφημα τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως κατόπιν τοῦ ὁποίου ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς Ἡμερησίαν Διαταγὴν μου :

Μικτὴ Ταξιαρχία Κορυτσᾶς

Ἡμερησία Διαταγὴ 16ης Μαΐου 1920

Ὁ κ. Πρωθυπουργὸς εὐηρεστήθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν Κορυτσᾶς τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:

«Ἄν καὶ διὰ γενικωτέρους λόγους δὲν κατελάβομεν τὴν Κορυτσᾶν σήμερον, ἢ προέλασις ὅμως τῆς Μικτῆς Ταξιαρχίας μέχρι τῶν συνόρων αὐτῆς, παρέσχεν εἰς τὴν Πατριδα ὑπηρεσίας ἐχούσας πολιτικὴν σημασίαν ἀξίαν λόγου. Ὑμᾶς συγχαίρω διὰ τὴν δραστηριότητα καὶ λεπτότητα μεθ' ἧς διεξηγάγετε ἀνατεθεισάν ὑμῖν ἐντολήν.»

BENIZELOS

Κατόπιν τούτου συγχαίρω τοὺς Ἀντ)χας Ἀναγνώστου Διοικητὴν τοῦ 27ου Συν)τος Πεζικοῦ καὶ Παναγιωτακόπουλον Ἀποστολὸν Διοικητὴν τοῦ 9ου Συντάγματος Κρητῶν καὶ τὸν Λοχαγὸν Κάβουραν Διοικητὴν τῆς Ὀρειβατικῆς Πυροβολορχίας ὡς καὶ ἅπαντας τοὺς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς, στρατιώτας καὶ χωροφύλακας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν, οἵτινες διὰ τῆς συντόνου προελάσεως καὶ τῆς ἀπλῆς ἀλλ' ἐγκαίρου μόνου παρουσίας των, ἐπέφερον τὸ εὐχάριστον ὡς ἄνω ἀποτέλεσμα.

Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοί καὶ Στρατιῶται.

Εἶσθε ἄξιοι συγχαρητηρίων καὶ θαυμασμοῦ διότι, ἂν καὶ προέρχεσθε ἐκ διαφόρων Μονάδων, ἐκ μεγίστων ἀποστάσεων, ἄνευ προπαρασκευῆς καὶ ἐφοδίων, ἐν τούτοις διὰ τῆς συντόνου ἐν γένει δραστηριότητος ὑμῶν ἀφ' ἧς ἐλήφθη ἡ διαταγὴ τῆς μεταφορᾶς καὶ συγκεντρώσεως εἰς Φλώριναν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς σας ἐκεῖ, ἐργαζόμενοι καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἠδυνήθητε ἐντὸς ὥρων μόνου, χάριν εἰς τὴν ἄκραν φιλοπονίαν ὑμῶν νὰ συμπληρώσητε

τὺς ἐλλείψεις σας, καὶ νὰ τεθῆτε εἰς κίνησιν ἐγκαίρως, ὡς τοῦτο ἀπῆτει τὰ συμφέρον τῆς Πατρίδος.

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐποστράτηγος

Τὴν 16ην Μαΐου ἐλήφθησαν καὶ τὰ αἰτηθέντα πυρομαχικά, ἀφίχθη δὲ εἰς Φλώριναν καὶ μία Μεταγωγικὴ Διμοιρία αὐτοκινήτων διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν τῆς Ταξιαρχίας.

17 Μαΐου.

Τὴν 17ην Μαΐου, ἐλήφθησαν τηλεγραφικαὶ διαταγαὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ Στρατοῦ Στρατηγοῦ Παρασκευοπούλου, ὅπως τ' ἀποτελοῦντα τὴν Μικτὴν Ταξιαρχίαν σώματα, ἐπανέλθουν εἰς τὰς οἰκείας θέσεις, ἦτοι τὸ 9ον Σύνταγμα Κρητῶν εἰς Ἀθήνας, τὸ 27ον Σύνταγμα εἰς Θεσσαλονίκην, ἡ δὲ Ὀρειβατικὴ Πυροβολορχία παραμείνη προσωρινῶς εἰς Φλώριναν, ἐγὼ δὲ ἐπα. ἐλθὼ εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας.

Κατόπιν τῶν ἄνω διαταγῶν ἐξεδόθη διαταγή, ὅπως ἡ Μικτὴ Ταξιαρχία διὰ δύο ἡμερῶν πορείας ἐπανέλθῃ εἰς Φλώριναν.

19 Μαΐου.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τῶν τμημάτων εἰς Φλώριναν καὶ Ἀρμενοχωρί, διέταξα ὅπως πάντες οἱ ὅπωςδὴποτε μετατεθέντες ἐξ ἐνὸς Σώματος εἰς ἕτερον Σῶμα τῆς Ταξιαρχίας ἀξιωματικοί, ὄπλιται ὡς καὶ κτήνη ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ Σώματά των· μεθ' ὃ σιδηροδρομικῶς τὰ Σώματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν θέσιν των.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ (1)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΙΙΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΡΟΣ ΕΣΚΗ ΣΕΧΗΡ (Μ. ΑΣΙΑΣ)

Μάρτιος 1921 (Ἀβγκίν).

Ι. Συγκέντρωσις. Προέλασις.

Ἡ ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου ΙΙΙ Μεραρχία ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῆς κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1920 πρὸς κάλυψιν καὶ προστασίαν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μαγνησίας—Βαλουκεσέο—Πανόρου μετὰ τὸ Στρατηγεῖον κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Ἀξάρι καὶ εἶτα εἰς τὸ Σόμα, μετεστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Προύσσης (Brusa) πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐκεῖσε εὐρισκομένου Γ' Σώματος Στρατοῦ.

1 Μαρτίου 1921. Τῇ 1 Μαρτίου, ἡ ΙΙΙ Μεραρχία εὐρίσκετο ἐν ἐπισταθμῶν Β. καὶ Α. Προύσσης (Brusa) εἰς τὴν περιοχὴν Σουζουλοῦ (Susurluk), Ντερέκιοι (Derek), Ντεμιρ-Τὰς (Demirtach) χρησιμοποιοῦμένη εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ ὑποτομέως Τίμπος (Timbos) 30 χιλ. Α. Προύσσης. Πλὴν τῶν τμημάτων τῆς, ἡ Μεραρχία διέθετε ἐπὶ πλέον διὰ τὴν ἀμυναν τοῦ ὑποτομέως τὴν Ι Μοῖραν τοῦ Γ' Συντ. Πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ μίαν Πυροβολοχίαν τοῦ Βαρ. Πυροβολικοῦ.

Οὕτως εὐρίσκετο ἡ Μεραρχία, ὅτε ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1554 28]2]21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, τὸ Σ. Στρατοῦ θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μετὰ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ Ἐσκῆ Σεχῆρ (Eski-shehr) δι' ἀποκοπῆς ἢ ὑπερκεράσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἡμέρα ἐνώριεως τῆς προελάσεως ὠρίζετο ἡ 4η Μαρτίου.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ συμφώνως προγενεστέραις

(1) Ὁρα Σχ. 3. Προύσσα, Ἐσκῆ-Σεχῆρ (Δορὺλαιον).

διαταγαῖς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἡ Μεραρχία ἔδει τὴν ἐσπέραν τῆς 3ης Μαρτίου νὰ εὐρίσκηται συγκεντρωμένη εἰς τὴν περιοχὴν Μύλοι, Τίμπος (Timbos).

Πρὸς τοῦτο, διέταξα ὅπως αἱ Μονάδες τεθῶσιν εἰς κίνησιν διὰ ἕξ φαλάγγων διὰ τὸν χῶρον τῆς συγκεντρώσεως ὡς ἑξῆς :

1η φαλάγγ, 6ον Πεζικὸν Σύν)μα καὶ IIIγ Ὅρ. Χειρουργεῖον ἐκ Δεμίρ-Τὰς (Demiritach) εἰς Μύλους, διὰ δύο ἡμερῶν πορείας.

2α φαλάγγ, οἱ ἐν Προύσση (Brusa) Σχηματισμοὶ εἰς Μποσνάκ Κ. διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

3η φαλάγγ, 12ον Πεζ. Σύν)μα καὶ IIIα Ὅρ. Χειρουργεῖον ἐκ Σουζουρλου (Susurluk) εἰς Τίμπος (Timbos) διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

4η φαλάγγ, III Ἡμιλαρχία ἐξ Ἀδᾶ Κ (Ada K) εἰς Τίμπος (Timbos), διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

5η φαλάγγ, IIIα Μ. Ο. Πυρ)κοῦ III Μ. Συζυγαρχιῶν καὶ τὸ IIIβ Ὅρ Χειρουργεῖον ἐκ Μπαρά Κ. (Barak Keui), εἰς Μύλους, διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

6η φαλάγγ, IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἐκ Ντερέ Κ. (Dere K.) εἰς Γκιόλμπασι (Goulbashi), διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας.

Καὶ τέλος ἡ Ἀγέλη Σφαγίων ἐκ Προύσσης (Brusa) εἰς Μύλους, διὰ δύο ἡμερῶν πορείας.

Ἡμέρα ἐκκινήσεως, διὰ μὲν τὴν πρώτην φαλάγγα καὶ τὴν Ἀγέλην Σφαγίων ὁρίσθη ἡ 2α Μαρτίου, διὰ δὲ τὰς λοιπὰς φαλάγγας ἡ 3η Μαρτίου. Αἱ ἑτέρας διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ, ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν προέλασιν καὶ τὰ Γ' ἔφεδρον Χειρουργεῖον καὶ 6α ὄρ. τοιοῦτον, ἅτινα καὶ διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Σώματος νὰ μετασταθμεύσωσι παρὰ τοὺς Μύλους τὴν 2αν Μαρτίου.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας 1η Μοῖρα Πεδ. Πυρ)κοῦ Γ' Σύν)τος καὶ Πυρ)χία Βαρ. Πυρ)κοῦ ἐτίθεντο, συμφώνως διαταγῇ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς 3ης Μαρτίου, προκειμένου νὰ διατεθῶσιν εἰς ἄλλην Μεραρχίαν.

2 Μαρτίου

Συμφώνως ταῖς ἄνω διαταγαῖς, ἡ 1η φαλάγγ (6ον Πεζ. Σύνταγμα καὶ IIIγ Ὅρ. Χειρουργεῖον) ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ διὰ Κεστέλ (Kestel)

ὄτε ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1695]2—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ Στρατοῦ, ἐκδοθεῖσα κατόπιν σχετικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας δι' ἧς, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, ἀνεβάλλετο ἡ διαταχθεῖσα προέλασις καὶ συνεπῶς ἡ διαταχθεῖσα συγκέντρωσις τῶν Μεραρχιῶν.

Συνεπεῖα ταύτης, ἀνέστειλα τὴν περὶ συγκεντρώσεως τῆς Μεραρχίας διαταγὴν μου καὶ διέταξα ὅπως αἱ τεθεῖσαι εἰς κίνησιν ἤδη Μονάδες (βον Σύν. Πεζ., ΠΙγ Ὁο. Χειρ., Ἀγέλη Σφαγίων) παραμείνωσιν ἐν καταυλισμῷ εἰς Κεστέλ (Kestel).

3 Μαρτίου. Ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους, ἡ ἐν καταυλισμῷ παραμονὴ τῶν ἐν Κεστέλ (Kestel) Μονάδων ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὴν υἰεῖαν τῶν στρατιωτῶν, ἃν αὕτη παρετίνετο ἐπὶ μακρόν, δεδομένου, ὅτι ἐν Κεστέλ (Kestel) δὲν καθίστατο ἐφικτὴ ἡ ἐν ἐπισταθμείᾳ ἐγκατάστασις των, καὶ ἐπειδὴ ἀνεγνωρίσθη ἐν τῷ μεταξὺ δρομολόγιον ἄγον κατ' εὐθειᾶν ἐκ Δεμιρ Τὰς (Demirtash) εἰς Κεστέλ (Kestel), διέταξα, ὅπως τὸ βον Σύν. Πεζ. καὶ τὸ ΠΙγ Ὁο. Χειροῦργεῖον μετασταθμεύσωσι τὴν ἐσπέραν τῆς 3ης Μαρτίου εἰς Δεμιρ Τὰς (Demirtash) Καλασάνη (Kelessen), ὁπόθεν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀχθῶσι διὰ μιᾶς ἡμέρας πορείας εἰς Μύλου; εἰς πρώτην διαταγὴν μου. Αἱ Μονάδες αὗται ἐπεστάθμευσαν εἰς Δεμιρ Τὰς καὶ Καλασάνη (Kelessen) εἰς τὰς πρώτας ἐπισταθμείας των.

Ἡ ΠΙ Ἀγέλη Σφαγίων ἐπεστάθμευσεν εἰς Κεστέλ (Kestel).

4—6 Μαρτίου. Ἡ Μεραρχία παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της.

7 Μαρτίου. Τὴν 7ην Μαρτίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1924]7—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δι' ἧς ὠρίζετο ὡς ἡμέρα προελάσεως αὐτοῦ ἡ 10η Μαρτίου. Αἱ Μεραρχίαι, συμφώνως τῇ διαταγῇ ταύτῃ, ἔδει νὰ εὐρίσκωνται συγκεντρωμένοι τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης Μαρτίου εἰς τοὺς διὰ προγενεστέρων διαταγῶν ὀρισθέντας τόπους συγκεντρώσεως.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαταγῆς ταύτης, διέταξα, ὅπως αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας τεθῶσι τὴν 9ην Μαρτίου εἰς κίνησιν, ὡς εἶχε καθορισθῆ τοῦτο καὶ διὰ τὴν ματαιωθεῖσαν προγενεστέρων συγκέντρωσιν τῆς 3ης Μαρτίου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, ἡ 1η ἐκ-

κινοῦσα ἐκ Δεμίρ Τάς (Demirtash), Καλασάνη (Kelessen) τὴν 9ην Μαρτίου θὰ μετεστάθμευεν εἰς Μύλους αὐθημερόν.

Ἡ Ἀγέλη Σφαγίων διετάχθη ὁμοίως νὰ μετασταθμεύσῃ τὴν 9ην Μαρτίου ἐκ Κεστὲλ (Kestel) εἰς Μύλους.

Τὰ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας Γ' ἔφεδ. Χειρουργεῖον καὶ 6α Ὅρ. τοιοῦτον διετάχθησαν νὰ μετασταθμεύσωσιν εἰς Μύλους μετὰ τῆς 3ης φάλαγγος.

8 Μαρτίου.

Αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας προπαρασκευάσθησαν, ἵνα τὴν ἐπομένην τε-

θῶσιν εἰς κίνησιν.

Ἡ I Μοῖρα Πεδ. Πυρ]κοῦ διετάχθη, ὅπως συγκεντρωθῆ, παρὰ τοὺς Μύλους καὶ βορείως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τὴν ἐσπέραν τῆς 9ης Μαρτίου, ἵνα τὴν ἐπομένην κινηθῆ συμφώνως ταῖς διαταγαῖς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τιθεμένη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς X Μεραρχίας.

Ἡ εἰς Τίμπος (Timbos) Βαρ. Πυρ]χία ἔλαβε διαταγὴν νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν της ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

9 Μαρτίου.

Αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ διὰ τὸν ὀρισθέντα χῶρον

συγκεντρώσεως.

Τὴν 14ην ὥραν ἐπερατώθη ἡ συγκέντρωσις τῆς Μεραρχίας σταθμευσασῶν τῶν Μονάδων της ἐν καταλισμῶ ὡς ἑξῆς :

Στρατηγεῖον	εἰς Μπوسνάκ Κ.
2]39 Σύν. Εἰζώνων ἐν τῇ προκαλύψει εἰς Τίμπος (Timbos)	
III Ἡμιλαρχία	B. Τίμπος »
12ον Σύν)μα Πεζικοῦ	} N. Δ. Τίμπος »
IIIα Ὅρ. Χειρουργ.	
Λόχος Στρατηγεῖου	} Περὶ τὸ Μπوسνάκ Κ.
III Ἀπόσπ. Τηλ)τῶν	
IIIβ Μ. Ο. Πυρ]κοῦ	} Περὶ τὸ Γκιόλμπασι (Ceulbashi)
III Διλογ. Σκαπανέων	

βον Σύν)μα Πεζικοῦ
 IIIα Μ. Ὀρ. Πυρο)κοῦ
 III Μοῖρα Συζ)χιῶν
 IIIβ Ὀρ. Χειρουργ.
 IIIγ » »
 Γ' ἔφ. »
 βα Ὀρ. »
 Β' Οὐλ. Ὑγειον. Ὀρχου
 III Διμ. Διανομῶν
 III Ἀγέλη Σφαγείων

Περὶ τοὺς Μύλους καὶ Ν. τῆς ἀμα-
 ξιτῆς ὁδοῦ.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1958]8—3—21 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ἡ III Μεραρχία διετάσσετο, ὅπως τὴν ἐπομένην, 10ην Μαρτίου προελάσῃ ἀκολουθοῦσα τὴν ὁδὸν Τίμπος (Timbos), Ἀγιασμαῖ (Ayazma), Κούτς Κ. (Kuch), Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yorumuk) πρὸς Φουντουκλοῦ (Funduklu) καὶ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρόν, ὅπου τὸν συναντήσῃ, τὴν δὲ ἐσπέραν σταθμεύσῃ περὶ τὸ Φουντουκλοῦ (Funduklu). Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας ἐτίθητο καὶ μία Ἐπιλαρχία τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ μετὰ οὐλαμοῦ Πολυβόλων.

Ὡσα διελεύσεως ἐκ τῆς γραμμῆς προφυλακῶν ὠρίσθη ἡ 7η.

Συμφώνως προγενεστέρα διαταγῇ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν καὶ ἀναχορήγησιν ἐτίθητο ἐφοδιοπομπὴ Καμήλων μεταφέρουσα τριῶν ἡμερῶν τροφάς, νομὴν καὶ πυρομαχικά.

Συμφώνως τῇ ὡς ἄνω διαταγῇ τοῦ Σώματος, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 22 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν κίνησιν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπομένην. Διὰ ταύτης, ὠρίσα μίαν φάλαγγα μὲ ἐμπροσθοφυλακὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, IIIβ Μ. Ὀρ. Πυροβολικοῦ, III Διλοχίαν Σκαπανέων καὶ τὸ IIIβ Ὀρεινὸν Χειρουργεῖον ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Συνταγματάρχου Σουμπασόκου.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχία μετὰ τῆς Ἡμιλαρχίας, ἔλαβε τὴν ἐντολήν, ὅπως προπορεύηται τῆς φάλαγγος εἰς ἀπόστασιν 2—5 χιλιομ., ἀσφαλίζουσα ταύτην, καὶ ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις Ἀξιωματικῶν, μίαν μὲν πρὸς Τσαοῦς Κ. (Chauch), Χεμζέ Μπέη (Hemze Bey K.), Φουντουκλοῦ (Funduklu) καὶ ἑτέραν πρὸς Κούτς Κ. (Kuch), Γενῆ Γιουρούκ (Ye-

πί Yoyuk), Φουντουκλού (Fuduklu), με την έντολήν, ὅπως ἀναγνωρίσωσιν : 1ον) Ἐάν τὰ ὑψώματα Κούτς Κ. (Kuch), Μπογάζ Κ. (Boyaz K.) κατέχωνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, 2ον) Ἐάν ἡ γέφυρα Μπογάζ Κ. (Boyaz K.), καὶ αἱ γέφυραι μεταξὺ Τσαοῦς Κ. (Chauch) καὶ Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) κατέχωνται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκονται.

Ἐάν δὲ τὸ ἱππικὸν ἤθελε προσκρούσῃ ἐπὶ ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως πρὸ τοῦ Γάλλου (Koja Ch.) ποταμοῦ, διετάχθη νὰ ἐπιζητήσῃ, ὅπως ἀναγνωρίσῃ τὸ μέτωπον τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, πιεζόμενον δὲ ἰσχυρῶς, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀναγνώρισίν του, νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας καὶ νὰ ἐξέλθῃ, κατὰ προτίμησιν ἢ μὲν Ἐπιλαρχία δεξιᾶ, ἢ δὲ Ἡμιλαρχία ἀριστερᾶ, ἵνα καλύπτωσι τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας.

Ἐπισημοφυλακίᾳ, ὠρίσθη εἰς λόχος τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἀποσυρόμενον ἐν καιρῷ τῆς προκαλύψεως, θὰ κατελάμβανε τὴν ἐν τῇ φάλαγγι θέσιν του.

II. Μάχη Μπογάζκιοῦ.

10 Μαρτίου. Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν.

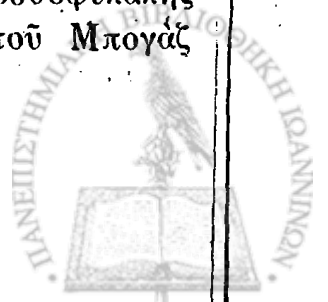
Ἡ Μεραρχία ἐβάδιζεν οὕτω μέχρι τῆς 11ης ὥρας, μὴ συναντήσασα ἐχθρικὴν ἀντίστασιν πλὴν ἐλαφρῶν τινῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, ἅτινα κατέχοντα τὰ ὑψώματα Κούτς Κ. (Kuch) καὶ Τσαοῦς Κ. (Chauch) ἔρριψαν πυροβολισμούς τινας ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν πρώτων τμημάτων ἡμῶν καὶ ἀπεσύρθησαν πρὸς Μπογάζ Κ. (Boyaz K.).

Τὴν 10.20' ὥραν ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ἀφίκετο εἰς Κούς Κ. (Kush), ὅπερ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Ἡ πρὸς Τσαοῦς Κ. (Chauch), ἀναγνώρισις ἀνέφερεν ὅτι, τὸ χωρίον εὐρέθη κενὸν ἐχθροῦ.

Ἡ πρὸς Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ἀναγνώρισις ἀνέφερεν ὅτι, τὰ Δ. τούτου ὑψώματα κατέχονται.

Τὴν 10.50' ὥραν τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς προσέκρουσαν ἐπὶ ἐχθροῦ ἀμυνομένου ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Μπογάζ

Κ. (Boghaz k) ὑψωμάτων μὲ προκεχωρημένα τμήματα Δ. τοῦ χωρίου.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακή, ἀναπτύξασα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τάγμα τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, βραδύτερον δὲ καὶ τὸ ἕτερον τοιοῦτον, ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα παραβιάζουσα τὴν γέφυραν τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) καταλάβῃ τὰ Α. αὐτοῦ ὑψώματα καὶ οὕτω καλίψῃ τὴν διὰ τῆς γεφύρας διάβασιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας. Διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς ἤθελεν ἀντιτάξει σθεναρὰν ἀντίστασιν ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K), καὶ ἵνα διευκολυνθῇ ἢ ἄνευ χρονοτριβῆς διάβασις τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου ποταμοῦ (Koja Ch) ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν, ἵνα συγχρόνως ἐνεργηθῇ ἐπίθεσις κατὰ τῆς γεφύρας Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) διὰ μικτοῦ Ἀποσπάσματος ἐξ ἑνὸς Συν)τος μιᾶς Πυρο)χίας καὶ τῆς εἰς τὴν διάθεσίν τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχίας.

Πρὸς τοῦτο, διέταξα τὴν συγχρότησιν τοῦ μικτοῦ Ἀποσπάσματος ἐκ τοῦ βίου Πεζικοῦ Συν)τος, τῆς Ἐπιλαρχίας, μιᾶς Πυρο)χίας τῆς IIIα Μ. Ὁρ. Πυροβολικοῦ καὶ τοῦ IIIγ Ὁρεινοῦ Χειρουργείου ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ βίου Συν)τος Ἀντισυνταγματάρχου Τσοχαντάρη, μὲ δρομολόγιον τὴν ὁδὸν Τσαοῦς Κ. (Chaush) Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) πρὸς Φουντουκλοῦ (Funduklu) καὶ μὲ τὴν ἐξῆς ἐντολήν :

«Διάβασις ἐνεργητικὴ τῶν παρὰ Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) γεφυρῶν. Ἐάν ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται ἰσχυρῶς, νὰ ἐπιζητήσῃ, προωθῶν τὴν Ἐπιλαρχίαν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης διὰ τινος πόρου, ἐφ' ὅσον τοῦτο καθίσταται δυνατὸν, νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν ἀμυνόμενον ἐχθρόν. Ἐάν, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ἀποσπάσματος Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθῇ ἔτι ἀμυνόμενος εἰς τὴν γέφυραν Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) τὸ ἀπόσπασμα ν' ἀποστείλῃ τὴν Ἐπιλαρχίαν μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ πολυβόλων πρὸς Μπογάζ Κ. (Boghaz K.), ἵνα διευκολύνῃ ἐκεῖθεν (Ἐνατ. τοῦ ποταμοῦ) τὴν διέλευσιν τῆς φάλαγγος. Μετὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) τὸ ἀπόσπασμα νὰ καταλάβῃ θέσεις ἰσχυρὰς Α. τῆς γεφύρας, καλύπτον τὴν ὁδὸν Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) καὶ ν' ἀναφέρῃ».

Τὴν 11 καὶ 45 ὥραν, ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε τὸ

Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς γεφύρας. Ὁ ἐχθρὸς, ὑποχωρῶν εἰς τὰ Α. τοῦ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψώματα, ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν γέφυραν ἵνα καταστρέψῃ ταύτην. Χάρις ὅμως εἰς τὴν σφοδρότητα τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποπερατώσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς γεφύρας, ἥτις οὕτω διεσώθη πλὴν μικροῦ τμήματος τοῦ καταστροφώματος, ὅπερ ἐκάη.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διέβησαν τὴν γέφυραν ὑπὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἤρξαντο ἐπιτιθέμενα κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν Α. Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψωμάτων ἐχθρικῶν θέσεων.

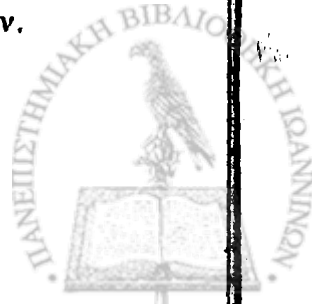
Κατόπιν τῆς ὑπὸ τῶν πρώτων τμημάτων τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς διαβάσεως τῆς γεφύρας Μπογάζ Κ. (Boghaz K.), ἐκλιπόντος τοῦ λόγου τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς γεφύρας Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), διέταξα τὸ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυν|ρχου Ἰζοχαντάρη συγκροτηθὲν μικτὸν ἀπόσπασμα, ὅπως μὴ συνεχίσῃ τὴν πορείαν του πρὸς Χεμζέ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.), πρὸς ἣν ἤρξατο μόλις κατευθυνόμενον, ἀλλὰ νὰ πορευθῇ μετὰ τῆς φάλαγγος τῆς Μεραρχίας καὶ εἰς τὴν κεκανονισμένην ἐν αὐτῇ θέσιν του.

Τὴν 12 καὶ 30' ὥραν, ὅτε ἐφάνη πλέον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο καμπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῶν Α. Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) ὑψωμάτων θέσεων του, διέταξα τὴν Ἐπιλαρχίαν καὶ τὴν Ἡμιλαρχίαν, ὅπως διαβαίνουσαι τὴν γέφυραν εὐθὺς ὡς καταστῆ τοῦτο δυνατὸν κατόπιν τῆς μερικῆς καταστροφῆς τῆς γεφύρας, συνεχίσωσι τὴν πορείαν των ἀκολουθοῦσαι τὸ κανονισθὲν δρομολόγιον.

Τὴν 13ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε καὶ τὰ Α. τοῦ Μπογάζ Κ. (Bogaz K.) ὑψώματα, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος πρὸς Α.

Ἡ δύναμις τοῦ ὑποχωρήσαντος ἐχθροῦ ὑπελογίσθη εἰς 500 ἄνδρας μετὰ δύο Ὀρειβατικῶν Πυροβόλων, τοῦτο δὲ ἐπεβεβαιώθη καὶ ἐκ πληροφοριῶν τοῦ χωρίου Μπογάζ Κ. (Boghaz K.).

Ἄμα τῇ καταλήψει τῶν ὡς ἄνω ὑψωμάτων ὑπὸ τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς, ἤρξατο ἡ διάβασις πρῶτον τοῦ Ἰπλικοῦ, καὶ εἶτα τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας διὰ τῆς γεφύρας, ἥτις ἐν τῷ μεταξύ ἐπεσκευάσθη ὑπὸ τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων.

Ἐπορεύθησαν οὖν οἱ ἄνθρωποι τῆς Μεραρχίας συνεχίσθη πρὸς Φουντουκλὸν (Fuduklu) ἄνευ περαιτέρω ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως.

Συμφώνως τῷ κανονισθέντι δρομολογίῳ, ἡ Μεραρχία ἠκολούθησεν ἐκ Μπογάζ Κ. (Boghaz K.) τὴν πρὸς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk), Φουντουκλὸν (Fuduklu) ὁδόν, ἣτις εἶναι ἡμιονική δι' ἐδάφους λίαν ἀνωμάλου καὶ μὲ πολὺν μεγάλας κλίσεις, ὥστε ἡ δι' αὐτῆς πορεία νὰ ᾔηται λίαν δυσχερῆς καὶ ἐπίπονος. Ἰδίως δὲ μεγίστας δυσκολίας παρουσίασεν, ἡ κατὰ τὰς μεγάλας ἀνωφειάς ἀνάβασις τῶν φορητῶν κτηνῶν.

Τὴν 18ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk), ἔνθα καὶ ἐστάθμευσεν ἡ Μεραρχία ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐν προφυλακαῖς μὲ γραμμὴν ἀντιστάσεως τὴν κορυφογραμμὴν τῶν Α τοῦ Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) ὑψωμάτων.

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες πέριξ τοῦ Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) ἐν καταυλισμῷ. Στρατηγεῖον εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk).

Λόγω τῆς ἐπιμηκύνσεως, ἣν εἶχε λάβῃ ἡ φάλαγξ ὡς ἐκ τοῦ ἀνωμάλου τῆς ἀκολουθηθείσης ἡμιονικῆς ὁδοῦ, τὰ τελευταῖα τμήματα τῆς Μεραρχίας ἀφίκοντο καὶ κατηυλίσθησαν εἰς Γενῆ Γιουρούκ (Yeni Yuruk) τὴν 22 ὥραν.

Διὰ τὴν λῆψιν τῆς διαταγῆς τῶν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην ἀπεστάλη, συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 2109]3 διαταγῇ του, ἀξιωματικὸς εἰς Χεμζὲ Μπέη Κ. (Hemze Bey K.).

Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς 24 ὥρας δὲν εἶχε ληφθῆ ἡ ἐν λόγῳ διαταγή, ἐξέδωκα τῇ 24.30' τὴν ὑπ' ἀρ. 28 Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ προέλασις θὰ ἐσυνεχίζετο τὴν ἐπομένην πρὸς τὴν περιοχὴν Κιντιολί (Kindirli). Τὴν ἔμπροσθοφυλακὴν θ' ἀπετέλει τὸ 6ον Συν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς IIIα Μ. Ὁρ. Πυρο)κοῦ τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων καὶ IIIγ Ὁρ. Χειρουργείου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυν)χου Τσοχαντάρη. Τὸ Ἴππικὸν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προπορεύηται τῆς φάλαγγος εἰς ἀπόστασιν 2 ἕως 5 χιλιομ. ἀσφαλιζόν ταύτην.

11 Μαρτίου. Τὴν 6ην ὥραν ἐλήφθη διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ πορευθῆ διὰ Κουγιὸν

(Κυουν) πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik). Ἡ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ἐπιλαρχία ἔδει ἀπὸ Ἀλμανζά (Almaja) νὰ διευθυνθῆ πρὸς Μπακράζ (Bakraz), ἀπειλοῦσα τὰς θέσεις τοῦ ἐν Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha) ἐχθροῦ καὶ καλυπτομένη τὴν ἐσπέραν ὀπισθεν προφυλακῶν VII Μεραρχίας.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης, διέταξα συμπληρωματικῶς, μόνον τὴν Ἐπιλαρχίαν, ὅπως ἀπὸ Ἀλμανζά (Almaja) διευθυνθῆ πρὸς Μπακράζ (Bakraz) μὲ τὴν ὑπὸ τῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ ὀριζομένην ἐντολήν, χωρὶς νὰ τροποποιήσω τὴν διαταγὴν μου ἐπιφυλασσόμενος, ὅπως ἐν καιρῷ διατάξω τὴν συνέχισιν τῆς προελάσεως καὶ πέραν τοῦ Κιντιρλί (Kindirli) πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), ἐφ' ὅσον θὰ ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο χρόνος.

Τὴν 6.20' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορεία, συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ Ἐπιχειρήσεων. Ἡ προέλασις τῆς Μεραρχίας συνεγίσθη χωρὶς νὰ συναντηθῆ πον ἐχθρική ἀντίστασις. Ἡ πορεία ἐγένετο ἐπὶ ἐδάφους σχετικῶς ὁμαλωτέρου ἢ τὴν προηγουμένην.

Τὴν 17 ὥραν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Κιντιρλί (Kindirli) ὅπου, ὡς μὴ διατιθεμένου χρόνου πρὸς συνέχισιν τῆς πορείας, διέταξα τὴν στάθμευσιν τῆς Μεραρχίας ὡς ἑξῆς :

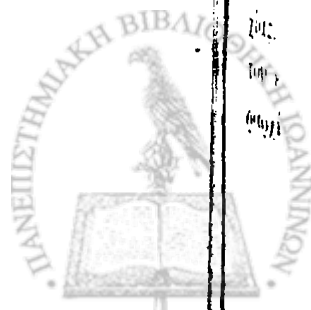
Τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ ἐν προφυλακαῖς ἐπὶ τῶν ὑψομάτων 4 χιλιομ. περίπου Α. τοῦ χωρίου Κιντιρλί (Kindirli).

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες ἐν καταυλισμῷ Α. Κιντιρλί (Kindirli). Στρατηγεῖον εἰς Κιντιρλί (Kindirli).

Ἡ Ἐπιλαρχία συμφώνως τῇ δοθείσῃ διαταγῇ, ἀπὸ Ἀλμανζά (Almaja) διηυθύνθη πρὸς Μπακράζ (Bakraz).

Καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ταύτας, ὁ καιρὸς λίαν εὐνοϊκὸς καὶ μόνον κατὰ τὴν νύκτα τὸ ψῦχος ἦτο σχετικῶς δριμύ.

Μὴ ληφθείσης τῆς διαταγῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἐπομένης, τὴν 23.30' ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 311 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, συμφώνως τῇ ὁποίᾳ, ἡ προέλασις θὰ ἐσυνεχίζετο πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ πέραν τούτου. Τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν θὰ ἀπετέλουν τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων μετὰ τῆς IIIβ Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ, τῆς III Διλοχίας Σκαπανέων καὶ τὸ IIIα Ὁρ. Χειρουργεῖον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Συν)ρχου Ζωῖτοπούλου.

Ἡ Ἡμιλαρχία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προπορεύηται τῆς φάλαγγος ἀσφαλίζουσα ταύτην.

12 Ματίου. Τὴν 6 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ.

1504]3 διαταγὴ ἐπιχειρήσεων Γ' Σώματος Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποία ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ προελάσῃ εἰς τὸ Σεῖγουντ (Seugud) καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν κατάληψιν τούτου, παραλαμβάνουσα ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν Χ Μεραρχίαν ἅπαν τὸ Πεδινὸν καὶ βαρὺ Πυρ)κὸν ὡς καὶ τὴν Πεδινὴν ἐφοδιοπομπὴν καὶ ἀφίνουσα εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) τὴν ἐφοδιοπομπὴν Καμήλων καὶ τὰ Γ' ἐφ. καὶ 6α Ὁρ. Χειρουργεῖα.

Ἡ πρὸ τῆς ἐκκινήσεως ἐκ περιοχῆς Προύσσης (Brusa) σχετικὴ θέσις τῆς III Μεραρχίας πρὸς τὰς ἑτέρας δύο τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε κατὰ τὴν προέλασιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ εὐρίσκειται ἡ III Μεραρχία μεταξὺ τῆς Χ καὶ VII. Συνεπεία ὅμως τῆς τελευταίας ταύτης τοῦ Σώματος Στρατοῦ διαταγῆς, μοιραίως εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik), θὰ ἐπήρχετο διασταυρώσεις τῶν δύο Μεραρχιῶν Χ καὶ III, ἦτις, ἀνευ ἀπολύτου ἀνάγκης, ἔδει ν' ἀποφευχθῆ. Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι οἱ λόγοι οἱ συνηγοροῦντες, ὅπως ἡ III Μεραρχία ταχθῆ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πτέρυγα, ἦσαν ἰσχυρότεροι τῶν μειονεκτημάτων, ἅτινα ἤθελον προέλθει ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν δύο Μεραρχιῶν εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik).

Ἡ Ταξιαρχία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν, ὅπως ἀκολουθοῦσα τὴν πρὸς Σεῖγουντ (Seugud) ἀμαξιτὴν ὁδὸν, ἐπιζητήσῃ τὴν προσβολὴν τοῦ δεξιοῦ ἢ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ. Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἐξέδωκα συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 31 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας τὴν ὑπ' ἀρ. 33 τοιαύτην, συμφώνως τῇ ὁποία, τὸ δρομολόγιον τῆς Μεραρχίας μετεβάλλετο ὡς ἑξῆς: Ὁρεινὴ ὁδὸς Κιντιρλί (Kidirli)—Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς πόλεως Μπιλετζίκ (Bilejik) ἢ δημοσίου ὁδὸς Μπιλετζίκ (Bilejik)—Γενὴ Κ. (Yeni K.) πρὸς Σεῖγουντ (Seugud). Τὸ Πεδ. Πυρ)κὸν ὠρίσθη, ὅπως καταλάβῃ θέσιν μεταξὺ τῶν δύο Σύν)των πεζικοῦ τοῦ Κυρίου Σώματος, τὸ δὲ Βαρὺ μετὰ τὸ Κύριον σῶμα καὶ πρὸ τῶν Μεταγ. Μάχης τῆς Μεραρχίας. Τὸ 6α Ὁρειν. Χειρουργεῖον διετάχῃ ὅπως, ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik), τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Χ Μεραρχίας, τὸ δὲ Γ' ἐφεδρον ἀναπτυχθῆ εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik),

συμφώνως προγενεστέρα διαταγῇ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος τῆς Μεραρχίας ἔλαβον τὴν ἐντολὴν νὰ σταματήσωσιν ἐν Μπιλεντζίκ (Bilejik) καὶ πρὸ τῆς διχαλώσεως μὲ τὴν δημοσίαν ὁδόν, ἔξερχόμενα ταύτης, ἵνα ἀφίσωσιν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν, συνεχίσωσι δὲ τὴν πορείαν των μετὰ τὴν διέλευσιν τῶν Μεταγ. Μάχης τῆς Χ Μεραρχίας καὶ πρὸ τῶν Μεταγωγικῶν Σώματος αὐτῆς.

Ὁ Ἐπιμελητὴς τῆς Μεραρχίας διετάχθη, ὅπως μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν ἐφοδιοπομπῶν μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Τὸ ΙΙΙ Τηλκὸν Ἀπόσπασμα ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐγκαταστήσῃ τηλκὸν κέντρον εἰς Μπιλεντζίκ (Bilejik).

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν συμφώνως ταῖς ἐκδοθείσαις διαταγαῖς, τὴν δὲ 10.30' ὥραν τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἔφθασαν εἰς Μπιλεντζίκ (Bilejik), ὅπου εἶχον ἀφικθῆ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ εἶχεν ἤδη διαβῆ τὴν γέφυραν τοῦ Ἀκιοῦ (Akeui), εὐρεθείσαν ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἡ μέγρι Μπιλεντζίκ (Bilejik) πορεία τῆς Μεραρχίας ἦτο ἀρχετὰ ἐπίπονος, τῆς ἀκολουθηθείσης ὁδοῦ οὔσης ἡμιονικῆς καὶ δι' ἐδάφους λίαν ἀνωμάλου καὶ βορβορώδους καὶ ἰδία κατὰ τὸ τμήμα Κιντιρλί (Kindirli) Τσακίρ—Μπουναρ (Chiakir Bunar).

Ἐπειδὴ ἡ Β.Λ. Μπιλεντζίκ (Bilejik) γέφυρα εἶχεν ὑποστῆ βλάβην, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ διάβασις τῶν βαρέων πυροβόλων, διετέθη εἰς λόχος τῆς ΙΙΙ Διλοχίας Σκαπανέων, ἵνα ἐπισχύσῃ ἕτερον λόχον τῆς Χ Διλοχίας Σκαπανέων ἐργαζόμενον διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς γεφύρας ταύτης.

Ἡ Μεραρχία συνέχισε τὴν πορείαν της, ἀκολουθοῦσα τὸ καθορισθὲν αὐτῇ δρομολόγιον διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλεντζίκ (Bilejik) πρὸς Σεῦγουντ (Seugud) χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐλαφρά τινα προκαλυπτικὰ τμήματα τοῦ ἐχθροῦ ἀπωθήθησαν ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, ἧτις προεπορεύετο, ἀκολουθοῦσα τὸ αὐτὸ δρομολόγιον.

Τὴν 13 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1514 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ὁρίσθη, ὅπως αἱ Μεραρχίαι σταθμεύσωσι κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 12ης ὡς ἐξῆς :

Ἡ III Μεραρχία περὶ τὸ Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Ἡ X Μεραρχία βορείως Νταμλάρ Κ. (Damlar).

Ἡ VII περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik).

Τὴν 16 ὥραν, ἡ ἔμπροσθοφυλακὴ ἀφίκετο εἰς Γενῆ Κ. (Yeni K.) ἔνθα ἐστάθμευσεν ἡ Μεραρχία ὡς ἑξῆς :

Τὸ 2|39 Σύν)μα Εὐζώνων ἐν προφυλακαῖς ἐπὶ τῶν ὑψομά-
των περὶ τὰ 2—3 χιλιομ. Ν. Α. Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Λί λοιπαὶ Μονάδες περὶ τὸ Γενῆ Κ. (Yeni K.).

Στρατηγεῖον εἰς Γενῆ Κ. (Yeni K.) ἐν καταυλισμῶ.

Τὸ βαρὺ Πυρ)κὸν φθάσας πρὸ τῆς Δ. τοῦ Γενῆ Κ. (Yeni K.)
γεφύρας ἐσταμάτησε, καθ' ὅσον ἡ γέφυρα αὕτη εἶχεν ὑποστῆ
μικρὰς τινὰς βλάβας, μὴ ἐπιτρεπούσας τὴν διάβασιν βαρέων
ὄχημάτων.

Τὴν 17 ὥραν ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1521|3
διαταγὴ τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς διετάσσετο ἡ Ταξιαρχία Ἴπι-
κοῦ, ὅπως προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις τῆς πρὸς Ἀβγκίν (Avghin)
καὶ πέραν τούτου, καθόσον «ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνου δεικνύουσι
προθέσεις ἐχθροῦ πρὸς ὑποχώρησιν καὶ πέραν Ἐσκῆ—Σεχῆρ
(Eskishehr)».

Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη διαταγὴ τοῦ Σώματος ὅπως αἱ Με-
ραρχίαι προσηθηθῶσιν ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὅσω τὸ δυνατὸν Νοτιώ-
τερον, ἡ III Μεραρχία πρὸς Ἀβγκίν (Avghin), ἡ X πρὸς Ἀκτσέ
—Μπουνάρ (Akche Bunar), καθόσον ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων
ἀνέφερον, ὅτι ἀποσύρεται ὁ ἐχθρὸς ταχέως πρὸς Ἐσκῆ—Σεχῆρ
(Eskishehr). Λόγω τῆς ὥρας καθ' ἣν ἐλήφθη ἡ ἀνωτέρω δια-
ταγὴ δὲν ἐξετελέσθη αὕτη.

Ἐπειδὴ μέχρι τῆς 24 ὥρας δὲν εἶχε ληφθῆ ἡ διαταγὴ Γ' Σ.
Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 35 διαταγὴν
Ἐπιχειρ. τῆς Μεραρχίας, ἵνα αὕτη συνεχίσῃ τὴν προέλασίν τῆς
τὴν ἐπομένην πρὸς Σεῖγούντ (Seugud), Ἀβγκίν (Avghin).
Ἐμπροσθοφυλακὴ, τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς IIIα Μ.
Ἐορ. Πυρ)κοῦ, τῆς III Διλοχ. Σκαπανέων (πλὴν τῶν τμημάτων
τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν γεφυρῶν) καὶ
τοῦ IIIβ Ἐορ. Χειρουργεῖου.

Ὁ καιρὸς ἐξηκολούθει καλός.

III. Μάχη Σείγούντ.

13 Μαρτίου. Τὴν 6.30 ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν, συνεχίζουσα τὴν προέλασιν της. Ἡ Μ. Βαρ. Πυροκοῦ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Χ Μεραρχίας, ἣν θὰ συνήντα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἄκιοι (A Keui), Κοῦρτ Κ. (Kurt Keui).

Τὴν 9 ὥρ. ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1540]3 διαταγὴ Σ. Στρατοῦ ὁρίζουσα περιοχὴν σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν 13ην τὸ Κιζιλ Σεράι (Kizil Serai). Τὴν 9.30' ὥραν ἡ Ταξιαρχία μὴ δυνηθεῖσα νὰ συνεχίσῃ τὴν προέλασιν της, ἐσταμάτησε 4 χιλ. Β. Δ. τοῦ Σείγούντ (Seugud) καθόσον ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ Πεζικοῦ ἐκ τῶν Β. Δ. τοῦ Σείγούντ (Seugud) ὑψομάτων.

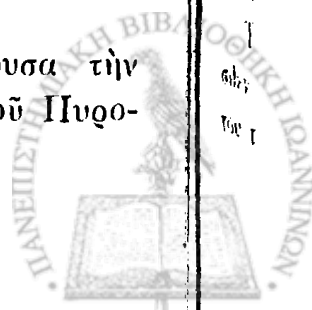
Κατόπιν τούτου, ἐγκαταστήσας τὸν σταθμὸν Διοικήσεώς μου παρὰ τὴν ὁδὸν Ν. Δ. Κουρὲ (Kure) καὶ περὶ τὰ 4 χιλ. Β. Δ. Σείγούντ (Seugud), διέταξα τὴν Ἐμπροσθοφυλακὴν, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐχθρικών θέσεων, τὴν I Μοῖραν Πεδινοῦ Πυροκοῦ (11]2 Πυροχία) νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τῶν πυρῶν της τὴν προχώρησιν τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς, τὰς δὲ λοιπὰς Μονάδας νὰ συγκεντρωθῶσι προκεκαλυμμένως ὅπισθεν τῆς λοφοσειρῆς 500 μέτρα Β. Δ. τοῦ Στ. Διοικήσεώς μου. Ἡ ἔμπροσθοφυλακὴ ν' ἀρχίσῃ τὴν προέλασιν μόνον, ἀμ' ὡς τὸ πυροβολικὸν καταλάβῃ θέσιν καὶ ἢ ἔτοιμον, ὅπως τὴν ὑποστηρίξῃ.

Εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐλήφθη περὶ τὴν 10ην ὥραν ἡ ὑπ' ἀριθ. 1531]3 διαταγὴ ἐπιχειρήσεων Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 1530]3 τοιαύτη τῆς 12ης Μαρτίου, δι' ἧς ὠρίζετο, ὅπως αἱ Μεραρχίαι παραμένωσιν εἰς τοὺς χθρῆσινους χώρους σταθμεύσεώς των, ἀναμένουσαι διαταγὰς.

Τὴν 11ην ὥραν ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἀναπτυχθεῖσα, ἐπετέθη κατὰ τῶν ὑψομάτων Σείγούντ (Seugud).

Τὴν 12ην ὥραν ἤρξατο βάλλουσα ἡ πρὸς πυροβόλησιν ταχθεῖσα I Μοῖρα Πεδινοῦ Πυροκοῦ.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ (12ον Συντ. Πεζ.), συνεχίζουσα τὴν προέλασιν της μὲ εὐρὸν σχηματισμὸν ὑπὸ πυρὰ ἐχθρικοῦ Πυρο-

βολικοῦ ἔκαμεν ἔναρξιν πυρῶν Πεζικοῦ τὴν 12.10' ὥραν. Τὴν 12.25' ὥραν διέταξα τὸ 6ον Πεζικὸν Σύνταγμα νὰ προχωρήσῃ ἐν καταλλήλῳ σχηματισμῷ ὀπίσω καὶ δεξιᾷ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντάγματος. Τὴν 13.30 ὥραν ἡ ἔμπροσθοφυλακὴ κατέλαβε κατόπιν σφοδρᾶς ἐπιθέσεως τὸ Σεῖγούντ (Seigud) καὶ τὰ ὑπερθεὶν αὐτοῦ ὑψώματα ἐφ' ὧν ἠμύνετο ὁ ἐχθρὸς. Ἡ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τούτων ἐχθρικὴ δύναμις, ἥτις, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν κατοίκων Σεῖγούντ (Seugud) ἀνήρχετο εἰς 1500 ἀνδρας (ἐξ ὧν 15 ἱππεῖς) μετὰ 3 πυροβόλων, ὑπεχώρησε πρὸς τὸ Ἀβγκίν (Avghin).

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σεῖγούντ (Seugud) ἡ Μεραρχία ἐξηκολούθησε τὴν προέλασίν της καλυπτομένη ὑπὸ τῆς Ἐμπροσθοφυλακῆς.

Ἡ Ἐμπροσθοφυλακὴ ἐξηκολούθησε τὴν προέλασίν της Ν. Σεῖγούντ (Seugud) ὑπὸ σφοδρὸν πῦρ ἐχθρικοῦ Πυροκοῦ, ἀνέλαβε δὲ τὴν μετὰ τῶν ἐχθρικών τμημάτων ἐπαφὴν περὶ τὰ 5 χιλίῳ. Ν. Α. τούτου.

Τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς μου ἐγκατέστησα 2 χιλιομ. Ν. Α. Σεῖγούντ (Seugud).

Τὴν 14.30' ὥραν ἐλήφθη δι' ἀεροπλάνου ἡ ὑπ' ἀριθ. 1543]3 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς διετάσσεται, ὅπως αἱ Μεραρχίαι μὴ κινηθῶσι τὴν 14ην Μαρτίου ἂν δὲν λάβωσι διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ. Στρατοῦ. Τὴν 18ην ὥραν ἔπαυσαν οἱ τυφεκισμοί. Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ διετάχθη νὰ ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς μάχης ἐπὶ τῶν θέσεων εἰς ἅς εὗρίσκετο, 5 χιλίῳ. Ν. Σεῖγούντ (Seugud). Τὸ 6ον Πεζ. Σύν)μα ἐτάχθη κλιμακωτῶς ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ 12ου Συν)τος Πεζ., ἵνα οὕτω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀσφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος καὶ καλύπτῃ ἐκ τοῦ πλευροῦ τούτου τὴν στάθμευσιν τοῦ ὑπολοίπου τῆς Μεραρχίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ καταλάβῃ θέσιν διὰ προβλεπομένην ἐνέργειάν του τὴν ἐπομένην.

Ἡ IIIα Μ. Ο. Πυροκοῦ καὶ αἱ I καὶ III Μοῖραι Πεδ. Πυροκοῦ διετάχθησαν νὰ παραμείνωσιν, ὅπου εὗρίσκοντο τεταγμένα πρὸς πυροβόλησιν.

Τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων κατηυλίσθη περὶ τὰ 1500 μ. ὀπισθεν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος ἀσφαλίζον δι' ἐνὸς τάγματός του τὴν Μεραρχίαν πρὸς δεξιά.

Ἡ III Ἡμιλαρχία καὶ ἡ III Διλοχ. Σκαπανέων καὶ τὸ IIIβ Ὅρ. Χειρουργεῖον παρὰ τὸν καταυλισμὸν τοῦ 2)39 Συν)-
τος Εὐζώνων ἔνθα καὶ ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας.
Ἡ μοῖρα Συζυγαρχιῶν τὸ IIIα καὶ τὸ IIIγ Ὅρ. Χειρουργ.
περὶ τὰ 2 χιλ. Ν.Α. Σεῖγούντ. Τὰ Μεταγ. Σώματος καὶ ἡ Ἐφο-
διοπομπὴ εἰς Σεῖγούντ (Seugud).

Προκειμένου τὴν ἐπομένην νὰ μὴ συνεχισθῇ ἡ προέλασις
ἄνευ διαταγῆς σχετικῆς τοῦ Σ. Στρατοῦ, διετάχθησαν τὰ ἐν προ-
φυλακαῖς μάχης Συντάγματα νὰ λάβωσι κατάλληλον διάταξιν,
ὅπως κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφύγωσι πᾶσαν πρόκλησιν τοῦ ἐχθροῦ
καὶ ἐμπλοκὴν εἰς ἀγῶνα.

IV. Μάχη Ἀβγκίν. 1η ἡμέρα.

14 Μαρτίου. Τὴν 4 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ.
1554]3 τηλική διαταγὴ τοῦ Γ' Σ.

Στρατοῦ, ὅπως ἡ III Μεραρχία ἐπιτεθῇ πρὸς Ἀβγκίν (Avghin)
Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehr). Ἡ X Μεραρχία δὲ ἐπετίθητο πρὸς
τὴν θέσιν Ἀκσέ-Μπουνάο (Akche Bunar), Ἀλῆ-Μπέη-Ντουζοῦ
(Ali Bey Duzu), Ποριὰ (Porya), Τσεκούο Χισάο (Chukur
Hissar), ἡ δὲ Ταξιαρχία Ἰπλικοῦ ἀνατολικότερον τῆς III Με-
ραρχίας.

Τὴν 6.20' ὥραν τὸ ἐχθρικὸν Πυροκὸν ἤρξατο βάλλον τὰ ἡμέ-
τερα τμήματα.

Τὴν 6.40' ὥραν διέταξα τὸ βον Πεζικὸν Σύνταγμα νὰ συγ-
κεντρωθῇ προκεκαλυμμένον ὀπίσω τοῦ 12ον, τὸ δὲ 2)39 ὀπίσω
τοῦ βον.

Τὴν 7 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1550]3 διαταγὴ Ἐπιχει-
ρήσεων Γ' Σ. Στρατοῦ κανονίζουσα τὰ τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὀρί-
ζουσα ὥραν ἐνάρξεως ταύτης τὴν ἡμέραν.

Τὴν 7.20' ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 45 διαταγὴν Ἐπιχειρή-
σεων, ὅπως συνεχισθῇ ἡ προέλασις ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν προέλασιν του πρὸς
τὰ ὑψόμενα Ἀβγκίν (Avghin).

Τὸ βον Πεζικὸν Σύν)μα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ 12ον Σύν)μα καὶ
μᾶλλον πρὸς τὸ ἀριστερόν.

Τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων ὀπισθεν τοῦ βου.

Ἡ III Δίλογ. Σκαπανέων μεταξὺ βου καὶ 2)39.

Τὸ Πυρ)κὸν καταλαμβάνον διαδοχικὰς θέσεις νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν κατασίγησιν τοῦ ἀντιπάλου Πυρ)κοῦ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν προχώρησιν τοῦ Πεζικοῦ.

Ἡ III Ἡμιλαρχία νὰ καλύπτῃ ἀμέσως τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ IIIβ Ὁρ Χειρουργεῖον μετὰ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Ὁ Λόχος Στρατηγεῖου καὶ τὸ Ἀπόσπασμα τηλεγραφητῶν μετὰ τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων.

Αἱ Συζυγαρχίαι καὶ τὰ IIIα καὶ IIIγ Ὁρ. Χειρουργεῖα μετὰ τὸ Ἀπ. Τηλεγραφητῶν. Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος εἰς Σεῖγουντ (Seugud) μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Ἀρξαμένης τῆς προελάσεως τῆς Μεραρχίας, ὡς αὕτη καθωρίσθη, τὸ 12ον Σύν)μα προσέκρουσεν ἐπὶ ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἀβγκίν (Avghin).

Τὴν 11.20' ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 46 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, ὅπως ἡ Μεραρχία ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ὡς ἐξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἔχον ἤδη ἀναπτύξῃ καὶ τὰ 3 τάγματα του νὰ ἐπιτεθῆ διὰ τῶν δύο δεξιᾶ ταγμάτων του κατὰ τῆς ἔναντι αὐτοῦ κορυφῆς, ἀποσύρον τὸ ἀριστερὸν τάγμα εὐθὺς ὡς τοῦτο ἀντικατασταθῆ ὑπὸ τοῦ βου Πεζικοῦ Συν)τος, ὅπως τὸ κρατήσῃ ὡς ἐφεδρεία τοῦ Συντάγματός του.

Τὸ βον Σύν)μα διετάχθη νὰ συγκεντρωθῆ ὀπίσω καὶ ἀριστερᾶ τοῦ 12ου Συν)τος, ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἀριστερὸν τάγμα αὐτοῦ εἰς ἃς θέσεις κατέχει τοῦτο, καὶ νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ὑψωμάτων 500 μ. βορείως τοῦ Ἀβγκίν (Avghin) μὲ κατεύθυνσιν πρὸς χωρίον Ἀβγκίν (Avghtn) καὶ τὰ ὑπερθεν ὑψώματα. Νὰ ἀφίση δὲ ἓνα Λόχον του εἰς τὰ Α. τῆς ὁδοῦ ὑψώματα, ἵνα φυλάττῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ 2)39 Σύν)ταγμα Εὐζώνων νὰ συγκεντρωθῆ ὀπίσω τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος προκεκαλυμμένον ἐν ἐφεδρεία.

Τὸ Πυρ)κὸν νὰ καταλάβῃ θέσεις, ὥστε νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ)κοῦ καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν προέλασιν τοῦ φιλίου Πεζικοῦ.

Τὰ Χειρουργεῖα διετέθησαν ὡς ἐξῆς : Τὸ IIIβ παρὰ τῷ 12ῳ Πεζικῷ Συν)τι, τὸ IIIγ παρὰ τῷ 6ῳ, καὶ τὸ IIIα παρὰ τῷ 2]39 Συν)τι Εὐζώνων.

Αἱ Μονάδες ἤρξαντο τὴν 12ην ὥραν κινούμεναι πρὸς λῆψιν προπαρασκευαστικῶν διατάξεων διὰ τὴν ἐπίθεσιν.

Τὸν σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐγκατέστησα παρὰ τὴν ὁδὸν καὶ περὶ τὰ 1800 μέτρα Β. Δ. Ἀβγκίν (Avghin).

Τὴν 14ην ὥραν παρετηρήθη κίνησις ἐχθρικῶν τμημάτων εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ διατάξῃ ἐν τάγμα του, ὅπως καταλάβῃ θέσεις ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Σ. Δ. Μεραρχίας ὑψωμάτων καὶ καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

Τὴν 15.15' ὥραν ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις τῶν 6ου καὶ 12ου Συν)των Πεζικῶν. Ὁ ἐχθρὸς, κατέχων τὰ ὑψώματα τοῦ Ἀβγκίν (Avghin) ὁργανωμένα ἀμυντικῶς διὰ χαρακωμάτων καὶ συματοπλεγμάτων, ἀμύνεται λυσσώδως.

Τὴν 16.30' ὥραν τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τάγματος δεξιᾶν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἀντεπίθεσιν, ἀπέκρουσε αὐτὴν διὰ τῆς λόγχης, εὐφρόνη δὲ πρὸ ἀδυναμίας νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν του. Τὸ 2]39 Σύνταγμα Εὐζώνων διετάχθη νὰ ἐνίσχυσῃ δι' ἐνὸς τάγματός του τὸ προσβαλλόμενον δεξιὸν τῆς Μεραρχίας.

Μέχρι τῆς 17ης ὥρας ὁ ἀγὼν ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῶν 6ου καὶ 12ου Συν)των Πεζικοῦ ἐξακολουθεῖ λυσσώδης, τοῦ ἐχθροῦ διατηροῦντος εἰσέτι τὰς θέσεις του, ὅτε ἐξεδηλώθη ἰσχυρὰ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ διευθυνομένη κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς Μεραρχίας. Τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν εὐρισκόμενον τάγμα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων (τάγμα Σαμαντᾶ) ἀπέκρουσε τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν συντρεχόμενον καὶ ὑπὸ τῶν πυρῶν Πολυβολαρχίας τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, εὐρισκομένης ἐπὶ τῶν νοτίως Ντουντὸς (Dudach) ὑψωμάτων καὶ κατεδίωξε τὸν ἐχθρὸν μέχρι ἀποστάσεως δύο χιλιομέτρων. Ἡ δύναμις τοῦ ὡς ἄνω ἐπιτεθέντος ἐξ ἀριστερῶν τμήματος ὑπελογίσθη εἰς ἓν Σύνταγμα περίπου.

Πρὸ τοῦ Μετώπου τοῦ ἀποκρούσαντος τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν τάγματος Σαμαντᾶ εὐφρόνησαν κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ περὶ τὰ 300 ἐχθρικὰ πτώματα

Τὴν 19ην ὥραν ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη ἡ μάχη.

Τὰ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ Συντάγματα Πεζικοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης εἰς ἄς θέσεις εὐρίσκοντο.

Τὸ εἰς τὸ 12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ διατεθὲν τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων παρέμεινεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συντάγματος τούτου. Τὸ II τάγμα 2|39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντὰ) ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ πλαγιοφυλάττῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν συνδεόμενον μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὸ ἐν ἐφεδρεία τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν του.

Ἡ Διλοχία Σκαπανέων ἤχθη ἀριστερᾷ τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυροκοῦ (τεταγμένη ὀπίσω τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως) ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς στήριγμα ταύτης καὶ νὰ συνδεθῇ πρὸς ἀριστερὰ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ II τάγματος 2|39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντὰ).

Τὸ Πυροκὸν παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις του τηροῦν τὰ στοιχεῖα βολῆς, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τὴν νύκτα ἐκτελέσῃ βολὴν φραγμοῦ πρὸ τοῦ Μειώπου τῆς Μεραρχίας.

Ἡ Ἡμιλαρχία ἐπανῆλθεν ὀπίσω τοῦ Εὐζωνικοῦ, καλύπτουσα διὰ φυλακίων τὴν ἐκ Δυσμῶν ἄγουσαν πρὸς Σεῖγούντ (Seugud) ἡμιονικὴν ὁδόν.

Οἱ Σχηματισμοί, εἰς ἄς θέσεις εὐρίσκοντο.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν, ὅπως ἀνεφοδιάζοντα κατὰ τὴν νύκτα τὰ σώματά των, ἐπανέλθωσιν εἰς ἄς θέσεις εὐρίσκοντο, ὅπου καὶ θὰ ἔμενον.

Τὴν 21ην ὥραν ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ συνεδέθη μὲ τὴν Μεραρχίαν δι' ἀξιωματικοῦ τῆς, ἠτήσατο δὲ ἀνεφοδιασμὸν πυρομαχικῶν Πεζικοῦ. Διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου ἐγνωρίσθη εἰς τὴν Ταξιαρχίαν, ὅτι τὴν ἐπομένην ἡ Μεραρχία θὰ συνέχιζε τὸν ἀγῶνα, παρεκλήθη δὲ ἡ Ταξιαρχία, ὅπως ἐξακολουθήσῃ καλύπτουσα τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

Μάχη Ἀβγκίν. 2α ἡμέρα.

15 Μαρτίου.

Τὴν πρωτὴν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀρ. 1586 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ δι' ἧς διετάσσετο ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ἐπιθέσεως, ἣτις καὶ ἤρξατο ἅμα

τῆ ἔφ ἐπὶ τῆ βάσει τῶν διὰ τῆς διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων τῆς προτεραίας καθορισθέντων. Ἡ Ταξιορχία Ἰππικοῦ εἶχεν ἥδη λάβῃ ἐντολὴν παρὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προστατεύσῃ τὸ ἀριστερόν τῆς παρατάξεως τοῦ Σώματος τούτου.

Ἄμα τῆ ἔφ, ἐπανελήφθη ὁ ἀγών. Τὸ ἄκρον δεξιὸν (1ου τάγμα 12ου Συντ.) προχωρῆσαν ἀφανῶς κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπιτεθὲν ἅμα τῆ ἔφ αἰφνιδιαστικῶς καὶ σφοδρῶς δι' ὄπλοβομβίδων καὶ χειροβομβίδων, κατέλαβε τὴν ἔναντι αὐτοῦ διὰ τριπλῆς σειρᾶς χαρακωμάτων ὠχυρωμένην ὑψηλὴν κορυφὴν (ἔφ' ἧς καὶ ἐχθρὸν παρατηρητήριον Πυροβολικοῦ).

Κατόπιν τῆς ὑπὸ τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 12ου Συντ)τος καταλήψεως τῆς κορυφῆς ταύτης διέταξα :

α) Τὸ 2|39 Σύν)μα Εὐζώνων, ὅπως, προωθῶν τὸ ἐν ἐφεδρεία τάγμα εἰς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, ἐπιτεθῆ διὰ τῶν δύο του ταγμάτων (1ου καὶ 3ου) καὶ τοῦ 1ου τάγματος τοῦ 12ου Πεζ. Συντ)τος, ὅπερ πρὸς τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, μὲ κυρίαν κατεύθυνσιν τὴν κορυφογραμμὴν τὴν ἀμέσως Δ. τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin) ὑπερκειμένην.

β) Τὸ 6ον Σύνταγμα, νὰ ἐπιτεθῆ συγχρόνως καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ χωρίον Ἀβγκίν (Avghin) καὶ τὰ Ν. τούτου ὑψώματα.

γ) Τὸ 12ον Σύν)μα, εὐθὺς ὡς τὰ 2|39 Σύν)μα Εὐζώνων καὶ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ κατορθώσωσι νὰ ἐπιτύχωσι τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν των, νὰ συγκεντρωθῆ ὡς ἐφεδρεία τῆς Μεραρχίας.

δ) Τὸ 2ον τάγμα 2|39 Σ. Εὐζ. (Σαμαντᾶ) νὰ παραμείνῃ ἐν τῆ θέσει του εἰς τὸ ἀριστερόν.

ε) Ἡ III Διλοχία Σκαπανέων νὰ παραμείνῃ ὡς στήριγμα τῆς IIIβ Μ. Ὁρ. Πυρ)κοῦ.

στ) Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Πυρ)κοῦ νὰ θέσῃ μίαν Ὁρ. Πυρ)χίαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 2|39 Συν, Εὐζώνων, διὰ δὲ τῶν λοιπῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μεραρχίας κατανέμων τοὺς στόχους.

Σταθμὸν Διοικ. τῆς Μεραρχίας ἐγκατέστησα 2 χιλιομ. Β. Δ. Ἀβγκίν (Avghin). Ἀρξαμένης τῆς ἐπιθέσεως, διεξάγεται ἔφ' ὄλου τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας λυσσώδης ἀγών.

Τὴν 8.20' ὥραν τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ ἔφθασε μέχρι τῆς

παρουφῆς τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin), ἐν τῷ ὁποίῳ ἠμύνετο ὁ ἐχθρὸς κατέχων χαρακώματα περιβάλλοντα τὸ χωρίον καὶ ἐνισχυμένα διὰ διπλῆς καὶ εἰς τινα σημεῖα τριπλῆς σειρᾶς συρματοπλεγμάτων καὶ διὰ πολυβολείων ἐγκατεστημένων ἐντὸς τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου καὶ πλαγιοφυλαττόντων τὰ ἐχθρικά χαρακώματα. Πλήν, φθάσαν πρὸ τῶν ἐχθρικῶν συρματοπλεγμάτων καὶ βαλλόμενον σφοδρῶς ὑπὸ διασταυρομένων πυρῶν Πολυβόλου κατὰ τε τὸ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρόν, εὐρίσκειται πρὸ ἀδυναμίας νὰ συνεχίσῃ τὴν προχώρησίν του.

Συγχρόνως τὸ δεξιόν, μαχόμενον λυσσωδῶς πρὸς κατάληψιν καὶ τῆς ἐτέρας κορυφῆς, διετάχθη, ὅπως ἐν ἡ περιπτώσει δὲν δυνηθῆ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του, ὀργανωθῆ ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν θέσεων ἃς κατέχει.

Τὴν 9 ὥραν, τὸ II τάγμα 2)39 Συν)τος Εὐζώνων (Σαμαντᾶ) διετάχθη νὰ συγκεντρωθῆ παρὰ τῇ IIIβ Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἐφεδρεία. Ὁ ἀγὼν εἰς τὸ δεξιὸν ἐξακολουθεῖ κρατερός. Ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται πεισματωδῶς, ἐνεργῶν λυσσωδεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις, ἀποκρουομένας ὑπὸ τῶν ἡμετέρων διὰ τῆς λόγχης.

Τὴν 11.50' ὥραν τὴν διοίκησιν τοῦ 2)39 Συν)τος Εὐζώνων ἀνέθεσα εἰς τὸν Ἀνι)χην τοῦ 6ου Πεζικοῦ Συν)τος Δροσινόν, τοῦ Διοικητοῦ Συν)ρχου Ζωῖτοπούλου τραυματισθέντος καὶ τοῦ διαδεχθέντος τοῦτον ἐν τῇ Διοικήσει Ἀνι)ρχου Σταμελάκου φονευθέντος. Τὴν 13 ὥραν ὁ ἀγὼν ἐκόπασε κατὰ τι μέχρι τῆς 14.10' ὥρας, καθ' ἣν τὸ δεξιὸν ἐπανάλαβε τὴν ἐπίθεσίν του,

Τὴν 14.20' ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἤρξατο βάλλον σφοδρῶς διὰ Πυρ)κοῦ τὸ δεξιὸν ἡμῶν ἀνακόψας τὴν προχώρησίν του. Τὸν ἐχθρικὸν βομβαρδισμόν ἐπηκολούθησαν ἀλλεπάλληλοι ἐχθρικά ἀντεπιθέσεις ἀποκρουσθεῖσαι διὰ τῆς λόγχης. Ταυτοχρόνως ἐνηργήθη ἀντεπιθέσεις κατὰ τοῦ 6ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἀποκρουσθεῖσα ἐπιτυχῶς.

Τὴν 15.30 ὥραν ἐχθρικὸν ἀεροπλάνον ἔρριψε βόμβας καθ' ἑνὸς λόχου τοῦ 6ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἐνὸς Χειρουργείου, καὶ κατὰ τοῦ ἀσυρμάτου τῆς Μεραρχίας, ἄνευ ἀποτελέσματος.

Μέχρι τῆς 18 ὥρας ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε κατὰ τοῦ δεξιοῦ 22 σφοδρᾶς ἀντεπιθέσεις, ἀποκρουσθεῖσας διὰ τῆς λόγχης.

Ἡ διαγωγή τῶν στρατιωτῶν ἡμῶν, μαχομένων ἐναντίον πολὺ ὑπερτέρων δυνάμεων, ὑπῆρξεν ἀξιοθαύμαστος.

Περὶ τὴν ἐσπέραν, ἤρχισε νὰ παρατηρῆται μεγίστη ἔλλειψις πυρομαχικῶν Πεδ. Πυροκοῦ καὶ ἰδία Ὀρειβατικοῦ.

Τὴν 18ην ὥραν, ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη ἡ μάχη.

Τὰ Συν)ματα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων διετάχθησαν νὰ παραμείνωσι τὴν νύκτα ἐν προφυλακαῖς μάχης, εἰς αἷς κατεῖχον θέσεις, βελτιοῦντα ταύτας καταλλήλως, καὶ αἷς ἔδει νὰ τηρήσωσι πάση θυσίᾳ. Τὸ εἰς τὸ δεξιὸν τάγμα τοῦ 12ου ἔξακολουθεῖ παραμένον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐζωνικοῦ.

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν Συνταγμάτων εἶχον δημιουργηθῆ κενά, διέταξα νὰ κλεισθῶσι ταῦτα διὰ φυλακίων καὶ νὰ καλυφθῶσι τὰ πλευρὰ τῶν εἰς τὰς πτέρυγας Συν)μάτων.

Ἡ III Διλοχία Σκαπανέων μεθ' ἐνὸς λόχου καὶ μιᾶς δίμοιρίας πολυβόλων τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ κατέλαβε θέσιν παρὰ τῇ ΠΙΒ Μ. Ὀρ. Πυροκοῦ ὡς στήριγμα ταύτης καὶ ἵνα καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν θέσιν ἐνθα τὴν προτεραιάν εὐρίσκετο τὸ ἐν ἐφεδρείᾳ τάγμα τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων.

Ἡ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Εὐζωνικοῦ Ὀρειβ. Πυροχία ἐπανῆλθε κατὰ τὴν νύκτα παρὰ τῇ Μοίρᾳ της. Αἱ λοιπαὶ Πυροχίαι παρέμειναν τεταγμέναι εἰς τὰς θέσεις των, λαβοῦσαι ἐντολὴν ὅπως τηρήσωσι τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν βολῆς φραγμοῦ πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἂν ἤθελε παρουσιασθῆ ἀνάγκη.

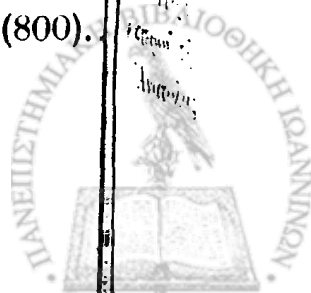
Ἡ III Ἡμιλαρχία, ἥτις κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας εἶχεν ἀχθῆ ὀπίσω τοῦ τάγματος Σαμαντᾶ (ἀριστερὸν πλευρὸν), ἀπεσύρθη εἰς τὴν αὐτὴν ἦν καὶ τὴν προτεραιάν θέσιν.

Αἱ λοιπαὶ μονάδες παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν νὰ ἐφοδιάσωσι τὴν νύκτα τὰ Σώματά των, μεθ' ὃ ἐπανέλθωσιν εἰς Σεῖγούντ (Seugd).

Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπῆρξαν ἀρκετὰ σοβαραί.

Αἱ εἰς ἀξιωματικοὺς τοιαῦται μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 15ης Μαρτίου ἀνήρχοντο εἰς 60 ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν 12 νεκροὶ καὶ 48 τραυματαί, αἱ δὲ εἰς ὀπλίτας ὑπερέβαινον τοὺς ὀκτακοσίους (800).

Μάχη 'Αβγκίν. 3η ημέρα.

16 Μαρτίου. Τὴν ἑθνην προῶν ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε σφοδροτάτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ἀποκρουσθεῖσαν ἐπιτυχῶς δι' ὄπλοβομβίδων, χειροβομβίδων καὶ διὰ τῆς λόγχης.

Τὴν νύκτα ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 1591, 1893, 1899, διαταγαὶ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἡμέρας ταύτης. Συμφώνως ταῖς ἐν λόγῳ διαταγαῖς, ἡ III Μεραρχία ἔδει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα, ἡ δὲ X Μεραρχία ἐπιτιθεμένη καὶ καταδιώκουσα τὸν ἐχθρὸν πρὸς Ποριὰν (Porja) νὰ στραφῇ δι' ἀναλόγου δυνάμεως πρὸς Ἀνατολὰς καὶ νὰ τεθῇ πρὸς τὴν διεύθυνσιν Τσερνὶ (Cherni), Οὐτούκιοϊ (Utu K.).

Ἐπίσης, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1597 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, δι' ἧς ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγαῖς τῆς III Μεραρχίας.

Ἐπειδὴ δὲν κατωρθώθη νὰ ἐξευρεθῇ ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ ὄδευσις, ὅπως προσελάσῃ αὐτὴ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς Μεραρχίας λόγῳ τοῦ ἀποτόμου τοῦ ἐδάφους, διετάχθη, ὅπως ἀφίνουσα εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας μίαν ἐπιλαρχίαν μετ' οὐλαμοῦ πολυβόλων ἀχθῇ δεξιᾷ μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως,

α) Συνδέσῃ τὴν III Μεραρχίαν μετὰ τῆς X.

β) Προσβάλλῃ τὸν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἀμυνόμενον ἐχθρὸν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, προσπαθοῦσα ν' ἀποκόψῃ τοῦτον ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ καλυφθῇ ὀπίσω τοῦ ἀριστεροῦ τῆς X. Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας ἐτέθη εἰς οὐλαμὸς Ὁρ. Πυρκοῦ, τῆς ἐφίππου Πυρρχίας παραμενούσης ὑπὸ τὰς διαταγαῖς τῆς Μεραρχίας. Λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν καὶ τῆς κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν, δὲν ἠδυνήθησαν τὰ Συντάγματα ν' ἀναλάβωσι σοβαρὰν ἐπίθεσιν, ἥτις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υποστηριχθῇ καὶ ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ Πυρκοῦ ἐλλείψει πυρομαχικῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ ἀγὼν περιορίσθη εἰς κατατριβήν.

Περὶ τὴν 11 ὥραν, τὸ δεξιὸν ἡμῶν συνεδέθη μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς X Μεραρχίας, ἥτις εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ στραφῇ πρὸς Ἀνατολὰς.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὰ Συν)τα καὶ ἰδίως τὸ ἀριστεροῦ εὐρισκόμενον θον Πεζικόν, ὅπως ἀναπτύσσοντα πᾶσαν δυνατὴν δραστηριότητα, ἀπασχολήσωσι καὶ καθηλώσωσι τὸν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας ἐχθρὸν διὰ τῶν πυρῶν των, ἵνα οὕτω μὴ μεταφεροῦσιν ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου ἡμῶν κατὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Οὕτω, μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐξηκολούθησεν ὁ ἀγὼν κατατριβῆς καὶ ἐπελθόντος τοῦ σκότους, διεκόπη οὗτος. Τὰ Συν)τα ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης. Τὸ θον Σύν)μα Πεζ. διετάχθη νὰ μεριμνήσῃ, ὅπως καλύψῃ τὸ ἀριστερόν του πλευρόν. Τὸ δὲ 2)39 Εὐζώνων, ὅπως συνδεθῇ δεξιᾷ μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἡ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Εὐζωνικοῦ ὄρειβ. Πυρ)χία, ἥτις κατὰ τὴν ἡμέραν εἶχεν ἀχθῆ ὀπίσω τοῦ Συν)τος τούτου, ἐπανῆλθε καὶ αὐθις κατὰ τὴν νύκτα παρὰ τῇ Μοίρα της. Αἱ λοιπαὶ Πυρ)χίαι εἰς τὰς θέσεις των. Ἡ Ἡμιλαρχία ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐτήν, ἣν καὶ προτεραίαν θέσιν. Ὁμοίως ἡ Ἐπιλαρχία ἐκαλύφθη ὀπίσω τῶν προφυλακῶν τῆς Μεραρχίας.

Ἡ δилоχ. Σκαπ. μεθ' ἑνὸς λόχου καὶ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 2ου τάγματος 2)39 Συν. Εὐζ. (Σαμαντᾶ) παρὰ τῇ ΠΙβ Μ. Ο. Π ὡς στήριγμα αὐτῆς καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τάγματος εἰς τὴν αὐτήν, ἣν καὶ τὴν προτεραίαν θέσιν.

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματα εἰς Σεῖγουντ (Seugud).

Τὴν 23 ὥρ. ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1627 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπως ἡ Μεραρχία τὴν ἐπομένην ἐπιτεθῇ δραστηρίως κατὰ τῶν ἐχθρικῶν θέσεων ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς Χ.

Μάχη Ἀβγκίν. 4η ἡμέρα.

17 Μαρτίου.

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ Σ.

Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 62

διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας, κανονίζουσας, τὰ τῆς ἐπιθέσεως ὡς ἑξῆς :

α) Τὸ δεξιὸν νὰ ἐπιτεθῇ με 2 τάγματα Εὐζώνων καὶ 1 τάγμα τοῦ 12ου Πεζ. Συν)τος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου

Σουμπασάκου, ὅστις ἐξουσιοδοτήθη, ὅπως χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ δεξιὸν ὡς ἐφεδρείαν αὐτοῦ καὶ ἐν τῶν ταγμάτων τοῦ κέντρου ἐφ' ὅσον ἤθελε κρίνει, ὅτι δύναται ν' ἀποσυρθῇ τοῦτο ἐκ τοῦ κέντρου. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνταγματάρχου Σουμπασάκου ἐτέθη καὶ ἡ κατὰ τὴν προτεραίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζ. ὁρ. Πυρ)χία. Ὡς στήριγμα τῆς Πυρ)χίας ταύτης ἐδόθη εἰς λόχος μετὰ διμ. πολυβόλων ἐκ τοῦ ἐν ἐφεδρεία τάγματος τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων.

β) Τὸ κέντρον (II τάγμα τοῦ 12ου) νὰ παραμείνῃ ἀκίνητον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)ρχου Σουμπασάκου, ὑποστηρίζον διὰ τῶν πυρῶν του τὴν ἐπίθεσιν τοῦ δεξιοῦ.

γ) Τὸ ἀριστερὸν (6ον Συν)μα Πεζ.) νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin) καὶ τῶν ὑπερθεν τοῦ χωρίου ὑψωμάτων.

δ) Τὸ Πυροβολικὸν νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπίθεσιν καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην.

ε) Ἡ Ἐπιλαρχία μετὰ τῆς Ἡμιλαρχίας νὰ καλύπτωσι τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας.

στ) Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐνέργειάν της μετὰ τῆς X Μεραρχίας ἐπιτιθεμένη κατὰ τῶν νότων τοῦ Ἀβγκίν (Avghin).

ζ) Τὸ ἐν ἐφεδρεία τάγμα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων (μεῖον ἐνὸς λόχου μετὰ μιᾶς διμοιρίας Πολυβόλων, διατεθέντων ὡς στήριγμα τῆς εἰς τὸ δεξιὸν Πυρ)χίας) μετὰ τῆς III διλοχίας Σκαπανέων παρὰ τῇ IIIβ M. O. Πυρ)κοῦ ὡς στήριγμα αὐτῆς καὶ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ.

η) Ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως ἤθελεν ὁρισθῇ διὰ νεωτέρας διαταγῆς προκειμένου, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ Συν)τα καὶ τὸ Πυρ)κὸν νὰ ἐτοιμασθῶσι διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἀφ' ἑτέρου δέ, νὰ ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξὺ συνεννόησις καὶ μετὰ τῆς X Μεραρχίας.

Ἐπειδὴ τὰ εἰς τὸ δεξιὸν τάγματα τοῦ 2]39 Συν)τος Εὐζώνων εἶχον δοκιμασθῆ, διετάχθη τὸ ἐν ἐφεδρεία τάγμα, ὅπως ἀγόμενον εἰς τὸ δεξιὸν ἀντικαταστήσῃ τὸ ἐν τῶν ἐκεῖ ταγμάτων, ὅπερ, ἅμα τῇ ἀντικαταστάσει του, θὰ συνεκεντροῦτο ὀπίσω ἐν ἐφεδρεία.

Τὴν 10.30' ὥραν ἀφίκετο ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς X Μεραρχίας πρὸς συνεννόησιν διὰ τὸν συνδυασμὸν τῆς ἐπιθέσεως τῶν δύο Μεραρχιῶν καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐκάστη τῶν

Μεραρχιών, ἅμα ὡς ἐτοιμασθῆ, εἰδοποίηση περὶ τούτου τὴν ἑτέραν.

Ἐπειδὴ ἡ δύναμις τῶν εἰς τὸ δεξιὸν ταγμάτων εἶχε μειωθῆ μεγάλως λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν, διέταξα, ἵνα καὶ τὸ ἀντικατασταθιζόμενον τάγμα τοῦ Εὐζωνικοῦ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν)ρχου Σουμπασάκου.

Οὕτως, ἡ Μεραρχία εὐρέθη ἔχουσα καὶ τὰ τρία Συν)τά της συμπαρατεταγμένα μὲ ἀνεπτυγμένα ὅλα τὰ τάγματά των ἐν γραμμῇ, καὶ συνεπῶς δὲν διέθετε οὐδὲν τμημα ὡς ἐφεδρείαν, εἰμὴ τὴν διλοχίαν τῶν Σκαπανέων (δύναμις 200 περίπου τυφεκίων). Ἐν τῷ μεταξύ, τραυματισθέντος τοῦ ἀντ)ρχου Δροσιννοῦ, τὴν Διοίκησιν τοῦ 2|39 Συν)τος Εὐζώνων ἀνέλαβεν ὁ ταγματάρχης Σαμαντᾶς, ἥτοι ὁ 4ος ἀναλαμβάνων τὴν Διοίκησιν τοῦ ἰδίου Συντάγματος, τῶν προηγουμένων τριῶν διαδεχθέντων ἀλλήλους Διοικητῶν τεθέντων ἐκτὸς μάχης (ἐνὸς φρονευθέντος καὶ δύο τραυματισθέντων). Τὴν 11ην ὥραν ἀφίκετο ἐνισχυτικὸν ἀπόσπασμα ἐκ 300 ἀνδρῶν διανεμηθέντων εἰς τὰ Συν)τα 12ον καὶ 2|39, μεθ' ἐνὸς λόχου τῆς Χ Μεραρχίας προσκολληθέντος εἰς τὸ 2|39 Σύν. Εὐζ. Ἐκ τούτων, οἱ ἄνδρες τοῦ ἐνισχυτικοῦ ἀποσπάσματος λιποτάχται καὶ ἀνυπότακτοι, μὴ τυχόντες οὐδεμιᾶς ἐκπαίδευσως, οὐδ' ἔχοντες ἐκτελέσει ποτὲ βολὴν δὲν ἐγνώριζον οὔτε τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου των.

Ληφθεῖσης τῆς ὑπ' ἀριθ. 1625 διαταγῆς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, διετάχθη, συμφώνως τῇ διαταγῇ ταύτῃ, νὰ ἀχθῆ πρὸς Μπόζ-Ἐγιοῦκ (Boz-Euyuk) διατάσσουσα τὸν παρ' αὐτῇ οὐλαμὸν Ὁρειβ. Πυρ)κοῦ νὰ ἐπανέλθῃ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ καὶ ἀφίνουσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας τὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν Ἐπιλαρχίαν μετ' οὐλαμοῦ Πολυβόλων.

Μέχρι τῆς 12 καὶ 30 ὥρας, καίτοι ἐπεξητήθη σύνδεσμος τῆς Χ Μεραρχίας διὰ τοῦ ὀπτικοῦ, δὲν ἐπετεύχθη οὗτος.

Τὴν 14ην ὥραν, ἐλήφθη ραδιοτηλεγράφημα τῆς Χ Μεραρχίας, δι' οὗ καθίστατο γνωστόν, ὅτι ὤρισεν ὥραν ἐνάροξως τῆς ἐπιθέσεώς της τὴν (13ην) δεκάτην τρίτην.

Κατόπιν τούτου, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 63 διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, δι' ἧς ὤρισα ὥραν ἐνάροξως προπαρασκευῆς Πυρ)κοῦ τὴν 14.50', ὥραν δὲ ἐνάροξως τῆς ἐπιθέσεως τὴν 14.55'.

Τὴν 14.55' μετὰ πεντάλεπτον προπαρασκευὴν τοῦ Πυρ)κοῦ,

ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις. Τὸ δεξιὸν κατέλαβε διὰ τῆς λόγχης μαστὸν εὐρισκόμενον Ν. Δ. τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς. Τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν βον Σύν)μα Πεζικοῦ, ἀναπτύξαν καὶ τὰ τρία τάγματα του, κατέλαβε τὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Ἀβγκίν (Avghin) εἰσδύσαν καὶ ἐντὸς τοῦ χωρίου τούτου, καὶ τὴν Α. αὐτοῦ λοφοσειρᾶν κατόπιν σφοδροῦ ἀγῶνος καὶ μεγάλων ἀπωλειῶν.

Ἡ Χ Μεραρχία κατέλαβε ὑψηλὸν λόφον κείμενον Ν. τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς.

Μέχρι τῆς 17ης ὥρας ὁ ἀγὼν ἐξακολουθεῖ λυσσώδης καὶ ἀμφίροπος. Τὸ Πυροβολικὸν μας εὐρέθη καὶ αἰθίς πρὸ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν, ἀδυνατοῦν οὕτω νὰ ὑποστηρίξῃ ἐπαρκῶς τὸ μαχόμενον Πεζικόν. Ἐνεκα τούτου διετάχθη, ὅπως βάλῃ μόνον ὁσάκις ἐξεδηλοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀντεπιθέσεις.

Τὴν 17ην ὥραν, ἡ Χ Μεραρχία πιεσθεῖσα, ἐγκατέλειπε τὸν παρ' αὐτῆς καταληφθέντα κωνοειδῆ λόφον. Κατόπιν τούτου, τὸ δεξιὸν τῆς III Μεραρχίας βαλλόμενον σφοδρώτατα κατὰ μέτωπον καὶ κατὰ πλευρὸν ὑπὸ πυρῶν βαρέως Πυρο)κοῦ καὶ μὴ ὑποστηριζόμενον ἐπαρκῶς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ ἐλλείψει πυρομαχικῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς ἀρχικὰς του θέσεις.

Ἀπὸ τῆς 18 καὶ 40' ὥρας ὁ ἀγὼν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐκόπασε, διακοπέισης τῆς μάχης.

Τὰ Συντάγματα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκοντο, καὶ ἃς διετάχθησαν νὰ ὀργανώσωσι καταλλήλως δι' ἐνδεχομένην ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τὴν νύκτα, καὶ νὰ τηρήσωσι τὰς θέσεις ταύτας πάση θυσίᾳ.

Τὸ Πυροβολικὸν εἰς τὰς θέσεις του.

Εἰς λόχος τῆς διλοχίας Σκαπανέων παρὰ τῇ III β Μ. Ο. Πυρο)κοῦ, ὁ ἕτερος λόχος εἰς τὴν θέσιν ἐνθα τὴν προτεραιάν τὸ τάγμα τῆς ἐφεδρείας.

Ἡ Ἐπιλοχία καὶ ἡ Ἡμιλοχία ἐπανῆλθον εἰς τὰς αὐτὰς ὡς καὶ τὴν προτεραιάν θέσεις.

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματα εἰς Σεῖγούντ (Seugud).

Αἱ ἀπώλειαι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην σοβαραὶ ἰδίως εἰς Ἀξιωματικούς. Τὸ Πυρο)κὸν ἀπέμεινε σχεδὸν ἄνευ πυρομαχικῶν.

Μάχη Ἀβγκίν. 5η ἡμέρα.

18 Μαρτίου. Ἡ Χ Μεραρχία πεισθεῖσα ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, συνεπτύχθη πρὸς Ντουῖς Ντάγκ (Duz Daglı), Γκιουναρίκ (Gunyarık).

Ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς Μεραρχίας ἀγὼν κατατριβῆς, δεδομένου, ὅτι μετὰ τὴν σύμπτωξιν τῆς Χης καὶ τῶν ἀπωλειῶν τῆς προτεραιίας, δὲν καθίστατο ἐφικτὸν νὰ ἐπαναληφθῇ δραστηρία ἐπίθεσις.

Ἀρίσκειτο μία διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Μεραρχίας. Αὕτη ἐτάχθη παρὰ τῇ III β Μ. Ο. Πυρ)κοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ περὶ τὴν 10ην ὥραν.

Ἡ Ἐπιλοχία ἤχθη καὶ αὐθις εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας τὴν 10.50' ὥραν μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀπειλήσῃ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἤρξατο ἐνοχλῶν τὸ ἀριστερὸν τῆς Μεραρχίας.

Τὴν 14.30' ὥραν ἐχθρική ἀντεπίθεσις κατὰ τοῦ δεξιοῦ ἀπεκροῖσθη διὰ τῆς λόγχης. Κατόπιν τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐκδηλωθεισῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν τῆς Μεραρχίας, ἦτις εἶχεν ἀνεπτυγμένα καὶ τὰ τρία Συντάγματα Πεζικοῦ, καὶ ἰδία κατόπιν συμπτύξεως τῆς Χ Μεραρχίας, διέταξα τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν εὐρισκόμενον 6ον Σύν)γμα Πεζικοῦ, ὅπερ κατέχον τμῆμα τοῦ χωρίου Ἀβγκίν εὐρίσκειτο λίαν προβλημένον, ὅπως κατὰ τὴν νύκτα συμπτύχθῃ καὶ καταλάβῃ τὴν ἀνατολικὴν ἐπέκτασιν τῆς λοφοσειραῖς ἐφ' ἧς καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, ἵνα οὕτω εὐθυγραμμισθῇ ἀφ' ἐνὸς τὸ ἐν γένει μέτωπον τῆς Μεραρχίας, καλυφθῇ δ' ἀφ' ἐτέρου τὸ ἀριστερόν της πλευρόν.

Τὴν 18ην ὥραν, διακοπείσης τῆς μάχης, τὰ Συν)τα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων ἐγκατέστησαν προφυλακὰς μάχης.

Ἐκ τοῦ Πυρ)κοῦ παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των ἡ III β Μ. Ο. Πυροβολικοῦ ἔχουσα μίαν πυρ)χίαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συν)ρχου Σουμπασάκου καὶ μίαν πεδινὴν Πυρ)χίαν, αἵτινες καὶ παρέλαβον τὸ σύνολον τῶν ὑπαρχόντων ἐλαχίστων βλημάτων. Αἱ λοιπαὶ πυρ)χίαι ἀπεσύροθησαν κατόπιν διαταγῆς μου, ὅπισθεν τῶν νοτιανατολικῶν καὶ ἀμέσως ὑπερχειμένων τοῦ Σεῖγούνη

ὑψωμάτων, ὡς μὴ δυνάμεναι νὰ συντρέξωσι τὴν Μεραρχίαν καθ' ὃ ἄνευ βλημάτων.

Ἡ διλοχία Σκαπανέων παρὰ τῇ IIIβ Μ. Ο. Πυροκοῦ.

Ἡ διλοχία τοῦ 5ου Συν)τος Πεζικοῦ ἔνθα κατὰ τὴν 16ην τὸ τάγμα τῆς ἐφεδρείας.

Ἡ Ἐπιλαρχία καὶ ἡ Ἡμιλαρχία εἰς αἷς καὶ τὴν προτεραιάν θέσεις.

Ἡ III Μ. Συζυγαρχιῶν εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, πλὴν τῶν κενῶν μεταγωγικῶν της, ἅτινα ἐστάλησαν πρὸς Σεῖγόντ (Seugud).

Οἱ λοιποὶ Σχηματισμοὶ ὀπισθεν τῶν νοτιανατολικῶν τοῦ Σεῖγόντ (Seugud) ὑψωμάτων.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος εἰς Σεῖγόντ (Seugud).

Τὴν 20ην ὥραν, ὅτε ἐπῆλθε τὸ σκότος τὸ βον Πεζικὸν Σύνταγμα ἐξετέλεσεν ἐν τάξει τὴν σύμπτυξιν τοῦ μετώπου.

Τὴν νύκτα ἐλήφθησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 1651, 1653 διαταγαὶ τοῦ Σ. Στρατοῦ, δι' ὧν ὠρίζετο, ὅτι ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸ ἀναποτρέπτου ἀνάγκης συμπτύξεως τοῦ Σ. Στρατοῦ, τοῦτο θ' ἀμυνθῆ ἐπὶ τῶν ἐξῆς διαδοχικῶν γραμμῶν.

α) Ὀγιατζικ (Ovajik), νοτία ἔξοδος στενωποῦ Καράκιοϊ (Kara K.), ὑψώματα Ἀκσέ-Μπουναρ (Akche Bunar), ὑψώματα Καρά-Μπαγιρ (Kara Baghir), ὑψώματα Ἀβγκίν (Avghin)

β) Ὑψώματα Μπακματζᾶ (Bakmaja), Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha), Ἀμπαζλικ (Abazlik), Μπιλεντζικ (Bilejik).

γ) Διὰ νεωτέρων διαταγῶν του δέ, ἡθέλον καθορισθῆ διαδοχικαὶ γραμμαὶ ἀντιστάσεως πρὸς τὰ ὀπίσω.

Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς διετάσσοντο αἱ Μεραρχίαι, ὅπως ὑποχωροῦσαι καταστρέφωσι πᾶν τεχνικὸν ἔργον δυνάμενον νὰ διευκολύνῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὡς καὶ πᾶσαν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν αὐτοῦ.

Μάχη Ἀβγκίν. 6η ἡμέρα.

19 Μαρτίου. Ἀπὸ τῆς πρωίας παρατηροῦνται συγκεντρώσεις ἐχθρικοὶ πρὸ τοῦ δεξιοῦ ἡμῶν, ὡς καὶ κινήσεις τινὲς πρὸς τὸ ἀριστερὸν καὶ δεξιὸν πλευρὸν. Ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς X Μεραρχίας ἀπεκόπη τελείως καὶ

δὲν κατορθώθη νὰ ἐπανεπιτευχθῆ, ἂν καὶ ἀπεστάλη Ἐξιομα-
τικὸς τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τοῦτο.

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Ἐπιλοχία ἤχθη πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευ-
ρὸν τῆς Μεραρχίας, ἵνα καλύπτῃ τοῦτο, ἡ δὲ Ἡμιλοχία πρὸς
τὸ δεξιὸν πλευρὸν μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευ-
ρὸν ἐπιζητοῦσα καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς Χ Μεραρχίας. Ὁ
Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας ἐγκατεστάθη ἐπὶ ὑψώματος
Λ. τῆς ὁδοῦ περὶ τὰ 2.400 μ. Β. Δ. Ἀβγκίν.

Τὴν 10 ὥραν, παρετηρήθησαν εἰς τὸ δεξιὸν ἡμῶν σοβαρώ-
ταται ἐχθρικάι συγκεντρώσεις, αἵτινες μετ' ὀλίγον ἐστράφησαν
καθ' ἡμῶν, ἐκδηλωθεῖσης τὴν 10.20' ὥραν σοβαρωτάτης ἐχθρικῆς
ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ δεξιοῦ, ἣτις ἀπεκρούσθη διὰ χειροβομβίδων
καὶ διὰ τῆς λόγχης.

Ἡ IIIa M. O. Πυροκοῦ, ἣτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε παραλάβει
ἐκ Σεῖγούντ (Seugud) μικρὸν ἀριθμὸν βλημάτων, προσώθησε
πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἕνα οὐλαμιὸν της, ὅστις καὶ κατέλαβε θέσιν τα-
χθεῖς πρὸς προβολήσιν. Συγχρόνως ἤρχισαν παρατηρούμεναι
μικραὶ συγκεντρώσεις ἐχθροῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Με-
ραρχίας, ἀντιμετωπισθεῖσαι ὑπὸ τῆς διλοχίας τοῦ Ἰου Πεζικοῦ
Συν)τος.

Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐπανεπιλημμένως κατὰ τοῦ δεξιοῦ, τοῦ κέν-
τρον καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμῶν.

Αἱ ἀλλεπάλληλοι καὶ λυσσώδεις ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἀπε-
κρούσθησαν μετὰ γενναιότητος διὰ τῆς λόγχης.

Τὰ Συν)τα Πεζικοῦ καὶ Εὐζώνων καὶ ἰδία τὸ δεξιὸν δοκιμά-
ζεται καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν σκληρῶς ὑπὸ δραστικὴν βολὴν τοῦ
ἐχθρικοῦ Πυροκοῦ μεγάλου διαμετρήματος βάλλοντος κατὰ μέτω-
πον καὶ κατὰ πλευρὸν, δεδομένου, ὅτι τὸ ἡμέτερον Πυροκὸν
(3 1/2) πυροχίαι λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν δὲν ἠδύνατο νὰ
ὑποστηρίξῃ ἐπαρκῶς τὸ μαχόμενον Πεζικόν. Ἐπὶ πλέον, ὁ ἐχθρὸς
καταλαβὼν τὰς ἐγκαταλειφθεῖσας ὑπὸ τῆς Χ Μεραρχίας θέσεις,
ἐπλευροκόπη τὴν παρὰ τὰς τῆς Μεραρχίας διὰ πυρῶν Πυροκοῦ
καὶ πολυβόλων.

Ἐπειδὴ ἡ κατάστασις τῆς Μεραρχίας ἦτο ἀρκετὰ κρίσιμος
ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πιθανότης, ὅτι κατόπιν σοβαρῆς πιέσεως, ἠθε-
λεν ἀναγκασθῆ πρὸς ὑποχώρησιν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 68
διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων κανονίζουσαν, ὅπως ἐν περιπτώσει ἀνα-

ποτρέπτου ἀνάγκης, ἡ Μεραρχία ὑποχωρήσῃ μὲ γενικὴν κατεύθυν-
σιν πρὸς Σεῖγουντ (Seugud) καὶ τὰ Ν. Α. αὐτοῦ ὑψώματα δια-
δοχικῶς καὶ δι' ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν Συν)των, ὀριζομέ-
νου καὶ τοῦ τρόπου συμπύξεως αὐτῶν.

Τὸν Ἀρχηγὸν Πυρ)κοῦ διέταξα ν' ἀναγνωρίσῃ διαδοχικὰς
θέσεις διὰ τὰς διαθετούσας πυρομαχικὰ Πυρ)χίας του πρὸς ὑπο-
στήριξιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Πεζικοῦ, ἐὰν ἤθελε διαταχθῆ
αὕτη.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔλαβον ὀριστικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν Μεραρ-
χίαν, ὅπως αὕτη κατὰ τὴν νύκτα συμπυκθῆ ἐπὶ τῶν ὑπερθεν
καὶ Ν. Α. τοῦ Σεῖγουντ (Seugud) ὑψωμάτων. Τὴν 13 ὥραν πα-
ρατηρήθησαν καὶ αἰθίς μεγάλαι συγκεντρώσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς
τὸ δεξιὸν πλευρὸν, αἵτινες ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς 16ης ὥρας.
Κατὰ τῶν συγκεντρώσεων τούτων ἔβαλε ἀραιῶς τὸ ἡμέτερον Πυρ)
κόν. Κατόπιν τούτου, διέταξα ἔν τάγμα τοῦ βου Πεζικοῦ Συν)-
τος, (ὄπερ συμπυκθὲν ἀπὸ τῆς προτεραίας εἶχε δύο τάγματά του
ἐν γραμμῇ καὶ ἐν ἐν ἐφεδρεῖα) ὅπως ἀχθῆ ταχέως ὀπισθεν τοῦ
δεξιοῦ τῆς παρατάξεως, ἵνα ὑποστηρίξῃ ἐνδεχομένην ὑποχώρησιν
τούτου καὶ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν.

Τὴν 14 ὥραν, παρατηρήθη δεξιόθεν τῆς Μεραρχίας φάλαγξ
ἐχθροῦ δυνάμεως δύο ταγμάτων κατερχομένη ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ
λόφον Ντουζ Ντάγκ (Duz Dagħ), ὃν ἀπὸ τῆς προτεραίας εἶχεν
ἐγκαταλείψῃ ἡ Χ Μεραρχία, πρὸς τὸ χωρίον Χαῖρι (Hairie). Ἡ
φάλαγξ αὕτη δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ βληθῆ ὑπὸ τῆς εἰς τὸ δε-
ξιὸν τεταγμένης ὀρειβ. Πυρ)χίας, εὐρισκομένη ἐκτὸς βολῆς τῶν
ὀρειβ. Πυροβόλων.

Τὴν αὐτὴν ὥραν μία πεδινὴ Πυρ)χία ἐκ τῶν ὀπισθεν εἰς
Σεῖγουντ (Seugud) εὐρισκομένων τοιούτων, ἐφοδιασθεῖσα δι'
ἐλαχίστων τινων βλημάτων, κατέλαβε θέσιν ἐπὶ τῶν Ν. Α. τοῦ
Σεῖγουντ (Seugud) ὑψωμάτων δι' ἐνδεχομένην ὑποχώρησιν τῆς
Μεραρχίας.

Τὴν 16 ὥραν ἐξεδηλώθη σοβαρωτάτη ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ
κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς παρατάξεως τῆς Μεραρχίας.

Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ μεγάλας μάζας, κατὰ μέτωπον, ἐκ
τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ, καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν νώτων ἀπειλῶν ν' ἀπο-
κόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Μεραρχίας. Μὴ ὑπαρχόντων διαθεσί-
μων τμημάτων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς εὐρείας πλευρικῆς ἐπιθέ-

σεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τοῦ ἡμετέρου Πυροκοῦ μὴ δυναμένου νὰ ὑποστηρίξη, ἔλλείπει πυρομαχικῶν, τὸ μαχόμενον Πεζικόν, τὸ δεξιὸν τῆς Μεραρχίας μετὰ σκληρὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα, καίτοι κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσε μετ' ἀπαραμίλλου γενναιότητος τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τέλει καμφοῦν ἠναγκάσθη πρὸ τοῦ ἀσυγκρίτως ὑπερτέρου ἀριθμοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὴν 17ην ὥραν διαρκούσης τῆς ἡμέρας τὴν ἐκτέλεσιν ὑποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ βορείως τοῦ Σεῖγούντ (Seugud) ὑψώματα συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ σχετικῇ διαταγῇ. Τὴν ὑποχώρησιν ὑπεστήριξεν ἢ εἰς τὰ Ν. Α. Σεῖγούντ (Seugud) ὑψώματα τεταγμένη Πυροχία καὶ ἡ διλοχία τοῦ ἑοῦ Σύν)τος Πεζικοῦ.

Αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπῆρξαν μεγάλαι.

Ἡ διαγωγή τῶν στρατιωτῶν ἡμῶν, μαχομένων ἔναντι ἀσυγκρίτως πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ, ὑπῆρξεν ὑπέροχος εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐτοθυσίαν.

Τὴν 21ην ὥραν ἡ Μεραρχία συνεκεντρώθη ἐξ ὀλοκλήρου 2 χιλ. Β. τοῦ Σεῖγούντ (Seugud).

Τὰ Μεταγωγικά σώματα εἶχον ἤδη λάβει πρότερον τὴν ἐντολὴν νὰ ἀχθῶσι πρὸς Γενὴ Κ. (Yeni K.). Οἱ ἐν Σεῖγούντ (Seugud) τραυματῆαι διεκομίσθησαν μέχρις ἐνός.

Ἐπειδὴ ὁ χῶρος ἐν ᾧ συνεπτύχθη ἡ Μεραρχία ἐδεσπόζετο ὑπὸ τῶν ὑπερθεν τοῦ Σεῖγούντ (Seugud) ὑψωμάτων, ὁπόθεν ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ αἰφνιδιασθῇ τὴν προΐαν ὑπὸ πυρῶν Πυροκοῦ ἐχθρικοῦ, καὶ ἵνα παρεντιθῇ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐχθροῦ, ἐχρησιμοποίησα τὴν νύκτα εἰς πορείαν. Πρὸς τοῦτο διέταξα τὴν 23ην ὥραν τὴν συνέχισιν τῆς ὑποχωρητικῆς πορείας πρὸς Γενὴ Κ. (Yeni K.)

Τὴν 23.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς πορείαν καλυπτομένη ὑπὸ τῆς διλοχίας τοῦ ἑοῦ Σύν)τος Πεζικοῦ.

V. Σύμπτυξις πρὸς Προύσσαν.

20 Μαρτίου. Τὴν 3.20' ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς Γενὴ Κ (Yeni K) ἔνθα καὶ ἐστάθ-

μευσεν ἐν καταυλισμῷ ὡς ἑξῆς :

Τὸ ἑοῦ Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ ἑοῦ Σύν)τος

Πεζικοῦ καὶ III B. M. O. Πυροκοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 3 χιλ. N. A. Γενῆ K. (Yeni K.).

Αἱ λοιπαὶ μονάδες ἐν καταυλισμῶ εἰς τὸ ὕψος καὶ βορείως Γενῆ K. (Yeni K.).

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος διετάχθησαν νὰ συνεχίσωσι τὴν πορείαν των πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik).

Τὴν πρωτὴν ὁ ἐχθρὸς, ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν προφυλακῶν ἡμῶν διὰ προκεχωρημένων ἐφίππων τμημάτων του, ἤρξατο παρενοχλῶν ἡμᾶς διὰ Πυροκοῦ.

Τὴν 7 ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη καὶ αὐθις εἰς κίνησιν πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν τὸ βον Σύνμα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ ἵου Συντ)τος Πεζικοῦ καὶ τῆς III M. O. Πυροκοῦ.

Ἡ Ἐπιλαρχία καὶ ἡ Ἡμιλαρχία κατὰ τὴν πορείαν ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1680 διαταγὴ Γ' Σ. Στρατοῦ, ὅπως αἱ Μεραρχίαι συνεχίσωσι τὴν πορείαν πρὸς τὰς ἀρχικὰς θέσεις των ἐξορμήσεως, ἅς καὶ νὰ καταλάβωσιν ἰσχυρῶς.

Ἡ III Μεραρχία ὠρίσθη, ὅπως καταλάβῃ τὸν Τομέα Μπουρτζοῦν (Burjun) Ἰσλάμ Σέλους (Islam Seulus), ὃν κατεῖχε πρότερον ἡ X.

Τὴν 14 ὥραν ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) ἔνθα καὶ ἐστάθμευσεν ὡς ἐξῆς: Τὸ βον Σύνμα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ ἵου Συντ)τος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Μοίρας Ὁρειβ. Πυροκοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν A. τοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik) ὑψωμάτων.

Αἱ λοιπαὶ μονάδες ἐν καταυλισμῶ B. Δ. τοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik).

Τὸ 12ον Σύνμα Πεζικοῦ ἐγκατέστησε δύο λόχους του ἐπὶ τῶν B. A. τοῦ καταυλισμοῦ ὑψωμάτων μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως καλύψωσι τὸν καταυλισμὸν πρὸς τὴν διεύθυνσιν ταύτην καὶ ἐπιβλέπωσι τὴν πρὸς Λεύκαν (Lefke) ἡμιονικὴν ὁδόν.

Αἱ διαθέτουσαι βλήματα πυροχίαι κατέλαβον θέσεις ἐπιτηρησεως ἐπὶ τῶν N. τοῦ καταυλισμοῦ ὑψωμάτων.

Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας παρὰ τοὺς καταυλισμοὺς τῶν Μονάδων.

Τὰ Μεταγ. σώματος μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν Μονάδων

των ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των πρὸς Κιουπροῦ-Χισσάο (Keupri Hissar).

Κατὰ τὴν πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik) πορείαν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας κατέστρεψεν, ὡς εἶχεν ἐντολὴν, τὰς γεφύρας Γενῆ Κ. (Yeni K.) καὶ Ἀκιοῦ (Akeui).

21 Μαρτίου.

Τὴν 6.30 ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορείᾳ πρὸς Κιουπροῦ Χισσάο (Keupri Hissar).

Τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἀπετέλουν τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχ. τοῦ ἴου Πεζ. Συν)τος μιᾶς Μ. Ο. Πυρο)κοῦ καὶ λόχου Μηχαν. διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καταστροφῶν γεφυρῶν κτλ.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Πυρο)κοῦ διαταχθεὶς, ἀνεγνώρισε κατὰ μῆκος τοῦ δρομολογίου τῆς Μεραρχίας διαδοχικὰς θέσεις, ἵνα τάξη τὰς διαθετούσας βλήματα Πυρο)χίας του, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ὀπισθοφυλακῆς, ἐὰν ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη.

Ἡ Ἡμιλαρχία καὶ Ἐπιλαρχία κατὰ τὴν πορείαν ἐκάλυπτον τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας, ἡ μὲν Ἡμιλαρχία πρὸς νότον, ἡ δὲ Ἐπιλαρχία πρὸς βορρᾶν τῆς ὁδοῦ.

Κατὰ τὴν πορείαν ὁ ἐχθρὸς ἐτήρησε τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἡμῶν δι' ἐφίππων τμημάτων του μετὰ δύο πυροβόλων.

Τὴν 13 ὥραν ἀφίκοντο τὰ πρῶτα τμήματα τῆς Μεραρχίας εἰς Κιουπροῦ-Χισσάο (Keupri Hissar), ἐνθα ὑπῆρχε λόχος τῆς Χ Μεραρχίας μετ' οὐλαμοῦ πεδινοῦ Πυρο)κοῦ πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας. Ὁ λόχος οὗτος ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς Μεραρχίας ἐδέχθη ἐπίθεσιν μικρῶν ἐχθρικῶν τμημάτων ἀποκρουσθεῖσαν.

Ὁ λόχος οὗτος παρέμεινε κατέχων τὰς θέσεις του μέχρις οὗ διέβη τὴν γέφυραν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς III Μεραρχίας, ὅτε διαβὰς καὶ οὗτος τὴν γέφυραν, συνηνώθη μετ' αὐτῆς.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ λόχου ἐγένετο καταστροφὴ τῆς γεφύρας Κιουπροῦ-Χισσάο (Keupri Hissar) ἐπὶ παλαιοῦ ὑπάρχοντος ρήγματος, χωρὶς νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ πλήρης καταστροφὴ τοῦ τόξου ἐφ' οὗ τὸ ρήγμα.

Τὴν ἑσπέραν ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Γάλλου (Geukche Su) ὡς ἐξῆς :

Τὸ βον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετὰ μιᾶς Μοίρας Ὁρ. Πυρο)κοῦ

ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Δ. τοῦ Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) ὑψωμάτων (ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ). Τὸ αὐτὸ Σύνμα δι' ἑνὸς λόχου του κατέλαβε τὸ χωρίον Ἐμπὲ Κ. (Ebe K.) καὶ τὸν Α. αὐτοῦ λόφον. Ὁ λόχος οὗτος ἐπέβλεπε καὶ τὴν πρὸ τοῦ Ἐμπὲ Κ. (Ebe K.) γέφυραν.

Ἡ διλοχία τοῦ 5ου Συντος μετὰ τοῦ λόχου γεφύρας Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) Λύτρα καὶ ἑνὸς λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ 12ου Συντος Πεζικοῦ ἐγκατέστησαν προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Β. Δ. τοῦ Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar) ὑψωμάτων. Αἱ λοιπαὶ μονάδες κατηλίσθησαν κατὰ μῆκος καὶ Ν. τῆς ὁδοῦ καὶ περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα Δ. Κιουπροῦ-Χισὰρ (Keupri Hissar).

Τὸ 12ον Σύνμα Πεζικοῦ διὰ φυλακίων του ἀνέλαβε τὴν φρούρησιν τῆς παρὰ τὸ Ρουστοῦμ (Rustum) γεφύρας.

Τὴν 18 ὥραν ἐλήφθη ἀναφορὰ τοῦ τάγματος Παπουτζάκ (Pambujak) 10 χιλ. Β. Γενισσεχίρ (Yenishehir), δι' ἧς τοῦτο ἀνέφερον ὅτι δεχθὲν ἰσχυρὰν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, συνεπτύχθη πρὸς Ἀλὰ-Ἰλί (Ala ili) καὶ ἐξήτει ἐνισχύσεις.

Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, συνεκροτήθη μικτὸν ἀπόσπασμα ἐξ ἑνὸς τάγματος τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συντος (τάγμα Τζούμπελη) μιᾶς Ὀρειβ. Πυρ)χίας καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ Ἰππικοῦ ὑπὸ τὸν ταγ)ρχην Τζούμπελην, ὅπερ ἐστάλη πρὸς Ἀλὰ-Ἰλί (Ala Ili), ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐνισχύσῃ τὸ τάγμα Παπουτζάκ (Pambujak), ἀφ' ἑτέρου δέ, καλύψῃ τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας κατὰ τὴν ἐπομένην.

22 Μαρτίου.

Συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1692 διαταγῆς τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἡ ἐπιλαρχία τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ μετ' οὐλαμοῦ πολυβόλων ἐτέθη, ἅμα τῇ ἑφ, ἐν πορείᾳ μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἀχθῆ διὰ τοῦ συντομωτέρου δρομολογίου πρὸς τὴν διεύθυνσιν Φουντουκλού (Funduklu) Ἰσκανία (Iskania) καὶ πέραν τούτων ἀκόμη, πρὸς συνάντησιν τῆς Χ Μεραρχίας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ἐτέθη.

Τὴν 6.30' ὥραν ἡ Μεραρχία ἐτέθη ἐν πορείᾳ πρὸς Μεντεσε (Menteshe), ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν, τὸ 6ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετὰ τῆς διλοχίας τοῦ 5ου Συντος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Μ. Ὀρ. Πυρ)κοῦ.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Μεραρχίας, κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς III διλοχίας Σλαπανέων ἢ λιθίνη γέφυρα τοῦ Ἐμπέ Κ. (Ebe K.), ἐκὰν δὲ ἡ ξυλίνη γέφυρα τοῦ Ροστοῦμ (Rustum).

Μετὰ τὴν διέλευσιν τῆς Μεραρχίας ἐκ Γενῆ Σεχῆρ (Yeni-shehir), τὸ ἀπόσπασμα Παπουτζάκ (Pambujak) μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Τζούμπελη ἠκολούθησαν τὴν Μεραρχίαν κατὰ τὴν πρὸς Μεντεσὲ (Menteshe) πορείαν τῆς.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τῆς Μεραρχίας εἰς Μεντεσὲ (Menteshe), ἡ III Μ. τοῦ Γ' Συν)τος πεδινοῦ Πυρ)κοῦ (μοῖρα Κολοκοτρώνη) ἐλοξοδρόμησε συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 1677]β διαταγῇ Γ' Σ. Στρατοῦ εἰς Τίμπος, ἐνθα εἶχεν ἐντολὴν νὰ ταχθῇ πρὸς πυροβολῆσιν, ἀναμένουσα τὴν ἀφίξιν τῆς X Μεραρχίας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ἐτέθη.

Μετὰ τῆς μοίρας ταύτης, ἀπεχώρησε καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Γ' Συν)τος πεδινοῦ Πυρ)κοῦ.

Ὡς στήριγμα τῆς ἐν λόγῳ Μοίρας κατὰ τὴν πορείαν ὠρίσθη ὁ λόχος Λύτρα. Κατὰ τὴν ἀπὸ Κιουπροῦ Χισσάρ (Keupri His-sar) μέχρι Μεντεσὲ (Menteshé), πορείαν τῆς Μεραρχίας, ὁ ἐχθρὸς ἐξήσκησε σοβαρὰν πίεσιν ἐπὶ τῆς ὀπισθοφυλακῆς δι' ἰσχυρῶν ἐφίππων τμημάτων μετὰ Πυρ)κοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκ Γενῆ-Σεχῆρ διέλευσιν τὰ τελευταῖα τμήματα τῆς ὀπισθοφυλακῆς προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου, οἵτινες ὅμως διεσκορπίσθησαν διὰ βολῆς τοῦ Πυρ)κοῦ τῆς ὀπισθοφυλακῆς.

Εἰς Μεντεσὲ (Menteshe) εὐρίσκετο τὸ ἀνεξάρτητον τάγμα τῆς Κων)πόλεως (τάγμα Μπασακίδου) ὅπερ, συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 1712]β Διαταγῆς Γ' Σ. Στρατοῦ, ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἀγθῇ πρὸς Τίμπος (Timbos) πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀποσπάσματος Καβράκου.

Ὅμοίως, τὸ ἀκολουθοῦν τὴν Μεραρχίαν ἀπόσπασμα Παπουτζάκ (Pambujak) ἐλοξοδρόμησε μετὰ τοῦ τάγματος Μπασακίδου πρὸς Τίμπος (Timbos), συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθ. 1642]β διαταγῇ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Συνεπεία τῆς ὡς ἄνω διαταγῆς, ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν χώρον περὶ τὸ Μεντεσὲ (Menteshe) μέχρι τῆς εἰς Τίμπος (Timbos) ἀφίξεως τῆς X Μεραρχίας, σταθμεύσασα ὡς ἑξῆς :

Τὸ 12ον Σύν)μα μετὰ μιᾶς Μ. Ο. Πυρ)κοῦ ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Δ. τοῦ Μεντεσεῖ (Menteshe) καὶ Ν. Α. τοῦ Σελιμιέ (Selimie) ὑψωμάτων. Ἐν τάγμα βου Πεζικοῦ Συν)τος ἐγκατέστησε προφυλακὰς ἐπὶ τῶν Α. τοῦ Σελιμιέ (Selimié) ὑψωμάτων, καλύπτον καὶ τήν, μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων τούτων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ 12ου Πεζικοῦ Συν)τος κατεχομένων τοιούτων, κοιλάδα καὶ συνδεόμενον πρὸς δεξιὰ μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου Συν)τος.

Ἡ διλοχία τοῦ ἴου Συν)τος Πεζικοῦ ἀνέλαβε τὴν κάλυψιν τῆς Β. Α. Σελιμιέ (Selimie) κοιλάδος, εἰς δὲ λόχος τοῦ 2)39 Συν)τος Εὐζώνων ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ Ν. τῶν καταλισμῶν ὑψώματος.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς Μεραρχίας ἐν καταλισμῶ περι τὸ Σελιμιέ (Selimie).

Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας παρὰ τοὺς καταλισμοὺς τῶν Σωμάτων.

Τὰ Μεταγωγικὰ σώματος μετὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν μονάδων των, συνέχισαν τὴν πορείαν πρὸς Μπαῖρ Κ. (Bair K.).

Τὴν 18 ὥραν ὁ Διοικητὴς τῶν προφυλακῶν συν)ρχης Σουμπασᾶκος Ν. ἀνέφερεν ὅτι φάλαγξ Ἴπικοῦ ἐφάνη κινουμένη πρὸς Κογιὸν-Χισσάρ (Koyun Hissar) παραλλήλως τῆς δημοσίας ὁδοῦ.

Ἡ Ἡμιλαρχία διετάχθη, ὅπως ἀγομένη ὡς τάχιστα πρὸς τὴν ἐνδειχθεῖσαν κατεύθυνσιν, ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐν λόγῳ φάλαγγα· ἐπιστρέψασα δέ, ἀνέφερεν, ὅτι αὕτη οὖσα ἐχθρική, διεσκοπίσθη διὰ βολῆς Πυρ)κοῦ τῆς πρὸς Τίμπος βαδίζούσης ἡμετέρας φάλαγγος (τάγματος Παπουτζᾶκ καὶ τάγματος Μπασακίδου).

23 Μαρτίου.

Τὴν 6.30' ὥραν, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1718)3 διαταγῆς τοῦ Γ' Σ.

Στρατοῦ, ἡ Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς Ἑρμένι-Σέλους (Ermeni Seulus) ἔχουσα ὡς ὀπισθοφυλακὴν τὸ 12ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ μιᾶς Μ. Ὁρ. Πυρ)κου. Ἡ Ἡμιλαρχία εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς φάλαγγος.

Ἐπειδὴ, συμπτυχθείσης τῆς Χ Μεραρχίας εἰς Τίμπος (Timbos), ἦτο ἐνδεχόμενον ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐπιζητήσῃ δι' ἐλαφρῶν τμημάτων του νὰ παρενοχλήσῃ τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας εἰς τὰ πλευρά, τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ καὶ τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων

διετάχθησαν να ορίσωσιν ἀνά ἓνα λόγον ὡς κινητὰς πλαγιοφυλακὰς μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως βαδίζωσιν, ἢ μὲν ἀριστεροῦ τῆς φάλαγγος (λόγος 2) 39 Εὐζώνων), ἢ δὲ δεξιῶ ἀυτῆς (λόγος 6ου Συν)τος Πεζικοῦ) καὶ εἰς τὸ ὕψος τῆς ὀπισθοφυλακῆς. Τὴν 10 ὥραν ἡ Μεραρχία διέβη τὸ Μπουρτζοῦν (Burjun), ἔνθα παρέμεινε τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ μετὰ τῆς I μοίρας πεδινοῦ Πυροκοῦ καὶ μιᾶς πυροχίας τῆς IIIβ Μοίρας Ὁρ. Πυροκοῦ διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ Ὑποτομέως Μπουρτζοῦν (Burjun).

Αἱ λοιπαὶ μονάδες συνέχισαν τὴν πορείαν των πρὸς Ἑρμένι Σέλου (Ermeni seulus) πλὴν τοῦ 12ου Συν)τος Πεζικοῦ, ὅπερ διηυθύνθη πρὸς Ἰσλάμ-Σέλου (Islam Seulus) διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς φρουρήσεως τοῦ ἐκεῖ Ὑποτομέως.

Τελικῶς αἱ μονάδες τῆς Μεραρχίας ἐστάθμευσαν ὡς ἑξῆς :

Τὸ 6ον Σύν)μα Πεζικοῦ εἰς τὸν Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), ἓν τάγμα ἐν προκαλύψει ἐν Μπουρτζοῦν (Burjun) καὶ δύο τάγματα εἰς Μπαῖο Κ. (Bair K.) ἐν ἐφεδρεία.

Πυροχία τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυροκοῦ τεταγμένη εἰς πυροβόλησιν εἰς Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun).

I Μοῖρα Πεδινοῦ Πυροκοῦ εἰς Ὑποτομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), μία Πυροχία τεταγμένη εἰς Μπουρτζοῦν (Burjun) καὶ μία Πυροχία εἰς Μπαῖο Κ. (Bair K.).

Αἱ λοιπαὶ Μονάδες εἰς τὸν χώρον Ἑρμένι-Σέλου (Ermeni Seulus), Ἰσλάμ-Σέλου (Islam Seulus).

Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας εἰς Ἑρμένι-Σέλου (Ermeni Seulus).

Ἡ μέχρις Ἑρμένι-Σέλου (Ermeni Seulus) πορεία ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ διαρκῆ βροχὴν ὑπῆρξεν ἀρκετὰ ἐπίπονος.

24 Μαρτίου.

Ὁ καιρὸς μετεβλήθη εἰς καλόν.

25 Μαρτίου.

Εἰς οὐλαμὸς τῆς IIIβ Μ. Ο. Πυροκοῦ ἐτάχθη εἰς Ὑποτομέα Ἰσλάμ Σέλου (Islam Seulus) ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ὑποτομέως.

Ἡ III Διλοχία Σκαπανέων διέθεσεν ἓνα λόγον πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ὁδοῦ Ἰσλάμ Σέλου (Islam Seulus)—Μπαῖο Κ. (Bair K.) καὶ μίαν διμοιρίαν πρὸς ἐπισκευὴν τῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ γεφυρωθῶν δυτικῶς Γκεριτ Κ.

26, 27, 28 Μαρτίου. Τὰ Συντάγματα ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν ἀμυντικῶν ἔργων τῶν ὑποτομέων.

29 Μαρτίου. Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2784)3 διαταγὴ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποῖα ἡ Μεραρχία ἔδει νὰ συγκεντρωθῇ τὴν ἑσπέραν τῆς 30ῆς Μαρτίου εἰς τὴν περιοχὴν Ἑρμενι-Σέλους (Ermeni Seulus), Μπουρτζούν (Burjun), Μπαῖο Κ. (Bair K.), ἵνα τὴν 31ην Μαρτίου τεθῇ εἰς κίνησιν, προκειμένου τὸ Σῶμα Στρατοῦ νὰ προελάσῃ μέχρι τῆς γραμμῆς Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif Fasha) Κιουπροῦ-Χισσὰρ (Keupri Hissar), ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐμμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πιεζομένου ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς Τονλοῦ-Πουνάο.

30 Μαρτίου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ληφθείσης τὴν προτεραίαν διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 90 Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Τὸ ἑσπέρας ἡ Μεραρχία εὗρισκετο συγκεντρωμένη ἐτοίμη πρὸς ἐκκίνησιν.

Τὴν 24ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2800)3885)3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, συμφώνως τῇ ὁποῖα, ἡ προέλευσις τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀνεστέλλετο.

VI. Μεγαλειώδης ἐνέργεια.

Ἡ διαγωγὴ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν μαχομένων ἔναντι ἀσυγκρίτως πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ (1) ὑπῆρξεν ὑπέροχος εἰς ἀνδρείαν καὶ αὐτοθυσίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπολέμησαν μὲ πρωτοφανῆ ἀνδρείαν καὶ φανατισμόν, ἐκτελοῦντες ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις.

Ὁ Συντ. Τουρ. Ἐπιτ. Τζεβδὲτ Κερῆμ εἰς τὸ βιβλίον του

(1) «Χάρις εἰς τὰς ἐνισχύσεις ταύτας, τὸ δυτικὸν μέτωπον ἦτο τελείως ὑπέρτερον τοῦ ἐν Ἰνεονοῦ ἐχθροῦ» Ἀντισυντ. Τουρκ. Χακκῆ.

«Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» ἀναφερόμενος εἰς τὴν μάχην ταύτην γράφει :

«Ἡ παράταξις μας κατείχετο εἰς τὸ δεξιὸν ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν Νικομηδείας, τὴν 1ην καὶ 61ην Μεραρχίαν (1), εἰς τὸ κέντρον ἀπὸ τὴν 24ην (2) καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν ἀπὸ τὴν 11ην (3). Εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα ἀπὸ τὸ ὄν Σύνμα Ἴππικοῦ καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀπὸ τὴν III Μεραρχίαν Ἴππικοῦ.

»Ἡ μάχη διεξήχθη, ἰδίως εἰς τὸ δεξιὸν μας (4) λίαν τραχεῖα χάρις εἰς τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν σταθερότητα τῶν στρατευμάτων μας. Ἰδιαιτέρας μνείας ἀξίζει ὁ ἥρωϊσμός τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας Κεμαλεδδὶν βέη (νῦν πασᾶ) καὶ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μερ. Νικομηδείας Χαλίτ βέη (νῦν πασᾶ), οἵτινες ἐτραυματίσθησαν ἀμφοτέρω. . . . . Οὕτω ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι εἰς τὸν τομέα Σαρτζὶ Βέη (Ἄβγκιν) αἱ ἐπιθέσεις καὶ ἀντεπιθέσεις, αἱ καταλήψεις καὶ ἐκτοπίσεις διεδέχοντο ἀλλήλας. Ἡ 1η καὶ 61η Μεραρχία μας ἀντέτασσαν ἥρωϊκὴν ἀμυναν εἰς κάθε πλῆγμα ἐχθροῦ».

Τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ «Ἐμπρὸς» κ. Φαλταῖς ἐπισκεφθέντα με εἰς Ἐρμένι Σέλου (προκάλυψιν), ὅπως μάθη λεπτομερείας περὶ τῆς μάχης τοῦ Ἄβγκιν παρεκάλεσα νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίους τὰς ἐντυπώσεις μου. Οὗτος ὅμως ἔκρινε καλὸν καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς 9)4)1921, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς :

«.... Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι, ὅτι πρέπει ἢ Ἑλλάς ν' ἀποδυθῆ πάνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ διεξαγόμενος πόλεμος, δὲν εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ ἐπαναστάτου Κεμάλ, εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς πρὸς τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος, πόλεμος μάλιστα σκληρός, μέχρις ἐξοντώσεως τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων».

Ἡ III Μεραρχία ἐδοκιμάσθη σκληρῶς κατὰ τὰς ἐπιχειρή-

(1) Ἐναντι τοῦ δεξιοῦ τῆς Τουρκικῆς παρατάξεως, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν Μεραρχιῶν εὐρίσκετο ἡ III Ἑλλ. Μεραρχία.

(2) Ἐναντι τοῦ κέντρου εὐρίσκετο ἡ X Ἑλλ. Μερ.

(3) Ἐναντι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Τουρ. παρατ. εὐρίσκετο ἡ VII Ἑλλ. Μερ.

(4) Ἦτοι περὶ τὸ Ἄβγκιν ἐνθα ἐμάχετο ἡ III Ἑλλ. Μεραρχία.

σεις ταύτας καὶ ἰδίως τὸ 2)39 Σύν)μα Εὐζώνων, ὅπερ ἤλλαξε 4 διοικητὰς του, τεθέντας ἀλλήλοδιαδόχως ἐκτὸς μάχης, ἕξ ὧν 2 φονευμένοι (ἀντισυντ. Σταμελᾶκος καὶ ταγμ. Σαμαντᾶς) καὶ 2 τραυματισμένοι (ἀντισυντ. Ζωϊτόπουλος καὶ ἀντισυντ. Δροσινός).

Ἄπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ τμήματά μας ὑπέστησαν ἀπωλείας. Ὁ σταθμὸς Διοικήσεώς μου 5(1), ὁ λόχος Στρατηγείου 4, τὸ Τηλεγρ. ἀπόσπασμα 5, ἡ μοῖρα Συζυγαρχιῶν 6 κλπ. Αἱ ὀλικαὶ δὲ ἀπώλειαι τῆς Μεραρχίας ἀνῆλθον περίπου εἰς 2.000, ἕξ ὧν περὶ τοῦ; 100 ἀξιωματικοί. Ἡ ἀναλογία αὕτη τῶν τεθέντων ἐκτὸς μάχης εἶνε τεραστία, καὶ ἰδίως ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ δύναμις τῆς Μεραρχίας ἦτο λίαν ἠλαττωμένη. Ἡ τῶν Συνταγμάτων Πεζικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Εὐζωνικοῦ κατήρχετο πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κανονικῆς συνθέσεως.

Ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ σπουδὴ ἐν γένει τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων τοῦ Ἀβγκὶν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν, ἕξ ἧς δύνανται οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ ἐξαγάγωσι πλείονα στρατιωτικὰ συμπεράσματα καὶ διδάγματα, ἰδίως ἐὰν ἐπισταμένως καὶ λεπτομερῶς μελετήσωσι ταύτας ἐπὶ τῶν σχετικῶν τοπογραφικῶν χαρτῶν τῶν ὑπὸ τῆς Χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ἐκπονηθέντων.

(1) Ἐκεῖ ἠναγκάσθην νὰ ἱππεύσω ἕτερον ἵππον τοῦ ἰδικοῦ μου φονευθέντος

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ (1)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ
ΠΡΟΣ ΕΣΚΗ-ΣΕΧΗΡ

28 'Ιουνίου—10 'Ιουλίου 1921 (Κιουτάχεια).

I. Συγκρότησις. Σχέδιον επιχειρήσεων.

1 'Απριλ. — 18 'Ιουνίου. Μετά την ήρωϊκὴν τῆς δρασίαν ἀλλὰ καὶ τὴν σκληρὰν αὐτῆς δοκιμασίαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου ('Αβγκὴν Avghin), ἢ III Μεραρχία, τῆς ὁποίας ἤμην διοικητὴς, ἐπανῆλθε μετὰ τῶν λοιπῶν ἀποτελουσῶν τὸ I' Σῶμα Στρατοῦ Μεραρχιῶν VII καὶ X εἰς τὴν περιοχὴν Προύσσης (Brusa), ἔνθα ἀνέλαβε προκάλυψιν εἰς τὸν ἀριστερὸν τομέα Μπουρτζοῦν (Burjun), νοτίως τῆς λίμνης 'Ασκανίας (Iznik Geul).

'Αμέσως ἤρξατο ἡ ἀναδιοργάνωσις καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐλλείψεων εἰς ἀξιωματικὸν καὶ ὄπλιτας διὰ τῶν ὑπὸ τὰ ὄπλα κληθεισῶν ἐφεδρικῶν κλίσεων (1915, 1918 καὶ 1918a), ὡς καὶ ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς παντοειδῆ ὕλικά

19 'Ιουνίου. Τῇ 19 'Ιουνίου, κατόπιν Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς διὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις πρὸς 'Εσκῆ-Σεχῆρ (Eski Shehr), ἐσχηματίσθη τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν III καὶ XI τεθὲν ὑπὸ τὴν διοίκησίν μου, διατηροῦντος συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας.

'Η μὲν III Μεραρχία ἐστάθμυε κατὰ τὴν ἄνω ἡμερομηνίαν Β. καὶ Α. Προύσσης (Brusa) ἐν τῇ περιοχῇ Ντεμιρ-Γὰς (Demirtash), Τεπετζίκ (Terejik), Κεστὲλ (Kestel), Ντερέκιοι (Derek), μὲ ἕν σύνταγμα εἰς προκάλυψιν ἐν τῷ ὑποτομῇ Τσόγκρα

(1) Σχ. 3.—Προύσσα 'Εσκῆ—Σεχῆρ (Δορύλαιον).

(Chagara) N. Προύσσης (Brusa) διάβασις Δ. Ὀλύμπου¹¹
(Olympus).

Ἡ δὲ XI Μεραρχία ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ὑποστρατήγου¹¹
N. Κλαδά, ἥτις εὐρίοκετο πρότερον εἰς τὴν περιοχὴν Νικομη-
δείας, Ἀδᾶ—Παζάο, κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, συνεκεν-
τρώθη πρὸς Προῦσσαν (Brusa) καὶ τὴν 20ὴν Ἰουνίου ἐφθάσεν¹¹
εἰς τὴν περιοχὴν Ἑρμένη-Σέλους (Ermeni Seulus) N. λίμνης
Ἀσκανίας, (Iznik Geul), ὁπόθεν ἀπέσπασεν ἐν τῶν συνταγμά-
των τῆς (17ον) εἰς ἐνίσχυσιν τῆς X Μεραρχίας τοῦ Γ' Σώματος
Στρατοῦ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπ' ἀριθ. 11169)3392)3 Γεν. Διαταγῆς
Ἐπιχ. τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωκα τὴν 19ην Ἰουνίου τὸ κάτωθι ὑπ'
ἀριθ. 24 Σχέδιον ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος
Μεραρχιῶν. Ἐν αὐτῷ, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς δυσχερείας περὶ τὴν
μεταβίβασιν καὶ ἔγκαιρον λήψιν τῶν καθ' ἑκάστην μελλουσῶν νὰ
ἐκδίδονται Διαταγῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης μεταξὺ
τῶν δύο Μεραρχιῶν III καὶ XI ἀποστάσεως καὶ τοῦ ἐνδιαμέσου
ὄρεινοῦ ἐδάφους, ἔκρινα καλὸν νὰ καθορίσω ἐκ τῶν προτέρων
εἰς ἑκατέραν τῶν Μεραρχιῶν τὴν κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους
ἐπιχειρήσεων, ἐνεργεῖαν δι' ἑκάστην ἡμέραν. Πρὸς δέ, κατόπιν
τῆς κτηθείσης πείρας κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρ-
τίου, περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας τοῦ ἔχθροῦ, διετύπωσα σχετικὰς
τινας ὁδηγίας πρὸς ματαίωσιν τῶν προθέσεων αὐτοῦ.

Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν

Ἐπιτελεῖον Γραφεῖον 3ον

Προσωπικὴ Ἀπόρρητος

Ἀριθ. 24.

Σ Χ Ε Δ Ι Ο Ν

Ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορ. Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Γενικαὶ Ἐντολαί.

I. Πληροφορίαι περὶ τῶν ἐχθρικών δυνάμεων
Αἱ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11800)4611 δελτίου πληροφοριῶν 1ης
Ἰουνίου τῆς Στρατιᾶς M. Ἀσίας κοινοποιηθεῖσαι.

II. Ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας θὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἄνω ἐχθρικών δυνάμεων μὲ γενικὸν σκοπὸν τὴν κατασυντριβὴν των, τὴν κατάληψιν τοῦ κυρίου Κέντρον Ἐφοδιασμοῦ αὐτῶν Ἐσκή—Σεχῆρ (Eskisher) καὶ τὴν ἀπεινῆ τούτων καταδίωξιν, ὑποδιαιρουμένη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω ἐπιχειρήσεων εἰς δύο τμήματα τὸ Νότιον καὶ τὸ Βόρειον.

Τὸ Νότιον Τμήμα Στρατιάς θὰ περιλαμβάνη τὸ μεῖζον μέρος τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, τὸ δὲ Βόρειον τμήμα θὰ περιλαμβάνη τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ (2 Μεραρχίας) καὶ τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν (2 Μεραρχίας).

III. Τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἀποτελεσθήσεται ἐκ τῶν κάτωθι μονάδων ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ ὑποφαινομένου τηροῦντος καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας :

- 1) Τῆς III Μεραρχίας.
- 2) Τῆς XI Μεραρχίας (μεῖον συντάγματος καὶ ὄρεινοῦ χειρουργείου).
- 3) Τῆς III Μ. πεδ. Πυροκοῦ μετὰ τῆς III συζυγ. πεδ. Πυροκοῦ.
- 4) Τῆς III Μ. βυρέως πυροκοῦ τῶν 120 χλμ.
- 5) 7 Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων.
- 6) Ἐνὸς λόχου πεδινῆς Ἐφοδιοπομπῆς.
- 7) Ἐνὸς τάγματος τοῦ 47ου συντ. Πεζικοῦ.

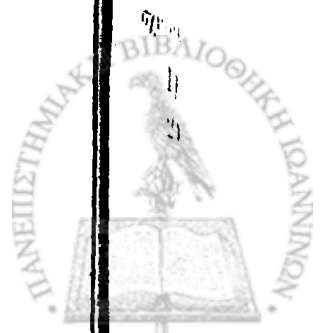
IV. Τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν ἡ Στρατιὰ θὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας Κιουταχείας κυρίων ἐχθρικών δυνάμεων, διαθέτουσα διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τὸ Νότιον Τμήμα Στρατιάς (1) καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ (2).

Πρὸς τοῦτο τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐξορροῦν τὴν Η—3 ἡμέραν διὰ τῆς διαβάσεως Τσόγγρας (Changara) θὰ ἀχθῆ πρὸς Κιουτάχειαν.

V. Συγχρόνως πρὸς τὴν κυρίαν ταύτην ἐπίθεσιν τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θὰ ἐνεργήσῃ δευτερεύουσαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐν τῇ περιοχῇ Ἀϊνεγιόλ (Ainegeul), Γενῆ-Σεχῆρ (Yenishehir) ἐχθροῦ. μὲ πρώτους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τὰς

(1) 6 1/2 Μερ., Ταξ. Ἴπ. 3 Μ. Ἄεροπ.

(2) 2 1/2 περίπου Μεραρχίαι.

διαβάσεις Νασίφ—Πασᾶ (Nasif Pasha) καὶ Κιοπροῦ—Χισσᾶρ (Keupri Hissar).

Ἡ ἐπίθεσις αὕτη θὰ ἀρξῆται τὴν Η—Ι ἡμέραν, σκοπὸς δι' αὐτῆς θὰ εἶναι ἡ τήρησις κατ' ἀρχὰς τοῦ ἐχθροῦ ἐν ἀβεβαιότητι περὶ τοῦ Γενικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων τοῦ Νασίφ—Πασᾶ (Nasif Pasha) καὶ Κιοπροῦ—Χισσᾶρ (Keupri Hissar), τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θ' ἀναμείνη κατὰ τι εἰς τὰς διαβάσεις ταύτας τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ γενικοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Νοτίου Τμήματος Στρατιᾶς, ὁπότε, δι' ἰσχυρᾶς πιέσεως ἐπὶ τῶν ἔναντι αὐτοῦ ἐχθρικῶν δυνάμεων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ἐσκῆ—Σεχῆρ (Eskishehr), θὰ ἐπιζητήσῃ νὰ συγκρατήσῃ ὅσον οἶοντε μεγαλυτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις μακρὰν τοῦ πεδίου τοῦ κυρίου ἀγῶνος.

Ἐν ἡ περιπτώσει ὁ ἐχθρὸς, εἴτε λόγῳ τῆς γενικῆς ἐκβάσεως τοῦ ἀγῶνος, εἴτε λόγῳ τῆς ἀσκηθησομένης παρ' ἡμῶν πιέσεως, ἤθελεν ἀναγκασθῆναι νὰ συμπτυχθῆναι πρὸς Ἐσκῆ—Σεχῆρ (Eskishehr), τὸ Βόρ. Συγκρότημα Μεραρχιῶν θέλει καταδιώξῃ τὸν ἀντίπαλον ἀνατρέπον τὰς ὀπισθοφυλακὰς αὐτοῦ, ὅπως τὰς ἀποσυνθέσῃ καὶ τὰς καταστρέψῃ.

Ἐνέργεια Βορείου Συγκροτήματος.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἄνω ἐντολῆς του, τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν θὰ ἐνεργήσῃ ὡς ἑξῆς :

Σύνθεσις Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

- A) Ἡ III Μεραρχία ἐνισχυομένη ἐκ :
- 1) τῆς III Μοίρας πεδικοῦ Πυροκοῦ (μείον 8η πυροχία)
  - 2) τῆς III Συζυγ. πεδικοῦ Πυροκοῦ (μείον οὐλαμοῦ)
  - 3) τῆς III Μοίρας βαρέως πυροκοῦ
  - 4) τεσσάρων Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων.
- B) Ἡ XI Μεραρχία (μείον συν)τος πεζ. καὶ ὄρ. χειρ.) ἐνισχυομένη ἐκ :
- 1) τῆς 8ης πεδινῆς πυροχίας
  - 2) οὐλαμοῦ III Συζ. πεδικοῦ Πυροκοῦ

β) ἑνὸς τάγματος τοῦ 47 Πεζ. Συν)τος διὰ τὴν φρούρησιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς κατὰ τὴν προέλασιν

4) τριῶν Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων

δ) λόχου πεδινῆς ἐφοδιομπομπῆς (350 ὄχηματα).

Συγκέντρωσις τοῦ Συγκροτήματος. Ἡμέρα Η—2,

Τὴν ἑσπέραν τῆς Η—2 ἡμέρας αἱ III καὶ XI Μεραρχίαι θὰ ᾧσι συγκέντρωσθαι ὡς ἑξῆς :

α) Ἡ III Μεραρχία (μεῖον Μονάδων Μικτ. ἀποσπάσματος) εἰς τὸν χῶρον "Ακ-Σοῦ (Aksu), Καζαντζὶ Κ.

β) Τὸ Μικτ. ἀπόσπασμα III Μεραρχίας συγκροτηθῆσόμενον ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ταύτης ἐκ Σ)τος Πεζικοῦ, μιᾶς Μ. ὄρ. Πυρ)κοῦ, ἑνὸς ὄρ. Χειρουργείου, ἑνὸς οὐλαμοῦ Μ. Τραυματιοφορέων, ἑνὸς οὐλαμοῦ συζ. Πεζικοῦ καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ συζ. ὄρειοῦ Πυρ)κοῦ εἰς τὸν χῶρον Τίμπος (Timbos), Μπαξέ-Ντερε (Baghche Dere).

γ) Ἡ XI Μεραρχία (μεῖον Σ)τος Πεζικοῦ καὶ ὄρ. χειρουργείου τεθέντων εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ) εἰς τὸν χῶρον Μπαῖρ Κ. (Bair K.), Μπουρζοῦν (Burjun).

Α'. Περίοδος Ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἡμέρα Η—1

Ἡ III Μεραρχία ἐξορμῶσα ἐκ τῶν περὶ τὸ "Ακ-Σοῦ (Aksu) θέσεών της, θὰ προελάσῃ πρὸς κατάληψιν Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) καὶ θὰ προωθήσῃ ἰσχυρὰ τμήματά της πρὸς κατάληψιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς γεφύρας Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha), καλυπτομένη ἰσχυρῶς καὶ πρὸς δεξιά.

Θὰ ἀρήσῃ μικρὰν δύναμιν εἰς Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συγκοινωνιῶν.

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν εἰς τὸν χῶρον Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul), Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha).

Τὸ Μικτὸν Ἀπόσπασμα III Μεραρχίας, ἐξορμοῦν ἐκ Μπαξέ-Ντερε (Baghche Dere) καὶ ἀκολουθοῦν τὴν καροποίητον

Μπαξέ-Ντερέ (Baghche Dere), Ἀγιασμά (Ayazma) θὰ διέλθη τὸν Γάλλου (Koja Chu) ποταμὸν περὶ τὸ Χεμζέ-Μπέη Κ. (Hemze Bey K.) καὶ θὰ διευθυνθῆ πρὸς Σιβαρντί (Sivardi), ὅπου καὶ θὰ σταθμεύσῃ τὴν ἐσπέραν, καλυπτόμενον ἰσχυρῶς ἀριστερᾷ καὶ συνδεόμενον δεξιᾷ μετὰ τῆς III Μεραρχίας.

Ἡ XI Μεραρχία, ἐξορμῶσα ἐκ τοῦ χώρου συγκεντρώσεώς της θὰ προελάσῃ μετὰ δρομολόγιον τὴν ἀμαξιτὴν Μπαῖο Κ. (Bair K.), Μεντεσέ (Menteshe), πρὸς Γενῆ-Σεχίρ (Yenishehir), ὅπου καὶ θὰ καταλάβῃ. Θὰ καλυφθῆ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Νικαίας (Iznik) προωθοῦσα ἰσχυρὸν ἀπόσπασμά της εἰς τὸν αὐχένα Παπουτζάκ (Pambujak). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὄργανοῦμενον ἀμυντικῶς ὡς τάχιστα, θὰ ἀποτελέσῃ σταθερὰν δύναμιν προκαλύψεως τῆς ὁδοῦ συγκοινωνίας ἀπὸ πάσης ἐκ Νικαίας (Iznik) προσβολῆς.

Στάθμευσις τὴν ἐσπέραν περὶ τὸ Γενῆ-Σεχίρ (Yenishehir).

Ἡμέρα Η.

Ἡ III Μεραρχία ἐγκαθιστῶσα ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα περὶ τὸ Μπακματζά (Bakmaja) πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ καὶ ἐπίβλεψιν τῆς πρὸς Μουρατλάο (Muradlar) στενωποῦ, θὰ προελάσῃ πρὸς Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif Pasha).

Στάθμευσις τὴν ἐσπέραν περὶ τὸ Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif Pasha).

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα III Μεραρχίας διὰ τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Σιβαρντί (Sivardi), Σελουκλου (Seluklu) διευθυνθήσεται πρὸς Ἐλμαλί-Κεμπιό (Elmali-Kebir) καὶ παρακάμπτον τὰς τυχόν ἐχθρικὰς ὁργανώσεις, νὰ διευκολύνῃ τὴν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ἐνεργούσαν κυρίαν φάλαγγα τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif-Pasha) ἐπιτιθέμενον κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἀμυνομένων εἰς Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif-Pasha) ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν αὐτῶν πρὸς Παζαρτζίκ (Pazarjik), Καρα Κ. (Kara K.).

Στάθμευσις τὴν ἐσπέραν μετὰ τῆς III Μεραρχίας μεθ' ἧς συνενωθήσεται.

Ἡ XI Μεραρχία, καλυπτομένη ἀριστερᾷ ὑπὸ τοῦ ἐν Παπουτζάκ (Pambujak) ἐγκατεστημένου ἀποσπάσματός της, θὰ προε-

λάση πρὸς Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri-Hissar), ὅπερ καὶ θὰ καταλάβῃ, καταλαμβάνουσα καὶ τὴν αὐτόθι γέφυραν. Θὰ προωθήσῃ τμήματά της ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς γεφύρας καὶ θὰ καλυφθῇ ἰσχυρῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν Λευκῶν (Lefke).

Στάθμευσις τὴν ἑσπέραν περὶ τὸ Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri-Hissar) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου ποταμοῦ (Geukche Su).

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἄνω πρώτων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, ὀργανοῦμεναι ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν καταληφθησομένων διαβάσεων, θὰ παραμείνωσιν αὐτόθι ἐπὶ μίαν ἡμέραν, συνεχίζουσαι τὴν προέλασιν των τὴν H+2, ἐκτὸς ἂν ἤθελεν ἐκδοθῆ ἔναντία διαταγὴ τοῦ Συγκροτήματος.

Β'. Περίοδος ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἡ κατὰ τὴν Β' περίοδον ἐνέργεια τοῦ Συγκροτήματος δὲν δύναται βεβαίως νὰ καθορισθῇ ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς ἐκ τῶν προτέρων, οὐχ ἦττον, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς αὕτη θὰ εἶναι ἡ ἑξῆς :

Ἡμέρα H+2.

Ἡ III Μεραρχία θὰ προελάσῃ ἐκ Νασίφ-Πασσᾶ (Nasif Pasha) πρὸς Παζατζίκ (Bazarjik).

Στάθμευσις περὶ τὸ Παζατζίκ (Bazarjik).

Ἡ XI Μεραρχία ἀφίνουσα εἰς Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar) μικρὸν ἀπόσπασμα πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας καὶ κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν της ἀπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Λευκῶν (Lefke), θὰ προελάσῃ πρὸς Μπιλετζίκ (Bilejik), καλυπτομένη ἀριστερᾶ.

Στάθμευσις εἰ δυνατόν περὶ τὸ Μπιλετζίκ.

Ἡμέρα H+3.

Ἡ III Μεραρχία θὰ ἀναμείνῃ ἐν Παζατζίκ (Bazarjik) τὴν εἰς τὸ ὕψος της ἀφίξιν τῆς XI Μεραρχίας, ἵνα ἀπὸ κοινῆ ἐπιτεθῶσι τὴν ἐπομένην.

Στάθμευσις Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀναλόγως τῆς παρουσιασθησομένης καταστάσεως θὰ προελάσῃ, ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik), Γενῆ Κ. (Yeni K.), Κουρὲ (Kure), πρὸς Σειγούντ (Seugud), ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ Μπιλετζίκ (Bilejik), Κιοπλοῦ (Kurlu), Κούρτ Κ. (Kurt Keui), πρὸς Ἀκσέ-Μπουνάο (Ache Bunar), ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐγκαιρώς πρὸς τοῦτο ἐκδοθησομένων διαταγῶν τοῦ Συγκροτήματος.

Στάθμευσις περὶ τὸ Νταμλὰο (Damlar) ἢ νοτίως Γενῆ-Κιοῖ (Yeni K.) εἰς τὸ ὕψος Κουρὲ (Kure).

Σημείωσις. Ἐν ἡ περιπτώσει ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν Μπιλετζίκ (Bilejik), Σεῖγούντ (Seugud), ὡς ὁδὸς συγκοινωνίας τῆς θὰ παραμείνῃ ἡ διὰ Κιοπροῦ-Χισσάο (Keupri Hissar), Μπιλετζίκ (Bilejik). Μικτὸν τμήμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας θὰ ἀφεθῆ εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως καὶ κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἐὰν ὅμως ἡ ΧΙ Μεραρχία ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν Κιοπλοῦ (Kurlu), Κούρτ Κ. (Kurt Keui), Ἀκσέ-Μπουνάο (Akche Bunar), τότε ὡς μόνη ὁδὸς συγκοινωνίας δι' ἀμφοτέρας τὰς Μεραρχίας, χρησιμοποιεθῆσεται ἡ διὰ Νασίφ Πασσᾶ (Nasif Pasha), Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Ἡ περαιτέρω ἐνέργεια τῶν Μεραρχιῶν θὰ συνίσταται εἰς τὴν διάβασιν τῆς στενωποῦ Καρᾶ Κ. (Kara K.) ὑπὸ τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀκσέ-Μπουνάο (Akche Bunar) ὑπὸ τῆς ΧΙ. Εἴτα δέ, εἰς πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτοῦ τοποθεσίας Ἀβγκίν (Avghin), Τσεπνί (Cherpi), Κοβαλίτσα (Kovalija).

Β'. Περίοδος Ἐπιχειρήσεων Βορείου Συγκροτήματος.

Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς, εἴτε ἐκ τῆς πίεσεως ἡμῶν, εἴτε ὡς ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κυρίου ἀγῶνος, ὑποχωρήσῃ πρὸς Ἐσκῆ-Σεχῆο (Eskishehr), αἱ Μεραρχίαι θὰ καταδιώξωσι τοῦτον πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Τσουκούο-Χισσάο (Chukur Hissar), Σιντζιρλι-Καγια (Sinjirli Kaya), Β. Ἐσκῆ Σεχῆο (Eskishehr).

Γενικαὶ ὁδηγίαι.

Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι δέον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀποστάσεως οὕσης τοιαύτης (ἰδίᾳ κατὰ τὴν πρῶτην περίοδον ἐπιχειρήσεων τοῦ Συγκροτήματος), ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἄμεσος βοήθεια τῆς μιᾶς ὑπὸ τῆς ἐτέρας, δέον ἐκάστη τούτων νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς δυνάμεων καὶ μόνον, μέχρις οὗ συμπλησιασῶσιν ἀλλήλας.

Πρὸς τοῦτο, δέον αἱ Μεραρχίαι νὰ ἐγκαθίστανται ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν καταλαμβανομένων θέσεων, λαμβάνουσαι κατάλληλον ἀμυντικὴν διάταξιν, ὥστε νὰ ᾧσιν εἰς θέσιν νὰ δεχθῶσι καὶ ἀποκρούσωσιν ὅσον οἴοντε μεγαλυτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις. Ἐπίσης, ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δέον νὰ καλύπτονται πρὸς τὰ πλευρὰ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν Β' περίοδον ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἡ ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πίεσις ἔσται **βαθμιαία**, τῆς δεσμεύσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν θέσεών των ἐπιτυγχανομένης ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς **δραστικότητος τοῦ πυρὸς Πυροβολικοῦ**.

Ἡ πεῖρα τῶν τελευταίων ἐπιχειρήσεων ἀπέδειξεν ὅτι, ὁ ἐχθρὸς ἀμύνεται ἐνεργητικώτατα ἐπὶ τῶν ἐκ τῶν προτέρων ὀργανωμένων θέσεών του, μὲ εὐροεῖαν χρῆσιν ἀντεπιθέσεων, συνεπῶς, δέον πάντοτε νὰ ἀποφεύγηται ὑπὸ πάντων τῶν ἡγητόρων ἢ πρόωρος ἀνάπτυξις τῶν δυνάμεων αὐτῶν. **Συνιστῶ τὴν κατὰ βάθος διάταξιν** μέχρις ἐπαρκῶς ἀναγνωρίσεως τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων πρὸς ἀποφυγὴν ἀπροόπτων, δυναμένων νὰ ἔχωσι δυσάρεστα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν φραλάγων.

Οὐχ ἤτιον, ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τῆς πιθανότητος, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δυνατὸν νὰ ἀφήσῃ προκαλυπτικά τινα τμήματα μόνον πρὸς ἀπασχόλησιν ἡμῶν, ἵνα δυνηθῇ νὰ μεταφέρῃ τὸ μείζον μέρος τῶν δυνάμεών του πρὸς Νότον.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, τῆς παρὰ τοῦ Συγκροτήματος πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἀνάγκη ὅπως, ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν λειτουργῇ ἐντατικῶς καὶ δι' ὄλων τῶν διατεθειμένων μέ-

σων, καταβαλλομένης μεγίστης φροντίδος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας αὐτῶν.

Στρατηγεῖον τῆ 19 Ἰουνίου 1921

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Παραλήπται

XI Μεραρχία III Μεραρχία

Στρατ. Μ. Ἀσίας	} ἀναφορά.
Γ' Σ. Στρατοῦ	
<u>Ἀρ. 7950]4165]3</u>	
21]6]21	

20—24 Ἰουνίου. Ἀμφότεραι αἱ Μεραρχίαι προ-
παρασκευάζονται διὰ τὰς μελλούσας
πρὸς Ἑσκή—Σεχίη (Eskishehr) ἐπιχειρήσεις.

II Συγκέντρωσις. Προέλασις.

25 Ἰουνίου. Ἡ III Μεραρχία, λόγῳ τῶν ἐπι-
κειμένων ἐπιχειρήσεων, παρέδωκε τὸν ὑποτομέα Τσόγκρα
(Chongara) εἰς τὴν X Μεραρχίαν, καὶ ἀνέλαβε τὴν 25 Ἰουνίου
τὸν ὑποτομέα Ἄκ—Σοῦ (Aksu) Α. Προύσσης (Brusa), ὅπου
ἔχει διατεθῆ καὶ μία Μοῖρα μακρῶν πυροβόλων τῶν 10.5. Ἐντὸς
τῆς ἡμέρας ἐγένοντο αἱ ἀναγκαῖαι προπαρασκευαὶ καὶ μετακινή-
σεις τῶν τμημάτων πρὸς συγκέντρωσιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν
περιοχὴν Ἄκ—Σοῦ (Aksu), Τίμπος (Timbos), Α. Προύσσης.

Εἰς Ὀλυμπον (Olympus) εἶχεν ἐγκαταστήσει ἡ III Μεραρχία
μεμονωμένον Κέντρον ἀντιστάσεως ἑνὸς τάγματος σὺν μιᾷ
πυροχία, αἵτινα καὶ ἐκίνησαν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἵνα ἐνωθῶσι μετ'
αὐτῆς.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας παρουσιασθεῖς εἰς τὸ
Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας ἐν Σουσουλουῦ (Susurluk) εἰς Ἑλ-
λην, βιαίως ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατολογηθεῖς, παρέσχε τὴν πλη-
ροφορίαν ὅτι : Ἰσχυρὰ δὴμας 300 περίπου ἀνταρτῶν, εἰς ἣν οὗτος
ἀνῆκεν, ὑπὸ τρεῖς ἀξιωματικούς, κατορθώσασα νὰ διαβῆ τὰς ὄρει-

νάς τοῦ Ὀλύμπου (Olympus) διαβάσεις, εὐρίσκετο ἤδη εἰς τοὺς βορείους πρόποδας αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ντερε-Κιζίκ (Dere Kizik), Χαμαμλί-Κιζίκ (Hamamlı Kizik). Ἡ δὴ αὐτὴ, καλυπτομένη διὰ προφυλακῶν πρὸς βορρᾶν, ἡσχολεῖτο εἰς τὸν ἀνεφοδιασμόν τῆς ἐκ τῶν ἑγγύς Τουρκικῶν χωρίων, διότι οἱ ἄνδρες αὐτῆς ἀπὸ τριημέρου ἦσαν νύστεις. Ὁ ἄνω Ἕλληνας, ἵνα διαλάθῃ τὴν προτοχὴν τῶν προφυλακῶν τοῦ τμήματός του, ἐξεδύθη τὴν Τουρκικὴν στολὴν καὶ ὄπλισμόν, παρουσιασθεὶς μὲ μόνην τὴν λινσοτολήν. Σκοπὸς τῆς ὁμάδος ἀνταρτῶν ἦτο, νὰ ἀναμῆναι, εἰς τὴν περιοχὴν εὐρίσκετο, τὴν ἐξόρμησιν τῶν ἡμετέρων τμημάτων, μεθ' ὃ νὰ ἐπιδράμῃ κατὰ τοῦ ἐν Κεστὲλ (Kestel) Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ καὶ ἀποκόψῃ τὰς συγκοινωνίας τοῦ Βορ. Συγκροτήματος, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, εἶχεν ἐφοδιασθῆ καὶ μὲ ἀρκοῦσαν ποσότητα δυναμίτιδος.

Κατόπιν τῆς ἄνω πληροφορίας, διετάχθη μία διλοχία ἐκ τοῦ τάγματος ἐφεδρείας τοῦ Ἄκ-Σοῦ (Aksu) Συν)τος, ἵνα προσβάλλῃ τὴν ἄνω ὁμάδα. Πράγματι, ἡ διλοχία αὕτη ἐκινήθη πρὸς τὴν ἄνω περιοχὴν, ἔχουσα τὸν παρουσιασθέντα αὐτόμολον ὡς ὀδηγόν, ἐκεῖ δέ, προσέκρουσε πρὸς τὰς προφυλακὰς τοῦ ἐχθροῦ, ὅποτε μετὰ μικρᾶν συμπλοκὴν, ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν κατώρθησε νὰ διαφύγῃ εἰς τὴν δασώδη ἔκτασιν τοῦ Ὀλύμπου (Olympus) λόγῳ τῆς ἐπελθούσης νυκτός.

Ἡ ἄνω πληροφορία ἀνηνέχθη εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τηλεγραφικῶς, ἵνα λάβῃ μέτρα ἀσφαλείας ἢ στρατιωτικὴ Διοίκησις Προύσσης διὰ τὸν σταθμὸν ἀνεφοδιασμοῦ Κεστὲλ (Kestel).

Ἡ XI Μεραρχία, σταθμεύουσα εἰς τὴν περιοχὴν Ἑρμενί Σέλους (Ermeni Seulus) καὶ ἀποτελουμένη ὡς Πεζικὸν ἐκ δύο συνταγμάτων καὶ ἐνὸς τάγματος, ἀντικατέστησε τὸ τάγμα τῆς Χ Μεραρχίας εἰς τὸν τομέα προκαλύψεως Μπουρτζοῦν (Burjun) (Ν. ἰίμνης Ἀσκανίας Iznik geul).

26 Ἰουνίου.

Ἐπρωγατοποιήθη ἡ διαταχθεῖσα συγκέντρωσις τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἵνα ἦ ἕτοιμον πρὸς ἐξόρμησιν, τῆς μὲν III Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἄκ-Σοῦ (Aksu), Τίμπος (Timbos) μὲ σταθμὸν Διοικήσεως Βορ. Συγκροτήματος (III Μεραρχίας) Ἄκ-Σοῦ (Aksu), τῆς δὲ XI Μεραρχίας εἰς τὸν γῶρον Μπαῖρ Κιοῦ (Bair K),

Μπουρτζούν (Burjun), με Σταθμὸν Διοικ. τῆς Μεραρχίας Μπαϊρ Κιοῦ (Bair K).

Ἐξεδόθησαν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν αἱ σχετικαὶ διὰ τὴν ἐπομένην διαταγαὶ ἐξορμήσεως, συμφώνως τῇ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθ. 24 διατάγῃ Βορ. Συγκρ. Μεραρχιῶν.

III.—Μάχαι Ἀϊνεγκιόλ, Γενησεχήρ.

27 Ἰουνίου.

Ἡ III Μεραρχία προήλασε με δρομολόγιον Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha) εἰς μίαν φάλαγγα, ἔχουσα τὸ 12ον Σύν)μα ὡς ἐμπροσθοφυλακὴν. Ἄμα τῇ ἐξόδῳ ἐκ τῆς στενωποῦ Ἀκ-Σοῦ (Aksu), κατόπιν πληροφορίας παρασχεθείσης ὑπὸ ἀναγνωρίσεως ἱππικοῦ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὴν ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), Γενῆ-Σεχῆρ (Yenishehir), περὶ τὰ 8 χιλιόμε. βορείως γέφυραν Χεμζέ-Μπέη (Hemze Beyk) ἐπὶ τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ, ὁπόθεν ἠδύνατο νὰ παρενοχλήσῃ κατὰ πλευρὸν τὴν πορείαν τῆς Μεραρχίας, διετάχθη τὸ βον Σύν)μα Πεζικοῦ, ἵνα ἀποτελέσῃ ἀριστερὰν ἰδίαν φάλαγγα με κατεύθυνσιν πρὸς τὴν ἄνω γέφυραν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας ἐνεπλάκη μετὰ ἰσχυροῦ τμήματος ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ κατέχοντος τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), ἅτινα καὶ ἀπώθησεν. Ὁ ἐχθρὸς καταδιωκόμενος, ὑπεχώρησε πέραν τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ, κατωρθώσας ὅμως νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸ Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pasha) γέφυραν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προελάσεως ταύτης μετὰ τὸ Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul), ὡς καὶ κατὰ τὴν προΐαν τῆς ἐπομένης, οὐλαμὸς ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ παρηνόχλει διὰ πλευρικῶν πυρῶν τὴν φάλαγγα τῆς Μεραρχίας ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως. Ἡ διλοχία Μηχανικοῦ διετάχθη, ἵνα ἐντὸς τῆς νυκτὸς κατασκευάσῃ γέφυραν εἰς Χασάν-Πασσᾶ (Hassan Pascha). Ὁ ἐν Ἀϊνεγκιόλ (Ainegeul) ἐχθρὸς (3ῃ Μεραρχία ἱππικοῦ) (1) ἀπεσύρθη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μεζγίτ (Mesjid).

(1) Πληροφ. ἐκ βιβλίου Συντ. Τουρκ. Ἐπιτ. Τζεβδὲτ Κερέμ.

Ἡ στάθμευσις τῆς Μεραρχίας ἐγένετο παρὰ τὸ Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) μὲ προφυλακὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Γάλλου (Kojach) ποταμοῦ (Χασὰν-Πασσᾶ Hassan Pasha).

Ἡ XI Μεραρχία προήλασε πρὸς Γενῆ-Σελῆο (Yenishehir), μὲ δρομολόγιον, Μπουρτζοῦν (Burjun', Μεντεσὲ (Menteshe), Γενῆ-Σελῆο (Yenishehir). Εἰς Μεντεσὲ (Menteshe) συνήντησε τὴν 2αν πεδ. πυροβ. τοῦ Γ' συντ. πεδ. Πυρ., ἣν εἶχον διαθέσει πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς XI Μεραρχίας. Ἡ Μεραρχία αὕτη, κατόπιν συμπλοκῆς 5—7 χιλιομ. Δ. τοῦ Γενῆ-Σελῆο (Yenishehir), κατέλαβε τὸ χωρίον. Ἐκεῖθεν, ἀπέσπασεν ἀριστερᾶ εἰς Παιμπουτζάκ (Pambujak) ἐν τάγμα καὶ οὐλαμὸν Πυροβολικοῦ, ὡς σταθερὰν πλαγιοφυλακὴν.

Ἡ στάθμευσις τῆς XI Μερ. ἐγένετο περὶ τὸ Γενῆ-Σελῆο (Yenishehir) μὲ προφυλακὰς ἀνατολικῶς τούτου.

Τὰ ἐν Γενῆ-Σελῆο (Yenishehir) ἐχθρικά τμήματα συνεπτύχθησαν πρὸς Ἰντζερλῆ (Injirli) καὶ Καϊναρτζι (Kainarje).

28 Ἰουνίου.

Τμήμα τῆς διλοχίας Σκαπανέων

III Μεραρχίας παρέμεινεν εἰς Ἀϊ-

νεγκιὸλ (Ainegeul) πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς γεφύρας, προκειμένου ἢ ὁδὸς Νασιφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha), Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν κίνησιν τῶν αὐτοκινήτων πρὸς ἐρροδιασμὸν τῆς III Μεραρχίας.

Τὴν 10ην ὥραν, περατωθείσης τῆς κατασκευῆς τῆς ἐν λόγῳ γεφύρας, ἡ III Μεραρχία ἐτέθη καὶ πάλιν ἐν πορείᾳ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν πρὸς Νασιφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha).

Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι ἐχθρικά τμήματα ἰσχυρὰ κατέχουσι τὸ Ντουμανίς-Ντάγκ (Dumanich Dagh), ἐν τάγμα τοῦ 2]39 Συν)τος ἀφείθη νοτίως τοῦ Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul), ἵνα ἐπιτηρῇ τὴν στενωπὸν Ντουμανίς (Dumanich).

Κατὰ τὴν πορείαν, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ συνήντησεν ἐλαφρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ ἵπτικοῦ, ἅτινα εὐχερῶς ἀπέκρουσε.

Ἡ III Μεραρχία κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Νασιφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha) μὲ τὰς προφυλακὰς τῆς περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς.

Ἡ XI Μεραρχία προελάσασα, κατέλαβεν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar). Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν, κα-

Προϋσσα (Μ. Ἀσία)
21 Μαΐου 1921.

Παρέλασις στρατοῦ πρὸ τοῦ Στρατ. Πολυμενάκου Διοικ. Γ'
Σώμ. Στρατοῦ καὶ Στρατ. Τρικούπη Διοικ. ΙΙΙ Μεραρχίας.

τέστρεψε τὴν ἐπὶ τοῦ Γάλλου ποταμοῦ (Geukche Su) γέφυραν καὶ εἶτα ἀπεπειράθη διὰ βολῆς πυροβολικοῦ νὰ παρακωλύσῃ τὴν παρὰ τῆς διλοχίας Σκαπανέων ζεύξιν τῆς γεφύρας, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος, ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως.

Ἡ XI Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὸ Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar) καὶ ἐγκατέστησε προγεφύρωμα ἄνευ ἀντιστάσεως.

29 Ἰουνίου Τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐπραγματοποίησε τὴν Α' περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν Μεραρχιῶν παραμεινασῶν εἰς τὰς ἰδίας σταθμεύσεις, τῆς μὲν III εἰς Νασιφ-Πασσᾶ (Nashif Pasha), τῆς δὲ XI εἰς Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar).

30 Ἰουνίου. Ἡ III Μεραρχία ἐκκινήσασα τὴν 5,20' ὥραν, προελαύνει πρὸς Παζαρτζίκ (Pazarjik).

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ προσέκρουσεν εἰς τμήματα ἐχθροῦ κατέχοντα τὸ Παζαρτζίκ (Pazarjik) καὶ τὰ ἐγγυὲς ὑψώματα. Τὰ τμήματα ταῦτα μετὰ μικρῶν ἀντίστασιν ὑπεχώρησαν πρὸς Νότον.

Ἡ III Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν Παζαρτζίκ (Pazarjik) μὲ προφυλακὰς ἀνατολικῶς εἰς τὸ ὕψος τοῦ Φουρουνλάο (Furunlar).

Ἡ XI Μεραρχία, ἀφ' οὗ ἀνέθεσε τὴν φύλαξιν τῆς γεφύρας Κιοπροῦ-Χισάο (Keupri Hissar) εἰς λόχον, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, προήλασε πρὸς Μπιλετζίκ μετὰ κινητῶν πλαγιοφυλακῶν ἐκατέρωθεν.

Μετὰ μικρῶν ἀντίστασιν ὑπὸ τῶν ὑποχωρούντων ἐχθρικῶν τμημάτων ἔξωθι τοῦ Μπιλετζίκ, κατελήφθη ἡ πόλις αὕτη.

Ἡ XI Μεραρχία ἐστάθμευσεν ἐν Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς πρὸς τὴν στενωπὸν Κιοπλοῦ (Kurlu) ἀφ' ἑνός, καὶ πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς Σεῖγοῦντ (Seugud) ἄγουσαν ἀφ' ἑτέρου.

1 Ἰουλίου. Συνεδύασα τὴν κίνησιν τῶν III καὶ XI Μεραρχιῶν, οὕτως ὥστε ἐκκινῶσαι αὐταὶ ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὕψος νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ Καρᾶ-Κιοῦ (Kara K.) καὶ Ἀκτσέ-Μπουνάο (Akche Bunar).

Ἡ III Μεραρχία, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἀναμένει περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik) τὴν εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀφίξιν τῆς XI.

Ἡ XI Μεραρχία, συμφώνως τῇ ἰδίᾳ διαταγῇ, ἐξεκίνησεν ἐκ Μπιλετζίκ (Bilejik), προελαύνουσα πρὸς Νταμλάρ (Damlar), Κούρτ Κ. (Kurt Keui). Εἰς Μπιλετζίκ (Bilejik) παρέμεινε τάγμα μείον τοῦ εἰς Κιοπροῦ-Χισάρ (Keupri Hissar) λόγου καὶ τοῦ εἰς Παπουτζάκ (Pambujak) τμήματος σταθερᾶς πλαγιοφυλακῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς γραμμῆς συγκοινωνιῶν.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς XI Μεραρχίας ἐκ τῆς στενωποῦ Κιοπλοῦ (Kurulu), ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ Κυρίου σώματος αὐτῆς ἐβλήθησαν αἰφνιδίως καὶ δραστικῶς ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ τεταγμένου βορείως Κούρτ-Κιοϊ (Kut Keui), ὅπερ ἐπροξένησεν ἀπωλείας καὶ ἀταξίαν. Κατόπιν τούτου, μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, ἡ XI Μεραρχία ἐπροκαλύφθη ἐντὸς τῆς στενωποῦ πλὴν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς, ἣτις παρέμεινεν ἐκτὸς αὐτῆς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐξόδου.

2 Ἰουλίου.

Ἡ III Μεραρχία παραμένουσα εἰς τὴν ἰδίαν στήθμευσιν περὶ τὸ Παζαρτζίκ (Bazarjik), ὑπέστη ἀπωλείας τινὰς ἐξ ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, ἅτινα ἐβομβάρδισαν τοὺς καταυλισμούς. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τοῦ Παζαρτζίκ (Baz rjik), τὸ Βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ βιάλλει ἀνεπιτυχῶς τοὺς καταυλισμούς τῆς III Μεραρχίας, ἐναντίον δ' αὐτοῦ ἔχει ταχθῆ ἡ Μοῖρα τοῦ Βαρέως πυροβολικοῦ.

Ἡ XI Μεραρχία προπαρασκευάζεται πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιθέσεως συγχρονισμένης μετὰ τῆς III Μεραρχίας.

3 Ἰουλίου.

Προκειμένου νὰ ἀχθῆ τὸ Βόρειον Συγκρότημα τὴν 5ην Ἰουλίου πρὸς ἐκβίασιν τῆς στενωποῦ τοῦ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), ἣς τὰ ἑκατέρωθεν δεσπόζοντα ὑψώματα ἰσχυρῶς κατέχονται καὶ εἰσὶν ὀργανωμένα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα τὴν μὲν III Μεραρχίαν νὰ ἐπιτεθῆ ἐναντίον τῶν δυτικῶς τῆς στενωποῦ ὑψωμάτων Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja Dagh), Φουρουνλάρ (Furunlar), Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), τὴν δὲ XI Μεραρχίαν ἐναντίον τῶν ἀνατολικῶς τοιούτων Κούρτ-Κιοϊ (Kurt Keui), Ἀκτσὲ-Πουνάρ (Akche-Bunar).

Ἡ III Μεραρχία συνεκρότησε μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 12ου συν|τος Πεζικοῦ καὶ μοίρας ὄρ. Πυροβολικοῦ, μὲ τὴν ἐν-
τολήν, ὅπως ἐπιτεθῆ καὶ καταλάβῃ τὸ Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja
Dagh).

Παρὰ τῆς XI Μεραρχίας ἔλαβον τὴν πληροφορίαν μετὰ με-
σημβρίαν, ὅτι ἐχθρικά δυνάμεις ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν εἰς
Μπιλετζίκ (Bilejik) καὶ Κιοπροῦ-Χισᾶρ (Keurri Hi(sar) τμη-
μάτων τῆς, ὅτι τὰ μὲν τμήματα Μπιλετζίκ (Bilejik) πιέζονται
ἰσχυρῶς, ἀλλ' ἀκόμη διατηροῦσι τὰς θέσεις των. Τὰ ἐν Κιοπροῦ
Χισᾶρ (Keurri Hissar) ὅμως συνεπτύχθησαν πρὸς Δυσμάς, πέ-
ραν τοῦ Γ'ενῆ-Σεχῆρ (Yenishehir), ἀτάκτως καὶ ὅτι φάλαγξ φορ-
τηγῶν αὐτοκινήτων καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπυροπολήθη
μεταξὺ Κιοπροῦ-Χισᾶρ (Keurri Hissar) καὶ Μπιλλετζίκ (Bilejik)
πρὸς δέ, ὅτι ἡ γραμμὴ συγκοινωνίας τῆς XI Μεραρχίας διεκόπη.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, διέταξα τὴν XI Μεραρ-
χίαν, ἵνα ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους ἀναδιπλωθῆ πρὸς Μπιλ-
λετζίκ (Bilejik) καὶ ἀποκαταστήσῃ τὰς διακοπεῖσας συγκοινωνίας.
Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν III Μεραρχίαν, δὲν μετέβαλον τὴν
ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν ἐπιθέσεως, ἵνα ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀπασχόλη-
σις καὶ ἡ δέσμευσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, καὶ μὴ μεταφερο-
θῶν αὐταὶ πρὸς Νότον.

IV.—Μάχαι Ἀλιτζᾶ-Ντάγ. Μπιλλετζίκ.

4 *Ἰουλίου.* Συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, τὸ
τῆς III Μεραρχίας συγκροτηθὲν μι-
κτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν συν|ρχην Σουμπασᾶκον, ἐκκινήσαν
νύκτωρ, εὐρέθη ἅμα τῇ ἕρ τῆς 4ης Ἰουλίου ἐπὶ τοῦ Ἀλιτζᾶ
Ντάγ (Alinja Dagh) καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν χαρα-
κωμάτων, τάξαν δὲ τὰ πυροβόλα του ἤρξατο νὰ βάλῃ δραστικῶς
τὰ ἐχθρικά τμήματα εἰς στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐγίνετο ἡ
διανομὴ τοῦ πρωῖνου ροφήματος. Ὁ αἰφνιδιασμός τοῦ ἐχθροῦ
ὑπῆρξε πλήρης, ὥστε νὰ τραπῆ οὗτος εἰς φυγὴν, χωρὶς ν' ἀντι-
τάξῃ σοβαρὰν ἀντίστασιν. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅτι, τὸ ἡμέτε-
τερον ἀπόσπασμα ἐντὸς τῆς πρωΐας ἐγένετο κύριον τοῦ Ἀλιτζᾶ
Ντάγ (Alinja Dagh).

Ἡ ἐν Ἀϊνεγκιὸλ (Ainegeul) ἐγκατεστημένη Διοίκησις τοῦ 2]39 συν)τος Εὐζώνων (2 τάγματα τοῦ Συν)τος τούτου μετὰ τῆς Διοικήσεώς του εἶχον ἀφειθῆ πρὸς κάλυψιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Μεραρχίας) ἀνέφερον ὅτι, ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ἔχων προθέσεις νὰ προσβάλλῃ καὶ τὰς συγκοινωνίας τῆς III Μεραρχίας μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν τῆς XI. Ὁμᾶς ἀνταρτῶν (πιθανῶς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἐμφρανισθεῖσαν κατὰ τὴν 25ην Ἰουνίου ομάδα) προσέβαλε περὶ τὸ Ἄκ-Σοῦ (Aksu) ἐφοδιοπομπὴν αὐτοκινήτων τῆς III Μεραρχίας, φρονεύσασα τέσσαρας ὁδηγοὺς καὶ τραυματίσασα τρεῖς, καταστρέψασα δ' ἅμα καὶ τινὰ αὐτοκίνητα. Ἡ III Μεραρχία ἐξέδωκε, κατόπιν τούτου, τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς πρὸς τὸ 2]39 σύν)γμα Εὐζώνων, ὑπ' οὗ καὶ ἐλήφθησαν τὰ προσήκοντα μέτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς γραμμῆς τῶν συγκοινωνιῶν τῆς, ἣτις ἐξυπηρετεῖ πλέον ὁλόκληρον τὸ Βόρειον Συγκροτήμα.

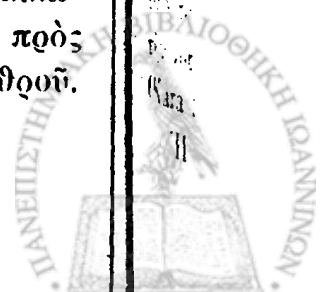
Ἡ XI Μεραρχία ἐκινήθη τὴν 3 Ἰουλίου, ὥραν 21, διὰ τῆς στενωποῦ Κιουπλιῶν (Kumlu) πρὸς Μπιλετζικ (Bilejik), ἔνθα ἀφίκετο τὴν ἐπομένην 4 Ἰουλίου περὶ τὴν 5ην ὥραν. Μετ' ἐπιθετικὰς τινὰς ἀναγνωρίσεις, ἠναγκάσθη νὰ ἀναπτυχθῆ ὁλόκληρος ἡ Μεραρχία (2 συντάγματα μείον τάγματος) πρὸς ἀπώθησιν ἐχθροῦ ἐν προχείρῳ ἀιὸν) ἐγκατεστημένου.

Μετὰ γενικὴν ἐπίθεσιν ἐνεργηθεῖσαν τὴν 14ην ὥραν, ὁ ἐχθρὸς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἀτάκτως ἐγκαταλείψας αἰχμαλώτους καὶ ἀριθνον ὕλικόν (πολλὰ ὄπλα, πολυβόλα καὶ ἐν πυροβόλον), κατεδιώχθη δὲ πρὸς Λεύκας (Lefke) διὰ πρὸς πυροβολικοῦ μέχρις ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σκοπού.

Κατὰ πληροφορίας αἰχμαλώτων, ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς 61 Μεραρχίας, ἀνεξαρτήτων τινῶν ταγμάτων τοῦ Συγκροτήματος Κοτζᾶ-Ἰλί, καὶ δύο οὐλαμῶν Ἰνροβολικοῦ τῶν 75.

5 Ἰουλίου.

Ἡ συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Βορ. Συγκροτήματος ὁρισθεῖσα διὰ τὴν 5ην Ἰουλίου ἐπίθεσις ἐναντίον Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K), Ἀκτσέ-Μπουναρ (Akche Bunar), δὲν ἐξετελέσθη, λόγῳ ἀναδιπλώσεως κατὰ τὴν νύκτα 3—4 Ἰουλίου τῆς XI Μεραρχίας πρὸς Μπιλετζικ (Bilejik) καὶ συνάψεως ἐκεῖ μάχης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία λόγω τῆς κρισίμου θέσεως τῆς ΧΙ, παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις της ἐν ἀναμονῇ περὶ τοῦ πρακτέου, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων, δηλαδή, ἢ νὰ σπεύσω εἰς βοήθειαν τῆς ΧΙ, ἢ νὰ ἀναμένω τὴν ἐπάνοδόν της πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲ συνηνωμένας τὰς δυνάμεις τοῦ Βορείου Συγκροτήματος. Ἀπέστειλα ἐν τάγμα εἰς Ἀχμετλέρ (Akmedler) πρὸς ἀσφάλειαν τῶν νότων τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας.

Ἡ ΧΙ Μεραρχία μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς Μπιλλετζίκ (Bilejik), διετάχθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Κούρτ-Κιοϊ (Kurt Keui) πρὸς ἀνάληψιν τῆς παρὰ τοῦ Βορ. Συγκροτήματος ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), Ἀκτσέ-Μπουνάρ (Akche Bunar), ματαιωθείσης πρότερον λόγω τῆς, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναδιπλώσεως πρὸς Μπιλλετζίκ (Bilejik) τῆς ΧΙ Μεραρχίας.

6 Ἰουλίου.

Ἡ ΧΙ Μεραρχία ἐκ Μπιλλετζίκ (Bilejik) προήλασε διὰ τῆς στενωποῦ Κουπλιῶν (Kuplu), πρὸς Κούρτ-Κιοϊ (Kurt Keui). Τάγμα μετὰ πυρβολοχίας ἐγκατεστάθη βορείως Ἀκ-Κιοϊ (A Keui), ὁργανωθὲν ἀμυντικῶς, πρὸς ἀσφάλειαν τῶν νότων της.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία, ἀναμένουσα τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ΧΙ Μεραρχίας πρὸς ἐκτέλεσιν συγχρόνου ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ πρὸς Νότον ἐχθροῦ, διέταξε τὸ ἐν Ἀχμετλέρ (Akmedler) τάγμα, ἵνα κατὰ τὴν πρὸς Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.) προέλασιν βαδίσῃ ἐκ τῶν ὑψομάτων Ἀχμετλέρ (Akmedler) ὡς ἀριστερὰ πλαγιοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας καὶ ὡς σύνδεσμος μετὰ τῆς ΧΙ. Πρὸς δέ, ἀπέστειλα ἀναγνωρίσεις πρὸς Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), αἵτινες ἐξηκοίβωσαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐγκαταλείψει τὰς θέσεις του.

7 Ἰουλίου.

Τὸ Βόρ. Συγκρότημα προήλασε πρὸς Νότον.

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία διὰ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.) ἐφθασεν εἰς Μπόζ-Ἐγιούκ (Boz Euyuk), χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρόν. Τὸ 12ον σύνταγμα της κατέχον τὰ ὑψώματα Ἀλιτζᾶ-Ντάγ (Alinja Dagh) τὰ δυτικῶς τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοϊ (Kara K.), κατῆλθε πρὸς τὴν νοτίαν ἔξοδον ἐπὶ τῶν ὑψομάτων δυτικῶς τοῦ Καρᾶ-Σοῦ (Kara Su).

Ἡ ΧΙ Μεραρχία, κατόπιν πληροφοριῶν περὶ κινήσεων ἐχ-

θροῦ πρὸς Βορρᾶν (περὶ τὸ Μπιλλετζίκ Bilejik), κατέλαβε θέσιν ἐπὶ τῶν βορείως τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) ὑψομάτων. Μικτὸν δὲ ἀπόσπασμα αὐτῆς ἐκ συντάγματος Πεξικοῦ καὶ ὄρειβατικῆς πυροβολοχίας προήλασε διὰ Κούρτ-Κιοῖ (Kurt Keui), Ἄκτσέ-Μπουναρ (Akche Bunar) εἰς Γιουρούκ Κ. (Yuruk K.), ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς τῆς στενωποῦ Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) ὑψομάτων. Μετὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐξόδου καὶ ἐξακριβώσιν τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐπανέκαμψε κατὰ τὴν νύκτα εἰς Καρᾶ-Κιοῖ (Kara K.) παρὰ τῇ ΧΙ Μεραρχία, συμφώνως διαταγῇ μου.

V. Προέλασις νύκτωρ εἰς βοήθειαν Γ' Σ. Στρατοῦ.

8 Ἰουλίου.

Κατόπιν ἐχθρικῆς πίεσεως, τὸ ἐν Ἄκ-Κιοῖ (A Keui) μικτὸν ἀπόσπασμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας ἐκ τάγματος Πεξικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, συνεπτύχθη δυτικῶς Κιοπλοῦ (Kuplu).

Διέταξα τὴν ΧΙ Μεραρχίαν, ὅπως κινηθῆ πρὸς Βορρᾶν δι' ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Μπιλλετζίκ (Bilejik)

Ἡ ΙΙΙ Μεραρχία παραμένει εἰς Μπόζ-Ἐγιούκ (Boz Euyuk) μέχρις ἐκκαθαρίσεως τῆς περὶ τὸ Μπιλλετζίκ (Bilejik) τακτικῆς καταστάσεως παρὰ τῆς ΧΙ Μεραρχίας. Ἀνεκάλεσα παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ τὰ ἐν τῇ περιοχῇ Ἄϊνεγκιὸλ (Ainegeul) παραμένοντα τμήματα τοῦ 2)39 συντ. Εὐζώνων.

Περὶ τὴν 18ην ὥραν, ἔλαβον ραδιοτηλεγράφημα τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἐξ Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir), ὅπως σπεύσω εἰς ἐνίσχυσίν του κατόπιν ἰσχυρᾶς πίεσεως, ἣν ὑφίστατο τοῦτο ἀπὸ προΐας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir) (μάχη Μουταλίμπ Mutalib).

Εὐρέθην πρὸς στιγμὴν ἀμφιταλαντευόμενος πρὸς λήψιν ἀποφάσεως, καθ' ὅσον ἀφ' ἑνὸς ἢ ὑπ' ἐμὲ ΧΙ Μεραρχία προήλανε ἤδη κατὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Μπιλλετζίκ ἀνεξακριβώτων εἰσέτι ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ὑφιστάμενον ἰσχυρὰν πίεσιν, ἐζήτηι ἐπιμόνως ἐνίσχυσιν εἰς Ἐσκῆ-Σεχλήρ (Eskishehir). Ἀλλὰ σκεφθεὶς, ὅτι ἡ μὲν ἔκβασις τῆς μάχης τοῦ Μπιλλετζίκ (Bilejik) θὰ εἶχε μᾶλλον τοπικὸν χαρακτῆρα, ἐν ᾧ

ἐν Ἐσκή-Σεχλήρ (Eskishehir) θὰ ἐκρίνετο ἴσως ἡ τύχη τοῦ κυρίου ἀγώνος, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ σπεύσω ἀμέσως πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, καίτοι ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ διὰ μέσου ἐχθρικοῦ ἐδάφους.

Οὕτως, ἔθεσα ἀμέσως εἰς κίνησιν τὴν III Μεραρχίαν διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ πρὸς Ἐσκή-Σεχλήρ, μὲ δρομολόγιον: Ποριὰ (Porya), Τσουκούρ-Χισάρ (Chukur Hissar), Ἐσκή-Σεχλήρ (Eski shehr). Τὸ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καρά-Σοῦ (Karasu) εὑρισκόμενον 12ον Σύνταγμα πεζικοῦ διέταξα, ὅπως συνενωθῇ μετὰ τῆς Μεραρχίας εἰς Τσουκούρ-Χισάρ (Chukur Hissar), κινούμενον διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ, ληφθέντων συγχρόνως τῶν ἀναγκαίων μέτρων πρὸς σύνδεσιν τοῦ Συντάγματος μετὰ τῆς φάλαγγος τῆς III Μεραρχίας διαρκούσης τῆς κινήσεως.

9 Ἰουλίου.

Ἡ III Μεραρχία βαδίζουσα νύκτωρ ἔφθασεν ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς Ποριὰ (Porya), ἔνθα καὶ ἔκαμε διώρον στάσιν. Ἐπωφεληθεὶς τῆς στάσεως ταύτης, διέταξα τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἀσυρμάτου τῆς Μεραρχίας καὶ ἀναζήτησιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις δυστυχῶς δὲν ἐπετεύχθη.

Τὸ 12ον Σύνταγμα πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας ἔκαμε μεγάλην στάσιν N. A. τοῦ σιδ. σταθμοῦ Ἴν-Ἐϋνοῦ (In Eynu).

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς διώρου στάσεως μὴ κατορθωθέντος συνδέσμου μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ III Μεραρχία ἐτέθη καὶ πάλιν εἰς κίνησιν, συνεχίζουσα τὴν πορείαν της πρὸς Τσουκούρ-Χισάρ (Chukur Hissar), ἐγκαταλείψασα ὅμως εἰς Ποριὰ (Porya) τὸν ἀσύρματον αὐτῆς μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἐπιζητῶν τὸν μετὰ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ σύνδεσμον, μέχρις οὗ διέλθῃ ἐκεῖθεν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῆς Μεραρχίας ὁπότε θὰ ἐξεκίνηει.

Εὐτυχῶς μετ' οὐ πολὺ, ἐλήφθη τηλεγράφημα τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἀγγέλλοντος τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐχθροῦ. Συνεπεῖα τούτου, ἀνέστειλα τὴν περαιτέρω κίνησιν τῆς III Μεραρχίας, διατάξας τὰ τμήματα αὐτῆς νὰ παραμείνωσι προσωρινῶς, ὅπου εὐρίσκοντο πρὸς ἀνάπαυσιν. Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας παρέμεινεν εἰς Ποριὰ (Porya) παρὰ τῷ ἀσυρμάτῳ. Ἐν τῷ μεταξύ ἐλήφθη τηλ. διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου, ὀρίζοντος τὴν διάλυ-

σιν τοῦ Βορείου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν καὶ τὴν στάθμευσιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu).

Μετὰ δίωρον ἀνάπαυσιν, τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας, ἐτέθησαν πάλιν εἰς κίνησιν πρὸς Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu), ὅπου καὶ κατηλύσθησαν.

10 καὶ 11 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία παρέμεινεν ἐν Ἰν-Ἐϋνοῦ (In Eunu), ἐνθα συνηνώθησαν μετ' αὐτῆς καὶ τὰ ἀνακληθέντα τμήματα τοῦ 2]39 συντάγματος Εὐζώνων.

12 Ἰουλίου. Κατόπιν Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἡ III Μεραρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς Ἐσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir), σταθμεύσασα τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν περιοχὴν Σιντζιρλί-Καγιά (Sinjirli Kaya) περὶ τὰ 10 χιλ. Β.Δ. Ἐσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir).

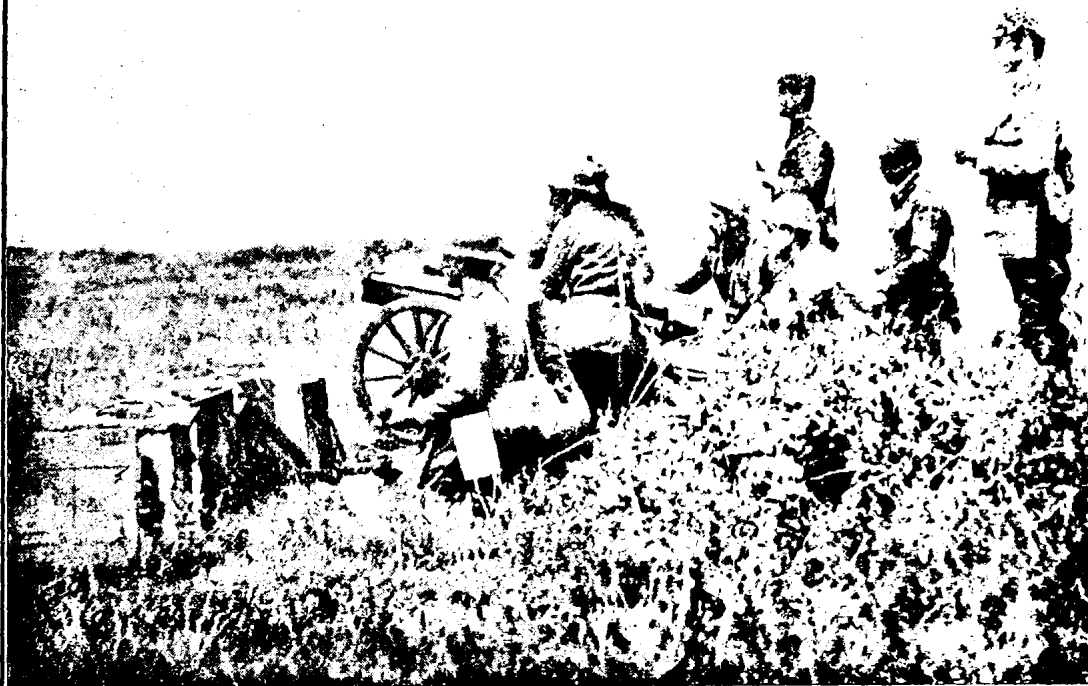
13 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία συνεχίζουσα τὴν πορείαν τῆς παρήλασε δι' Ἐσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir) πρὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγοῦ Πολυμενάκου, ὅστις μοὶ ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του. Τὸ ἑσπέρας ἐστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Σινεκλί Καγιά (Sinekli Kaya) ἀνατολικῶς Ἐσκῆ-Σεχίρ (Eskishehir), Β. Πουρσάκ (Pursak).

14 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία ἀνέλαβε τὴν προκάλυψιν εἰς τὸν Β. τοῦ Πουρσάκ (Pursak) τομέα, ἀντικαταστήσασα τὴν VII Μεραρχίαν. Μεμονωμένον Κέντρον ἀντιστάσεως ἐκ τάγματος πεζικοῦ καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ Ντεντέ-Τεπέ (Dede Tere).

15-23 Ἰουλίου. Ἡ III Μεραρχία παραμένει ὡς ἀνωτέρω ἐν προκαλύψει τοῦ Στρατηγείου εἰς Γιοῦκ-Ντερέ-Τσιφλίκ (Geuk Deré Chif).

Τὴν 23ην Ἰουλίου, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]22]7]21 τηλεγραφικῆς Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ἀνεχώρησα δι' Ἀφρὸν Καραχισάο πρὸς ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Νοτίου Συγκρο-

Πρό του Άννεγκιόλ (Μ. Άσία)
27 Ιουνίου 1921.

Ούλαμος Όρειβ. Πυροβολικοῦ III Μεραρχίας βάλλει
κατά τμημάτων 3ης Τουρκικής Μεραρχίας Ίππικοῦ.

Ἐσκή Σεχίη (Δορύλαιον)
Ἰούλιος 1921.

Ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀπονέμει Μετάλλια Ἀνδρείας.
Ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά: Ἀρχιστρ. Παπούλας, πρίγκηπτες
Γεώργιος, Παῦλος, Ἀνδρέας. Πρωθυπουργὸς Γούναρης,
ὑπουργὸς Θεοτόκης, Βασιλεὺς.

τήματος Μεραρχιών συσταθέντος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14777]4902]3 τῆς 20]7]21 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, παραδόσας τὴν Διοίκησιν τῆς III Μεραρχίας εἰς τὸν συντ. Πεζ. Νικολαΐδην Γεώργιον.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἔξεδωκα τὴν κάτωθι ἡμερησίαν Διαταγὴν τῆς 23ης Ἰουλίου 1921.

«Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]22]7]21 τηλεγραφικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς Μικρᾶς Ἀσίας, μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ ἐν Ἀφιόν-Καραχισάρ νεοσυσταθέντος Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιών.

» Ἀποχωριζόμενος μετὰ συγκινήσεως κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς προσφιλοῦς μοι III Μεραρχίας, ἀποχαιρετῶ, ἔστω καὶ προσωρινῶς, τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἔνδοξον III Μεραρχίαν, μεθ' ἧς στενοὶ μὲ συνδέουσι δεσμοὶ ἀπὸ τῶν ἐκστρατειῶν 1912 καὶ 1913 οἵτινες ἔτι μᾶλλον συνεσφίγγθησαν, ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1918, κατόπιν μάλιστα τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας ταύτης ἐν ἔτει 1918 μέχρι τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς ἐποποιίας τῆς μάχης τοῦ Ἀβγκίν, καθ' ἣν ὁ ἡρωϊσμός τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ Ὀπλιτῶν ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν.

» Ἐὰν ἀπομακρύνωμαι τῆς III Μεραρχίας, νοερῶς ὅμως θὰ εὐρίσκωμαι πάντοτε πλησίον τῶν γενναίων Ἀξιωματικῶν καὶ Ὀπλιτῶν αὐτῆς. Μόνον τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος III Μεραρχία ἀρκεῖ ὅπως μὲ συγκινῇ.

» Ἀξιωματικοί, Ὑπαξιωματικοὶ καὶ Στρατιῶται, ἀποχαιρετῶν ὑμᾶς, εὐχομαι δλοψύχως, ὅπως καὶ κατὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις ἢ προσφιλέας μοι III Μεραρχία συνεχίσῃ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἔνδοξον ἱστορίαν της».

VI.—Ἐκπλήρωσις Ἐντολῆς.

Τὸ Βόρειον Συγκρότημα, ἀπωθῆσαν τὰς πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικὰς δυνάμεις μέχρι τῶν περὶ τὴν στενωπὸν Καρακιοῦ (Kara K.) ὑψωμάτων, κατώρθωσε νὰ ἐπισύρῃ μέχρι τέλους πρὸς ἑαυτὸ τὴν προσοχὴν τῆς ἀνωτέρας Τουρκικῆς Διοικήσεως, ἥτις, ἐν ἀβεβαιότητι διατελοῦσα περὶ τῆς πραγματικῆς διευθύνσεως τῆς κυρίας Ἑλληνικῆς προσβολῆς, δὲν ἠδυνήθη, ὅτε ἐκρίνετο ὁ ἀγών, νὰ

ἀποσπάση ἐγκαίρως ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ μετώπου τῆς Προύσης δυνάμεις, ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνα τῶν περὶ τὴν Κιουτάχειαν ἀμυνομένων. Οὕτω, τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ πλήρως τὴν ἀνατεθεῖσα αὐτῷ ἐντολήν, ἥτοι νὰ συκρατήτῃ μακρὰν τοῦ κυρίου ἀγῶνος μεγάλας ἐχθρικὰς δυνάμεις αἵτινες ἦσαν :

1η Ὀμάς. Στρατηγεῖον, Ποριά.

Ταξιμαρχία Ἴππικοῦ, Γενησεχλήρ.

3η Μεραρχία Ἴππικοῦ, Ἰνεγκιόλ.

17η Μεραρχία Πεζικοῦ } Νίκαια, Λεῦκαι.
Ἀνεξάρτητοι μονάδες }

1η Μεραρχία Πεζικοῦ, Νασιφ-Πασσά, Παζαρτζίκ.

61η » » Νταμιλίρ, Κούστ-Κιοϊ

11η » » Ἄκ-Μπουνάο

23η » » Ποριά

3η » » Μπόζ-Ἐγιοῦκ

14η » Ἴππικοῦ Ἐσκή-Σεχλήρ

συμφώνως τῷ συγγράμματι «ὁ Μικρασιατικὸς πόλεμος ὑπὸ Ἀντιουνταγματάρχου Χαακῆ, Καθηγητοῦ τῆς Στρατιωτικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ Τουρκικῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ (Χαρμπιέ)».

Οἱ Τούρκοι ἐπεζήτησαν ν' ἀποκόψωσι δι' ἐπιδρομῶν τὰς συγκοινωνίας τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, ἀλλὰ ληφθέντων ταχέως τῶν ἀναγκαίων μέτρων, ἐξουδετερώθη ἡ τοιαύτη τῶν Τούρκων προσπάθεια. Ὁ Ἰσφενδέρ Κεράμ, Συν)ης Τούρκ. Ἐπιτελείου, εἰς τὸ βιβλίον του «Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» γράφει: «Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον (Τουρκικὸν) διείδεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς (Ἑλληνικὸν Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν) προχωρῶν μετὰ πολλῆς προσοχῆς θὰ ἐφθάνεν εἰς τὴν θέσιν Ἰν-Ἐϋνοῦ μόνις τὴν 15)2 Ἰουλίου, συγκεντρωμένος τελείως, καὶ ἀφοῦ θὰ ἤρχιζεν ἡ δρᾶσις εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς καὶ ὄριζε τὴν ἐπίθεσιν τῆς Ὀμάδος Κοτζᾶ-Ἰλι κατὰ τῆς γραμμῆς Μπιλλετζίκ (Bilejk), Κιοπροῦ-Χισσάο (Kurgu Hissar) διὰ τὴν 14)2 Ἰουλίου. Τῆς πίεσεως ταύτης, ἣν ἐξήσκησεν ἐκ Βορρᾶ ἡ Ὀμάς Κοτζᾶ-Ἰλι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μετέσχε καὶ ἡ 1η ἐν Ἰν-Ἐϋνοῦ Ὀμάς διὰ τῆς δεξιᾶς τῆς πέρους».

Πρὸς δέ, τὴν ἄμεσον ἐκίνητην καὶ δὴ κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς 8—9 Ἰουλίου 1921 τῆς III Μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυ-

σιν τοῦ ἐν κινδύνῳ εὐρισκομένου Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἅμα τῇ
 εἰδοποιήσῃ του, ἔξετάζων ὁ Στρατηγὸς Σπυρόπουλος Ἐπιτε-
 λάρχης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ τῷ 1921, εἶτα δὲ ὑπαρχηγὸς
 Γεν. Ἐπιτελείου καταλήγει : «Δέον νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἡ
 σπουδὴ μεθ' ἧς ἡ III Μεραρχία ἐκινήθη διὰ συντόνου πο-
 ρείας πρὸς Ἑσκή-Σεχῆρ (Eskishehir) ἀπὸ Μπόζ-Ἐγιούκ, (Boz
 Enyuk), ἅμα ὡς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ὑπεδήλωσε τῇ Μεραρχίᾳ
 τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως καὶ ὅτι ἦτο ἐπιθυμητὸν νὰ σπεύσῃ
 αὕτη πρὸς ὑποστήριξίν του. Ἡ ἀλληλεγγύη, ἣν ἐν τῇ προκει-
 μένῃ περιπτώσει ἐπεδείξατο ἡ Μεραρχία αὕτη (ὑποστράτηγος
 Ν. Τρικούπης) εἶναι ἐπαινετὴ καὶ ἀξιωματημόνευτος». (Γεν. Στρο-
 Ἐπιθ. Ἀπριλ. 1932)

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ (1)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΝΟΤΙΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ ΠΕΡΙ ΤΟ ΑΦΙΟΝ-ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ

26 Ἰουλίου—19 Σεπτεμβρίου 1921

I.—Συγκρότησις Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιών.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑσκή—Σεχήρ, ὅπερ ἦτο καὶ ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουνίου—Ἰουλίου 1921, καθ' ἃς διώκουν τὸ Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν (III καὶ XI), διατηρῶν συγχρόνως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς III, ἡ Μεραρχία αὕτη ἀνέλαβε προκάλυψιν ἀνατολικῶς τοῦ Ἑσκή—Σεχήρ καὶ βορείως τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ μὲ τὸ Στρατηγεῖον εἰς Γιούκ-Ντερε-Τσιφλίκ.

23 Ἰουλίου. Τὴν 23ην Ἰουλίου, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 74774]227]21] τηλεγραφικῆς Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἀνεχώρησα δι' Ἄφιόν Καραχισάρ πρὸς ἀνάληψιν τῆς Διοικήσεως τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, συσταθέντος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14777]4902]3 τῆς 20]7]21 Διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς.

26 Ἰουλίου. Τὴν 26ην Ἰουλίου περὶ τὴν μεσημβριαν, ἔφθασα εἰς Ἄφιόν-Καραχισάρ καὶ ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, ὅπερ ἀπετελέσθη ἐκ τῶν IV καὶ IX Μεραρχιῶν καὶ τῶν Μικτῶν ἀποσπασμάτων τῶν τομέων Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν (1ον σύνταγμα μετόπισθεν, 49ον σύνταγμα, ἀνεξάρτητος ὄρειβ. Πυροβολοχία), μὲ ἐντολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ

(1) Σχ. 4.—Ἄφιόν Καραχισάρ.

τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Ὀρτάντζας ⁽¹⁾ συμπεριλαμβανομένου μέχρι Μπορντί ⁽²⁾. Ἡ ἐξασφάλις αὕτη, συμφώνως τῇ ἄνω διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς, ἔδει νὰ ἐπιδιώκεται οὐχὶ δι' ἀμύνης, ἀλλὰ δι' ἐπιδρομῶν καὶ ἐπιθέσεων πρὸς διάλυσιν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ θ' ἀνηγγέλλοντο, χρησιμοποιουμένης πρὸς τοῦτο μόνον τῆς IV Μεραρχίας, καθόσον ἡ IX ἔδει νὰ τηρῆται συγκεντρωμένη εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ ⁽³⁾, ἐφ' ὅσον αἱ ἐχθρικαὶ ἐνέργειαι, ἢ σθβαραὶ ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις εἰς τομέα Ἀφιόν, δὲν ἐπέβαλλον τὴν πρὸς ἐκεῖ ἐπέμβασίν της.

Ἐκ τῶν ἄνω ἀποτελουσῶν τὸ Συγκρότημα Μονάδων, ἡ IV Μεραρχία μόνον εὑρίσκετο εἰς Ἀφιόν, αἱ λοιπαὶ ἐν κινήσει πρὸς συγκέντρωσιν ἢ μετάβασιν εἰς τὰς θέσεις των.

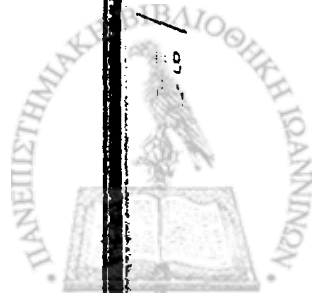
27—28 Ἰουλίου. Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι δύναμις ἐχθρική 800 ἰππέων ἐσημειώθη τὴν ἑσπέραν τῆς 27 Ἰουλίου εἰς Ἀϊντεμιρ (25 χιλ. Β. Ἀφιόν), καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Β. Ἐϋρέτ, προτιθεμένη πιθανῶς, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ σταθμοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ, διέταξα προσωρινῶς ἐνίσχυσιν τῆς φρουρᾶς Τονλοῦ-Πουνάρ διὰ τοῦ τάγματος σιδηροδρομῶν καὶ φάλαγγος Ἐδιπίδου (τιμήματος IX Μερ.) εὑρισκομένης ἐν κινήσει πρὸς Ἀφιόν. Λόγω διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, αἱ διαταγαὶ ἀπεστάλησαν δι' ἀεροπλάνου.

Τὴν 28ην, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 23 Διαταγὴν δι' ἧς ὠρίζετο : 1) Ἡ γενικὴ γραμμὴ προφυλακῶν ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν νοτίως καὶ ἀνατολικῶς τῆς γραμμῆς Ἀφιόν, Ἰτζέ Καραχισάρ, ὡς καὶ ὁ τομεὺς ἑκατέρας τούτων. 2) Ἐπίβλεψις δι' ἀπλῆς ἐπιτηρήσεως τῶν ἐκ Α. καὶ Β. ἀγουσῶν ὁδῶν. 3) Ἐγκαταστάσεις ἐπὶ τῶν κυριωτέρων διαβάσεων τοῦ τομέως των ἐξεταστικῶν φυλακίων, πρὸς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν διαβατῶν καὶ συλλογὴν συναφῶν πρὸς τὰς θέσεις καὶ τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ

(1) Εὑρίσκονται ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου, τὸ Τσιβριλ εἰς τὸ τέρμα διακλαδώσεως τῆς σιδ. γραμμῆς Σμύρνης Ἀϊδινίου, τὸ Μπουλαντιὰν περὶ τὰ 40 χιλ. Ν. Α. τῆς Φιλαδελφείας, καὶ ἡ Ὀρτάντζα ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς Σμύρνης Ἀϊδινίου.

(2) 35 χιλ. Β. Α. Ἀφιόν-Καραχισάρ.

(3) 25 χιλ. Α. Ἀφιόν.

πληροφοριῶν, αἴτινες, μετὰ ἐξακριβῶσιν καὶ συστηματοποίησιν, νὰ ὑποβάλλωνται ἡμῖν. 4) Ἀποστολή, ἀνὰ πᾶσαν 2αν ἢ 3ην ἡμέραν πρὸ τοῦ τομέως ἑκατέρας τῶν Μεραρχιῶν, τῆς οἰκείας ἡμιλαρχίας μέχρι 3—5 χιλ., ὁπόθεν νὰ ἐκπέμπωνται ἀναγνωρίσεις πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν θέσεων, δυνάμεως καὶ κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπάνοδος τῶν ἡμιλαρχιῶν ὀπίσω τῶν προφυλακῶν πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους.

Τὴν 18ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 28 Διαταγὴν πρὸς τὸ Ἀεροπορικὸν Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (29 Ἰουλίου) ἐκτελεσθῆ ἀναγνώρισις πρὸς Τονλοῦ-Πουνάο καὶ βορείως τούτου πρὸς Ἐϋρέτ, πρὸς ἐξακριβῶσιν θέσεως καὶ κατευθύνσεως ἐχθρικῆς δυνάμεως, παρατηρηθείσης τὴν προτεραίαν. Τὸ ἀποτέλεσμα νὰ κοινοποιηθῆ δι' ἠρματισμένου φακέλλου εἰς τάγμα σιδηροδρομῶν καὶ φρούραρχον Τονλοῦ-Πουνάο. Κατὰ προσγείωσιν εἰς Οὐσάκ νὰ κοινοποιηθῆ τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, ἣτις θὰ μοὶ τὸ ἀπέστειλε κρυπτογραφικῶς. Τὸ ἀεροπλάνον ἐπιστρέφον, νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν τακτικὴν κατάστασιν τῶν τμημάτων Τονλοῦ-Πουνάο.

29 Ἰουλίου.

Τὸ πρὸς Τονλοῦ-Πουνάο ἐκτελέσαν ἀναγνώρισιν ἀεροπλάνον οὐδεμίαν ἐχθρικὴν κίνησιν παρετήρησε.

Τὴν 20ην ὥραν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16459|5175]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιάς, ὅπως ἡ IX Μεραρχία κινήθῃ διὰ Μπαγιατ⁽¹⁾ εἰς περιοχὴν Ἀζιζιέ, ὅπου νὰ διενθυσθῶσι καὶ τὰ ἐν κινήσει εὐρισκόμενα τμήματα πρὸς συνάντησιν τῆς Μεραρχίας των.

Ἐχθρὸς ἐπιτεθεὶς κατὰ φυλακίου σιδηροδρομικῆς γεφύρας Τσιβρίλ⁽²⁾, ἀπεκρούσθη μετ' ἀπωλειῶν ἑκατέρωθεν.

30 Ἰουλίου.

Ἐλήφθη πληροφορία, ὅτι ἡ 9η Τουρκικὴ Μεραρχία ἀφίκετο σιδηροδρομικῶς ἐξ Ἰκονίου, καὶ ὠχυρώθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Γιασιάν-Τσιφλίκ, Οὐλοῦ-Πουνάο, ἵνα καλύψῃ τὴν διαδρομὴν ἐνισχύσεων καὶ ὑλικοῦ ἐξ Ἀκ-Σεχῆρ πρὸς Πολατλί καὶ ὅτι ἐν σύσταγμα

(¹) Β.Α. Ἀφιὸν Καραχισάρ περὶ τὰ 50 χιλ.

(²) Ν.Δ. Ἀφιὸν περὶ τὰ 90 χιλ.

της (τὸ 27ον) προωθήθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἰσοικλάο. Τσοπανλάο, Γκεμπετζιλάο (20 χιλ. Α. Ἄφριόν).

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 56) Διαταγὴν, ὅπως ἡ IV Μεραρχία ἀχθῆ τὴν 1ην Αὐγούστου πρὸς τὴν διεύθυνσιν Ἰσοικλάο, Τσοπανλάο, διὰ δύο φαλάγγων, ὧν ἑκάστη δυνάμεως συντάγματος μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ἀναλόγων βοηθητικῶν Σχηματισμῶν, με ἐντολὴν νὰ ἀπωθήσῃ τὰς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τσοπανλάο, Ἰσοικλάο, τυχὸν ἐχθρικὰς δυνάμεις ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς IX Μεραρχίας, ἐνεργούσης πρὸς Γκεμπετζιλάο, καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἄνω γραμμὴν, ἵνα οὕτω καλύψῃ ἑμμέσως τὴν πρὸς Μπαγιὰτ πορείαν τῆς IX Μεραρχίας, ὡς καὶ τῶν ἐρχομένων ὀπισθεν πρὸς συνάντησιν αὐτῆς τμημάτων της, ἀκολουθούντων τὸ αὐτὸ δρομολόγιον. Νὰ παραμείνῃ δὲ μέχρι τῆς 6 Αὐγούστου, τέλος διαδροῆς τῶν τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας, ὅποτε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ἄφριόν γραμμὴν της, πλὴν ἐναντίας διαταγῆς.

31 Ἰουλίου.

Τὴν μεσημβρίαν, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16501)5425)3 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 65) Διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Ἄεροπ. Σμῆνος, ὅπως ἐκτελεσθῆ : 1ον) Συνοδεία τῆς φαλάγγος τῆς IX Μεραρχίας ἀπὸ 16ης μέχρι 18.30' ὥρας. 2ον) Ἀναγνώρισις τοῦ χώρου μεταξὺ τοῦ δρομολογίου τῆς Μεραρχίας καὶ τῆς σιδ. γραμμῆς Ἰκονίου, ἐφισταμένης τῆς προσοχῆς ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς κοιλάδος Τσαϊ πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς IX Μεραρχίας ἀγούσων ὁδύσεων, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μῆκος καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ δρομολογίου αὐτῆς τοιούτων, μέχρις Ἀζιζιέ, Ἀμορίου. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεώς των ν' ἀνακοινωθῆ δι' ἡρματισμένου φακέλλου τῇ IX Μεραρχίᾳ καὶ ἡμῖν, ὡς καὶ ὁ χώρος τῆς καθ' ἑκάστην ἐσπέραν σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας, ὅπως ἀναφέρωμεν περὶ τούτου εἰς τὴν Στρατιάν.

Τῇ 18ῃ ὥρα ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16471)5695)3 Διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 73) Διαταγὴν πρὸς τὸ Ν Ἄερ. Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐτομένην πρωΐαν (1ην Αὐγούστου) ἐκτελεσθῆ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον : Ἄφριόν, Τσαϊ, Ἰσακλή, Ἄκ-Σεχίρ, Τσερχέ; Κ., Ἐρὲν Κ., Τσοκουρτσούκ, Μπουλαβαντί, Ἄφριόν. Κατὰ τὴν ἕξ Ἐρὲν Κ. πρὸς Μπουλα-

βαντὶ πτήσιν του, τὸ ἀεροπλάνον νὰ ἐπισκοπήσῃ καὶ τὰς ἐκ τῆς ὁδοῦ ταύτης πρὸς Β. ὁδεύσεις. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη ἦτο ἀνεξάρτητος τῆς διαταχθείσης ὅπως ἐκτελεσθῆ μεταμεσημβριαν.

II.—Ἐκκίνησις IX Μερ. πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Στρατιᾶς.

1 Αὐγούστου. Ὡρα 4η, ἡ IV Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι κατὰ πληροφορίας κατοίκων Σαλάο, περὶ τοὺς 1.000 πεζοὶ καὶ ἔφιπποι μετὰ πυροβολικοῦ εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεταξὺ Ἐφῆ-Σουλτὰν καὶ Τσιφούτ-Κασαμπᾶ χῶρον. Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς ταύτης, διέταξα τὸ Ναυτ. Ἄερ. Σμῆνος, ὅπως ἐν ἀεροπλάνον ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν τῆς ἄνω περιοχῆς. Λόγω ὅμως αἰφνιδίας ἀδιαθεσίας τοῦ χειριστοῦ τοῦ ἀεροπλάνου κατὰ τὴν ἐκκίνησιν, ἐματαιώθη ἡ ἀναγνώρισις.

Τὴν 5ην ὥραν ἡ IV Μεραρχία ἤρξατο τῆς διαταχθείσης προελάσεως εἰς δύο φάλαγγας. Ἡ δεξιὰ φάλαγξ καλυπτομένη δεξιόθεν διὰ πλαγιοφυλακῆς, διεσκόρπισεν ἀντιταχθέντα εἰς αὐτὴν μικρὰ ἐχθρικὰ τμήματα πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, καὶ κατέλαβε τὰ Β. Δ. Ἰσοικλάο ὑψώματα εἰς ἃ ἐγκατεστάθη. Ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ ἔφθασεν εἰς τὸν προορισμὸν της, δεχθεῖσα μόνον βολὰς τινος πυροβολικοῦ.

Τὴν προέλασιν τῆς Μεραρχίας παρηκολούθησα μετὰ τοῦ ἐπιτελείου μου βαδίζων μετὰ τῆς δεξιᾶς φάλαγγος.

Τὴν μεσημβριαν, αἱ προφυλακαὶ τῆς Μεραρχίας εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐπ' τῆς γενικῆς γραμμῆς, λίμνη Καρᾶ-Ἀσλάν, ὑψώματα Ν. Α. Ἰσοικλάο, σιδ. σταθμὸς Τσοπανλάο, Γκεμπετζιλάο, μὲ προωθημένην ἐπιτήρησιν Α. Μπουγιούκ-Τσοπανλάο.

Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε, μεταξὺ Ἰσακλῆ καὶ Ἀκ-Σεχῆο κατασκηνώσεις δυνάμεως 6—7 χιλιάδων, ἐντὸς τοῦ χωρίου Γενῆ Κ. καταλισμὸν συντάγματος, ὃν ἐβουμβόρδισε διὰ χειροβομβίδων ἐπιτυχῶς, εἰς χωρίον Καρᾶ-Πουνάο κατηυλισμένην δύναμιν 8—10 χιλιάδων καὶ 5 αὐτοκίνητα. Διέταξα τὸ Ναυτ. Ἄερ. Σμῆνος, ἵνα ἐνεργήσῃ δι' ὅσον οἶον τε περισσοτέρων ἀεροπλάνων βομβαρδισμὸν τῶν εἰς Καρᾶ-Πουνάο παρατηρηθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἐκ τῶν πρὸς τοῦτο ἀναχωρησάντων 3 ἀεροπλάνων, τὰ 2 ἐπέστρεψαν λόγῳ βλάβης τῆς μηχανῆς

των, τὸ τρίτον παρετήρησε τὴν ἐχθρικήν δύναμιν ἐν πορείᾳ πρὸς Β., ἐναντίον τῆς ὁποίας ἔρριψε ἱκανὸν ἀριθμὸν βομβῶν.

Ἡ ΙΧ Μεραρχία ἐκκινήσασα καὶ αὕτη τὴν πρωΐαν ἐξ Ἰτζὲ Καραχισάρ διὰ περιοχὴν Ἀζιζιέ, συμφώνως διαταγῇ Στρατιᾶς, ἤχθη χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρὸν διὰ Γκεμπετζιλάρ, Ἰνὲ-Πουνάο, Ἐμίο Ἀλῆ εἰς τὴν περιοχὴν Κεζίο-Ντάγ, τῆς κατ' εὐθειᾶν ὁδοῦ οὔσης λίαν κατεστραμμένης καὶ ἀνωμάλου.

Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. Σμηῆνος (ἀρ. διατ. 112) ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν ἐπομένην (2 Αὐγ.) δύο ἀναγνώσεις:

1) Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισιν τῆς ὁδοῦ Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἀκ-Σεχίο, Καρᾶ-Πουνάο, ἐκεῖθεν νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἀνευρῇ τὴν ἐκ τούτου ἀναχωρήσασαν τὴν 1 Αὐγ. καὶ πρὸς Β. κατευθυνομένην ἐχθρικήν φάλαγγα, πρὸς καθορισμὸν δυνάμεως καὶ κατευθύνσεως, μεθ' ὃ ἐπιστρέψῃ δι' ὄρους Ἐμίο.

2) Μεταξὺ 16—18.30 ὥρας, ἕτερον ἀεροπλάνον νὰ ἀναγνώρισῃ τὴν παρά τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἀκολουθουμένην ὁδὸν μέχρι περιοχῆς Ἀμόριου, ἐπιστωμένης τῆς προσοχῆς τοῦ ἐπὶ τῶν Ν. τῆς ἄνω ὁδοῦ προσβάσεων. Τὸ ἀποτέλεσμα νὰ γνωρίσῃ τῇ ΙΧ Μεραρχίᾳ δι' ἠρηματισμένου φακέλλου καὶ ἡμῖν, ὡς καὶ χῶρον σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας.

2 Αὐγούστου.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου μεταξὺ 6.15 καὶ 8.35 ὥρας

παρετήρησε: 1) Ἐπὶ ὁδοῦ ἀγούσης ἀπὸ Καρᾶ-Πουνάο διὰ Χατῆ, Γιουσοῦρ-Ὀγλοῦ, Παγεμλῆ πρὸς Ἀμόριον (μὴ ἀναγραφομένης ἐπὶ τοῦ χάρτου) φάλαγγα, δυνάμεως 4.000. 2) Εἰς Ἀμόριον, ἕτεραν δύναμιν 4—5.000 ἐν καταυλισμῷ, καλυπτομένην διὰ τμημάτων τῆς πρὸς Δ.

3) Τὰ πρῶτα τμήματα ΙΧ Μεραρχίας διερχόμενα τὸ Μπαγιατ.

Ἀεροπλάνον συνοδείας ΙΧ Μεραρχίας μὴ ἀνευρὸν ταύτην, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ λόγῳ βροχῆς.

Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. σμηῆνος (ἀρ. διατ. 136), ἵνα τὴν ἐπομένην (3 Αὐγούστου) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις:

1η) Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισις τῆς παρά τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἀκολουθουμένης ὁδοῦ Μπαγιατ πρὸς Ἀζιζιέ καὶ τῶν Ν. Α. αὐτῆς προσβάσεων. Ἐν ἡ περιπτώσει ἡ Μεραρχία ἔχει ἐμπλακῆ εἰς ἀγῶνα, γὰρ γνωσθῆ τοῦτο εἰς τὸ πλησιέστερον τμήμα τοῦ Β'

Σώμ. Στρατοῦ, ὅπερ δέον ν' ἀναζητηθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Κουρουτζᾶ, Ντεριλντί, Πουρνίκ, Β. Ἀζιζιέ καὶ Ἀμορίου.

2α) Ἀπόγευμα μεταξύ 16—18.30 ὥρας, δρομολόγιον καὶ ἐν-τολὴ τὰ αὐτά, ἀναγνωριζομένου καὶ τοῦ χώρου σταθμεύσεως τῆς Μεραρχίας.

Μέτωπον IV Μεραρχίας : Ἀνταλλαγὴ ἀραιῶν πυροβολισμῶν μετ' ἐχθρικῶν ομάδων. Ἀναγνώρισις τῆς ἡμιλαρχίας διεπίστωσεν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ὑψώματα Ν. Α. Ἰσικιάρ, Σύρια-Ντεντέ, Τεπελάρ διὰ πεζῶν, ἐπίπλων καὶ ὄρ. Πυροβολικοῦ.

3 Αὐγούστου.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξύ 6 καὶ 8.45 ὥρας πα-

ραστήρησε : 1) Περιοχὴν Ἀμορίου, οὐδεμία ἐχθρική δύναμις, 2) Πλησίον Μπαγιάτ, φάλαγξ IX Μεραρχίας ἐβάδιζε πρὸς Ἀζιζιέ, 3) Ἀνατολικῶς Ἀμορίου, ἰσχυραὶ φάλαγγες Β' Σώμ. Στρατοῦ ἐβάδιζον πρὸς Α.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις 9ης Τουρκικῆς Μεραρχίας καὶ τοιαύτης Μουτεντέπ ἐσημειώθησαν εἰς Τσαΐ καὶ Ἀκ-Σεχίρ, διέταξα Ν. Ἀερ. σημῆνος, ἵνα ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν πρὸς Τσαΐ, Ἀκ-Σεχίρ, ὁδοῦ πρὸς Α. ὄχθην λίμνης Ἀκ-Σεχίρ μέχρις ὑψώματος Αἰοῖ-Τεπε-Κ., καὶ ἐκεῖθεν ἐπανέλθῃ διὰ Μπουλαβαντί. Νὰ δοθῆ προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ὑπαρξιν, ἢ μὴ, ὄχρωματικῶν ἔργων παρὰ τὸ Ἀκ-Σεχίρ.

Πρὸ μετώπου IV Μεραρχίας, ἀραιὰ πυρὰ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ. Πυροβολικόν μας διεσκόρπισεν ἐχθρικάς ομάδας.

4 Αὐγούστου.

Πρὸ μεσημβρίας, ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου, παρήρησε: 1) Β.Δ. Ἀκ

Σεχίρ καὶ παρὰ Γενῆ Κ. συνεχῆ σειρὰν χαρακωμάτων, 2) Εἰς Ἀκ-Σεχίρ, ἐχθρικὴν δύναμιν 2.000 ἐν καταλισμῶ, ἦν ἐβομβάρδισεν. Ἐπίσης ἐβομβάρδισε φάλαγγα τάγματος, διερχομένην τὴν πόλιν Τσαΐ.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 16566/5324]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ὅπως ἡ IV Μεραρχία λάβῃ διατάξεις καὶ μέτρα, ἵνα εἰς πρώτην διαταγὴν προελάσῃ πρὸς Τσαΐ, Μπουλαβαντί. Ἐξεδόθησαν σχετικαὶ διαταγαί. Διέταξα τὸ Ν. Ἀερ. σημῆνος ἵνα :

1) Τὴν ἐπομένην 5 Αὐγ. λίαν πρωΐ, ἐν, ἢ δύο ἀεροπλάνα με-

ταβαίνοντα εἰς Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, βομβαρδίσωσι τοὺς εἰς τὸ
μεγάλο Τζαμί συγκεντρωμένους 500 ἀντάρτας μετὰ δύο πυροβό-
λων. Μετὰ τὸν βομβαρδισμόν τὰ ἀεροπλάνα νὰ ἐπανέλθωσι δι-
'Ερὲ-Σουλτάν, ἀναγνώριζοντα καὶ βομβαρδίζοντα καὶ τὴν ἐκεῖ
ὑπάρχουσαν δύναμιν.

2) Τὸ ἀπόγευμα 16—18.30' ὥραν νὰ ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις
τῆς ὁδοῦ Γκεμπετζιλέο, 'Ινέ-Πουνάο, 'Εμιρ-'Αλῆ, πρὸς Γιουρού-
Κ. ἢν ἠκολούθει τὸ μεταβαῖνον πρὸς συνάντησιν τῆς IX Μεραρχί-
ας ἀπόσπασμα. Νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς τὰς Ν.Α. προσβάσεις τῆ
ἀκολουθουμένης ὁδοῦ. Πᾶσα παρατήρησις ἐνδιαφέρουσα τὸ ἀπό-
σπασμα νὰ γνωσθῇ αὐτῷ.

Μέτωπον IV Μεραρχίας : Δραῖσις Πυροβολικοῦ κατ' ἐχθρικῶν
ομάδων.

Εἰς ὑποτομέα Τσιβρίλ, ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις διε-
σχόρησεν ἐχθρικὴν συγκέντρωσιν. Ἀπώλειαι ἀμφοτέρωθεν.

III.-Κατάληψις παρὰ IV Μεραρχίας Τσαΐ, Μπουλαβαντί

5 Αὐγούστου. Δύο ἀεροπλάνα τοῦ Ν.Α. Σμήνου
μεταβάλλοντα εἰς Τσιφουτ-Κασαμπᾶ
ἐβομβάρδισαν τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωμένους ἐρίππους λίαν ἐπι-
τυχῶς.

'Ελήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ: 16.667[5327]3 Διαταγὴ Στρατιᾶς
ὅπως ἡ IV Μεραρχία καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλα-
βαντί πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς, διέταξα τὴν δι' ἀεροπλάνου ἀνα-
γνώρισιν μὲ δρομολόγιον : 'Αφιόν, Τσαΐ, 'Ισακλῆ, 'Ακ-Σεχίρ,
Τσερκές Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, 'Αφιόν
πρὸς ἐξακρίβωσιν ὑπάρξεως, ἢ μετακινήσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων.

'Ἡ δι' ἀεροπλάνου αὕτη ἀναγνώρισις, παρετήρησε : Ἀπο-
Τσιφλικ πρὸς 'Ισακλῆ φάλαγγα 500 πεζῶν. Μεταξὺ Γενῆ Κ.
καὶ Ταστουκλῆ 300 ἐρίππους μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Νότον. Μι-
κτὸν ἀπόσπασμα IV Μεραρχίας κατέλαβε τὴν πρωίαν τὰ ὑψώ-
ματα 'Αξεσχάρ-Μπέλ (Ν.Δ. 'Ισοικλάρ) ἄνευ ἀντιστάσεως.

Τὴν 17ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 206[13]3 Διαταγὴν
ὅπως ἡ IV Μεραρχία προελάσῃ τὴν ἐπομένην (6ην Αὐγ.) ἵνα κα-

ταλάβη τὴν περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί, πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ συγκροτήσιν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων δυνάμεων. Ἡ Στρατιὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης εὐρίσκετο νοτίως Σαγγαρίου. Ἡ κατάληψις τῆς ἄνω περιοχῆς νὰ γίνῃ ἐντὸς δύο ἡμερῶν ὡς ἑξῆς: 1η ἡμέρα 6 Αὐγούστου, προέλασις μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς Α. κλιτύες Γκιοζοῦζ-Ντάγ, Χαμηδιέ. 2α ἡμέρα 7 Αὐγ., προέλασις καὶ κατάληψις τῆς περιοχῆς Τσαΐ, Μπουλαβαντί. Ὡρα διελεύσεως κεφαλῶν τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν τῆς Μεραρχίας διὰ τῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν 4.30'.

Τὴν 20ὴν ὥραν ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 208]16]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Ἄεο. Σμηῆνος, ὅπως τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης (6ης Αὐγ.) ἐκτελεσθῆ, 1ον) ἀναγνώρισις, μὲ δρομολόγιον: Ἄφιόν, Τσιφούτ Κασαμπᾶ, ὑψώματα Γκιοζοῦζ-Ντάγ, Τσαΐ, Ἰσακλῆ, Ἄκ-Σεχίρ, Τσερκές Κ., Γενῆ Κ., Μπουλαβαντί, Χαμηδιέ, Ἄφιόν, καὶ μὲ σκοπὸν τὴν ἐξερεύνησιν τῶν πρὸς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ προσβάσεων. Ἐν ἣ περιπτώσει γίνωσιν ἀντιληπταὶ κινήσεις ἐχθρικαί, ἀπειλοῦσαι τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς IV Μεραρχίας, νὰ γίνῃ τοῦτο γνωστὸν εἰς αὐτὴν δι' ἡρατισμένου φακέλλου. Πρὸς δέ, βομβαρδισθῶσιν ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις ἢ μετακινούμενα τμήματα.

6 Αὐγούστου.

Ἡ IV Μεραρχία προελάσασα τὴν πρωτὴν, κατέλαβε τὴν ὀρισθεῖσαν γραμμὴν, ἀνατολικάι ὑπὸρειαί Γκιοζοῦζ-Ντάγ, Χαμηδιέ, ἀπωθίσασα ἐχθρικὰ τμήματα ἀνήκοντα εἰς τὸ 52ον σύντ. Πεζ. καὶ 35ον σύντ. Ἰππικοῦ, ἅτινα ὑπεχώρησαν πρὸς Τσαΐ καὶ Καρατζᾶ-Εὔρην.

Περὶ τὴν μεσημβριάν, μοὶ ἀνηγγέλθη τηλεφωνικῶς παρὰ τοῦ φρουράρχου Τονλοῦ-Πουνάο, ὅτι περὶ τοὺς 500 ἀντάρται τῷ ἐπετέθησαν καὶ ἐξήτει ἐνίσχυσιν. Μετὰ τὴν ἀναγγελίαν ταύτην, διεκόπη ἢ μετὰ Τονλοῦ-Πουνάο τηλεφωνικὴ συγκοινωνία.

Κατόπιν διαταγῆς μου, τὸ Ναυτ. Ἄεο. Σμηῆνος ἀπέστειλε 2 ἀεροπλάνα εἰς Τονλοῦ-Πουνάο, ἅτινα ἐβομβάρδισαν τὰ ἐχθρικὰ τμήματα. Διὰ τοῦ ἐνὸς τούτων, συνεχίσαντος τὴν πτήσιν του μέχρις Οὐσάκ, ἀπέστειλα τὴν ὑπ' ἀριθ. 221]21]3 διαταγὴν πρὸς τὴν ἐκεῖ Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, ἵνα διατάξῃ τὸ ἐν Ἀλβανλὰο 49ον σύντ. Πεζικοῦ καὶ ἀποστείλῃ σιδηροδρομικῶς εἰς Τονλοῦ Πουνάο, εἰ δυνατὸν, δύναμιν δύο λόγων μετὰ διμοιρία; πολυ-

βόλων, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ φέρων τὴν διαταγὴν ἀεροπόρος, πεισθῆ περὶ τοιαύτης ἀνάγκης, καθόσον διεκόπη ἡ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία Ἀφρίον, Τονλοῦ-Πουνάο.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε: 1) Παρὰ τὸ Ἰσακλῆ περὶ τοὺς 400 πεζοὺς καὶ 50 ἵππεις, 2) Μεταξὺ Ἰσακλῆ καὶ Ἀκ-Σεχῆρ κατὰ τμήματα περὶ τοὺς 1.000 πεζοὺς.

Τὴν 20ην ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 228]28]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν.Α. Σμῆνος, ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν (7ην Αὐγ.) ἀποσταλῆ ἐν ἀεροπλάνον πρὸς συνοδείαν τῆς IV Μεραρχίας, προελαυνούσης ἐκ Γκιοζοῦς-Ντάγ, Χαμηδιέ πρὸς Τσαΐ, Μπουλαβαντί, μὲ ἐντολήν, νὰ ἀνιχνεύσῃ τὰς πρὸς τὰ πλευρὰ τῆς Μεραρχίας προσβάσεις, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν του ἰδία πρὸς τὰς κατευθύνσεις Τσιφουῦτ-Κιουαμπᾶ καὶ περιοχὴν Ἰνλί, Ἀκαρῖμ καὶ εἰδοποιεῖν τὴν Μεραρχίαν διὰ πᾶσαν ἐχθρικὴν κίνησιν, ἣν ἤθελε ἀντιληφθῆ, δι' ἡρωατισμένου φακέλλου. Νὰ προχωρήσῃ μέχρις Ἰσακλῆ. Ἐν περιπτώσει συγκρούσεως ἡμετέρων τμημάτων πρὸς ἐχθρικά, νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὸν ἀγῶνα βομβαρδίζων, ἢ βάλλον διὰ πολυβόλου τὰ ἐχθρικά τμήματα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (φρουρὰ Ἀφρίον), ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ τοῦ Ἀφρίον συγκοινωνίας τῆς IV Μεραρχίας διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀφρίον, Τσαΐ.

7 Αὐγούστου.

Εἰς ἐκτέλεσιν διαταγῆς, μία διλοχία μετὰ διμοιρία πολυβόλων τοῦ 49ου συν. Πεζ. ἀπεστάλη παρὰ τῆς Στρατ. Διοικ. Οὐσάκ, σιδηροδρομικῶς, εἰς Τονλοῦ-Πουνάο.

Ἡ IV Μεραρχία, συνέχισε τὴν πρὸς Τσαΐ καὶ Μπουλαβαντί προέλασίν της. Ἡ δεξιὰ φάλαγξ αὐτῆς εἰσῆλθε τὴν 10.30' εἰς Τσαΐ, 5 χιλ. πρὸ τοῦ ὁποίου ἐγένετο δεκτὴ παρ' ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως, δηλωσάντων ὑποταγὴν καὶ τὴν χαρὰν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῇ ἐκεῖ ἀφίξει τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τὴν 11ην ὥραν, ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ τῆς Μεραρχίας εἰσῆχθη εἰς Μπουλαβαντί. Μικρὰ ἐχθρικά τμήματα, μετ' ἀνταλλαγῆν πυροβολισμῶν, ἀπεσύρθησαν πρὸς Ἀνατολάς.

Τὸ συνοδεῦσαν τὴν IV Μεραρχίαν ἀεροπλάνον, οὐδεμίαν ἐχθρικὴν κίνησιν παρετήρησε.

Λόγω τοῦ ἐπικινδύνου τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάο καὶ Ἀφριὸν διαδρομῆς, εἰς οὐλαμὸς τοῦ 3ῃου συντ. Π. ἐδόθη ὡς συνοδεία τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ, ἅτινα ἀνεχώρησαν ἐξ Ἀφριὸν διὰ Τονλοῦ-Πουνάο τὴν μεσημβρίαν, διαταχθέντος, ὅπως ἡ μὲν μία διμοιρία παρακολουθήσῃ τὰ αὐτοκίνητα μέχρι Τονλοῦ Πουνάο, ἡ δὲ ἑτέρα, κατερχομένη εἰς Πασσᾶ Κ, ἐπιστρέψῃ αὐθιμερὸν εἰς Ἀφριόν.

Ὡραν 21.30' ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 260]43]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν.Α. Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐπομένην (8ην Αὐγ.) ἐκτελεσθῶσι δύο ἀναγνωρίσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφριόν, Τσαῖ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχίρ, Τσεοκὲς Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφριόν, μὲ ἐντολήν: ἐξακρίβωσις ὑπάρξεως ἐχθρικῶν τμημάτων, κινήσεως αὐτῶν καὶ βομβαρδισμὸς συγκεντρώσεώς των.

2) Δρομολόγιον : Ἀφριόν, Κουτσούζ-Τσορζᾶ, Καλλεντζικ Ντάγ, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Ἀκαρίμ, Ἰσακλῆ, Γκιὸλ-Καραμπάγ, Μπουλαβαντί, Ἀφριόν, μὲ ἐντολήν: ἀνίχνευσις τῶν ἐν τῷ δρομολογίῳ περιοχῶν καὶ γνωστοποιήσις τῇ IV Μεραρχία πάσης παρατηρηθησομένης ἐχθρικῆς κινήσεως, ἢ συγκεντρώσεως.

IV.—Μάχη Τονλοῦ—Πουνάο 8ης Αὐγούστου.

8 Αὐγούστου.

Κατόπιν πληροφορίας περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων νοτίως τοῦ παρὰ τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ ἀκολουθουμένου δρομολογίου, ἐξέδωκα τὴν 1ην ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθ. 262]48]3 διαταγὴν πρὸς τὸν φρούραρχον Τονλοῦ-Πουνάο, ὅπως ἀποστείλῃ τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Αὐγ. διλοχίαν 49ου συντ. εἰς Σινὰν Πασσᾶ μὲ ἐντολήν, ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἀνταρτῶν εἰς πλησίον μέρη, νὰ ἐπιτεθῇ καὶ διασκορπίσῃ τούτους. Νὰ ἐπιστρέψῃ ἢ ἀποσταλεῖσα τὴν προηγουμένην διμοιρία τοῦ 3ῃου συντ. Π. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς διλοχίας, νὰ ἐπαναληφθῇ ἀμέσως ὁ διακοπεῖς ἐφοδιασμός.

Τὴν 6ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1972]636]3 τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς IV Μεραρχίας, καθ' ἣν ἐχθρικὴ δύναμις 3.000 πεζῶν μετὰ 9 πυροβόλων εὐρίσκειται 5 χιλ. Β. προφυλακῶν Μπουλα-

βαντί, καὶ ὅτι ἐνισχύθη φάλαγξ Μπουλαβαντί δι' ἑνὸς τάγματος.

Τὴν 8ην ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικὴ ἀναφορὰ τῆς Μοίρας αὐτοκινήτων καθ' ἣν ὁ πρὸς συνοδείαν τῶν αὐτοκινήτων ἐφοδιασμοῦ διατεθεὶς οὐλαμὸς 3ῆου Σ. Π. μετέβη ὁλόκληρος μέχρι Τονλοῦ-Πουνάο, κατόπιν πληροφορίας, ὅτι καθ' ὁδὸν εἶχον ἐμβρانیσθῆ περὶ τοὺς 400 ἀντάρται.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἐλήφθη τηλεφώνημα τοῦ φρουράρχου Τονλοῦ-Πουνάο, ἀναφέροντος, ὅτι ἐχθρὸς ἐτοιμάζει ἐπίθεσιν κατὰ τούτου, καὶ αἰτοῦντος, ὅπως ἡ ἐκεῖ διλοχία καὶ διμοιρία πολυβόλων τοῦ 49 Σ. Π. παραμείνῃ μονίμως εἰς Τονλοῦ-Πουνάο διὰ τὴν ἀσφάλειαν τούτου.

Περὶ ὥραν 9ην, τὸ ἐν Κουτσούκ Κ. τάγμα σιδηροδρομίων ἀνέφερε τηλεφωνικῶς, ὅτι ἰσχυρὰ τμήματα μετὰ πυροβολικοῦ ἐπετέθησαν κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο ἢ μετὰ τοῦ ὁποίου τηλεφωνικὴ συγκοινωνία διεκόπη.

Τὴν μεσημβρίαν, δύο ἀεροπλάνα μεταβάντα εἰς Τονλοῦ-Πουνάο κατόπιν διαταγῆς μου, οὐδεμίαν ἐχθρικὴν κίνησιν ἀντελήφθησαν.

Τὴν 15.30 ὥραν, ἀποκατασταθεῖσης τῆς μετὰ τοῦ Τονλοῦ Πουνάο τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, ὁ φρούραρχος τούτου ἀνέφερεν, ὅτι «τὸ χωρίον Οὐτουράκ-Τσιφλίξ κατελήφθη. Δέον βομβαρδισθῶσι χωρία Καρακιοσελί, Τσαλισλάο, Μπαλτζι-Ντάμ, Ἀλβάν Πασσᾶ καὶ δασώδη ὑψώματα παρὰ χωρία ταῦτα. Μάχη ἐξακολουθεῖ. Ἐχθρὸς εὐρίσκεται εἰς χωρίον καὶ δάσος Καρακιοσελί, ὅπου μετὰ πυροβόλων καὶ πολυβόλων, ἀμύνεται κρατερῶς».

Διέταξα ἀμέσως νὰ ἀποσταλῶσι δύο ἀεροπλάνα, ἅτινα εὐρόντα τὰ ἐχθρικὰ τμήματα ἐν ὑποχωρήσει, τὰ ἐβομβάρδισαν.

Τὴν 16ην ὥραν, ἡ μάχη ἐτερματίσθη, τοῦ ἐχθροῦ ὑποχωρήσαντος πρὸς Νότον. Ἀπώλειαι ἡμετέρων, 70 νεκροὶ καὶ τραυματῆται, ἐξ ὧν 5 ἀξιωματικοί.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε, περὶ τὸ Τσιφονὺτ-Κασαμπᾶ 500 ἐρίππους, οὓς ἔβαλε διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων. Ἐπίσης 150 παρὰ τὸ Ἐφὲ-Σουλτάν, 150 παρὰ τὸ Ἀκαρίμ καὶ 150 εἰς Νταροῦ-Συνέκ. Ἐξώθη τοῦ Ἀκ-Σεχῆο περὶ τοὺς 800 ἰππεῖς.

Ἡμέτερα τμήματα Μπουλαβαντί ἐπιτεθέντα μετὰ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς σημειωθείσης τὴν προτεραίαν Β. Μπουλαβαντί ἐχ-

θρικής δυνάμεως, ἠνάγκασαν ταύτην νὰ τραπῆ πρὸς Ἐμιρ-Ντάγ, ἐγκαταλείψασαν ἀραμπάδες καὶ 100 καμήλους. Δύναμις ἐχθρική, 2 χιλιάδες περίπου μετὰ πυροβολικοῦ.

Ἔσταν 20.30', ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 281)57)3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος, ἵνα τὴν ἐπομένην θὴν Αὐγ. ἐκτελεσθῆ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Κουτσοῦκ-Ἰζορτζᾶ, Πασᾶ Κ., Σαβράν, Σαντουκλῆ, Τσιφούτ-Κασσαμπᾶ, ἀνατολ. Τσαϊ, ἀνατολ. Μπουλαβαντί, Τοκάς (Β. Ἰτζέ-Καραχισάφ), Ἀφιόν, με ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς ἐχθρικῶν τμημάτων.

9' Αὐγούστου.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι ἡ 8ῃ Τουρκικῇ Μεραρχίᾳ μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς ἐκ Ντινέο εἰς Σαντουκλῆ, ἧς τμήμα ἐκ 1.000 πεζῶν καὶ ἐπίππων μετὰ 2 ὄρειβ. πυροβόλων ἐπιτεθὲν τὴν 8ην Αὐγ. κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο, ἀπεκρούσθη παρὰ τῶν ἐκεῖ ἡμετέρων δυνάμεων, καὶ κατόπιν συνεννοήσεώς μου μετὰ τῆς Ἀνωτ. Στρ. Δ. Σμύρνης, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 313)69)3 διαταγὴν πρὸς τὸ 49ον σύνταγμα Πεζικοῦ, ὅπως τοῦτο (2 τάγματα μετὰ πολυβολοαρχίας), ἐνισχυόμενον καὶ παρὰ μιᾶς ὄρειβ. πυροβολοαρχίας τῆς Ἐνδιαμέσου ζώνης, ἀποτελέσῃ Μικτὸν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ 49ου συντ. Π. ἀντισυντ. Ἀνδριτσοπούλου, με ἐντολήν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάο καὶ Σαντουκλῆ περιοχὴν ἀπὸ τὰ ἐν αὐτῇ ἐχθρικά τμήματα καὶ καταλάβῃ τὸ Σαντουκλῆ, ὅπου θὰ παραμένῃ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς μου. Κατὰ τὴν ἐκεῖσε παραμονὴν του, νὰ μὴ περιορίζεται εἰς ἀπόκρουσιν μόνον ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῆ καὶ ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν τυχόν συγκεντρωμένων ἐχθρικῶν τμημάτων εἰς ἀκτίνα ὅμως οὐχὶ μεγαλειτέραν τῶν 10 χιλ. Νὰ τρομοκρατήσῃ τὴν περιοχὴν, λαμβάνων αὐστηρότατα μέτρα κατὰ τῶν χωρίων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς κέντρα κεμαλικῶν ὀργανώσεων καὶ νὰ προσπαθῆσῃ νὰ συλλάβῃ τοὺς ὑποκινητὰς τούτων, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτρέψῃ οὐδεμίαν αὐθαιρεσίαν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸν τμήματα, ἐμποδίζων ἰδίως τὴν πυρπόλησιν τῶν χωρίων. Ὁ διοικητὴς τοῦ ὑποτομέως Τσιβρίλ, εἰς ὃν κοινοποιεῖται ἡ διαταγή, νὰ ἔχῃ ἐτοιμὴν μίαν πλήρη διλοχίαν μετὰ διμοιρίας πολυβόλων ἥτις νὰ δύναται εἰς πρώτην διαταγὴν μου νὰ ἀχθῆ πρὸς Σαν-

τουκλή, πρὸς συνδεδυασμένην ἐνέργειαν μετὰ τοῦ Μικτοῦ ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου. Ἡμέρα ἐκκινήσεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο, ἡ μεθεπομένη τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως τῆς ὁρ. Πυροβολαρχίας.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μετὰ δρομολόγιον Ἀφιών, Ἀκαρίμ, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερκές Κ., Ἐϋρὲν Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφιών, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον παρετήρησεν. Οὐχ ἦττον, παρὰ τὸ Ἰσακλή ἐβλήθη τὸ ἀεροπλάνον ἀνεπιτυχῶς παρὰ πυροβόλου κεκοιμημένου ἐντὸς κήπου.

10 Αὐγούστου. Διακοπείσης ἀπὸ τῆς 8ης Αὐγ. τῆς μετὰ τοῦ Τονλοῦ-Πουνάο συγκοινωνίας, ἡ ἀνωτέρω 313]69]3 διαταγὴ ἐρρίφθη δι' ἀεροπλάνου τῆ 10 ὥρα εἰς Τονλοῦ-Πουνάο διὰ τὸν φρούραρχον.

11 Αὐγούστου. Ἡ IV Μεραρχία, κατόπιν 287]61]3 διαταγῆς μου, προώθησε τὴν γραμμὴν μέχρι λίμνης Ἐμπέο.

Ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 344]90]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Α. Σμῆνος, ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν 12ην Αὐγ. ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον: Ἀφιών, Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, Ἀκαρίμ, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερκές Κ., Γενῆ Κ., Καραπουνάο, Β. Μπουλαβαντί, Ἀφιών, μετ' ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων ἢ κινήσεων ἐχθρικοῦ δυνάμεων. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀναγνώσεως νὰ γνωστῇ τῆ IV Μεραρχία.

12 Αὐγούστου. Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξὺ 6 καὶ 8 ὥρας παρετήρησε μεταξὺ Ἰσακλή καὶ Ἀκ-Σεχίρ 1200 περίπου πεζούς.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι ὁ κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο ἐπιτεθειὲς ἐχθρὸς ἀποσυρθεὶς πρὸς Ν. συνεκεντρώθη εἰς τὴν περιοχὴν Μπαλτζί, Οὐλοῦ Κ., Τιαγτζί Κ., ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 377]99]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ναυτ. Α. Σμῆνος, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν 13ην Αὐγ., ἐκτελεσθῇ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον: Ἀφιών, Σινάν-Πιασσᾶ, Ντουῖς-Ἀγάις, Ὀτουράκ-Τσιφλίχ, Καρακιοσελί, Μπαλτζί, Οὐλοῦ Κ., Τιαγτζί Κ., Σαντουκλή, Τσιφουτ Κασαμπᾶ, Ἐφὲ-Σουλτάν, Ἀφιών, μετ' ἐντολὴν: ἀναγνώρισις συγκεντρώσεως ἢ κινήσεων ἐχθρικοῦ τμημάτων καὶ βομβαρδισμὸς

αὐτῶν, καθὼς καὶ διαπίστωσις ἐκτελέσεως ἢ μὴ, ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἰδίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν μεταξύ Μπαλιτζί καὶ Οὐλοῦ Κ.

V.—Μάχη Μπανάζ.

13 Αὐγούστου.

Ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα μεταξύ 6.30 καὶ 9 ὥρας, πα-

ρετήρησε: 1) Παρὰ τὸ Σαντουκλή καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς Χαμάμ ὁδοῦ 600 περίπου πεζούς, οὓς ἔβαλε διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων τραπέντας πρὸς Χαμάμ. 2ον) Παρὰ τὸ Τσιφουτ-Κασαμπᾶ περὶ τοὺς 500 ἵππεῖς, οὓς ἔβαλεν ἐπίσης διὰ πολυβόλου.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς, ἐξηκολούθει ἐνισχυόμενος εἰς περιοχὴν Ἀκὰρ-Ντάγ (ὑψ. 1611), κατὰ πληροφορίας δὲ ἀξιοπίστου προσώπου, καθ' ἡμέραν παρεσκευάζοντο εἰς Σαντουκλή 4.500 μερίδες ἄρτου διὰ τὴν εἰς τὴν περιοχὴν τούτου δύναμιν, ἡ δύναμις τοῦ 49ου συντ. Πεζικοῦ, δὲν ἐθωροήθη ἐπαρκῆς διὰ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν, ληφθέντων δ' ὑπ' ὄψει καὶ τῆς εἰς ἀξιωματικούς ἐλλείψεως τοῦ συντάγματος τούτου, καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ὀπλιτῶν του, ἀπεράσιμα τὴν συγκρότησιν Μ. ἀποσπάσματος ἐκ 3 ταγμάτων τῆς IV Μεραρχίας μετὰ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐνούμενον μετὰ τοῦ Μικτοῦ ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου, θὰ ἐνήργει ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ ἐνιαίαν Διοίκησιν.

Ἐπειδὴ δέ, τὰ μὲν 8ον καὶ 11ον συντάγματα Πεζικοῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί, εἰς δὲ τὸ 35ον σύνταγμα εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ κατοχὴ τοῦ Ἀφιὸν καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς μετὰ τούτου συγκοινωνίας τῶν εἰς Τσαΐ, Μπουλαβαντί δυνάμεων, λόγῳ τοῦ ἐπείγοντος τῆς συγκροτήσεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς ἀνάγκης, ὅπως μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἔχρινα σκόπιμον διὰ τὸν καταρτισμὸν του νὰ ληφθῶσιν ἐκ τῆς περιοχῆς Τσαΐ, Μπουλαβαντί τὰ ἐν ἐφεδρείᾳ 2 τάγματα καὶ τὸ παρὰ τὸ Ἰσικλάρ τάγμα τοῦ 35ου συν)τος Πεζικοῦ.

Κατόπιν τῆς ἄνω ἀποφάσεως, διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν, ὅπως συγκροτήσῃ Μικτὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ἄνω 3 ταγμάτων, μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας καὶ βοηθητικῶν Σχηματισμῶν, ὅπερ τιθέμενον ὑπὸ τῆς διαταγᾶς τοῦ συνταγματάρχου Δημητριάδου

ἀρχηγού πεζικού τῆς Μεραρχίας, νὰ ἀχθῆ εἰς Ἄφρον διὰ δύο ἡμερῶν πορείας (14ην καὶ 15ην). Νὰ διαδοθῆ δὲ ὑπὸ τύπον ἐμπιστευτικόν, ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεως εἰς Ντινέο.

Ἐχθρική δύναμις 500 περίπου ἀνταρτῶν μεθ' ἑνὸς πυροβόλου, ἐπιτεθεῖσα τὴν πρωΐαν κατὰ σιδ. σταθμοῦ καὶ γεφύρας Μπανάζ, ἀπεκρούσθη παρὰ τῆς ἐκεῖ ὀλιγαρίθμου φρουρᾶς, εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας ἀπεστάλη προσωρινῶς ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο 1 λόχος τοῦ 49ου Σ. Πεζ. Ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε πρὸς Κιζιλτζᾶ-Σέυγκουντ, ἀφοῦ ἀνετίναξε σιδηροτροχιάς τινὰς τῆς σιδ. γραμμῆς Ἀπώλειαι ἡμετέρων 12 νεκροὶ καὶ τραυματαῖαι.

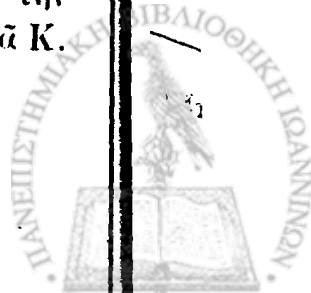
14 Αὐγούστου.

Ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 407|124|3 διαταγὴν, ὅπως τὸ Μικτὸν ἀπόσπασμα Δημητριάδου, ἐκκινούν ἐξ Ἄφρον τὴν πρωΐαν τῆς 16ης τρέχ. ἀχθῆ εἰς Γκιουνεῖ (Ν. Α. Τονλοῦ-Πουνάο) διὰ πορείας 3 ἡμερῶν μὲ σταθμοὺς Πασσᾶ Κ., Σινὰν-Πασσᾶ καὶ Γκιουνεῖ. Ἄμα τῇ εἰς Γκιουνεῖ ἀφίξει του, ὁ συνταγματάρχης Δημητριάδης θὰ ἀνελάμβανε ὑπὸ τὴς διαταγᾶς του τὸ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδροισσοπούλου, τηρῶν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ ἰδίου ἀποσπάσματος. Τὰ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συντ. Δημητριάδου ἀποσπάσματα ἦσαν ἐντεταλμένα νὰ προσβῶσιν εἰς : 1) τὴν συντριβὴν τῶν εἰς Ἀκὰρ-Νιὰν συγκεντρωθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, 2) τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάο καὶ Σαντουκλῆ περιοχῆς καὶ 3) τὴν κατάληψιν τοῦ Σαντουκλῆ. Ἡ ἡμέρα ἐνάροξεν τῆς ἐπιθέσεως θὰ ὀρίζετο ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνταγματάρχου, ὡς οἶον τε τάχιον, καὶ εὐθύς ὡς ἀμφοτέρωτα τὰ ἀποσπάσματα ἤθελον συγκεντρώσει καὶ συμπληρώσει τὰς ἐλλείψεις των εἰς τροφὰς καὶ πυρομαχικά ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο.

15 Αὐγούστου.

Ὁραν 10, ἀφίκετο εἰς Ἄφρον τὸ Μ. ἀπόσπασμα Δημητριάδου, οὗτινος ὁ Διοικητὴς παρουσιασθεὶς ἐνώπιόν μου ἔλαβε προφορικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν ἐνεργειαν τῶν πρὸς Σαντουκλῆ μελλόντων νὰ ἐνεργήσωσι Μ. ἀποσπασμάτων, ὡς καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς κατοίκους συμπεριφορὰν.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μικτὸν τοῦτο ἀπόσπασμα ἵνα, κατὰ τὴν πρὸς Γκιουνεῖ πορείαν του, ἀφίση ἀνὰ ἕνα λόχον εἰς Πασσᾶ Κ.

καὶ Σινάν-Πασσᾶ πρὸς προστασίαν τῆς μετὰ Τονλοῦ-Πουνάο συγκοινωνίας τοῦ Ἐφιὸν καὶ μεταφορὰν δι' αὐτοκινήτων τῶν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων τροφίμων, μετὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς συγκοινωνίας, νὰ εἰδοποιηθῇ ὁ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν ὑπολοχαγὸς Νικολαΐδης, ὅπως οὗτος προβῇ εἰς ἐντατικὴν μεταφορὰν τροφίμων εἰς Ἐφιὸν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας, οἱ λόχοι ν' ἀνακληθῶσι παρὰ τῆ ἀποσπάσματος.

Ἀσθενήσαντος Μ. Μ. τοῦ συνταγματάρχου Λημητροιάδου, τὴν διοίκησιν τοῦ Μ. ἀποσπάσματος τῆς IV Μεραρχίας ἀνέθεσα εἰς τὸν ἀντισυνταγματάρχην πυροβολ. Ι. Παπαδήμαν, τὴν δὲ Διοίκησιν ἀμφοτέρων τῶν Μικτῶν ἀποσπασμάτων εἰς τὸν συνταγματάρχην Μεσσήνην Στρατ. διοικητὴν Οὐσάκ, μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου συνταγματάρχου εἰς τὸ ὑπ' ἐμὲ Νότιον Συγκρότημα, καὶ κατόπιν συνεννοήσεώς μου μετὰ τῆς Ἀνωτέρας Στρ. Διοικ. Σμύρνης.

Ἀπολεσθέντος ἡμετέρου ἀεροπλάνου τὴν 3ην Αὐγ. μεταβαίνοντος ἐξ Ἐφιὸν πρὸς Οὐσάκ, καὶ μὴ ἐξακριβωθείσης τῆς τύχης του διέταξα τὸν συνταγματ. Μεσσήνην, ὅπως κατὰ τὴν μέλλουσαν προέλασίν του, προβῇ εἰς ἐπισταμένην ἔρευναν καὶ ἐξετάσιν τῶν χωρικῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου (1).

Πρὸς δέ, διέταξα, ὅπως μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς μεταξὺ Τονλοῦ-Πουνάο καὶ Σαντουκλῆ περιοχῆς καὶ τὴν ἐν Σαντουκλῆ ἀσφαλῆ ἐγκατάστασιν τοῦ Μ. ἀποσπάματος Ἀνδριτσόπουλου (49ου), τὸ Μ. ἀπόσπασμα τῆς IV Μεραρχίας ἐπανέλθῃ εἰς Τσαΐ παρὰ τῆ Μεραρχία του, ὁπότε ληγούσης καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ συνταγματ. Μεσσήνη, νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ οὗτος εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ χρόνος τῆς ἐν Σαντουκλῆ διαμονῆς του, ὡς καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀκολουθητέον δρομολόγιον, νὰ ὁρισθῇ παρὰ τοῦ συνταγματ. Μεσσήνη.

16 Αὐγούστου. Τὸ Μ. ἀπόσπασμα τῆς IV Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ἀἴσυντ. Παπαδήμαν ἀναχωρῆσαν ἐξ Ἐφιὸν τὴν 4.30 ὥραν, ἀφίκετο εἰς Πασᾶ Κ.

Προκειμένου τὸ Μ. ἀπόσπασμα Παπαδήμα νὰ μεταβῇ τὴν

(1) Κατόπιν ἐγνώσθη, ὅτι ἔπεσεν εἰς Ἀττάλειαν.

17ην τοῦ μηνὸς εἰς Σινάν-Πασᾶ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 452]151]β διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος. ἵνα τὴν ἐπομένην πρωτὴν (17 Αὐγ.), ἐκτελεσθῶσι δύο ἀναγνωρίσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἀκ-Σεχέρ. Τσερκές Κ., Ἐρὲν Κ., Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν.

2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Πασᾶ Κ., Σινάν-Πασᾶ, Τονλοῦ Πουνάο, Ἀκάρ-Ντάγ (ὕψ. 1611), Σαντουκλή, Σαβράν, Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων καὶ κινήσεων, καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

17 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων παρετήρησαν, παρὰ τὸ Ἀκαρίμ, Κελεντέος, Σαντουκλή, Τσιφουτ - Κασαμπᾶ, Ἀκ-Σεχέρ, Ἐρὲν Κ. ἀποσπάσματα ἐξ 100 μέχρι 500 πεζῶν ἢ ἐφίππων εἰς ἕκαστον τῶν ἄνω μερῶν, ἅτινα ἐβλήθησαν παρὰ τῶν ἀεροπλάνων διὰ βομβῶν καὶ πολυβόλων.

Ἡ IV Μεραρχία, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 401]119]β διαταγῆς τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ἐτροποποίησε τὸ σχέδιον ἀμύνης τοῦ τομέως τῆς, συμφώνως μὲ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐμποδίσῃ ἐχθρικὴν δρασίαν ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Στρατιᾶς διὰ τῆς ὁδοῦ Μπουλαβαντί, Ἀζιζιέ.

Τὸ Μ. ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἀφίκετο εἰς Σινάν-Πασᾶ.

18 Αὐγούστου. Τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος διετάχθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 482]165]β διαταγῆς, ὅπως τὴν ἐπομένην 19ην Αὐγ. ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰσακλή, Ἀκ-Σεχέρ, Γενῆ Κ., Ἐρὲν Κ., Καραπουνάο, Ντισλί (βορείως Μπουλαβαντί), Ἀφιόν καὶ μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἐξασφαλισθείσης τῆς συγκοινωνίας, ἐπανελήφθη ὁ ἀπὸ 8ης Αὐγ. διακοπὴς ἀνεφοδιασμὸς ἐκ Τονλοῦ-Πουνάο, χρησιμοπονηθέντων ἀπάντων τῶν ἐν Τονλοῦ διαθεσίμων αὐτοκινήτων (περὶ τὰ 80) διὰ τὴν μεταφορὰν τροφῶν καὶ διαφόρων χρησίμων εἰδῶν διὰ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν, Τσαΐ, Μπουλαβαντί

τμήματα τοῦ Ν. Συγκροτήματος, τρεφόμενα ἀπὸ τῆς 8ης Αὐγ. δι' ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐπιτοπίων πόρων.

19 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε παρὰ τὸ Ἄκ-Σεχλή

περὶ τοὺς 2.000 πεζοὺς καὶ ἐφίππους, παρὰ τὸ Γκολά-Καραμπάγ δὲ περὶ τοὺς 200 ἐφίππους. Τὸ ἀεροπλάνον ἐβλήθη διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ παρὰ τὸ Ἰσακλή, διατρηθείσης τῆς ἑλικόσ του.

Οἱ ὑποτομεῖς Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν διετάχθησαν, ὅπως πρὸς συγκράτησιν ὅσον ἔνεστι περισσοτέρων ἐχθρικών δυνάμεων πρὸ τοῦ τομέως αὐτῶν, ἐνεργῶσι συχνὰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχομένου ἐδάφους, μεθ' ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέρων δυνάμεων.

Ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς IV Μεραρχίας, ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις ἐπιτεθεῖσα κατ' ἐχθρικῆς δυνάμεως ἀποτελουμένης ἐκ 400 πεζῶν ἐνὸς πυροβόλου καὶ 100 ἰπέων, καὶ κατεχούσης τὴν γραμμὴν Ἐμπέρ Κ., Νταροῦ-Σινέκ, ἀπώθησε ταύτην πρὸς Α. καταδιώξασα ἐπὶ 4 χιλ.

20 Αὐγούστου. Προκειμένου νὰ προελάσῃ τὴν 20 τὰ ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Μεσσή-

νην, Μικτὰ ἀποσπάσματα Παπαδήμα καὶ Ἀνδριτσοπούλου, ἐξέδωκα πρὸς τὸ Ν. Ἄερ. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 21 Εἰδ. Δ., ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν 21 (Αὐγ.), ἐκτελέσῃ τὴν ἀναγνώρισιν με δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, Σαντουκλή, Γιατζὶ Κ., Οὐλοῦ Κ., περιοχὴ Ἀκάρ-Ντάγ καὶ με ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ἐχθρικών ὀχυρώσεων, σγκεντρώσεων ἢ κινήσεων καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν βομβαρδισμοὺς αὐτῶν. Νὰ δοθῇ ἰδίᾳ προσοχὴ εἰς τὴν νοτίως Ἀκάρ-Ντάγ περιοχὴν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῇ καὶ εἰς τὸ Μ. ἀπόσπασμα Μεσσήνη δι' ἡρηματισμένου φακέλλου.

VI. Προέλασις πρὸς Σαντουκλῆ. Κατάληψις

21 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε μεταξὺ Ἀκαρίμ (1)
καὶ Σαβράν περὶ τοὺς 250 ἐφίππους. Εἰς Σαντουκλῆ ἔρριψε
προκηρύξεις πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν αὐτομολιῶν.

Προκειμένου νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ἐπομένην τὴν πρὸς Σαν-
τουκλῆ προέλασιν τὰ Μικτὰ ἀποσπάσματα Μεσσήνη, ἐξέδωκα πρὸς
τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 537]186]3 διαταγὴν, ὅπως τὴν
ἐπομένην πρωΐαν (22 Αὐγ.), ἐκτελεσθῆ ἀναγνώρισις. Δρομολόγιον:
Ἀφιόν, Πασᾶ Κ., Σαβράν, Ἀκαρίμ, Σαντουκλῆ, Γιαγτζὶ Κ.,
Ἀκὰρ-Ντάγ (ὑψ. 1611) Ἀφιόν, μὲ ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ἐχ-
θρικῶν κινήσεων ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. Νὰ
καταβληθῆ ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὰς ἐκατέρωθεν τῶν προελαυ-
νόντων τμημάτων προσβάσεις, καὶ νὰ γνωσθῆ αὐτοῖς τὸ ἀποτέ-
λεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως.

Τὰ Μικτὰ ἀποσπάσματα Μεσσήνη, ἀρχίσαντα τὴν πρὸς Ν.
προέλασιν των, κατέλαβον τὰ ὑψώματα Ἀκὰρ καὶ Οὐλοῦ-Ντάγ
ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐπιτηρητικῶν τινῶν τμημάτων τοῦ ἐχθροῦ
ἀποσυρθέντων πρὸς Νότον.

22 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε παρὰ τὸ Οὐρκοῦτ
δύναμιν 150 ἀνδρῶν, Α. τῶν χωρίων Σουσοῦζ καὶ Κουγιοντζάκ
ὄχυρώματα καὶ παρ' αὐτὰ ἀριθμὸν τινα ἀνδρῶν καταγινομέ-
νων εἰς τὴν ἀνόρυξιν ἐτέρων τοιούτων. Ἐπὶ τῆς ἀπὸ Σαντουκλῆ
πρὸς Κόχ-Χισσά οἴκου 200 πεζοῦς, οὗς ἔβαλεν ἐπιτυχῶς διὰ
βομβῶν καὶ πολυβόλου. Τὸ αὐτὸ ἀεροπλάνον παρετήρησε τὴν
ἡμέραν παρὰ τὸ Γιαγτζὶ Κ. φάλαγγας τῶν Μ. ἀποσπασμά-
των Μεσσήνη, προελαυνούσας πρὸς Νότον. Προκειμένου τὰ Μ.
ἀποσπάσματα νὰ συνεχίσωσι τὴν προέλασιν των τὴν ἐπομένην ἐξέ-
δωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 563]207]3 διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος,
ὅπως τὴν ἐπομένην (23 Αὐγ.) ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν. Δρομολόγιον:
Ἀφιόν, Σαβράν, Ἀκαρίμ, Σαντουκλῆ, περιοχὴ Τσουκουρζᾶ,

(1) 7 χιλ. Δ. Σαβράν.

Τσερνί, Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Ἀκάρ-Ντάγ, Σινάν-Πασᾶ, Ἀφιόν.
Ἐντολή: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν ὀχυρώσεων, συγκεντρώσεων
ἢ μετακινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
ἀναγνώρισεως νὰ γνωσθῇ εἰς τὰς προελαννούσας φάλαγγας.

Τὰ Μ. ἀποσπάσματα ἐσυνέχισαν τὴν πρὸς Νότον προέλασιν
τῶν ἄνευ ἀντιστάσεως.

23 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώ-
ρισις, παρετήρησε παρὰ τὸ Γκιοϊνίκ

300 πεζοὺς καὶ ἵππεις, ἐτέρους 200 παρὰ τὸ Σινάν-Πασᾶ καὶ
150 παρὰ τὸ Γκεϊτζίκ. Ἡ αὐτὴ ἀναγνώρισις παρετήρησεν ἡμε-
τέραν φάλαγγα ἐκ τῶν πρὸς Σαντουκλῆ προελαννουσῶν μεταξύ
Ἀλντεντζέν - Τσιφλίκ καὶ Τσουκουρτζᾶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς
Τσουκουρτζᾶ.

Κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν προῖνων παρατηρήσεων τοῦ
ἀεροπλάνου διέταξα, ὅπως τὴν μεταμεσημβριανὴν ἐκτελεσθῇ ἀνα-
γνώρισις πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κατὰ τὴν πρωΐαν παρατηρηθέντων
ἐχθρικῶν τμημάτων, βομβαρδισμὸν αὐτῶν καὶ ἐξακρίβωσιν δυνά-
μεως καὶ κατευθύνσεων αὐτῶν.

Λόγω κακοκαιρίας, δὲν ἐξετελέσθη ἡ ἀναγνώρισις αὕτη.
Τούτου ἕνεκα διέταξα, ὅπως ἐκτελεσθῇ τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης
24 Αὐγ. Τὰ Μ. Ἀποσπάσματα προελάνοντα, ἔφθασαν ἐπὶ τῆς
γοαμμῆς, ὑψώματα 2 χιλ. Β. Δ. Κελεντέρς, Ντεϊλίκ, Κοτζαλάο
ἄνευ ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ.

24 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλά-
νου, παρετήρησε τὰ Μ. Ἀποσπά-
σματα βαδίζοντα εἰς φάλαγγα πρὸς Σαντουκλῆ. Ἡ πρὸς Σινάν-
Πασᾶ καὶ Τασλέο ἀναγνώρισις δὲν ἐξετελέσθη, καθόσον, ἕνεκα
τοῦ καπνοῦ τῶν καιομένων δασῶν, ἡ παρατήρησις καθίστατο
ἄδύνατος.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι τὰ Μ. Ἀποσπάσματα Μεσ-
σήνη, ἐθεάθησαν σήμερον θὴν ὥραν ἔγγυς τοῦ Σαντουκλῆ, ὅπερ
ἐπιθανολογεῖτο, ὅτι κατελήφθη, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ.
591|223|3) ἵνα ἐκτελέσῃ 2 ἀναγνώρισεις:

1) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσαϊ, Ἀκ-Σεχίρ, Τσερκές-Κ., Κα-

ραπουνάρι, Ντισλί (Β. Μπουλαβαντί), Ἀφριόν. Ἐντολή: Ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων καὶ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

2) Δρομολόγιον: Ἀφριόν, Γκιονίκ, Σινάν-Πασᾶ, Πασᾶ-Κ., Σαβράν, Σαντουκλή, Κουσουρά, Ἀφριόν. Ἐντολή: α) Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων εἰς τὴν περιοχὴν Πασᾶ-Κ., Σινάν-Πασᾶ, Γκιονίκ καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν· β) Ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων νοτίως Σαντουκλή. γ) Ἀναγνώρισις τοῦ τόπου σταθμεύσεως τῶν Μ. Ἀποσπασμάτων Μεσσίγη. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δευτέρας ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῆ καὶ εἰς τὰ Μ. Ἀποσπάσματα.

Τὴν 7ην ὥραν, τὰ Μ. Ἀποσπάσματα ἤρξαντο τῆς προελάσεώς των πρὸς Σαντουκλή, βορείως τοῦ ὁποίου κατὰ συλλεγείσας πληροφορίας, ὁ ἐχθρὸς συγκεντρώσας τὰς δυνάμεις του, προὔτιθετο ν' ἀμυνθῆ. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἠκολούθησε τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἀφριόν, Σαντουκλή, με ἐντολήν, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἃς ἤθελε συναντήσῃ κατὰ τὴν προέλυσίν του· τὸ δὲ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτοπούλου τὸ δρομολόγιον Ναϊλίκ, Καρασαντουκλή, με ἐντολήν, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἃς ἤθελε συναντήσῃ, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τούτου ἐνεργοῦντος Μ. Ἀποσπασματος Παπαδήμα καὶ καταβάλλῃ προσπάθειαν ὑπερκερδείσεως τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκόπτον τὴν πρὸς Νότον ὑποχώρησιν τούτου.

Τὴν 8.50' ὥραν, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ κορμὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ Μ. Ἀποσπασματος Ἀνδριτοπούλου διήρχετο τὸ χωρίον Καρασαντουκλή, ἐβλήθη ὑπὸ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀνεπιτυχῶς.

Περὶ τὴν 10ην ὥραν ἀμφότερα τὰ Μ. Ἀποσπάσματα εἶχον ἐμπλακῆ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀμυνομένου ἐπὶ τῶν Β. καὶ Β. Α τοῦ Σαντουκλή ὀχυρωμένων αὐτοῦ θέσεων.

Τὴν 12.45' ὥραν τὸ δεξιὸν τοῦ ἐχθροῦ ἤρξατο ὑποχωροῦν, γενικευθείσης τῆς ὑποχωρήσεως κατὰ τὴν 14ην ὥραν.

Ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρῶν πρὸς Ν. καὶ Ν. Α. Σαντουκλή, κατεδιώχθη διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ τμημάτων πεζικοῦ μέχρι τῆς 18 30' ὥρας.

Ἡ κατὰ τὴν ἄνω μάχην παραταχθεῖσα δύναμις τοῦ ἐχθροῦ

ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ 50οῦ συντ. Πεζ., 1 τάγματος τοῦ 51ου, 1 συντ. Ἴπλικοῦ, 2 πυροβόλων τῶν 7,5 καὶ 4 πολυβόλων. Ἀπώλειαι ἡμετέρων 8 νεκροί, 20 τραυματίαι· τοῦ ἐχθροῦ εὐρέθησαν νεκροὶ 16 ἐντὸς τῶν χαρῶκαυμάτων.

25 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορική ἀναγνώρισις παρετήρησε, Β.Δ. Γκιονίκ 100 πεζοὺς καὶ 50 ἰππεῖς, περὶ τὸ Κουσουρά 150 πεζοὺς καὶ 50 ἰππεῖς.

Ἐτέρα ἀεροπορική ἀναγνώρισις παρετήρησε 400 πεζοὺς καὶ ἰππεῖς ἐξερχομένους τῆς πόλεως Ἀκ-Σεχίη, ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ Ἀκ-Σεχίη πρὸς τὸν δμώνυμον σιδ. σταθμὸν περὶ τοὺς 350 πεζοὺς, οὓς καὶ ἐβουβάργισε· περὶ τὰ 10 χιλ. ἀνατολικῶς Ἀκ-Σεχίη ἀμαξοστοιχίαν ἐκ 40 βαγονίων ἐρχομένην ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἰκονίου, ἣν ἐβουβάργισε· περὶ τοὺς 300 ἰππεῖς μεταξὺ Γενῆ-Κ. καὶ Ταστουκλή κατευθυνομένους πρὸς Ταστουκλή.

Τὸ ἑσπέρας, ἐξέδωκα πρὸς τὸ Ν. Ἀεο. Σμῆνος τὴν ὑπ' ἀριθ. 615]233]3 Διαταγὴν, ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (26ην Αὐγ.), ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν μὲ δρομολόγιον : Ἀφιόν, Σινάν-Πασᾶ, Πασᾶ-Κ., Σαβράν, Σαντουκλή, Κουσουρά, Ἀφιόν καὶ μὲ ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμῶς αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως νὰ γνωσθῇ εἰς τὰ Μ. Ἀποσπάσματα Μεσσήνη.

Κατόπιν τῆς καταλήψεως τοῦ Σαντουκλή ὑπὸ τῶν Μ. Ἀποσπασμάτων καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διὰ Πασᾶ-Κ. ὁδοῦ συγκοινωνίας μετὰ Σαντουκλή, διέταξα (διατ.614]234]3) ἵνα, 1) Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐγκαταστήσῃ ἓνα λόχον του εἰς Σαβράν. 2) Τὸ, παρὰ τῷ Μ. Ἀποσπάσματι Παπαδήμα, τάγμα τοῦ 35ου Συντ. ἐγκατασταθῇ εἰς Πασᾶ-Κ. 3) Εἰς οὐλαμὸς ὁρ. Πυροβολικοῦ παραμείνῃ εἰς Σαντουκλή παρὰ τῷ Μ. Ἀποσπάσματι Ἀνδριτσοπούλου. 4) Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἐπανέλθῃ παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ του διὰ τῆς διὰ Σαβράν πρὸς Κασαμπᾶ ὁδοῦ, εἰς αὕτη εἶναι εὐβάτος, ἄλλως νὰ ἐπανέλθῃ διὰ Πασᾶ-Κ., Ἀφιόν.

26 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησε παρὰ τῷ Κουσουρά

περὶ τοὺς 75 πεζοὺς. Πρὸς δέ, προσεγειώθη εἰς Σαντουκλῆ πρὸς παράδοσιν διαταγῶν καὶ ταχυδρομικῶν σάκκων, καθόσον, ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀφριόν, Σαντουκλῆ συγκοινωνία, δὲν ἦτο ἀσφαλῆς δι' αὐτοκίνητα, οὔτε δι' ἐγκατάστασιν τηλεφωνικῆς γραμμῆς.

Κατόπιν πληροφορίας τῆς IV Μεραρχίας, ὅτι μεταξὺ Καραντιλί, Ἀξίν-Κ. (45 χιλ. Ν.Α. Τσαί) ὑπάρχει ἐχθρική δύναμις 300 ἀνδρῶν ἀσχολουμένων εἰς κατασκευὴν ὀρυγμάτων, διέταξα (διατ. 627|240|3) τὸ Ν. Α. Σμῆνος, ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν Δρομολόγιον : Ἀφριόν, Καραντιλί, Ταταρλί, Κουσουρά, Σαντουκλῆ, Πασά Κ., Ἀφριόν, με ἐντολήν. ἀναγνώρισις ὀχυρώσεων, ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμός. Ἐὰν ἢ εἰς Σαντουκλῆ προσγειώσις εἶναι εὔκολος, νὰ προσγειωθῆ πρὸς παράδοσιν καὶ παραλαβὴν τῆς ἀλληλογραφίας, ἄλλως, νὰ γνωρίσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως δι' ἡρματισμένου φακέλλου.

27 Αὐγούστου. Ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος, μετ' οὐ πολὺ θὰ παρίστατο ἀνάγκη ἐπισταθμεύσεως τῶν στρατευμάτων (ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν), ἐξέδωκα Γενικὴν Διαταγὴν (ἀριθ. διατ. 633|242|3), ὅπως ἢ IV Μεραρχία, τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, οἱ ὑποτομεῖς Τσιβρὶλ καὶ Μπουλαντιάν καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (πόλις Ἀφριόν) ἐνεργήσουν ἀναγνώρισιν τῶν ἐν τῷ χώρῳ σταθμεύσεως αὐτῶν ὄκημένων τόπων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπισταθμεύσεως τῶν Μονάδων. Πρὸς δέ, προνοήσωσιν ἀπὸ τοῦδε διὰ τὴν κατασκευὴν καλυβῶν καὶ ὑποστέγων διὰ τὰ ἐν προκαλύψει τμήματά των.

28 Αὐγούστου. Μὴ ἐκτελεσθείσης, λόγῳ κακοκαιρίας, ἀεροπορικῆς ἀναγνωρίσεως, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 647|252|3), ἵνα τὴν ἐπομένην, 29 Αὐγ., ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν με δρομολόγιον : Ἀφριόν, Σαντουκλῆ, Κουσουρά, Σαντουκλῆ, Ἀφριόν καὶ με ἐντολήν: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων Ν. Σαντουκλῆ πρὸς δέ, νὰ γνωσθῆ εἰς Σαντουκλῆ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνωρίσεως, ἐὰν δὲν καταστῆ δυνατὴ ἢ προσγειώσις ἐκεῖ πρὸς παράδοσιν καὶ παραλαβὴν τῆς ἀλληλογραφίας.

29 Αύγουστου. Τὴν 20 ὥραν ἐλήφθη ἡ κάτωθι κρη-
πογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

Ἄριθ. Ε.Π. 19.563/6259/3 Ἀπολύτου προτεραιότητος

Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν.

«Ἄμα λήψει παρουσίας, θέσατε ἐπειγόντως εἰς κίνησιν σύν-
ταγμα πεζικοῦ πλήρες IV Μεραρχίας μετὰ μοίρας ὄρ. Πυρο-
βολικοῦ, ἐνὸς χειρουργείου, καὶ ἀναλόγων τμημάτων Συζυγα-
χιῶν, μοίρας Τραυματιοφορέων, διὰ γέφυραν Καβουτζῆ ἐπὶ
ἀνατολικοῦ κλάδου Σαγγαρίου μέσῳ Ἀζιζιέ, γέφυρας Φεθί-
᾽Ογλοῦ (μόνης ὑπαρχούσης ἐπὶ τοῦ νοτίου κλάδου Σαγγαρίου),
Μοζλοῦκ-Μπογάζ στόπ. Ἀπόσπασμα τοῦτο τίθεται διάθεσιν
Στρατιᾶς στόπ. Τηλεγραφήσατε ἡμέραν ἀναχωρήσεώς του καὶ
ἡμερησίους σταθμούς του στόπ».

27—8—21.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Κατόπιν ταύτης, ἀπεφάσισα τὴν ἐκ Σαντουκλῆ ἐπάνοδον τοῦ
Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου, ὅπως τὸ θέσω ὑπὸ τὰς δια-
ταγὰς τῆς IV Μεραρχίας, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ οὔτινος ἐμελλε
νὰ σταλῆ τοιοῦτου εἰς Σαγγάριον. Διὰ τοῦτο, ἀπέστειλα δι' ἀερο-
πλάνου πρὸς τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου σχετικὴν
διαταγὴν (ἀριθ. 679]257]3), ἵνα ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπομένην 30
Αὐγ., ἢ τὸ βραδύτερον τὴν 31ην Αὐγ., εἴαν διὰ λόγους ἐφοδια-
σμοῦ καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐντὸς τῆς ἐπομένης 30 Αὐγ. ἀνα-
χώρησις τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος, καὶ εὑρίσκεται εἰς Ἀφιὸν τὴν
2ην Σεπτεμβρίου τὸ βραδύτερον. Πρὸς τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Πα-
παδήμα, ἐπίσης τὴν ὑπ' ἀριθ. 680]258]3 διαταγὴν, ὅπως εὑρί-
σκεται εἰς Ἀφιὸν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου ἐπανερχόμενον διὰ τῆς
ὁδοῦ Σαβράν, Πασᾶ-Κ.

Πρὸς δέ, ἐξέδωκα πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν τὴν ὑπ' ἀριθ.
683]263]3 διαταγὴν, προπαρασκευαστικὴν διὰ τὴν ἀποστολὴν
εἰς Κοβαντζι-Κιοπροῦ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Στρατιᾶς ἐνὸς συν-
τάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας ὄρ. Πυροβολικοῦ καὶ λοιπῶν Σχη-
ματισμῶν, ὅπερ σύνταγμα θὰ ἦτο ἔτοιμον πρὸς ἀναχώρησιν τὴν
5ην Σεπτεμβρίου. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα θὰ εὑρίσκετο
παρὰ τῇ Μεραρχίᾳ τὴν 4ην Σεπτεμβρίου πρὸς ἀντικατάστασιν

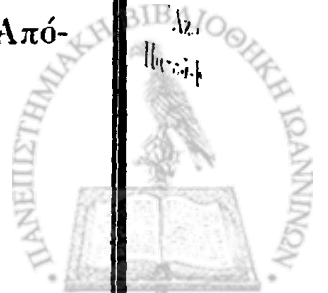
δὲ τοῦ συντάγματος, ὅπερ ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσίν της τὸ 49ον σύντ. Πεζικοῦ. Ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ συντάγματος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 684]264]3 κρυπτογραφικῆς ἀναφορᾶς.

30 Αὐγούστου. Τὴν 8ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 19608]6389]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς ἠκύρου τὴν περὶ ἀποστολῆς εἰς γέφυραν Καβουζὶ Μ. Ἀποσπάσματος IV Μεραρχίας.

Κατόπιν ταύτης, ἐξέδωκα τὰς σχετικὰς ἀκυρωτικὰς διατάξεις, πλὴν τῆς ἀφορώσης τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, τοῦ ὁποίου ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ παραμονὴ εἰς Σαντουκλῆ, λόγῳ δυσχερειῶν τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτοπίων πόρων ἐφοδιασμοῦ του, καὶ τοῦ δυσκόλου τῆς μετὰ τοῦ Ἀφιόν καὶ Τονλοῦ-Πουνάο συγκοινωνίας του, διέταξα (ἀριθ. διατ. 700]272]3), τὴν μεταστάθμευσιν τούτου εἰς τὴν περιοχὴν Πασᾶ-Κ., με ἐντολήν, τὴν κάλυψιν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Σαβράν, Σαντουκλῆ, καταλαμβάνοντος διὰ τμήματός του τὰ εἰς τὴν βορείαν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασᾶ-Κ. ὑψώματα, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Σαντουκλῆ, Ἀφιόν.

Ἐχθρικὴ δύναμις 600 περίπου πεζῶν μετὰ δύο πυροβόλων ἐπετίθη, ἅμα τῇ ἑφ, κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ ὑποτομέως Τσαΐ τῆς IV Μεραρχίας. Ὁ ἐχθρὸς ἀποκρουσθεὶς, ἐπανελάβε τὴν ἐπίθεσιν, ἐπιζητήσας νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ δεξιὸν μας, ἀπεκρούσθη ὁμοίως καὶ πάλιν. Τὴν 8.30' ὥραν, τὸ ἀριστερὸν ἡμῶν ἐνήργησεν ἐπίθεσιν με κατεύθυνσιν πρὸς Ν. Α. ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ὁποίας, ὁ ἐχθρὸς τραπεῖς εἰς φυγὴν, καταδιώχθη 6 χιλ. πέραν τῶν προφυλακῶν μας. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εὐρέθησαν 10 ἐχθρικά πτώματα, ὧν ἓν ἀξιοματικοῦ. Ἀπώλειαι ἡμετέρων τραυματῆται τινες.

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 701]273]3), ἵνα τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (31 Αὐγ.), ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις. 1) Ἀρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσαΐ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχῆρ, Τσερκῆς-Κ., Γενῆ-Κ., Καραπουνάο, βορ. Μπουλαβαντί, Ἀφιόν, με ἐντολήν: ἀναγνωρίσεις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Ἀρομολόγιον: ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἀφιόν, Σαντουκλῆ, περιοχὴ Σαντουκλῆ, Ἀφιόν, ἑφ' ἧς βαδίζει τὸ Μ. Ἀπό-

σπασμα Παπαδήμα πρὸς Πασᾶ-Κ., με ἐντολήν : ἀνεύρεσις Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου (49ον Σ. Π.), ὅπερ θὰ ἐπορευέτο ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, ἀναχωρήσαν ἐκ Σαντουκλῆ τὴν προτεραίαν, ἢ τὸ βραδύτερον τὴν αὐτὴν (30 Αὐγ.), καὶ εἰς ὃ νὰ ριφθῆ ὁ συνημμένος τῇ διαταγῇ φακέλλος (ἀριθ. διατ. 700|272|3)

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς προηγουμένης διαταγῆς (ἀρ. 679|257|3), ἐτέθη ἐν πορείᾳ τὴν 11.30 ὥραν καὶ ἀφίκετο περὶ τὸ ἑσπέρας παρὰ τὸ Χατζάν (Ν. Δ. Σαβράν), ἐνθα εἶχε σταθμεύσει τὸ προηγηθὲν τούτου Μ. Α. Παπαδήμα.

31 Αὐγούστου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις παρετήρησε, παρὰ τὸ Ἰσακλῆ 500 πεζούς, ἔξωθι Ἀκ-Σεχῆρ 400 καὶ παρὰ τὸν σιδ. σταθ. Ἀκ-Σεχῆρ 300. Παρὰ τὸ Ἀκ-Σεχῆρ ἐβουβάρδισεν ἐπιτυχῶς ἀμάξοστοιχίαν 30 βαγονίων, ἧς ἡ ἀτμομηχανὴ κατηθύνθη πρὸς Ἀκ-Σεχῆρ, ἐγκαταλείψασα τὰ βαγόνια.

Ἡ πρὸς Σαντουκλῆ ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις, ἔρριψε παρὰ τὸ Σαβράν δι' ἠρματισμένου φακέλλου τὴν ὑπ' ἀριθ. 700|272|3 διαταγὴν τοῦ Συγκροτήματος εἰς τὴν φάλαγγα τοῦ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου.

Ἀμφότερα τὰ Μ. Ἀπ. Παπαδήμα καὶ Ἀνδριτσοπούλου ἀφίκοντο τὴν μεσημβρίαν εἰς τὴν περιοχὴν Κιλίτζ-Ἀρσλάν, Πασᾶ-Κ. ἐνθα καὶ ἐστάθμευσαν.

1 Σεπτεμβρίου. Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαδήμα ἀφίκετο τὴν 14ην ὥραν εἰς Ἀφιόν, παρελάσαν πρὸ ἐμοῦ, ἐκφράσαντος τὴν εὐαρέσκειάν μου διὰ τὸ κατὰ τὴν παρελάσιν παράστημα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ ζῶηρόν, παρὰ τὴν μακρὰν πορείαν, τοῦ βαδίσματος τούτων.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἐγκατεστάθη εἰς Πασᾶ-Κ., καταλαβὼν τὰ ὑψώματα τῆς Β. ἐξόδου τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασᾶ-Κ.

Ἀκουομένων κανονιοβολισμῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Πασᾶ-Κ., καὶ μὴ ἐγκαταστασθεῖσης εἰσέτι τῆς μετ' αὐτοῦ συγ-

γκοινωνίας, ἀπέστειλα ἀεροπλάνον (ἀρ. διατ. 724[286]3) πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων.

Κατόπιν ἐξηκριβώθη, ὅτι ἐχθρικά τμήματα πεζικοῦ μετὰ δύο πυροβόλων ἐπεχείρησαν τὴν κατάληψιν τῶν ἐπὶ τῆς βορείας ἐξόδου τῆς στενωποῦ Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., ὑψομάτων, ἅτινα ἀποκρουσθέντα παρὰ τῶν ἡμετέρων, ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσι πρὸς Νότον.

2 Σεπτεμβρίου. Τὴν 4.30 ὥραν ἐχθρικὸν τμήμα προσέβαλε προκεχωρημένα ἡμέτερα φυλάκια τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου, ἀλλ' ἀποκρούσθη διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ ὀπλοβομβίδων.

Ἀναγνωρίσις ἀεροπλάνου ἐκτελεσθεῖσα ἀπὸ 7,40—9,50 ὥρας, συνεπεία τῆς ὑπ'ἀριθ. 744]296]3 διαταγῆς, οὐδεμίαν ἐχθρικήν κίνησιν παρετήρησε.

Λαβὼν ἀφορητὴν ἐκ δελτίου πληροφοριῶν Μ. Ἀποσπάσματος Παπαπαναγιώτου, ὅτι ἐχθρική ὁμὰς 70 πεζῶν καὶ ἰππέων ἐσημειώθη εἰς τὴν δυτικὴν παρυφὴν τοῦ χωρίου Ντεπὲρ (2. 1/2 χιλ. Ν. Ἀφιόν), διέταξα (ἀριθ. διατ. 745]298]3) τὸ Μ. Ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπως μὴ ἐπαναληφθῆ εἰς τὸ μέλλον τὸ ἀνωτέρω συμβάν, πρὸς ἀνάπτυξιν δὲ τοῦ ἐπιθετικοῦ πνεύματος, νὰ ἐκτελῶνται ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὰς πέριξ θέσεις καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς ἐκείνας, εἰς ἃς σημειοῦνται ἐχθρικά ἐμφανίσεις. Αἱ ἀναγνωρίσεις νὰ μὴ ἀπομακρύνωνται πλέον τῶν 5-6 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν προφυλακῶν, ἢ δὲ εὐνάμις τούτων νὰ κανονίζηται ἀναλόγως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Τὰ ἐν προκαλύψει τμήματα, ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως ἐχθρικῶν τμημάτων, νὰ μὴ μένωσιν ἀδρανῆ, ἀλλὰ νὰ ἔχωσι πάντοτε μικρὰν δύναμιν ἐτοίμην, ὅπως ἐπιτίθεται καὶ καταδιώκῃ ταῦτα. Τὴν διαταγὴν ταύτην ἐκοινοποίησα εἰς τὴν IV Μεραρχίαν καὶ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου πρὸς συμμόρφωσιν.

Κατόπιν πληροφορίας, ὅτι τὴν 14ην ὥραν περὶ τοὺς 1000 πεζοὺς μετὰ 50 ἰππέων ἐθεάθησαν παρὰ τὸ χωρίον Ντινάο (22 χιλ. Β. Ἀφιόν), με κατεύθυνσιν πρὸς τὴν σιδ. γραμμὴν, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 767]305]3), ἵνα τὴν ἐπομένην πρωΐαν, 3 Σεπτ. ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δορομολόγιον : Ἀφιόν, Ντινάο, Μπελτζεμίζα, Ἐϋροῒ, Οὐλουτζάκ, Μπασκισμέ, Σινάν-Πασσᾶ, Σαβράν, Σινίο-Κ., Ἀφιόν, με ἐντολήν : ἀναγνω-

ρισίς τοῦ εἰς Ντινὰρ παρατηρηθέντος σήμερον ἐχθρικοῦ τμήματος, ἔξακριβώσις δυνάμεως, κατευθύνσεως καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Ἀναγνώρισις τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σαβράν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, ἢ κινήσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

3 Σεπτεμβρίου.

Κατόπιν πληροφοριῶν ἡμετέρων πρακτόρων, ὅτι ἐχθρικαὶ συγκεντρώσεις ἐσημειώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Ὀϊνάν, Ταταρλί (περὶ τὸ μέσον τῆς ἀπὸ Τσαΐ πρὸς Ντινὲρ κοιλάδος) καὶ ἐτέρων τοιούτων μὴ ἔξακριβωθείσων ὅτι ἰσχυρὰ ἐχθρικά τμήματα ἐσημειώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν παρὰ τὸ Ἀμόριον, Πυριμπεϊλίκ, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀριθ. διατ. 778]319[3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν, 4 Σεπτεμβρίου ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαΐ, Ἰσακλή, Καραπουνάρ, Παγεμλί, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπαγιατ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον, με ἐντολήν: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. 2) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Πασσᾶ-Κ., Σαβράν, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Ταταρλί, Ὀϊνάν, Ἀκαρίμ, Ἀφίον με τὴν ἰδίαν ὡς ἄνω ἐντολήν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων νὰ γνωσθῇ τῇ IV Μεραρχία.

Πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀραιοὶ πυροβολισμοὶ καὶ μικρὰ κινήσις ἐφίππων ἐχθρικῶν ομάδων.

Εἰς ὑποτομέα Μπουλαντὰν ἡμετέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις ἐξομήσασα περὶ τὴν χαρραυγὴν ἐκ προγεφυρώματος Ἀκμεντί, αἰφνιδίασεν ἐχθρικὰ φυλάκια, ἅτινα ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντα ἀποσκευὰς καὶ ὄπλα Μάουζερ.

VII. Πρόβλεψις προθέσεων ἐχθροῦ ἐναντίον Ἀφίων Καραχισάρ καὶ αἰτήσεις ἐνισχύσεων.

4 Σεπτεμβρίου.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου πρὸς Παγεμλί, Ἀμόριον, παρετήρησε, Β. λίμνης Ἀκ-Σεχῆρ περὶ τοὺς 400 πεζοὺς, ἐτέρους 400 βαίνοντας ἀπὸ Ἐρὲν-Κ. πρὸς Γενῆ-Κ. καὶ ἐτέρους, 100 ἀπὸ Παγεμλικ πρὸς Ἐρὲν-Κ. Εἰς Παγεμλί ἐν καταλισμῷ, 400 περί-

που: Ἡ ἑτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Σαβράν, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, οὐδὲν παρετήρησεν.

Κατόπιν τῆς εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου διαπεραιώσεως τῆς Στρατιᾶς γνωσθείσης εἰς τὸ Νότιον Συγκρότημα διὰ τοῦ δελτίου Στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς Στρατιᾶς τῆς 31ης Αὐγούστου, ληφθέντος τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, ἐσκέφθη, ὅτι ὁ ἐχθρὸς, ἀπέναντι ἡμῶν διέθετε διὰ τὰς συγκοινωνίας του δύο σιδηροδρομικὰς γραμμὰς, μίαν πρὸς Βορρᾶν ἐξ Ἐγκύρας πρὸς Ἐσκῆ-Σελῆρ, καὶ ἑτέραν πρὸς Νότον ἐκ Μερσίνης πρὸς Τσαΐ καὶ ὅτι καταστραφείσης τῆς πρώτης ὀλοσχερῶς παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐκ Σαγγαρίου ὑποχώρησιν. ἀπέμενε ἡ δευτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀθικτος μέχρι Τσαΐ, μὲ ἀφθονον ὑλικόν, ἧς αἱ πηγαὶ εὗρισκοντο εἰς τὰ πλούσια διαμερίσματα τῶν Ἀδάνων καὶ τοῦ Ἰκονίου, καὶ διέβλεπον, ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ μετέφερε πρὸς Νότον τὰς δυνάμεις του ἐκ τοῦ μετώπου τοῦ Σαγγαρίου πρὸς Ἀφιόν. Τοῦτου ἕνεκα, ἀφ' ἐνὸς μὲν διέταξα τὴν καθ' ἑκάστην δι' ἀεροπλάνων ἐξερεύνησιν τῶν ἐκ τοῦ μετώπου Σαγγαρίου πρὸς Ἀφιόν ἀγούσων ὁδεύσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιὰν τὴν 11.30' ὥραν τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν ἀναφορὰν.

Ἄριθ. Ε. Π. 779/321/3 Κρυπτογραφικῶς δι' ἀσυρμάτου.

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Κλιμάκ. α'.

«Ἐν περιπτώσει συμπτώξεως Στρατιᾶς εἰς περιοχὴν Δορυλαίου, καὶ κατόπιν πλήρους καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πολλατλή, Δορυλαίου, ἐχθρὸς πιθανὸν ἐπιχειρήσῃ ἀλλαγῆς στόπ. Τοιοῦτον σημεῖον ἐνδείκνυται Ἀφιόν-Καραχισάρ, ὅπου καταστρεφόμενη γραμμὴ Τσαΐ, Ἀφιόν, δὲν παρέχει κώλυμα δι' ἐπιχείρησιν ἐναντίον Ἀφιόν στόπ. Ἀνάγκη ὅθεν ἐξετασθῆ ζήτημα ἐνισχύσεως Ἀφιόν στόπ».

Στρατηγεῖον τῆ 4 Σεπτεμβρίου 1921.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κοινοποιήσις

IV Μεραρχίαν

Ἡ ἐν τῇ ἄνω ἀναφορᾷ ἀναφερομένη καταστροφή τῆς σι-

δη γραμμῆς Τσαΐ, Ἐπιπέδον εἶχε διαταχθῆ παρὰ τῆς Στρατιᾶς: Διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν (ἀριθ. διατ. 458|154|3) Κρουπ. Προσωπικὴ) παραμένουσιν εἰς Τσαΐ, Μπουλαβαντί, ὅπως ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας ἐκ Μπουλαβαντί, προβῆ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν ἐκεῖ στρατώνων διὰ πυροπολήσεως ἢ δι' ἀνατινάξεως.

Τὸ Ν. Ἄερ. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 791|325|3), ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν με δρομολόγιον: Ἐπιπέδον, Τσαΐ, Ἰσακλή, Ἐρὲν-Κ, Πυριμπεηλί, Παγεμλί, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπουλαβαντί, Ἐπιπέδον, καὶ ἐντολὴν: ἀναγνώρισις ἐχθρικών κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

5 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις παρατήρησε, Β. λίμνης Ἐκ-Σεχίρ 300 ἰππεῖς βαίνοντας πρὸς Τσιφλίκ, οὓς ἐβομβάρδισεν ἐπιτυχῶς. Ἐπὶ ἀτραποῦ ἀπὸ Παγεμλί πρὸς Πυριμπεηλί 250 πεζοὺς.

Τὸ Ν. Α. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 823|335|3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν 6 Σεπτεμβρίου ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἐπιπέδον, Τσαΐ, Ἰσακλή, Ἐκ-Σεχίρ, Τσερκές-Κ., Πυριμπεηλί, Καραπουνάο, Ντισλί (Β. Μπουλαβαντί), Ἐπιπέδον, 2) Δρομολόγιον: Ἐπιπέδον, Ἰνέ-Πουνάο, Γιουρὸν-Κ., Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάο, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασιέο, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισάο, Ἐπιπέδον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικών κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ πρὸς Κίρκ-Πουνάο, Καντί-Κ., Μπορντί ἀναγνώσις διετάχθη κατόπιν πληροφοριῶν τῆς Στρατιᾶς περὶ ἐμφανίσεως εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐχθρικών τμημάτων.

Ἠρξάτο ἡ διὰ τῶν διατεθειμένων ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν παρὰ τῆς IV Μεραρχίας καταστροφὴ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, συμφώνως διαταγῇ Στρατιᾶς.

6 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρατήρησε, Α. Ἐκ-Σεχίρ 400 ἰππεῖς, παρὰ τὸ Ἰσακλή 100 πεζοὺς. Ἡ ἐτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημεῖωτον παρατήρησε.

Κατόπιν πληροφοριῶν τῆς IV Μεραρχίας περὶ συγκεντρώ-

σεως εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ ἐχθρικής δυνάμεως ἐκ 2.000 πεζῶν καὶ 1000 ἰππέων, διέταξα ἀμέσως τὴν 17ην ὥραν τὸ Ν.Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ. 832|339|3) ὅπως ἅμα τῇ λήψει τῆς διαταγῆς, δύο ἀεροπλάνα μεταβαίνοντα εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ βομβαρδίσωσι τὸ ἐκεῖ συγκεντρωμένον ἐχθρικὸν τμήμα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Παπαπαναγιώτου (ἀρ. διατ. 839|346|3) ὅπως τὸ τάγμα, οὕτως εἰς λόχος παρέμενεν εἰς Ἴσικλιό (μεταξὺ Ἀφιόν καὶ Τσαΐ), ἀναχωρήσῃ τὴν ἐπομένην πρωΐαν δι' ἐκεῖ καὶ ἐνωθῆ μετὰ τούτου.

Μὴ καταστάσης δυνατῆς τῆς ἀεροπορικῆς ἀναγνωρίσεως λόγῳ τοῦ προκχωρηκότος τῆς ὥρας, διέταξα τὸ Ν. Α. Σμῆνος (ἀρ. διατ. 843|349|3) ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης (7 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἐφὲ-Σουλτάν, Τσιφούτ Κασαμπᾶ, Σαβράν, Ἀκαρίμ, Γυατζί-Κ., Μπαλτζί, Τονλοῦ-Πουνάο, Ντουζ-Ἀγάτζ, Σινάν-Πασσᾶ, Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάο, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασέρ, Μπορντί, Ἰτζέ-Καραχισιάο, Ἀφιόν. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ IV Μεραρχία ἀρχίσασα τὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διέκοψε ταύτην, λόγῳ ἐλλείψεως ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, ἐξαντληθεισῶν τῶν παρ' αὐτῇ τοιούτων.

Ἡ αὐτὴ Μεραρχία ἀναφέρει τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς συνεκέντρον δυνάμεις εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ πρὸς κύκλωσιν καὶ ἀποκοπὴν τῶν εἰς Τσαΐ καὶ Μπουλαβαντί τμημάτων τῆς.

Ἐπέβαλον εἰς τὴν Στρατιὰν τὴν ὑπ' ἀριθ. 844|350|3 κρυπτογραφικὴν ἀναφορὰν ἔχουσαν οὕτω: «IV Μεραρχία εὑρίσκειται κατατετημημένη μὲ πλεῖστον δυνάμεώς της περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί, τμήμα δὲ ταύτης, εἰς Ἀφιόν. IV Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι ἐχθρὸς προτίθεται κυκλώσῃ δυνάμεις Τσαΐ, Μπουλαβαντί. Συγχρόνως, ἀναφέρει ὅτι συγκεντροῦνται δυνάμεις εἰς Τσιφούτ-Κασαμπᾶ. Καταστροφὴ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἀρξάμενη διεκόπη λόγῳ μὴ ἀποστολῆς εἰσέει ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν. Μετὰ πέρας καταστροφῆς προτίθεμαι νὰ συγκεντρώσω ἅπασαν δύναμιν IV Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ἀφιόν, ἐκτὸς εἰς Στρατιωτικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουν τὴν ὁποσδήποτε κατοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί, ὅποτε παρακαλῶ διατάξαιτε».

7 Σεπτεμβρίου.

Πρὸς τὴν IV Μεραρχίαν ἀπέστειλα τὴν ὑπ' ἀριθ. 857]346]3 διαταγὴν, ὅπως ἡ Μεραρχία ἐπιζητήσῃ, τὴν διευκρίνισιν τῆς ἐν Ἀκαρίμ καταστάσεως, ἐκτελοῦσα πρὸς τὰ ἐκεῖ ἰσχυρὰν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν, ἐφ' ὅσον τακτικοὶ λόγοι, ἢ ἄλλη τις αἰτία δὲν ἀπαγορεύουν τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, καὶ δεδομένου ὅτι τὸ Ἀκαρίμ εὐρίσκεται ἐγγύτατα τῶν γραμμῶν τῆς Μεραρχίας. Τῇ κατέστησα γνωστόν, ὅτι μετὰ τὸ πέρας τῆς καταστροφῆς, προτίθεμαι νὰ συγκεντρώσω τὴν Μεραρχίαν εἰς περιοχὴν Ἀφιόν καὶ ὅτι ἐνήργησα παρὰ τῇ Στρατιᾷ διὰ τὴν ταχείαν ἀποστολὴν ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, τηλεγραφήσας καὶ εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν Οὐσάκ, ὅπως προωθήσῃ ἀμέσως πρὸς Ἀφιόν τὰς τυχόν ἐν Οὐσάκ ἀφικθείσας.

Ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις δὲν ἐξετελέσθη, λόγῳ κακοκαιρίας. Τὸ Ν.Α.Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 862]361]3), ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης 8 Σεπτεμβρίου, ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰσικλάρ, Ἀκαρίμ, Ἰτζεκλί, Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, Σαντουκλῆ, Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ Πουνάρ, Καντί-Κ., Κοσρεβ-Πασσᾶ, Μπασσέρ, Ἰτζε-Καραμπουνάρ, Ἀφιόν. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Τὴν 22 ὥραν ἐλήφθη ἡ ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 19953]6663]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς: «Ἐγκρίνω συγκεντρώσῃτε IV Μεραρχίαν περιοχὴν Ἀφιόν-Καραχισάρ καὶ πρὸ καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τσαϊ, Ἀφιόν-Καραχισάρ, ἐὰν κρίνετε τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἐπὶ ἀναφορᾷ ὑμῶν ὑπ' ἀριθ. 844]350]3».

Τὴν 23,45 ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 19971]7032]2 διαταγὴ Στρατιᾶς, ὁρίζουσα τὴν ἐκτέλεσιν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων εἰς τὸν χῶρον τὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ Ἀφιόν, Τσαϊ, Ἀζιζιέ, Σεϊντι-Γαζῆ, καὶ Κιουταχείας συμπεριλαμβανομένης καὶ τὴν ταχείαν ταύτη ὑποβολὴν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου.

Ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐν τῇ περιοχῇ μεταξὺ στρατευμάτων Σαγγαρίου καὶ Ἀφιόν, Τσαϊ ἐξετελοῦντο καὶ πρὸ τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς, ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας 4]8 καθ' ἣν μοι ἐγνωστοποιήθη ἡ διαπεραίωσις τῆς Στρατιᾶς ἐκ τῆς δεξιᾶς εἰς τὴν ἄριστεράν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου.

VIII.—Μάχη Τονλοῦ-Πουνάρ 8ης Σεπτεμβρίου

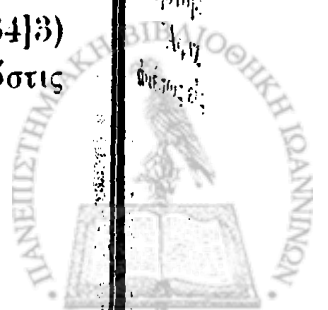
8 Σεπτεμβρίου. Πρὸς τὸ Ν. Α. Σμῆνος ἀπέστειλα ὄραν 6 τὴν ὑπ' ἀριθ. 76]362]3 διαταγὴν δι' ἧς, 1) Ἐτροποποιοῦν τὸ δρομολόγιον τῆς πρὸς Ἀμόριον μελλούσης νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ τὴν αὐτὴν (8 Σεπ.) ἀναγνωρίσεως ὡς ἑξῆς: Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιάτ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κισελί, Ἐσκῆ-Ἐλικέλ, Τσιφτελάφ, Σεϊντί-Γαζῆ, Κοσρέβ-Πασσα, Μπιασσέρ, Μπορντί, Ἴτζε-Καραχισάρ, Ἀφιόν. 2) Νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ 3η ἀναγνώρισις τὴν ἰδίαν πρωίαν μὲ δρομολόγιον: Ἀφιόν, σιδηροδρομικὴ γραμμὴ μέχρι Ντουκέρ, Ἀκ-Ἴν, Ἀκ-Οὐλούκ, Κιουτάχεια, ὁδὸς ἀπὸ Κιουταχείας δι' Ἀλτουντὰς πρὸς Ἀφιόν καὶ ἐντολὴν τὴν αὐτὴν μὲ τὰς ἄνω προηγουμένας.

Αἱ ἐκτελεσθεῖσαι, κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης καὶ τῆς προηγουμένης ἐσπέρας, ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις παρετήρησαν, Β. Ἀχαρίμ 100 ἰπτεῖς κατευθυνομένους πρὸς τοῦτο. Ν. Δ. Ἴνλι 200 ἰπτεῖς μὲ κατευθύνσιν πρὸς αὐτό. Λόγω τῶν νεφῶν ἡ ἀναγνώρισις αὕτη δὲν κατώρθωσε νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Τσιφουτ-Καζαμπά. Ἡ πρὸς Κιουτάχειαν ἀναγνώρισις οὐδὲν παρετήρησε. Ἡ ἑτέρα πρὸς Ἀμόριον, λόγω κακοκαιρίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Ἀζιζιέ, μέχρι τοῦ ὁποίου οὐδὲν παρετήρησε. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἄνω ἀναγνωρίσεων ὑπεβλήθη εἰς τὴν Στρατιάν.

Τὴν 6ην ὄραν ἐκ Κουτσοῦκ Κ. ἀνηγγέλθη ὅτι ἐχθρικά δυνάμεις ἐπετέθησαν κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ὁποίου ἠκούοντο συνεχεῖς κανονιοβολισμοί, διακοπείσης καὶ τῆς μετὰ τούτου τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, διέταξα τὸ Ν. Α. σμῆνος (ἀριθ. 868]363]3) ἵνα ἀποστείλῃ ἀμέσως ἐν ἀεροπλάνον εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ ἐξακριβώσῃ τί συμβαίνει ἐκεῖ, βομβαρδίζον συγχρόνως τὰ κατὰ τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ ἐπιτιθέμενα ἐχθρικά τμήματα.

Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου (ἀρ. 869]364]3) ὅπως ἀποστείλῃ πάραυτα ἓνα λόχον εἰς Μπάλ-Μάχμουτ, ὅστις

ἐπιβιβαζόμενος ἐπὶ τῆς ἐκεῖ ἐκ Κουτσούκ Κ. ἀφιχθισομένης ἀμαξοστοιχίας, μεταβῆ εἰς Τονλοῦ-Πουνάο πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ φρουρᾶς. Ἡ διατεθεῖσα ἐκ Κουτσούκ Κ. ἀμαξοστοιχία ἀπεστάλη κατόπιν τηλεφωνικῆς μετὰ τοῦ ἐκεῖ λόχου σιδηροδρόμων συνεννοήσεως.

Δύο ἀεροπλάνα μεταβάντα εἰς περιοχὴν Τονλοῦ-Πουνάο, παρετήρησαν, ὅτι τὰ ἡμέτερα τμήματα κατέχουσι τὰ Ν. καὶ Α. τοῦ Τονλοῦ-Πουνάο χαρακώματα, καὶ ἐβομβάρδισαν ἐχθρικά τμήματα εὐρισκόμενα Ν. τούτων.

Ἐπειδὴ ἡ μάχη κατὰ τὰς ἐκ Κουτσούκ Κ. τηλεφωνικῶς διδομένας πληροφορίας ἐξηκολούθει μεθ' ἱκανῆς σφοδρότητος, ἐξέδωκα τὴν 11,30' ὥραν πρὸς τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου τὴν ὑπ' ἀριθ. 882]370]3 διαταγὴν, ὅπως διατάξῃ καὶ ἓνα ἀκόμη λόχον μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ μεταβῶσιν εἰς Μπάλ-Μαχμούτ, ὁπόθεν ἐπιβιβαζόμενοι ἐκεῖ ἀμαξοστοιχίας ἀχθῶσιν εἰς Τονλοῦ-Πουνάο.

Ὁ 1ος λόχος ἀνεχώρησεν ἐκ Πασσᾶ Κ. τὴν 9ην ὥραν, ὁ δὲ 2ος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τὴν 13ην ὥραν.

Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας, αἱ κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο ἐπιτεθεῖσαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἀνήκον εἰς τὴν 6ην Μεραρχίαν συγκεντρωθεῖσαν. Ἦτο δὲ πιθανὸν νὰ παραστῇ ἀνάγκη ἀποστολῆς ἰσχυρῶν ἐνισχύσεων πρὸς ἀπόκρουσίν της, τὸ δὲ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἔχον πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικάς δυνάμεις περὶ τοὺς 800 πεζοὺς μετὰ 2 πυροβόλων, αἵτινες ἀπὸ πρωΐας τὸ ἀπησχόλουν δι' ἀραιῶν πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, δὲν ἦτο εἰς θέσιν ν' ἀποστείλῃ ἄλλας ἐνισχύσεις. Ἐν ἀναμονῇ ὅθεν τῆς ἐξελίξεως τῆς κατὰ Τονλοῦ-Πουνάο ἐπιθέσεως, διέταξα τὴν IV Μεραρχίαν (ἀριθ. διατ. 884]379]3), ὅπως προετοιμασθῇ δι' ἐνδεχομένην μεταστάθμευσίν της τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἐκ Τσαῖ, Μπουλαβαντὶ εἰς χῶρον παρὰ τὸ Τσοπανλάο.

Τὴν 18ην ὥραν, ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἀποκρουσθῆ ὀριστικῶς ἀποσυρθεὶς πρὸς Νότον, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ τῶν τῶν μετὰ τῶν ἡμετέρων τμημάτων ἐπαφῆν.

Κατόπιν τούτου, ἐγνώρισα τῇ IV Μεραρχίᾳ (ἀρ. διατ. 891]376]3), ὅτι δὲν θὰ μετασταθμεύσῃ τὴν ἐπομένην.

Ἀφιχθείσης ἱκανῆς ποσότητος ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, ἀπεστάλη ἀμέσως εἰς τὴν IV Μεραρχίαν, εἰς ἣν ἀπέστειλα διαταγὴν (ἀρ. διατ.

886]374]3), ὅπως συνεχίσῃ τὴν καταστροφὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μεθ' ἣν καταστροφὴν, ἅμα φθάσῃ μέχρι σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τσοπανλάο, ἢ ἐν ἀνεπαρκείᾳ ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν ἅμα τῇ ἐξαντλήσει τούτων, νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς περιοχὴν Ἰσσικλάο, Τσοπανλάο, Γκεμπετζιλίο, ἀναφέρουσα ἡμῖν περὶ τούτου.

Τὸ Ν. Α. σμῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 892]376]3), ὅπως τὴν προῖταν τῆς ἐπομένης (9 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ 3 ἀναγνώσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τονλοῦ-Πουνάο, Μπανάζ, Μπάλτζι, Ἀκὰρ-Νιὰγ (ὑψ. 1611), Σαβράν, Πασσᾶ Κ., Ἀφιόν. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰτζὲ-Καραχισιάο, Μπορντί, Ἀκ-Ἰν, Τσουρντιάν, Ἀκ-Οὐλόκ, Κιουτάχεια, Ἀλιουντιάς, Ντουγκέρ, Ἀφιόν. 3ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Τσαίι, Ἰσακλῆ, Καραπουνάο, Παγεμλῆ, Ἀμόριον, Τσιφτελιάο, Καντί Κ., Κοσρεῖβ-Πασσᾶ, Μπαγιάτ, Μπουλαβαντί, Ἀφιόν. Ἐντολὴ τῶν τριῶν: ἀναγνώσεις, ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

9 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου πρὸς Ἀκ-Ἰν, Κιουτάχειαν, παρετήρησεν ἐχθρικὴν δύναμιν 2.000 ἰπέων ἐν πορείᾳ πρὸς Β., ὅπισθε δὲ ταύτης, ἡμέτερα 4ον καὶ 46ον Συντάγματα Πεζικοῦ. Ὁ παρατηρητὴς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν τόπον τῆς παρατηρήσεως, καθόσον, πρὸ ταύτης εἰσελθὼν ἐντὸς συννέφων, εἶχεν ἀπολέσει τὸν προσανατολισμὸν.

Ἐτέρα ἀναγνώρισις πρὸς Τονλοῦ-Πουνάο, οὐδὲν παρετήρησε.

Ἡ πρὸς Ἀμόριον ἀναγνώρισις, λόγῳ κακοκαιρίας δὲν ἐξετελέσθη.

Ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ Μ. ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου ἐχθρός, διαθέτων πυροβόλα μεγάλου βεληνεκοῦς καὶ κατέχων τὰ ὑψηλότερα σημεία τῆς ἀπὸ Πασσᾶ Κ. πρὸς Σαβράν στενωποῦ, παρηνόγλει συνεχῶς τὸ ἄνω ἀπόσπασμα, βάλλων πολλάκις διὰ βολῶν πυροβολικοῦ καὶ ἐναντίον τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Πασσᾶ Κ. ἐγκατεστημένων ἐφεδρειῶν τούτου, ἀπέστειλα πρὸς τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου τὴν διαταγὴν (ἀρ. 901]386]3), ὅπως μετασταθμεύσῃ τὴν 11ην Σεπτ. εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ, καταλαμβάνον τὰ Ν. τοῦ Μπάλ-Μαχμούτ ὑψώματα, οὕτως ὥστε νὰ ἐπικρατῇ τῆς πρὸς Ν. τούτων πεδιάδος, καὶ νὰ ἐπιτηρῇ ταύτην. Ν^ο ἀποστείλῃ ἓνα λόχον περὶ τὸ χωρίον Τζορτζᾶ μὲ ἐντολὴν τὴν

ἔξασφάλισιν τῶν μεταξὺ Ἀφίων καὶ Μπάλ-Μαχμούτ συγκοινωνιῶν ἀτ' ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν.

Τὸ Ν. Α. σηῆνος διέταξα (ἀρ. 911]391]3), ὅπως τὴν πρώτην τῆς ἐπομένης (10ης Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Τσαΐ, Καραπουνάο, Πυριμπεηλῆ, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Βαλῆ-Βεράν, Τσιφτελάο, Σεϊντι-Γαζῆ, Μπαγιατ, Μπουλαβαντί, Ἀφίον. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφίον, Ἴτζε-Καραχισσάο, Μπορντί, Ἀκ-Ἴν, Ντουγκέο, Ἀκ-᾽Ολούκ, Ἀλαγιούντ, Γιουκαρέ-Πουρσάκ, Ἀλτουνιάς, Μπελτζεμίτζα, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

10 Σεπτεμβρίου. Μὴ ἐκτελεσθῶσιν λόγῳ κακοκαιρίας τῶν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων, διετάχθη, ὅπως ἐκτελεσθῶσι τὴν ἐπομένην.

ΙΧ.—Ἐκκένωσις Τσαΐ, Μπουλαβαντί. Συγκέντρωσις IV Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ἀφίον-Καραχισσάο.

11 Σεπτεμβρίου. Τὴν 3ην ὥραν ἡ IV Μεραρχία ἀπεσύρθη ἐκ τῶν εἰς περιοχὴν Τσαΐ, Μπουλαβαντί θέσεών της χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἴσικλάο, Τσοπανλάο, Γκεμπετζιλάο.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της, κατέστρεψε τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν ἐπὶ ἓν χιλ. Ἀν. σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τσαΐ καὶ 15 χιλ. Δ. τούτου. Ἐπίσης κατέστρεψε τὰς γεφύρας καὶ πάντα τὰ τεχνικὰ ἔργα τῆς γραμμῆς μέχρι 4 χιλ. Δ. Τσαΐ, ἔξαντλήσασα πάσας τὰς ἐκκρητικὰς ὕλας, ἃς διέθετε.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἀπεσύρθη πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς περὶ τὸ Πασσᾶ-Κ. θέσεώς του, καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ χωρὶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν παρὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐκτελεσθεῖσα ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρέτήρησε Ν. Παγεμλί 500 ἰππεῖς καὶ πεζοὺς βαδίζοντας πρὸς Νότον, ἐπίσης 600 ἰππεῖς Δ. Μπαγιατ, βαδίζοντας πρὸς τοῦτο.

Ἡ πρὸς Ἄκ-Ἴν ἀναγνώρισις οὐδὲν παρετήρησε.

Τὴν 12ην ὥραν ἔλαβον τὴν κάτωθι κρυπτογραφικὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἄριθ. 20021/6775/3

Λίαν ἐπεῖγον.—Προσωπικὸν

Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν

«Στρατιὰ ἐγκατεστάθη ἐν ἀμυντικῇ τοποθεσίᾳ ἀνατολικῶς Δορυλαίου ἐπὶ γενικῆς γραμμῆς ὑψόμενα Τζεβιζλί, Μαλιά-Μπασί-Τεπέ, Ντουίζ-Τεπέ, Ὀρτά-Τεπέ, ὑψόμενα Βιαγκζιλάρ. Διάταξις στρατιᾶς κάτωθι : Στρατηγεῖον Στρατιᾶς Δορύλαιον Α' Σῶμα Στρατοῦ περιλαμβάνον δύο Μεραρχίας, ἐφεδρεία Στρατιᾶς. Εἰς Β' Σῶμα Στρατοῦ, περιλαμβάνον τρεῖς Μεραρχίας, ἀνετέθη φύλαξις δεξιοῦ τομέως καὶ εἰς Γ' Σῶμα Στρατοῦ περιλαμβάνον τρεῖς Μεραρχίας, ἀνετέθη φύλαξις ἀριστεροῦ (βορείου) τομέως. Ὅρια δύο τομέων ποταμὸς Σεγιντί. Ἀνεξάρτητος Μεραρχία συγκεντροῦται Καρά-Κ. II Μεραρχία ἐνισχυμένη διὰ μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἐκκινουῖσα 10ην Σεπτεμβρίου ἐκ περιοχῆς Σεϊντί-Γαζή διὰ περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ (Ντινάο) τιθεμένη ὑπὸ διαταγᾶς Νοτίου Συγκροτήματος. Μεραρχίαν ταύτην ἐκτὸς ἀπολύτου ἀνάγκης νὰ τηρήσητε συγκεντρωμένην εἰς ἄνω περιοχὴν πρὸς ἔμμεσον παρακώλυσιν εἰσδύσεως σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ διαβάσεων Ρουκλοῦ-Ντάγ. Ἐφοδιασμὸς II Μεραρχίας ἀπὸ ἀφίξεως Χαμάμ-Χάλτ, Κέντρον Οὐσάκ. Ἀναφέρατε ἐν καιρῷ διάταξιν II Μεραρχίας καὶ IV Μεραρχίας».

Στρατηγεῖον 10 Σεπτεμβρίου 1921.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Τὴν 15ην ὥραν ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20202]6758]3 διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, κοινοποιούσης τὴν ὑπ' ἀριθ. 1891]1708]3 ἀναφορὰν τῆς Α. Γ. Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Σμύρνης, ἣτις ἀνέφερε τὰ παρὰ ταύτης ἐν τῇ ὑπ' αὐτὴν ζώνῃ ληφθέντα μέτρα ἀσφαλείας, καὶ ὑπέβαλε τὴν γνώμην, ὅπως τὸ Νότιον Συγκρότημα καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Ὀρτάντζα, Τσιβρίλ, Σαντουκλή, Τσιφουτ-Κασαμπᾶ, Τσαί, ἢ τὴν νοτιώτερον ταύτης γραμμὴν τῶν λιμνῶν Ἀντζί-Σούζ-Γκιόλ, Ἀσκανία, Ἐγκερντίο. Ἡ Στρατιὰ

διέτασεν, ὅπως τὸ Συγκρότημα ὑποβάλη τὴν ἐπὶ τῶν ἄνω προτάσεων γνώμην του.

Κατόπιν τῆς ἄνω διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ὑπέβαλον τὴν ὑπ' ἀριθ. 928]404]3 ἔκτενῆ καὶ λεπτομερῆ ἀναφορὰν μὲ τοὺς λόγους, δι' οὓς δὲν συνεφώνουν μὲ τὴν πρότασιν τῆς Α. Γ. Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Σμύρνης, καὶ κατέληγον ὅτι : «Κατανομὴ τοῦ Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου διὰ τὴν γενικὴν κάλυψιν τοῦ ἀπὸ Ἴσικλῆ μέχρις Ἀφίων μετώπου, θὰ διέσπειρε τοῦτο εἰς μικρὰ τμήματα, ἅτινα δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀντισταθῶσιν εἰς οὐδεμίαν ἐπίθεσιν, καὶ ἐν τέλει ἀναφέρω, ὅτι προσεπάθησα πάντοτε ν' ἀντιμετωπίζω πᾶν ἐνδεχόμενον διὰ συγκεντρωμένων δυνάμεων καὶ οὐχὶ διὰ τῆς διασπορᾶς τούτων».

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. 937]407]3), ὅπως τὴν ἐπομένην 12 Σεπτεμβρίου, ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσαϊ, Μπουλαβαντί, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Καντί-Κ, Καραγκάτς, Γιαπουλντάκ, Μπορντί, Ἴτζέ-Καραχισάο, Ἀφίον. 2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Χαμάμ-Χάλτ, Ντουγκιέο, Ἀκ-Οὐλούκ, Γιοκαρὶ-Πουρσάκ, Ἀλτουνιάς, Ἰονλοῦ-Πουνάο, Μπανάζ, Σαμπάν, Ἐμιρ-Ἀγ, Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Ἀκὰο-Ντάγ (ὑψ. 1611), Καραχιοσσελῆ, Γκιουνεϊ, Ντοῦς-Ἀγάτς, Πασσᾶ-Κ., Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

12 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων οὐδὲν παρετήρησαν.

Τὸ Ν. Α. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. 960]419]3), ὅπως τὴν ἐπομένην 15 Σεπτ. ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Τσαϊ, Ἰσακλῆ, Ἀκ-Σεχήο, Τσερκές-Κ., Γενῆ-Κ., Πυρεμπεληῆ, Καραπουνάο, Μπουλαβαντί, Ἀφίον. 2) Δρομολόγιον : Ἀφίον, Ἴτζέ-Καραχισάο, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Καντί-Κ., Κοσρέβ-Πασσᾶ, Μπασέο, Μπορντί, Τσικρίκ, Ἀφίον. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, αἱ ἀναγνωρίσεις νὰ ἐκτελῶνται τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ἐφ' ὅσον προβλέπεται ὅτι ὁ καιρὸς, πτήσιμος ὢν τὴν πρωΐαν, δὲν πρόκειται νὰ μεταβληθῆ ἐπὶ τὰ χεῖρω. Τοῦτο δὲ καθόσον, λόγῳ ἐκτελέσεως μέχρι τοῦδε τῶν

αναγνωρίσεων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον τὴν πρώτην, εἶναι πιθανὸν ὃ ἐχθρὸς νὰ ἐκτελῇ τὰς κινήσεις του τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας.

13 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων οὐδὲν παρετήρησαν.

Τὸ Ν. Α. Σμήνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 931|431|3), ὅπως τὴν ἐπομένην (14 Σεπτ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνωρίσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἄφιόν, Τσάϊ, Ἰσακλῆ, Καραπουνάο, Πυριμπελῆ, Ἀμόριον, Ἀζιζιέ, Μπαγιατ, Μπουλαβαντί, Ἄφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἄφιόν, Πασσα-Κ., Ντούς-Ἀγάτς, Καραγκιοσελῆ, Σαμπάν, Ἀχάτ-Κ., Ἀκτσέ-Μπαντρίκ, Γιαγτζῆ-Κ., Μπαλιτζῆ, Ἄφιόν. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Πρὸ μετώπου Μ. Ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου ζωηρὰ κινήσεις ἐχθρικῶν τμημάτων πεζῶν καὶ ἐπίπλων. Ἐθεάθη πεδινὸν πυροβόλον, ὅπερ κατελθὸν ἐν καλπασμῷ ἐκ τῆς στενωποῦ Πασσα-Κ., Σαβράν, κατηυθύνθη πρὸς Σινιρ-Κ.

Χ.—Προέλασις ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐκ Σαγγαρίου πρὸς Ἄφιόν. Ἀφιζις II Μεραρχίας πρὸς συνδρομὴν Νοτ. Συγκροτήματος.

14 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησε κατὰ τὴν 11ην ὥραν, ἰσχυρὰς ἐχθρικὰς φάλαγγας δυνάμεως περίπου 15.000 διευθυνομένης ἐξ Α. πρὸς Ἀμόριον, οὗτινος ἀπεῖχον περὶ τὰ 10 χιλιόμετρα.

Ἐτέρα ἀναγνώρισις παρετήρησε παρὰ τὸ Μπαλιτζῆ περὶ τοὺς 400 ἵππεις κατὰ τμήματα, διευθυνομένους πρὸς Ὄτουράκ.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς Ἀμόριον ἀναγνωρίσεως ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιάν, διατάξας συγχρόνως τὸ Ν. Α. σμήνος, ὅπως μεταμεσημβριαν, τρία ἀεροπλάνα μεταβῶσι πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ βομβαρδισμὸν τῶν παρατηρηθεισῶν τὴν πρώτην φαλάγγων.

Κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς ἡ II Μεραρχία ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ν. Συγκροτήματος, καὶ τῆς ἀναφορᾶς

τῆς II Μεραρχίας, ὅτι θὰ εὐρίσκεται εἰς Ντινάρ τὴν 14ην τοῦ μηνός, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ.988]437]3 Γενικὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων ἐν ἧ ὠρίζετο : 1) II Μεραρχία: Στάθμευσις εἰς τὴν περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ, Ντινάρ. Σταθμὸς Διοικήσεως, σιδ.σταθμὸς Χαμάμ. Ἐντολή : ἔμμεσος παρακώλυσις εἰσδύσεως σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ τῶν διαβάσεων Ρουκλουῦ-Ντάγ. Ἡ Μεραρχία νὰ τηρῇ τὰς δυνάμεις τῆς συγκεντρωμένης, ἐτοιμὴ ὅπως ἀχθῆ, ὅπου ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη.

2) IV Μεραρχία : Στάθμευσις, περιοχὴ Ἀφιόν-Καραχισάφ. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιόν-Καραχισάφ.

Ἡ εἰς τὴν νέαν ζώνην σταθμεύσεως μεταστάθμευσις τῆς IV Μεραρχίας ἐκ τῆς περιοχῆς Ἰσικλάφ, Γκεμπετζιλάρ (μεταξὺ Τσαί, καὶ Ἀφιόν), θὰ γίνῃ κατόπιν εἰδικῆς διαταγῆς μου, ἐξαρτωμένης ἐκ τῆς περατώσεως τῆς διαταχθείσης καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ἐντολή: κάλυψις τοῦ δεξιοῦ τῆς Στρατιᾶς ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ἰκονίου καὶ κατοχὴ τῆς πόλεως Ἀφιόν.

3) Μὴ Μεραρχιακὰ Σώματα, Σχηματισμοὶ καὶ Ν. Α. σμηνοί: Τόπος σταθμεύσεως, Ἀφιόν-Καραχισάφ.

4) Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου: Στάθμευσις, περιοχὴ Μπάλ-Μαχμούτ. Σταθμὸς Διοικήσεως, σιδ. σταθμ. Μπάλ-Μαχμούτ. Ἐντολή : Ἐμμεσος κάλυψις τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῶν μετὰ Τονλουῦ-Πουνάφ συγκοινωνιῶν τοῦ Ν. Συγκροτήματος.

5) Ὑποτομεῖς Τσιβριλ καὶ Μπουλαντάν, ὡς ἔχουσιν ἤδη.

6) Σταθμὸς Διοικήσεως Νοτ. Συγκροτήματος Μεραρχιῶν : Ἀφιόν.

7) Γραμμὴ προφυλακῶν Νοτ. Συγκροτήματος :

α') IV Μεραρχίας : Αὐχὴν Ν. Δ. Ἀφιόν, ὑψώματα Ν. Ντεπέφ, ὑψώματα Τσουκούφ Κ., Ἀμπανάζ (ναί). Ἡ Μεραρχία θὰ διατηρήσῃ καὶ τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ἄμεσον κάλυψιν σταθμεύσεως Ἀφιόν διὰ μικρῶν τμημάτων.

β') II Μεραρχίας : Ἀμπανάζ (ὄχι), Ἀγιάζ-Ἴν, Χαϊράμ-Μπαμπά (ναί).

γ') Σημεῖον ἐπαφῆς προφυλακῶν τῶν δύο Μεραρχιῶν, τὸ Ἀμπανάζ.

δ') Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καὶ ὑποτομέων Τσιβριλ καὶ Μπουλαντάν, αἱ ὑπάρχουσαι.

8) Γραμμή ἀντιστάσεως :

α') IV Μεραρχίας: Ἡ ἤδη ὠργανωμένη παρ' αὐτῆς τοιαύτη, ἐπεκτεινομένη εἰς τὰ ὑψώματα Τσουκούρ Κ. καὶ συμπληρουμένη εἰς τρόπον, ὥστε ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς πιθανὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ.

β') II Μεραρχίας : Ἡ παρὰ ταύτης, κατόπιν ἐπιτοπίου ἀναγνωρίσεως ἐκλεγομένη, ἥτις δέον να ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς.

γ') Μ. Ἀπ. Ἀνδριτσοπούλου καὶ ὑποτομέων Τσιβρίλ καὶ Μπουλαντάν, αἱ ὑπάρχουσαι.

Τὴν 19.30' ὥραν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 20304]6888]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς.

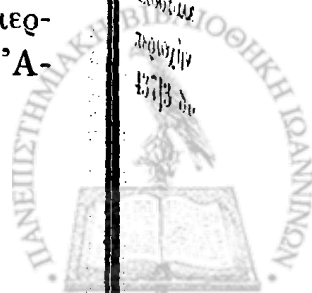
«Σημερινὴ ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις ἀναφέρει :

Περιοχὴν Πυριμπεηλῆ ὥραν 8.40' εἰς Μουχαζιρ καταυλισμὸς 400 ἀνδρῶν καὶ Μπιγιούκ 500. Ἐπὶ ὁδοῦ Μπιγιούκ, Ἀμόριον φάλαγξ 4.000 μετὰ πυροβολικοῦ πιθανῶς Μεραρχία, βαδίζουσα πρὸς Ἀμόριον, μὲ κεφαλὴν 5 χιλ. Α. Ἀμόριον. Ἐτέρα φάλαγξ 4.500 πιθανῶς Μεραρχία ἐπὶ ὁδοῦ Γενῆ Κ., Ἀμόριον βαδίζουσα πρὸς Ἀμόριον, μὲ κεφαλὴν ἔξωθι Ντενιζλί. Πιθανῶς φάλαγγες κατευθύνονται δι' Ἀζιζιέ πρὸς ὑμετέραν περιοχὴν. Πλήν II Μεραρχίας ἐκκινήσεως δεκάτην τρέχοντος ἐκ Σεϊντι-Γάζη πρὸς Ντινάρ, διαταχθήσεται I Μεραρχία μετὰ ὄρειβ. πυροβολικοῦ μόνον, ἐκκινήση αὔριον ἐκ περιοχῆς Ντερμπέντ δι' Ἀκ-Ἴν εἰς Μπορντί. Ἐκδώσατε διαταγὰς σας ἐγκαίρως πρὸς ἄνω Μεραρχίας τιθεμένας διαταγὰς σας. Διατάξατε ἐκτέλεσιν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων καὶ τηρῆτε μας ἐνημέρους».

ΠΑΠΟΥΛΑΣ

Αἱ διὰ μεταμεσημβριάν διαταχθεῖσαι προφορικῶς ἀναγνωρίσεις ἀεροπλάνων καὶ βομβαρδισμὸς τῶν πρὸς Ἀμόριον προελανουσῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων δὲν ἐξετελέσθησαν, λόγῳ κωκοκαιρίας.

Τὸ Ν. Ἀερ. σηῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 1003]444]3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν ἐκτελέσῃ τὰς προφορικῶς διαταχθεῖσας καὶ λόγῳ κωκοκαιρίας μὴ ἐκτελεσθείσας τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀναγνωρίσεις. Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, ὁδὸς ἀπὸ Μπουλαβαντί δι' Ὄζ-Μπουράν κατ' εὐθείαν πρὸς Ἀζιζιέ, διερχομένη ἀνατολικῶς Μπαγιάτ, μὴ ἀναγραφομένη ἐν τῷ χάρτι, Ἀ-

ζιζιέ, Ἀμόριον, Μπιγιούκ, Μουχαζίο, Πυριμπεηλῆ, Ἐρὲν Κ., Καραπουνάο, Μπουλαζαντί, Ἀφιόν, με ἐντολήν : ἀναγνώρισις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς τῶν κατὰ τὴν πρωΐαν παρατηρηθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες δέον νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀμόριον περιοχὴν.

Τὴν νύκτα τῆς 13ης πρὸς τὴν 14ην, ἀντάρται ἀνετίναξαν τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν παρὰ τὸ Κουτσοῦκ Κ. καὶ εἰς ἕτερον σημεῖον ὀλίγα χιλιόμετρα ἀπὸ τοῦ Ἀφιόν. Αἱ προξενηθεῖσαι βλάβαι ἐπεδιορθώθησαν ἀμέσως.

Ἡ II Μεραρχία ἀφίκετο μεταμεσημβριαν εἰς περιοχὴν Ντινάο, ἐνθα ἐστάθμευσε.

XI. — Διάταξις Νοτ. Συγκροτήματος. Προθέσεις Διοικήσεως.

16 Σεπτεμβρίου. Ἐκτελεσθεῖσα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις παρετήρησεν εἰς τὰ Δ. Ἀζιζιέ χωρία Γκουρεῖλ, Ἐμίρ-Κ., Γκετζελῆ καὶ Ταμπακλάο, ἕξ καταλισμούς, δυνάμεως ἐν συνόλῳ 10.000, οὓς ἐβomβάρδισε λίαν ἐπιτυχῶς.

Κατόπιν τῶν τελευταίως παρατηρηθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἦτο πλέον φανερόν, ὅτι κατηυθύνοντο ἐναντίον τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάο, ὅπερ προεῖδον ἀπὸ τῆς 4ης Σεπτεμβρίου, ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 779]321]3 πρὸς τὴν Στρατιὰν κρυπτογραφικῇ δι' ἀσυρμάτου ἀναφορᾷ μου (σελ. 202), καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως, αἱ ὑπὸ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος δυνάμεις ὅσι συγκεντρωμέναι καὶ δυνηθῶ οὕτω ν' ἀντεπεξέλθω δι' ὅλων τῶν διατιθεμένων δυνάμεων καθ' οἴασδήποτε ἐχθρικῆς ἐνεργείας, ἥτις ἐξ ὅλων τῶν συγκεντρουμένων πληροφοριῶν δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῆ, ἀπεφάσισα τὴν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν συγκέντρωσιν τῆς IV Μεραρχίας, ἐκδοθείσης τῆς ὑπ' ἀριθ. 1019]435]3 διαταγῆς, ὅπως ἡ IV Μεραρχία, ἅμα τῷ πέρατι τῆς ριζικῆς καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Τσαί, Ἀφιόν, διὰ τῶν ἀποσταλεισῶν αὐτῇ ἐκκρηκτικῶν ὑλῶν, μετασταθμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀφιόν, καταλαμβάνουσα τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 988]437]3 διαταγῆς μου καθοριζομένας αὐτῇ θέσεις.

Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20326]6907]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς, ὅπως τὴν τηρῶ ἐνήμερον τῶν ἐκδιδόμενων διαταγῶν μου ἐπιχειρήσεων καὶ διατάξεων τῶν Μονάδων καὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως καὶ συγχρόνως μὴ γνωστοποιεῖ ὅτι, ἡ I Μεραρχία ἐκκινήσασα σήμερον ἐκ Ντεομπέντ 25 χιλ. Ν.Δ. Δορυλαίου, ἄγεται δι' Ἀκ-Ἰν εἰς Μπορντί.

Ἐπειδὴ ἐθεώρησα ὡς λίαν παρακεκινδυνευμένην τὴν πρὸς Μπορντί προέλασιν τῆς I Μεραρχίας, καθόσον θὰ εἶχεν ἐκτεθειμένον τὸ ἄριστερόν της πλευρὸν σχετικῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ μὴ εὐρισκομένου μακρὸν καὶ δυναμένου νὰ ἐπιτεθῆ πλευρικῶς κατὰ τῆς I Μεραρχίας μεμονωμένης, ὡς μὴ δυναμένης νὰ τύχη ὑποστηρίξεως ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν ὑπ' ἐμὲ δυναμῶν, παρεκάλεσα τὴν Στρατιὴν (ἀριθ. ἀναφ. 1025]456]3), ὅπως διαταχθῆ ἡ I Μεραρχία καὶ ἀκολουθήσῃ τὸ κάτωθι δρομολόγιον: Ἀκ-Ἰν, Κίρκ-Καγιᾶ (Κίρκα), διὰ στενωποῦ Σαριτζέ-Ντάγ εἰς Τσερκές-Κ. (Σαριτζέ-Ὀβᾶ), Μπέη-Κ., Ἀντεμίρ, Χαμάμ-Χάλτ (Χαμηδιέ). Συγχρόνως ἀπέστειλα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1028]459]3 διαταγὴν, ἵνα ἀκολουθήσῃ τὸ ἄνω δρομολόγιον.

Πρὸς τήρησιν τῆς Στρατιᾶς ἐνημέρου τῶν προθέσεών μου, καὶ διατάξεων τοῦ Ν. Συγκροτήματος, ὑπέβαλον ταύτη τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1026]457]3 ἀναφορὰν :

«IV Μεραρχία παραμένει περιοχὴν Ἰσικλάρ, Γκεμπετζιλάρ πρὸς ἀποπεράτωσιν συντελουμένης καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. II Μεραρχία παραμένει Ντινάρ. Ἐν περιπτώσει προσεγγίσεως τῶν εἰς Ἀμόριον παρατηρηθεισῶν δυνάμεων πρὸ τῆς εἰς Μπορντί ἀφίξεως I Μεραρχίας, προτίθεμαι, IV Μεραρχίαν συγκεντρώσω περιοχὴν Ἀφιόν, καταλαμβάνουσαν προτέρας ὄργανωμένας θέσεις της μετὰ τὸ δεξιὸν της στηριζόμενον εἰς Μουτατίμπ-Ντάγ. II Μεραρχίαν μετακινήσω περιοχὴν Σουζούζ, Ἀμπανάζ (Β. Ἀφιόν), ἀφίνουσαν εἰς Ντινάρ ἐν τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Ἐν περιπτώσει ἀφίξεως I Μεραρχίας εἰς Μπορντί πρὸ προσεγγίσεως ἄνω ἐχθρικῶν δυνάμεων, IV Μεραρχία συγκεντρωθῆ Ἀφιόν μετὰ περάτωσιν καταστροφῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. II Μεραρχία θὰ παραμείνη εἰς νῦν θέσιν της (Ντινάρ). I δὲ Μεραρχίαν συγκεντρώσω

περιοχήν Ἀμπανάζ, Σουσουζ, ἐξ ἧς θὰ συνδέη καὶ θὰ δύναται συντροξέη ἑκατέραν τῶν δύο ἄλλων Μεραρχιῶν.

Νότιον Συγκρότημα
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ».

Τὸ Ν. Ἀερ. Σιῆνος; διέταξα (ἀριθ. διατ. 1030|462|3), ὅπως τὴν πρώτην τῆς ἐπομένης (17 Σεπ.) ἐκτελέσῃ δύο ἀναγνώσεις : 1) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Ἴτζέ-Καραχισάο, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Παγεμλῆ, Καραπουνάο, Ἰσακλῆ, Τσαί, Ἰσικλάο, Ἀφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἀφιόν, Μπουλαβαντί, Μπαγιατ, Ἀζιζιέ, Ἀμόριον, Κίρκ-Πουνάο, Κοσρέφ-Πασσά, Μπασέρ, Μπορντί, Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων : α) Ἀνεύρεσις τῶν παρὰ τὸ Ἀζιζιέ παρατηρηθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν. β) Ἀναγνώσις ἄλλων κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων ἐν τῷ ὀριζομένῳ δρομολογίῳ.

Περατωθεὶς τῆς κατασκευῆς τῆς ἀπὸ Τονλοῦ-Πουνάο μέχρις Ἀφιόν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἀφίκετο εἰς Ἀφιόν ἡ πρώτη ἀμαξοστοιχία περὶ τὴν 19ην ὥραν.

Κατόπιν διαταγῆς Στρατιᾶς, δι' ἧς διετίθετο τῷ Νοτ. Συγκροτήματι καὶ ἡ I Μεραρχία, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1039|465|3 διαταγὴν, ὅπως πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, αἱ Μεραρχίαι II καὶ IV μετασταθμεύσωσι τὴν ἐπομένην 17ην τρέχ. εἰς κάτωθι χῶρον σταθμεύσεως :

IV Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Ἀφιόν. Σταθμὸς Διοικήσεως καὶ ἐντολὴ αὐτῆς, αἱ ὀρισθεῖσαι (ἀριθ. διατ. 988|437|3).

II Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Σουσουζ, Τσιρκί, Ἀμπανάζ, Κουμαρντάς. Στ. Διοικήσεως, Κουμαρντάς. Ἐντολὴ : κάλυψις ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Ἴτζέ-Καραχισάο καὶ Μπορντί. Ἡ Μεραρχία αὕτη θ' ἀφίση εἰς περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ μικτὸν ἀπόσπασμα ἐξ I τάγματος καὶ οὐλαμοῦ ὀρειβ. πυροβολικοῦ. Τοῦτο θὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Μεραρχίας του, ἄνευ ἐτέρας διαταγῆς, ἅμα τῇ εἰς Χαμάμ-Χάλτ ἀφίξει τῆς I Μεραρχίας.

I Μεραρχία, εἰς περιοχὴν Χαμάμ-Χάλτ (Χαμηδιέ), Ντινάο, Ἀϊντεμίο. Στ. Διοικήσεως, Χαμάμ-Χάλτ (Χαμηδιέ). Ἐντολὴ : κάλυψις ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Μπορντί καὶ ἔμμεσος παρακώλυσις εἰσόδσεως σημαντικῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων διὰ τῶν δια-

βάσεων Ρουκλουῖ-Ντάγ. Ἡ Μεραρχία αὕτη νὰ τηρῇ τὰς δυνάμεις της συγκεντρωμένας, ἐτοίμη, ὅπως ἀχθῆ, ὅπου ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη.

Γραμμὴ προφυλακῶν Ν. Συγκροτήματος :

IV Μεραρχίας : Μουτατίμπ-Ντάγ, ὑψώματα Ν. Ντεπέρ, Τσουκούρ Κ., ὑψώματα Δ. Τσαλτσιλάρ (ὄχι).

II Μεραρχίας: Ὑψώματα Δ. Τσαλτσιλάρ (ναί), Τσικρίκ, ὑψώματα Β. Δ. Τσικρίκ, Ἀκαρτζέ-Ντερὲ (ναί).

I Μεραρχίας : Ἀκαρτζέ-Ντερὲ (ὄχι), Ἀγιάζ-Ἴν, Χαϊράμ-Μπαμπᾶ (ναί).

Σταθμὸς Διοικήσεως Ν. Συγκρ. Μεραρχιῶν : Ἀφιόν.

Πρὸς δὲ, ἵνα τὸ Μ. ἀπόσπασμα Ἀνδριτσοπούλου ἢ εἰς θέσιν νὰ συντρέξῃ τὸ ταχύτερον τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφιὸν τμήματα στρατοῦ εἰς παρουσιασθησομένην τυχὸν ἀνάγκην, καλύπτει δὲ ἀμεσώτερον τὸ ἐπὶ τοῦ Μουτατίμπ-Ντάγ μέλλον νὰ στηριχθῆ δεξιὸν τῆς IV Μεραρχίας, διέταξα (ἀρ. διατ. 1043]472]3), ὅπως τὴν ἐπομένην πρωΐαν (17 Σεπτ.) τὸ Μ. Α. Ἀνδριτσοπούλου μετασταθμεύσῃ εἰς περιοχὴν Ν. Δ. Κουτσούκ-Τσορτζᾶ, πλὴν λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων, ὅστις θὰ παραμείνῃ εἰς Μπάλ-Μαχμούτ, διὰ τὴν ἀπὸ Νότου κάλυψιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

II Μεραρχία ὑποβάλλει ἕκτακτον δελτίον στρατ. καταστάσεως, ὅτι ὥραν 9.20' ἐθεάθησαν 200 ἰππεῖς παρὰ Ἀγιάζ-Ἴν με κατεύθυνσιν πρὸς Δυσμάς. Ἰδίαν ὥραν, ἐνεφανίσθησαν 4 ὀμάδες ἐν συνόλῳ 50, κατέχουσαι 4 σημεῖα ἐπὶ ὑψωμάτων βορείως καὶ βορειανατολικῶς Ντινάρ.

Κατόπιν τοῦ ἄνω δελτίου, καὶ τῆς ληφθείσης πληροφορίας παρὰ τῆς II Μεραρχίας, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Ντογκανλάρ, Μποστανλή, Κίς-Βεράν, εὐρίσκοντο τρεῖς Μεραρχίαι ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, διέταξα (ἀρ. διατ. 1050]476]3) τὴν II Μεραρχίαν, ὅπως μὴ μετασταθμεύσῃ τὴν ἐπομένην μέχρι διευκρινίσεως τῆς ἐκεῖ τακτικῆς καταστάσεως.

Μεταμεσημβρίαν, ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 6930]3 κρυπτογραφικὴ διαταγὴ τῆς Στρατιᾶς :

«Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναφέρει, ὅτι χθὲς ἐσπέραν δύο φάλαγγες, ἐκάστη ἐκ 2.000 ἀνδρῶν, ἐκινήθησαν, ἡ μὲν ἐκ Τσιφτελάρ πρὸς Ν. Δ., ἡ ἑτέρα δὲ ἐκ Χαμιτλή πρὸς Ἰσχανιὲ Ν. Δ. Τσιφτελάρ. Πιθανῶς δυνάμεις αὗται δρούσωσιν ὁμοῦ μετὰ φαλάγγων

συγκεντρωμένων χθές Ἀμόριον. Ἔνεκα καιροῦ δὲν ἐξετελέσθησαν σήμερον ἀεροπορικαὶ ἀναγνώσεις.

»Πλὴν ἐκκινήσεως σήμερον ἐκ Ντερμπέντ I Μεραρχίας πρὸς Μπορντί, αὐριον ἐκκινήθη ἐκ Ντερμπέντ XII Μεραρχία, καὶ ἐκ Δουλαίου μὴ Μεραρχιακὰ στοιχεῖα Α΄ Σ. Στρατοῦ πρὸς περιοχὴν Μπορντί, Ντινὰρ ὑπὸ διαταγὰς Α΄ Σώμ. Στρατοῦ, ἵνα συντρέξῃ Νότιον Συγκρότημα Μεραρχιῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τυχόν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατ' αὐτοῦ. II Μεραρχία ὑπάγεται ὑπὸ τῆς διαταγᾶς σας. Ἀποστέλλεται λεπτομερεστέρα διαταγὴ δι' ἀγγελιοφόρου.

ΠΑΠΟΥΛΑΣ»

Μὴ ἐκτελεσθεῖσης κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀεροπορικῆς ἀναγνώσεως λόγῳ κακοκαιρίας, ἠγνοεῖτο ἢ κατεύθυνσις, ἦν ἠκολούθησαν αἱ περὶ τὸ Ἀζίζιὲ παρατηρηθεῖσαι τὴν πρωτὴν τῆς 15ης ἐχθρικαὶ δυνάμεις.

Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας II Μεραρχίας, δύο ἐχθρικαὶ Μεραρχίαι Ἴππικοῦ παρέμενον εἰς τὰ χωρία Ἀγιάζ-Ἴν, Κιζ-Βεράν, Ἀλιτζελῆ, Ντογανλάρ καὶ Ν. Μποστανλί.

Κατὰ πληροφορίας χωρικῶν, ἐχθρικὸς στρατὸς ἐκ πεζῶν καὶ ἰππέων ἀγνώστου δυνάμεως, ἐσημειώθη παρὰ τὸ Ἰτζέ-Καραχισάρ, ἀφικθεὶς ἀφ' ἑσπέρας.

Τὸ Ν. Ἀερ. σηῆνος διέταξα (ἀρ. διατ. 1051)477|3, ὅπως τὴν πρωτὴν τῆς ἐπομένης (17 Σεπτ.), ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνώσεις: 1ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, Γιαπουλντάκ, Μπέη Κ., Ἀγιάζ-Ἴν, Μπορντί, Κοσρέβ-Πασσᾶ, Καντί Κ., Μπαγιάτ, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Σουσοῦζ, Ἀμπανάζ, Ἀφιόν. 2ον) Δρομολόγιον: Ἀφιόν, Γκεμπετζιλάρ, Ἐμιρ-Ἀλῆ, Μπαγιάτ, Ἀζίζιέ, ὁδὸς ἀπὸ Ἀζίζιέ διὰ Ντισλί πρὸς Μπουλαβαντί (μὴ ἀναγραφομένη ἐν τῷ χάρτῃ), Τσαϊ, Ἰσικλάρ, Σινιρ Κ., Πασσᾶ Κ., Ἀφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνώσεων: Ἀναγνώσεις ἐχθρικῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Δέον νὰ καταβληθῇ μεγίστη προσοχὴ ὑπὸ τῶν Παρατηρητῶν διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐξακρίβωσιν τῆς δυνάμεως τούτων.

Ἡμετέρα ἀναγνώσεις ἰππικοῦ πρὸς Μπόζ-Ἐγιούκ, συνέ-

λαβεν ἰπέα τῆς 2ας Τουρκικῆς Μεραρχίας ἰπλικοῦ, μεταφέροντα διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Κατόπιν τῶν κατὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τελευταίως γενομένων ἀποπειρῶν καὶ τῆς μέχρις Ἀφίων ἀποπερατώσεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἐξέδωκα διαταγὴν (ἀριθ. 887]2), δι' ἧς καθίστατο γνωστόν, ὅτι ἐν περιπτώσει καταστροφῆς τῆς σιδηροδρομικῆς, ἢ τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας, θὰ συλλαμβάνονται οἱ Μονητάρηδες, Ἱμάμηδες καὶ Πρόκριτοι τῶν πλησίον τοῦ καταστρεφομένου τμήματος τῆς γραμμῆς χωρίων, καὶ παραπέμπονται εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἐὰν οὗτοι δὲν σπεύδωσι νὰ εἰδοποιῶν ἐγκαίρως τὰς πλησιεστέρας Ἀρχὰς περὶ ἐμφανίσεως ἀνταρτῶν σκοπούντων τὴν καταστροφὴν ταύτην. Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν Τουρκικὴν, ἐτοιχοκολλήθη καὶ ἀνεγνώσθη εἰς ὅλα τὰ πλησίον τῆς γραμμῆς σιδηροδρόμου χωρία, τῆς ὑπὸ τὸ Ν. Συγκρότημα περιοχῆς.

17 Σεπτεμβρίου. Ἡ IV Μεραρχία ἀναχωρήσασα ἐκ περιοχῆς Τσοπανλάρ, ἐγκατεστάθη εἰς τὸς ἐν τῇ περιοχῇ Ἀφίων ὀρισθείσας αὐτῇ θέσεις.

Ἐπερατώθη ἡ καταστροφή τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀφίων, Τσαϊ.

Τὸ Μ. Ἀπόσπασμα Ἀνδρισοπούλου ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν ὑψομάτων Κουτούκ-Τζορτζᾶ.

Ὀλίγον Μ.Μ. ἐχθρικὸν τμήμα ἐκ 400 ἰπέων, ἀπώθησαν τὰ φυλάκια τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Ἀφίων, Κουταχείας, ἀνετίναξε μικρὸν τμήμα ταύτης παρὰ τὸ Σιπσίν (Β. Ἀφίων).

Μ. Ἀπόσπασμα II Μεραρχίας (σύνταγμα Πεζικοῦ ἐκ δύο ταγματίων καὶ ὀρειβ. πυροβολ.) μεταβαῖνον, ὅπως ἐγκατασταθῇ εἰς Ἀμπινάζ πρὸς κάλυψιν τοῦ μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν (II καὶ IV) κενοῦ καὶ σύνδεσμον αὐτῶν, συγκρουσθὲν πρὸς ἄνω ἐχθρικὸν τμήμα, ἠνάγκασε τοῦτο νὰ τραπῇ πρὸς Α. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο κατέλαβε τὸ Ἀμλανάζ, εἰς ὃ ἐγκατεστάθη.

Ἐτερον ἐχθρικὸν τμήμα ἐκ 500 ἐφίππων ἐθεάθη τὴν 10.15' ὥραν περὶ τὰ 4 χιλ. Β. Ντινάρ.

Λόγῳ κακοκαιρίας, ἀεροπορικαὶ ἀναγνώσεις δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῶσι.

Τὸ Ν. Ἀερ. Σμῆνος διέταξα (ἀριθ. διατ. 1^ο 82]492]3), ὅπως

τὴν ἐπομένην 18 Σεπτ. ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνωρίσεις :

1) Δρομολόγιον : Ἄφιόν, Γκεμπετζιλάρ, Μπορντί, Ἀγιάζ-Ἴν, Γιαπουλντάκ, Μπορντί, Μποστανλῆ, Ἀμπανάζ, Τσαλιτάρ, Ἴτζέ-Καραχισάρ, Μπαγιάτ, Μλοστανλῆ, Ἰνέ-Πουνάρ, Ἄφιόν. 2) Δρομολόγιον : Ἄφιόν, Τσοπανλάρ, Μπουλαβαντί, Τσαΐ, Ἴσικλάρ, Τσιφούτ-Κασαμπᾶ, Σαβράν, Πασσᾶ-Κ., Ἄφιόν.

Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνωρίσεων : ἀναγνώρισις ἐχθρικών κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

ΧΙΙ.—Μάχη Ἀμπανάζ Μάχη Μπάλ-Μαχμούτ.

18 Σεπτεμβρίου. Τὸ καταλαβὸν τὴν προηγουμένην τὸ χωρίον Ἀμπανάζ Μ. Ἀπόσπασμα τῆς II Μεραρχίας αἰφνηδίασε, ἅμα τῇ ἕφ, ἐχθρικὸν τμήμα ἱππικοῦ, ὅπερ διήρχετο πρὸ τῶν θέσεων του. Κατεδίωξε τοῦτο πρὸς Α. διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, συλλαβὸν καὶ 4 αἰχμαλώτους τραυματίας.

Τὸ αὐτὸ Μ. Ἀπόσπασμα, αἰφνηδίασε μετὰ τοῦτο τὴν 2αν ἐχθρικήν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ καὶ 8ην τοιαύτην Πεζικοῦ, αἵτινες εἶχον διανυκτερεύσει εἰς Σουσουζ, μὴ ἀντιληφθεῖσαι τὴν παρὰ τοῦ ἡμετέρου Μ. Ἀποσπάσματος κατάληψιν τοῦ Ἀμπανάζ. Αἱ Μεραρχίαι αὗται βληθεῖσαι αἰφνιδιαστικῶς διὰ πυρῶν Πυροβλικοῦ, διεσκορπίσθησαν πρὸς Β. Α

Περὶ τὴν 9ην ὥραν, ἀναγνώρισις ἀεροπλάνου παρετήρησεν ἰσχυρὰς συγκεντρώσεις πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ περὶ τὰς 8.000 εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ.

Περὶ τὴν 10ην, τὰ ἀνωτέρω παρὰ τὸ Σουσουζ αἰφνιδιασθέντα ἐχθρικά τμήματα, ἀνασυνταχθέντα ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ εἰς περιοχὴν Ἀμπανάζ ἡμετέρου Μ. Ἀποσπάσματος, ὅπερ τῇ βοήθειᾳ καὶ ἐνὸς ἕτι τάγματος ἀφικθέντος πρὸς ἐνίσχυσίν του, ἀπέκρουσε ταῦτα, ὑποστάντα μεγάλας ἀπωλείας.

Κατόπιν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν εἰς περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ ἐχθρικών συγκεντρώσεων, ἐξέδωκα τηλεφωνικῶς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν, ὥραν 11.30 διαταγὴν (1106|506|3), ὅπως, ἀφίνουσα εἰς Χαμάμ-Χάλτ δύναμιν ἀναλόγως τῆς ἐκεῖ τακτικῆς καταστάσεως, ἀχθῆ ἐντὸς τῆς αὐτῆς (18 Σεπτ.) εἰς τὸν διὰ τῆς

ὑπ' ἀριθ. 1039]465]β διαταγῆς μου, ὀρισθέντα αὐτῇ χῶρον σταθμεύσεως.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, ἡ II Μεραρχία ἀφίσασα εἰς Χαμάμ-Χάλτ Μ. Ἀπόσπασμα ἕξ ἐνὸς συντάγματος καὶ δύο πεδινῶν πυροβολοχιῶν κατηυθύνθη τὴν 14ην ὥραν πρὸς Τσικρὶκ. Ἀπωθήσασα ἰσχυρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ὑποστηριζόμενα παρὰ 4 πυροβόλων, κατέλαβε περὶ τὸ ἑσπέρας τὴν γραμμὴν, ὑψώματα Α. Ἀμπανάζ, ὑψώματα Β. Δ. Τσικρὶκ μέχρις Ἀκαρτζέ.

Τὴν 14ην ὥραν ἐχθρική δύναμις 1000 περίπου πεζῶν καὶ 200 ἱπέων μετὰ δύο πολυβόλων καὶ ἐνὸς πυροβόλου, ἐπειθέθησαν ἀπὸ Νότου κατὰ τῆς ἐν Μπάλ-Μαχμουτ ἡμετέρας δυνάμεως (λόχος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων). Ἡμετέροι ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ Β. τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ὑψώματα ἔνθα καὶ ἡμύνοντο.

Διέταξα ἀμέσως, ὅπως μία διλοχία τῆς ἐν Κουτσούκ-Τζορτζᾶ δυνάμεως τοῦ Μ. ἀποσπάσματος Ἀνδριτσοπούλου μεθ' ἐνὸς πυροβόλου ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῶν ἐναντίον Μπάλ-Μαχμουτ ἐπιτεθέντων ἐχθρικοῶν τμημάτων. Πρὸς δέ, διέταξα τὸ Ν. Ἄερ. σμήνος (ἀρ. διατ. 1111]508]β), ὅπως ἅμα λήψει τῆς διαταγῆς ταύτης ἐκτελεσθῶσι αἱ κάτωθι δύο ἀναγνωρίσεις: 1ον) Ἀναγνώρισις τοῦ χώρου Γκεμπετζιλάρ, Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, Ἀλτζέ, Βοστανλή, Τσικρὶκ, Τσαλισλάρ. 2ον) Ἀναγνώρισις τοῦ Ν. καὶ Δ. Μπάλ-Μαχμουτ χώρου. Ἐντολὴ ἀμφοτέρων: Ἀναγνώρισις ἐχθρικοῶν κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

Ἡ ἀνωτέρω ἐκ Κουτσούκ-Τζορτζᾶ ἐπιτεθεῖσα ἡμετέρα δύναμις ἠνάγκασε τὰ πρὸς Μπάλ-Μαχμουτ ἐπιτεθέντα ἐχθρικά τμήματα, ἀπειλούμενα ὑπὸ κυκλώσεως, ὅπως τραπῶσιν ἐν ἀταξία πρὸς Πασσᾶ Κ., καὶ Σινὰν-Πασσᾶ, καταδιώξασα ταῦτα μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς τὰς θέσεις τῆς.

Τὴν 17ην ὥραν φάλαγξ 1.000 πεζῶν μετὰ πυροβολικοῦ ἐθεάθη ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Καλεντζικ-Ντάγ κατευθυνομένη πρὸς Μουτατίμπ-Ντάγ (ἀμέσως Ν. Ἀφίον).

Ἡ II Μεραρχία ἀφίσασα Μ. ἀπόσπασμα εἰς Χαμάμ-Χάλτ, ἤχθη εἰς περιοχὴν Ἀμπανάζ, Τσικρὶκ.

Ἐν τάγμα τῆς IV Μεραρχίας κατέλαβε τὸ Σούσούζ.

Αἱ προφυλακαὶ τῶν Μεραρχιῶν κατεῖχον τὴν γραμμὴν Ντε-
πέο, Σουσοῦζ, Τσικρίκ, ὑψώματα Ν. Δ. Τσικρίκ.

Αἱ I καὶ XII Μεραρχίαι θὰ ἐβάδιζον τὴν ἐπομένην (19 Σεπ.)
ἐκ Τσερκές πρὸς Χαμάμ Χάλτ.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐξέδωκα διαταγὴν πρὸς τὸ Ν. Α. σμῆ-
νος (ἀριθ. διατ. 1123]512]3), ὅπως τὴν ἐπομένην (19 Σεπ.)
πρωΐαν ἐκτελέσῃ τὰς κάτωθι δύο ἀναγνωρίσεις : 1ον) Δρομολό-
γιον : περιοχὴ Γκεμπετζιλάρ, Μπορντί, Ἁγιάζ-Ἴν, Τσαλτιλάρ.
2ον) Δρομολόγιον : Ἄφιόν, Ἴσικλάρ, Ἐφέ-Σουλτιάν, Καλετζικ-
Ντάγ, Σαβράν, Σινάν- Πασσᾶ, Πασσᾶ Κ., Σινιό Κ., Ἄφιόν.
Ἐντολὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀναγνωρίσεων : Ἀναγνώρισις ἐχθρικών
κινήσεων, ἢ συγκεντρώσεων καὶ βομβαρδισμὸς αὐτῶν.

XIII. — Διάλυσις Νοτίου Συγκροτήματος. Ἀνάθεσις Διοικήσεως Β' Σώμ. Στρατοῦ. Ἐκπλήρωσις ἐντολῆς.

19 Σεπτεμβρίου.

Τὴν προτεραίαν ἀφίκετο εἰς Ἄ-
φιὸν-Καραχισάρ μετὰ τοῦ ἐπιτελείου
του ὁ στρατηγὸς Κοντούλης διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ τοῦ
ὁποίου αἱ Μεραρχίαι II, I καὶ XII εἶχον προαποσταλῆ διαδοχι-
κῶς πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν.

Τὸ Συγκρότημα τοῦτο συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 20648]6929]3
διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς διελύθη, τῶν ἀποτελουσῶν τοῦτο Μονά-
δων ὑπαχθεισῶν εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ. Εἰς ἐμὲ δὲ ἀνετέθη ἡ
διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκομένου νοτιανατολικῶς
τοῦ Ἐσκῆ-Σεχίρ.

Καίτοι ἀπέστειλα τὴν IX Μεραρχίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς
Στρατιᾶς, οὐχ ἦττον διὰ τῶν ἀπομεινασῶν μοι δυνάμεων τοῦ
Νοτίου Συγκροτήματος, ἦτοι τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῶν λοιπῶν
ἀνεξαρτήτων Μονάδων, ἠδυνήθην νὰ ἐκπληρώσω πλήρως τὴν
παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἀνατεθεῖσαν μοι ἐντολήν, ὅπως ἐξασφαλίσω
τὸ δεξιὸν αὐτῆς, οὐχὶ δι' αἰύνης, ἀλλὰ δι' ἐπιδρομῶν καὶ ἐπι-
θέσεων πρὸς διάλυσιν τῶν ἐχθρικών συγκεντρώσεων.

Μετὰ δὲ τὴν λήψιν ἐκ Σαγγαρίου τοῦ δελτίου τῆς Στρατιᾶς
ἀφορῶντος τὴν διεκπεραίωσιν τῶν δυνάμεων αὐτῆς εἰς τὴν ἀρι-
στερὰν ὄχθην τοῦ Σαγγαρίου, προεῖδον τὴν μέλλουσαν ἐναντίον

τοῦ Ἀφιδόν-Καραχισιᾶ ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, δι' ἣν ἡτησάμην ἀποστολὴν ἐνισχύσεων (ἴδρα σελ. 202 κρυπτ. τηλ. πρὸς τὴν Στρατιὰν 779]321]3), αἵτινες ἔφθασαν ἐγκαίρως. Πρὸς δέ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἄνω προβλέψεως, ἀπέστελλον καθ' ἑκάστην πρὸς ἀναγνώρισιν τὸ ναυτικὸν ἀεροπορικὸν σμῆνος πρὸς τὴν εἰκαζομένην κατεύθυνσιν (περιοχὴ Ἀμορίου καὶ Ἀζιζιῆ) ἐπιδρομῆς τοῦ ἐχθροῦ, περὶ τῆς προσεγγίσεως τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως ἐπληροφορήθην. Κατόπιν, συνέπτυξα ἐν καταλλήλῳ χρόνῳ τὴν IV Μεραρχίαν ἐκ Τσαϊ πρὸς Ἀφιδόν (ἀπόστ. 60 χιλ.) Οὕτω διὰ τῶν ληρθέντων μέτρων, ἠδυνήθην μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις καὶ διὰ τῶν ἐγκαίρως ἀποσταλεισῶν μοι ἐνισχύσεων ν' ἀντιμετωπίσω ἐπιτυχῶς περὶ τὸ Ἀφιδόν τὸν ἐξ Ἀγκύρας ὀρμηθέντα κατὰ τοῦ Ἀφιδόν Καραχισιᾶ ἐχθρόν.

I-

Κα
οὐ
εἰς
μο

2.

Σχ

1921

I

Ἐπε

H

Τοῦ

αρχ

Το

Μπο

Το

(25 χιλ.

H

Βοῦν

Μετ

ἐπὶ

μέσο

ἐκ

1920

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ (1)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΠΡΟΣ ΜΠΟΡΝΤΙ (Μ. ΑΣΙΑ)

22—30 Σεπτεμβρίου 1921.

I.—Συγκέντρωσις. Προέλασις.

Διαλυθέντος την 19 Σεπτεμβρίου 1921 τοῦ περὶ τὸ Ἄφιόν--Καραχισάρ εὐρισκομένου Νοτίου Συγκροτήματος Μεραρχιῶν, οὗτινος ἤμην Διοικητὴς καὶ τοῦ ὁποίου αἱ Μονάδες ὑπήχθησαν εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μοὶ ἀνετέθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

22 Σεπτεμβρίου 1921. Μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῆς Στρατιᾶς ἐκ τοῦ Σαγγαρίου περὶ τὸ Ἑσκή-Σεχὴρ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εὐρίσκετο τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1921 συγκεντρωμένον Ν. Α. Ἑσκή-Σεχὴρ ὡς ἑξῆς :

Ἡ V Μεραρχία ἐστάθμευεν εἰς τὴν περιοχὴν Σεϊντῆ-Γαζῆ, Ἐϋρεντζίκ, Σαντζάρ, Κεσενλάρ.

Ἡ XIII εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς τοῦ τμήματος Τασλίκ, Τσάμ-Τεπέ (χωρία Τασλίκ, Ἀϊβαλή, Γιουκαρῆ-Σεϊγκούντ, Ἀσαγκῆ-Σεϊγκούντ).

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα βορειότερον εἰς Ντίς-Βεράν, Ἄλλανός.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ντίς-Βεράν (25 χιλ. Ν. Α. Ἑσκή-Σεχὴρ).

Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας Σεπτεμβρίου ἔφθασα εἰς Ντίς-Βεράν καὶ ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ ἡμίσειαν περίπου ὥραν, ἔλαβον τὴν ὑπ' ἀριθ. 20.655 ἐπείγουσαν τηλ. διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, ὅτι ὁ ἔχθρος πρὸ διημέρου ἐπιτίθεται δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ Α' Σώματος

(1) Ὅρα Σχ. 4.—Ἄφιόν-Καραχισάρ 1: 250.000.

Στρατοῦ καὶ περισφίγγει ἤδη τὸ Ἀφιδόν-Καραχισιόρ ἐξ Ἀνατολῶν. Ἦδη ὁ ἐχθρὸς κατέχει τὰ ὑψώματα Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ, καὶ Ἴν-Τεπέ. Ἡ θέσις τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, πιεζομένου ἰσχυρῶς, καθίσταται κρίσιμος. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ (V καὶ XIII Μεραρχία) ν' ἀχθῆ ταχέως εἰς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἔχων πρὸ ἑμοῦ τὸν χάφτην καὶ τὰς πληροφορίες τοῦ ἐπιτελείου, ἐκέφθη ὡς ἑξῆς :

Ὅπως κινηθῆ, ὡς τάχιον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκ τῆς σταθμεύσεώς του πρὸς τὸν χώρον μάχης τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὑπάρχει ἡ κοιλάς τοῦ ποταμοῦ Σεγιντι ἐφ' ἑκατέρας τῶν ὀχθῶν τοῦ ὁποίου ἐκτείνεται βατὴ ὁδὸς μέχρι Γιαπουλντάκ. Ἐκεῖθεν ὅμως παρουσιάζεται ὁ ὄρεινός ὄγκος Σαμανλή-Ντάγ, ἐφ' οὗ οὐδεμία ὑπάρχει διάβασις. Δυτικῶς μὲν τούτου, ὑπάρχουσιν ὄμαλαι ὁδοί, ἐπιτρέπουσαι τὴν κίνησιν πεδινῶν σχηματισμῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν τελευταίων τούτων ὁδῶν τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἦγετο εἰς συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ μέτωπον. Ἀνατολικῶς δὲ τοῦ ὄρεινοῦ ὄγκου εὑρίσκεται μία διάβασις διὰ Φατιμᾶ-Νταμλάρ, ἣτις ἄγει εἰς Μπορντί. Ἡ τελευταία αὕτη ὁδὸς ἄγει εἰς τὰς γραμμὰς τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις, εὐθύς ὡς θὰ ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς κινήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ μᾶς ὑπολογίση σοβαρῶς, ἀναγκαζόμενος πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς, ἢ νὰ στραφῆ ἐναντίον ἡμῶν, ὅπως σταματήσῃ, ἢ ἐπιβραδύνη τοῦλάχιστον τὴν προχώρησιν ἡμῶν μέχρις οὗ ἐπιφέρῃ τὸ τελικὸν κτύπημα ἐναντίον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἢ ἐγκαταλείπων ἀμέσως τὸν ἐναντίον τοῦ Α' Σώματος ἀγῶνα, ν' ἀποσυρθῆ ταχέως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω σκέψεων, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν ὅπως θέσω τὸ ἐκ δύο Μεραρχιῶν (V καὶ XIII), Β' Σῶμα Στρατοῦ εἰς δύο φάλαγγας, ἱππυστὶ ἐπὶ τοῦ Σεγιντι ποταμοῦ, ἀφισταμένας οὐχὶ πλέον τῶν τριῶν χιλιομέτρων, ὅστε ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἀριστερόθεν, ἦτοι ἀνατολικῶς, θὰ ἀντεμετώπιζον τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς βαδίζουσης Μεραρχίας, ἐν ᾗ ἡ δεξιὰ, μεθ' ἧς θὰ ἐπορευόμην, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐλιχθῆ ἀναλόγως. Ἐὰν δὲ συνήντων τὸν ἐχθρὸν νοτίως, ἦτοι κατὰ μέτωπον, αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τῶν δύο Με-

ραρχιῶν, ἐν διαρκεῖ διατελοῦσαι ἐπικοινωνία καὶ ἐπαφῇ, θὰ ἀντεμετώπιζον τὸν ἐχθρὸν κατὰ μέτωπον.

Μόνον μετὰ τὸ Γιαπουλντάκ, θὰ παρενεβάλλετο ὁ ὄρεινός ὄγκος Σαμανλῆ-Ντάγ, μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν, ὅποτε πρὸς καλλιτέραν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐσκόπων νὰ ἐνισχύσω τὴν προσωρινῶς μεμονωμένην πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ, ἥτοι τὴν ἀνατολικῶς βαδίζουσαν Μεραρχίαν, διευκολύνων ἐν ἀνάγκῃ τὴν ἔξοδον ταύτης ἐκ τῆς στενωποῦ πρὸς Μπορντί διὰ τῆς ἐτέρας Μεραρχίας, ἣτις ἀκολουθοῦσα τὴν δυτικῶς τοῦ Σαμανλῆ-Ντάγ ὁδόν, θὰ παρέκαμπε τὸν ὄρεινὸν ὄγκον, διευθυνομένη πρὸς Μπορντί, πλευροκοποῦσα οὕτω τὸν ἀποπειρώμενον νὰ παρεμποδίση τὴν ἔξοδον τῆς ἐτέρας Μεραρχίας ἐχθρὸν.

Κατόπιν τῶν σκέψεων τούτων, τὴν 22αν ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 3901|1020 διαταγὴν. Συμφώνως ταύτῃ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐκινεῖτο τὴν ἐπαύριον, 23ην Σεπτεμβρίου, διὰ δύο φαλάγγων μὲ κατεύθυνσιν περιοχὴν Μπορντί, ὅπως προσβάλλῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ παρενοχλοῦντος σοβαρῶς τὸ περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάο, Α' Σῶμα Στρατοῦ.

V Μεραρχία. Δρομολόγιον : Σαντζάο, Ἰσπάς, Τσάτ-Ἐϋρέν, Νασάν-Ἐβλούκ, Γιαγκπασάν.

Στάθμευσις : Περὶ Γιαγκπασάν.

Νὰ καλύπτῃ τὸ ἀριστερόν της πλευρόν.

XIII Μεραρχία. Δρομολόγιον : Σεϊκ-Ἐντ-Ντίν, Ἀκ-Ἰν, Χεζάο.

Στάθμευσις : Περὶ Χεζάο.

Αἱ κεφαλαὶ ἐμπροσθοφυλακῶν τῶν φαλάγγων νὰ διέλθωσι τὴν γραμμὴν Σαντζάο, Τσάμ-Τεπέ, τὴν 7ην ὥραν.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα νὰ εὐρίσκωνται τὴν 23ην Σεπτεμβρίου, ὥραν 10ην εἰς Ἀϊβαλῆ, ἵνα ἀκολουθήσωσι τὴν φαλάγγα τῆς XIII Μεραρχίας.

Θὰ βαδίζω μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

23 Σεπτεμβρ.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκκινήσεως τοῦ Στρατηγεῖου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 20856

Διαταγὴ τῆς Στρατιάς. Ἐν αὐτῇ, ἐδίδετο ἡ πληροφορία ὅτι : Τὴν 8ην ὥραν τῆς προτεραίας τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ (I καὶ II Μεραρχία) ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑψωμάτων Καρᾶ-

Ἄρσλάν-Τεπέ, κατεχομένων ἰσχυρῶς παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν 9ην ὥραν, παρατηρήθη κίνησις φάλαγγος Μεραρχίας ἀπὸ Τοκάς πρὸς Ἄλιτζελί, Ἰν-Τεπέ. Τὴν 11ην, δύναμις 3.000 ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφριὸν πρὸς Σαλίρ καὶ διέτασεν, ὅπως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐκκινουῖν τὴν 23ην Σεπτεμβρίου λίαν πρωτὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Σεϊντῆ-Γάζῆ, ἀχθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Μπορντί, ὅπως ἐπιτεθῆ κατα τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ μὲ κατεύθυνσιν Ἰτζέ-Καραχισιόρ, καὶ ἀνατολικώτερον. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὑπαχθῆσεται ὑπὸ τὰς διαταγὰς του.

Ἡ ἐκδοθεῖσα διαταγὴ μου ἦτο καθ' ὅλα σύμφωνος πρὸς τὴν ἀνω ὑπ' ἀριθ. 20856. Συνεπῶς οὐδεμία τροποποίησις.

V Μεραρχία: Ἡ φάλαγγ διηλθε τῆς γραμμῆς Τσαμ-Τεπέ, Σαντζάρ τὴν 7ην ὥραν.

Τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας ἐξησφάλιζε διλοχία Πεζικοῦ, κινουμένη ὡς πλαγιοφυλακὴ εἰς τὸ ὕψος τῆς κεφαλῆς τοῦ κυρίου Σώματος. Τὴν 13ην ὥραν, ἐγκατεστάθη λόχος ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ εἰς τὸ ὕψος Νασάν-Ἐβλούκ, λόγῳ ἐμφανίσεως ἐκεῖθεν ἰππέων τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν 17ην ὥραν, ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὸ χωρίον Γιαγκμπασάν καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς περὶ τὰ 2 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς καὶ νοτίως τούτου.

Σταθμὸς Διοικήσεως V Μεραρχίας: Γιαγκμπασάν.

XIII Μεραρχία: Ἡ φάλαγγ διηλθε τῆς γραμμῆς Τσαμ-Τεπέ, Σαντζάρ τὴν 7ην ὥραν.

Τὴν 15ην ὥραν ἡ Μεραρχία ἐστάθμευσε περὶ τὰ χωρία Κίρκ-Καγιά, Χεζάρ καὶ ἐγκατέστησε προφυλακὰς περὶ τὰ 2½ χιλιόμετρα νοτίως τῆς γραμμῆς τῶν χωρίων τούτων.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ XIII Μεραρχίας: Κίρκ-Καγιά.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα, ἔνεκα τῆς μεγάλης κατὰ βάθος διατάξεως ἐφθασαν εἰς τὸν χῶρον σταθμεύσεώς των τὴν 22αν ὥραν.

Κατὰ πληροφορίας ἀεροπλάνου, ἐχθρικαὶ δυνάμεις 12.000 ἀνδρῶν παρατηρήθησαν μεταξὺ Μπορντί καὶ Ἰτζέ-Καραχισιόρ, ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν 22αν ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1721]3 διαταγὴν

καθορίζουσιν τὴν κίνησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν 24 Σεπτεμβρίου ὡς ἑξῆς :

V Μεραρχία. Δρομολόγιον : Γιαγκμπασάν, Γκουμπέτ, Γιαπουλντάκ πρὸς Φατιμᾶ-Νταμλάο.

Στάθμευσις : Βορείως Φατιμᾶ-Νταμλάο.

XIII Μεραρχία. Δρομολόγιον : Χεζάρ, Καρᾶ-Ἐϋρέν, Μπακσις πρὸς Ἀγιάς-Ἰν.

Στάθμευσις : Εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Κιλισά.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐμπροσθοφυλακῶν νὰ διέλθωσι τῆς γραμμῆς τῶν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν.

Κατόπιν πληροφοριῶν, ὅτι ἡ μὲν ὁδὸς τῆς V Μεραρχίας δὲν ἦτο βατὴ εἰς πεδινούς Σχηματισμούς, ἐνῶ τοῦναντίον ἡ ὁδὸς τῆς XIII Μεραρχίας ἦτο βατὴ εἰς ὄρηματα διέταξα, ὅπως ἡ V ἀπαλλασσομένη τῶν πεδινῶν Σχηματισμῶν τῆς παραχωρήσῃ τούτους εἰς τὴν XIII Μεραρχίαν.

Ἀφ' ἐτέρου δέ, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν δρομολογιῶν τῶν δύο Μεραρχιῶν παρενεβάλλοντο τὰ δασώδη καὶ ἀδιάβατα ὑψώματα τοῦ Σαμανλῆ-Ντάγ καὶ συνεπῶς, ἐν ἐνδεχομένη στιγμῇ ἡ ἐνίσχυσις τῆς V Μεραρχίας θὰ καθίστατο σχεδὸν ἀδύνατος, διέταξα συγχρόνως τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Vης δι' ἑνὸς συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ τῆς XIII Μεραρχίας. Ἐὰν δέ, ἔνεκεν οἰουδήποτε λόγου, ἔλλείψει συνδέσμου, τὸ ἔσπερας τῆς 24ης Σεπτεμβρίου ἡ V Μεραρχία δὲν λάβῃ διαταγὴν μου, τὴν 25ην νὰ ἐκκινήσῃ τὴν 7ην ὥραν καὶ νὰ προελάσῃ πρὸς Μπορντί, ἐπιτιθεμένη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἔχουσα ὑπ' ὄψει τῆς, ὅτι ἡ XIII Μεραρχία θὰ προελάσῃ ἐπίσης πρὸς Μπορντί, παρακάμπτουσα δυτικῶς τὸ Σαμανλί-Ντάγ

II. Ἀπόπειρα ἐχθροῦ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς προελάσεως.

24 Σεπτεμβρίου. Ἡ V Μεραρχία διελθοῦσα τὴν γραμμὴν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν τῆς 24ης Σεπτεμβρίου ἀφίκετο περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς Γιαπουλντάκ, κείμενον εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ στενωποῦ Μπορντί.

Ἐπὶ τῶν βορειανατολικῶν ὑψωμάτων Γιαπουλντάκ, ἀνιχνευ-

ταὶ τῆς Μεραρχίας ἐπυροβολήθησαν ὑπὸ ὀμάδος ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ ἀποσυρθείσης μετ' ἀνταλλαγὴν πυροβολισμῶν τινῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τούτου παρέσχον τὴν πληροφορίαν, ὅτι διετάχθησαν παρ' ὀμάδος τουρκικοῦ ἰππικοῦ, νὰ ἐτοιμάσωσιν οἰκήματα δι' ἐπισταθμεῖαν Μεραρχίας προερχομένης ἐκ Κοσροῦφ-Πασσᾶ καὶ ὅτι ἡ ἔξοδος τῆς στενωποῦ πρὸς Μπορντι κατέχεται ὑπὸ ἐχθρικῆς Μεραρχίας.

Κατόπιν τούτου, ἡ V Μεραρχία ἐσταμάτησε καὶ ἐγκατέστησε τάγμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κοσροῦφ-Πασσᾶ ἐπὶ τῶν βορειανατολικῶν ὑψωμάτων τοῦ Γιαπουλνιάκ, ὁπόθεν ἐξεδίωξεν ἔφιππον ἐχθρικὸν τμήμα. Μοὶ ἀνέφερε τ' ἀνωτέρω δι' ἀξιωματικοῦ συνδέσμου καὶ ὅτι ἐσταμάτησε τὴν προέλασίν της, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ ἐκεῖθεν τὸν ἐξ Ἀνατολῶν ἐχθρὸν μέχρις οὗ διενχωρισθῇ ἡ κατάστασις.

Σκεφθεὶς, ὅτι ὁ ἐχθρὸς συμφέρον ἔχει νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν πορείαν μας, μέχρις οὗ δυνηθῇ νὰ καταστρέψῃ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ ὅτι τοῦναντίον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὀφείλει ὅπωςδήποτε νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ πεδῖον μάχης πρὸς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, διέταξα τὴν V Μεραρχίαν, νὰ συνεχίσῃ τὴν προέλασίν της, συμφώνως πρὸς τὰς ἀποσταλείσας διαταγὰς μου, ἐγκαθιστῶσα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ πρὸς ἐξασφάλισιν αὐτῆς ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα μετὰ πυροβολικοῦ, πρὸς τυχὸν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Διοικητὴς τῆς V Μεραρχίας Στρατηγὸς Τριλίβας, στρατιώτης περὶθαρκὸς καὶ πεπειραμένος, ἔχων σαφῆ γνῶσιν τοῦ στρατιωτικοῦ ὄρου πρωτοβουλία, ἦν πολλοὶ στρατιωτικοὶ δυστυχῶς παρ' ἡμῖν συγγέουν μὲ τὴν ἀνθαιρεσίαν καὶ ἀσυνδοσίαν, αἵτινες εὐρίσκονται ἀντικρὺς εἰς αὐτὴν τὴν θεμελιώδη ὑπαρξίν τοῦ Στρατοῦ, συνεμορφώθη πλήρως μὲ τὴν διαταγὴν μου, χωρὶς νὰ τὸν ἐπηρεάσῃ ὁ κίνδυνος, ὃν διέτρεχεν εἰσερχόμενος εἰς τὴν στενωπὸν, ἥς ἡ μὲν ἔξοδος ἦτο κατελημμένη παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἠπειλείτο δὲ νὰ κατεληφθῇ καὶ ἡ εἴσοδος· συνεπῶς διέτρεχε τὸν κίνδυνον ἡ Μεραρχία του, εἰσχωροῦσα ἐντὸς τῆς στενωποῦ, νὰ ὑποστῇ καταστροφὴν.

Οὕτω ἡ V Μεραρχία, ἀφ' οὗ ἐγκατέστησεν ἐν σύνταγμα πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς εἰσόδου, ἐπροχώρησεν ἐντὸς τῆς στενωποῦ πρὸς Φατιμᾶ-Νταιμᾶρ μέχρι 10 χιλιο-

μέτρων νοτίως Γιαπουλντάκ, ὅπου ἐστάθμευσε πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς πρὸς Νότον. Τὴν προχώρησιν τῆς Μεραρχίας ἐντὸς τῆς στενωποῦ, προσεπάθησαν νὰ ἐπιβραδύνουν τμήματα ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἅτινα εὐκόλως ἀποθούντο.

Ἡ XIII Μεραρχία διήλθε τὴν γραμμὴν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν. Ἡ ἡμιλαρχία τῆς συναντήσασα παρὰ τὸ Μπακσίς ἔφιππον ἐχθρικήν περιπολίαν ὑπὸ ἀξιωματικὸν ἀντήλλαξε πυροβολισμούς τινὰς μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ τροπῆ πρὸς Ἀνατολάς, συλλαβοῦσα δύο αἰχμαλώτους. Ἡ Μεραρχία ἀφίκετο εἰς τὸν δυτικὸν αὐχένα τοῦ Σαμανλή-Ντάγ, ὅπου ἐστάθμευσε, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς ἐπὶ τοῦ αὐχένου.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ διενυκτέρευσε παρὰ τὸν αὐχένα τοῦτον.

Κατὰ ληφθείσας πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ 57η Μεραρχία πεζικοῦ παρέμεινεν εἰς Κοσρέφ Πασσᾶ, ἡ 23η εἰς Τσιφτελάρ, αἱ δὲ 7η, 8η, 15η Μεραρχίαι πεζικοῦ καὶ 2α καὶ 3η ἱππικοῦ πρὸ τοῦ μετώπου Ἀφιὸν-Καραχισάο.

Τὴν 20 ὥραν, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1724]112 διαταγὴν καθορίζουσαν τὴν διὰ τὴν ἐπομένην 25 Σεπτεμβρίου ἐπίθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὡς ἑξῆς :

Ἡ V Μεραρχία, καλυπτομένη ἰσχυρῶς ἀριστερᾶ, θὰ ἐπιτεθῆ πρὸς Μπορντί μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως τὴν γραμμὴν Φατιμᾶ-Νταμλάο, Μπορντί. Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρτο πρὸς Νότον, ὄφειλε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν τῆς πρὸς Τοκάς, ἐὰν δὲ πρὸς Ἀνατολάς, θὰ ἐγκαθίστατο ἐπὶ τῆς θέσεως ὑψ. 1654 (5425) Μπορντί.

Ἡ XIII Μεραρχία σὺν τῷ πεδινῷ πυροβολικῷ καὶ τῇ μοίρᾳ Σκόντά, θὰ ἐπιτεθῆ πρὸς Μπορντί διὰ τοῦ μοναδικοῦ δι' ὀχήματα δρομολογίου Ἀγιάς-Ἰν, Μπορντί, ἐπίζητοῦσα ἐπαφὴν πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν Μεραρχίας V καὶ I. Θὰ ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῆς θέσεως Μπορντί καὶ νοτιώτερον.

Αἱ κεφαλαὶ τῶν φαλάγγων ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XIII νὰ διέλθουν τὴν γραμμὴν τῶν προφυλακῶν τὴν 7ην ὥραν.

Κατόπιν ὅμως τῆς ληφθείσης πληροφορίας παρὰ χωρικῶν, ὅτι μόνη ὁδὸς πρὸς Μπορντί βατῆ εἰς πεδινούς σχηματισμούς εἶναι ἡ διὰ Ντινὰο ἄγουσα, ἣν ἀκολουθοῦσα ἢ μετὰ πεδινῶν

σηματισμῶν XIII Μεραρχία, θὰ ἐπενέβαινε λίαν ἀργὰ εἰς ἐνδεχόμενον παρὰ Μπορντί ἀγῶνα τῆς V Μεραρχίας· καὶ ἐπειδὴ ἐπεθύμουν, ὅπως ὑπάρχη ὀπωσδήποτε τμῆμα τι στρατοῦ δυνάμενον νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐκ τῆς στενωποῦ Κίρκ-᾽Ολοῦ-Ντερὲ πρὸς Μπορντί ἔξοδον τῆς V Μεραρχίας, ἐξέδωκα περὶ τὸ μεσονύκτιον τὴν ὑπ' ἀριθ. 1726 διαταγὴν συμφώνως τῇ ὁποίᾳ :

Ἡ V Μεραρχία θὰ ἐπετίθετο πρὸς Μπορντί, μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως τὴν ὁδὸν Φατιμᾶ-Νταμλάρ, Μπορντί. Ἐὰν εὐρίσκητο πρὸ ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἀντιστάσεως, νὰ μὴ βιάσῃ τὴν ἐπίθεσίν της, ἀναμένουσα τοιαύτην παρὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

Ἡ XIII Μεραρχία, ἀποστέλλουσα τοὺς πεδινοὺς σχηματισμούς της, τὸ πεδινὸν Πυροβολικὸν μετὰ στηρίγματος Πεζικοῦ διὰ τῆς καρροποιήτου ὁδοῦ Ἀγιάζ-Ἰν, Ντινάρ, Ἀλτζὲ πρὸς Μπορντί, νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεώς της καὶ τῆς μοίρας Σκόντα διὰ δρομολογίου Ἀγιάζ-Ἰν, Κίζ-Βεράν, Μπορντί.

III.—Ὑποχώρησις ἐχθροῦ. Ἐξοδος εἰς Μπορντί.

25 Σεπτεμβρίου. Ἡ V Μεραρχία τὴν πρωΐαν τῆς 25ης Σεπτεμβρίου, μετὰ ἀναγνώρισιν τοῦ πρὸ τοῦ χώρου σταθμεύσεώς της πρὸς Μπορντί ἐδάφους, προήλασεν εἰς δύο φάλαγγας ἀποτελουμένας, τῆς μὲν, ἐκ τοῦ 43ου συντ. Πεζικοῦ καὶ τῆς Vβ μοίρας ὄρ. Πυρ. μὲ ἄξονα ἐνεργείας τὴν διὰ τῆς στενωποῦ ὁδὸν πρὸς τὴν ἔξοδον αὐτῆς ἄγουσαν, τῆς δέ, ἐκ τοῦ 33ου συντ. Πεζ. καὶ πυροβολαρχίας τῆς Va μοίρας ὄρ. Πυροβολικοῦ διὰ τῆς ἀνατολικῶς τῆς στενωποῦ καὶ παραλλήλως ταύτῃ διὰ τῶν ὑψωμάτων διεσχομένης. Τὸ 2ον σύντ. Πεζικοῦ μετὰ τῆς XIII M. Ὀρ. Πυρ. παρηκολούθει ὀπισθεν, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ἐνισχύσῃ τὰς Μονάδας ἐπιθέσεως. Τὸ 43ον σύντ. μετὰ τῆς πυροβολαρχίας παρέμεινεν εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ μέχρις ἐκβιάσεως τῆς ἔξοδου.

Ὁ κατέχων τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ περὶ τὰ 2 χιλ. νοτίως τοῦ Φατιμᾶ-Νταμλάρ ἐχθρός, ἀπεσύρθη πρὸς Ἀνατολίας, ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς κινήσεως τῆς Μεραρχίας. Ἡ δύναμις τούτου κατὰ πληροφορίας τῶν χωρικῶν ἀνήρχετο εἰς μίαν Μεραρχίαν Ἰππικοῦ.

Μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς στενωποῦ, ἡ V Μεραρχία συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐστράφη πρὸς Ἀνατολὰς καὶ κατέλαβε, κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως, τὸν Β.Α. τοῦ Μπορντί δασώδη λόφον.

Κατόπιν, διηυθύνθη πρὸς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί ὑψώματα, ἅτινα δὲν κατέλαβε, λόγω ἐπελεύσεως τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀποτομότητος τῶν κλιτύων αὐτοῦ.

Διενυκτέρευσε ἐπὶ τόπου, ἐγκαταστήσασα προφυλακὰς εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὑψωμάτων τούτων.

Ἡ XIII Μεραρχία κινηθεῖσα διὰ τοῦ δρομολογίου Ἀγιάζ-Ἰν, Μπορντί, συνεκεντρώθη δυτικῶς τοῦ χωρίου τούτου, συνδεθεῖσα μετὰ τῶν Μεραρχιῶν Vης καὶ Ιης. Ἡ Ἡμιλαρχία ταύτης καὶ τὸ ἔφιππον τμήμα Εὐζώνων ἐβλήθησαν ἐκ τῶν ὑψωμάτων ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί.

Ἡ XIII Μεραρχία ἐγκατέστησε προφυλακὰς τὴν 18ην ὥραν περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα δυτικῶς τοῦ Μπορντί.

Τὰ μὴ Μεραρχιακὰ σώματα ἐστάθμευσαν εἰς Ἀγιάζ-Ἰν.

Τὴν 14.45 ὥραν ἐλήφθη δελτίον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε γενικῶς καὶ κατὰ μείζον μέρος πρὸς Μπαγιατ. Ὑψηλαὶ κορυφαὶ Ἰν-Τεπέ καὶ Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας, ἀγομένης ἤδη πρὸς Τοκάζ. Τμήματα II Μεραρχίας ἔφθασαν ὁδὸν Ἰτζέ-Καραχισάο, Μπορντί.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ, κατόπιν τῆς γενικῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐστάθμευσε μετὰ τῶν μὴ Μεραρχιακῶν σωμάτων εἰς Ἀγιάζ-Ἰν.

IV.—Ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις.

26 Σεπτεμβρίου. Τὴν 3ην ὥραν τῆς 26ης Σεπτεμβρίου ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 2939 διαταγὴ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν ἐν μέρει πρὸς Μπαγιατ, ἐν μέρει πρὸς Μπουλαβαντί, Τσαί, καὶ ὠρίζεν, ἵνα τὴν 26ην Σεπτεμβρίου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ὑψώματα Β. Α. Χαϊράμ-Μπαμπᾶ, ὑψώματα Β. καὶ Β. Α. Ἀγιάζ-Ἰν, Σινβιολί-Τεπέ, Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ, τῆς ὁδοῦ Τσιχρίκ, Τσαλισλιόο συμπε-

ριλαμβανομένης. Νὰ τηρήση προσωρινῶς τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί.

Ἡ XII Μεραρχία νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἀπὸ ὁδοῦ Τσιχορίκ, Τσαλισιάρ μέχρις Ἀκάο.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἄνω Διαταγῆς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐξέδωκα τὴν ὑπ' ἀριθ. 1732|114 Διαταγὴν, καθ' ἣν :

Ἡ XIII Μεραρχία προσλαμβάνουσα τὰ παρὰ τῇ V Μεραρχία εὐρισκόμενα τμήματά της, νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ βορείου τμήματος τῆς ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καταληφθησομένης γραμμῆς : ὑψώματα Χαϊροῦν-Μπαμπᾶ μέχρι Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ συμπεριλαμβανομένου. Νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς V Μεραρχίας μίαν μοίραν πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ τὴν μοίραν Σκόντα.

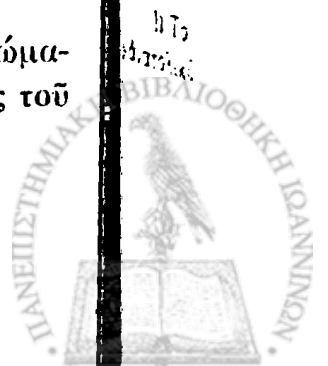
Ἡ V Μεραρχία νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τσιχορίκ, Τσαλισιάρ μέχρι τῆς ὁδοῦ Ἀλτζέ, Μπορντί, συνδεομένη μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας. Νὰ τηρήσῃ δι' ἀποσπλάσματος τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθει κατέχων τὰ Α. καὶ Β. Α. τοῦ Μπορντί ὑψώματα, ἡ V Μεραρχία ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 26ης Σεπτεμβρίου προέβη εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἐχθρικῶν θέσεων πρὸ τῆς ἐπιθέσεως κατ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην, παρατηρήθησαν δύο ἐχθρικοὶ ἰσχυροὶ φάλαγγες βαδίζουσαι παραλλήλως πρὸς τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας ἀπ' Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν τεσσαίρων ἀπὸ τούτου χιλιομέτρων, λαβοῦσαι κατόπιν κατεύθυνσιν πρὸς Βορρᾶν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὴν V Μεραρχίαν, ὅπως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως πρὸς κατάληψιν τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Μπορντί ὑψωμάτων λάβῃ μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ ἀναμείνῃ πρότερον τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς οὕτω δημιουργομένης καταστάσεως.

Λαβὼν γνῶσιν τῆς τοιαύτης πληροφορίας, διέταξα (ἀρ. διατ. 1738) ὅπως : 1) Ἡ V Μεραρχία παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις της ἐξασφαλίζουσα τὸ ἀριστερὸν της πλευρὸν. 2) Ἡ XIII Μεραρχία συνδεθεῖσα ἤδη μετὰ τῆς Vης συντρέξῃ τὸν ἀγῶνα ταύτης ἐὰν παραστῇ ἀνάγκη.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1732|114 διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος ἐκδοθείσης εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 2939 διαταγῆς τοῦ

Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅπως ἡ V Μεραρχία διατηρήσῃ δι' ἀποσπάσματός της τὸν κόμβον συγκοινωνιῶν Μπορντί, αὕτη ἀνέφερεν (ἀριθ. ἀναφ. 3035]434), ὅτι ἡ κατοχὴ τοῦ προκεχωρημένου τούτου σημείου, οὐ μόνον εἶναι ἀδύνατος ἀλλὰ καὶ μειονεκτική, καθόσον ἡ κατοχὴ τούτου θ' ἀπῆτει τὴν κατάληψιν τῶν Α. τοῦ Μπορντί ὑψωμάτων, κατεχομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὧν ἡ κατάληψις, λόγῳ τῆς ἀποτομότητος τῶν κλιτύων, θὰ ἐστοίχιζε πολλὰς θυσίας.

Ἐπὶ σχετικῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀναφορᾶς μου πρὸς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τοῦτο ἐνέκρινεν ὅπως οὐδὲν τμήμα παραμείνῃ εἰς Μπορντί.

Κατόπιν τῆς ἐγκρίσεως ταύτης, διέταξα (ἀριθ. διατ. 1839), ὅπως ἡ V Μεραρχία μὴ ἀφίση οὐδὲν τμήμα εἰς Μπορντί.

Καθώρισα ὡς ὄριον τῶν δύο τομέων τῶν Μεραρχιῶν, τὸν μεταξὺ Ἀγκίν-Τεπεὶ καὶ Σινβιολῆ-Τεπεὶ ἀνχένα, δι' οὗ διέρχεται ἡ ἀπὸ Ἀλτζέ πρὸς Ἀγιάζ-Ἰν ἀφ' ἑνὸς καὶ Κιζ-Βερὰν ἀφ' ἑτέρου ὁδὸς (ὁ ἀνχὴν περιλαμβάνεται εἰς τὸν τομέα τῆς V Μεραρχίας). Ἡ ἀποχώρησις τῶν Μεραρχιῶν ἐκ τῶν θέσεών των πρὸς κατάληψιν τῶν τομέων των, νὰ γίνῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους.

Κατὰ τὴν νύκτα, συμφώνως διαταγῇ τοῦ Σώματος, αἱ Μεραρχίαι ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς καθορισθείσης γραμμῆς.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ : Ἀγιάζ-Ἰν.

Σταθμὸς Διοικήσεως XIII Μεραρχίας : Ἀγιάζ-Ἰν.

Σταθμὸς Διοικήσεως V Μεραρχίας : Μπόζ-Ἐγιοῦκ (1)

27 Σεπτεμβρ. Συνεπληρώθη ἡ ἐγκατάστασις τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τοῦ καθορισθέντος αὐταῖς τομέως.

Σταθμοὶ Διοικήσεως Μεραρχιῶν, ἀμετάβλητοι.

Σταθμὸς Διοικήσεως Β' Σώματος ἀπὸ 12ης ὥρας εἰς σιδηρ. σταθμὸν Καζλί-Γκιούλ-Χαμάμ.

1) Τὸ Μπόζ-Ἐγιοῦκ εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Ἀλτζέ καὶ οὐχὶ ἀνατολικῶς, ὡς κακῶς σημειοῦται ἐν τῷ χάρτη.

28 Σεπτεμβρίου. Ἀναγνώρισις ἵππικου XIII Μεραρχίας πρὸς Ἰμάο (2 χιλ. Β. Α. Κίζ-Βεράν) ἐβλήθη ἐκ τῶν Β. Α. τούτου ὑψωμάτων ὑπὸ ἐχθρικῆς ομάδος 20 ἀνδρῶν. Ἐτέρα ἀναγνώρισις ἵππικου, ἀχθεῖσα μέχρις 1 χιλ. πέραν τοῦ αὐχένος, ἀνατολικῶς Κεοῦρ-᾽Ογλοῦ Καλέ, οὐδὲν συνήντησε.

Ἡ V Μεραρχία ἐπεξέτεινε τὸ δεξιὸν της μέχρι τοῦ ὀρισθέντος ὁρίου (ὁδὸς Τσικρὶκ, Τσαλισλάο) ἀντικαταστήσασα τμήματα τῆς II Μεραρχίας ἀποσυρομένης πρὸς τὰ ὀπίσω ἐν ἐφεδρεία, καὶ ἀποκαταστήσασα πλήρη σύνδεσμον μετὰ τῶν XIII καὶ XII Μεραρχιῶν.

Διέταξα (ἀρ. διατ. 1754|3802) τὸ Β' συντ. πεδ. πυροβολικοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XIII Μεραρχίας μίαν πυροβολορχίαν μετὰ τῆς διοικήσεως τῆς μοίρας, τὴν δ' ἑτέραν πυροβολορχίαν τῆς αὐτῆς μοίρας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς V Μεραρχίας. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ συντάγματος καὶ ἡ Β' μοῖρα Σκόντα νὰ παραμείνωσιν εἰς Ἀκαριτζὲ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ὁργάνωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν πυροβολορχιῶν. Οἱ Διοικηταὶ τοῦ Β' συντ. πεδ. Πυροβολικοῦ καὶ τῆς μοίρας Σκόντα ν' ἀναγνωρίσωσιν ὁδεύσεις πρὸς ἀμφοτέρας τὰς Μεραρχίας καὶ καταλλήλους θέσεις πυροβολορχιῶν διὰ τὴν ἐν καιρῷ κατάληψιν τούτων.

29 Σεπτεμβρίου. Ἐχθρικαὶ πεζικαὶ δυνάμεις ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Β. Κίζ-Βεράν.

30 Σεπτεμβρίου. Ἐλήφθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 21585|7600|279|21 διαταγὴ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας καθ' ἣν τὰ ἐν Μ. Ἀσίᾳ τρία Σώματα Στρατοῦ συνεχροτοῦντο εἰς δύο Συγκροτήματα τὸ Βόρειον καὶ τὸ Νότιον.

Τὸ μὲν Βόρειον περὶ τὸ Ἑσκῆ-Σεχῆο περιελάμβανε τὸ I' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ δὲ Νότιον περὶ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισὰο περιελάμβανε τὰ δύο Σώματα Α' καὶ Β'.

V.—Ἐκπλήρωσις ἐντολῆς.

Ὁ ἐχθρὸς πιέζων βορειανατολικῶς τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισὰο τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ φοβούμενος τυχὸν ἐπίθεσιν ἐκ κατευ-

θύσεως Σείντι-Γαζή ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ του πλευροῦ εὐρισκομένου κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς στενωποῦ Μπορντί, ἔθεσεν ἐγκαίρως εἰς χοῆσιν διάφορα μέσα πρὸς ματαίωσιν τυχόν τοιαύτης ἐνεργείας.

Πρὸς τοῦτο, προσεπάθησε νὰ μᾶς χρονοτριβήσῃ ἀποστείλας τμήματα ἰππικοῦ εἰς Γιαπουλντάκ (εἴσοδον τῆς στενωποῦ), ἅτινα παρηνώχλησαν τὴν ἐκεῖθεν διερχομένην V Μεραρχίαν καὶ συγχρόνως διέσπειρε τὴν φήμην μεταξὺ τῶν χωρικῶν, ὅτι εὐρίσκονται πολλαὶ δυνάμεις περὶ τὸ Κοσρὲφ-Πασσᾶ (14 χιλ. ἀνατολικῶς Γιαπουλντάκ), ἀποστείλας συνάμα στρατοπεδείαν εἰς τὸ χωρίον πρὸς προετοιμασίαν ἐπισταθμίας διὰ μίαν Μεραρχίαν, ἣτις δῆθεν καὶ ἀνεμένετο.

Διαγνώσας τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως κατωρθώσῃ διὰ τῶν διαφόρων τεχνασμάτων καὶ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνακοπὴν τῆς προελάσεως τῆς V Μεραρχίας κατὰ τὴν δίοδόν της ἐκ Γιαπουλντάκ, ἵνα ματαιώσῃ οὕτω τὸν κίνδυνον τῆς προσβολῆς τῶν πλευρῶν καὶ νώτων αὐτοῦ, διέταξα παρ' ὅλα ταῦτα, ἵνα ἀφίνουσα ἡ Μεραρχία αὕτη μίκτον ἀπόσπασμα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτὴν κατευθυνομένη πρὸς Μπορντί, ἀντικειμενικὸν της σκοπὸν.

Ἡ κίνησις αὕτη ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐκ τῆς πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀντιληφθεὶς τὴν προχώρησιν ταύτην, ἔοπευσε ν' ἀποσυρθῆ ταχέως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς.

Ὁ Φεβζή Πασσᾶς ἐπιτελάρχης τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ κατὰ τὰς Μικρασιατικὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς συνέντευξίν του κατὰ Σεπτέμβριον 1924 εἶπεν : « . . . . . Διετάξαμεν ἐν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ μας νὰ ἐνασκήσῃ μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου πίεσιν ἐπὶ τοῦ χαρακωμένου εἰς τὸ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ ἐχθροῦ. Ἡ Μονὰς αὕτη ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν της μὲ θάρρος καὶ ἐπιτυχίαν. Ἐχθρικὸν ὅμως Σῶμα Στρατοῦ (1) κατελθὸν ἀπὸ βορρᾶ, τὴν ἠνάγκασε νὰ σταματήσῃ τὴν δρᾶσιν της καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν βάσιν της ».

(1) Τὸ Β' Σῶμα ὅπερ διώκουν καὶ οὐτινος ἡ ἐνέργεια ἐκτίθειται ἀμέσως ἀνωτέρω.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΧΘΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑ

Αύγουστος 1922

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Γενική άμυντική διάταξις. — Άμυντική όργανωσις. — Σύνθεσις και διάταξις Α΄ Σώματος Στρατοῦ.

I. Γενική άμυντική διάταξις. (1)

Μετά τὰς έπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου και τὰς περὶ τὸ Ἄφιον-Καραχισάο μάχας, ἦτοι κατὰ Ὀκτώβριον 1921, ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ (Α΄, Β΄ και Γ΄) κατέλαβε τὸ μέτωπον Προῦσσα, Ἐσκῆ-Σεχίρ, Ἄφιον-Καραχισάο, Μαϊάνδρος, και κατενεμήθη εἰς δύο Συγκροτήματα, τὸ Βόρειον και τὸ Νότιον. Τὸ μὲν Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ Γ΄ Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε τὸ βόρειον τμήμα τοῦ Μετώπου περὶ τὸ Ἐσκῆ-Σεχίρ, τὸ δὲ Νότιον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἕτερα δύο Σώματα Στρατοῦ Α΄ και Β΄ ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, κατεῖχε τὸ νότιον τμήμα τοῦ Μετώπου περὶ τὸ Ἄφιον-Καραχισάο. Ἐτύγχανον τότε διοικητῆς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα κατεῖχεν ἀμυντικὴν γραμμὴν, οὐχὶ συνεχῆ, ἣτις ἀρχομένη ἐκ τοῦ Μαϊάνδρου ποταμοῦ νοτίως Μπουλαντάν, παρηκολούθει τὸν ποταμὸν τοῦτον κατὰ τὸν ἀνάγρον μέρους ἀνατολικῶς Τσιβρίλ, ἐκεῖθεν ἔκαμπε πρὸς Βορρᾶν διὰ Μπουργκάς-Ντάγ μέρους Ἀκάρ-Ντάγ (ὑψ. 1980), εἶτα διηρθύνετο πρὸς Ἀνατολὰς διὰ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ, τῶν ὑψωμάτων Χασάν-Μπέλ, Τιλκί-Κιρι-Μπέλ και Καλλεντζικ Ντάγ, ἐκεῖθεν

(1) Σχ. 4. χάρτης Ἄφιον-Καραχισάο Κλ. $\frac{1}{250000}$

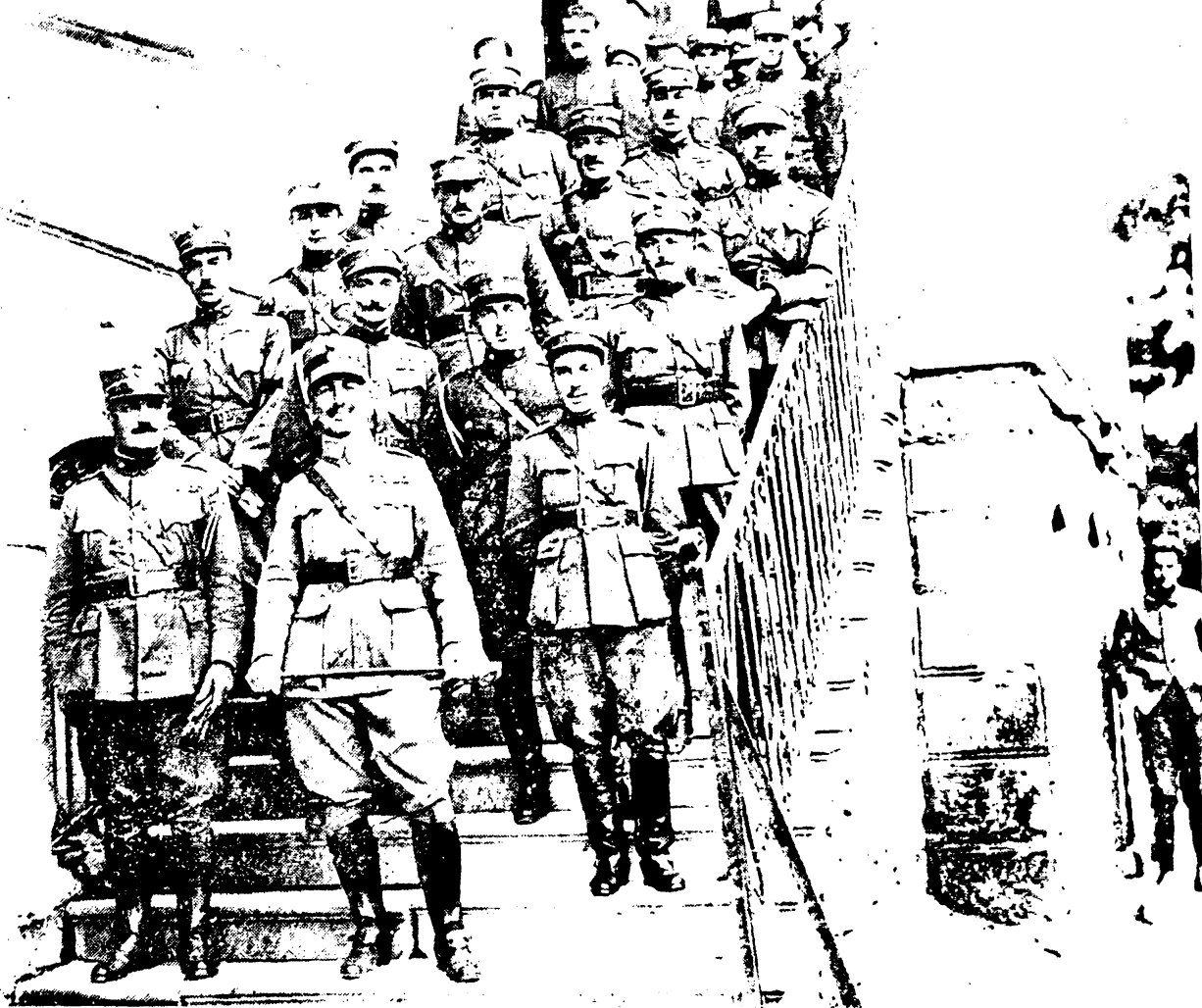
διερχομένη τὸν ποταμὸν Ἀκάρ περι τὰ 4 χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς τοῦ Ἀφριόν, διηυθύνετο πρὸς Βορρᾶν διὰ τῶν ὑψομάτων Τσαλτσιλάρ, Ἰν-Τεπέ, Ἀγιάζ-Ἰν-Τεπέ, καταλήγουσα δι' ἐπικαμπῆς περὶ τὸ Χαϊρᾶν-Μπαμπᾶ. Ὁ ποταμὸς Ἀκάρ ἔχων διεύθυνσιν ἐξ Ἀφριόν πρὸς Τσαϊ καὶ Ἀκ-Σεχίρ, ἦτο ἡ γραμμὴ διαχωρίσεως τοῦ μετώπου τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' τοῦ Α' εὐρισκομένου πρὸς δυσμᾶς τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921, διοικῶν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μὲ ἔδραν τὸ Γκασλί-Γγκιούλ-Χαμμᾶμ, κατόπιν διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, τῆς ἔδρας εὐρισκομένης ἐν Ἀφριόν-Καραχισιά.

Πρὸ τοῦ Ἀπριλίου 1922, τὸ μὲν Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Μεραρχιῶν V, XII καὶ XIII καὶ κατεῖχε τὰ βορείως τοῦ Ἀκάρ-Τσαϊ ὑψώματα, τὸ δὲ Α' Σῶμα ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Μεραρχιῶν I, II, IV καὶ VII, ἐξ ὧν αἱ τρεῖς I, IV καὶ VII κατεῖχον τὸ Καλλεντζίκ-Νεάγ καὶ τὰ ὑψώματα Τιλκί-Κιρι-Μπέλ, Χασάν-Μπέλ, ἐφ' ὧν ἀκριβῶς ἐγένετο κατ' Αὐγούστον 1922 ἡ κυρία ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ὅπερ τμῆμα τοῦ Μετώπου ἐθεώρουν ὡς τὸ πλέον εὐαίσθητον καὶ ἐπικίνδυνον δι' ἡμᾶς. (1) Διὰ τοῦτο, ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1922 ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς ἀφῆρσε ἐκ τοῦ Μετώπου τούτου τὴν VII Μεραρχίαν, διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐξασθένησιν τῆς δυνάμεως, καθόσον ἐθεώρουν τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ Μετώπου ὡς τὸ συγκεντροῦν τὴν μεγαλύτεραν πιθανότητα προσβολῆς, ἔνεκα τῶν σπουδαιοτάτων ὠφελημάτων τῶν ἐκ τῆς πτώσεως τούτου παρεχομένων τῷ ἐχθρῷ καὶ ἔδει συνελπῶς νὰ κρατῆται λίαν ἰσχυρῶς. Ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, καὶ οὕτω κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ὁμάδος Μεραρχιῶν συμπεριελήφθη καὶ ἡ VII Μεραρχία εἰς τὴν δύναμιν ταύτης, ἀντὶ νὰ συγκροτηθῇ ἡ Ὁμάς αὕτη ἐξ ἄλλων μονάδων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸν πλέον εὐαίσθητον καὶ ἐπικίνδυνον δι' ἡμᾶς τομέα. Ἡ Ὁμάς αὕτη Μεραρχιῶν συγκροτηθεῖσα ἐκ τῶν VII καὶ IX, ἐτάχθη ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος παρὰ τὸ διάκενον τὸ μεταξὺ τῶν δύο

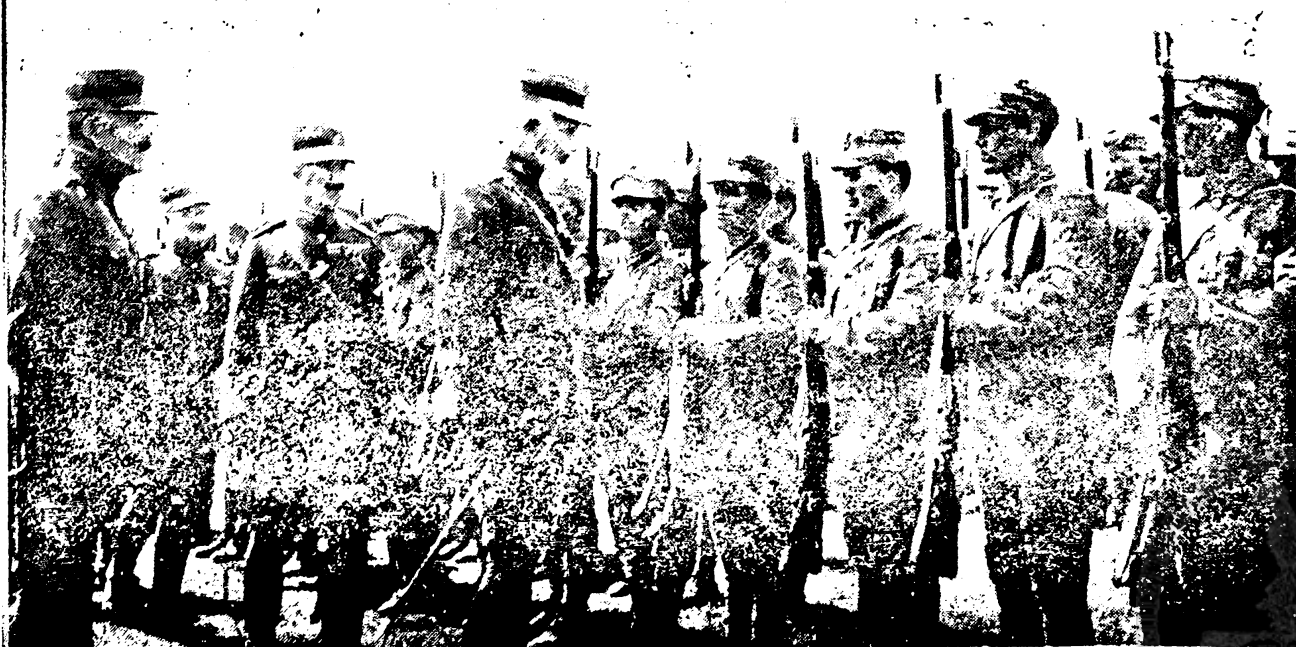
(1) Ὅρα σελ. 267. διαταγῆ ἀπόρρητον 4345]3 τῆς 25]12]1921.

Αφιόν Καραχισάρ (Μ. Ἀσία)
Μάιος 1922.

Διοικητὴς Α΄ Σώμ. Στρατοῦ Τρικούπης καὶ Ἐπιτελεῖον,
ἄριστερά ὁ συνταγμ. Γονατᾶς ἐπιτελάρχης.

Παρά τὸ Ἀφιόν Καραχισάρ.

Ἀρχιστ. Χατζανέστης ἐπιθεωρῶν Σύνταγμα Πεζικοῦ
ἐφεδρείας XII Μεραρχίας (Τομεὺς Ἰτζέ Καραχισάρ)

Συγκροτημάτων περί τὸ Ντουκέο, ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς.

Ὁ τελευταίως ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς στρατηγὸς Χατζανέστης, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησιν, κατήργησε τὴν ὀργάνωσιν τῶν Συγκροτημάτων καὶ τῆς Ὀμάδος Μεραρχιῶν, καὶ κατέστησε κατὰ Ἰούνιον 1922 τὰ 3 Σώματα Στρατοῦ αὐτοτελῆ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς, ἀποτελούμενα ἕκαστον ἐκ 4 Μεραρχιῶν. (1) Συγχρόνως, μετέβαλε καὶ τὴν σύνθεσιν ἑκατέρου τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β', τοῦ Α' Σώματος ἀποτελεσθέντος ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ συμπαρατεταγμένως εὐρισκομένων τεσσάρων Μεραρχιῶν I, IV, V καὶ XII, ἀνηκουσῶν πρότερον, τῶν μὲν I καὶ IV εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τῶν δὲ V καὶ XII εἰς τὸ Β' Σῶμα.

Ἡ κατάργησις τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ὡς καὶ ἡ μεταβολὴ συνθέσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, αἵτινες φαίνεται νὰ εἶχον προαποφασισθῆ παρὰ τοῦ νέου Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς πρὸ τῆς ἐκ Σμύρνης ἀναχωρήσεώς του, δύναται ἴσως νὰ εὕρη ἐξήγησιν εἰς τὴν κατωτέρω, μεταξὺ ἄλλων, διαμειφθεῖσαν συνομιλίαν τὴν 28 Μαΐου 1922, ἐν τῷ ἐν Ἀφιδόν-Καραχισὰο γραφείῳ μου, μεταξὺ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐπιθεώρησιν στρατηγοῦ Χατζανέστη Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ ἐμοῦ καὶ ἦν, ἀμέσως κατόπιν, ἀνεκοίνωσα εἰς τὸν ἐπιτελάρχην μου τότε συνταγματάρχην Γονατᾶν :

«**Χατζαν.** Δὲν μοῦ λέτε, σᾶς παρακαλῶ, σεῖς εἰσθε Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς, ἢ ἐγώ ;

Τρικ. (Ἐκκληκτος διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρωτήσεως τῷ ἀπαντῶ). Νομίζω ὅτι εἰσθε σεῖς.

Χατζαν. Τυπικῶς ναί, πραγματικῶς ὅμως ὄχι.

Τρικ. Δὲν σᾶς ἐννοῶ.

Χατζαν. Ἀπλούστατον. Ἐγὼ διοικῶ τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἀποτελούμενον ἐξ ἑνὸς Σώματος Στρατοῦ τοῦ Γ', ἐνῶ σεῖς διοικεῖτε τὸ Νότιον Συγκρότημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ τὸ Α' καὶ τὸ Β'. Συνελπῶς ἐγὼ διοικῶ ἐν Σῶμα Στρατοῦ, ἐν ᾧ σεῖς διοικεῖτε δύο Σώματα. Ἄρα σεῖς, εἰσθε ὁ πραγματικὸς Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς.

(1) Σχ 5

Τρικ. Καὶ σεῖς διοικεῖτε ἐμέ, τὸν διοικοῦντα τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ, ἄρα διοικεῖτε καὶ τὰ τρία Σώματα Στρατοῦ.

Χατζαν. Ὅχι. Τὰ Σώματα Στρατοῦ δέον νὰ ὄσιν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων καὶ νὰ ὑπάγονται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου.»

Προσεπάθησα νὰ τὸν μεταπέισω περὶ τῆς ἀνάγκης ἐνιαίας διοικήσεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ, τῆς γραμμῆς διαχωρίσεως αὐτῶν εὐρισκομένης εἰς τὸ μέσον τῆς προεχούσης γωνίας τοῦ Μετώπου τοῦ Ἄφριον, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου ταύτης ἐν τέλει τὸν παρεκάλεσα, ὅπως ἐκ τοῦ παραθύρου τοῦ γραφείου μου ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἔναντι καὶ πλησίον τοῦ Ἄφριον κειμένων ὑψωμάτων τοῦ Τσαλτσιλάρ (ἀριστερὰ ὄχθη Ἀκάρ-Γασάι) καὶ τῶ εἶπον, ὅτι «τὰ ὑψώματα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν XII Μεραρχίαν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐγὼ ὅμως καίτοι διοικητῆς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχήν μου καὶ ἐπ' αὐτῶν, διότι ὁ ἐχθρὸς, ἐὰν καταλάβῃ τὰ ὑψώματα ταῦτα, θὰ δύναται ἐκεῖθεν νὰ βάλῃ δραστηκῶς κατὰ τοῦ Ἄφριον καὶ τοῦ σιδηρ. σταθμοῦ». Εἰς τοῦτο οὐδὲν μοὶ ἀπήντησεν, ἀλλ' ἠρκέσθη μόνον νὰ μοὶ ἐπαναλάβῃ, ὅτι τὰ Σώματα Στρατοῦ δέον νὰ ὄσιν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων καὶ νὰ ὑπάγονται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του.

Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μὲ ἔδραν τὸ Ἄφριον, ἔνθα καὶ τὰ μὴ Μεραρχιακὰ Σώματα, ἀπετελέσθη ἐκ τῶν Μεραρχιῶν I, IV, XII καὶ V, εὐρισκομένων ἀπασῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ ὡς ἐξῆς:

I Μεραρχία : Αὕτη ἐνισχυμένη μὲ τὸ 49ον σύνταγμα Πεζικοῦ, καὶ ἔχουσα ἔδραν τὸ Μπάλ-Μαχμοῦτ, κατεῖχε διὰ συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς μοίρας ὄρειβ. Πυροβολικοῦ τὰς νοτίας Καραγκιοσελί ἐπὶ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ διαβάσεις. Ἐκεῖθεν, ἀφίνουσα τμῆμα 15 χιλιομέτρων ἀκάλυπτον ἐλλεῖπει ἐπαρκῶν δυνάμεων καὶ λόγῳ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ὁμῶς ἐπετήρει, κατεῖχε τὰ ὑψώματα Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, Τιλικί-Κιρι-Μπέλ καὶ Καγιάν-Τιμπί. Ἡ I Μεραρχία προεκάλυπτεν ἐν συνόλῳ γραμμὴν ἀναπτύγματος 50 χιλιομ. καὶ ἐπετήρει τοιαύτην 15 χιλιομέτρων.

IV Μεραρχία: Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς I Μεραρχίας ἐπηκολούθει τμῆμα ἀκάλυπτον 5 χιλιομέτρων, ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV, μεθ' ὃ ἦρχετο ἡ προκάλυψις τῆς IV Με-

ραρχίας, ἥτις με ἔδραν τὸ Ἄφιόν κατεῖχε τὰ νοτία ἀντερείσματα τῶν ὄρεων Καλεντζίκ-Ντάγ καὶ τὸ μέχρι νοτίως ποταμοῦ Ἄκαρ πεδινὸν τμήμα. Ἡ IV Μεραρχία κατεῖχεν οὕτω μέτωπον 25 χιλ.

XII Μεραρχία: Ἀριστερόθεν τῆς IV Μεραρχίας ἤρχετο ἡ προκαλύψις τῆς XII Μεραρχίας, ἥτις με ἔδραν τὸ Κουμαροντάς, κατεῖχε τὰ ὑψώματα Τσαλτιλάο καὶ τὰ ἀνατολικῶς Ἀμπανάς. Ἡ XII Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 35 χιλιομ.

V Μεραρχία: Ἀριστερόθεν τῆς XII Μεραρχίας, ἦτοι βορείως, ἤρχετο ἡ V Μεραρχία, ἥτις με ἔδραν τὸ Μπόζ-Ἐγιούκ (1), κατεῖχε τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Κουζλουτζᾶ ὑψώματα Ἴν-Τεπέ καὶ Ἀγιάς-Ἴν-Τεπέ μέχρι Χαϊράν-Μπαμπᾶ. Ἡ V Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 45 χιλιομ.

Οὕτω τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, οὕτως ἐτύγγανον διοικητής, ἀποτελεσθὲν ὑπὸ τῆς νέας διοικήσεως τῆς Στρατιᾶς ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ 4 Μεραρχιῶν, ἀνηκουσῶν πρότερον τῶν μὲν I καὶ IV εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τῶν δὲ V καὶ XII εἰς τὸ Β', εἶχεν ἀπάσας τὰς Μεραρχίας του ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ ἐπὶ μετώπου 180 χιλιομ. διαθέτον ὡς μόνην ἐφεδρείαν εἰς Ἐρικμαν, Τσακιρσάξ (δυτικῶς Ἄφιόν) ἐν σύνταγμα Εἰζώνων καὶ μίαν μοῖραν ὀρειβατικοῦ Πυροβολ. τῆς XIII Μεραρχίας (ἀπόσπασμα Πλαστήρα).

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ με ἔδραν τὸ Καζλί-Γκιόλ-Χαμάμ περιελάμβανε τὰς Μεραρχίας II, VII, IX καὶ XIII. Ἐκ τούτων, ἡ μὲν II Μεραρχία με ἔδραν τὸ Οὐσάκ, κατέχουσα τεράστιον μέτωπον, εὐρίσκετο ἐν προκαλύψει ἀπὸ Ὀρτάντζας (ναί), Μπουλαντάν διὰ Τσιβρίλ μέχρι νοτίως Μπανάζ, αἱ δὲ λοιπαὶ Μεραρχίαι ἐν ἐφεδρείᾳ ὀπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ δὴ περὶ Ἐϊρέτ ἢ VII, περὶ Ντονκέρ ἢ IX, καὶ περὶ Ἰσχανιέ ἢ XIII. Τμήμα μόνον τῆς XIII ἐπεξέτεινε τὸ μέτωπον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀριστερᾶ τῆς V.

Ἐκεῖθεν, ἐπηκολούθει ἀκάλυπτον τμήμα 30 χιλιομέτρων μέχρις Ἄκ-Ἴν, ἐπιτηρούμενον ὑπὸ Μικτοῦ ἀποσπάσματος (ἐν τάγμα IX Μεραρχίας καὶ τινες ἡμιραρχίαι) κατέχοντος θέσιν περὶ τὸ μέσον τοῦ κενοῦ εἰς Κίρκα-Γιαλά.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε μέτωπον ἀπὸ Ἄκ-Ἴν διὰ

(1) Τὸ χωρίον Μπόζ-Ἐγιούκ εὐρίσκεται δυτικῶς τοῦ Ἄλτζέ καὶ οὐχὶ ἀνατολικῶς ὡς σημειοῦται ἐν τῷ χάρτῃ

Σεϊντί-Γαζή κατηυθύνετο βορείως Πούρσάκ μέχρι Ντεντέ-Τεπέ, καὶ ἐκεῖθεν διερχόμενον βορείως τοῦ Ἐσχῆ-Σεχῆρ κατηυθύνετο μέχρι θαλάσσης Μαρμαρᾶ παρὰ τὴν Κίον.

Ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ, ἥς ἔδρα τὸ Οὐσάκ, διετέλει ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς, τμήματα δὲ αὐτῆς εἶχον τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς II Μεραρχίας, ὅπως συνεργασθῶσιν εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ λίαν ἐκτεταμένου Μετώπου της.

II.—Ἀμυντικὴ ὀργάνωσις.

Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τῶν τοποθεσιῶν τοῦ ἡμετέρου Μετώπου συνεπληροῦτο διαρκῶς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐπιθέσεως, δὲν εἶχεν εἰσέτι φθάσει τὸν ἐπιθυμητὸν βαθμὸν.

Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ παρακειμένων Κέντρων ἀντιστάσεως, συγκειμένων ἐκάστου, ἐξ ἀριθμοῦ τινος Σημείων στηρίγματος ἀλληλοὑποστηριζομένων. Τὰ Κέντρα ταῦτα ἀντιστάσεως κατεχόμενα ὑπὸ τάγματος πεζικοῦ μετὰ τμήματος Πυροβολικοῦ, ἢ ἄνευ τοιοῦτου ἀναλόγως τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, συνηνοῦντο ἀνὰ δύο, ἢ τρία εἰς Ὑποτομεῖς, ἀνατιθεμένων ἐκάστου τούτων εἰς σύνταγμα Πεζικοῦ μετ' ἀναλόγου Πυροβολικοῦ.

Ἡ ἀλληλοὑποστήριξις τῶν Κέντρων ἀντιστάσεως ἦτο συνεχῆς, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ πρώτῃ Μεραρχίᾳ κενοῦ μεταξὺ τῶν ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-Πασᾶ μήκους 15 χιλιομ., ὡς καὶ τοῦ κενοῦ τοῦ μεταξὺ τῶν τομέων I καὶ IV Μεραρχιῶν, μήκους 5 χιλιομέτρων.

Τὰ κενὰ ταῦτα ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν γειτονικῶν αὐτῆς τμημάτων.

Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας συνίστατο ἐν γένει ἐκ μιᾶς Κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως συνεχοῦς καὶ μιᾶς δευτέρας τοιαύτης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπίσης συνεχοῦς. Εἷς τινὰ σημεῖα ὑπῆρχε καὶ τρίτη τοιαύτη. Τὰ χαρακώματα τῆς Κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως εἶχον ἐξιχθῆ εἰς τὴν κατατομὴν τοῦ ὀρθίως βάλλοντος, δὲν συνέβαιναν ὅμως τοῦτο πάντοτε καὶ διὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην γραμμὴν. Ὡς κώλυμα πρὸ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας γραμμῆς ἀντιστάσεως ὑπῆρχον συρματοπλέγματα, οὐχὶ

ὅμως πάντοτε ἐπαρκoῦς μήκους καὶ βάθους, ἰδίως εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν, λόγῳ ἀνεπαρκείας ὑλικοῦ.

Ἐορύγματα συγκοινωνίας δὲν ὑπῆρχον ἐπαρκῆ. Ὁμοίως Σκέπαστρα ἀντοχῆς δὲν εἶχον κατασκευασθῆ ἐπαρκῆ, ἔνεκεν ἐλλείψεως ὑλικοῦ. Αἱ θέσεις τῶν Πολυβόλων καὶ ἰδίως αἱ τοῦ Πυροβολικοῦ εἶχον καλῶς ὁργανωθῆ μετὰ Σκεπάστρων καὶ Παρατηρητηρίων. Παρατηρητήρια Πεζικοῦ καὶ Διοικήσεως δὲν ἦσαν τὰ ἀπαιτούμενα, οὔτε καὶ πάντοτε ἐπαρκoῦς ἀντοχῆς.

Τὴν πρόοδον τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων παρηκολούθει ἐνδελεχῶς ἡ Στρατιὰ διὰ τῆς κατὰ 15ήμερον ἀποστολῆς σχετικῶν ἐκθέσεων. Μετ' αὐτῶν συνυπεβάλλοντο καὶ αἰτήσεις ὑλικῶν, ἐλλείψει τῶν ὁποίων, δὲν ἠδύναντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰ ἱκανοποιηθῶσιν αὐταί.

III.—Σύνθεσις καὶ διάταξις τῶν Μονάδων Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ (Σχ. 4 καὶ 5).

Α' Σῶμα Στρατοῦ : Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Ν. Τρικούπης. Ἐπιτελάρχης, ὁ συνταγματάρχης Ἄλ. Μερεντίτης. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιὸν-Καραχισάρ.

Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως (13]26]8]22) ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐν τῇ 1ῃ γραμμῇ εὑρισκομένων ἤδη τεσσάρων Μεραρχιῶν I, IV, XII καὶ V (1) τοῦ Α' συντάγματος πεδ. Πυροβολικοῦ, τῆς 1ης μοίρας Σκόντα, ἕξ πυροβολαρχιῶν Μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ., δύο πυροβολαρχιῶν Ὀβιδοβόλων τῶν 155 χιλ., τοῦ 2ου καὶ 4ου ὄρεινου Χειρουργείου Στρατιᾶς, τῆς V μοίρας Ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων καὶ τῶν λοιπῶν μὴ Μεραρχιακῶν Σχηματισμῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

(1) Ἡ σύνθεσις αὐτῆ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ὡς καὶ ἡ κατάργησις [τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ἐγένοντο παρὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς Στρατηγοῦ Χατζανέστη, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησιν τοῦ Μετώπου τῆς Μ. Ἀσίας, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω.

Ἐκτὸς τῶν δυνάμεων τούτων, εἶχον προσέτι ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου καὶ ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας ἐκ τοῦ 5]42 συντάγματος Εὐζώνων καὶ XIIIα μοίρας ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐστάθμευεν εἰς τὸν χῶρον Ἐρικμαν, Τσακισαῶς (δυτικῶς Ἀφιόν). Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο παρέμεινεν εἰς τὸν ἄνω χῶρον ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὑφίστατο τὸ Νότιον Συγκρότημα (ἐνιαία διοικήσεις Α' καὶ Β' Σωμ. Στρατοῦ), δὲν ἐπανῆλθε δὲ εἰς τὸ εἰς ὃ ἀνήκε Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος κατόπιν αἰτήσεώς μου ἐγκριθείσης παρὰ τῆς Στρατιᾶς, ἀλλ' ἐξηκολούθησε παραμένον εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἀπετέλει τὴν μόνην ἐφεδρείαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Μὲ τὴν σύνθεσιν ὅθεν ταύτην, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε τὸ Μέτωπον ἀπὸ Ἀκάρ-Ντάγ (ναί), μέχρι Σαμανλή-Ντάγ (ναί). Τομεῖς : Ἀκάρ-Ντάγ (I Μεραρχία), Καμελάρ-Ντάγ (IV Μεραρχία), Ἰντζέ-Καραχισάο (XII Μεραρχία), Μπορντί (V Μεραρχία), ἔγον διατεθειμέναις ἐν προκαλύψει καὶ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ μεραρχίας ὡς ἑξῆς :

I Μεραρχία: Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Ἀθ. Φράγκου. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγματάρχης Χ. Καβράκος. Σταθμὸς Διοικήσεως, Μπάλ-Μαχμούτ.

Ἡ Μεραρχία αὕτη κατεῖχε τὸν δεξιὸν Τομέα Ἀκάρ-Ντάγ, ὑποδιωρημένον εἰς τρεῖς Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Καραγκιοσσελί (Κέντρα ἀντιστάσεως Τουκλού-Τεπέ καὶ Ἐλβάν-Πασᾶ), τὸν Ὑποτομέα Σινάν-Πασᾶ (Κέντρα ἀντιστάσεως Κίρκα καὶ Χασάν-Μπέλ) καὶ τὸν Ὑποτομέα Σαβράν (Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, Τιλκί-Κιρλί-Μπέλ καὶ τὸ ἀνεξάρτητον Σημεῖον στηρίγματος Καγιαντιμπί).

Ἡ Μεραρχία ἦτο ἐνισχυμένη δι' ἐνὸς ἔτι συντάγματος Πεζικοῦ, τοῦ 49ου. Οὕτω δ' εἶχεν ἐν πρώτῃ γραμμῇ τρία συντάγματα, πλεον ἐνὸς τάγματος (4ου Συντ.), καὶ ὡς ἐφεδρείαν ἐν σύνταγμα τὸ 4ον (μεῖον τάγματος) εἰς τὴν περιοχὴν Κιουτσουκ-Ἐγιοῦκ.

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλεον μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυροβολικοῦ ἐκ τριῶν πυροβολοχιῶν καὶ μίαν μοῖραν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. ἐκ δύο πυροβολοχιῶν. Ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ

τούτου, ἐτήρει διαθέσιμον (!) μίαν μοῖραν ὄρειβ. Πυροβολ. σταθμεύουσαν εἰς Πασάκιοι καὶ δύο πυροβολαρχίας πεδ. Πυροβολικοῦ σταθμευούσας μία εἰς Σινάν-Πασᾶ, καὶ ἕτερα ὡς ἀντιαεροπορική εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλ-Μαχμούτ, Γκαριπτζέ. Τὸ ὑπόλοιπον πυροβολικὸν τῆς Μεραρχίας ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς αὐτῆς.

Τὸ Μέτωπον τῆς Μεραρχίας παρουσίαζε μεταξὺ τῶν Ὑποτομέων Καραγκιοσελί καὶ Σινάν-Πασᾶ κενὸν 15 περίπου χιλιομέτρων ὄρεινὸν δύσβατον, μὴ κατεχόμενον ὑπὸ δυνάμεων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον καθημερινῶς δι' ἀναγνωρίσεων, περιπόλων καὶ ἐνεδρῶν Πεζικοῦ καὶ Ἴππικοῦ, ἐκπεμπομένων ἑκατέρωθεν ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν δύο Ὑποτομέων, συμφώνως προοράμματι ὀριζομένῳ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας.

Ἦτοι ἡ I Μεραρχία μετὰ τοῦ 49ου συντ. Πεζικοῦ κατεῖχε μέτωπον 50 περίπου χιλιομέτρων καὶ ἐπετήρει κενὸν 15 περίπου χιλιομέτρων.

IV Μεραρχία : Διοικητής, ὁ ὑποστράτηγος Δημ. Δημιαρᾶς. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Τσολάκογλου. Σταθμὸς Διοικήσεως, Ἀφιδόν-Καραχισᾶ.

Ἡ IV Μεραρχία ἐτήρει τὸν Τομέα Καμελάρ-Ντάγ ἀριστερᾶ τῆς I Μεραρχίας μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ. Ὁ Τομεὺς τῆς Μεραρχίας ὑποδιηρεῖτο εἰς δύο Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ (Κέντρα ἀντιστάσεως Καμελάρ καὶ Κισλατζίκ, ὡς καὶ ἀνεξάρτητον μεταξὺ τούτων συνδετικὸν Σημεῖον στηρίγματος περὶ τὸ Μπουγιούκ-Καλεντζίκ), καὶ τὸν Ὑποτομέα Μιχαήλ (Κέντρα ἀντιστάσεως Σεϋλὲν καὶ Καρά-Ἀρσλάν). Ἐκάτερος τῶν δύο Ὑποτομέων κατεῖχετο ὑπὸ συντάγματος Πεζικοῦ, τοῦ τρίτου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας (11ου) παραμένοντος ἐν ἐφεδρεία εἰς τὴν ἀνατολικὴν παρυφὴν τῆς πόλεως Ἀφιδόν-Καραχισᾶ (δύο τάγματα), καὶ εἰς χωρίον Κισλατζίκ (τὸ τρίτον τάγμα).

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὄρειβ. Πυροβολικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλέον ἓνα οὐλαμὸν ὄρ. πυρ., μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυροβολ., δύο πυροβολαρχίας μακρῶν πυροβόλων

(!) Διὰ τὰς ἐν ἐφεδρεία πυροβολαρχίας τῶν Μεραρχιῶν ὑπῆρχον ἐκ τῶν προτέρων θέσεις ἀνεγνωρισμέναι καὶ ἀμυντικῶς κατηρτισμέναι διὰ πάσας τὰς προβλεπομένας περιπτώσεις.

τῶν 120 χιλ., καὶ μίαν πυροβολοχίαν ὀβιδοβόλων τῶν 15ῶ χιλ. Ἐκ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου μία πυροβολοχία πεδινή ἦτο τεταγμένη κατ' οὐλαμοὺς ὡς ἀντιαεροπορική, διὰ τὴν κατ' ἀεροπλάνων ἀμυναν τῆς πόλεως Ἀφίων-Καραχισὰρ καὶ σιδηροδρομικῶν σταθμῶν Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἅπαν δὲ τὸ ὑπόλοιπον πυροβολικὸν ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς.

Μεταξὺ τῶν Τομέων τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV παρενεβάλλετο κενὸν διάστημα ὃ περίπου χιλιομέτρων, μὴ κατεχόμενον μονίμως ὑπὸ δυνάμεων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν τμημάτων τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ IV.

Ἦτοι ἡ IV Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 25 περίπου χιλιομ.

XII Μεραρχία : Διοικητής, ὁ συνταγμ. Περ. Καλιδόπουλος. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Ἀθ. Σακέτας. Σταθμὸς Διοικήσεως, χωρίον Κουμαρντίας.

Ἡ Μεραρχία αὕτη, ἀριστερᾶ τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἀμέσως βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ κατεῖχε τὸν Τομέα Ἰντζέ-Καραχισὰρ ὑποδιηρημένον εἰς δύο Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Τσαβνταρλῆ (Κέντρα ἀντιστάσεως Ἀκάρ καὶ Κεπέζ), καὶ τὸν Ὑποτομέα Γκιουζελήμ (Κέντρα ἀντιστάσεως Χελώνης καὶ Τσαλισλάρ). Εἰς ἑκάτερον τῶν δύο Ὑποτομέων ἦτο διατεθειμένον ἓν συνταγμα Πεζικοῦ, τοῦ τρίτου συντάγματος τηρουμένου ἐν ἐφεδρεία εἰς τὰ χωρία Ἀμπανάζ (δύο τάγματα) καὶ Ἀκσίν (ἓν τάγμα).

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὀρειβατικοῦ, διέθετεν ἐπὶ πλεόν μίαν μοῖραν ὀβιδοβόλων Σκόντα ἐκ δύο πυροβολοχιῶν, μίαν μοῖραν τοῦ Α' συντ. πεδ. Πυρ., μίαν πυροβολοχίαν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. καὶ ἓνα οὐλαμὸν ὀβιδοβόλων τῶν 15ῶ χιλ. Ἐκ τοῦ ὅλου πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας ἐτηρεῖτο διαθέσιμος εἰς Σουσοῦζ ἡ μία τῶν μοιρῶν ὀρειβ. Πυρ. τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς. Ἡ Μεραρχία συνεδέετο στενῶς ἐκατέρωθεν μετὰ τῆς IV Μεραρχίας δεξιᾶ καὶ τῆς V Μεραρχίας ἀριστερᾶ.

Ἦτοι ἡ Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 3ῶ περίπου χιλιομ.

V Μεραρχία : Διοικητής, ὁ συντ. Κ Πέτσας. Τοῦτον διατελοῦντα ἐπ' ἀδεία κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τὸν ἀνεπλήρου ὁ συνταγμ. Ν. Ρόκας. Ἐπιτελάρχης, ὁ ταγμ. Π. Δεμέστυνας. Σταθμὸς Διοικήσεως, χωρίον Μπόζ-Ἐγιούκ.

Ἡ Μεραρχία αὕτη εὐρισκομένη εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ Σώ-

ματος Στρατοῦ, κατεῖχε τὸν Τομέα Μπορντί, ὑποδιηρημένον εἰς τρεῖς Ὑποτομεῖς : τὸν Ὑποτομέα Μπονσιανλί (Κέντρα ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη καὶ Ὑψηλῆς κορυφῆς), τὸν Ὑποτομέα Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ (Κέντρα ἀντιστάσεως Ἰν-Τεπέ καὶ Καρᾶ-Ἀρσλάν-Τεπέ) καὶ τὸν Ὑποτομέα Ἀγιάς-Ἰν (Σημεῖον στηρίγματος Μακεδόνας καὶ κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ). Τὰ δύο ἐκ τῶν συνταγμάτων ἐτήρουν ἐν τάγμα ὡς ἐφεδρείαν Ὑποτομέως, τὸ δὲ τρίτον σύνταγμα, τὸ εἰς τὸν Ὑποτομέα Ἀγιάς-Ἰν, ἐτήρει δύο περίπου τάγματα ἐν ἐφεδρεία, ὧν τὸ ἐν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας.

Εἰς Πυροβολικόν, πλὴν τῶν δύο μοιρῶν ὀρειβατικοῦ διέθετεν ἐπὶ πλέον δύο πυροβολαρχίας τοῦ Β' συνταγμ. πεδ. Πυροβολικοῦ, μίαν πυροβολαρχίαν μακρῶν πυροβόλων τῶν 120 χιλ. καὶ ἓνα οὐλαμὸν ὀβιδοβόλων τῶν 155 χιλ. Ἄπαν τὸ πυροβολικόν τῆς μεραρχίας ἦτο τεταγμένον εἰς τοὺς Ὑποτομεῖς.

Ἦτοι ἡ Μεραρχία κατεῖχε μέτωπον 45 περίπου χιλιομέτρων.

Μ ἡ μ ε ρ α ρ χ ι α κ ἂ σ τ ο ι χ ε ῖ α :

Ἐκ τῶν μὴ ὑπὸ τὰς Μεραρχίας τμημάτων, τὸ ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας παρέμενεν ὡς ἐλέχθη ἐν ἐφεδρεία εἰς τὸν χῶρον Ἐρικμαν, Ἐσακισάξ, πλὴν ἑνὸς τάγματος (τοῦ 5|42 συντ. εὐζώνων) ὃπερ εἶχεν ἀναλάβη τὰς φρουρὰς ἐντὸς τῆς πόλεως Ἀφιὸν-Καραχισάξ καὶ ἠδύνατο ἐν πάσῃ στιγμῇ ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ὀπλιτῶν διαφόρων Σχηματισμῶν, καθιστάμενον οὕτω διαθέσιμον.

Τὰ δύο ἐφεδρα χειρουργεῖα Στρατιᾶς ἐστάθμευον εἰς Ἰνάς, τὸ Β' ἐφεδρον χειρουργεῖον εἰς Χαμάμ-Χάλτ, οἱ δὲ λοιποὶ Σχηματισμοί, οὐ μόνον τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς Στρατιᾶς ἐν Ἀφιὸν-Καραχισάξ, καίτοι διὰ τοὺς τελευταίους τούτους Σχηματισμοὺς τῆς Στρατιᾶς, (οἷτινες ἦσαν τὸ Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τροφῶν, τὸ Κέντρον ἐφοδιασμοῦ πυρομαχικῶν, τὸ Κέντρον νοσηλευτικόν, τρεῖς μοῖραι Μεταγωγικῶν), ὑπέβαλον ἐπαινημένως ἀναφορὰς εἰς τὴν Στρατιάν ὅπως, λόγῳ τῆς προκεχωρημένης θέσεως τοῦ Ἀφιὸν, αἱ μὲν τροφαὶ καὶ τὰ πυρομαχικὰ κλιμακωθῶσιν εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐνδιαμέσους σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς μεταξὺ Οὐσάκ καὶ Ἀφιὸν, τὸ δὲ Νοσηλευτικὸν κέντρον μεταφερθῇ εἰς Οὐσάκ, τηρουμένου ἐν Ἀφιὸν παραρτή-

ματος μόνον διὰ τούς ἐλαφροῦς πάσχοντας, τούς δεομένους ὀλιγοήμερου νοσηλείας, πρὸς ἀποφυγὴν δαπανῶν μεταφορᾶς.

Ἐκατέρωθεν τοῦ μειώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐτήρουν τὴν προκάλυψιν δυνάμεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δεξιᾷ μὲν ἡ II Μεραρχία, ἀριστερᾷ δὲ τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν ἐγκατεστημένα εἰς τούς αὐχένους Κεοῦρ-Ὀγλοῦ-Καλὲ καὶ Ροκλοῦ-Ντάγ, πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν πρὸς Ἴσχανιὲ διαβάσεων.

Σύ ν δε σ μ ο ι :

α) Τηλεγραφικοί :

1) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Τονλοῦ-Πουνάο, Οὔσακ, Σμύρνη.

2) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Κιουτάχεια, Τζεντίς, Οὔσακ, Σμύρνη.

3) Μόνιμος γραμμὴ Ἀφιὸν-Καραχισάρ, Κιουτάχεια, Ἐσκῆ-Σεχίρ.

β) Δι' ἀσύρματος :

Ὁ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπ' αὐτοκινήτου ἀσύρματος ἐν καλῇ μὲν καταστάσει ὡς πρὸς τὸ μηχανικὸν καὶ ἠλεκτρικὸν μέρος, ἀλλὰ μὲ βλάβην τοῦ αὐτοκινήτου του, ἥτις δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ μετακινηθῆ. Ἡ διαταγὴ τῆς ἐπισκευῆς του ἐν Οὔσακ εἶχε ληφθῆ τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως. Οἱ ἀσύρματοι τῶν Μεραρχιῶν ἐν καλῇ καταστάσει.

γ) Τηλεφωνικοί καὶ ὀπτικοί :

Πυκνὸν δίκτυον τηλεφωνικὸν καὶ ὀπτικὸν μεταξὺ ὅλων τῶν Μονάδων τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ (τέως Νότιον Συγκρότημα) μέχρι καὶ τῶν φυλακίων ἀκόμη. Ἐπίσης ἴδιον πυκνὸν δίκτυον τῆς ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης. Αἱ τηλεφωνικαὶ γραμμαὶ ἦσαν αἱ πλεῖσται ἐπὶ στυλίσκωγ, ἢ ἐντὸς ὀρυγμάτων, ὥστε δὲν ὑπέκειντο εἰς εὐκόλον καταστροφὴν. Ἡ συντήρησις ὅλων τῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν ἦτο ἐξησφαλισμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ
(ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ—ΗΘΙΚΟΝ)

I.—Κατάστασις τοῦ Στρατοῦ ὑπὸ ἔποψιν ἐκπαιδεύσεως.

Κατὰ τὰς ἐπανειλημμένως γενομένας ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, ἀπεκόμισα τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πλεῖστα τῶν στελεχῶν δὲν εὐρίσκοντο εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς των, δι' ὃ ἠναγκάσθη τὴν 18. Ἰανουαρίου 1922 νὰ ἐκδώσω τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 261]3, διαταγὴν:

Α' Σ. Σ. (Ν. Σ. Μ.) Στρατηγεῖον 18 Ἰανουαρίου 1922

Ἀριθ. Πρωτ. 261] 3 Ἐμπιστευτικὴ

Πρὸς

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὰς Μεραρχίας

I, II, IV, VII, IX, XII

Μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ παρατηρήσω, ὅτι κατώτεροι βαθμοφόροι διοικηταὶ τμημάτων εὐρισκομένων ἐν προκαλύψει δὲν δεικνύουσι τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα καὶ ἐπιμέλειαν εἰς ἔργα ἀποτελοῦντα ἐπιβεβλημένον καθῆκον αὐτῶν, οἷον εἰς τὴν ἐπιμελῆ ἐξέτασιν καὶ λεπτομεροῦ γνῶσιν τοῦ πρὸ τῶν γραμμῶν τῶν ἐδάφους, εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν μᾶλλον πιθανῶν σημείων ἐχθρικής προσβολῆς, εἰς τὴν ἐκτίμησιν, ἢ τὴν διὰ διάτεθειμένων τοπογραφικῶν, ἢ λοιπῶν ὀργάνων μέτρησιν διαφόρων ἀναγκαίων ἀποστάσεων πρὸς ἐκτέλεσιν βολῆς, εἰς τὴν σύνταξιν σχεδιαγραμμάτων, τὴν μελέτην ἀντιπροσβολῶν, τὴν ὀργάνωσιν σύγκοινωνιῶν, τὸν τρόπον καλυτέρας καὶ ταχυτέρας ἀναχώρησις πυρομαχικῶν, διακομιδῆς τραυματιῶν εἰς σταθμὸν ἐπιδέσεως τάγματος, λειτουργίας συνδέσμων καὶ γενικῶς εἰς τὴν πρόβλεψιν τῶν διαφορῶν περιπτώσεων πρὸ τῶν ὁποίων μέλλει νὰ εὐρεθῶσιν, εἰς

τρόπον, ὥστε νὰ ὄσιν εἰς θέσιν, ἐν οἰαδήποτε στιγμῇ, νὰ ἐμπλέξωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τὴν μονάδα αὐτῶν ἄνευ χρονοτριβῆς καὶ ὑπὸ τὰς πλεονεκτικώτερας συνθήκας. Τὰ ἀνωτέρω θέματα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ὄσιν ἀντικείμενα διαρκοῦς ἀπασχολήσεως ὄλων τῶν βαθμοφόρων, ἐκάστου ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητός του, ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ συνόλῳ των, ὡς γνωστόν, τὸ σχέδιον ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλεται νὰ ὑπάρχη πλήρες δι' ἀπάσας τὰς ἐν ἐκάστῳ τομεῖ διοικήσεις μέχρι καὶ τῆς διμοιρίας.

Αἱ ἐνδεχόμεναι ἐντολαὶ ἀκόμη καὶ αἱ ἀπλούστεραι ἐπιβάλλονται νὰ μελετῶνται καὶ νὰ καθορίζωνται μετ' ἀκριβείας καὶ σαφηνείας.

Ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἔχη κατανοητῇ ὑφ' ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκτελεστῶν, ὥστε ἐν τυχούσῃ στιγμῇ οὐδεὶς νὰ ἦ δυνατὸν νὰ παρασυρθῇ ἔξω τῆς ἀποστολῆς του.

Ἐκαστος βαθμοφόρος, ἀφοῦ ἀντιληφθῇ καλῶς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀποστολὴν τοῦ τμήματός του ἐν σχέσει μὲ τὸ σύνολον τῆς ἀμύνης, δύναται εὐκόλως νὰ καθορίσῃ μετέπειτα πάσας τὰς ἀφορώσας αὐτὸν λεπτομερείας, ἔχει δὲ ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐνεργείας τοῦ ὅλου Τομέως, καθορίζουσιν ἕκαστος τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ὑποτομέως του καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συντάσσει τὸ σχέδιον ἐνεργείας αὐτῶν. Ἐπίσης οἱ Διοικηταὶ τῶν Κέντρων ἀντιστάσεως, τῶν Σημείων στηρίγματος καὶ τέλος οἱ Διμοιρῖται.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχεδίων ἐνεργείας τῶν τμημάτων τοῦ Πεζικοῦ καὶ τῶν πιθανωτέρων αὐτῶν ἐντολῶν, καταρτίζονται καὶ τὰ σχέδια ἐνεργείας τοῦ Πυροβολικοῦ πρὸς ἔξασφάλισιν τῆς πλήρους συνεργασίας τῶν δύο ὄπλων.

Εἶναι πράγματι ἀναγκαῖον εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Πυροβολικοῦ νὰ διατελῇ ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς σχεδιαζομένης ἐνεργείας τοῦ Πεζικοῦ διὰ νὰ δύναται ἐπωφελέστερον νὰ συντρέξῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον καὶ εἰς τὰς Διοικήσεις τοῦ Πεζικοῦ νὰ γνωρίζωσι τί δύνανται ν' ἀναμένωσιν ἐν ἐκάστη περιπτώσει ἀπὸ τοῦ Πυροβολικόν, καὶ μέχρι τίνος ὁρίου δύνανται νὰ βασιζῶνται ἐπ' αὐτοῦ, διότι ὑπάρχουσιν ἐπὶ παραδείγματι πολλάκις ἔδαφικαὶ ζῶναι μὴ βαλλόμεναι ὑπὸ τοῦ Πυροβολικοῦ, εἰς ἃς ἀνάγκη νὰ συγκεντρώσῃ τὸ Πεζικὸν

δραστικώτερον πῦρ ὄπλων, ὄπλοπολυβόλων, ἢ πολυβόλων, ὥστε νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐκεῖ μόνον του, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Ἐν περιπτώσει ἀμοιβαίας ἀντικαταστάσεως Μονάδων, τὸ σχέδιον ἐνεργείας, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν Τομέα, Ὑποτομέα, κλπ. παραδίδεται ὑπὸ τῆς ἀντικαθισταμένης Μονάδος εἰς τὴν ἀντικαθιστῶσαν καὶ ἐξασφαλίζει τὴν συνέχειαν καὶ ταυτότητα ἀντιλήψεων καὶ προσπαθειῶν. Χάρις εἰς τοῦτο ἡ ἀντικατάστασις ἀποβαίνει εὐκόλος, ἐνῶ ἐν ἐλλείψει τοιούτου, θὰ ἦτο πηγὴ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων.

Ἀποδίδων μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὴν ὑπαρξίν τῶν Σχεδίων ἐνεργείας, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρακαλέσω τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεραρχιῶν, ὅπως διατάξωσι τὴν διαδοχικὴν ταχεῖαν συμπλήρωσίν των, ἅμα δὲ νὰ παρακολουθήσωσι τὴν πρὸς τὰς διαταγὰς μου συμμόρφωσιν ὅλων τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀρμοδίων καὶ νὰ μοὶ ἀναφέρωσιν ἐν καιρῷ τὴν ἐκτέλεσιν.

Τὸ παρ' ἐκάστης Διοικήσεως καταρτιζόμενον Σχέδιον ἐνεργείας νὰ ἀνακοινοῦται εἰς τοὺς ἀμέσως ὑποδιεστέρους της. Τοῦτο ἐπίσης νὰ ὑποβάλληται ἐν ἀντιγράφῳ εἰς τὴν ἀμέσως προϊσταμένην Διοίκησιν (λόχου εἰς τάγμα, τάγματος εἰς σύνταγμα κ.λ.π.) ὑποχρεουμένην νὰ τηρῆται ἐν γνώσει τῶν λαμβανομένων παρὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν μέτρων καὶ νὰ κρίνῃ, ἂν ταῦτα εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰς καθορισθείσας προθέσεις της.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κοινοποιεῖται

Ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ
καὶ Μηχανικοῦ Α' Σ. Σ.
Δ. Σ. Οὐσὰκ καὶ Κιουταχίας
Στρατιὰν Μ. Ἀσίας : (ὑ.τ.ἀ.)

Ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον παρατάσις τῆς ἐν ἀδρανείᾳ καταστάσεως τοῦ στρατεύματος ἀφ' ἑνός, καὶ αἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἀφ' ἑτέρου διὰ τοῦ τύπου μεταδιδόμεναι εἰδήσεις περὶ ἐπικειμένης εἰρήνης καὶ συνεπῶς ἀποστρατεύσεως, ἐπέφερον φυσιολογικῶς ποιάν τινα χαλάρωσιν τῶν ἀσκήσεων, περιοριζομένων κατ' Ἀπρίλιον 1922 εἰς καταρτισμὸν μόνον εἰδικότητων καὶ εἰς ἀσκήσεις μικρῶν τμημάτων Δι' ὃ τὴν 28 Ἀπριλίου 1922 ἐξέδωκα τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 1995]3 διαταγὴν.

Α' Σώμα Στρατοῦ (Ν.Σ.Μ.) Στρατηγεῖον 28 Ἀπριλ. 1922
Ἀριθμὸς 1995]3

Πρὸς

Τὰς Μεραρχίας I, II, IV.

Τὸ Β' Σώμα Στρατοῦ.

Ἐκ τῶν ὑποβαλλομένων μοι ἐκάστοτε ἐκθέσεων τῆς συντελουμένης ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας, προγραμμάτων ἐκπαιδύσεως, ἢ διαταγῶν τῶν Μεραρχιῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐργασία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιορίζεται εἰς καταρτισμὸν εἰδικοτήτων, συμπληρωματικὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἐντασσομένων εἰς τὰς μονάδας νεοσυλλέκτων καὶ ἀσκήσεις ἀκριβείας μικρῶν τμημάτων ἐν συνδυασμῷ μὲ παιδιὰς καὶ συχνὰ προσκλητήρια, πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν ἀνδρῶν, τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν καὶ διατήρησιν τῆς πειθαρχίας χωρὶς νὰ γίνωνται ἐκ παραλλήλου, παρ' ὅλαις ταῖς Μεραρχίαις καὶ ἀσκήσεις συνόλου, ἀσκήσεις λόγου καὶ τάγματος, ἀκτῆσαι ἀκόμη συντάγματος ἢ Μικτοῦ ἀποσπάσματος.

Τὴν ἐκτέλεσιν τῶν τελευταίων τούτων ἀσκήσεων, εἰς ἃς νὰ λαμβάνωσι μέρος πάντες γενικῶς οἱ ὀπλίται, ὡς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ θεωρῶ ἀπαραίτητον, διότι ἐξάσκουσιν ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατεύματος, ἀφίνουσιν εἰς τοὺς ἀνδρας τὴν ἐγκύψωσιν τῆς διαρκοῦς προετοιμασίας πρὸς δράσιν, συντελοῦσιν δὲ εἰς τὸν ἀριώτερον καταρτισμὸν τῶν ὑπαξιωματικῶν, παρέχουσι τέλος τὸ καλύτερον μέσον μορφώσεως τῶν ἀξιωματικῶν, δι' οὗς ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὴν εὐκαιρίαν ἢ ἐμπράκτος ἐφαρμογὴ τῶν κανονισμῶν εἰς ἀσκήσεις Μονάδων ἐπιπολέμου συνθέσεως.

Ἀσκήσεις συνόλου δὲν ἐννοῶ ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται καθημερινῶς, ἀλλ' ἀπαξ τουλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, πρέπει νὰ ἐκτελῆται μία τριαύτη ἀσκήσις ὑπὸ τῶν ἐν ἐφεδρεία ταγμάτων τῶν συνταγμάτων τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἐφεδρεία συνταγμάτων τῶν Μεραρχιῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν διαθεσίμων τμημάτων πυροβολικοῦ μόνων ἢ ὁμοῦ μετὰ δυνάμεως πεζικοῦ, ἀναλόγως τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς τελεῖ ἐκάστη Μονάς. Αἱ ἀσκήσεις αὗται πρέπει νὰ ρυθμίζονται κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε, εἰς μὲν τοὺς ἀνδρας νὰ μὴ ἀποβαίνωσι κοπιώδεις, εἰς δὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς νὰ καθίστανται ὅσον ἔνεστι ἐπαγωγοί. Πρέ-

Κοινὸν
Ἀρχιτ.
Ἀρχιτ.
Στρατ.

Π. 2
ἰστορ. ἐλ.
ἰστορ. ἐλ.
Μαίον. τ.

πει νὰ γίνωνται πάντοτε ἐπὶ τῇ βάσει θεμάτων, μελετωμένων καὶ προπαρασκευαζομένων ἐκ τῶν προτέρων.

Ἐκτέλεσις τῶν ἀσκήσεων παρὰ τὸν χῶρον τῶν ἐπισταθμιῶν τῶν Μονάδων. Θέματα ἀπλᾶ, μὲ ὑποθέσεις ἀνταποκρινομένας εἰς περιπτώσεις, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς τὴν πραγματικότητα (ἐνίσχυσις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τμήματος τοῦ Τομέως, κάλυψις ὠρισμένου πλευροῦ, ἀνάληψις ἀντεπιθέσεως, κατάληψις ὀχρωμάτων δευτέρας γραμμῆς κλπ.). Ἀνάπτυξις τοῦ θέματος εἰς πάντας τοὺς ἀξιωματικούς, ἐπίσης δὲ τοὺς ὑπαξιωματικούς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνδρας, πρὸς κατανόησιν παρὰ πάντων τῆς σκοπιμότητος τῆς ἀσκήσεως, συγκράτησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μόρφωσιν τῶν στελεχῶν. Ἀναβολὴ ἐκτελέσεως ἀποφασισθείσης ἀσκήσεως ἐν περιπτώσει κακοκαιρίας, δι' ἐπομένην ἡμέραν καθ' ἣν ὁ καιρὸς θὰ ἦ καλός.

Ἐκ τε τῶν παρατηρήσεων ἡμετέρων ἀεροπλάνων ἀναγνωρίσεως καὶ παρατηρητηρίων τῶν Τομέων, ὡς καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν ὄλων τῶν αἰχμαλώτων καὶ αὐτομόλων, ἔχομεν τὴν βεβαιότητα, ὅτι αἱ μονάδες τοῦ ἐχθροῦ, αἱ τε ἐγγὺς τοῦ Μετώπου ἡμῶν καὶ αἱ μεμακρυσμέναι πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀσχεῦνται καθ' ὑπερβολὴν, ἀπέναντι δὲ τῆς καταστάσεως ταύτης, καίτοι βεβαίως ὀφειλομένης εἰς τὸ ἐντελῶς ἀνάσκητον τῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐκαστοτε στρατολογουμένων χωρικῶν, θὰ ἦτο σφάλμα ἐκ μέρους ἡμῶν νὰ παραμελήσωμεν ὅπωςδήποτε τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἐχθρὸς παρακολουθῶν διὰ παντοίων μέσων ἡμᾶς, εἶναι φυσικὸν νὰ προσκτᾷ ἔτι δυσαρέστους δι' αὐτὸν ἐντυπώσεις, ἐφ' ὅσον βλέπει συντελουμένην ἐν ἡμῖν ἐκπαιδευτικὴν ἐργασίαν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος

Κοινοποίησις

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀρχηγὸν Πυρ|κοῦ Ν. Σ. Μ.

Ἀρχηγὸν Μηχανικοῦ Ν. Σ. Μ.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας (Ὑ. τ. ἀ.)

Ἡ κατάστασις ὑπὸ ἔποψιν ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὀπλιτῶν τῶν ἀποστελλομένων εἰς τὸ Μέτωπον, οἱ ὅποιοι ἔδει νὰ εἶχον περὶ πρῶτον τὴν ἀτομικὴν ἐκπαίδευσιν, ἦτο τοιαύτη, ὥστε μετ' ἐπιθεώρησιν περὶ τὸ τέλος Ἀπριλίου 1922, ἐξέδωκα τὴν 1ην Μαΐου τὴν κάτωθι ὑπ' ἀριθ. 2054]3 διαταγὴν :

Α' Σώμα Στρατοῦ
Ἀριθ. 2054]3

Στρατηγεῖον τῆ 1ῃ Μαΐου 1922
Ἐπείγουσα

Μὴ Μεραρχιακὰ Στοιχεῖα Α' Σ. Στρατοῦ
καὶ Ν. Συγκροτήματος.

Ἐξ ἐπιθεωρήσεως τὴν ὁποῖαν ἐνήργησα, μοι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ σχηματίσω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ὀπλίται τῶν διαφόρων Σχηματισμῶν δὲν γνωρίζουσιν οὔτε τὸν χειρισμὸν, οὔτε τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὄπλου αὐτῶν (χοῆσιν τοῦ κλισιοσκοπίου, σκόπευσιν ἐκ τῶν διαφόρων στάσεων καὶ ἀπὸ τῶν διαφόρων ἀποστάσεων κλπ.).

Οἰαδήποτε εἰδικὴ ὑπηρεσία τῶν ὀπλιτῶν δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἐκ μέρους αὐτῶν ἄγνοιαν τοῦ χειρισμοῦ τοῦ ὄπλου των, τὸ ὁποῖον ἐνδέχεται νὰ χρησιμοποιήσωσιν ἐν τυχούσῃ στιγμῇ. Δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ὀπλίτης ἔχων ὄπλον καὶ μὴ γνωρίζων νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτό.

Μεριμνήσατε, ἄνευ ἀναβολῆς, ὅπως οἱ ὀπλίται ὑμῶν ἐκμάθωσιν ἅπαντες τὴν χοῆσιν τοῦ ὄπλου ἢ περιστροφῶν, μεθ' οὗ εἰσὶν ὀπλισμένοι ἐντὸς δέκα τὸ πολὺ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς παρουσίας καὶ ἀναφέρατέ μοι περὶ τούτου ὑπευθύνως εἰς τὸ τέλος τοῦ δεκαημέρου.

Ἀναφέρατέ μοι, ἐπίσης, πόσοι τῶν ὀπλιτῶν ὑμῶν δὲν ἔχουσι τυχὸν ἐκτελέσει βολὴν διὰ τοῦ ὄπλου αὐτῶν, ἢ ἔχουσι ἐκτελέσει ἀνεπαρκῆ τοιαύτην, ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην ἐπαναλήψεως αὐτῆς.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

II.—Ἠθικὸν τοῦ στρατεύματος.

Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὸν νικηφόρον Διασυμμαχικὸν πόλεμον, ὁπότεν ἀπεβιβάσθη εἰς Μ. Ἀσίαν κατὰ Μαΐον 1919 εἶχεν ἀχμαῖον τὸ ἠθικὸν του.

Ἐκεῖ ἀνυψώθη ἔτι μᾶλλον, ἔνεκα τῆς μετ' εὐκολίας ἐπιτυχοῦς δράσεως τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐναντίον συμμο-

ριῶν τοῦ ἐχθροῦ, κατόπιν δὲ ἐναντίον ἀτάκτων σωμάτων, μέχρι καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰουνίου 1920, καθ' ἃς μάλιστα ἐνηργήθη καὶ καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ διὰ σιδηροδρομικῶν συρμῶν μετὰ στρατοῦ (¹).

Μετὰ τὴν ὁργάνωσιν ὅμως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1920, τῶν ἀτάκτων ἐχθρικῶν σωμάτων εἰς τακτικὸν στρατόν, ὁ ὁποῖος ταχύτατα ἐφωδιάσθη μὲ ὅπλα συγχρονισμένα, μὲ πολυβόλα, μὲ ὄπλοπολυβόλα, μὲ χειροβομβίδας, μὲ ὄπλοβομβίδας, μὲ πυροβολικὸν διαφόρων διαμετροημάτων, μὲ ἀεροπλάνα κτλ. ὁ ἡμέτερος στρατὸς κατὰ τὰς πρὸς Ἑσκιῆ-Σεχὴρ καὶ Ἀφιὸν-Καραχισὰρ ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, συνήντησε τὸ πρῶτον σοβαρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, ὑπόστας σημαντικὰς ἀπωλείας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὅπου ἡ III Μεραρχία (²) ἐδοκιμάσθη σκληρῶς, σκοῦσα περὶ τοὺς 2.000 ἐκτὸς μάχης, καίτοι ἡ δύναμις της εἰς ἄνδρας ἦτο λίαν ἠλαττωμένη ἀνερχομένη μόλις εἰς τὸ ἥμισυ τῆς κανονικῆς συνθέσεως.

Ἐπίσης βραδύτερον (Ἰούλιον 1921) κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τοῦ Ἑσκιῆ-Σεχὴρ καὶ τῆς Κιουταχείας ὁ ἡμέτερος στρατὸς ὑπέστη ἀρκετὰς ἀπωλείας, αἵτινες ἐπηρέασαν τὸ ἠθικόν του. Διοικῶν τὸ διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας σχηματισθὲν Βόρειον Συγκρότημα Μεραρχιῶν ἐκ τῶν III καὶ XI, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑσκιῆ-Σεχὴρ, ἔλαβον ἐμπιστευτικὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς μὲ τὸ ἐρώτημα: ἐὰν τὸ Στράτευμα ἐπιθυμῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσέλασιν του μέχρις Ἀγκύρας. Ἀπήντησα, ὅτι οἱ ἄνδρες εἶναι κουρασμένοι καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἐστίας των· ἐὰν ὅμως ὀπωσδήποτε εἶναι ἀνάγκη νὰ προελάσῃ καὶ μέχρις Ἀγκύρας, οἱ ἄνδρες δύνανται νὰ ὑποστῶσι καὶ τὴν θυσίαν ταύ-

(¹) «Καθ' ὃν χρόνον πρὸς Ἀνατολὰς (Καύκασον) ἐξελίссοντο αἱ ἐπιχειρήσεις (τῶν Τούρκων) ἐναντίον τῶν Ἀρμενίων, πρὸς Δυσμὰς οἱ Ἕλληνες διαρκῶς προελαύνοντες, εἶχον καταλάβει τὴν Προῦσσαν καὶ τὸ Οὐσάκ. . . . Δέν ἦτο δυνατόν ν' ἀντιταχθῶμεν διὰ συμμοριῶν εἰς ἐχθρὸν διαθέτοντα στρατεύματα ὀργανωμένα καὶ ἐφωδιασμένα διὰ συγχρόνων τεχνικῶν μέσων. «Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος Συνταγ. Τουρκ Γεν. Ἐπιτελ. Τζεβδὲτ Κερὴμ βέη».

(²) Ἐτύγγανον Διοικητῆς αὐτῆς.

την, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως, ἵνα μετὰ ταῦτα περατωθῇ ὁ πόλεμος καὶ ἐπανέλθουν εἰς τὰς ἐστίας των. Κατόπιν ἔμαθον, ὅτι καὶ οἱ Λιοικηταὶ Σωμάτων Στρατοῦ ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἐρωτήματος ἔδωκαν ὁμοίως ἀπαντήσεις.

Οἱ ἄνδρες ἤρχισαν ἀναφανδὸν νὰ ἐκδηλώνουν τὴν δυσαρέσκειάν των διὰ τὴν παρατεινομένην στρατεύσιν των, δὲν ἐδίστασαν δὲ νὰ ἐκδηλώσωσι ταύτην πρὸς τὸν τότε Βασιλέα Κωνσταντῖνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀπονομῆς τῶν παρασῆμων ἐν Ἐσκή-Σελήῳ, ἣτις ἀναγράφεται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐπίσημον Δελτίον Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας μηνὸς Ἰουλίου 1921 καθ' ὃ : «Κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ αὐτοκινήτου τοῦ φέροντος τὸν Βασιλέα εἰς τὴν τελετὴν, ἠκούσθησαν ζοηραὶ κραυγαὶ τῶν εὐρισκομένων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Στρατιωτῶν, οἵτινες ἐφώναζον Ἐπόλυσιν ! Ἐπόλυσιν ! »

Ἐπίσης ἐξεδήλωσαν τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν τότε Πρωθυπουργόν, ὅπερ ἐπιβεβαίωσεν τὸ αὐτὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Στρατιᾶς πληροφοροῦν ὅτι : «Ἀναχωρήσας ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετὰ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν ἐκ Κιουταχείας καὶ διευθυνόμενοι εἰς Ἐσκή-Σελήῳ, διήλθεν ἐκ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, οἱ ἄνδρες τῆς ὁποίας, ἀντὶ νὰ ζητωκραυγᾶσιν κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Πρωθυπουργικοῦ αὐτοκινήτου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνακόψει τὴν ταχύτητά του, ἐφώναζον, Ἐπόλυσιν ! Ἐπόλυσιν ! ».

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, ὁ ἡμέτερος Στρατὸς ὑπέστη σοβαρὰς ἀπωλείας, αἵτινες μεγάλως ἐπηρέασαν τὸ ἠθικόν του, ὅπερ εἶχε καταπέσει οἰκτροῶς.

Εἰς τὰς κατὰ τὸ 2ον δεκαπενθήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου 1921 συναφθεῖσας μάχας ἀνατολικῶς τοῦ Ἀφιον, ἐν σύνταγμα τῆς Ι Μεραρχίας ἠρνήθη νὰ βαδίση κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ δὲ λοιπὸς στρατὸς ἐπολέμησε μετ' ἀπροθυμίας. Ἡ κρίσιμος κατάστασις ἐσώθη τότε ἐκ τῆς προελάσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκ Σεϊντή—Γαζή ἐναντίον τῶν πλευρῶν καὶ νώτων τοῦ ἐχθροῦ, ὅπερ ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν ν' ἀποσυρθῇ ραγδαίως πρὸς ἀποφυγὴν καταστροφῆς. (1) Ἐπίσης κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1922

(1) Ὁ Φεβζή πασᾶς ἐπιτελάρχης τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ πασᾶ εἰς συνέντευξίν του κατ' Αὐγουστον 1924 ἐν Τονλοῦ Πουνάρ μεταξὺ ἄλλων εἶπε : «Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου διετάξαμεν ἐν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ μας μετὰ τοῦ Ἴππικοῦ, ἵνα ἐνα-

διαταχθέντος τοῦ 49ου συντάγματος Πεζικοῦ, ὅπερ παρόμενον ἐν Ὀτουράκ (περιοχὴ Γουνλοῦ— Πουνάο), ν' αντικαταστήσῃ ἕτερον σύνταγμα εἰς τὸν Ὑποτομέα Σαβράν (περιοχὴν Ἀφιόν), ἐν τάγμα αὐτοῦ ἠρνήθη νὰ μεταβῇ

Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, ἐγεννήθη ἡ πεποίθησις καὶ εἰς τὸν τελευταῖον Ἑλληνα στρατιώτην, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ πολέμου στρατιωτικῶς, καὶ ὅτι ἔδει ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐπιληφθῇ διπλωματικῶς, ὅπως λήξῃ ταχέως ἡ ἀτέρμων, ὅσῳ καὶ ἐπικίνδυνος αὕτη κατάστασις.

Πλεῖστοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται παρόμενον εἰς τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Μέτωπον συνεχῶς ἐπὶ τριετίαν, χωρὶς νὰ ἴδωσι τοὺς συγγενεῖς των, καὶ ὧν αἱ περιουσίαι κατεστράφησαν. Οἱ ἐν τῷ Μετώπῳ ἐμπόλεμοι λόχοι διοικοῦντο ὑπὸ ἐφ' ἑρέδρων ἀνθυπολοχαγῶν κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν ᾧ πλῆθος λοχαγῶν καὶ παντὸς ἐτέρου βαθμοῦ μονίμων ἀξιωματικῶν, ἐθεῶντο περιφερόμενοι ἄνευ ἐργασίας εἰς τὸ Ἐσωτερικόν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν εὐρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ ἐκδώσῃ κατὰ Μάϊον 1921 τὴν ὑπ' ἀριθ. 185.062 Ἐγκ. 647 Διαταγὴν λέγουσαν: «Ἐπανελημμένα ἀύστηραὶ καὶ ἔντονοι Διαταγαί μου ἐξεδόθησαν, ὅπως οἱ εἰς τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας διατιθέμενοι ἀξιωματικοὶ μεταβαίνωσι τάχιστα καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιβραδύνσεως εἰς τὰς νέας των θέσεις. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς Διαταγὰς μου ταύτας ἐξακολουθεῖ παρατηρούμενον ὅ,τι ἀτυχῶς καὶ πρότερον· τοῦτέστιν, οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιωματικοὶ ἢ δὲν ἐφοδιάζονται ἀμέσως διὰ φύλλον πορείας ἢ καὶ ἐφοδιαζόμενοι παραμένουσιν ἀδικαιολογήτως εἴτε εἰς τὰς φρουρὰς ἐξ ὧν μετετέθησαν ἢ καὶ εἰς ἄλλας φρουρὰς δι' ὧν διέρχονται καὶ ἰδίως ἐνταῦθα· τινὲς μάλιστα προβάλλουσι καὶ λόγους ὑγείας τοὺς ὁποίους μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς διαθέσεώς των οἱδ' εἶχον

σκήσωσι πίεσιν ἐπὶ τοῦ χαρακωμένου εἰς τὸ Ἀφιόν-Καραχισάρ ἐχθροῦ. Αἱ μονάδες αὗται ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν των με θάρρος καὶ ἐπιτυχίαν. Ἐχθρικὸν ὅμως Σῶμα Στρατοῦ κατελθὸν ἀπὸ Βορρά νὰ ἠνάγκασε νὰ σταματήσωσι τὴν ἐπιτυχῆ δρᾶσιν των καὶ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν βάσιν των.» Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σῶμα Στρατοῦ ἦτο τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπερ διώκουν κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

κἄν ἐπικαλεσθῆ, ἢ αἰτοῦσι νὰ διατεθῶσιν εἰς οἰανδήποτε ἄλλην Μονάδα, πλὴν τῶν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, μετερχόμενοι ἀτυχῶς πρὸς τοῦτο παντὸς εἴδους πλαγίας ἐνεργείας. Συνεπῶς, οὔτε οἱ μετατιθέμενοι Ἀξιωματικοὶ συνεμορφώθησαν πάντες πρὸς τὰς Διαταγὰς μου, οὔτε καὶ αἱ ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν ἐνιεταλμεῖναι νὰ ἐφορῶσι τὴν κίνησιν Ἐσχατῶν καὶ περαιτέρω: «ἢ συμμετοχὴ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις παντὸς Ἀξιωματικοῦ ἀποτελεῖ ζήτημα τιμῆς δι' αὐτόν».

Δι' ἐτέρας τῶν 1922 ὑπ' ἀριθ. 128819]671 Ἐγκ. Ἐπ. Στρατ. διατάσσοντο ν' ἀναχωρήσουν ἐντὸς 4 ἡμερῶν διὰ τὴν Στρατιὰν Μ. Ἀσίας ὀνομαστικῶς 255 Ἀξιωματικοί, οἱ ὅποιοι ἀπελθόντες ἐπ' ἀδεία εἰς τὸ Ἐσωτερικόν, ἐξηκολούθουν νὰ παραμένωσι μακρὰν τῶν τάξεων των, καίτοι ἡ ἀδεία των εἶχε λήξει πρὸ 1 1/2 μηνός.

Ἐκ τῶν ὀλίγων Ἀξιωματικῶν, οἵτινες μετέβησαν ἐπ' ἀδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα, μικρὸν μέρος τούτων ἐπιστρέφοντες εἰς Μ. Ἀσίαν, περιέγραφον τὴν κατάστασιν τοῦ Ἐσωτερικοῦ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα, καὶ μετέδιδον εἰς τὸ Στράτευμα τὴν ἀπογοήτευσιν, διότι ἀντὶ ἐνθαρρύνσεως ἦν ἠλπίζον νὰ συναντήσωσιν ἐν Ἑλλάδι, εὐρισκόν τὸν ἀντικείμενον ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανῆ ἀδιαφορίαν διὰ τὸν ἐπὶ πλέον τῆς τριετίας ταλαιπωρούμενον καὶ μαχόμενον εἰς τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλληνικὸν στρατόν, ὁ ὅποιος τοιοῦτοτρόπως ἀντελαμβάνετο ὅτι κατ' οὐδὲν λογίζονται αἱ στερήσεις, αἱ κακουχίαι, οἱ κίνδυνοι καὶ αἱ θυσίαι, ἃς ὑφίστανται ἐν τῷ Μετώπῳ.

Ἡ Πολιτεία ἐνήργει προαγωγὰς, καὶ ἀπένειμεν ἔτι ἀμοιβὰς εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Ἐσωτερικοῦ, χωρὶς νὰ κάμνη οὐδεμίαν διάκρισιν μεταξὺ τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ μαχομένων, καὶ τῶν ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ ἀνέτως παραμενόντων. Τελεία ἰσοπέδωσις τῶν μὲν καὶ τῶν δέ. Διὰ τοῦτο, ἀθρόως ὑπεβάλλοντο αἰτήσεις ἐκ μέρους τῶν ἀξιωματικῶν παντὸς βαθμοῦ τοῦ Μετώπου, περὶ μεταθέσεώς των εἰς τὸ Ἐσωτερικόν, διότι ἐπέισθησαν ὅτι θὰ κρηθῶσι καὶ ἀμειψθῶσιν ὁμοίως, εἴτε εἰς τὸ Μέτωπον, εἴτε εἰς τὸ Ἐσωτερικόν ὑπηρετοῦσιν. Ἐγεννήθη εἰς ὅλους ἡ πικρία, ὅτι τοὺς καρποὺς τῶν ταλαιπωριῶν, τῶν μόχθων, τῶν κινδύνων καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος τῶν μαχομένων, καρποῦνται ἕξ ἴσου ἂν μὴ ἐπὶ πλέον καὶ οἱ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμενοντες.

Οἱ Διοικηταὶ τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ (Αου Στρατ. Κοντούλης, Βου Στρατ. Τρικούπης καὶ Γου Στρατ. Πολυμενάκος) δι' ἀναφορῶν καὶ προσωπικῶν ἐπιστολῶν κατὰ Ὀκτώβριον 1921 πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς, διεξेत्रαγώδησαν τὴν λυπηρὰν ταύτην κατάστασιν, ἣτις ἔτεινε νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ ἀποσυνθῆσῃ τὸ στρατεύμα.

Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου, παραλλήλως, σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ δυσανασχετοῦν διὰ τὴν παράτασιν τῆς ἀτέρομονος ἐκείνης καταστάσεως καὶ οἱ ὀπλίται, οἱ ὅποιοι στρατευθέντες μὲ τὴν προϋπόθεσιν νὰ διεξαγάγουν μίαν ἐκστρατείαν μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἤλπιζον, ὅπως εἶχεν ἀφεθῆ νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι θὰ ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐστίας των ἀποστρατευόμενοι, ἔβλεπον ἀντιθέτως τὴν κατάστασιν ἐκείνην χρονίζουσαν, καὶ οὐδαμοῦ παρουσιάζουσαν ἐλπίδα ὀριστικῆς λύσεως ἔστω καὶ μεμακρυσμένην.

Ἡ Κυβέρνησις παρὰ τὰς ἐπανειλημμένως ἐκδοθεῖσας σχετικὰς διαταγὰς, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμένοντας ἀξιωματικούς παντὸς βαθμοῦ, οὐδὲ εἰς τοὺς ἀνυποτάκτους καὶ λιποτάκτας ὀπλίτας, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνήρχετο εἰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων, οἷτινες παρέμειναν ἡσυχοὶ εἰς τὰς ἐστίας των, ἐν ᾧ χρόνῳ παρέμενον οἱ ἄλλοι, οἱ μὴ ἐπιτήδειοι, εἰς τὸ Μέτωπον, μὴ δυνάμενοι δυστυχῶς οἱ τελευταῖοι οὗτοι νὰ τύχωσιν ἀδείας, ἔνεκα τῆς μὴ ἐπιστροφῆς τῶν πρώτων ἀπελθόντων ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὸ Ἐσωτερικόν.

Ἡ μὴ ἔξ ἴσου κατανομή τῶν πολεμικῶν βαρῶν μεταξὺ τοῦ ἐστρατευμένου ἔθνους ἐδηλητηρίαζε καὶ ἐμάραινε τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατόν.

Οἱ εἰς τὴν γραμμὴν προκαλύψεως εὐρισκόμενοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται παρέμενον ἐντὸς προχείρων ὑποστέγων ἢ ὑγρῶν ὀπῶν, ἃς ἀνώρουξαν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἔζων ὡς τρογλοδῦται.

Πάντες ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται ἐπεζήτουν τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Κατὰ τὴν λογοκρισίαν τῶν ἐπιστολῶν, μοὶ ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀναγνώσω τοιαύτας ὀπλιτῶν ἐκ μέρους τῶν ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμενουσῶν οἰκογενειῶν των, περὶ τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν καὶ

ιδίως οικονομικήν, οἰκτρῶς τούτων καταστάσεως, ὅπερ ἠδύνατο νὰ σπαράξῃ πᾶσαν ἀνθρωπίνην καρδίαν. (1)

Κατὰ τὰς συχνὰς μεταβάσεις μου εἰς τὰ διάφορα τμήματα πρὸς τὰ ὅποια μετέβαινον διὰ νὰ ἔχω ἰδέαν καὶ ἄμεσον ἀντίληψιν ἐπὶ τῆς ἐν γένει καταστάσεως, προσπαθῶν νὰ διαγνώσω ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνισχύσω τὸ ἠθικὸν τῶν ὀπλιτῶν, ὑπέβαλον εἰς αὐτοὺς διάφορα ἐρωτήματα καὶ προσεπάθουν νὰ ἐξάρω τὸ καθήκον καὶ τὴν καρτερικότητα, πλὴν ὅμως σχεδὸν οὐδέποτε παρέλειπον οὗτοι νὰ ὑπαινιχθῶν τὸν πόθον των πρὸς τετρατισμὸν τοῦ πολέμου καὶ ἀποστράτευσιν. Ὁ λογισμὸς πάντοτε ἐκεῖ περιεστρέφετο. "Ἄδειαι δὲν ἐχορηγοῦντο πλέον μετὰ τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ λαβόντες διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐπανήρχοντο πλέον εἰς τὸ Μέτωπον.

Προσεπαθοῦμεν διὰ διαφόρων ψυχαγωγικῶν μέσων, ἀθλητικῶν ἀγώνων, προχείρων θεάτρων κλπ. νὰ τοὺς διασκεδάσωμεν τὴν στενοχωρίαν καὶ δυσφορίαν.

Ὁ ἱματισμὸς τῶν ἀνδρῶν λίαν ἐλλειπής. Τὸ συσσίτιον δὲν ἦτο ἀνάλογον πρὸς τὰς περιστάσεις. "Ἐνεκεν ἐλλείψεως κρέατος, ἐδίδοτο τοιοῦτον μόνον δὶς τῆς ἐβδομάδος.

Πολλάκις παρετηρήθη ἐλλειψὶς ἐλαίου καὶ ὀσπρίων, τὰ δὲ μακαρόνια ἐδίδοντο ἄνευ τυροῦ, νερόβραστα, τὰ ὅποια μετὰ τινὰς ἡμέρας οὐδεὶς πλέον ἔτρωγε.

Αἱ ἐν τοῖς Συντάγμασι ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν ἐκδιδόμεναι πρὸς διασκέδασιν ἐφημερίδες σατυρίζουσαι τὴν κακὴν ταύτην κατάστα-

(1) Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν ἦτο περίπου συντεταγμένον ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν :

«Διατὶ μᾶς ἐγκατέλιπες ; Δὲν ἔχεις καρδιά δὲν μᾶς λυπᾶσαι ;

Ἐπώλησα ὅλα τὰ ζῶα μας καὶ ὄσα εἶχα χρυσαφικὰ διὰ νὰ ἐξοικονομήσωμεν τὰ πρὸς ζῆν. Τὰ χωράφια μας μένουσιν ἀκαλλιέργητα. Μοῦ γράφεις ὅτι δὲν ἠμπορεῖς νὰ ἔλθῃς, διότι δὲν σοὶ δίδουν ἄδειαν. Διατὶ ψεύδεσαι ; Πῶς εὐρίσκονται εἰς τὸ χωριὸν πρὸ καιροῦ οἱ Γ. Δ. Κ. Π. κτλ. οἱ ὅποιοι καλλιεργοῦν τὰ κτήματά των χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ κανεὶς ; Φαίνεται ὅμως ὅτι εὖρες αὐτοῦ ἄλλην γυναῖκα καὶ ἐμᾶς μᾶς ἐγκατέλειψες.

Δὲν ἐπερίμενα ποτὲ ἀπὸ σὲ τοιαύτην διαγωγὴν. Ἡμεῖς ἐδῶ πεθαίνομεν καὶ σὺ διασκεδάζεις. Ὁ θεὸς θὰ σὲ τιμωρήσῃ δι' αὐτὴν τὴν ἐγκατάλειψιν.

σιν τοῦ συσσιτίου, εἶχον ἡμέραν τινὰ σχετικὴν εἰκόνα : λέβητα κεκλιμένον, ἐξ οὗ ἐχύνοντο νερόβραστα μακαρόνια εἰς τοὺς κύνας οὔτινες ἔτρωγον ταῦτα, μὲ τὴν ἐπιγραφὴν : «Τὸ συσσίτιον τῶν ὀπλιτῶν».

Καπνὸς δὲν διενέμετο. Ὅσάκις δὲ σπανίως ἐγένετο διανομή, ἦτο τόσον κακῆς ποιότητος, ὥστε ἀπεροίπτετο παρὰ τῶν ὀπλιτῶν.

Ἐλλείπει χορήματος, καθυστερεῖτο ὁ μισθὸς ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, (1) καὶ δὲν ἦτο δυνατὴ οὔτε βελτίωσις τοῦ συσσιτίου διὰ τοῦ προβλεπομένου εἰκοσιπενταλέπτου, δεδομένου ὅτι τὸ συσσίτιον τῶν ὀπλιτῶν ἐχορηγεῖτο παρὰ τοῦ Δημοσίου ἐν μέρει εἰς εἶδος καὶ ἐν μέρει εἰς χοῆμα πρὸς συμπλήρωσιν.

Ἐπίσης εἰς τὴν δυσφορίαν τῶν ὀπλιτῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ ἐν Ἑλλάδι Μπολσεβικικὴ προπαγάνδα, ἣτις δι' ἐπιστολῶν πρὸς ὀπλίτας προσεπάθει νὰ ἐπιτύχη τὴν διάλυσιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἢ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «Ρίζοσπάστης», ἣς ἢ κυκλοφορία δὲν ἐπετρέπετο μὲν εἰς τὸ Στρατεύμα, διεβιβάζετο ὅμως αὕτη εἰς τὸν Στρατὸν τοῦ Μετώπου διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ριπτομένη ὑπ' ἀεροπλάνων, εἴτε δι' ἐχθρικῶν περιπολιῶν, αἵτινες κατὰ τὴν νύκτα προχωροῦσαι μέχρι τῶν ἡμετέρων συρματοπλεγμάτων ἀφηνον, ἢ ἐξήρτων ἐπὶ πασσάλων ὀλόκληρα δέματα ἐφημερίδος «Ρίζοσπάστης». Κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης τρόπον μετεβιβάζοντο εἰς τὰς γραμμάς μας καὶ δέματα ἑλληνικῆς ἐφημερίδος Κωνσταντινουπόλεως, δημοσιευούσης στρατιωτικὰ ἄρθρα ἐνυπόγραφα, ἅτινα ἐκρίθησαν ὑπὸ τῆς Κεμαλικῆς προπαγάνδας ὡς δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν κατάρωσιν τοῦ ἠθικοῦ τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ στρατιώτου.

Εἰς τὰς κατὰ μῆνα ὑποβαλλομένας εἰς τὴν Στρατιὰν ἀναφορὰς περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ ἐτονίζομεν ὅτι «ὁ στρα-

(1) Δυστυχῶς φαίνεται μόνον διὰ τοὺς ἐν τῷ Μετώπῳ ὑπῆρχεν ἑλλειψις, καθόσον οἱ ἐκ τοῦ Ἐσωτερικοῦ τυχόν τιθέμενοι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀ' Σώματος Στρατοῦ ἀνώτεροι ἀξιωματικοί, ἐρωτώμενοι, μ' ἐβεβαίουν ὅτι ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ ἐμισθοδοτοῦντο τακτικῶς κατὰ μῆνα, καὶ ἐνίοτε προκαταβολικῶς ὁσάκις εἶχον ἀνάγκας.

τὸς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμῃ ἐπίθεσιν», ὅπερ ταυτόσημον τοῦ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶναι διὰ πόλεμον. Αἱ ἐφημερίδες παρίστανον ὅτι ἐπίκειται ἡ εἰρήνη.

Εἶχον ἀρχίσει λιποταξίαι ὀπλιτῶν, κατ' ἀρχὰς μεμονωμένοι καὶ ἄνευ ὀπλισμοῦ, κατόπιν καθ' ὀμάδας, καὶ τέλος περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1922, ἤτοι ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐπιθέσεως καθ' ὀμάδας ἐκ 15 καὶ 20 ὀπλιτῶν μεθ' ὀπλισμοῦ. Εἰς τοῦτο πιθανῶς νὰ συνετέλεσεν ἡ παραμονὴ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ ἀκαταδιώκτων πολλῶν δεκάδων χιλιάδων ἀνυποτάκτων καὶ λιποτακτῶν καὶ ἑτέρων χιλιάδων συστρατιωτῶν ἀπεσπασμένων εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ἐσωτερικοῦ, ἢ ἀσχολουμένων εἰς ἰδιωτικὰς ἐργασίας, ὅπερ δυστυχῶς ἦτο ἐν γνώσει τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ ὀπλιτῶν.

Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων, κατέστησα ἐπαινημένως ἐνημέρους τοὺς ἀρμοδίους.

Τὸ πρῶτον κατὰ Σεπτέμβριον 1921, ὅποτε διόκουν τὸ Ν. Συγκρότημα Μεραρχιῶν, εἰς τὸν διελθόντα δι' Ἀφιδν-Καραχισὰ ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Στρατιᾶς ὑποστράτηγον Πάλλην Κ., ὅστις μὲ ἠρώτησε περὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ στρατοῦ ἀπήντησα : «Πρέπει νὰ τερματισθῇ ταχέως ἡ ἐκκρεμότης τῆς πόλεμικῆς καταστάσεως, καθόσον παρατηρεῖται εἰς τὸ στρατεύμα κόπωση ψυχικὴ καὶ σωματικὴ, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ἀντοχὴ ἔχει ὄρια, ἅτινα δὲν δύναται τις νὰ ὑπερβῇ ἀτιμωρητεῖ». Μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι εἶναι σύμφωνος, καὶ ὅτι πρὸ τοῦ χειμῶνος 1921 θὰ λήξῃ ἡ κατάστασις αὐτή.

Ἐπίσης περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατεύματος κατέστησα ἐνήμερον τὸν κατὰ φθινόπωρον 1921 ἐπισκεφθέντα τὸ Μέτωπον τότε Διάδοχον Γεώργιον, ὅποτε διόκουν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν παρεκάλεσα τὸν λαβόντα 15ήμερον ἄδειαν διὰ τὸ Ἐσωτερικὸν συνταγματάρχην καὶ ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Ἰωάν. Παπαϊωάννου, ὅπως ἐκθέσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίους τὴν ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατάστασιν τοῦ στρατοῦ, καὶ συντελέσῃ πρὸς λήψιν ὀριστικῆς ἀποφάσεως, καθόσον δὲν δύνανται νὰ παραμένωσιν ἐπ' ἀπειρον ἐν ἀδρανεῖα δύο ἐμπόλεμοι στρατοὶ ἀντιμέτωποι. Οἱ μὲν Τοῦρκοι, ὡς πληροφρορούμεθα, ἐνισχύονται ἡμέρα τῆ ἡμέρα, ἐν ᾧ ἡμεῖς τοῦναντίον φθίνομεν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του μοὶ εἶπεν ὅτι, ἀνεκοίνωσε τὴν κα-

τάσασιν ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸν τέως πρωθυπουργὸν Καλογερόπουλον Ν. (συμπατριώτην του), ὁ ὁποῖος τῷ ἀπήντησεν ὅτι «διατελεῖ ἐν πλήρει γνώσει τῆς καταστάσεως, καὶ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἔδει νὰ ἐκκενώσῃ ὁ στρατὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἀλλὰ πολιτικοὶ λόγοι ἐπιβάλλουσι τὴν ἐκεῖσε παραμονήν».

Οἱ οὕτω πως σκεπτόμενοι πολιτικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Χώρας ὄφειλον νὰ γνωρίζουν ὅτι, ὁπόταν τὰ ζητήματα ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τίθενται ἐν πρώτῃ μοίρᾳ, τῆς Χώρας εὐρισκομένης ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει, ἡ μαχητικὴ ἀξία τῆς Χώρας ταύτης ἀρχίζει νὰ καταρρέῃ.

Ἄνεφερον πολλάκις περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν Στρατιάν, ὡς καὶ εἰς τὸν τελευταίως ἀναλαβόντα τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς, οὐ μόνον ἐγγράφως ἀλλὰ καὶ προφορικῶς κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ἐπιθεώρησίν του εἰς Ἀφιόν.

Εἰς τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐμπόλεμον στράτευμα ἐγεννήθη πικρὸν παράπονον διὰ τὴν ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν τοῦ Ἐσωτερικοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῷ Μετώπῳ ταλαιπωρουμένους, μεταβληθὲν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς μῖσος, ὅπερ δὲν ἐξωτερικεύετο μὲν λόγῳ τῆς πολεμικῆς καταστάσεως, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον κατόπιν, μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατ' Αὐγούστον 1922 ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τοῦ Στρατοῦ Μ. Ἀσίας, ἐξεδηλώθη ἐμπρόκτως κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἡ Κυρία Ἄννα Α. Παπαδοπούλου, (Μάννα τοῦ Στρατιώτου) ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» 31 Αὐγούστου 1922 κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφὴν τὴν κατωτέρω σχετικὴν ἐπιστολὴν μου τοῦ μηνὸς Ἰουλίου 1922 ἀποσταλεῖσαν αὐτῇ ἔξ Ἀφίων-Καραχισάο:

«Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν σας καὶ πολὺ ἐλυπήθην διὰ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν διχόνοιαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει δυστυχῶς εἰς τὸ Ἐσωτερικόν.

»Εἷς ξένος, ὁ ὁποῖος θὰ ἤθελε νὰ παρακολουθήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα ἐκ τῶν ἐφημερίδων, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μαντευθῆ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, καὶ ὅτι ὁ στρατὸς εὐρίσκειται εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μὲ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας ἀπέναντι ἐχθροῦ καραδοκοῦντος τὴν καταστροφὴν μας καὶ διστάζοντος νὰ προσελάσῃ. Οὐδεὶς λόγος ἐνθαρρυντικός, οὐδεμία τόνωσις ἠθικὴ φαίνεται εἰς τὰς ἐφημερίδας πρὸς

ἐνίσχυσιν τοῦ φρονήματος τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι παραμένουσιν ἐπὶ τόσα ἔτη μακρὰν τῶν οἰκογενειῶν των καὶ τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Καὶ ἀγνοεῖ ἡ Ἐσωτερικὴ ἀθλιότης ὅτι μία—ὃ μὴ γένοιτο—καταστροφή τοῦ στρατοῦ ἐνταῦθα, θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ συμπαρασύρῃ εἰς τὸν τάφον σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα.....»

Σ
Σ
Ν
κα
σα
τη
αυ
της
για
περ
η κα
και
περι
και ο
Ε
ἐν τῷ
καὶ β
θετα
και ἐν
εἰν
δ'Η
του ἐνε
εἰς τοῦ
ὄλι κ
παιδα
ἐχουσι κ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΡΟΝΟΙΑ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΕΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Ότε κατὰ Δεκέμβριον 1921, ανέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος (Α' καὶ Β' Σώματος Στρατοῦ) κατήρτισα ἀμέσως μελέτην ἐνεργείας τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐξέδωκα τῇ 25 Δεκεμβρίου 1921 τὴν ὑπ' ἀριθ. 4345]3 διαταγὴν μου ἀπόρρητον, ἣν ἐκοινοποίησα εἰς τὸ Βόρειον Συγκροτήμα καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέλιγον εἰς συμπέρασμα ἔχον οὕτω : *«Τὸ πλέον εὐαίσθητον σημεῖον τῆς κυρίας παρατάξεώς μας εἶναι ἡ πρωτεύουσα συγκοινωνία πρὸς Σμύρνην, ὁ σιδηρόδρομος. Πιθανωτέρα ἐπομένως, περιπτώσεις κυρίας ἐχθρικής ἐνεργείας φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κατὰ περιοχῆς Πασάκιοι, εἴτε Μπανάζ, συγχρόνως δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως πρὸς ἀντιπερισπασμόν»*. Τοῦθ' ὅπερ ἀκριβῶς, κατ' Αὔγουστον 1922, ἦτο καὶ τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιον ἐνεργείας τῶν Τούρκων.

Ἐξετάζω ἐν αὐτῇ : I) Τὰς κυρίας τοῦ ἐχθροῦ συγκοινωνίας ἐν τῇ ἐγγύς ἐχθρική ζώνῃ· II) Τὰς ἐγγύς τοῦ Μετώπου ἐχθρικὰς βάσεις ἐπιχειρήσεων· III) Τὰς διαφόρους περιπτώσεις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος καὶ ἐν συνεχείᾳ προσθέτω :

«IV Διεξαγωγὴ ἀμύνης :

»Ἡ τοπικὴ ἀμυνα ἐν ἐκάστῳ Τομεῖ προσβαλλομένῳ, αὐτονοεῖται ἐνεργῶς μὲ βάσιν τὴν ἀντεπίθεσιν. Ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἀμύνης εἰς τοὺς Τομεῖς ἔχει μελετηθῆ ὑπὸ τῶν διοικήσεων τῶν Τομέων, ἀλλὰ καὶ πᾶσα δυνατὴ συμπλήρωσις τῆς μελέτης πρέπει νὰ μὴ παραλειφθῆ, ἰδίως ὡς πρὸς τὰς ἀντεπιθέσεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἔχωσι καλῶς μελετηθῆ ὑφ' ὅλων τῶν ἐν ἐκάστῳ Τομεῖ διοικητῶν

τῶν Μονάδων, ὥστε νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἄνευ δισταγμῶν, ὅταν ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη.

»Διὰ τὴν ἐν τῷ συνόλῳ ὁμῶς διεξαγωγὴν τῆς ἀμύνης ἐν τῷ Συγκροτήματι, ἡ ὁποία βασίζεται κατ' ἀρχὴν εἰς εὐρύτερας ἀντεπιθέσεις ἐπὶ τῶν Τομέων, εἰς οὓς ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπιζητήσῃ ἀπλῶς ν' ἀπασχολήσῃ τὸ μέτωπον, προκύπτουσι διάφοροι πιθαναὶ περιπτώσεις ἐνεργειῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἕκ μέρους τῶν Διοικήσεων μελέτη, δι' ὅσας δὲν ἔχει γίνῃ, πρέπει νὰ συμπληρωθῇ.

«V) Συμπλήρωσις μελετῶν :

Πρέπει οὕτω νὰ μελετηθῶσιν αἱ ἐπόμεναι πιθαναὶ ἐνέργειαι :

1) Ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ :

Ἀντεπίθεσις ὑπὸ τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκὰρ δυνάμεων (καὶ τῶν τριῶν Μεραρχιῶν) πρὸς Μπουλαβαντί, Τσαϊ.

2) Ὑπὸ τῆς XII Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς Ἀνατολὰς (δυνάμεις τῆς XII Μεραρχίας, ἢ δύο Μεραρχιῶν XII καὶ VII).

Τοιαύτη ἀντεπίθεσις, συνδυαζομένη μὲ κίνησιν τυχόν διαθεσίμων δυνάμεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος (Ἀνεξάρτητος Μεραρχία) ἀπὸ Ἀκ-Ἰν πρὸς Νότον θὰ ἔχῃ σκοπὸν νὰ φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς ἐχθρικὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ μετώπου τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XIII.

3) Ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς Ἀνατολὰς (δυνάμεις τῆς IV Μεραρχίας, ἢ ὁμοῦ τῶν δύο Μεραρχιῶν IV καὶ VII).

4) Ὑπὸ τῆς VII Μεραρχίας : (1)

α') Κίνησις τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ χώρου Μπάλ-Μαχμούτ πρὸς τὴν περιοχὴν Ἐϊρέτ ἐπὶ σκοπῷ ἀποκρούσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς ἡμετέρας παρατάξεως κατὰ περιοχῆς Μπελτζεμίτσα, Ντουγκιέρ. Κατὰ τοιαύτης ἐχθρικῆς ἐνεργείας, ὑπολογίζεται ὡς σοβαρὰ ἀντίδρασις ἢ ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ πλευρὸν προσβολὴ τοῦ ἐπιτεθειμένου ἐχθροῦ διὰ διαθεσίμων δυνάμεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, οἷον τῆς Ἀνεξαρτήτου Με-

(1) Ἡ VII Μεραρχία εὐρίσκετο τότε εἰς τὸ Μέτωπον δεξιᾶ τῆς IV περὶ τὸ Μπάλ-Μαχμούτ, ὑπαγομένη εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ.

ραρχίας κινουμένης ἀπὸ Ἄκ-Ἰν πρὸς Ντουγκέρ, Τσερκέσκιοϊ.

β') Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ δεξιοῦ Ὑποτομέως τῆς IV Μεραρχίας (Σαβράν) ἐκ περιοχῆς Πασσάκιοϊ πρὸς Σαντουκλῆ, δι' ἀνακοπὴν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς I Μεραρχίας, ἢ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας.

δ) Ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας (1):

α') Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ Τομέως τῆς πρὸς Σαντουκλῆ, πρὸς ἀνακοπὴν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ Πασσάκιοϊ, εἴτε κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας (Σιβασλῆ, Ἰσικλῆ).

β') Κίνησις τῆς Μεραρχίας, πλὴν ἐλαφρῶν δυνάμεων ἀφιεμένων εἰς τὴν προκάλυψιν τοῦ τομέως τῆς, διὰ Σάλκιοϊ πρὸς Ἀλτουντάς, Ντουγκιέρ, εἰς περίπτωσιν ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως (συνδυασμὸς μὲ ἐνέργειαν VII Μεραρχίας πρὸς Ἐϊρὲτ καὶ Ἀνεξαρτήτου πρὸς Ντουγκέρ, Τσερκέσκιοϊ):

β) Ὑπὸ τῆς IX Μεραρχίας: (2)

α') Ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς Σαντουκλῆ.

β') Κίνησις πρὸς Ἀφιὸν-Καραχισάο.

γ') Κίνησις πρὸς Ν. ὡς τὸ σχέδιον ἀμύνης τοῦ Τομέως Μαιάνδρου.

(Αἱ μελέται ὑποβλητέαι)

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ν. Συγκροτήματος
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Παραλῆπται :

Β' Σῶμα Στρατοῦ Μεραρχίαι I, II, IV, VII, IX, XII. Ἀρχηγὸς Πυροβολικοῦ Α' Σ. Σ. Βόρ. Συγκροτήμα (κοινοποίησις μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως διατάξῃ τὴν Ἀνεξάρτητον Μεραρχίαν νὰ μελετήσῃ καὶ αὕτη τὴν κατὰ τὰ ἐκτιθέμενα ἐνδεχομένην περίπτωσιν κινήσεώς τῆς πρὸς Νότον, ἐπὶ σκοπῷ συνδρομῆς ἐναντίον ἐχθρικῆς ἐπιθέσεώς κατὰ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος).

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας (ἀναφορά).

(1) Ἡ I Μεραρχία κατεῖχε τότε μέτωπον εἰς Ἀκάρ-Ντάγ (νοτίως Καρακιοσελί).

(2) Ἡ IX Μεραρχία εὑρίσκετο τότε παρὰ τὸ Τονλοῦ-Πουνάρ.

Τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀκάρ-Ντάγ κενὸν ὄρεινόν καὶ δύσβατον (15 χιλ.), μὴ κατεχόμενον ὑπὸ ἡμετέρων στρατευμάτων, ἀλλ' ἐπιτηρούμενον καὶ δι' οὗ διήλθεν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν 13]26 Αὐγ 1922 ὁλόκληρον τὸ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Σῶμα Τουρκικοῦ ἱππικοῦ, μὲ ἀπησχόλει παντοιοτρόπως. Λιὰ τὸ κενὸν τοῦτο, εὐρισκόμενον κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον 1922 μεταξὺ τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ VII, ἐξέδωκα πρὸς τὴν VII Μεραρχίαν τὴν (ὑπ' ἀρ. 764]3) διαταγὴν : «Ἐκ πολλῶν μέχρι τοῦδε ἐνδείξεων, ἐμφαίνεται, ὅτι τὸ χωρίον Ντοκουσλάρ ἀποτελεῖ κέντρον κατασκοπείας τοῦ ἐχθροῦ χρησιμεῦον ὡς σημεῖον ἐπικοινωνίας τῶν ἐν τῇ ζώνῃ ἡμῶν Ὀθωμανικῶν πρακτόρων τοῦ Κεμαλικοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν ἔξωθεν ἀποστελλομένων μέχρι τοῦ χωρίου ἐχθρικῶν ὁμάδων, περιπόλων, ἢ ἀναγνωρίσεων. Παρακαλῶ, ὅπως μελετήσετε τὸ δυνατὸν ἢ μὴ, εἰς αὐτὸ ἐγκαταστήσεως μικροῦ ἡμετέρου τμήματος, πρὸς παρακώλυσιν τῆς τοιαύτης ἐπικοινωνίας, καὶ καλλιτέραν ἐν γένει ἐπίβλεψιν τοῦ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν δυνάμεων τῆς I Μεραρχίας κενοῦ διαστήματος, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ πορίσματος τῆς μελέτης σας ταύτης, διατάξῃτε ἢ μὴ, τὴν ἐγκατάστασιν, κοινοποιῶντες μοι ἅμα τὴν ἀπόφασίν σας...»

Ἐπίσης, ὁποῖαν κατ' Ἀπρίλιον ἢ Στρατιὰ M. Ἀσίας ἀπέσπασεν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ τὴν VII Μεραρχίαν, κατέχουσιν μέτωπον παραπλεύρως τῆς IV, πρὸς σχηματισμὸν μετὰ τῆς IX Μεραρχίας ἐφεδρείας ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τῆς, πρὸς πλήρωσιν δὲ τοῦ σχηματισθέντος ὡς ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως τῆς VII Μεραρχίας κενοῦ, ἢ I Μεραρχία ἐπεκτείνασα τὸ μέτωπόν της, συμπεριέλαβε εἰς τὸν τομέα της καὶ τὸ κενὸν τοῦτο, ἐξέδωκα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 3802]1979]2 διαταγὴν μου : «Κατόπιν ἐπανειλημμένων καὶ ἐξηκριβωμένων πληροφοριῶν, τὰ χωρία τῆς περιοχῆς ἡμῶν Ντοκουσλάρ καὶ Γκίνικ, εὐρισκόμενα ἐπὶ τῆς γραμμῆς προκαλύψεως καὶ μὴ ἐπιτηρούμενα ἐπαρκῶς, λόγῳ τῆς μὴ διαθέσεως εἰς τὸν Τομέα τοῦτον στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀποτελοῦσι τὰ σημεῖα ἐπιφυῆς τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας ζώνης πρακτόρων τοῦ ἐχθροῦ. Παρακαλῶ, ὅπως προβῆτε εἰς τὴν ἐκτόπισιν τῶν κατοίκων τῶν ὡς ἄνω χωρίων, καὶ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς χωρία ἐτέρας περιοχῆς, πάντως ὁμως βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Οὐσάκ, Ἀφιών-Καραχισάρ».

Κατόπιν τῆς κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας ἐχθρικῆς δράσεως πρὸς κύκλωσιν καὶ ὑφαρπαγὴν τῶν ἡμετέρων φυλακίων (τομεῖς Ἰτζέ-Καραχισάο καὶ Μαιάνδρου) πλὴν τῶν ληφθέντων ἀναγκαιῶν μέτρων πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐνεργείας καὶ παρασκευὴν ἐνεδρῶν ἐναντίον τούτων, διέταξα πρὸς διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὀπλιτῶν, ὅπως ἐκτελῶνται συχνὰ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν ἐχθρικήν ζώνην, καὶ ἐξέδωκα κατ' Ἀπρίλιον 1922 πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας I, II, IV τὴν ἐξῆς ὑπ' ἀριθ. 1939]3 διαταγὴν :

«Ὅσακις ἐκτελῶνται ἐπιδρομαὶ ἡμετέρων ἀποσπασμάτων εἰς τὴν ἐχθρικήν ζώνην, οἱ Διοικηταὶ τῶν ἀποσπασμάτων, θὰ ὑποβάλλωσι πάντοτε μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιχειρήσεως λεπτομερῆ ἐκθεσιν περὶ τοῦ τρόπου ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν γένει συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξετελέσθη ἡ ἐπιχείρησις· ἅμα δέ, ἐκθεσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν παρατηρήσεων καὶ συγκεκριμένως περὶ τοῦ **πῶς αὐτοὶ οὗτοι θὰ ἐνήργουν, ἂν, διὰ δευτέραν φοράν, διετάσσοντο νὰ ἐκτελέσωσι τὴν αὐτὴν ἐπιδρομήν.** Αἱ ἐκθέσεις, ὑποβαλλόμεναι ἱεραρχικῶς μετὰ τῶν σχετικῶν παρατηρήσεων ὄλων τῶν προϊσταμένων Διοικητῶν, θὰ περιέρχονται τελικῶς ἡμῖν, ὅπως ἐξάγωμεν ὠφέλιμα ἐκάστοτε συμπεράσματα ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν λεπτῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς δίδαγμα διὰ μεταγενεστερὰς τοιοῦτου εἴδους ἐπιχειρήσεις».

Τῇ 27 Μαΐου 1922, κατόπιν τῆς ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς συγκροτήσεως «Ὁμάδος Μεραρχιῶν» ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς αὐτῆς ἐκ τῶν Μεραρχιῶν VII καὶ IX, καὶ τῆς ἐξακριβωθείσης πληροφορίας περὶ μετακινήσεως τοῦ 2ου Τουρκικοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐκ περιοχῆς Τσαί βορειότερον πρὸς τὴν τοῦ Ἀζιζιέ, ἐτροποποίησα τὴν εἰρημένην ἀπόρρητον ὑπ' ἀριθ. 4345]3 διαταγὴν μου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2425]3 τοιαύτης, με ἐντολήν, ὅπως αἰ ὀρισθεῖσαι τότε μελέται ἀναθεωρηθῶσιν, ἢ συμπληρωθῶσιν ἀναλόγως τῆς τροποποιηθείσης διατάξεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μελετηθῶσιν αἱ ἐπόμεναι πιθαναὶ ἐνέργειαι.

«1) Ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ :

» Ἀντεπίθεσις ὑπὸ τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκὰρ δυνάμεων (καὶ τῶν τριῶν Μεραρχιῶν V, XII, XIII) πρὸς Μπουλαβαντί,

Τσαϊ. Διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν ταύτην θὰ ληφθῇ ὡς ὑπόθεσις ἀφ' ἐνὸς μὲν, ὅτι θὰ ἐκτελεσθῇ αὕτη ὑπὸ μόνου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὅτι ἀριστεροῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἐνεργήσῃ συγχρόνως ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν.

2) Ὑπὸ τῆς IV Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας ἐκ τοῦ τομέως τῆς πρὸς Ἀνατολὰς (δυνάμεις τῆς Μεραρχίας, ἐνισχυομένης διὰ τοῦ 56 συντάγματος Πεζικοῦ (1) καὶ πιθανῶς ἐνὸς Συντάγματος τῆς I Μεραρχίας.

3) Ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας πρὸς Σαντουκλῆ, πρὸς ἀνακοπὴν ἐχθρικής ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς II Μεραρχίας (Ίσικλῆ, Σιβασλῆ, Ἀχάτκιοῦ).

Ἀντεπίθεσις τῆς Μεραρχίας δι' ὅσον ἔνεστι μεγαλύτερων δυνάμεων αὐτῆς, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐξ ἰσχυροῦς ἐχθρικής ἐπιθέσεως τοῦ δεξιοῦ Ὑποτομέως τῆς IV Μεραρχίας (Ὑποτομέως Καλετζίκ).

4) Ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας :

Ἀντεπίθεσις δυνάμεων αὐτῆς πρὸς Σαντουκλῆ, ἐν περιπτώσει σοβαρᾶς ἐχθρικής ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τομέως Ἀκὰρ-Ντάγ.

(Αἱ Νέαι μελέται ὑπόβλητέαι).

• Ὁ Διοικητὴς τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος
ΝΙΚ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ»

Κατόπιν τῆς κατὰ Ἰούνιον 1922 ὑπὸ τοῦ νέου Διοικητοῦ τῆς Στρατιᾶς, στρατηγοῦ Χατζανέστη, ἐκδοθείσης ὑπ' ἀριθ. 3905]III διαταγῆς του, δι' ἧς διελύοντο τὰ Συγκροτήματα Βόρειον καὶ Νότιον καὶ ἡ Ὁμάς Μεραρχιῶν, ἐματαιοῦντο αὐτομάτως καὶ αἱ σχετικαὶ διαταγαί μου ὡς Διοικητοῦ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος (δηλ. τῶν ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν διατελούντων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ), δι' ὧν προεβλέποντο οἱ τρόποι διεξαγωγῆς ἀμύνης τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἐπι-

(1) Τὸ 56ον σύντ. Πεζ. διατεθὲν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς I Μεραρχίας τηρούσης μέτωπον λίαν ἐκτεταμένον, κατεῖχε τὸν ἀριστερότερον Ὑποτομέα αὐτῆς, ἀμέσως δεξιόθεν τῆς IV Μεραρχίας.

θέσεως τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς δέ, κατόπιν τῆς διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ὀρισθείσης νέας συνθέσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, καὶ τῆς λήψεως πληροφοριῶν περὶ ἀξήσεως καὶ ἐνισχύσεως τῶν ἐναντι ἡμῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκτήσαντος οὕτω ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν, διέταξα μετὰ μελέτην, τὴν προπαρασκευὴν καὶ ὀργάνωσιν ὀπισθεν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν τῶν Μεραρχιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς κάτωθι διαφοροὺς περιπτώσεις ἐνεργειῶν τοῦ ἐχθροῦ, αἵτινες κοινοποιηθεῖσαι, ἐνεκρίθησαν παρὰ τῆς Στρατιᾶς.

1η Περίπτωσης : Ἐχθρική ἐπίθεσις διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀκάρ ποταμοῦ, πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀφίων, σπουδαιοτάτου Κέντρου ἐφοδιασμοῦ καὶ συγκοινωνιῶν, καὶ διακοπὴν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας Σμύρνης, Ἀφίων, Ἐσκή-Σεχίρ.

Ἐμελετήθη πρὸς τοῦτο, ἡ ὀργάνωσις δευτέρας τοποθεσίας δυτικῶς τοῦ Ἀφίων, στηριζομένης ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII. Ἐπεξητήθη, ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν, ἡ ἐν ἀνάγκῃ ἐπέκτασις τῆς ὀργανώσεως 2ας ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἐφ' ὅλου τοῦ Μετώπου τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐξασφαλίζούσης τὴν τε πόλιν Ἀφίων ὡς καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν Σμύρνης, Ἀφίων, Ἐσκή-Σεχίρ. Δυστυχῶς ἡ διαμόρφωσις τοῦ ἐδάφους δὲν ἦτο πρόσφορος διὰ τοιαύτην ἐπέκτασιν, τοῦθ' ὅπερ μὲ ἠνάγκασε νὰ διατάξω τὴν ὅσον ἔνεστι ἐπιμελεστέραν ὀργάνωσιν τῶν θέσεων τῶν Μεραρχιῶν I καὶ V, καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV, τῶν τμημάτων δηλαδὴ ἐκείνων τοῦ Μετώπου, ἅτινα ἀπετέλουν κοινὸν στοιχεῖον τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τοποθεσίας.

Ἡ ἐκτέλεσις ἔργων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω τμήματος τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας εἶχεν ἀρχίσει τρεῖς περίπου ἑβδομάδας πρὸ τῆς Τουρκικῆς ἐπιθέσεως, εἶχε δὲ γίνεαι ἑναρξίς στρατολογίας ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἔργατῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Κιουταχείας διὰ τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων.

2α Περίπτωσης : Ἐχθρική ἐπίθεσις ἀπ' Ἀνατολῶν βορείως ποταμοῦ Ἀκάρ, πρὸς ἐκτόπισιν τῶν Μεραρχιῶν V καὶ XII.

Ἐμελετήθη τοποθεσία συμπτύξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς : Θέσεις I Μεραρχίας, δεξιὸν IV Μεραρχίας, καὶ ὑψώματα δυτικῶς Τσακισάζ, βορείως Γκεϊτζιχ-Χαμάμ, Τσακίρ-Τεπέ, δυτικῶς Ἰσχανιέ.

3η Περίπτωσης: Ἐχθρική ἐπίθεσις νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ ἐκ Νότου, ἣτις θὰ ἐπετύγχανε νὰ ἐκτοπίσῃ τὰς Μεραρχίας I καὶ IV.

Ἐμελετήθη προσωρινὴ συγκράτησις τῶν Μεραρχιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς ὑψωμάτων: Ταζλέρ, Ντούς-Ἀγάτς, Ἀκ-Τισάρ, Κούμαρι, βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, νοτίως Κιοπρουλοῦ, νοτίως Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ προσωρινὴ ἐξασφάλισις τῆς πρὸς Σμόρνην σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ νὰ καταστῆ ἐφικτὴ ἡ περαιτέρω κίνησις τῶν ὄλων δυνάμεων, ὡς ἤθελε διαταχθῆ ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς. Ἡ γραμμὴ αὕτη, ἐγκεκριμένη παρὰ τῆς Στρατιᾶς, εἶχε μελετηθῆ ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν, τμῆμα δὲ αὐτῆς εἶχεν ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας.

Πρὸς δέ, κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου 1922, κατόπιν τῶν τελευταίων πληροφοριῶν περὶ μεγάλων συγκεντρώσεων δυνάμεων ἔναντι ἡμῶν, διέταξα τὴν I Μεραρχίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν ὁδεύσεων, τῶν πρὸς τὰ ὀπίσω ἀγουσῶν ἐκ περιοχῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Πασσάκιοι πρὸς περιοχὴν Τονλοῦ-Πουνάρ, Μπουγιούκ-Ὀτουράκ, Πασσατζίκ, διὰ τῆς ἑξῆς ὑπ' ἀριθ. 3003]3 ἀπὸ 21]7]22 διαταγῆς.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Ἄρ. 3003]3

Στρατηγεῖον 21 Ἰουλίου 1922

Ἐμπιστευτικὴ

Πρὸς

Τὴν I Μεραρχίαν

(Γραφεῖον 3ον).

Διατάξατε παρακαλῶ ἀναγνώρισιν τῶν ὁδεύσεων, τῶν ἀγουσῶν ἐκ περιοχῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Πασσάκιοι πρὸς περιοχὴν Μπουγιούκ-Ὀτουράκ, Πασσατζίκ, τῶν περιλαμβανομένων μετὰ τῆς γραμμῆς προκαλύψεως τῆς Μεραρχίας καὶ τῶν ὑψωμάτων βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μπάλ-Μαχμούτ, Μπουγιούκ-Ὀτουράκ, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν ἐπομένων ὁδεύσεων:

1) Σινᾶν-Πασσᾶ, Ταζλέρ, Ἀλβάν-Πασσᾶ, Καρακιοσελί, Πασσατζίκ.

2) Μπάλ-Μαχμούτ, Μπουλιτζέ, Ντούς-Ἀγάτς, Καρατζᾶ-Ἐϋρέν, Γκουνέκιοι, Ὀτουράκ-Τσιφλίκ, Μπουγιούκ-Ὀτουράκ.

3) Μπάλ-Μαχμούτ, Ἀϊβαλή, Κούμαρι, Ἀκ-Τισάο, Τονλοῦ-Πουνάο.

4) Ἀϊβαλή, Μπασκιμσέ, Κιουτσούκιοϊ, Σελκί-Σεράϊ, Κιζίλ-κιοϊ, Τονλοῦ-Πουνάο, Μπουγιούκ-Ὀτουράκ.

Σκοπὸς τῆς ἀναγνώρισεως ἔσται νὰ ἐξακριβωθῇ τίνος εἴδους σχηματισμοὶ (ὄρεινοί, πεδινοί, βαρὺ πυροβολικόν, βαρέα αὐτοκίνητα) δύνανται νὰ κινηθῶσιν ἐπὶ ἐκάστης ὁδοῦ, κατὰ τὰς διαφοροὺς ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώρισεως νὰ μὴ ἀποβληθῇ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρ.

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΕΧΘΡΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ὁργάνωσις καὶ Ἐφοδιασμός. Σύνθεσις καὶ Διάταξις.

I. Ὁργάνωσις καὶ Ἐφοδιασμός ἐχθρικοῦ στρατοῦ.

Ἐχθρικός ὀργανωμένος στρατός δὲν ὑπῆρχεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ ἐν Σμύρνῃ. Ὁ ἡμέτερος στρατός δύναται νὰ θεωρηθῆ, ὅτι εἶχεν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ ἀριθμητικῶς καὶ ποιοτικῶς μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1921.

Κατ' ἀρχὰς (Μαΐος 1919) ὁ ἐχθρὸς ἔδρα διὰ συμμοριῶν, αἵτινες κατόπιν ὀργανώθησαν εἰς ἄτακτα σώματα, ἅτινα στερούμενα συνοχῆς καὶ τοῦ νεωτέρου ὀπλισμοῦ, ἐτρέποντο εἰς φυγὴν ἅμ' ὡς ἤρχιζεν ὁ κανονιοβολισμός. Κατὰ Νοέμβριον 1920 ἤρχισεν ἡ ὀργάνωσις τῶν ἀτάκτων σωμάτων εἰς Τακτικὸν στρατόν.

Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, ὁ ἐχθρὸς ἐπαρουσίασε διὰ πρώτην φορὰν τὴν εἰκόνα στρατοῦ Τακτικοῦ, πειθαρχικοῦ, ἔχοντος ἀκμαῖον ἠθικὸν καὶ ἐφοδιασμένου μὲ πυροβόλα κτλ. Δὲν ἐφαίνετο, ὅτι εἶχομεν ὡς ἀντίπαλον ἀπλοῦν ἐπαναστάτην, ἀλλ' ὀλόκληρον τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν, ὀργανωμένην ὡς Κράτος ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

Κατὰ τὰς ἐκ Προύσης πρὸς Δορύλαιον ἐπιχειρήσεις τοῦ Μαρτίου 1921, διοικῶν τὴν III Μεραρχίαν, διησθάνθη βαθύτατα τὴν ἀνωτέρω ἐντύπωσιν κατὰ τὴν πολυήμερον μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὅπου οὐ μόνον οἱ ἀξιωματικοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀπλίται μας ἐπεδείξαντο ἀφάνταστον ἠρωϊσμόν καὶ αὐτοθυσίαν. Καὶ οἱ Τοῦρκοι ὁμῶς ἀντέστησαν μὲ πρωτοφανῆ ἀνδρείαν καὶ μέγαν φανατισμόν, μὴ περιοριζόμενοι εἰς παθητικὴν ἀμυναν, ἀλλ' ἔκτε-

λοῦντες ἀλλεπαλλήλους ἀντεπιθέσεις. Ἄρχεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τὴν 16ην Μαρτίου 1921 εἰς τὴν μάχην Ἄβγκίν, μετὰ τὴν περὶ τὸ λυκαυγὲς αἰφνιδιαστικὴν παρὰ τοῦ 12ου συντάγματος τῆς III Μεραρχίας κατάληψιν τοῦ βορείου ἄκρου τοῦ ὑψώματος ἀνωθεν τοῦ Ἄβγκίν, ὅπου ὑπῆρχε σειρὰ ἀλλεπαλλήλων χαρακωμάτων, οἱ Τοῦρκοι πρὸς ἐπανάκτησιν τούτου, ἐνήργησαν ἐντὸς τῆς ἡμέρας 22 ὀρμητικὰς ἀντεπιθέσεις, εὐτυχῶς ἀποκρουσθεῖσας, φθάσαντες πολλάκις μέχρι πάλης σώματος πρὸς σῶμα. Κατὰ τὴν πολυήμερον ταύτην μάχην, τὸ τῆς III Μεραρχίας 2]39 σύνταγμα Εὐζώνων σκληρῶς δοκιμασθέν, ἥλλαξε 4 Διοικητὰς τεθέντας ἐκτὸς μάχης, ἐξ ὧν δύο φονευμένοι (ἀντισυντ. Σταμελάκος καὶ ταγματ. Σαμαντᾶς) καὶ δύο τραυματισμένοι (ἀντισυντ. Ζωϊτόπουλος καὶ ἀντισυντ. Δροσινός).

Μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἄβγκίν, τῆς III Μεραρχίας εὐρισκομένης ἐν προκαλύψει ἔξωθεν τῆς Προύσσης, μ' ἐπεσκέφθη ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Ἐμπρὸς» κ. Κ. Φαλτάϊς, ὅπως μάθῃ λεπτομερείας περὶ τῆς μάχης Ἄβγκίν. Τοῦτον παρεκάλεσα, ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀρμοδίους τὰς ἐκ τῆς μάχης ταύτης ἐντυπώσεις μου, ὧν μέρος ἔκρινε καλὸν νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» τῆς 9]4]21, ὅπερ ἔγραφε: «. . . Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὅλοι, ὅτι πρέπει ἢ Ἑλλάς ν' ἀποδυθῇ πάνοπλος εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὁ διεξαγόμενος πόλεμος, δὲν εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον τοῦ ἐπαναστάτου Κεμάλ, εἶναι πόλεμος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς πρὸς τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος, πόλεμος μάλιστα σκληρὸς μέχρις ἐξοντώσεως τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἀντιπάλων».

Οἱ Τοῦρκοι ἀμέσως μετὰ τὰς παρὰ τὸν Σαγγάριον μάχας, ἐπιχειρήσαντες προέλασιν πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀφιὸν-Καραχισὰ κατὰ Σεπτέμβριον 1921 καὶ ἀποκρουσθέντες, ἤρξαντο διαδοχικῶς νὰ μεταφέρωσι τὸ κέντρον βαρύτητος τῶν δυνάμεών των πρὸς Νότον. Ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν, ἀγασύνταξιν, ἐκπαίδευσιν, ἐνίσχυσιν καὶ ἐφοδιασμὸν τοῦ Στρατοῦ των. Μεγάλῃ ἔλλειψι ἀξιωματικῶν ὑπῆρχεν εἰς τὰς Μονάδας. Τὰ κενὰ ἐπληρώθησαν βαθμηδὸν διὰ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μεταβαινόντων εἰς Ἀγκυραν, καὶ διὰ τῶν ἐκπαιδευομένων εἰς τὸ ἐκεῖσε συσταθὲν Σχολεῖον.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Τουρκικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἐφαρμόζουσα τὴν γενικὴν ἀρχήν, ὅτι πᾶν ἐν ἐμπολέμῳ καταστάσει εὐ-

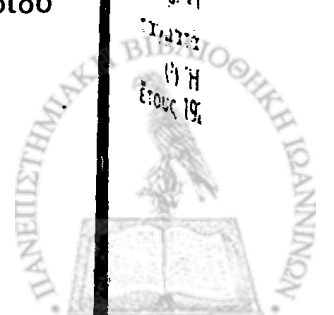
ρισκόμενον Κράτος, δέον νὰ συνδυάζη τὰς Στρατιωτικὰς πρὸς τὰς Πολιτικὰς του ἐνεργείας, κατώρθωσε νὰ συνάψῃ τὴν Γαλλο-Τουρκικὴν συμφωνίαν τῆς Ἀγκύρας τῆ 20|10|1921, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλονίσθη ἡ πολιτικὴ ὁμοφωνία τῶν Συμμάχων καὶ ἀπελυτρώθησαν τὰ πρὸς τὴν Συρίαν τμήματα τῆς Τουρκικῆς χώρας (1). Συνέπεια τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν ἔναντι τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ εὐρισκομένων ἐκεῖ τμημάτων τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ἅτινα καταστίντα διαθέσιμα διὰ μεταφορὰν, ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔναντι τῶν ἡμετέρων εὐρισκομένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ.

Ἐφωδιάζοντο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δι' ἅπαντος τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος Τουρκικοῦ πολεμικοῦ ὕλικου, τοῦ διατελοῦντος τότε ὑπὸ τὴν φύλαξιν καὶ ἔλεγχον τῶν Συμμάχων, ἐκ Γαλλίας δὲ καὶ Ἰταλίας, μέσῳ Ἀτταλίας καὶ Μερσίνης, διὰ παντοειδοῦς ὕλικου (ἱματισμοῦ, ὑγειονομικοῦ, τηλεγραφικοῦ, τηλεφωνικοῦ) αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπλάνων. Ἐκ τῶν Γαλλικῶν ἀποθηκῶν τῆς Συρίας παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους πολυβόλα, χειροβομβίδες, ὄπλοβομβίδες καὶ πυρομαχικά (2). Ἐκ Ρωσσίας διὰ ξηρᾶς μέσῳ Καυκάσου καὶ διὰ θαλάσσης μέσῳ Πόντου, ἐπρομηθεύθησαν χρήματα, παντοειδῆς ὕλικόν καὶ ἰδία πυροβόλα καὶ πυρομαχικά. Κατὰ τὴν ἐξ Ἀφίον ὑποχώρησίν μας (Αὐγ. 1922) ἡ 2α Μεραρχία Τουρκικοῦ Ἴπικοῦ ἐπιτεθεῖσα δι' ἐπελάσεων ἔναντιόν τῆς ἐξ Ἐϋρῆτ πρὸς Ὀλουτζὰκ πορευομένης IX Ἑλλην. Μεραρχίας τῆ 15ῃ Αὐγούστου, ὑπέστη βαρείας ἀπωλείας, ἐγκαταλείψασα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὰ πυροβόλα της, λυόμενα συστήματος Σνέϊδερ-Δαγκλῆ, ἅτινα ἔφερον χαραγμένας Ρωσσικὰς ἐπιγραφάς.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον διοικήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς τουρκικῆς χώρας, παρατηρεῖται ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ παρ' ἡμῖν τοιούτου. Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἑνασκῶν δικτατορίαν ἀπόλυ-

(1) Αἱ μεταξὺ Γαλλικοῦ καὶ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἐχθροπραξίαι ἔπαυσαν ἀπὸ τῆς «Συμφωνίας τοῦ Λονδίνου» τῆ 9 Μαρτίου 1921, ἡ δὲ ἐμπόλεμος κατάστασις μεταξὺ τῶν δύο τούτων Κρατῶν ἔληξεν ἀπὸ τῆς «Συμφωνίας τῆς Ἀγκύρας» τῆ 20 Ὀκτωβρίου 1921.

(2) Κατὰ πληροφορίας Τούρκων αἰχμαλώτων.

τον, ἐπάτασεν ἀμειλίκτως πᾶσαν ἀντίδρασιν, ἀποθάρρουνσιν, ἢ λιποψυχίαν, διεγείρων διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ τὸν φανατισμὸν καὶ ἐνισχύων τὸν πατριωτισμὸν. Πρὸς ἑξοικονόμησιν προσωπικοῦ, ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφείων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἐσωτερικοῦ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ παράσχη ἡ Μικρὰ Ἀσία χρήματα, τροφάς, ὑλικά διετίθεντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Μετώπου. Προαγωγῆς καὶ διπλοῦ μισθοῦ ἐτύγγαλλον μόνον οἱ ἐν τῷ Μετώπῳ διακινδυνεύοντες ἀξιωματικοί. Τοῦναντίον δέ, ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ δι' οἰονδήποτε λόγον παραμενόντων ἀξιωματικῶν οὐδεὶς ἐπροβιβάζετο, ἔστω καὶ ἂν παρέμεινεν ἐκεῖ λόγῳ τραυμάτων. Πρὸς δέ, οἱ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμένοντες ἐλάμβανον μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ μισθοῦ, ὃν ἐλάμβανον οἱ τοῦ Μετώπου.

II.—Σύνθεσις καὶ διάταξις ἐχθρικοῦ στρατοῦ. (Σχ. 5)

Ὁ Τουρκικὸς στρατός, ὁ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως (Αὔγουστος 1922) εὐρισκόμενος ἔναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπὸ τὸν Ἰσμέτ Πασᾶ, μὲ ἔδραν τὸ Ἄκ-Σεχήρ, ἀπηρτίζετο ἀπὸ: (1)

α') Τὴν ὀμάδα Νικομηδείας, ἀποτελουμένην ἐκ τῆς 13ης Μεραρχίας, δύο ἀνεξαρτήτων ταγμάτων, καὶ τμήματος ἵππικοῦ· ἐξετείνεται δέ, ἀπὸ θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, μέχρι τοῦ βορείου κλάδου τοῦ Σαγγαρίου.

β') Τὴν 2αν Στρατιὰν (2) ὑπὸ τὸν Γιακούπ Σεβήκ πασᾶ (τὸ Στρατηγεῖον εἰς Μπουλαβαντί), ἀποτελουμένην ἐκ τεσσάρων Σωμάτων Στρατοῦ, ἦτοι: τοῦ Γ' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Σιβρι-Χισάρ), μὲ τὰς Μεραρχίας 1ην, 21ην, 41ην καὶ 61ην· τοῦ Β' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Ἀζιζιέ), μὲ τὰς Μεραρχίας 3ην, 4ην καὶ 7ην· τοῦ ΣΤ' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως νοτιοδυτικῶς

(1) α) «Ἐκθεσις» τοῦ Μπαχρεντίν Πασᾶ Διοικητοῦ τοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Σώματος ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ.

β) «Ὁ Ἑλληνο-Τουρκικὸς Πόλεμος» ὑπὸ τοῦ τούρκου συνταγματάρχου Γεν. Ἐπιτ. Τζεβήτ Κερχήμ.

(2) Ἡ ὀργάνωσις τῶν Στρατιῶν ἐγένετο λήγοντος τοῦ ἔτους 1921.

Μπουλαβαντί), με τὰς Μεραρχίας 16ην καὶ 17ην· καὶ τοῦ Δ' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως ἀνατολικῶς Μπουλαβαντί), με τὰς Μεραρχίας 5ην 11ην καὶ 12ην· συντάγματος βαρέως πυροβολικοῦ καὶ λόχου ἀσυρμάτου. Ἡ Στρατιὰ αὕτη εὐρίσκετο μεταξὺ τοῦ βορείου βραχίονος τοῦ Σαγγαρίου καὶ τοῦ Ἀκὰρ-Τσαί.

γ') Τὴν 1ην Στρατιὰν ὑπὸ τὸν Νουρρενδὶν πασᾶ (¹), (Στρατηγεῖον εἰς Τσαί), ἀποτελουμένην ἕξ ἐνὸς Σώματος Στρατοῦ, τεσσάρων ἀνεξαρτήτων Μεραρχιῶν Πεζικοῦ καὶ μιᾶς Ἴππικοῦ, ἦτοι τοῦ Α' Σ. Σ., (σταθμὸς διοικήσεως Ἰσακλή), με τὰς Μεραρχίας 15ην, 23ην καὶ 57ην· τῶν ἀνεξαρτήτων Μεραρχιῶν 8η ἀνατολικῶς Ἀφιόν, 6ης εἰς πεδιάδα Σαντουκλή, 14ης εἰς Πόζαν Ντάγ· δύο συνταγμάτων μεταξὺ Δινὰρ καὶ Τσιβλί, 3ης Μεραρχίας Ἴππικοῦ εἰς Τσαλ καὶ τινων ἀποσπασμάτων χωροφυλακῆς κατὰ μῆκος τοῦ Μαιάνδρου. Ἡ Στρατιὰ αὕτη εὐρίσκετο ἀπὸ Ἀκὰρ-Τσαί μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Μαιάνδρου, με κέντρον τῆς βαρύτετος νοτιοανατολικῶς τοῦ Ἀφιόν-Καραχισάο.

δ') Τὸ Σῶμα Ἴππικοῦ ὑπὸ τὸν Μπαχρεντὶν Πασᾶ με ἔδραν τὸ Ἰλγίν, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν Μεραρχιῶν 1ης, 2ας καὶ 14ης, εὐρίσκετο δὲ μεταξὺ Ἀκ-Σεχίρ καὶ Ἰλγίν.

Ἐκαστον Σῶμα Στρατοῦ, πλὴν τῶν Μεραρχιῶν, περιελάμβανεν ἐπὶ πλέον μίαν μοῖραν Πυροβολικοῦ, ἕλην Ἴππικοῦ, λόχον Ἀσυρμάτου καὶ 1-2 φορητὰ νοσοκομεῖα.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν μάχιμον δύναμιν, ἐκάστη Μεραρχία πεζικοῦ ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐπιθέσεως ἰσοδύναμος τῇ ἡμετέρᾳ.

Ἐκάστη Μεραρχία Ἴππικοῦ εἶχε 4 συντάγματα καὶ μίαν πυροβολαρχίαν.

Πρὸς δέ, μετεφέρθησαν ἐγγύτατα τοῦ Μετώπου 30 χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, μόλις συμπληρώσαντες τὴν ἐκγύμνασίν των, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν μαχῶν, παρουσιασθησομένων κενῶν.

Συνεπῶς, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως μετατόπισις τῶν δύο ἐχθρικῶν Σωμάτων Στρατοῦ Β' καὶ Δ'

(¹) Ἀντικαταστήσαντα ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τὸν Ἀλῆ-Ἰχσάν πασᾶ, ὅστις πράγματι εἶχε προετοιμάσει καὶ ἐκπαίδευσαι τὴν 1ην Στρατιάν.

νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ, ὡς καὶ ἡ συγκεντρωθεῖσα μάζα 30 χιλιάδων ἀνδρῶν πρὸς πλήρωσιν τῶν κατὰ τὰς μάχας παρουσιασθησομένων κενῶν, ὁ διὰ τὴν ἐπίθεσιν συγκεντρωθεὶς ἐχθρικός στρατὸς εἶχεν ὑπεροχὴν ἔναντι μὲν τῶν ἡμετέρων Μεραρχιῶν I καὶ IV δεκαπλασίαν περίπου, ἔναντι τῆς δυνάμεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἑξαπλασίαν, καὶ ἔναντι τῆς ὀλικῆς δυνάμεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' τριπλασίαν. (1)

(1) α). Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἤδη ὁ Πρωθυπουργὸς Γούναρης εἰς ἔγγραφόν του τῆς 10|2|22 πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας λόρδον Κῶρζον διελάμβανε: «..... Ὁ ἐχθρὸς ἐπρομηθεύθη ὑλικὸν πολέμου παρὰ τῶν Σοβιέτ τῆς Ρωσσίας.... Τινὲς τῶν Συμμάχων Δυνάμεων προὐχώρησαν τόσον, ὥστε νὰ ἐφοδιάσουν δι' ὄπλων καὶ πυρομαχικῶν τὸν ἐχθρὸν, μέλλοντα νὰ μεταχειρισθῇ ταῦτα κατὰ τοῦ Συμμάχου τῶν τοῦ Μεγάλου Πολέμου.... Ὁ ἐχθρὸς ἔχει ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν δέκα περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ὑπερτερεῖ κατὰ τὸ ἵπικὸν καὶ κατὰ τὸν διπλοῦν ἀριθμὸν ἀεροπλάνων.

β) Ὁ συντ. Τουρκ. Ἐπιτ. Τζεβδέτ Κερὴμ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ εἰς τὸ βιβλίον του «Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος» διαλαμβάνει σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὰ ἐπόμενα: «Ὁ Στρατὸς τῆς Ἀνατολῆς ἤρχισε τὰς ἐπιθετικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας τὴν 26ην Αὐγούστου 1922, ἔχων ἀπόλυτον ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποῦ εἶχεν ἀριστα διαπιστώσει τὴν δύναμιν καὶ τὰ μέσα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητοῦ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἔχοντας ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ τὸν ἐν Θράκῃ στρατόν, (1) ἐνέκρινε τὴν προέλασιν τοῦ στρατοῦ Θράκης πρὸς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ σκοπῶ, ἐκβιάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς ἐξεύρεσιν ὀριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ ἐν Θράκῃ στρατός, ἐνισχυθεὶς ἐκ τμημάτων στρατοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν προέλασίν του τὴν 17]30 Ἰουλίου 1922, ἀλλὰ δύο ἡμέρας πρότερον, κατόπιν ἐντόνων διακοινώσεων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὑπᾶτων Ἀρμοστῶν τῶν Μεγ. Δυνάμεων, ἐματαιώθη ἡ πρὸς Κωνσταντινούπολιν προέλασίς του.

Οἱ Τούρκοι, αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἰσχυροτέρους, καὶ ἔχοντες ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν ἐφ' ἡμῶν, ἤρχισαν νὰ γίνωνται προκλητικοί.

Τὴν 12 Ἰουλίου περὶ τὸ λυκανγές, ἐχθρικὸν ἀεροπλάνον ἵπτατο προκλητικῶς ἄνωθεν τῶν γραμμῶν μας. Τότε ὑψώθη πρὸς καταδίωξίν του ἡμέτερον, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ ἐπιλοχίου Σταυροπούλου, καὶ κατόπιν ἀερομαχίας, κατέπεσε τὸ Τουρκικὸν πλησίον τοῦ Ἀφίου, ἐφονεύθησαν δὲ οἱ δύο ἐπιβαίνοντες ἀξιωματικοί, ἐξ ὧν εἷς ταγματάρχης διοικητῆς τῆς ἀεροπορίας. (2)

(1) Ὁ στρατηγὸς Χατζανέστης, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἔθεσε καὶ τὸν ὄρον, ὅπως ἡ Στρατιὰ Θράκης ὑπαχθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, μετονομαζομένη Δ' Σῶμα Στρατοῦ.

(2) Τὰ πτώματα μετεφέρθησαν εἰς Ἀφίον, ὅπου κατὰ διαταγὴν μου τοῖς ἐγένετο μεγαλοπρεπῆς κηδεία, ἀποδοθεισῶν αὐτοῖς ἐξαιρετικῶν τιμῶν. Εἰς τὴν κηδείαν παρέστην προσωπικῶς, πρὸς μεγάλην τοῦ Τουρκικοῦ λαοῦ ἐκπληξίν καὶ εὐχαριστησίν. Εἰς τινὰ τῶν συναδέλφων ἐκφράσαντά μοι ποιάνα τινὰ ἀπυρίαν διὰ τὴν εἰς ἐχθρούς ἀπόδοσιν μεγάλων τιμῶν, τῶ ἀπήνησα, ὅτι κάμνομεν πόλεμον ἐναντίον ζώντων καὶ δὴ ὀπλισμένων καὶ οὐχὶ ἐναντίον νεκρῶν.

Τὴν 6ην Αὐγούστου, οἱ Τούρκοι ἐπετέθησαν καὶ κατέλαβον τὸ προγεφύρωμα καὶ τὸ χωρίον Ὀρτάντζα κείμενα ἐν τῇ κοιλάδι Μαιάνδρου, εἰς τὸν τομέα τῆς II Μεραρχίας. Ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ μετώπου τῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως ἐξ Οὐσάκ, ἔνθα ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς II Μεραρχίας καὶ ἔλλείπει μέσων συγκοινωνίας, μόνον μετὰ ὀκταήμερον, ἦτοι τὴν 14]27 Αὐγούστου, συγκεντρωθεῖσων ἡμετέρων δυνάμεων, κατωρθώθη ἡ ἀνακατάληψις τοῦ τε προγεφυρώματος καὶ τοῦ χωρίου Ὀρτάντζα.

Οἱ Τούρκοι εἶχον λάβει τὴν πληροφορίαν, ὅτι μετεφέρθησαν ἐκ Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην ἐξ συντάγματα πεζικοῦ (28,55,56, 57,58 καὶ ἐν τῆς IX Μεραρχίας). Ἡ ἀπόσπασις αὕτη σημαντικῶν δυνάμεων ἐκ Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην, ἦν ἴσως ἐξέλαβεν ὁ ἐχθρὸς ὡς πολὺ μεγαλυτέραν τῶν ληφθεισῶν πληροφοριῶν, καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα συνεπεία ταύτης ἐξασθένησις τοῦ Μετώπου μας, πιθανῶς νὰ προεκάλεσε τὴν ὀριστικὴν πλέον αὐτοῦ ἀφασιν περὶ ἐπιθέσεως.

Πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν συγκεντρώσεών του, ὅλαι αἱ μετασταθμεύσεις καὶ πορεῖαι τῶν Μονάδων τοῦ ἐχθροῦ ἐγένοντο ἐν καιρῷ νυκτός. Διὰ νὰ μὴ ἐφελκύνωσι δὲ τὴν προσοχὴν ἡμῶν, αἱ ὁδοί, αἱ κατασκευαζόμεναι εἰς τὸν τομέα τῆς Iης Στρατιάς διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν πυροβόλων, κατεσκευάζοντο τοιαῦται καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τομεῖς. Πρὸς ἐξαπάτησιν δέ, ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν μεταξὺ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ φῆμαι περὶ ἐπικειμένης Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως. Μίαν ἐβδομάδα ἐνωρίτερον, διέκοψαν ἀπάσας τὰς μετὰ τοῦ Ἐξωτερικοῦ συγκοινωνίας τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ ξένοι ἐνόμισαν, ὅτι τοῦτο ὄφειλετο εἰς ἐσωτερικὴν Τουρκικὴν ἐπανάστασιν.

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, αὐτόματος παρουσιασθεῖς εἰς τὴν I Μεραρχίαν, παρέσχε τὴν πληροφορίαν, ὅτι αἱ ἔναντι τοῦ μετώπου αὐτῆς ἐχθρικαὶ δυνάμεις, ηὔξήθησαν καὶ ὅτι ἐλάμβανον χώραν συγκεντρώσεις νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ. Ὁ ἐν λόγῳ αὐτόματος εἶχε καταλίπει πρὸ διμήνου τὰς τάξεις τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, διεβίου ὅμως εἰς τὴν περιοχὴν Σαντυκλῆ καὶ τὰς πληροφορίας ταύτας ἐλάμβανε παρὰ τῶν κατοίκων τῶν ἐγγὺς τοῦ Μετώπου χωρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκοινολογεῖτο, ὅτι ἐπέκειτο καὶ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων. Τοιαύτη ὅμως πληροφορία, περὶ ἐπικειμένης ἐπιθέσεως, πολλάκις εἶχε διαδοθῆ ὀριζομένης

μάλιστα καὶ τῆς ἡμερομηνίας. Προγενέστεραι ἤδη πληροφορίες ἐγνωστοποιούν, ὅτι πρὸ τινων ἡμερῶν, εἶχε παρεμβληθῆ εἰς τὴν ἐχθρικήν προκάλυψιν νοτίως ποταμοῦ Ἰκάρου μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν 8ης καὶ 5ης, ἢ 14η Μεραρχία. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐπανέλαβε καὶ ὁ προσελθὼν αὐτόμολος, προσθέσας, ὅτι εἶχον ἀφιχθῆ ἐσχάτως εἰς τὴν περιοχὴν Τσιφουτ-Κασαμπά αἱ 57η καὶ 23η ἐχθρικάι Μεραρχίαι. Αἱ ἀεροπορικάι ἀναγνωρίσεις ἐπίσης ἐσημείουν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, αὔξησιν τῶν νοτίως τοῦ ποταμοῦ Ἰκάρου ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ἡμέτερος πρᾶκτωρ ἐν τῇ πόλει Ἀφίον, δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ἐπληροφόρησεν, ὅτι μεταξὺ Τούρκων τινων θεωρουμένων ὡς φανατικῶν Κεμαλικῶν, ἐλέγετο, ὅτι ἐπέκειτο ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ. Τέλος, ἐπὶ τῆς ἐχθρικῆς γραμμῆς, ἀπέναντι τοῦ Μετώπου τῶν Μεραρχιῶν IV καὶ I παρατηρεῖτο τελευταίως ἀσυνήθης τις κίνησις, ὡς καὶ βολὴ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, πρὸς ἐπισήμανσιν διαφόρων σημείων. Ὡσαύτως, κατὰ τὴν 11]24 καὶ 12]25 Αὐγούστου παρατηρήθη ἐκ τῶν παρατηρηθῶν τῆς IV Μεραρχίας, κίνησις ἐχθρικῶν τινων φαλάγγων, ὧν ἡ μεγαλυτέρα ἐκ 3.000 περίπου ἀνδρῶν διηυθύνετο ἐκ τῆς περιοχῆς Μιχαήλ πρὸς περιοχὴν Καλλιτζίκ. Ἐπίσης παρατηρήθη ἐκκένωσις χωρίων τινων ἐν τῇ ἐχθρικῇ ζώνῃ ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, τροπομένων μετὰ τῶν ἀποσκευῶν των πρὸς τὸ Ἐσωτερικόν. Τοιαύτη ὁμοίως ἐκκένωσις χωρίων εἰς διάφορα σημεία πρὸ τῶν γραμμῶν μας καὶ ἄλλοτε εἶχε παρατηρηθῆ.

Τὰς πληροφορίες ταύτας καὶ ἐνδείξεις περὶ ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων, καὶ παρασκευαζομένης ἐπιθέσεως, ἀνέφερον ἀπάσας εἰς τὴν Στρατιάν δι' ἐπανειλημμένων δελτίων καὶ ἀναφορῶν :

($\frac{6970/2459/2}{5/8/22}$, $\frac{3217/3}{10/8/22}$, $\frac{9218/501/2}{11/8/22}$, $\frac{7384/2110/3}{12/8/22}$)

Συγχρόνως ἐξέδωκα τὴν κάτωθι περὶ ἐπαγρυπνήσεως τῶν Μεραρχιῶν διαταγὴν :

Α' Σῶμα Στρατοῦ   Στρατηγεῖον 9 Αὐγούστου 1922

Ἄρ. 3208]3

Ἐμπιστευτικὴ

Πρὸς τὰς Μεραρχίας I, IV, V καὶ XII.

Λιὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 3176]3 χθεσινῆς τηλεγραφικῆς διαταγῆς μου, συνεστήθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐνδελεχοῦς ἐπαγρυπνήσεως πάντων

τῶν ἐν τῷ Μετώπῳ βαθμοφόρων καὶ τῆς περιοδικῆς ἐκτελέσεως δοκιμῶν συναγεροῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἐπιφέρωμεν τὴν ἀποτυχίαν εἰς οἰανδήποτε κατὰ τμήματός τινος τοῦ μετώπου ἡμῶν αἰφνιδιαστικὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐνέργειαν, ἣς ἤθελε τυχὸν ἐπιχειρήσει νὰ ἐπωφεληθῇ.

Πάντες οἱ βαθμοφόροι πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸ μέτωπον ἡμῶν ἡ γραμμὴ ἐπιτηρήσεως συμπίπτει γενικῶς μὲ τὴν γραμμὴν ἀντιστάσεως ὅτι ἐν πολλοῖς, ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας, ὡς ἐκ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀπαιτουμένην κατὰ βάθος ἐλαστικότητα πρὸς εὐχερῆ ἐντοπισμὸν τῶν ἐχθρικών ἐπιτυχιῶν· ὅτι δὲ τέλος ἡ ὄλη παρατάξις μας εἶναι ἐγγύς, ἢ παράλληλος πρὸς τὴν κυρίαν γραμμὴν τῶν συγκοινωνιῶν μας, (τὸν σιδηρόδρομον), εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ εἰς οἰονδήποτε τοῦ ἡμετέρου μετώπου σημεῖον θέλει ἐπιδράσει σπουδαίως ἐπὶ τῆς ὅλης ἡμῶν παρατάξεως.

Ἐπὶ τοὺς ὅρους τούτους, εἶναι προφανές, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκμεταλλευθῇ αἰφνιδιαστικὴν του ἐνέργειαν καὶ ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ ταχίστη κίνησις τῶν κατὰ τύπους ἐφεδρειῶν πρὸς ἃ σημεῖα ἤθελε παραστῆ ἀνάγκη, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐπιτευχθῇ, ἐὰν ἡ μὲν ἐπαγρύπνησις εἶναι ἐνδεδειγμένη καὶ πλήρης, τὰ δὲ τμήματα ἅπαντα, ἀπὸ φυλακίων μέχρι ἐφεδρειῶν, συνεχίζονται ἀνθωρεῖ.

Ὁ κανονισμὸς διαλαμβάνει : « Αἱ αἰφνιδιαστικαὶ προσβολαὶ τῆς ἡμέρας, ἢ τῆς νυκτὸς δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχωσιν, εἰμὴ μόνον ἂν ἡ ὑπηρεσία ἐπιτηρήσεως ἐκτελεῖται κακῶς, ἢ ἂν οἱ ἄνδρες δὲν ἔχωσιν ἐξασκηθῆ καλῶς εἰς τὸν συναγεροῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἐπωφελεῖται τότε τῆς στιγμιαίας ἀταξίας, ἣτις δύναται νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς τὸ καλὸν ἀκόμη στρατεύμα, ὅσάκις τοῦτο ὑπὲρ τὸ δέον ἐμφορεῖται ὑπὸ τῆς ιδέας, ὅτι οὐδὲν θὰ συμβῇ. Τὸ προληπτικὸν φάρμακον εἶναι νὰ διατηρῆται πάντοτε τὸ στρατεύμα ἐντὸς ἀτμοσφαιρας μάχης.»

Παρακαλῶ τονίσατε τὴν ἀνάγκη τῆς προσεκτικῆς λειτουργίας τῆς ἐπιτηρήσεως καὶ τοῦ συνδέσμου καὶ διατάξατε τὴν ἐκτέλεσιν συχνῶν συναγεροῦν εἰς ὅλα τὰ τμήματα τὰ τε ἐν προκαλύψει καὶ ἐν ἐφεδρεία. Τὰ τμήματα προκαλύψεως πρέπει νὰ ἐκτε-

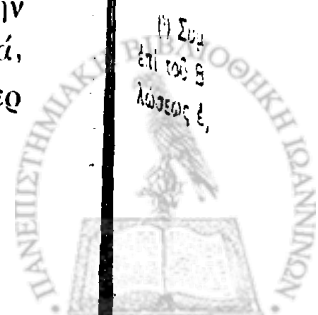

λῶσι δοκιμὰς συναγεροῦ δίς, ἢ τρίς καθ' ἑβδομάδα κατὰ διαφόρους ὥρας, τοῦλάχιστον δὲ ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος κατὰ τὴν νύκτα, *ἰδίᾳ πρὸ τῆς χαρφυγῆς*, ἣτις ἄλλως τε ἐπιφυλάσσει καὶ τὰς πιθανωτέρας ἐκπλήξεις, ἵνα ἑξακριβῶται ἂν ἕκαστος μεταβαίῃ ταχέως εἰς τὴν θέσιν του, καὶ ἂν γνωρίζῃ τὴν ἀποστολὴν του. Εἶναι ἐπάναγκες, ὅπως ἀπὸ τοῦ λοχαγοῦ μέχρι τοῦ στρατιώτου, γνωρίζωσι πάντες τὴν ὀρισμένην δι' αὐτοὺς θέσιν καὶ σπεύδωσιν εἰς αὐτήν, ἐν συναγερωῖ ἄνευ τῆς ἐλάχιστης ἀμφιβολίας. Εἶναι ἐπίσης ἐπάναγκες, ὅπως οἰοσδήποτε ὀπλίτης καὶ ἰδίᾳ βαιμοφόρος, προσωρινῶς ἀπουσιάζων, ἔστω καὶ δι' ἀγγαρείαν ἀκόμη, ἀντικαθίσταται ὑφ' ἑτέρου γνωρίζοντος τὴν θέσιν του καὶ τὴν ἐντολὴν του, ὥστε οὐδὲν νὰ προκύψῃ κενόν. **Κατὰ ἐπιθεωρήσεις μου εἰς τμήματα προκαλύψεως** διεπίστωσα τὴν ὑπαρξίν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρανοήσεων, ἀλλὰ παρανοήσεις δὲν ἐπιτρέπονται, καὶ ἡ καλλιτέρα μέθοδος πρὸς ἑξακρίβωσιν καὶ ἐπανόρθωσιν αὐτῶν εἶναι αἱ δοκιμαὶ τοῦ συναγεροῦ. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐν ἐφεδρεία τμήματα, ὁ συναγεροὺς ὡσαύτως θὰ δείξῃ ἂν ταῦτα δύνανται νὰ ἐτοιμασθῶσιν ἀμέσως πρὸς κίνησιν.

Ἄν ὁ ἐχθρὸς ἐπιχειρήσῃ ἐπίθεσιν, καὶ ἀντὶ νὰ αἰφνιδιάσῃ ἡμᾶς, αἰφνιδιασθῆ αὐτός, ἐμπίπτων εἰς φραγμὸν καλῶς συνδυασμένων πυρῶν πεζικοῦ, αὐτομάτων ὄπλων καὶ πυροβολικοῦ, εἶναι βέβαιον, ὅτι θὰ ἀποτύχῃ. Σταματῶν ὀριστικῶς πρὸ τῶν ἡμετέρων συρματοπλεγμάτων θὰ ὑποστῇ καταστροφὴν ἀρκεῖ ταῦτα νὰ ὄσι καλῶς συνδεδεμένα μὲ σχέδιον τῶν πυρῶν μας (ἰδίᾳ πλαγιοφυλάξεις), ὥστε νὰ ἐπανξάνωσι πραγματικῶς τὴν ἀξίαν αὐτῶν.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σώμ. Στρατοῦ
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπίσης ἐξέδωκα διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας ὅπως ἐκπέμπωσι συχνὰ ἰσχυρὰς περιπολίας πρὸς σύλληψιν αἰχμαλώτων, πρὸς δὲ τὴν Ἀεροπορικὴν ὑπηρεσίαν, ὅπως ἐκτελῆ ἀναγνωρίσεις καθημερινῶς καὶ κατὰ διαφόρους ὥρας τῆς ἡμέρας εἰς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειδὴ δέ, ἐν περιπτώσει ἐχθροικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν Τομέα νοτίως τοῦ Ἀκάο, ἐπροτιθέμην ὡς πρώτην ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελεν ἐπέμβῃ ἡ Στρατιά, νὰ τὸν ἐνισχύσω εὐθύς διὰ τινος τῶν ἐν τῇ περιοχῇ Ντουγκέο

εύρισκομένων ἐφεδρικῶν μεραρχιῶν, μὴ ὑπαγομένων δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου, παρεκάλεσα⁽¹⁾ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως διατάξῃ τὴν ἐγγυιέραν πρὸς Μπάλ-Μαχμουτ Μεραρχίαν, καὶ ὡς τοιαύτη ἐτύγγανεν ἡ VII, ἵνα ἀναγνωρίσῃ δρομολόγια κινήσεώς της ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐϋρὲτ πρὸς τὸν Τομέα τῆς Iης Μεραρχίας, ἀποστείλῃ δ' ἅμα ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου αὐτῆς εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου, ἵνα λάβῃ γνῶσιν τῶν περὶ χρησιμοποιοήσεως τῆς Μεραρχίας προθέσεών μου, ἐν ἧ περιπτώσει ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις. Ἀντίγραφα τῶν διαταγῶν τούτων ὑπεβλήθησαν καὶ εἰς τὴν Στρατιάν, ὅπως τηρῆται ἐν γνώσει αὐτῶν. Πρὸς δέ, τὴν 10]23 Αὐγούστου 1922 δι' ἀναφορᾶς μου (ἀρ. 3217]3) πρὸς τὴν Στρατιάν παρεκάλεσα, ὅπως ἐγκρίνῃ καὶ μετακινήθῃ ἐν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας εἰς χῶρον Μπάλ-Μαχμουτ.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐσημείουν ἡμέρα τῇ ἡμέρα αὐξήσιν τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ, καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐκ τῶν παρατηρητηρίων ζωηροτέραν τὴν κίνησιν ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν γραμμῶν, παρεκάλεσα κατὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς 11ης]24 Αὐγούστου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως ἐπὶ τῇ προόψει ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, ἀποστείλῃ τὴν ἐπομένην εἰς χωρίον Μπογιαλί ('Υποτομέα Σαβράν) ἐν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας. Τοῦτο ἀνέφερον καὶ εἰς τὴν Στρατιάν, καὶ ἐζήτησα παρ' αὐτῆς, ὅπως διατάξῃ τὴν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον κάθοδον ὀλοκλήρου τῆς VII Μεραρχίας. Τὸ αἰτηθὲν ἐκ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας ἐκινήθη τὴν 12ην Αὐγούστου καὶ ἔφθασε τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης εἰς τὸν χῶρον Γκεϋσλάρ, Μπογιαλί, ὅπως δι' αὐτοῦ φραχθῆ τὸ μεταξὺ κενὸν τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ IV, καὶ ὅπερ ἔταξα προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς I Μεραρχίας μέχρις ἀφίξεως ἐκεῖ τῆς ὑπολοίπου VII Μεραρχίας. Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς 12ης Αὐγούστου δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν τῆς Στρατιᾶς ἐπὶ τῆς αἰτήσεώς μου περὶ μετακινήσεως τῆς VII Μεραρχίας, αἱ δὲ περὶ ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως πληροφοροίαι καὶ ἐνδείξεις ἔφερον ταύτην ὡς ἐπικειμένην,

(1) Συμφώνως διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς δὲν εἶχον δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, εἰμὴ μόνον ἐν περιπτώσει ἐκδηλώσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

ἠναγκάσθην νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅπως ἀποστείλῃ τὴν ἐπομένην 13]26 Αὐγούστου τὴν VII Μεραρχίαν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον. Ἐπὶ τῇ προόψει τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως, διέταξα, ὅπως ἐκ τῶν τριῶν χειρουργείων, ἅτινα διέθετε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, τὸ μὲν Β' παραμείνῃ εἰς Χαμάμ-Χάλτ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς V Μεραρχίας, τὸ δὲ 2ον καὶ 4ον Χειρουργεῖον τῆς Στρατιᾶς μετακινήθωσι τὴν 13]26 Αὐγούστου εἰς σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Μπάλ-Μαχμουτ καὶ ἐγκατασταθῶσιν ἐκεῖ. Ὁ Διευθ. τῆς ὑγ. ὑπ. Γεν. Ἀρχίατρος Τσουνούκας μεταβὰς ἐπὶ τόπου, ἐπέβλεψε διὰ τὴν καλὴν τούτων ἐγκατάστασιν.

Προβλέπων δὲ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀνάγκης μεταφορᾶς στρατευμάτων σιδηροδρομικῶς, ἢ καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ Ἀφιδν-Καραχισιάρ, καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκκενώσεώς του διέταξα :

1) Τὸν ἐν Ἀφιδν σύνδεσμον τοῦ IV Γραφείου τῆς Στρατιᾶς, ὅπως συγκεντρώσῃ τὸ ταχύτερον καὶ τηρῇ διαθέσιμα εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀφιδν, ὅσον ἔνεστι πλείονα βαγόνια καὶ ἀριθμὸν τινα ἀτμομηχανῶν δι' ἐνδεχομένας μεταφορᾶς, εἴτε στρατευμάτων, εἴτε ὑλικῶν. 2ον) Τὸν Διευθυντὴν Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας νὰ προετοιμάσῃ τὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀσθενῶν, οὕτως ὥστε τὴν ἐπομένην, 13]26 τοῦ μηνός, νὰ γίνῃ ἐκκένωσις τοῦ Νοσηλευτικοῦ Κέντρου Ἀφιδν διὰ μεταφορᾶς σιδηροδρομικῶς τῶν ἐν Ἀφιδν ἀσθενῶν πρὸς Οὐσιάκ, Σμύρνην.

Αἱ Μεραρχίαι εἶχον λάβῃ διαταγὴν ἐπαγρυπνήσεως, ὅπως ἔχωσιν ἐντεταμένην τὴν προσοχὴν αὐτῶν πρὸς παρακολούθησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀποφυγὴν παντὸς ἀφηνειασμοῦ.

13]

Μετ

μὸς

Α

Π

τὸ δὲ

κατὰ

«Μετ

τῆς τε

σχετῶ

ζῶν ἢ

συνὸς

τοῦ καὶ

εἰς τὴν

I M

ἐχθρική

δόσις Κε

κατὰ τὴν

ὁ Στ

ὁ Στ

κεντροσ

ροβόλια

Γ' Ἐξέδρα

Σώματο

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΓΕΝΙΚΗ ΕΧΘΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ (¹)

1η ημέρα (Σχ. 6)

13]26. Αύγουστου. Πυκνοὶ κανονιοβολισμοὶ ἀκουσθέντες εἰς ἸΑφιὸν ἐκ τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας περὶ ὥραν 4ην καὶ ἡμίσειαν τῆς 13]26 Αύγουστου μοὶ ἔδωκαν τὴν πρώτην ἔνδειξιν τῆς ἀρξαμένης ἐπιθέσεως.

Αἱ πρώται πληροφοροὶαι περὶ τῆς ἐπιθέσεως ἦσαν αἱ ἑξῆς :

IV Μεραρχίας : Ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη τὴν χαραυγὴν εἰς τὸ δεξιὸν τῆς καὶ ὅτι κατόπιν ἰσχυροτάτου βομβαρδισμοῦ, (²) κατέλαβε τὴν ἐν τῷ Ὑποτομεῖ Καλεντζίκ κειμένην κορυφὴν «Μαῦρον Βράχον» καὶ ἔθεσε πόδα ἐπὶ τῶν εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς προκεχωρημένων χαρακωμάτων. Ἡ αὕτη Μεραρχία ἀνέφερε συγχρόνως, ὅτι τὸ 3δον Πεζ. σύνταγμά τῆς, τὸ τηροῦν τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ, λόγῳ τοῦ ἰσχυροτάτου βομβαρδισμοῦ (²) καὶ τῆς μεγάλης πιέσεως ὑπέστη τόσῳ ἰσχυρὸν κλονισμόν, ὥστε ὑπῆρχε κίνδυνος διασπάσεως τοῦ Ὑποτομέως τούτου καὶ ἐξήτει ἐπειγόντως ἐνισχύσεις πρὸς ἀποφυγὴν ρήγματος εἰς τὸν Ὑποτομέα Καλεντζίκ.

I Μεραρχίας : Ὅτι ἀπὸ τῆς χαραυγῆς ἤρχισεν ἐπίσης ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις εἰς τὸν Τομέα τῆς, ἀνατολικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κιλίτζ-Ἀρσλάν, Σαντουκλῆ, καὶ ὅτι αὕτη ἐστρέφετο κυρίως κατὰ τοῦ Κέντρου ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρι-Μπέλ.

(¹) Σχ. 4 ἸΑφιὸν - Καραχισάρ.

(²) «Πρὸς διάσπασιν τοῦ μετώπου τούτου οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωσαν ὀλόκληρον τὸ διαθέσιμον πυροβολικόν των: 200 πυροβόλα περίπου ἐφωδιασμένα διὰ 1.000 βλημάτων ἕκαστον. (Ἐκθεσις Μπαχρεντίν Πασᾶ, Διοικητοῦ τοῦ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Σώματος Τουρκικοῦ Ἰππικοῦ).

V Μεραρχίας: "Οτι ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις εἰς τὸ ἀριστερόν της κατὰ τῆς «Δασωμένης Κορυφῆς» (Τομεὺς Μπορντί- Κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ).

Τὴν ἔναρξιν τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως ἀνέφερον ἀμέσως εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τοῦ ἐξῆς δελτίου :

Ἄρ. 3265]3 Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Κοινοπ. Β' Σ. Στρατοῦ, Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας.

Δελτίον στρατ. καταστάσεως :

Ἀπὸ χαραυγῆς σήμερον ἐχθρὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν ἐπὶ μετώπου ἀπὸ ποταμοῦ Ἀκάρ μέχρι Γιλκί-Κιρι-Μπέλ συμπεριλαμβανομένου.

Ἐχθρική ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη ἐπίσης εἰς ἀριστερόν τομέως Μπορντί.

Μάχη ἐξελίσσεται ὀμαλῶς. Προθέσεις ἐχθροῦ δὲν διηυκρινίσθησαν εἰσέτι.

13]8]22 ὥρα 7. Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Συνεπεία αἰτήσεώς μου, τὸ Β' Σ. Στρατοῦ εἶχε διατάξει τὴν VII Μεραρχίαν νὰ κινηθῇ πρὸς τὸν χῶρον Σαβράν, ὑποτομέα τῆς I Μεραρχίας. Ὑπολογίζων ταύτην ἐν κινήσει ἀπὸ τῆς χαραυγῆς καὶ πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς πορείας της ἀπέστειλα πρὸς τὴν I Μεραρχίαν τὴν διαταγὴν :

Ἄρ. 3.266]3
I Μεραρχίαν

Εἰδοποιήσατε παρακαλῶ, μέσῳ ἀγγελιαφόρου, VII Μεραρχίαν περὶ καταστάσεως. Λόγῳ ταύτης VII Μεραρχία ν' ἀποφύγη μεγάλην στάσιν.

13]8]22 ὥρα 7.20' Α' Σῶμα Στρατοῦ
Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ VII Μεραρχία ἤρξατο κινουμένη μόνον τὴν 8.30' πρὸς ἀποφυγὴν, ὡς ἀνέφερε κατόπιν, τῆς παρατηρήσεως ἐκ μέρους ἐχθρικών ἀεροπλάνων, ἅτινα ὑψοῦντο συνήθως μέχρι τῆς 8ης ὥρας.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IV Μεραρχίας, ἐχρησιμοποίησα τὸ πλη-

σίον μου και ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου, ἀπόσπασμα τῆς XIII Μεραρχίας (Πλαστήρα) ἐκδούξ τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἄρ. 3267]3.

IV Μεραρχίαν, Ἀπόσπασμα Πλαστήρα.

Τάγμα και πυροβολοχία ἀποσπάσματος XIII Μεραρχίας νὰ κινηθῆ πρὸς θέσεις ἐφεδρείας Ὑποτομέως Καλεντζίκ, ὅθεν ἐνεργήσωσιν ὑπὸ διαταγὰς IV Μεραρχίας. Ἐν περιπτώσει ἀπολύτου ἀνάγκης, Διοικητὴς ἀποσπάσματος δύναται χρησιμοποίησι και ὑπόλοιπον ἀποσπάσματος του.

13]8]22, ὥρα 8

Α' Σῶμα Στρατοῦ

N. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὸ τάγμα τοῦ 5]42 συντ. Εὐζώνων (ἀποσπάσματος Πλαστήρα), ὅπερ εἶχε τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως Ἀφιόν, διέταξα ν' ἀντικατασταθῆ τὸ ταχύτερον δι' ὀπλιτῶν τοῦ Α' τάγματος Μηχανικοῦ και τῶν μαθητῶν τῶν δύο σχολείων ἐφεδρωγ ἀξιωματικῶν και νὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα. Ἐπίσης διέταξα, τὴν ἐπίσπευσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν ἐν Ἀφιόν νοσηλευομένων ἀσθενῶν πρὸς Οὐσὰκ και Σμύρνην, συμφώνως ἐκδοθείσῃ ἀπὸ τῆς προτεραίας διαταγῆ μου, τοῦθ' ὅπερ και ἐγένετο, τοῦ συρμοῦ τοῦ μεταφέροντος τοὺς ἀσθενεῖς, ἀναχωρήσαντος περὶ τὴν μεσημβρίαν και δυνηθέντος οὕτω νὰ διέλθῃ τοῦ Κιουτσούκιοι ἀκριβῶς πρὸ τῆς διακοπῆς τῆς συγκοινωνίας ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Ἴπλικοῦ.

Ἡ IV Μεραρχία διέθεσεν ἀμέσως τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα εἰς τὸν δεξιὸν τῆς Ὑποτομέως Καλεντζίκ, και ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγμ. Πλαστήρα ἀπάσας τὰς εἰς τὸν ὑποτομέα τοῦτον εὐρισκόμενας δυνάμεις τῆς Μεραρχίας. Οὗτος, προπορευθεὶς τοῦ τάγματος και τῆς ὀρειβ. πυροβολοχίας, και ἀντιληφθεὶς ἐπὶ τόπου τὴν σοβαρότητα τῆς τακτικῆς καταστάσεως, μετεκάλεσε και τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἀποσπάσματος του, συμφώνως ἄλλως τε και τῷ πνεύματι τῆς διαταγῆς μου.

Ἐτεροι κατόπιν ληφθεῖσαι πληροφοροίαι ἤρχισαν νὰ διευκρινίζουσι τὴν τακτικὴν κατάστασιν, ἣν μετέδωκα εἰς τὴν Στρατιάν διὰ τῆς ἐξῆς ἀναφορᾶς :

Ἄρ. 3269]3.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας.

Σώματα Στρατοῦ, Μεραρχίας καὶ Γεν. Στρ. Διοίκησιν.

Ἐπίθεσις ἐχθροῦ συνεχίζεται ζωηρά. Προσπάθειά του στρέφεται κατὰ τοῦ Κέντροσ ἀντιστάσεως Σαντζάκ (V Μεραρχίας), ἐνθα ἠδυνήθη κατὰστή κύριος «Δασωμένης Κορυφῆς». Κυριώτερα προσπάθεια ἐχθροῦ φαίνεται στρεφόμενη ἀπὸ δεξιῶν IV Μεραρχίας, συμπεριλαμβανομένου μέχρις ἀριστεροῦ I Μεραρχίας συμπεριλαμβανομένου. Ἐπὶ μετώπου τούτου ἐπίσης ἐχθρός ἐπέτυχε κατάληψιν ἡμετέρου στηρίγματος παρὰ «Μαῦρον Βράχον». Προπαρασκευάζεται ἀντεπίθεσις πρὸς ἐκτόπισιν ἐχθροῦ ἐκ σημείων, εἰς ἃ ἠδυνήθη νᾶ προχωρήσῃ.

13]8]22 ὥρα 8.30

Α' Σῶμα Στρατοῦ

N. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν V Μεραρχίαν, κατέχουσιν λίαν ἐκτεταμένον μέτωπον, — περὶ τὰ 4ῶ χιλιόμετρα — καὶ μὴ διαθέτουσαν ἐπαρκεῖς ἐφεδρείας, μέλλουσιν δὲ νὰ ἐνισχυθῇ ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος στρατοῦ, ἔθεσα διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς διοικήσεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σώματος τούτου καὶ τὸ διέταξα (1) νὰ διοργανώσῃ τὰ τῆς ἀντεπιθέσεως πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς «Δασωμένης Κορυφῆς». Τοῦτο ἀνέφερον ἐπίσης εἰς τὴν Στρατιάν διὰ τῆς ἐξῆς ἀναφορᾶς :

Ἄρ. 3270]3.

Στρατιάν Μ. Ἀσίας.

Πρὸς διευκόλυνσιν διεξαγωγῆς ἀγῶνος, ἔθεσα V Μεραρχίαν ὑπὸ διαταγὰς Β' Σώματος Στρατοῦ. Κυρία προσπάθεια ἐχθροῦ φαίνεται στρεφόμενη δεξιῶν IV καὶ ἀριστερὸν I Μεραρχίας καὶ μεταξὺ τούτων διάκενον. Ἀναλόγως ἐξελίξεως καταστάσεως, προτίθεμαι μετακινήσω ἐν ἀίμακῃ σιδηροδρομικῶς πρὸς Ἀφιὸν καὶ τμήμα IX Μεραρχίας.

13]8]22 ὥρα 8.30.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

N. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

(1) Ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὑπήγετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου προσωρινῶς μέχρις ἐπεμβάσεως τῆς Στρατιᾶς, συμφώνως προγενεστέρῃ διαταγῇ τῆς

Γενικῶς, ἐπέζητησα τὴν εἰς τὰ χαρακώματα κατὰ μέτωπον ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, χρησιμοποιοῦν τὰ πλεονεκτήματα τῆς ὀργανωμένης τοποθεσίας καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῆς βολῆς τοῦ Πυροβολικοῦ, μέχρι κατατριβῆς αὐτοῦ, ὅποτε, συνεχιζομένης ἔτι τῆς ἡμετέρας ἀντιστάσεως, θὰ ἐξετελεῖτο ἀντεπίθεσις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀπωλείας θέσεώς τινος, θὰ ἐπεζητεῖτο ἢ δι' ἀντεπιθέσεως ἐπιτοπίως ἀνάκτησις αὐτῆς.

Ἐπειδὴ ἡ VII Μεραρχία διοικουμένη ὑπὸ συνταγματάρχου κατηθύνετο πρὸς δρασίμους εἰς τὸν τομέα τῆς I Μεραρχίας, ὅπου ἤδη εὐρίσκετο ἀπὸ τῆς προτεράιας καὶ ἐν τῶν συνταγμάτων της, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἀρ. 3282]3

I καὶ VII Μεραρχίας

Ἐνεκα στενῆς συνεργασίας I καὶ VII Μεραρχιῶν εἰς τομέα Ἀκάρ-Ντάγ, VII Μεραρχία τίθεται προσωρινῶς ὀλόκληρος ὑπὸ διαταγᾶς διοικητοῦ I Μεραρχίας.

13-8-22 ὥρα 10.

Α' Σῶμα Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οἱ Τοῦρκοι διὰ πυροβολικοῦ μεγάλου διαμετρήματος ἔβαλλον τὰ χωρία Ἐρικμαν καὶ Τσακιρσάζ (δυτικῶς τοῦ Ἀφιόν), ὡς καὶ τὴν χαράδραν Μοναστήρ-Ντερέ, ὅπως ἐμποδίσωσι (εἰς τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα τῆς IV Μεραρχίας) πᾶς ἐφεδρείας νὰ ἀφθῶσιν εἰς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης. Ἐπίσης ἔβαλλον, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς, κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα τὸν ἐν Ἀφιόν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Βαγδάτης. Οὕτω, ἡ μὲν πόλις τοῦ Ἀφιόν ἦτο προφυλαγμένη ὑπὸ τοῦ ἀμέσως νοτίως εὐρισκομένου ὄρους Μουατίμπ-Ντάγ, γύρωθεν ὅμως ἐβάλλετο πανταχόθεν ὑπὸ πυρῶν πυροβολικοῦ.

Περὶ ὥραν 10 30' ἔλαβον παρὰ τῆς I Μεραρχίας (Φράγκου) τὴν κάτωθι τηλεγραφικὴν ἀναφορὰν, ἐν ἣ ἀπεικονίζετο ἡ κατάστασις τῆς Μεραρχίας ταύτης.

Ἀρ. 7390]2971]3

Α' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἐχθρὸς διαθέτων ὑπερβολικὰς δυνάμεις ἐξουδετέρωσε Κέντρον ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ Στόπ. Ἐνεργῶ ἀντεπίθεσιν

διὰ τριῶν ταγμάτων, μεθ' ἧν ἐχθρὸς φαίνεται κλονιζόμενος Στόπ.
 Ἐπίσημα ἐβδόμης Μεραρχίας ἀναγκάζομαι διαθέσω πρὸς ἀποσόβησιν ἐνδεχομένων πρὸς Γιλκί Στόπ. Κέντρον ἀντιστάσεως Καγιάν- Τιμπί διεξάγει σκληρότατον ἀγῶνα ἀνθιστάμενον Στόπ. Διέθεσα πρὸς ἐνίσχυσιν του τάγμα καὶ οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ VII Μεραρχίας Στόπ. Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ- Ἄρσλάν-Μπέλ πιέζονται σοβαρῶς. Στόπ. Παρακαλῶ λάβετε μέτρα ἐξασφαλίσεως κενοῦ κατόπιν διαθέσεως δυνάμεών μου Στόπ. Ἴλη ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ ἐθεάθη βαδίζουσα διὰ κενοῦ Ντουζ-Ἄγατς πρὸς σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Στόπ. Ἐπέστειλα ἡμιλαρχίαν καὶ οὐλαμὸν πεζικοῦ, εἰδοποιήσας σχετικῶς καὶ φρουραρχεῖον σιδ. σταθμοῦ Κιουτσούκιοϊ Στόπ. VII Μεραρχία εἰδοποιήθη συγκεντρωθῆ σιδ. σταθμὸν Μπάλ-Μαχμουτ Στόπ.

Στρατηγεῖον, 13-8-22 ὥρα 9.30'

I Μεραρχία
ΦΡΑΓΚΟΥ

Πρὸς ἀνακοπὴν τῆς ἐναντίον τῆς I Μεραρχίας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ προὔτιθέμενη νὰ ἐκτελέσω ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ καὶ τῶν νότιων τῶν Τούρκων καὶ πρὸς προετοιμασίαν ταύτης, ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Ἄρ. 3284|3

I, II Μεραρχίας
Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας

Κυρία ἐχθρική ἐπίθεσις κατευθύνεται ἀπὸ ποταμοῦ Ἄκὰρ μέχρις Ἄκὰρ-Ντάγ μὴ συμπεριλαμβανομένου καὶ ἰδίᾳ I Μεραρχίαν καὶ δεξιὸν IV Μεραρχίας. Κατόπιν τούτου, διαταχθήσεται πιθανῶς ἀντεπιθετικὴ ἐνέργεια δυνάμεων Ἐπιτομέως Καραγκιοζελί ἐν συνδυασμῶ με ἀντεπιθετικὴν ἐνέργειαν δυνάμεων Μπανάζ καὶ λοιπῶν διαθέσιμων τμημάτων II Μεραρχίας καὶ τμημάτων Μεραρχίας Ἰππικοῦ «Ἐρτζέζ», κατὰ ἀριστεροῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ, με γενικὴν κατεύθυνσιν Τσουρκουτζᾶ. Ἐντεπίθεσιν διεξαγάγη II Μεραρχία Στόπ. Συντάγματα 1|38 Εὐζώνων καὶ 7ον Πεζικὸν καὶ λοιπὰ τμήματα νὰ διαταχθῶσιν ὥσιν ἔτοιμα πρὸς ἐκκίνησιν εἰς πρώτην διαταγὴν. II Μεραρχία προπαρασκευάσθη ἐνέργειαν ἵνα δύναται ἀναληφθῆ ἀντεπίθεσις ἄνευ βραδύτητος ὅποταν διαταχθῆ.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος 1|38 Εὐζώνων ἑξακολουθήσῃ ὑπαγόμενον I Μεραρχίαν.

13|8|22 ὥρα 11.20

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, κατὰ τὰς ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν ἡ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἑξῆς :

I Μεραρχία : Ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ εἶχεν ἀποθήσῃ τοὺς ἡμετέρους ἐκ τῶν πρώτων γραμμῶν· ἐπίσης εἶχε καταλάβει τὸ σημεῖον στηρίγματος Καγιαντιμπί. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ εἶχεν ἐκταθῆ δυτικώτερον εἰς τὰ Κέντρα ἀντιστάσεως Κιλίτζ—Ἀρσλάν—Μπέλ καὶ Χασάν—Μπέλ ἅτινα ἐπιέζοντο. Ἡ Μεραρχία προητοίμαζεν ἀντεπίθεσιν διὰ τῶν ἐν ἐφεδρεία δυνάμεών της, πρὸς ἀνακατάληψιν τῶν θέσεων τοῦ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ.

IV Μεραρχία : Αὕτη ἐξηκολούθει νὰ πιέζεται εἰς τὸ δεξιόν της ἐπὶ τῶν τῆς 2ας γραμμῆς χαρακωμάτων, ἔνθα μετὰ δυσκολίας συνεκρατεῖτο, ἐν ᾧ εἰς τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀριστερόν της δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἐπίθεσις, πλὴν ἀνταλλαγῆς πυρῶν πυροβολικοῦ.

XII Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα της παρατηρήθη μικρὰ ἐχθρική κίνησις, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἐπίθεσις

V Μεραρχία : Ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταλάβει τὴν «Δασωμένην κορυφὴν» (Κέντρον ἀντιστάσεως Σαντζάκ).

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, σχηματίσας πλέον τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς στρέφει τὴν κυρίαν αὐτοῦ προσπάθειαν κατὰ τοῦ μετώπου τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV, ἀπεφάσισα τὴν εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ ἀμεσον μετάκλησιν τῆς IX Μεραρχίας. Πρὸς τοῦτο, διέταξα τὸν ἐν Ἀφιὸν σύνδεσμον τῆς Στρατιᾶς, ἵνα ἀποστείλῃ ἀμέσως εἰς Ντουγκέρ (σιδηρ. σταθ. γραμμῆς Βαγδάτης) τοὺς διαθέσιμους πρὸς μεταφορὰν συρομούς, τὸ δὲ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα διατάξῃ τὴν IX Μεραρχίαν καὶ συγκεντρώσῃ ἀμέσως ἐν σύνταγμά της δι' ἐπιβίβασιν εἰς Ντουγκέρ, ἡ δὲ ὑπόλοιπος Μεραρχία νὰ ἐτοιμασθῇ πρὸς μεταφορὰν.

Ἀπὸ τῆς 15ης ὥρας ἤρξατο ἡ μεταφορὰ εἰς Ἀφιὸν τοῦ 26ου Συντάγματος IX Μεραρχίας κατὰ τάγμα, τῶν μεταγωγικῶν μεταφερομένων ὀδικῶς εἰς Ἀφιόν.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἐπίθεσις εἰς τὸν τομέα τῆς XII Μεραρχίας, διὰ νὰ ἐξακριβώσω τὰς εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἐχθρι-

κὰς δυνάμεις καὶ διὰ τὰ προσελκύσω πρὸς αὐτὸν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα τὴν XII Μεραρχίαν ν' ἀποστείλῃ πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ἐπιθετικῆς ἀναγνωρίσεως μέχρι βάθους δύο χιλιόμετρων.

Τὴν 16.10 ὥραν ὑπέβαλον τὴν κάτωθι ἀναφορὰν :

Ἄρ. Ε. Π. 3290/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας.

Κοινοπ. Β', Γ' Σ. Στρατοῦ. Μεραρχίας I, IV, XII, II, IX καὶ Μεραρχίαν Ἴππικοῦ.

Ἐκ μέχρι τοῦδε ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐμφαίνεται, *ὅτι ἐχθρὸς ἐπιζητεῖ ἀπασχολήσῃ μετώπον βορείως Ἀκάρ. Ἰδίᾳ ἄκρον ἀριστερὸν V Μεραρχίας πρὸς συγκράτησιν ἐφεδρειῶν μας καὶ μετώπου, ὅτι δὲ καταβάλλει κυρίαν προσπάθειάν του εἰς τὸ μέτωπον νοτίως ποταμοῦ Ἀκάρ, ἰδίᾳ ἀπὸ δεξιῶν IV Μεραρχίας μέχρις ὑποτομέως Σινὰν—Πασᾶ συμπεριλαμβανομένου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης πιέζει ἰσχυρῶς.*

Διέταξα καὶ μεταφέρεται σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀφιὸν σύνταγμα IX Μεραρχίας καὶ θεωρῶ ἀναγκαῖον μεταφερθῆν εἰς Ἀφιὸν ὑπόλοιπον αὐτῆς, πλὴν ἀποσπάσματος Ἐρικλῆ, καὶ παρακαλῶ ὅπως ἐγκρίνετε τοῦτο.

Προτίθεμαι, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως, ἐνεργήσω αὖριον ἐπιθετικῶς βορείως Ἀκάρ διὰ Β' Σ. Στρατοῦ διαθέτοντος τὰς Μεραρχίας XII, V καὶ πλεῖστον δυνάμεως XIII Μεραρχίας. Ἐπίσης δέ, διὰ δυνάμεων II Μεραρχίας ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τμημάτων Μεραρχίας Ἴππικοῦ καὶ δυνάμεως ὑποτομέως Καραγκιοσελί πρὸς Τσουκουρτζᾶ. Λυσιτελῆς ἐνέργεια Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας πρὸς Μπορντί.

Κατάστασις στιγμῆς ἀκόλουθος: Ἰσχυρὰ πίεσις ἐχθροῦ Κέντρον ἀντιστάσεως Χασάν-Μπέλ, καὶ προπαρασκευὴ ἀντεπιθέσεως ἡμῶν πρὸς ἀνακατάληψιν Κέντρον ἀντιστάσεως Τιγκί-Κιρι-Μπέλ καὶ Σημείου στηρίγματος Καγιαντιμπί, τήρησις ὑπολοίπου μετώπου I καὶ IV Μεραρχιῶν.

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς Βαγδάτης ἐβλήθη δις ἀνεπιτυχῶς διὰ βολῶν βαρέως Πυροβολικοῦ. XII Μεραρχία ἄνευ πίεσεως.

V Μεραρχία ενεργήσασα ἀντεπίθεσιν ἀνεκατέλαβε «Δασωμένην Κορυφήν».

13|8|22 ὥρα 16.10'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ»

Ἐκ τῶν μετέπειτα δημοσιευθεισῶν ἐπισήμων ἐκθέσεων τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου 1922, ἐμφαίνεται ὅτι, διέγνωσα ἐπακριβῶς τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων, ὅπερ ἦτο τὸ διατυπωθὲν ἀνωτέρω ἐν τῇ πρὸς τὴν Στρατιὰν ὑπ' ἀρ. 3290|3 τηλεγραφικῇ ἀναφορᾷ μου (σελ. 296).

Ἄλλως τε, ὅτι τὸ ἐπιθετικὸν σχέδιον τῶν Τούρκων θὰ ἦτο τοιοῦτον, προεῖδον πρὸ ὀκταμήνου ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν Διοίκησιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1921, ὁπότε κατήρτισα τὴν ὑπ' ἀριθ. $\frac{4345/3}{25/12/21}$ μελέτην ἐνεργείας (ὄρα σελ. 267)

ἐν ἣ ἐπισκοπῶν τὰς πιθανὰς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα: *«Τὸ πλέον εὐαίσθητον σημεῖον ἐπὶ τῆς κυρίας παρατάξεώς μας εἶναι ἡ πρωτεύουσα συγκοινωνία πρὸς Σμύρνην, ὁ σιδηρόδρομος. Πιθανωτέρα ἐπομένως περιπτώσεις ἐνεργείας φαίνεται νὰ εἶναι ἡ κατὰ περιοχῆς Πασάκιοι, εἴτε Μπανάζ, συγχρόνως δέ, κατὰ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως πρὸς ἀντιπερισπασμόν.»*

Κατόπιν τῆς πληροφορίας, ὅτι ἀνεκατελήφθη ὑπὸ τῆς V Μεραρχίας ἡ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ τομέως ταύτης κειμένη «Δασωμένη κορυφή» καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπετίθετο κατὰ τοῦ δεξιοῦ τομέως τῆς V Μεραρχίας, ἔνθα τὸ κέντρον ἀντιστάσεως «Γαρυφαλάκη», παραπλεύρως τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII Μεραρχίας, ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν :

Ἄριθ. 3293|3

XII Μεραρχίαν.

Κοινοπ. Στρατιὰν Μ. Ἀσίας, Σ. Στρατοῦ καὶ Μεραρχίας

Β' Σῶμα Στρατοῦ πληροφορεῖ ταύτην τὴν στιγμὴν, ὅτι εἰς ἀριστερὸν V Μεραρχίας δι' ἡμετέρας ἀντεπιθέσεως ἀνεκατελήφθη ἡ «Δασωμένη Κορυφή»: ὅτι ἤδη πιέζεται Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη. Συνδεθῆτε μὲ V Μεραρχίαν, ὥστε ἐν ἀνάγκῃ ἐνισχύσητε ἀγῶνα Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη καὶ διὰ

τημάτων πεζικοῦ, ενεργοῦντος ἀντεπιθετικῶς ἐξ ἀριστεροῦ τομέως σας.

13-8-22 ὥρα 16.20

Α' Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς I Μεραρχίας, ὅτι τρεῖς ἰσχυραὶ φάλαγγες ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ δυνάμεως 500 ἀνδρῶν ἐκάστη, εἰσδύσασαι εἰς τὸ κενὸν μεταξὺ ὑποτομένων Καραγκιοσελῆ καὶ Σινάν-Πασᾶ διηυθύνοντο πρὸς Βορρᾶν, πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἐξέδωκα πρὸς τὴν II Μεραρχίαν τὴν κάτωθι διαταγὴν :

II Μεραρχίαν.

Κοινοπ. I Μεραρχίαν καὶ Στρατιὰν Μ. Ἀσίας.

Δι' ἀσυρμάτου. Ἐχθρική δύναμις 1500 ἱπέων διέβη 15ην ὥραν Ντοκουσλὰρ κατευθυνομένη Καρατζᾶ-Ἐϋρὲν καὶ Ἀϊβαλῆ. Τηλεγραφικὴ γραμμὴ Σμύρνης ἀπὸ 17ης ὥρας διεκόπη.

Παρακαλῶ διατάξητε ὑμεῖς 1/38 Εὐζώνων, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐπαύσαμεν συνδεόμενοι, κατευθύνῃ τάγμα μὲ οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπως προσβάλλῃ ἱππικὸν τοῦτο καὶ παρακωλύσῃ, εἰ δυνατόν, καταστροφὴν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

Πληροφορήσατε σχετικῶς.

13 8,22 ὥρα 18.15

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄνω πληροφορίαν τῆς I Μεραρχίας, μοὶ ἀνεφέρετο ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς ὑπηρεσίας Ἀφίων, ὅτι διεκόπη ὁ τηλεγραφικὸς σύνδεσμος μετὰ τοῦ Οὐσᾶκ. Ἦτο φανερόν, ὅτι ἡ διακοπὴ τοῦ τηλεγραφικοῦ συνδέσμου ὠφείλετο εἰς τὸ ἐχθρικὸν ἱππικόν, καὶ ὅτι πλὴν τῆς τηλεγραφικῆς γραμμῆς θὰ εἶχε γίνῃ καταστροφὴ καὶ εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν. Κατόπιν τούτου, ἔδωκα ἐντολὴν εἰς τὴν I Μεραρχίαν, ὅπως λάβῃ μέτρα ἀσφαλείας εἰς τὰ νῶτα, πρὸς ἀπόκρουσιν τυχόν ἐπιθέσεως τοῦ ἱππικοῦ, διέταξα τὴν σιδηροδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἵνα προετοιμάσῃ συνεργεῖον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας, καὶ ἐζήτησα πληροφορίας ἀπὸ τὴν ἐν Οὐσᾶκ II Μεραρχίαν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, ἐὰν συνεδέετο ἢ οὐ τηλεγραφικῶς μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Κιουτσούκιοι πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ σημείου, εἰς ὃ εἶχεν ἐπέλθῃ ἡ καταστροφὴ.

Λόγω δὲ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐκ τῆς εἰσχωρήσεως ἐντὸς τῶν γραμμῶν μας ἰσχυρῶν δυνάμεων ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, αἵτινες ἀπέκοψαν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τῆς I Μεραρχίας μετὰ τοῦ ὑποτομέως τῆς τοῦ Καραγκιοσελῆ, διέταξα τὴν II Μεραρχίαν, νὰ λάβῃ αὕτη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς τὸν ὑποτομέα τοῦτον τῆς I Μεραρχίας, ὡς καὶ τὰς διαθέσιμους δυνάμεις τῆς Μεραρχίας ἱππικοῦ, καὶ ν' ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον δύνάμιν εἰς τὴν περιοχὴν Τονλου—Πουνάρ πρὸς προσβολὴν τοῦ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ I Μεραρχία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀσχοληθῇ σοβαρῶς, ἐφ' ὅσον ἐπιέζετο κατὰ μέτωπον.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας, ἀφίκετο εἰς τὸν τομέα τῆς I Μεραρχίας ἡ VII, ἣν εἶχον θέσει προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας λόγῳ τῆς ἀνάγκης στενῆς συνεργασίας τῶν δυνάμεων τῶν δύο Μεραρχιῶν. Συγχρόνως, διεβίβασα τηλεφωνικῶς πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς I Μεραρχίας τὴν διαταγὴν μου: «ὅπως χρησιμοποιήσῃ συγκεντρωμένην τὴν VII Μεραρχίαν διὰ τὴν καλλιτέραν ἀπόδοσιν, ἀποφεύγων τὴν εἰς διάφορα σημεία κατανομήν τῶν τμημάτων τῆς, καὶ τὴν ἀνάμιξιν τῶν μονάδων τῶν δύο Μεραρχιῶν,» μοὶ ἀπήντησεν ὅμως, ὅτι τοῦτο καθίσταται ἀπολύτως ἀδύνατον, καθόσον τὸ μὲν ἀφιχθὲν τὴν προτεροαίαν σύνταγμα τῆς VII Μεραρχίας εἶχεν ἤδη ἐμπλακῆ εἰς τὸ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ, τῶν δὲ δύο ἄλλων συνταγμάτων, τὸ μὲν ἓν, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατευθύνῃ ἀπὸ Μπάλ-Μαχμουτ εἰς Σινάν-Πασᾶ, πρὸς ἀντιμετώπισιν ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς πίεσεως, ἦν ὑφίστατο εἰς τὸ δεξιόν του, τὸ δὲ ἕτερον, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ τηρήσῃ περὶ τὸ Μπογιαλί, ὡς ἐφεδρείαν διὰ τὸ ἀριστερόν καὶ τὸ κέντρον. Ὁ Διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας ἠκολούθησε τὸ πρὸς Σινάν-Πασᾶ σύνταγμα, ὀρισθεὶς ὡς Διοικητὴς ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ὑποτομέως Σινάν-Πασᾶ.

Περὶ ὥραν 16.15' ἐλήφθη ἡ κάτωθι πρώτη διαταγὴ τῆς Στρατιάς ἀπὸ τῆς ἐνάρεξεως τῶν ἐπιχειρήσεων :

Ἄρ. Ε. Π. 21.976]5.556]III

Α', Β', Γ' Σώματα Στρατοῦ καὶ Μεραρχίαν Ἰππικοῦ.

1) Ὁ ἐχθρὸς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν μετὰξὺ Ἄκάρ ποταμοῦ καὶ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ καὶ εἰς τὸ ἀριστερόν τοῦ τομέως Μπορντι Σιόπ.

II) Καίτοι ὁ τομεὺς τῆς κυρίας ἐχθρικῆς προσπαθείας δὲν διενκρινίσθη εἰσέτι, φαίνεται ὅτι ἀπέναντι τοῦ τομέως Ἐσκή-Σεχίρ, κυρία ἐπίθεσις αὐτοῦ εἶναι ἀπίθανος Στόπ.

III) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ νὰ προπαρασκευάσῃ ἐσπευσμένως ἰσχυρὰν μικτὴν δύναμιν τοῦλάχιστον Μεραρχίας, ἐτοίμην νὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Μπορντι καὶ Καρατζᾶ-Νιτάγ, ἐξουδετεροῦν διὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων του πᾶσαν βορείως Σεϊντι-Γαζῆ ἐχθρικὴν ἐνέργειαν Στόπ.

IV) Ἡ V Μεραρχία ὑπάγεται τακτικῶς εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Διάθεσις τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ δὲν θὰ γίνῃ ἄνευ ἐγκρίσεώς μου Στόπ. Οὐχ ἦττον, ἡ Μεραρχία αὕτη, πρέπει νὰ εἶναι ἔτοιμος πρὸς κίνησιν Στόπ.

V) Ἡ II Μεραρχία νὰ εὐρίσκεται ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, παρ' οὗ θὰ λάβῃ διαταγὰς διὰ τὴν ἐν τῷ τομεῖ Πουνάρμπασι, Σιβασλῆ, Ἀχάτ-Κιοϊ δροῦσιν τῆς Στόπ.

VI) Ἡ Μεραρχία Ἰπλικοῦ δροῦσα, ἐν κοινῇ μετὰ τῆς II Μεραρχίας ἐντολῆ, νὰ τηρῆ ἐπίσης τὸν μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ II Μεραρχίας σύνδεσμον, καὶ λαμβάνουσα γνῶσιν τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, πρέπει νὰ ἐκτελῆ τὰς αἰτήσεις τοῦ τελευταίου τούτου Στόπ.

13/8/22 ὥρα 12.30'

Ἀρχηγὸς Στρατ. Μ. Ἀσίας
ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

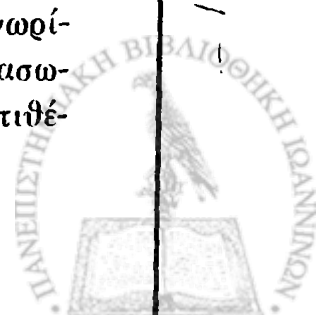
Εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀπλήντησα ἀμέσως διὰ τῆς κάτωθι τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς :

Ἀρ. 3298/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας (Ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγον)

Ἐπὶ 21976/5556 διαταγῆς ἡμῶν, ἀνεφέρω ὅτι, μετακίνησιν συντάγματος IX Μεραρχίας εἰς Ἀφιὸν-Καραχισάρ, θεωρῶ ἀπαραιτήτον, καθόσον Α' Σ. Στρατοῦ πιεζόμενον ἰσχυρῶς, οὐδεμίαν διαθέτει ἐφεδρείαν Πρόθεσις ἄλλως τε ἐχθροῦ καταφανής: Ἀπασχολεῖ μέτωπον βορείως Ἀκάρ ποταμοῦ, καὶ καταβάλλει κυρίαν προσπάθειάν του εἰς μέτωπον IV Μεραρχίας καὶ ἰδίᾳ Iης.

Καθ' ὑπαρχούσας πληροφορίας καὶ ἀεροπορικὰς ἀναγνωρίσεις, βορείως Ἀκάρ δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι δυνάμεις. «Δασωμένα κορυφῆ» ἀνεκατελήφθη εὐκόλως δι' ἡμετέρας ἀντεπιθέ-

σεως. Ὀγκος ἐχθροῦ συγκεντρωμένος νοτίως Ἀκάο. Προσπάθειά του ἐπίμοχθος, ὅπως ἐπιφέρῃ ρήγμα ἰν Μερραρχίαν. **Ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀποκρουσθῆ ἐχθρός, καθόσον ἄλλως θὰ ἔχη ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ παρατάξεως ὀλοκλήρου Στρατιᾶς.**
 IV Μερραρχία ἄνευ ἐφεδρείας. Ἀπόσπασμα εὐζώνων διέθεσα δι' ἀντεπίθεσιν εἰς δεξιὸν Μερραρχίας ἐκτὸς τάγματος φρουρᾶς πόλεως. Προηγηθὲν σύνταγμα VII Μερραρχίας ἐνεργεῖ ἤδη καὶ αὐτὸ ἀντεπίθεσιν εἰς Τιλκί-Κιρι-Μπέλ.

Παρακαλῶ ἐγκρίνητε ἐνεργουμένην μεταφορὰν συντάγματος IX Μερραρχίας ὡς ὑπ' ἀριθ. 3290 ἀναφορὰ μου (1) καὶ διατάξατε τὴν ἐν συνεχείᾳ μεταφορὰν ὑπολοίπου Μερραρχίας, πλὴν ἀποσπάσματος Ἐρικλῆ, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην μου ἀνταποκρίνεται ἀνάγκας μετώπου Σώματος στρατοῦ.

13/8/22

Α' Σ. Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ ὥραν 16 ἔλαβον παρὰ τῆς II Μερραρχίας τὴν κάτωθι τηλ ἀναφορὰν:

Ἀρ. 2616/3

Α' Σ. Στρατοῦ

Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας καὶ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἀναφέρω ὅτι ἵνα δυνηθῶμεν καὶ ἀναλάβωμεν τὸ ταχύτερον ἀντεπίθεσιν περὶ ἧς $\frac{3284,3}{13,8,22}$ διαταγὴ σας, ἀνάγκη ἀπὸ τοῦδε τεθῶσιν ὑπὸ διαταγᾶς μας τοῦλάχιστον τὰ εἰς περιοχὴν «Ἐριτζέζ» τμήματ' Μερραρχίας Ἴππικοῦ, ἵνα ἐκτελέσωμεν ἀναγκαίως δι' ἐξόρμησιν συγκεντρώσεις.

13/8/22 ὥρα 13,5

II Μερραρχία Γονατᾶς

Ἀμέσως ἀπήνησα ὡς ἐξῆς.

Ἀρ. 3291/3

II Μερραρχίαν

Κοιν. Στρ. Μ. Ἀσίας

Παρακαλῶ, ὅπως Μερραρχία Ἴππικοῦ, κατόπιν 21976/5556/III διαταγῆς Στρατιᾶς, θέσῃ τμήματά της «Ἐριτζέζ» διάθεσιν II

(1) Ἴδε σελ. 296.

Μεραρχίας πρὸς ἐνέργειαν ἀντεπιθέσεως, ἣτις πιθανῶς διαταχθῆ
 ὡς ὑπ' ἀριθ. 3284/3 τηλεγραφικὴ διαταγὴ μου πρὸς II Μεραρχίαν,
 καὶ ὑπ' ἀριθ. 3290/3 ἀναφορὰ μου πρὸς Στρατιάν, κοινοποιηθεῖσα
 καὶ ἡμῖν.

13/8/22 ὥρα 16.20'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
 ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν 19.30' ὥραν ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιάν τὸ κάτωθι
 δελτίον :

Ἀρ. 3297

Στρατιάν Μ. Ἀσίας
 Κοίνοπ. Β' Σ. Στρατοῦ, Μεραρχ. κτλ.

Δελτίον Στρατ. καταστάσεως

Δι' ἐπιτυχούσης ἰσχυρᾶς ἀντεπιθέσεως πέντε περίπου ταγμάτων,
 ἐχθρὸς ἐξεδιώχθη ἐκ Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ. Δυνάμεις ὑποτομέως
 Σινάν-Πασῶ κρατοῦσι σθεναρῶς θέσεις των. Ἐπὶ λοιποῦ
 μετώπου κατάστασις ἀμετάβλητος.

14/8/22 ὥρα 19.30'

Α' Σ. Στρατοῦ
 ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας ἐφθάσεν εἰς Ἀφιὸν-Καραχισὰρ
 σιδηροδρομικῶς τὸ πρῶτον τάγμα τοῦ 26ου συντάγματος IX
 Μεραρχίας, ὅπερ ἐτήρησα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου, ἵνα τὸ
 διαθέσω κατὰ τὰς παρουσιασθησομένας ἀνάγκας, τοῦ ἀντικατα-
 σταθέντος ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἀφιὸν τάγματος Εὐζωνικοῦ τε-
 θέντος εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ συντάγματός του (Πλαστήρα).

Περὶ ὥραν 22.30' ἐλήφθη ἡ κάτωθι ὑπ' ἀρ. 22.000 διατα-
 γὴ τῆς Στρατιᾶς :

Ἀρ. 5602/III

Ἀπολύτου προτεραιότητος
 Τηλεγ)κῶς Κρυπ)κῶς

Νὰ ἀποκρυπτογραφηθῆ ἀμέσως

Ἀρ. Ε. Ν. ἐξόδου 22.000

ΕΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΘΗ

Ἀπεστάλη τῇ 13/8/1922

Νὰ ἀναφερθῆ ἡμῖν ὥρα λήψεως

Α', Β', Γ' Σ. Στρατοῦ, Μεραρχία Ἴππικοῦ

1ον) Ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε ζωηρὰν ἐπίθεσιν, ἐπὶ μετώπου

Ἐκείνη ἡμέρα ἔλαβον τὸν ἀριστερὸν ὄριον τῆς V Μεραρχίας Στόπ.

2ον) Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ δὲν ἐξεδήλωσεν εἰσέτι τὸν τομέα, εἰς ὃν προτίθεται νὰ στρέψῃ κυρίαν προσπάθειάν του.

3ον) Ἡ Στρατιά, μὴ διατεθειμένη νὰ ὑποστῇ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἐχθροῦ, θὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν, τῆς ὁποίας μόνον ἡ σφοδρότης δύναται ἐπὶ τόσον εὐρέως μετώπου νὰ συντρίψῃ τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἀπώθησις τοῦ ἐχθροῦ νοτίως τῆς γραμμῆς συγκοινωνιῶν του.

4ον) Πρὸς τοῦτο :

α) Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς II Μεραρχίας, τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ καὶ τῆς VII Μεραρχίας θὰ τηρήσῃ διὰ τῶν δυνάμεων τούτων τὸ μέτωπον ἀπὸ Ἀκάρ ποταμοῦ καὶ πρὸς Δυσμάς, ἀναλαμβάνον εἴτε τοπικῶς, εἴτε ὀλικῶς πᾶσαν ἐπιβαλλομένην ἀντεπίθεσιν. Ἡ XII Μεραρχία νὰ ᾖ ἐτοίμη ὅπως ἀναλάβῃ ἀντεπίθεσιν ἐν τῇ τομεῖ αὐτῆς.

β) Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς V Μεραρχίας καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τίθενται αἱ εἰς Ἀκ—Ἰν συγκεντρούμεναι δυνάμεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ θὰ ἀναλάβῃ ἐπίθεσιν συγκλινόντως, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν περιοχὴν Ἰτζέ-Καραχισάρ, Μπορντί, καὶ ἀπώτερον Χαμιδιέ, Τσαί, τηροῦν ὡς ἐφεδρείαν αὐτοῦ τὴν IX Μεραρχίαν.

Αἱ εἰς Ἀκ—Ἰν συγκεντρούμεναι δυνάμεις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, καλύπτουσαι τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν, θὰ κινηθῶσιν ἀποφασιστικῶς πρὸς Νότον διὰ διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Στόπ. Ἡ δροῦσις αὐτῶν θὰ συνδυασθῇ μετὰ τῆς λοιπῆς ἐπιθέσεως. Ἡ ἐκλογή τοῦ δρομολογίου αὐτῶν θὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἔγκαιρος ἀφίξις των.

Ἐπὶ τῆς ταχύτητος καὶ ἀποτελεσματικότητος τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ στηρίζεται ἡ ἐκβασίς τοῦ ὅλου ἀγῶνος.

Γ) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς διάθεσιν τοῦ ὁποίου εἶναι οἱ συγκεντρωθέντες λόχοι Μηχανικοῦ, θὰ τηρήσῃ τὸν τομέα Νικομηδείας διὰ τῶν ἐκεῖ δυνάμεων, θὰ ἀποσύρῃ δὲ ἐκ τοῦ τομέως Ἐσκή—Σεχέρ, ἐσπευσμένως ἰκανὰς δυνάμεις, ὅπως συγκεντρώσῃ εἰς περιοχὴν Ἀκ—Ἰν δυνάμεις τοῦλάχιστον 4 συνταγμάτων Πε-

ζικου, δύο μοιρωῶν ὀρειβατικου Πυροβολικου, μιᾶς πεδινου, και μιᾶς πυροβολοχίας Σκόντα, ἃς θὰ θέσῃ εἰς διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατου, οὔτως ὥστε νὰ δύνανται νὰ κινηθῶσιν ἐντὸς τῆς αὔριον, τηλεγραφοῦν αὐτῶ περὶ τούτου.

Αἱ λοιπαὶ παρὰ τῶ Ἑσκή—Σεχῆρ δυνάμεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατου θὰ ἐνεργήσουν ἐπιθετικῶς, ἐπὶ σκοπῶ ἀπασχολήσεως τῶν ἐπίσης πρὸς ἀπασχόλησιν ἐκεῖσε δυνάμεων τοῦ ἐχθρου, πιεζόμεναι δὲ τυχόν, θὰ ἀμυνθῶσιν ἰσχυρῶς και ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ εἰς τὴν δευτέραν γραμμὴν.

δ) Αἱ διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν συγκεντρώσεις θὰ ἐνεργηθῶσι παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατου νύκτωρ, ἢ δὲ ἐξόρμησις τοῦλάχιστον τῶν V, IX και XIII τὴν πρωίαν τῆς 15ης τρέχοντος τὸ βραδύτερον.

13/8 22 ὥρα 19.30'

Στρατιὰ Μ. Ἀσία
ΧΑΤΖΗΑΝΕΣΤΗΣ

Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἄνω διαταγῆς, τὸ Β' Σῶμα Στρατου μοὶ ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τηλεγράφημα :

Ἀρ. 7465 2152/3

Ἄκρως κατεπεῖγον.

Α' Σῶμα Στρατου. Κοινοπ. Σ. Μ. Ἀσίας

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 22000/3 διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, διέταξα ἀναστολὴν περαιτέρω μεταφορᾶς τμημάτων 26ου Συντάγματος Πεζικου

13.8/22

Β' Σῶμα Στρατου
ΔΙΓΕΝΗΣ

Τὸ Β' Σῶμα Στρατου δὲν ἐπέτρεψεν, οὔτε τὴν ἐκ τοῦ σιδηροδρομικου σταθμου Ντουγκέρ ἐκκίνησιν δύο ἐτοιμῶν πρὸς ἀναχώρησιν συρμῶν, ἐφ' ὧν εἶχον ἐπιβιβασθῆ τὰ δύο ὑπολειπόμενα τάγματα τοῦ 26ου Συντάγματος.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, διέταξα τὸν Ἐπιτελάρχην μου συνταγματάρχην Μερεντίτην, ἵνα συνεννοηθῆ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατου, νὰ παραστήσῃ τὸ κρίσιμον τῆς θέσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατου, νὰ γνωστοποιήσῃ, ὅτι θ' ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ ἀνεκτέλεστον τῆς περὶ ἐπιθέσεως πρὸς Γσάϊ διαταγῆς τῆς, ἐφ' ὅσον ἐκάμπετο τὸ μέτωπον τῶν Μερορχιῶν.

IV καὶ I, καὶ νὰ παρακαλέσῃ νὰ μὴ διακοπῇ ἡ κίνησις τῆς IX Μεραρχίας. Ἡ συνεννόησις αὕτη ἐγένετο μὲ τὸν ταγματάρχην τοῦ ἐπιτελείου Β' Σ. Στρατοῦ Ρούβαλην, παρ' οὗ ἐζητήθη νὰ παρακληθῇ ὁ Διοικητὴς του νὰ μοὶ γνωρίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἀπόφασίν του. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὥρα παρήχεται, καὶ δὲν ἐλάβανον ἀπάντησιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὑπέβαλον εἰς τὴν Στρατιὰν τὸ κάτωθι τηλεγράφημα, ὅπερ ἐκοινοποίησα καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἄρ. 3307/3

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Κοινοπ. Β' Σ. Στρατοῦ

Βῆτα σῶμα στρατοῦ, κατόπιν 22000/3 διαταγῆς σας, ἀνέστειλε μεταφορὰν συντάγματος IX Μεραρχίας, οὗτινος ἐν μόνον τάγμα μετεφέρθη Ἀφιόν, ἀποτελοῦν μόνην ἐφεδρείαν Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ φρουρὰν πόλεως, παρὰ γνωστοποίησιν κρισίμου καταστάσεως ἐν μετώπῳ Α' Σ. Στρατοῦ νοτίως Ἀκάρ. *Ἄν μὴ ἀνθέξῃ πιεζόμενον ὑπὸ ἐχθρικοῦ ὄγκου μέτωπον νοτίως Ἀκάρ, ἐνέργειά σας ἐπιθέσεως Β' Σ. Στρατοῦ προφανῶς ἀνέφικτος.*

13/8/22

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὴν τακτικὴν κατάστασιν μέχρι τῆς νυκτὸς ἐγνώρισα διὰ τοῦ ἐξῆς δελτίου στρατιωτικῆς καταστάσεως.

Ἄρ. 3302

Στρατιὰν Μ. Ἀσίας
Σώματα Στρατοῦ Β' καὶ Γ', Μεραρχίας κτλ.

Ἐχθρὸς δι' ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως ἐπὶ μετώπου I Μεραρχίας, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ δυτικὸν τμήμα κέντρον ἀντιστάσεως Χασάν-Μπέλ καὶ σημείου στηρίγματος Καγιάν-Τιμί. Κέντρον ἀντιστάσεως Τιλκί-Κιρι-Μπέλ ἀνεκατελήφθη δι' ἀντεπιθέσεως ἡμετέρων πέντε ταγμάτων.

Ἐχθρικὸν ἱππικὸν δυνάμεως Μεραρχίας, εἰσέδυσσε διὰ κενοῦ μεταξὺ ὑποτομέως Σινάν-Πασᾶ καὶ Καραγκιοσελῆ καὶ κατευθύνθη πρὸς Καρατζᾶ-Εὐρέν. Ἐλήφθησαν κατ' αὐτοῦ μέτρα. Κατὰ πληροφορίας ἀξιωματικοῦ αἰχμαλωτισθέντος, ἐπιτεθεῖσαι κατ'

ἀνωτέρω τομέως μας δυνάμεις πέντε Μεραρχιῶν. Πίσεις ἑξακο-
λουθεῖ ἰσχυρῶς καὶ μετ' ἐπέμβασιν VII Μεραρχίας. Δεξιὸν IV
Μεραρχίας ὑφίσταται ἰσχυρὰν πίεσιν, μὴ δυναθὲν ἀνακαταλάβη
ἀπωλεσθὲν πρωίαν σημεῖον στηρίγματος, παρὰ ἐπέμβασιν ἀπο-
σπάσματος XIII Μεραρχίας (¹). Κέντρον IV Μεραρχίας πιέζεται
ἐπίσης ἰσχυρῶς. XII Μεραρχία ἄνευ πίεσεως. V Μεραρχία ἀνεκα-
τάλαβε «Δασωμένην κορυφήν», συνεχίζει ἀγῶνα εἰς δεξιὸν ὑποτο-
μέα Κέντρον ἀντιστάσεως Γαρουφαλάκη. Ἐχθρὸς διαθέτει πολὺ
πυροβολικὸν καὶ ἀφθονίαν πυρομαχικῶν. Πρόθεσις ἐχθροῦ κατα-
φανῆς πρὸς ἀνατροπὴν μετώπου ὑποτομέων Καλεντζίκ (²), Σα-
βρὰν-Πασᾶ (³). Κατάστασις μετώπου τούτου παραμένει κρίσιμος.

Παραμονὴ ἐνταῦθα μετακληθέντος συντάγματος IX Μεραρχίας
τυγχάνει ἀπαραίτητος, ὡς ὄντος μόνης ἐφεδρείας Σώματος.
Ἀπώλειαί μας εἰσέτι δὲν ἐξηκριβώθησαν. I Μεραρχία ὑπὲρ 300.
IV ὑπὲρ 250.

13|8|22 ὥρα 24 Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ πρὸς τὴν Στρα-
τιὰν ὑπ' ἀρ. 3307|3 τηλεγραφήματος καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ὑπ' ἀρ.
3302|3 δελτίου στρατ. καταστάσεως, ἐπέτρεψε τὴν ἐκκίνησιν τῶν
δύο σιδ. συρμῶν, οἵτινες ἔφερον τὴν πρωίαν εἰς Ἀφίον τὸ ὑπό-
λοιπον τοῦ 2βου συντάγματος· μοὶ ἐγνώρισε δὲ ὅτι οὐδὲν πλέον
αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ ἀποστείλῃ ἐκ τῆς IX Μεραρχίας. Εἰς ἐνίσχυ-
σιν τῆς IV Μεραρχίας ἔθεσα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς καὶ τὴν
παραμένουσαν εἰς Σουσοῦζ XIIβ Μοίραν Ὁρ. Πυροβολικοῦ
(τῆς XII Μεραρχίας), ἥτις ἐτέθη εἰς κίνησιν τὸ μεσονύκτιον διὰ
τὸν τομέα τῆς IV Μεραρχίας.

Βλέπων τὸν κίνδυνον ὃν διέτρεχε τὸ μέτωπον, προσεπάθησα
νὰ τηρήσω τὰς θέσεις πάση θυσίᾳ συμφώνως τῇ ὑπ' ἀρ. 22.000
διαταγῇ τῆς Στρατιᾶς, ἐνισχύων αὐτὰς ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν τοῦ
ἐν ἐφεδρείᾳ παραμένοντος Β' Σώματος Στρατοῦ, καθόσον εἶχον
τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς σχεδιαζομένη ἀντεπίθεσις,

(¹) Ἀπόσπασμα Πλαστήρα.

(²) IV Μεραρχίας.

(³) I Μεραρχίας.

βορείως ποταμοῦ Ἀκάρ, κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ Τσαϊ, Τσοπανλάρ, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἐλπίδα ἐπιτυχίας, εἰμὴ μόνον, ἐφ' ὅσον τὸ μέτωπόν μας, (ἐφ' οὗ ἐπετίθετο ὁ ἐχθρὸς μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις του, πρὸς διάσπασιν αὐτοῦ), διετηρεῖτο ἀδιάσπαστον κατὰ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, πρὸς παρασκευὴν καὶ ἐκδήλωσιν τῆς ἀντεπιθέσεως, δι' ἣν, ὡς ἐδήλωσεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀπητοῦντο δύο ἡμέραι.

Οὕτω μόνον, ἀπασχολουμένων καὶ συγκροτουμένων τῶν κατὰ μέτωπον ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, κατόπιν τῆς ἐκεῖ συγκεντρώσεώς του, θὰ παρουσίαζεν οὗτος ἀλλαγὴ ἀδυναμίας. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει βεβαίως, ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον τοιαύτην ὑπεροχὴν δυνάμεων, ὡς πράγματι συνέβαινεν ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει, καθ' ἣν κατὰ τὴν Ἐκθεσιν καὶ τὸ συνοδεῦον αὐτὴν σχέδιον τοῦ Μπαχρεντίν πασᾶ, τότε Διοικητοῦ τοῦ ἐκ τριῶν Μεραρχιῶν Σώματος τουρκικοῦ Ἴππικοῦ, πρὸς διάσπασιν τοῦ Μετώπου συνεκεντρώθησαν :

Α) Ὀλόκληρον τὸ διαθέσιμον πυροβολικόν των ἐκ 200 πυροβόλων, ἐφωδιασμένων ἐκάστου διὰ 1.000 βλημάτων.

Β) Τρία Σώματα Στρατοῦ (1ον, 2ον, 4ον), δύο ἀνεξαρτητοὶ Μεραρχίαι (8η καὶ 14η), καὶ τὸ Σῶμα Ἴππικοῦ, ἦτοι : ἑνδεκα Μεραρχίαι πεζικοῦ (8η, 12η, 5η, 11η, 14η, 3η, 7η, 4η, 23η, 15η, 57η), καὶ τρεῖς Ἴππικοῦ (1η, 2α, 14η) πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιθέσεως ἐναντίον τῶν δύο ἡμετέρων Μεραρχιῶν I καὶ IV μεταξὺ Τσαϊ-Χισάρ καὶ Ἀκάρ-Τσαϊ.

Γ) Μία Μεραρχία (6η) πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων, κατ' ἐνδεχομένης ἡμετέρας ἀντεπιθέσεως πρὸς Τσοκουρτζᾶ, ἥς διέταξα μὲν πράγματι, κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, τὴν προπαρασκευὴν ὑπὸ τῆς II Μεραρχίας⁽¹⁾ οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν, λόγῳ τοῦ ἀπαιτηθέντος μακροῦ χρόνου πρὸς συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων τῆς εὐρισκομένων εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν.

Δ) Πέντε Μεραρχίαι πεζικοῦ (1η, 61η, 16η, 17η καὶ Μικτὴ Μεραρχία Ἴππικοῦ) βορείως ποταμοῦ Ἀκάρ πρὸς συγκροτήσιν καὶ ἀπασχόλησιν τῶν ἡμετέρων Μεραρχιῶν V καὶ

(1) Ὅρα σελ. 294 ὑπ' ἀριθ. 3284/3 τηλ. διαταγὴν πρὸς II Μεραρχίαν καὶ σελ. 295 ὑπ' ἀρ. 3290/3 ἀναφ. πρὸς Στρατιάν.

XII καὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δι' ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς V Μεραρχίας.

Ἐν ἣ ὅμως περιπτώσει, ἡ διαταχθεῖσα παρὰ τῆς Στρατιᾶς ἀντεπίθεσις, βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἀκάρ κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ ἠθέλεν ἐκδηλωθῆ μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ μετώπου, τότε ὁ ἐχθρὸς, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀφίση μικρὰν δύναμιν διὰ τὴν συγκράτησιν, ἢ καταδίωξιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἔχοντος διασπασθῆ μετώπου, τὰς δὲ λοιπὰς δυνάμεις του νὰ κατευθύνῃ πρὸς τὸ πλευρόν, ἢ τὰ νῶτα τῶν ἐκτελουσῶν τὴν ἀντεπίθεσιν ἡμετέρων δυνάμεων, αἵτινες ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ διέτρεχον μέγαν καὶ σοβαρὸν κίνδυνον.

Οὕτως ἐσκεπτόμην, ὅποταν ἐκλιπαρῶν τὴν Στρατιὰν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου, ἐζήτησιν τὴν ἀποστολὴν δυνάμεων ἐκ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἃς δυστυχῶς δὲν ἀπέστειλεν, ἀποβλέπουσα ὡς φαίνεται μόνον εἰς τὴν ἀντεπίθεσιν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπι-
ἐξασφαλίσῃ συγχρόνως καὶ τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον. (1)

2α ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια μαχῶν παρὰ τὸ Ἀφιὸν-Καραχισάρ.—Σύμπτυξις).

14]27 Αὐγούστου. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 22.000/3 διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας:

ἔξεδωκα τὰς ἀκολούθους διαταγὰς :

(1) Ἀντεπίθεσιν πρὸς Μπορντί ἐξετέλεσα ἐπιτυχῶς κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1921, διοικῶν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εὐρισκόμενον περὶ τὸ Σεϊντῆ—Γαζῆ. Λαβὼν τότε διαταγὴν παρὰ τῆς Στρατιᾶς νὰ σπεύσω πρὸς βοήθειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκόμενου περὶ τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ εἰς κρίσιμον θέσιν, διηθύνθη οὐχὶ πρὸς Ἀφιὸν—Καραχισάρ, ἀλλὰ κατ' εὐθείαν πρὸς Μπορντί, ὡς εὐρισκόμενον ἐγγύτερον καὶ εἰς τὸ πλευρόν καὶ τὰ νῶτα τῶν ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἀναγκάσας οὕτω τούτους ν' ἀποσυρθῶσι ραγδαίως ἐκ τῆς ἐνασκουμένης κατὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πίεσεως, πρὸς ἀποφυγὴν κατασιροφῆς.

Ἐπίσης ἀντεπίθεσιν τοιαύτην τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ Μπορντί πρὸς Τσαϊ, Τσοπανλάρ, συμπρατούσης ἢ οὐ, τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας, ὡς ἡ διαταχθεῖσα ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς, εἶχον ἤδη προετοιμάσει μετὰ μελέτην ἣν εἶχον κοινοποιήσει καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1921 διοικητῆς ὧν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, κατέχοντος τότε τὰς αὐτάς, ἃς καὶ κατ' Αὐγούστου 1922 θέσει.

Ἀρ. 3305]3

II Μεραρχίαν, Μεραρχίαν Ἴππικοῦ
Κοινοπ. Στρατ. Μ. Ἀσίας καὶ I Μεραρχίαν.

Κατόπιν 22.000]3 τηλεγραφικῆς διαταγῆς Στρατιᾶς (ὑμετέρα II Μεραρχία νὰ λάβῃ γνῶσιν ταύτης ἐκ Μεραρχίας Ἴππικοῦ), ἰδιαθέσιμος δύναμις Μεραρχίας Ἴππικοῦ καὶ II, ὅσον ἔνεστι μεγαλύτερα, νὰ κινήθῃ τὸ ταχύτερον διὰ ταχύτερου δρομολογίου, ἢ μέσου εἰς χῶρον Τασλέο, Γκιοϊνίκ, νοτιανατολικῶς Τονλοῦ—Πουγάζ, ἔνθα συγκεντρωθῶσιν ὑπὸ διαταγὰς ἀρχαιοτέρου διοικητοῦ, μὲ ἐντολήν: τὴν κάλυψιν κενοῦ μεταξὺ Τασλέο, Κίρκα, ὡς καὶ ἀσφάλειαν βορείως τούτου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἔνθα εἰσέδυσαν τμήματα ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ. Προκάλυψιν Μπανάζ θὰ τηρήσητε δι' ὀλιγίστων δυνάμεων. Ἀναφέρατε κινήσιν δυνάμεως καὶ διοικητῆν.

14.8.22 ὥρα 0.50

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπικολούθησαν αἱ κάτωθι διαταγαί:

Ἀρ. 3308]3

I, II, IV, VII, XII Μεραρχίας καὶ Μεραρχίαν Ἴππικοῦ

I. Κατάστασις ὡς τὸ ὑπ' ἄρ. 3302]3 δελτίον.

II. Συνημμένη ἢ 22000]3 διαταγὴ Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας.

III. Μεραρχίαι αὔριον ἀμυνθῶσιν ἐπὶ θέσεων των, προσπαθοῦσαι δι' ἀντεπιθέσεων ἀνακαταλάβωσι τυχὸν ἀπωλεσθείσας θέσεις. Διαθέσιμα τμήματα II Μεραρχίας καὶ Μεραρχίας Ἴππικοῦ διετάχθησαν ἀχθῶσιν αὔριον Τασλέο καὶ ἀναλάβωσι κάλυψιν κενοῦ Τασλέο, Κίρκα καὶ ἀσφάλειαν, βορείως τούτου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

14]8]22 ὥρα 1.20'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀρ. 3313]3

I, II, IV, XII Μεραρχίας

Διατάξατε ὅπως ὁσάκις ἡμέτερα τμήματα ἀντεπιτιθέμενα καταλαμβάνωσι τυχὸν ἀπωλεσθέντα προηγουμένως χαρακώματά των, ἀφίνωσιν ἀμέσως ἐπ' αὐτῶν μικρὸν ἀριθμὸν ἀνδρῶν, ἢ δὲ ὑπόλοιπος δύναμις τηρῆται ἐγγὺς ὀπίσω χαρακωμάτων, ὥστε μὴ ὑφί-

σταται βομβαρδισμόν ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ὅστις ἐπακολουθεῖ ἐπὶ χαρακωμάτων μετ' ἀνακατάληψιν των. Ἐὰν ἐχθρικὸν πεζικὸν ἐπιχειρήσῃ ἀκολουθῶς ἐκ νέου κατάληψιν χαρακωμάτων, τότε συγκεντρουμένη ὀπίσω αὐτῶν δύναμις νὰ προάγεται τάχιστα πρὸς ἀνατροπὴν ἐχθρικοῦ πεζικοῦ.

14]8]22 ὥρα 5.15'

Α' Σ. Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 14ης Αὐγούστου, αἱ περὶ τῆς καταστάσεως πληροφορίαι τοῦ μετώπου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰς ἀναφορὰς τῶν Μεραρχιῶν, ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι :

I Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας ταύτης ἐξηκολούθει ἰσχυρὰ πίεσις ἐπὶ τῶν κέντρων ἀντιστάσεως Κίρκα, Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν-Μπέλ, ὁ δὲ ἐχθρὸς εἶχεν ἀνακαταλάβει ἐκ νέου μέρος τοῦ Τιλκί-Κιρι-Μπέλ, τοῦ ὑπολοίπου εὐρισκομένου εἰς κρίσιμον θέσιν.

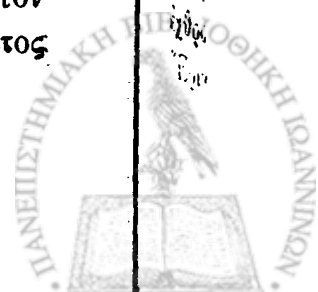
IV Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τοῦτον δὲν κατέστη δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ προβλεπομένη ἀντεπίθεσις κατὰ τὴν χαραυγὴν, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἰσχυρῶς ἀμὴ τῇ ἔφ, κατορθώσας νὰ γίνῃ κύριος καὶ νέων ἀκόμη θέσεων, τῶν ἡμετέρων μετὰ δυσκολίας κατορθωσάντων νὰ συγκρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀπισθεν θέσεων. Ἐπὶ πλεόν, εἰς τὸν τομέα τοῦτον ὁ ἐχθρὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἐπίθεσιν καὶ εἰς τὸ κέντρον, ἐνθα ἐπίσης ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τοῦ ἀνεξαρτήτου σημείου στηρίγματος Καλεντζίκ καὶ τοῦ Προιονοειδοῦς βράχου (Κ. Α. Κισλατζίκ). Ἐπίσης ὁ ἐχθρὸς εἶχε κερδίσει ἕδαφος εἰς τὸ μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV κενόν.

XII Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τοῦτον οὐδεμία σχεδὸν δρασίς.

V Μεραρχία: Εἰς τὸν τομέα τῆς V Μεραρχίας ἐσυνεχίζετο ἡ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς κατὰ τοῦ κέντρου ἀντιστάσεως Γαρυφαλάκη ἐχθρική ἐπίθεσις, ὅχι ὅμως καὶ σοβαρᾶς σημασίας.

Τὰ δύο τάγματα τοῦ 26ου συντάγματος IX Μεραρχίας ἀφίκοντο σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀφιὸν περὶ ὥραν ὄην τῆς αὐτῆς (11 Αὐγ.) καὶ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ ἀφ' ἑσπέρας τῆς προτεραιᾶς σταθμεύοντος τάγματος παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ἀφιὸν (Κασσαμπά).

Βλέπων τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας, ἐνίσχυσα αὐτὴν διὰ τοῦ 26ου συντάγματος

Πεζικοῦ ὡς καὶ δι' ὀρειβατικῆς μοίρας Πυροβολικοῦ τῆς XII Μεραρχίας. Πρὸς δέ, διέταξα τὴν XII Μεραρχίαν νὰ ἀποστείλῃ εἰς Ἀφιόν, εἰς τὴν διάθεσίν μου, τὸ ἐν ἐφεδρεία σύνταγμά της (46ον), οὗτινος ἐν τάγμα ἐστάθμευεν εἰς Ἀκσίιν. Τὰ ἕτερα δύο τάγματα, σταθμεύοντα ἐν Ἀμπανάζ, εἶχον προωθηθῆ εἰς Ἰντελῆ, ἀριστερὸν τῆς XII Μεραρχίας, ἵνα ἐν ἀνάγκῃ ἐπέμβωσι πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς V Μεραρχίας προσβαλλομένου σημείου στηρίγματος Γαρουφαλάκη. Πρὸς ἐνίσχυσιν ἐν τέλει τῆς IV Μεραρχίας διέθεσα καὶ τὸ σύνταγμα τοῦτο, οὗτινος τὰ δύο τελευταῖα τάγματα, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐκεῖθεν (Ἰντελῆ) ἀποστάσεως δὲν ἐπρόφθασαν νὰ καταφθάσωσιν εἰς Ἀφιόν, ἀνακληθέντα καθ' ὁδὸν κατόπιν τῆς διαταγῆς μου περὶ συμπύξεως.

Εἰς τὴν Στρατιὰν ὑπέβαλον τὴν κάτωθι τηλεγρ. ἀναφορὰν.
Ἄρ. 3318/3

Στρατιὰν Μ Ἀσίας
Κοιν. Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἐχθρὸς ἐπιτιθέμενος νοτίως Ἀκάρ διὰ δέκα Μεραρχιῶν μὲ ἰσχυρώτατον πυροβολικόν, πιέζει σφοδρῶς μέτωπόν μας. Ἀνάγκη ἀπόλυτος ἐνίσχυθῆ ἐπείγοντως πιεζόμενον καὶ κλονιζόμενον μέτωπον διὰ πάσης διαθεσίμου δυνάμεως Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, διότι σχεδιαζομένη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια Β' Σώματος Στρατοῦ, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιφέρῃ ἐγκαίρως ἐπιδιωκόμενον ἀντίκτυπον. Παρακαλῶ διατάξατε.

14/8/22 ὥρα 9. Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Αἱ διαδοχικῶς καταφθάνουσαι πληροφορίαι εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, παρίστων τὴν κατάστασιν διαρκῶς χειροτερεύουσαν, τόσον εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας, ὅσον καὶ εἰς τὸ τῆς Ιης, ἥεις εἰς διαταγὴν μου, ἵνα ἐκτελέσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας, ἀπήντησεν, ὅτι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐπιτεθῆ, καθόσον μόλις συγκρατεῖται εἰς τὴν θέσιν της. Τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ IV ἠῦξανεν, εἶχε δημιουργηθῆ δὲ καὶ ρῆγμα εἰς τὸ μέτωπον τῆς IV Μεραρχίας μετὰ κέντρον καὶ δεξιὸν της, ὅπερ διαρκῶς ἠθρύνετο, τοῦ ἐχθροῦ κερδίζοντος ἔδαφος πρὸς τὰ ὑψώματα νοτίως χωρίου Ἐρικμαν.

Ἡ IV Μεραρχία διέταξε τὸ 26ον σύνταγμα Πεζικοῦ, εἰς ὃ ἐνέταξε καὶ τὴν ὀρειβατικὴν μοῖραν τῆς XII Μεραρχίας. ὅπως κατευθυνθῆ ἔσπευσμένως εἰς Μουτατίμπ Ντάγ (ἀμέσως Ν. Δ. τῆς πόλεως Ἀφιδόν) καὶ ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῶν Ν. καὶ Ν. Α. τοῦ χωρίου Ἐρικμαν ὑψωμάτων πρὸς παρεμπόδισιν καθόδου τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν πεδιάδα καὶ τὴν πόλιν Ἀφιδόν—Καραχισάο.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν, οἱ ἀξιωματικοὶ 3ου καὶ 2ου γραφείου τῆς IV Μεραρχίας Ἀνδρόνικος καὶ Πετρονάκος, προσελθόντες ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ἀνέφερον ἐκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας, ὅτι τὸ δεξιὸν τῆς IV ἀνετράπη καὶ ὅτι ἡ πρὸς Ἐρικμαν ὁδὸς ἦτο ἀνοικτὴ εἰς τὸν ἐχθρόν, δι' ὃ ἡ Μεραρχία ἠναγκάσθη νὰ κατευθύνῃ ἔσπευσμένως πρὸς τὸ Ἐρικμαν τὴν ἐν Ἀφιδόν ἀντιαεροπορικὴν Πεδινὴν πυροβολοχίαν, ἵν' ἀναχαιτίσῃ τὴν εἰς τὴν πεδιάδα καθόδον τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἐπίσης ἐκλονίζετο καὶ τὸ κέντρον. Οἱ Τούρκοι προωθήσαντες τὸ πυροβολικόν των ἔβαλλον κατὰ τῶν σιδηρ. σταθμῶν τοῦ Ἀφιδόν—Καραχισάο καὶ τῶν δυτικῶν τούτου εὐρισκομένων συγκοινωνιῶν.

Ἐλπίζων ὅτι ἀκόμη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ περισωθῆ ἡ κατάστασις, ἐκάλεσα προσωπικῶς εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῷ ἐζήτησα νὰ μοὶ ἀποστείλῃ δυνάμεις, δόσας εἰς αὐτὸν προθεσμίαν δέκα λεπτῶν, ἵν' ἀποφασίσῃ καὶ μοὶ ἀπαντήσῃ. Πρὸ τῆς λήψεως ὅμως ἀπαντήσεως τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, προσῆλθεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον μου ὁ ἐπιτελάρχης τῆς IV Μεραρχίας ταγματάρχης Ἰσολάκογλου, ὅστις μοὶ ἀνέφερον, ὅτι ἀνετράπη καὶ τὸ κέντρον τῆς Μεραρχίας, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις οὐδεμίαν πλέον ἐπιδέχεται βελτίωσιν.

Ἡ I Μεραρχία ἐξ ἄλλου μοὶ ἀνέφερον, ὅτι ἡ πίεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο ἰσχυροτάτη, καὶ ὅτι μετὰ μεγίστης δυσχερείας συνεκρατεῖτο ἐπὶ τῶν τελευταίων γραμμῶν τοῦ μετώπου τῆς.

Κατόπιν τούτου, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκκενώσεως τοῦ Ἀφιδόν-Καραχισάο καὶ ἐτηλεφώνησα ἀμέσως τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς γνῶσιν του. Εἰς δὲ τὴν Στρατιὰν ἀπέστειλα τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα :

Ἀρ. 3322.

Ἐξαιρετικῶς ἐπεῖγον

Στρατιάν Μ. Ἀσίας

Καμφθείσης IV Μεραρχίας καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἐφεδρείας,
ἀρχίζει περὶ τὴν μεσημβριάν ἐκκένωσις Ἀφίων-Καραχισάρ.

14]8]22 Α' Σῶμα Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἀμέσως κατόπιν ἐξέδωκα τὴν κάτωθι διαταγὴν συμπτύξεως :

Ἀρ. 3.325]3

I, IV, XII Μεραρχίας—B' Σ. Στρατοῦ

Κατόπιν διασπάσεως δεξιῦ τομέως IV Μεραρχίας, τὸ Α' Σ. Στρατοῦ θὰ συμπυκνωθῆ εἰς τὴν γραμμὴν Τασλέρ, ὑψώματα Ντοῦς-Ἀγάτς, Κούμαρι, Ἀϊβαλῆ, Μπάλ-Μαχμούτ, Κιουπρουλοῦ, Μπουγιούκ-Τζορτζᾶ. IV Μεραρχία εἰς ὑψώματα Κιουπρουλοῦ, I μετὰ VII καὶ ἡ XII ἐκατέρωθεν. Μεραρχίαι νὰ κινηθῶσιν ἐν συνδέσμῳ, κανονιζομένης κινήσεως ἐπὶ IV Μεραρχίας.

Σταθμὸς διοικήσεως Σώματος Στρατοῦ: προσωρινῶς εἰς Γκασλί-Γκιούλ-Χαμάμ.

14]8]22 ὥρα 10.30'

Α' Σῶμα Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οὕτως, αἱ Μεραρχίαι τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ θὰ κατελάμβανον τοποθεσίας, ἃς εἶχον ἐκ τῶν προτέρων μελετήσῃ καὶ αἵτινες εἶχον ἐγκριθῆ παρὰ τῆς Στρατιᾶς (ᾄρα σελ.274, 3η περίπτωσις). Δι' ἐτέρας διαταγῆς, ὥρισα ὅπως οἱ Σχηματισμοὶ Στρατιᾶς καὶ Σώματος Στρατοῦ σχηματίσουν μίαν φάλαγγα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Πυροβολικοῦ Σταύρου, ἥτις διὰ Μπαγιατ νὰ ἀχθῆ εἰς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ.

Διέταξα τὴν ἐκκένωσιν τῶν Νοσοκομείων σιδηροδρομικῶς πρὸς Ἐσκῆ-Σεχίρ, ὡς ἐπίσης καὶ τοῦ δυναμένου νὰ μεταφερθῆ ὑλικοῦ, τὴν καταστροφὴν δὲ τοῦ ὑπολοίπου ὑλικοῦ καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν. Τὴν καταστροφὴν τῶν σιδ. σταθμῶν ἀνέθεσα εἰς τὸν λόχον Σκαπανέων τοῦ Α' Τάγματος Μηχανικοῦ, ἀπαλλάξας αὐτὸν τῆς ἐν τῇ πόλει φρουρᾶς, ἣν ἀνέθεσα εἰς τὴν Χωροφυλακὴν, τὸν Α' λόχον Γεφυροποιῶν, καὶ τὰ δύο Σχολεῖα ἐφεδρῶν ἀξιωματικῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ταγματάρχου Βλά-

χου, ὅστις ἐνετάλη νὰ παραμείνη πρὸς φρούρησιν τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς IV Μεραρχίας. Οὗτος ἐτάχθη εἰς τὴν νοτίαν παρυφήν τῆς πόλεως πρὸς προστασίαν τῆς συμπτύξεως τῶν λοιπῶν μονάδων τῆς IV Μεραρχίας.

Περὶ τὴν 13ην ὥραν, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν καὶ τῶν συρμῶν ἐκκενώσεως, ἀνεχώρησα ἐξ Ἐφιδῶν μετὰ τοῦ Α' κλιμακίου τοῦ Στρατηγείου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ διὰ Μπαγιάτ. Ἡμίσειαν περίπου ὥραν μετὰ τὴν ἐξ Ἐφιδῶν ἐκκίνησιν, ἐσταμάτησα εἰς τιφυλάκιον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ συνέταξα τὸ κάτωθι τηλεγράφημα :

Στρατιάν Μ. Ἀσίας

Κοιν. Β' Σ. Στρατοῦ, Γ' Σ. Στρατοῦ καὶ II Μεραρχίαν

Ὡς καὶ προηγουμένως ἀνέφερον, κατόπιν ἀνατροπῆς δεξιῶν μειώπου IV Μεραρχίας καὶ κλονισμοῦ μετώπου Iης, διέταξα σύμπτυξιν Α' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ γραμμῆς Ταζλέρ, ὑψόμετα Ντουζ-Ἀγάτζ, ὑψ. Ἀϊβαλῆ, Μπάλ-Μαχμούτ, ὑψ. Κιουπρουλοῦ, Μπουγιούκ-Τζοριτζᾶ. Σταθμὸς Διοικήσεως Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ 15ης ὥρας σήμερον Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ.

14|8|22 ὥρα 13.30' Α' Σ. Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τοῦτο ἀπέστειλα πρὸς μεταβίβασιν εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τοῦ ταγματάρχου Βλυσμά, ὃν διέταξα νὰ πληροφορηθῆ καὶ περὶ τῶν νεωτέρων σκέψεων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, μεθ' οὗ ἀπὸ τῆς 10.30' ὥρας οὐδεὶς ὑπῆρχε σύνδεσμος. Εἰς δὲ τὴν I Μεραρχίαν ἀπέστειλα τὸν συνταγματάρχον πυροβολικοῦ Παππαϊωάννου ἀρχηγὸν πυροβολικοῦ Α' Σώμ. Στρατοῦ μετὰ τοῦ ταγματάρχου μηχανικοῦ Στρίμπερ, ὅπως πληροφορηθῶσι τὰ τῆς ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Μεραρχίας ταύτης στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ ἐπεξηγήσωσι τὰς περὶ συμπτύξεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀποφάσεις μου.

Ὀλίγον βραδύτερον, καθ' ἣν στιγμὴν διηρχόμεν τοῦ χωρίου Μπαγιάτ, προσῆλθεν ἀξιωματικὸς τῆς XII Μεραρχίας, ὅστις μοὶ ἐπέδωκε τὴν διὰ τοῦ ἀσυστάτου ληφθεῖσαν κάτωθι διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς (δυστυχῶς ὅμως ἦτο πλέον πολὺ ἀργά).

Ἄρ. 5621/III (Μεταδοθεῖσα διὰ XII Μεραρχίας)

Α', Β', Γ', Σώματα Στρατοῦ.

ΙΧ Μεραρχία ὁλόκληρος τίθεται διάθεσιν Α' Σώματος Στρατοῦ μεταφερθησομένη, ὅπου τοῦτο νομίση διὰ διαταγῆς του Στόπ. Α' Σῶμα Στρατοῦ νὰ κρατηθῇ πάση θυσία θέσεις του, διαθέτον ἤδη ὑπεραρκετὰς δυνάμεις Στόπ. Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναλάβη ὠρισμένως ἐντὸς αὐρίου ἀντεπίθεσιν του, προσλαμβάνον ὑπὸ διαταγὰς του καὶ XII Μεραρχίαν.

14/8/22

Ὁ Ἀρχηγὸς Στρατιᾶς
ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Περὶ τὴν 16ην ὥραν ἔφθασα εἰς Ἀραπλῆ—Τσιφλίκ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸν περὶ αὐτὸ χῶρον, λίαν περιορισμένον καὶ σχηματίζοντα στενωπὸν, ἐθεώρησα ἀκατάλληλον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν Σχηματισμῶν καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ Στρατηγείου, διέταξα τὴν μετακίνησιν τοῦ Στρατηγείου ὀλίγον τι βορειότερον εἰς Μπαϊράμ—Γκιόλ, ὡς καὶ τὴν στάθμῆυσιν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν.

Ἐκεῖθεν ἀπέστειλα πρὸς τὴν II Μεραρχίαν τὴν ἐπομένην διαταγὴν :

Ἄρ. 17130

II Μεραρχίαν

Κοινοπ. Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Σῶμα Στρατοῦ ἤρξατο ἀγόμενον γραμμὴν Ταζλέρ, Ντούς—Ἀγάτς, Αἶβαλῆ, Μπάλ—Μαχμούτ, Κιουπροουλοῦ, Μπουγιούκ—Τζορτζᾶ. Ἀνάγκη διαθέσητε ἡμετέρας δυνάμεις πρὸς κάλυψιν διαστήματος ἀπὸ ἀριστεροῦ ὑποτομέως Καραγκιοσελί μέχρι σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, διότι *πιθανῶς ἐχθρὸς στρέψη προσπάθειάν του πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ, ὅπως ὠθήσῃ δυνάμεις μας πρὸς βορρᾶν.*

14/8/22 ὥρα 16.40'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Πλὴν τῆς ἀνωτέρω πρὸς τὴν Στρατιὰν κοινοποιήσεως τῆς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν διαταγῆς μου, σχετικῶς πρὸς τὴν πιθανὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, ὑπέβαλον ἔτι καὶ τὸ κατωτέρω πρὸς τὴν Στρατιὰν τηλεγράφημα ὅπως, τονίσω καὶ πάλιν

τὴν γνώμην μου, ὅτι ὡς προέβλεπον ὁ ἐχθρὸς μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ μετώπου, θὰ ἐπεδίωκε παντὶ σθένει νὰ κατευθύνῃ τὴν κυρίαν του προσπάθειαν πρὸς Τονλοῦ—Πουνάρ, ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὲν μᾶς ἀποκόψῃ ἀπὸ τῶν πρὸς Σμύρνην συγκοινωνιῶν μας, καὶ μᾶς ὠθήσῃ πρὸς Βορρᾶν, ἀφ' ἑτέρου δέ, παραλύσῃ τὴν ἐνδεχομένην ἄμυναν τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς τοῦ Τονλοῦ—Πουνάρ, ἣν ἐσκόπουν νὰ καταλάβω ἐν τέλει, στρεφόμενος πέραξ τοῦ ὑποτομέως Καραγκιοσσελί ὡς περὶ δεξιὸν ἄξονα στροφῆς.

Δ. Υ. (1). Στρατιὰν Μ. Ἀσίας

Ἐχθρὸς, μετὰ διάσπασιν μετώπου θὰ ἐπιζητήσῃ κατευθύνῃ προσπάθειάν του πρὸς Τονλοῦ—Πουνάρ, ὅπως ὠθήσῃ δυνάμεις μας πρὸς Βορρᾶν, ἀποκόπτων ἡμᾶς ἀπὸ γραμμῆς συγκοινωνιῶν μας. Προτίθεμαι ἐνεργήσω, ὥστε ἐν τέλει καταλάβω παλαιὰν ὠχυρωμένην γραμμὴν Τονλοῦ—Πουνάρ. Φρονῶ ὅτι λόγῳ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου σιενῆς συνεργασίας τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, ἐνιαία διοικήσεις θὰ εἶναι λυσιτελής.

14.8/22 ὥρα 16,40'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἄμα τῇ ἐγκαταστάσει μου εἰς Μπαϊράμ—Γκιόλ, προσῆλθεν ὁ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀποσταλεῖς σύνδεσμος ταγματάρχης Βλυσμᾶς, ὅστις μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, θεωροῦν ἀδύνατον πλέον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διατασσομένης ὑπὸ τῆς Στρατιᾶς ἀντεπιθέσεως, θὰ ἀπεσύρετό ἐντὸς τῆς ἐσπέρας ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐγκαθισταμένου ἐντὸς τῆς ἐσπέρας εἰς Ἐϋρέτ. Ἀκολούθως ἐπανῆλθον οἱ εἰς τὴν I Μεραρχίαν ἀποσταλέντες ἀξιωματικοὶ συνταγματάρχης Παπαϊωάννου καὶ ταγματάρχης Στροίμπερ, οἵτινες μοὶ ἀνέφερον, ὅτι συνήντησαν τὸ Στρατηγεῖον τῆς I Μεραρχίας εἰς τὰ ἀμέσως βορείως τοῦ χωρίου Μπάλ—Μαχμουτ ὑψώματα καὶ ἐπληροφορήθησαν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας Στρατηγοῦ Φράγκου, ὅτι δὲν

(1) Ἐπρωτοκολλήθη εἰς Στρατιὰν Μ. Ἀσίας με ἀρ. 5717/15/8/22 ὥρα 2.45'

εἶχε μὲν λάβει εἰσέτι τὴν διαταγὴν τῆς συμπύξεως (ἴσως ἐκ βλάβης τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς), ὅτι ὅμως τὰ τμήματα τῆς Μεραρχίας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλείψαντα τὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων θέσεις των, εὐρίσκοντο ἤδη ἐν ὑποχωρήσει εἰς τὴν πεδιάδα, καὶ ὅτι τὴν ἐσπέραν θὰ καταλάμβανε τὰ ὑψώματα τὰ ὀριζόμενα ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 3325[3 διαταγῇ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τοῦ Στρατηγείου τῆς Μεραρχίας ἐγκαθισταμένου εἰς χωρίον Μπασκιμσέ. Ὁ συνταγματάρχης Παπαϊωάννου ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ χάρτου εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας τὰς θέσεις, ἃς ἡ διαταγὴ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὠρίζεν, ὅτι θὰ καταλάμβανον ἐντὸς τῆς ἐσπέρας αἱ λοιπαὶ Μεραρχίαι, ὃ δὲ ταγματάρχης μηχανικοῦ Στριμπερ συνεννοήθη μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Μεραρχίας, ὅπως ἀποκατασταθῇ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία μετὰ Ἀραπλῆ—Τσιφλίκ πρὸς σύνδεσμον μετὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν νύκτα, ἐστάλη μὲν εἰς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ ὁ Διοικητὴς τῆς τηλεγραφικῆς συγκοινωνίας τοῦ Α' Σώμ. Στρατοῦ λοχαγὸς Χορδάκης διὰ τὸν σύνδεσμον τοῦτον, ἀλλὰ καθ' ὅλην τὴν νύκτα δὲν κατώρθωσε νὰ συνδεθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τῆς I Μεραρχίας. Οὕτω ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς VII ἐνεργούσης εἰς τὸν αὐτὸν τομέα τῆς I, συνεπτύχθησαν ἀμφοτέραι ἄνευ προειδοποιήσεώς μου. Ἐὰν δὲ δεχθῶμεν, ὅτι ἠναγκάσθησαν εἰς σύμπτυξιν ἀπροόπτως, κατόπιν πίεσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὠφείλε τοῦλάχιστον ὁ Διοικητὴς αὐτῶν στρατηγὸς Φράγκου νὰ μοὶ ἀναφέρῃ ἀμέσως τὸ γεγονός, ὅπως λάβω σχετικὰς διατάξεις διὰ τὰς τρεῖς ἑτέρας Μεραρχίας, εἰδοποιῶν συγχρόνως καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος, ὡς ἔπραξα ἐγὼ, εὐθὺς ὡς ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν τῆς συμπύξεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ παράλειψις αὕτη τοῦ στρατηγοῦ Φράγκου Διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου εἶχον θέσει προσωρινῶς καὶ τὴν VII διὰ τὴν καλλιτέραν καὶ στενωτέραν συνεργασίαν ἀμφοτέρων τῶν Μεραρχιῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τομέως, ἱκανὴ νὰ ἔχη ὀλεθρίας συνεπείας διὰ τὰς λοιπὰς Μεραρχίας, δὲν ὑπῆρξε δυστυχῶς ἡ μόνη.

Κατὰ τὴν νύκτα, παρημέλησε νὰ συνδεθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὡς εἶχε συνεννοηθῇ ὁ ταγματάρχης Στριμπερ. Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀπέστειλε σύνδεσμον

παρὰ τῷ Α' Σώματι Στρατοῦ πρὸς λήψιν διαταγῶν διὰ τὴν ἐπομένην.

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τοῦ Μετώπου, ἐκτόπισιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὴν 14ην Αὐγούστου, ἀντινὰ συνεχίσω τὴν πρὸς Δυσμὰς κίνησιν, κατέλαβον ἀμέσως κατὰ τὴν νύκτα (14ην-15ην Αὐγούστου) μὲ τὸ Σῶμα τοῦτο τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Κούμαρι, Μπάλ-Μαχμούτ, Κιουπροουλού, Τσακιρτζέ-Τεπέ, ἅτινα ἀπετέλουν ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν γραμμὴν συνεχῆ, ἀναγνωρισθεῖσαν ἐκ τῶν προτέρων παρὰ τῶν Μεραρχιῶν κατόπιν προγενεστέρως διαταγῆς μου πολὺ πρὸ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ (ὄρα σελ. 274, 3η περίπτωσις) καὶ ἐφ' ἧς εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐκτελῶσιν ἀμυντικὰ ἔργα. Ἦχθη δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, σκεφθεὶς ἀμέσως τότε, ὅτι μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διάσπασιν τοῦ μετώπου, συμφέρον εἶχον, ὅπως κερδίσω εὐθὺς ἀμέσως, ὅσον οἶον τε πλειότερον πρὸς Δυσμὰς ἔδαφος, εἰς τρόπον, ὥστε νὰ παρεντεθῆ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς κέρδος χρόνου, ἀναγκαίου διὰ τὴν ἀνασύνταξιν τῶν Μονάδων.

Τοιοῦτον τρόπον ἐνεργείας, εἶχον ἤδη ἐφαρμόσει ἐπιτυχῶς καὶ εἰς δύο προηγουμένα ἀναλόγους περιπτώσεις: 1ον) Κατὰ τὴν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν 1913 καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς, ἡ III Μεραρχία εὐρισκομένη μεμονωμένη εἰς ἀποσπασίαν τινα δυτικῶς τοῦ Πεκτσόβου ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων μεταξὺ Μπεργκαλινίτσας καὶ Ζελενίτσας, ἔνθα ὁ ὕψος 1450, ὑπέστη ἐπίθεσιν κατὰ μέτωπον καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ὑπὸ μεγάλης δυνάμεως Βουλγαρικοῦ στρατοῦ, ἀποσυρθέντος φαίνεται ἐκ τοῦ παραπλεύρως εὐρισκομένου Σερβικοῦ μετώπου. Ἐπιτελάρχης τότε ὢν τῆς Μεραρχίας ταύτης ὑπέβαλον εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς Μεραρχίας, ἀείμνηστον στρατηγὸν Δαμιανόν, τὴν ἀμέσως παρ' αὐτοῦ υἰοθετηθεῖσαν πρότασιν, ὅπως ἀποσυρθῶμεν ταχέως πρὸς τὰ ἀνατολικῶς τοῦ Πεκτσόβου ὑψώματα. Ἡ κίνησις ἐγένετο ἐγκαίρως καὶ ἐπιτυχῶς. 2ον) Τὸ αὐτὸ ἔπραξα, ὅτε διώκουν τὴν III Μεραρχίαν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὴν 20 Μαρτίου 1921, μετὰ τὴν ἐπὶ ἑξαήμερον παραταθεῖσαν σκληρὰν μάχην τοῦ Ἀβγκίν, ὁπότε, ὑποχωρησα-

σῶν ἄνευ εἰδοποιήσεώς μου τῶν δεξιόθεν τῆς III Μεραρχίας μαχομένων, οὐχὶ ἐν στενῇ ἐπαφῇ, ἀλλ' εἰς τινα ἀπόστασιν συμπαρατεταγμένων ἐτέρων δύο Μεραρχιῶν (X καὶ VII) τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὁλόκληρος ὁ ἐπὶ τοῦ μετώπου Ἀβγκίν, Κοβαλίτσης ἀντιμέτωπος τοῦ Γ' Σώματος Τουρκικὸς Στρατὸς ἐστράφη ἐναντίον τῆς III Μεραρχίας. Αὕτη παρέμεινε εἰς τὰς θέσεις της, σκληρῶς μαχομένη, μέχρις οὗ ἔλαβε τὴν διαταγὴν ὑποχωρήσεως, καθυστερήσασαν ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον λόγῳ διακοπῆς τῆς τηλεφωνικῆς συγκοινωνίας. Τότε ἐχρησιμοποίησα ὁλόκληρον τὴν νύκτα εἰς πορείαν, ὅπως παρεντεθῆ μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ἡ III Μεραρχία, κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἄνω περιστάσεις, δὲν ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν κίνησίν της πρὸς ἄλλην Μονάδα, καθόσον εἰς μὲν τὴν 1ην περίστασιν εὐρίσκειτο μεμονωμένη, εἰς δὲ τὴν 2αν κατόπιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἐτέρων δύο Μεραρχιῶν (X καὶ VII) παρέμεινε ἐπίσης μεμονωμένη, καὶ συνεπῶς εἶχε ν' ἀσχοληθῆ μόνον περὶ τῆς ἐν ἀσφαλείᾳ ἐκτελέσεως τῆς ὑποχωρήσεώς της.

Κατὰ τὴν σύμπτυσιν ὅμως ἐξ Ἀφιδὸν-Καραχισάο, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἔδρα συμφώνως πρὸς διαταγὰς τῆς Στρατιᾶς Μ. Ἀσίας, ἣτις εἶχεν ἀναλάβει ἀπὸ τῆς 1ης ἡμέρας τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ συνεδύαζε τὴν ἐνέργειαν τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Ὅταν ἐξεδόθη ἡ διαταγὴ ὑποχωρήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἦτοι τὴν 14ην Αὐγούστου, εἶχον ὑπ' ὄψει τὴν κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς προτεραίας (13 Αὐγούστου) ληφθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 22.000 διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, καθ' ἣν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνισχυόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος ὄφειλε νὰ ἐνεργήσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς Ἰσαί. Συνεπῶς δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπομακρυνθῶ πολὺ τοῦ Ἀφιδὸν-Καραχισάο, διότι ὁ ἐχθρὸς, μὴ ἀπασχολούμενος πλέον ὑπὸ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ συγκεντρώσῃ ἀνενοχλήτως τὰς δυνάμεις του ἐναντίον τοῦ ἐπιχειροῦντος ἀντεπίθεσιν Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅπερ οὕτω θὰ ὑφίστατο βεβαίαν καταστροφὴν.

Τὸ κατὰ πόσον ὀρθῶς ποιῶν παρέμεινα ἐκεῖ, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ἐθεώρει πραγματοποιήσιμον τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεως παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, οὐ μόνον τὴν 13ην Αὐγούστου (ἀρ. διατ. $\frac{22.000}{13/8/22}$), ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν 14ην τὸ ἑσπέρας (ὄρα κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 5659 διαταγὴν της),

ὄτε διέτασσε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς Τσοπανλάρ, παραλαμβάνον παρὰ τοῦ Α' Σώματος τὴν XII Μεραρχίαν. Συνεπῶς ἡ Διοίκησις τῆς Στρατιᾶς ὑπελόγιζεν, ὅτι τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ὃ ἀνήκεν ἡ XII Μεραρχία κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην, δὲν ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται λίαν ἀπομεμακρυσμένη τοῦ Ἄφριόν.

Πρὸς δὲ ἡ Στρατιὰ, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι εἶχε διατάξει προηγουμένως ἀναγνώρισιν ἀμυντικῆς γραμμῆς ἀπὸ Προύσσης μέχρις Ἀδραμυτιίου, ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐλάμβανε τὴν ἀπόφασιν τῆς συμπτύξεως τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα διὰ τῆς συγκεντρώσεως πρὸς Βορρᾶν ὄλων τῶν Μεραρχιῶν, ἢ τοῦ πλείστου τούτων, εὐρεθῆ ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατέχων πλευρικὴν θέσιν σχετικῶς πρὸς τὴν γραμμὴν συγκοινωνιῶν, ἀπειλῶν συγχρόνως τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ—ὅσας τυχὸν ἠθέλεν ἐπιχειρήσει πρὸς Σμύρνην—τὴν γραμμὴν τῶν συγκοινωνιῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν βάσιν ἐπιχειρήσεών του (τὸ Τσαί).

Τὸ ἑσπέρας περὶ ὥραν 20, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μοὶ μετεβίβασε τὴν ἐξῆς διὰ τοῦ ἀσυσμάτου ληφθεῖσαν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἄρ. 5659, III

Α' καὶ Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ—II Μεραρχίαν

Α' Σῶμα Στρατοῦ χρησιμοποιοῦν διατεθείσας αὐτῷ ἐφεδρείας ν' ἀνακαταλάβῃ θέσεις αὐτοῦ. Ἐὰν ὁμοῦς ὑποχρεωθῆ πρὸς ὑποχώρησιν νὰ διεκδικῆ τὸ ἕδαφος βῆμα πρὸς βῆμα καὶ καλύψῃ γραμμὴν Σμύρνης, συμπτυσσόμενον ἐν ἀνάγκῃ ἀπολύτως ἐπὶ γραμμῆς Ρεσίλ—Τεπέ, Ἀκάρ—Ντάγ καὶ ὑψ. 1980.

Δευτέρα Μεραρχία νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὑπάγεται.

Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκτελέσῃ τὸ ταχύτερον ἀντεπίθεσιν του μὲ κατεύθυνσιν Μπουγιούκ—Τσομπανλάρ.

Γ' Σῶμα Στρατοῦ, καλῦπτον ἀμέσως Δορῦλαιον διὰ μικτοῦ ἀποσπάσματος ἐκ 4 τοῦλάχιστον ταγμάτων, κινηθῆ τάχιστα δι' ἀδιαλείπτων πορειῶν πρὸς περιοχὴν Μπορντί.

14/8/22 ὥρα 15,10'

Στρατ. Μ. Ἀσίας
Γ. ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς Στρατιᾶς, ἐξέδωκα διὰ τὴν ἐπομένην, 15ην Αὐγούστου, τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Α' Σῶμα Στρατοῦ

Στρατηγεῖον 14 Αὐγούτου

Ἄρ. 3326/3

ὥρα 23.30

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων

I. Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν ἰσχυρωτάτης ἐχθρικής πίεσεως νοτίως ποταμοῦ Ἀκάο, συνεπτύχθη εἰς γραμμὴν Ταζλέο, ὑψώματα βορείως Ντούζ-Ἀγάτς, ὑψώματα βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, ὑψώματα νοτίως Κιουπροουλοῦ, Τσακίρ-Τεπέ. Ἀριστερᾷ ἐν ἐπεκτάσει εἰς ὑψώματα δυτικῶς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κιουταχείας τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

II. Αὔριον συνεχισθῆ σύμπυξις Σώματος Στρατοῦ ὡς ἀκολουθῶς :

XII Μεραρχία τεθήσεται εἰς κίνησιν οὕτως, ὥστε ἡ κεφαλὴ αὐτῆς νὰ διέλθῃ Ἀραπλή-Τσιφλίκ τὴν 5ην ὥραν καὶ ἀχθῆσεται διὰ Τσατάλ-Γσεσμέ καὶ Τσάτ-Κουγιοῦ εἰς ὑψώματα ἀνατολικῶς Μπασκιμσέ καὶ θὰ καταλάβῃ γραμμὴν ἀπὸ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μέχρι Ρεσίλ-Τεπέ. Μεραρχία αὕτη νὰ θέσῃ εἰς διάθεσιν IV Μεραρχίας ἅπαν τὸ ὑπ' αὐτὴν πεδινόν, βαρὺ, καὶ Σκόντα Πυροβολικόν, ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κινηθῆ ἐπὶ δρομολογίου της, νὰ ἀναλάβῃ δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς της τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς IV Μεραρχίας τεθέντα XIIβ μοίραν ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τάγμα 46ου συντάγματος Πεζικοῦ.

III. IV Μεραρχία θὰ τεθῆ ἐν πορείᾳ καὶ θὰ διέλθῃ εἰς ὕψος γεφύρας βορείως Κιουπροουλοῦ τὴν 5 καὶ 30' θὰ ἀχθῆ δὲ διὰ Τσάτ-Κουγιοῦ, Μπασκιμσέ εἰς χῶρον Κουτσούκιοῦ, Ἐϋτζέ ἐν ἐφεδρείᾳ.

IV. I Μεραρχία μὲ τὴν ὑπ' αὐτὴν VII διατελοῦσα ἐν στενῷ συνδέσμῳ θὰ τηρήσῃ θέσεις μέχρι διελεύσεως IV Μεραρχίας βορείως Μπάλ-Μαχμούτ, μεθ' ἧς θέλει συμπύξῃ μέτωπόν της, ὥστε νὰ φέρῃ ἀριστερόν της εἰς ὑψώματα βορείως Κούμαρι καὶ συνδεθῆ μετὰ XII Μεραρχίας καὶ ἀποσπάσματος Καραγκιοσελί.

V. Ἡ φάλαγξ τῶν Σχηματισμῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς ὡς καὶ πεδινοὶ Σχηματισμοὶ τῆς XII Μεραρχίας θὰ

ἀκολουθήσουν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Κιουτάχειας μέχρις Ἐϋρόε, καὶ ἐκεῖθεν δι' Ὀλουτζάκ εἰς Κιουτσούκ-Κιοῦ. Ἐκκίνησις ἦν ὥραν.

VI. Τὸ Στρατηγεῖον Σώματος Στρατοῦ θὰ βαδίση μετὰ τῆς XII Μεραρχίας. Σταθμὸς Διοικήσεως Σώματος· Κιουτσούκ-Κιοῦ.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ

Πα ρ α λ ῆ π τ α ι :

N. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

B' Σῶμα Στρατοῦ—Μεραρχίαι I, IV, XII

(Εἰς τὴν I Μεραρχίαν δοθήσεται μερίμνη IV)

Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπεστάλη εἰς τὸ B' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὰς Μεραρχίας XII καὶ IV διὰ συνδέσμων, πρὸς τὴν I ἕξ Μεραρχίαν, ἣτις δὲν εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ σύνδεσμον, διεβιβάσθη μερίμνη τῆς IV Μεραρχίας. Σημειωτέον, ὅτι ὁ ἀσύρματος Α' Σώματος Στρατοῦ μὴ δυνάμενος νὰ κινηθῇ λόγῳ βλάβης τοῦ αὐτοκινήτου του, εἶχεν ἀποσταλῆ τὴν μεσημβρίαν σιδηροδρομικῶς εἰς Ἐσχῆ-Σεχῆρ, τὸ δὲ Α' Σῶμα Στρατοῦ δὲν διέθετε πλέον ἀσύρματον τηλέγραφον. Διὰ τὴν μετὰ τῆς Στρατιᾶς συνεννόησιν ἐχρησιμοποίει ἐκάστοτε τὸν ἀσύρματον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ. Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ ὑπεβλήθη καὶ εἰς τὴν Στρατιὰν διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

Διὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ συνδέσμου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις μοὶ μετέφερε τὴν ὑπ' ἀριθ. 5659]III διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, παρεκάλεσα τὸ B' Σῶμα Στρατοῦ, ὅπως μοὶ ἀποστείλῃ τὸν Ἐπιτελάρχην, ἢ ἕτερον ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου του, πρὸς πληρεστέραν καὶ ταχύτεραν συνεννόησιν περὶ τῶν μελλόντων νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἐπομένην.

Ὅντως, περὶ τὴν 24ην ὥραν προσῆλθεν εἰς Μπαϊράμ-Γκιὸλ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ συνταγμ. Βασιλακόπουλος καὶ ὁ ταγμ. τοῦ 3ου γραφείου Ρούβαλης, εἰς οὓς ἀνεκοίνωσα, ὅτι τὸ Α' Σ. Στρατοῦ θὰ κατελάμβανε τὴν ἐπομένην τὴν ὑπὸ τῆς διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς ὀριζομένην γραμμὴν τῶν ὑψομάτων καὶ ἐξήτησα νὰ μάθω τὰς σκέψεις καὶ προθέσεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ὁ Ἐπιτελάρχης ἀπήντησεν, ὅτι τὸ B' Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης νέας τακτι-

κῆς καταστάσεως, θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν ἐκτέλεσιν ἀντιπεπαιθίσεως, ὅπερ καὶ ἀνέφερον εἰς τὴν Στρατιάν, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἐπομένην θὰ συνεδύαζε τὴν κίνησίν του πρὸς τὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, καταλαμβάνον τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Ρεσίλ-Τεπέ, Ἐϋρέτ, μὲ τὸ Στρατηγεῖον του εἰς Ὀλουτζάκ. Εἰς ταῦτα δὲν εἶχον καμμίαν ἀντίρροσιν, παρεκάλεσα μόνον, ὅπως ἡ δεξιὰ του Μεραρχία συνδεθῆ μετὰ τῆς εἰς τὸ ἀριστερόν μου μείλουσῃς νὰ ταχθῆ XII Μεραρχίας.

Τὴν 23.30' ὥραν ἀπέστειλα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὸ κάτωθι δελτίον στο. καταστάσεως.

Ἐρ. 3 328]3

Στρατιάν Μ. Ἀσίας, Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ

I, II, IV καὶ XII Μεραρχίας.

Σημερινὴ πίεσις ἐχθροῦ σφοδροτάτη. Πλὴν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς IV Μεραρχίας προξενηθέντος ρήγματος, ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς VII ὑπέστησαν τοιαύτην σφοδρὰν πίεσιν, ὥστε ἐγκατέλειψαν τὰ κέντρα ἀντιστάσεως Χασάν-Μπέλ, Κιλίτζ-Ἀρσλάν, Τιλκί-Κιρὶ-Μπέλ καὶ συνεπτύχθησαν εἰς τὰ ὑψώματα βορείως Ντουζ-Ἀγάτς, Μπάλ-Μαχμούτ, πρὶν λάβωσι διαταγὴν συμπτύξεως. Ἀπώλεια δὲν ἐξηκριβώθησαν εἰσέτι, πάντως λίαν σοβαρὰ ἰδίᾳ I καὶ VII Μεραρχιῶν. Ἠθικὸν ἀνδρῶν τμημάτων ὑποστάντων μεγίστην πίεσιν, κλονισμένον. Κατελήφθη ἀναφερθεῖσα γραμμή.

14—8—22 ὥρα 23.30'

Α' Σῶμα Στρατ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

3η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Σύμπτυξις πρὸς Τονλού-Πουνάκ. Μάχαι Ἐϋρέτ, Οὔλουτζάκ.)

15/28 Αὐγούστου. Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν ἔλαβον διὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν ἀκόλουθον ὑπ' ἀριθ. 24083]5703]III διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς :

Ἄρ. Ε. Π. 24083|5703|III

Τηλεγραφικῶς ἀπολύτου προτεραιότητος

Α', Β', Γ' Σώματα Στρατοῦ

1) Α' Σῶμα Στρατοῦ, πιεσθὲν ἰσχυρῶς, διέταξε σύμπτυσιν τῶν δυνάμεων του εἰς γραμμὴν Ταζλέρ, Μπουγιούκ-Τζορτζᾶ.

Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναφέρει δὲν δύναται ἀναλάβη ἀντεπίθεσιν εἰμὴ 16ην τρέχοντος Κατόπιν τούτου, ἀκυρῶ πᾶσαν προγενεστέρα διαταγὴν μου καὶ ἐντέλλομαι τὰ κάτωθι :

2) Β' Σῶμα Στρατοῦ μετὰ τῆς ἐξ Ἄκ-Ἰν κινήσεως Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας τίθεται προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς στρατηγοῦ Τρικούπη.

3) Στρατηγὸς Τρικούπης ἔχει ἐντολὴν κάλυψιν τῆς πρὸς Σιμόρην γραμμῆς συγκοινωνίας, ἐνισχύων τὸ δεξιόν του καὶ ἀναλαμβάνων ἀντεπίθεσιν, εὐθὺς ὡς καταστῆ τοῦτο δυνατόν.

4) Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ πλὴν τῶν εἰς Ἄκ-Ἰν δυνάμεων, ἔχει ἐντολὴν νὰ τηρήσῃ τὸ Δορύλαιον, καλύπτον τὴν πρὸς Προῦσαν γραμμὴν συγκοινωνίας.

14|8|22 ὥρα 20.15'

Στρατιὰ Μ. Ἀσίας ΧΑΤΖΑΝΕΣΤΗΣ

Ὅταν ἐλήφθη ἡ διαταγὴ αὕτη, εἶχον ἤδη τὴν πρόθεσιν, διατυπωθεῖσαν εἰς τὴν πρὸς τὴν Στρατιὰν τηλεγρ. ἀναφορὰν μου (σελ. 316), ὅπως μετακινούμενος μετὰ ἄξονα στροφῆς τὸν ὑποτομέα *Καραγκιοσελή, καταλήξω εἰς τὴν ὀργανωμένην τοποθεσίαν Τονλοῦ-Πουνάρ*. Διὰ τοῦτο δὲν μετέβαλον τὴν περὶ συμπτώξεως εἰς γραμμὴν Ἀκάρ-Ντάγ, Ρεσίλ-Τεπέ ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν μου, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ κανονίσω τὴν πέραν τῆς γραμμῆς ταύτης κίνησιν, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Μόνον ἀπέστειλα διὰ συνδέσμου εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα μεταβιβασθῆ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, τηλεγράφημα πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν, δι' οὗ ἐζήτουν, ὅπως ἡ Ἀνεξάρτητος Μεραρχία διαταχθῆ καὶ κινήθῃ ἐξ Ἄκ-Ἰν διὰ σταθμοῦ Τσερκουράρ, Ἄλτουντὰς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ πρὸς συνάντησίν μου Ὡς ὁμως ἐπληροφορήθην τὴν ἐπομένην, τὸ τηλεγράφημα τοῦτο δὲν μετεβιβάσθη, διότι ὁ ἀσύρματος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἶχεν ἤδη κινήθῃ ἐξ Ἐϋρέτ, ὅταν ἐφθασεν ὁ σύνδεσμος.

Περὶ τὴν ἡμέραν, ἐτέθη ἐν πορείᾳ ἐκ Μπαϊράμ-Γκιόλ πρὸς Ἐϋρέτ, συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, ἡ φάλαγξ τῶν Σχηματισμῶν Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς, ἀσφαλιζομένη ὑπὸ τῶν Σχολείων Ἐφέδρων ἀξιωματικῶν καὶ τοῦ Α' τάγματος Μηχανικοῦ.

Ἡ φάλαγξ αὕτη, ἅμα ἐπροχώρησεν εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου χιλιομέτρων ὅπου τοῦ Μπαϊράμ-Γκιόλ, τόπον σταθμεύσεώς της ὅπου καὶ διενυκτέρευσε, προσεβλήθη ὑπὸ ἐχθρικοῦ Ἴππικοῦ (1) καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορείαν της. Περὶ τὰ δέκα αὐτοκίνητα φορητά, προπορευόμενα ἐν τῇ φάλαγγι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ συνέχεια τῆς πορείας τῆς φάλαγγος ἐπετεύχθη, τῇ ἐπεμβάσει τάγματος τῆς XII Μεραρχίας, ληφθέντος ἐκ συντάγματος αὐτῆς διερχομένου τοῦ ὑψώματος τοῦ Μπαϊράμ-Γκιόλ, ἐφ' οὗ εὐρισκόμην καὶ ἀποσταλέντος τῇ διαταγῇ μου μετ' οὐλαμοῦ ὄρειβ. Πυροβολικοῦ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς φάλαγγος.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐνηργήθη ὁμοίως ἰσχυρὰ ἐπίθεσις ἐχθρικοῦ Ἴππικοῦ μετὰ πυρῶν Πυροβολικοῦ (2) ἐναντίον τοῦ χωρίου Ἐϋρέτ, ἐνθα τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ μετὰ τῆς IX Μεραρχίας.

Τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο ἵππικὸν (3) κατόπιν, πορευόμενον μὲ διεύθυνσιν ἐκ Νότου πρὸς Βορρᾶν, συνηντήθη ὑπὸ τῆς IX Μεραρχίας κατευθυνομένης ἐξ Ἐϋρέτ πρὸς Ὀλουτζάκ, ἣν προσέβαλεν. Ἀπεκρούσθη ὅμως ὑποστὰν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ἐγκαταλείψαν παρὰ τὸ χωρίον Ὀλουτζάκ 4 ὄρ. πυροβόλα συστήματος Σνάϊδερ-Δαγκλῆ, ἅτινα ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν ἀνεγνωρίσθησαν ὡς προερχόμενα ἐκ Ρωσσίας, ὡς καὶ τινες αἰχμαλώτους, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ.

Καθίστατο οὕτω προφανές, ὅτι ἐχθρικαὶ ἰσχυραὶ δυνάμεις ἵπ-

(1) Δύο συντάγματα τῆς 2ας Μεραρχίας Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ.

(2) Δύο ἕτερα συντάγματα μετὰ πυροβολικοῦ ἀποτελοῦντα τὸ κύριον σῶμα τῆς 2ας Μεραρχίας Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ, ἅτινα ἀπώλεσαν τὸ δρομολόγιον τῶν προπορευομένων δύο συνταγμάτων μετὰ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς 2ας Μεραρχίας (*Ἐκθεσις Βαχρεντίν Πασᾶ Διοικητοῦ Σώματος Ἴππικοῦ.)

(3) Ἡ 2α Μεραρχία Τουρκικοῦ Ἴππικοῦ.

πικοῦ εἶχον ἤδη ἀχθῆ καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν (1) πλευρὸν καὶ νῶτα τῶν ἐν ὑποχωρήσει πρὸς Δυσμάς, ἀγομένων ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἡ IV Μεραρχία περὶ τὴν 6ην ὥραν ἐτίθετο ἐν κινήσει. Μετὰ ἡμίωρον περίπου καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ κεφαλὴ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἐξήρχετο τῆς στενωποῦ Κιουπρουλοῦ καὶ εὐρίσκετο περίπου εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ χωρίου Κιουπρουλοῦ καὶ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Μπάλ-Μαχμούτ, ἐδέχθη αἰφνιδίως ραγδαία πυρὰ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ ἐκ Νότου καὶ Νοτιανατολῶν, δηλαδὴ ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶς τοῦ Κιουπρουλοῦ ὑψωμάτων, τῶν μεταξὺ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τοῦ Μπάλ-Μαχμούτ κειμένων, ἔνθα ἔδει νὰ εὐρίσκεται ἡ I Μεραρχία καὶ τὸ ἕτερον τῶν προκαλυπτουσῶν τὴν IV Μεραρχίαν ἀποσπασμάτων τῆς XIII Μεραρχίας (Πλαστήρα). Ἡ Μεραρχία αἰφνιδιασθεῖσα, ἀνεστράφη ἐν ἀταξία πρὸς δεξιὰ καὶ εὐρέθῃ τετμημένη εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν, ἔκαμψε πρὸς δεξιὰ καὶ ἠκολούθησε τὸ ὁρεινὸν δρομολόγιον διὰ Ρεσίλ-Μπαμποῦ, τὸ καθωρισμένον διὰ τὴν XII Μεραρχίαν, προηγηθὲν τῆς τελευταίας ταύτης, τὸ δὲ ἕτερον μεθ' οὗ καὶ τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας, ἠκολούθησε τὰς ἀνατολικὰς καὶ βορείας κλιτεῖς τοῦ Ρεσίλ-Μπαμποῦ, παρακάμψαν αὐτό.

Ἡ XII Μεραρχία ἠκολούθησε τὸ διὰ τῆς διαταγῆς ὠρισμένον αὐτῇ δρομολόγιον.

Οἱ πεδινοὶ Σχηματισμοὶ τῶν δύο Μεραρχιῶν, οἵτινες ἐπρόκειτο ν' ἀκολουθήσωσι τὸ ἀρχικὸν δρομολόγιον τῆς IV Μεραρχίας, διετάχθησαν κατόπιν τῆς ἀποκοπῆς τοῦ δρομολογίου τούτου, νὰ κατευθυνθῶσι δι' Ἐϋρὲτ εἰς Ὀλουτζάκ, ἀκολουθοῦντες τὸ δρομολόγιον τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν Σώματος Στρατοῦ καὶ Στρατιᾶς.

Περὶ τῆς κινήσεως καὶ κατευθύνσεως τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII, δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβω γνῶσιν τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Αὐγούστου. Οὐχ ἤττον ὅμως τὸ ὅτι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14 Αὐγούστου, δὲν ἐπετεύχθη σύνδεσμος τοῦ δεξιοῦ τῆς IV Μεραρχίας μετὰ τῆς I, ὡς καὶ τὸ ὅτι τὴν πρωΐαν αἱ Μονάδες τῆς IV Με-

(1) Δεξιὸν ἢ ἀριστερὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὀπισθεν προελαύνοντα ἐχθρὸν.

ραρχίας ἐδέχθησαν πυρὰ ἐκ τῶν ὑψωμάτων Μπάλ-Μαχμούτ, μοὶ ἐνέβαλον ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς 15ης τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι δι' ἀγνώστους εἰς ἐμὲ λόγους, ἡ I Μεραρχία μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὴν VII δὲν κατέλαβον κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 14ης Αὐγούστου, τὰς καθορισθείσας ὑπὸ τῆς Διαταγῆς θέσεις, αἵτινες θὰ ἐκάλυπτον τὴν ἐπομένην ἀπὸ Νότου τὸ πλευρὸν τῆς πρὸς Δυσμὰς κινήσεως ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β'. Αἱ θέσεις αὗται, πλὴν τῆς διαταγῆς ἦν ἔλαβον, εἶχον ὑποδειχθῆ τῇ Μεραρχίᾳ καὶ παρὰ τῶν ἀποσταλέντων παρ' ἐμοῦ τὴν προτεραίαν ἐκ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος, ἀξιωματικῶν, συνταγματάρχου Παπαϊωάννου ἀρχηγοῦ Πυροβολικοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ ταγματάρχου Στρίμπερ διευθυντοῦ τοῦ Μηχανικοῦ (1).

«Ἐξ ἄλλου, ἡ I Μεραρχία δὲν φαίνεται νὰ κατέβαλε προσπάθειάν τινα πρὸς σύνδεσμον μετὰ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος Στρατοῦ καθόσον, οὔτε ἀπέστειλε ἀξιωματικὸν παρ' αὐτῷ ὡς ὄφειλε κατὰ τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην, πρὸς λῆψιν διαταγῆς διὰ τὴν ἐπομένην, οὔτε διὰ τῆς IV Μεραρχίας ἐπεδίωξε τοιοῦτον τι, καίτοι τῇ ἀνεκοινώθη, ὅτι τὸ μὲν Στρατηγεῖον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ θὰ εὑρίσκετο εἰς Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ, τὸ δὲ τῆς IV Μεραρχίας εἰς Κιουπρολοῦ. Ἐπὶ πλέον ἠμέλησε τὴν ὑποδειχθεῖσαν αὐτῇ, ὡς ἐξετέθη, ἐπίτευξιν συνδέσμου διὰ τοῦ μεταξὺ Μπάλ-Μαχμούτ, Ἀραπλῆ-Τσιφλίκ τμήματος τῆς τηλεφωνικῆς γραμμῆς. Πρὸς δέ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου θὰ ἠδύνατο, ἐὰν τὸ ἐπεδίωκε, νὰ λάβῃ πληροφορίας περὶ τῶν διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ παρ' ἀξιωματικῶν τῆς IV Μεραρχίας ἐγγὺς αὐτῇ διελθόντων, δοθέντος, ὅτι μετὰ τῶν τμημάτων τῆς IV Μεραρχίας ἐκινοῦντο δύο Διοικηταὶ συνταγματῶν αὐτῆς, τοῦ 8ου καὶ 35ου καὶ οἱ δύο Διοικηταὶ μοιρῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ αὐτῆς» (2). Σημειωτέον δ' ὅτι, καθ' ὅλην τὴν 15ην Αὐγούστου, οὐδεὶς ἠκούσθη κανονιοβολισμός, οὔτε πρὸς τὴν διατεταγμένην ζώνην πορείας τῶν Μεραρχιῶν τούτων, οὔτε πρὸς τὰς θέσεις, ἃς ἔδει κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου νὰ καταλάβωσι. Μετὰ τῶν Μεραρχιῶν τούτων ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξ-

(1) Ὅρα σελ. 317.

(2) Ἐκθεσις Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιχειρήσεων Μ. Ἀσίας.

έλιπεν ό σύνδεσμος, όστις άτυχώς δέν κατωρθώθη μέχρι τέλους τών έπιχειρήσεων να έπιτευχθῆ, παρά τās καταβληθείσας προσπάθειάς μου.

Μέ τώ Στρατηγεΐον μου ήκολούθησα τήν φάλαγγα τῆς XII Μεραρχίας μέχρι τῆς κορυφῆς Ρεσίλ-Μπαμπου, καί έκειθεν προηγήθην αὐτῆς κατευθυνόμενος πρὸς Κιουτσούκιοῦ. Καθ' όδόν παρὰ τὰ ύψώματα Όλουτζάκ, συνήντησα άρκετὸν άριθμὸν φονευθέντων άνδρῶν καί ίππων τοῦ έχθρικοῦ ίππικοῦ, ώς καί συλληφθέντας αιχμαλώτους τινάς έν οἷς καί ένα αξιωματικόν. Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ έχθρικοῦ ίππικοῦ άνῆκε εἰς τήν 2αν Τουρκικήν Μεραρχίαν Ίππικοῦ τήν συμπλακεΐσαν όλίγον πρὶν μετὰ τῆς IX Μεραρχίας. Τὸ εκ τριῶν Μεραρχιῶν έχθρικὸν Σῶμα Ίππικοῦ εἰσχωρῆσαν μετὰ τῶν διαφόρων φαλάγγων εἰς τὰ νῦτα τοῦ ήμετέρου στρατοῦ, ενήργησε καί εἰδρασεν έν γένει έπιτυχώς. Ή εύκολος όμως έπιτυχία του εναντίον Έφοδιοπομπῶν καί Σχηματισμῶν συνετέλεσεν, ώστε ή 2α Τουρκική Μεραρχία Ίππικοῦ, υπερβάλλουσα τήν πρὸς δρῶσιν ικανότητά της, αντί να χρησιμοποιηθῆ ως έφιππον πεζικόν, απέπειράθη ενεργεΐαν δι' έπελάσεων εναντίον τῆς πορευομένης IX Μεραρχίας, ήτις τήν απέκρουσε προξενήσασα εἰς αὐτὴν τσαύτας άπωλείας, ώστε εκτοτε εἰξηφανίσθη, τεθεισα έν εφεδρεία πρὸς ανασύνταξιν πλησίον τοῦ Άλτουντάς.

Έν φ' έπορευόμην πρὸς Κιουτσούκιοῦ, καί καθ' όν χρόνον εύρισκόμην εἰς τὸ ύψος τοῦ χωρίου Όλουτζάκ, απέχοντος περι τὰ τρία χιλιόμετρα από τοῦ δρομολογίου, όπερ ήκολούθουν, απέφασισα να παρεκκλίνω πρὸς στιγμὴν, μεταβαίνων μέχρις Όλουτζάκ, όπως συναντήσω εκεί τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καί λάβω παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περι τοῦ ύπ' αὐτὸν Σώματος, τῷ δώσω δέ κατόπιν αναλόγους οδηγίας περι τῆς περαιτέρω ενεργείας. Όταν εἰφθασα εἰς Όλουτζάκ, εύρον τὸ Στρατηγεΐον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, όπερ εἶχεν ήδη εγκατασταθῆ εκεί μετὰ τῆς IX Μεραρχίας, ήτις εἶχεν εγκαταστήσει προφυλακὰς εἰς τὰ νοτίως Όλουτζάκ ύψώματα.

Έν φ' όμως εύρισκόμην εἰσέτι εκεί, κατέφθασεν ό Έπιτελάρχης τῆς IV Μεραρχίας, όστις μοι ανέφερεν εκ μέρους τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας του, ότι τὸ Στρατηγεΐον αὐτῆς μετὰ τμήματος περίπου 500 μόνον άνδρῶν εἰς όλων τῶν Μονάδων της,

εὐρίσκετο εἰς τὰ ὑψώματα νοτιανατολικῶς τοῦ Ὀλουτζάκ καὶ ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας εἶχεν ἀπολέσει ἀπὸ πρωΐας τὰ λοιπὰ τμήματά της, ἅτινα δὲν εἶχε κατορθώσει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ν᾽ ἀνεύρη, καίτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν, προσωπικῶς ὁ Διοικητῆς τῆς Μεραρχίας εἶχε δώσει διαταγὰς περὶ τῆς ἀκολουθητέας διευθύνσεως εἰς διοικητὰς ἐνίων τμημάτων, ἀφ' ἑτέρου δέ, εἶχεν ἔξαποστείλει συνδέσμους πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις πρὸς συνάντησιν τῶν τμημάτων της καὶ συγκέντρωσιν αὐτῶν καὶ ἐξήτει ὁδηγίαν, ἂν ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ἔπρεπε νὰ ἔξακολουθήσῃ τὴν πορείαν πρὸς Κιουτσούκιοι. Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἐνὸς μὲν, δὲν ἐγνώριζον ποῦ εὐρίσκονται αἱ Μεραρχίαι I καὶ VII, ἀφ' ἑτέρου δ' εἶχον ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις θὰ ἐκινουῦντο ἴσως πρὸς Κιουτσούκιοι. Πρὸς δέ, ἔχων τὸ δεδομένον τῆς ὑπάρξεως ἰσχυρῶν δυνάμεων ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, ἐθεώρησα παρακεκινδυνευμένον νὰ ὠθήσω εἰς Κιουτσούκιοι, ὅπου ἴσως εὐρίσκοντο ἐχθρικαὶ δυνάμεις, τὴν μικρὰν ἀσύντακτον δυνάμιν τῶν 500 ἀνδρῶν, ὑπόλοιπον τῆς IV Μεραρχίας, ἀποτελουμένην, κατόπιν τοῦ πανικοῦ, ἐκ διαφόρων μικροομάδων καὶ μεμονωμένων ἀνδρῶν ἄνευ ἀκμαίου ἠθικοῦ, καὶ δὴ ἐν καιρῷ νυκτός. Διέταξα ὅθεν τὴν παραμονὴν αὐτῆς κατὰ τὴν νύκτα, εἰς ἣν περίπου θέσιν εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν προστασίαν προφυλακῶν τῆς IX Μεραρχίας. Κατὰ συνέπειαν, διέταξα τὴν ἀναστολὴν τῆς περαιτέρω κινήσεως τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν πρὸς Κιουτσούκιοι καὶ ἀπεφάσισα τὴν παραμονὴν καὶ τοῦ Στρατηγείου τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἰς Ὀλουτζάκ.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 15 Αὐγούστου ἦτο ἡ κάτωθι :

Εἶχεν ἀπολεσθῆ ὁ σύνδεσμος καὶ ἡ ἐπαφὴ μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἡ IV Μεραρχία περιορισθεῖσα, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐξέθεσα λόγους, εἰς 500 μόνον ἀνδρας, δὲν ἤχθη μέχρι Κιουτσούκιοι Ἄτυχῶς, ἢ μὴ ὑπαρξίς παρ' ἐμοὶ ἰσχυροῦ τμήματος ἰππικοῦ, ἱκανοῦ, ὥστε παρὰ τὰς περιβαλλούσας ἡμᾶς ἰσχυρὰς μονάδας ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ, νὰ δύναται νὰ κινηθῆ πρὸς τὰς ἐπιθυμητὰς διευθύνσεις, δὲν μοὶ ἐπέτρεψεν, οὔτε τὴν ἀναζήτησιν τῶν ἀνωτέρω Μεραρχιῶν, οὔτε τὴν λήψιν πληροφοριῶν

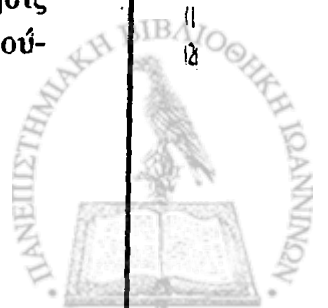

περὶ τῆς προόδου καὶ τῆς θέσεως τῶν ἐχθρικῶν φαλάγγων. Ἡ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καταβληθεῖσα κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην προσπάθεια πρὸς σύνδεσιν μετὰ τῶν Μεραρχιῶν τούτων, οὐδὲν ἀπέφερεν ἀποτέλεσμα.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα εἶχον ὡς ἐπακολούθημα, ὅτι αἱ ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου δυνάμεις τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἶχον τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, οὐ μόνον εἰς τὰ νῶτα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII πλευρόν, ἀφ' ἑτέρου δέ, εὐρίσκοντο ἐκτὸς (πρὸς Βορρᾶν) τῶν κυρίων καὶ ὁμαλῶν ἕξ Ἀφιδὸν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ συγκοινωνιῶν, αἵτινες, συμφώνως τῇ διαταγῇ τῆς προτεραιίας, ἔδει ν' ἀποτελέσωσι τὴν ζώνην κινήσεως τῶν Μεραρχιῶν I, VII καὶ IV, ὡς καὶ τῶν πεδινῶν Σχηματισμῶν, μετὰ τὴν ἀπὸ Νότου ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII κάλυψιν τῆς πορείας τῶν λοιπῶν πρὸς Δυσμὰς ἀγομένων Μεραρχιῶν τοῦ Α' καὶ Β' Σωμ. Στρατοῦ.

Αἱ ἐκ τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' ὑπολειφθεῖσαι ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς μου δυνάμεις, ἀπετελοῦντο ἤδη ἐκ τῶν ἑξῆς : 1) Τῆς IX Μεραρχίας πλὴν ἐνὸς τάγματος, καὶ 500 ἀνδρῶν τῆς IV παρὰ τῷ Ὀλουτζάκ. 2) Τῆς XII Μεραρχίας πλὴν δύο ταγμάτων, ὧν εἶχον ἀπολεσθῆ τὰ ἔχνη ἀπὸ τῆς πρωτίας εἰς τὸ ὑψώματα Ἰμπλακ-Ντάγ. 3) Τῆς V Μεραρχίας εἰς τὰ ὑψώματα Ρεσίλ-Μπαμποῦ. 4) Τῆς XIII Μεραρχίας, πλὴν τοῦ ἀποσπάσματος Πλαστήρα (ἐνὸς συντάγματος Πεζ. καὶ μιᾶς μοίρας Ὀρειβ. Πυροβολικοῦ), περὶ Ἐϋρέτ. 5) Τῶν Σχηματισμῶν καὶ τῶν Στρατηγείων τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ.

Ἡ ἐκδοθεῖσα τὸ ἐσπέρας τῆς 14ης Αὐγούστου διαταγὴ κινήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν ἐπομένην 15ην Αὐγούστου, συνετάχθη κατόπιν τῆς ληφθεῖσης τὴν ἐσπέραν ταύτην, μέσφ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς, ἣτις ὠρίζεν, ἵνα τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐὰν ὑποχρεωθῇ πρὸς ὑποχώρησιν, διεκδικῇ τὸ ἔδαφος βῆμα πρὸς βῆμα, συμπτυσσόμενον ἐν ἀνάγκῃ ἀπολύτῳ ἐπὶ γραμμῆς Ντουζ-Ἀγάτς, Ρεσίλ-Μπαμποῦ. Ὅποταν δὲ κατὰ τὴν πρωτῆν τῆς 15ης Αὐγούστου ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ διετάσσετο πλέον ἢ πρὸς Σμύρνην ὑποχώρησις ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων, ἡ πρόθεσίς μου ἦτο ὅπως μετακινού-

μενος πρὸς Δυσμάς μὲ ἄξονα στροφῆς τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Καραγκιοσελί, καταλήξω εἰς τὴν ὀργανωμένην τοποθεσίαν τοῦ Τονλοῦ - Πουνάρο, τοῦθ' ὅπερ καθωρίζετο εἰς τὸ πρὸς τὴν Στρατιάν (1) ὑποβληθὲν τηλεγράφημά μου τὴν 14)8)22 ὥρα 16.40, ὡς καὶ εἰς τὴν τηλεγραφικῶς πρὸς τὴν II Μεραρχίαν (2) ὑπ' ἀριθ. 17130 τῆς 14)8)22 ὥρα 16 40' δοθείσαν πρὸς τοῦτο ἐντολήν. Ἄλλ' ἢ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (15 Αὐγούστου) δημιουργηθεῖσα τακτικὴ κατάστασις, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων ἀπροόπτων γεγονότων, ἦτοι τῆς ἀπωλείας τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII καὶ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ IV Μεραρχία, δὲν μοὶ ἐπέτρεψε νὰ ἐξακολουθήσω τὴν κίνησιν τῶν ὑπολειφθεισῶν Μεραρχιῶν καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15ης Αὐγούστου, ὅπως κερδίσω πλειότερον ἔδαφος πρὸς Δυσμάς. Τοῦτο δέ, διότι εἴχομεν ἀπολέσει τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν πρὸς τὸν ἄξονα τῆς στροφῆς εὐρισκομένων Μεραρχιῶν I καὶ VII, περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς κινήσεως τῶν ὁποίων οὐδὲν ἦτο πλέον γνωστόν. Ἐπειτα δέ, ἐχθρικαὶ Μονάδες καὶ μεγάλα τμήματα ἐχθρικοῦ Ἴπλικοῦ μετὰ Πυροβολικοῦ εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα (διεύθυνσιν πορείας) τῶν φαλάγγων, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ περὶ τὸ ΜπαϊράμΓ-κιόλ, Ἐϋρὲτ καὶ Ὀλουτζάκ γεγονότα. Συνεπῶς ἦτο λίαν ἐνδεχόμενον νὰ προσκρούσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν νύκτα, τὸ δὲ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας, καὶ δὴ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς IV Μεραρχίας ἦτο τοιοῦτον, ὥστε ἔδει παντὶ σθένει νὰ ἀποφύγωμεν νυκτερινὴν σύγκρουσιν, ὡς δυναμένην νὰ ἔχη λίαν δυσμενῆ ἀποτελέσματα.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη περὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς 15ης Αὐγούστου ἀξιωματικοὶ ἐκ τοῦ αὐχένος Ὀλουτζάκ παρετήρησαν, ὡς μοὶ ἀνέφερον, ἐπὶ τῶν περὶ τὸ Κιουτσούκιοῖ ὑψωμάτων μικρὰ τμήματα ἐχθροῦ μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας, ἣτις ταχθεῖσα πρὸς πυροβόλησιν ἔβαλε πρὸς Δυσμάς.

Ἐπὶ πλέον, συνεχιζομένης τῆς πορείας κατὰ τὴν νύκτα, ἐπὶ

(1) Ὅρα σελ. 316.

(2) Ὅρα σελ. 315.

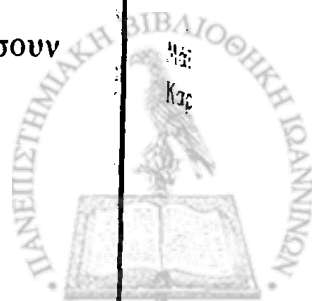
ἀνωμάλου ἐδάφους, δι' ἀνεπαρκῶν καὶ δυσχερεσιῶν ὁδῶν, ἀνευ ὁδηγῶν (τῶν χωρικῶν ἐγκαταλειψάντων τὰ χωρία τῶν καὶ οὐδαμοῦ ἀναφανέντων) διέτρεχον τὸν κίνδυνον αἱ φάλαγγες ἐνεκεν ἐνδεχομένων παραπλανήσεων, νὰ συνάντηθῶσιν ἐν τῷ σκότει καὶ νὰ συγκρουσθῶσι πρὸς ἀλλήλας. Οὐδὲ δύναται νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ὁποίας δυσχερείας θὰ παρουσίαζεν ἡ ὑποχωρητικὴ ἐπὶ μοναδικῆς κακῆς ὁδοῦ νυκτερινὴ κίνησις ὁλοκλήρου σχεδὸν τοῦ πυροβολικοῦ (δύο πεδινῶν συνταγμάτων, τοῦ ὑπάρχοντος παρὰ τοῖς Σώμασι Στρατοῦ βαρέως Πυροβολικοῦ καὶ Σκόντα τοιοῦτου), ὡς καὶ ἀπασῶν τῶν ὑφισταμένων Μεταγωγικῶν καὶ Ὑγειονομικῶν μοιρῶν αὐτοκινήτων ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων καὶ τῆς Στρατιᾶς.

Σημειωτέον ὅτι, καὶ πλεῖσται δυσχέρειαι παρενεβάλλοντο διὰ τὴν ἀσφαλῆ καὶ ἔγκαιρον κοινοποίησιν τῶν διαταγῶν εἰς τὰς Μεραρχίας, καθόσον ἰσχυρὰ τμήματα ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ ἐκυκλοφόρουν εἰς τὰ μεταξὺ τῶν φαλάγγων διαστήματα, καὶ οἱ χωρικοὶ ἐξ ἄλλου ἐβαλλον κατὰ μεμονωμένων ἀνδρῶν. Οὕτω, πορευόμενος ἐκ Μπαϊράμ-Γκιὸλ πρὸς Ὀλουτζάκ ἐβλήθη παρὰ τὸ χωρίον Τσατάλ-Γσεσμέ καὶ ἐδέησε νὰ ἀναμείνω τὴν διέλευσιν δυνάμεώς τινος, ἣτις προέβη εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ χωρίου. Πρὸ τούτου, ὁ λοχαγὸς Πετρουνᾶκος τοῦ 2ου Ἐπιτελικοῦ γραφείου τῆς IV Μεραρχίας, ἐρχόμενος πρὸς συνάντησιν μου, ἐβλήθη παρὰ τὸ Τσατάλ-Γσεσμέ παρ' ᾧ εὐρισκόμην καὶ ἔφθασε τραυματισμένος.

Κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἐσκόπουν νὰ φέρω τὰς Μεραρχίας ἐπὶ τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς Τονλοῦ-Πουνάο, ὅπου ὑπελόγιζον, ὅτι πιθανῶς θὰ συνήντων καὶ τὰς I καὶ VII Μεραρχίας, μεθ' ὧν ὁ σύνδεσμος δὲν ἀπεκατεστάθη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 15ης, καίτοι πρὸς τὸ ἑσπέρας διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐζητήθη ἢ μετ' αὐτῶν συνεννόησις. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, μίαν ὥραν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει διαταγὴν :

1) Αἱ Μεραρχίαι θὰ συνεχίσωσιν αὔριον 16 Αὐγούστου τὴν κίνησιν των πρὸς τὴν παλαιὰν ὠχυρωμένην γραμμὴν Τονλοῦ-Πουνάο.

2) Αἱ Μεραρχίαι I καὶ VII θὰ προσπαθήσουν νὰ τηρήσουν

τὴν γραμμὴν Ἀκάρ-Ντάγ, Ἐλβάν-Πασσᾶ, ὑψώματα νοτίως Κιουτσούκιοϊ.

3) Ἡ XII Μεραρχία, πλαγιοφυλασσομένη ἰσχυρῶς πρὸς Νότον, ἀχθήσεται διὰ Μπασκιμσέ πρὸς ὑψώματα Ἀκ-Χισάρ, ἅτινα θὰ καταλάβῃ. Ὁρα ἐκκινήσεως αὐτῆς ἡ 4η.

4) Ἡ V Μεραρχία, ἀκολουθοῦσα τὰς μεταξὺ Τσατ-Κουγιού καὶ Μπάκ-Τζατζικ-Τεπέ ἡμιονικὰς ὁδοὺς, ἀμέσως βορείως δρομολογίου XII Μεραρχίας, ἀχθήσεται δι' Ἐϊτζέ, Κιουτσούκιοϊ εἰς ὑψώματα Ἀραπλῆ. Ἡ Μεραρχία αὕτη θὰ εὕρισκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς XII Μεραρχίας, ἐτοίμη νὰ ὑποστηρίξῃ ταύτην ἐν ἐνδεχομένῳ ἀγῶνι. Ὁρα ἐκκινήσεως ἡ 3η.

5) Ἡ IX Μεραρχία μετὰ τοῦ ὑπολοίπου (500 ὀπλιτῶν) τῆς IV, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς IV (στρατηγοῦ Δημαρᾶ) ἀχθήσεται διὰ δρομολογίου βορείως ὁδοῦ Ἐϊτζέ, Κιουτσούκιοϊ, Σελκί-Σεράϊγ, εἰς χῶρον Κιουτσούκ-Ἀλσλανλάρ. Διέλευσις κεφαλῆς φάλαγγος ἐκ προφυλακῶν IX Μεραρχίας, ἧτις θὰ προηγηθῇ κατὰ κίνησιν, 4ην ὥραν.

6) Ἡ XIII Μεραρχία δι' Ὀλουτζάκ, ἀκολουθοῦσα δρομολόγιον IX Μεραρχίας ἀχθήσεται εἰς Σελκί-Σεράϊγ-Τσιφλίκ. Ὁρα ἐκκινήσεως κεφαλῆς εἰς Ἐϋρὲτ ἡ 2α.

7) Ἀπαντες οἱ εἰς χῶρον Ὀλουτζάκ πεδινοὶ Σχηματισμοί, βαρὺ πυροβολικὸν καὶ αὐτοκίνητα τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μεραρχιῶν ἐν μιᾷ φάλαγγι ὑπὸ ἀντισυνταγματάρχην Σταύρου καὶ κατὰ σειρὰν πορείας ὀρισθησομένην ὑπ' αὐτοῦ θ' ἀκολουθήσωσιν ἀμέσως τὴν IX Μεραρχίαν μέχρι κοιλάδος Πουρσάκ, καὶ ἐκεῖθεν ἀχθήσονται διὰ Χαμούρ-Κιοϊ (1) εἰς Κιουτσούκ-Ἀρσλανλάρ. Ἡ XIII Μεραρχία θὰ διαθέσῃ εἰς φάλαγγα ταύτην διὰ προστασίαν τῆς τάγμα πεζικοῦ μετ' οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

8) Αἱ Μεραρχίαι, ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κινήσεως, νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀποφασιστικῶς κατ' αὐτοῦ, ἐπιμένουσαι εἰς τὴν προχώρησιν αὐτῶν πρὸς ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

(1) Κατὰ τὴν ἕσυνταξιν τῆς διαταγῆς ἐχρησιμοποιήθη ὁ κατὰ Μάϊον 1922 ἐκδοθεὶς Ἑλλην. Χάρτης «Τουμλοῦ-Μπουνάρ Ἀφιδν-Καραχισάρ» Κλ. $\frac{1}{100.000}$.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ πορεύεται μετὰ τῶν Μεραρχιῶν ΙΧ καὶ ὑπολοίπου ΙV. Θὰ πορεύωμαι μετὰ τῆς XIII Μεραρχίας.

15-8-22 ὥρα 23.

Α' Σ. Στρατοῦ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ καθόριζε τοὺς πρώτους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῶν Μεραρχιῶν, διότι προϋτιθέμενη νὰ κανονίσω τὴν περαιτέρω κίνησιν, ἀναλόγως τῶν πρώτων τυχόν γεγονότων τῆς ἐπομένης, δεδομένου, ὅτι ὡς ἐκ τῆς στενῆς γειτνιάσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐθεώρουν λίαν πιθανὴν τὴν μετ' αὐτοῦ συνάντησιν ἐντὸς τῆς ἐπομένης. Ἴνα ἐπιτύχω ὅμως τὴν ταχύτεραν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ μετάβασιν καὶ συνένωσίν μου μετὰ τῶν Μεραρχιῶν Ι, VII καὶ ΙV, ἀποφύγω δὲ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν πρὸ ταύτης σύγκρουσιν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξα ἑναρξιν ἐκκινήσεως τὴν 2αν πρωϊνὴν ὥραν, τὴν δὲ σχετικὴν κίνησιν τῶν διαφόρων Μεραρχιῶν, εἰς διαφόρους κατόπιν ὥρας, εἰς τρόπον ὥστε ἐκάστη Μεραρχία πρὸ τῆς ἐκκινήσεώς της ἐν περιπτώσει συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ τῆς κινουμένης ὀπισθεν τοιαύτης, ἣτις ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν συντρέξῃ. Ἐπίσης καὶ τὰ δρομολόγια τῶν Μεραρχιῶν ὠρίσθησαν οὕτως ὥστε, νὰ μὴ προκύψουν συναντήσεις καὶ ἐπέλθῃ οὕτω ἐπιβραδυνσις εἰς τὴν πορείαν. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐκοινοποιήθη εἰς τὰς Μεραρχίας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ταύτης (15 Αὐγούστου), μοὶ ἀνεφέρθη τὸ πρῶτον ἐν Ὀλουτζὰκ ὑπὸ τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ, ὅτι τὸ τηλεγράφημά μου τῆς προηγουμένης ἐσπέρας πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρατιὰν περὶ τῆς κινήσεως τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας διὰ Τσεκουρλὰρ καὶ Ἀλντουντὰς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ, δὲν εἶχε μεταδοθῆ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ, διότι εὗρισκετο ἐν κινήσει κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ συνδέσμου εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος(1). Κατόπιν τούτου συνέταξα, ὅπως διαβιβασθῆ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, νέον τηλεγράφημα πρὸς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν Στρα-

(1) Ὁρα σελ. 324.

τιάν, ἐν ᾧ ἀνέφερον, ὅτι ἔκρινον πλέον λίαν ἀμφίβολον τὴν ἔγκαιρον κάθοδον τῆς Ἀνεξαρτήτου Μεραρχίας, καὶ παρακεκινδυνευμένην τὴν κίνησιν αὐτῆς μεμονωμένως ἀπὸ Ἀκ-Ἴν εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ, παρεκάλουν δὲ ὅπως ἀνασταλῆ ἡ κίνησις τῆς καὶ τὴν διαθήσῃ ἡ Στρατιὰ καθ' ὃν ἄλλον τρόπον θὰ ἐθεώρει σκόπιμον.

Ἐπὶ πλέον, τὴν αὐτὴν ἐσπέραν συνέταξα καὶ διεβίβασα πρὸς μετάδοσιν εἰς τὸν ἀσύρματον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως πρὸς τὴν Στρατιάν, δι' οὗ ἀνέφερον τὰ γεγονότα τῆς 15ης Αὐγούστου καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν μέλλουσαν νὰ λάβῃ χώραν κατὰ τὴν ἐπομένην 16ην Αὐγούστου. Ἀμφότερα τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα μοὶ ἐπεστράφησαν τὴν ἐπομένην παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὡς μὴ μεταβιβασθέντα διὰ τοῦ ἀσυρμάτου, λόγω ἰσχυρῶν παρεμβολῶν τῶν ἐχθρικῶν ἀσυρμάτων, ἔνεκα τῶν ὁποίων, ὁ ἀσύρματος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κατέστη ἀδύνατον καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ συνδεθῆ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἀσυρμάτων Οὐσάκ, Σμύρνης καὶ Ἐσκῆ-Σεχίρ. Ἐπίσης δὲν κατωρθώθη καθ' ὅλην τὴν νύκτα νὰ συνδεθῆ ὁ αὐτὸς ἀσύρματος μετὰ τῶν ἀσυρμάτων τῶν Μεραρχιῶν I, II καὶ VII, οὓς ἐπανειλημμένως ἐκάλεσε πρὸς συνεννόησιν καὶ μετάδοσιν τῆς διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἐπὶ πλέον, καὶ ἡ XII Μεραρχία παρὰ τὰς προσπάθειάς τῆς, δὲν κατώρθωσε διὰ τὸν ἴδιον λόγον νὰ συνδεθῆ τὴν νύκτα ταύτην μετὰ τῆς I Μεραρχίας, ὡς ἡ διαταγὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καθώριζε.

4η ἡμέρα ἐπιθέσεως (1)

(Συνέχεια συμπύξεως πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ.

Μάχαι Ἰμπιλὰκ, Χαμούρκοϊ)

16]29 Αὐγούστου Τὴν πρωτὴν τῆς 16ης Αὐγούστου, αἱ Μεραρχίαι εὐρισκόμεναι εἰς τὸν χώρον Ἐϋρέτ, Ὀλουτζάκ, Ἰμπιλὰκ-Ντάγ, Ρεσίλ-Μπαμποῦ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς ὡς ἑξῆς :

(1) Ὅρα Σχ. 7 Στρατ. κατάστ. 16ης Αὐγούστου καὶ Σχ. 4 Ἀφιδόν-Καραχισάρ.

Αἱ Μεραρχίαι IV (500 ἄνδρες) καὶ IX ἀποτελοῦσαι μίαν φάλαγγα ἐτέθησαν ἐν πορείᾳ ἐξ Ὀλουτζάκ τὴν ὠρισμένην ὥραν πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν μὲ πλαγιοφυλακὴν κατὰ τοῦ ἀπὸ Βορρᾶ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ.

Μετὰ τῆς φάλαγγος ταύτης ἐβάδιζε καὶ τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐκολούθησαν δὲ αὐτήν, ἐκκινήσαντες ἐγκαίρως καὶ οἱ Σχηματισμοὶ Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Στρατιάς.

Ἡ XIII Μεραρχία (μείον ἀπόσπασμα Πλαστήρα) λόγῳ βραδείας ἀφίξεως παρ' αὐτῇ τοῦ ἀξιωματικοῦ συνδέσμου, δι' οὗ τῷ ἀπεστάλῃ ἢ διαταγῇ ἐπιχειρήσεων ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐβράδυνε νὰ τεθῇ ἐν πορείᾳ, ἐκκινήσασα τὴν 5ην ὥραν ἀντὶ τῆς 2ας ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἐϋρὲι θέσεών της. Τὴν Μεραρχίαν ταύτην θὰ ἠκολούθει καὶ τὸ Στρατηγεῖον μου, ἀναμένον ἐν Ὀλουτζάκ τὴν διέλευσίν της.

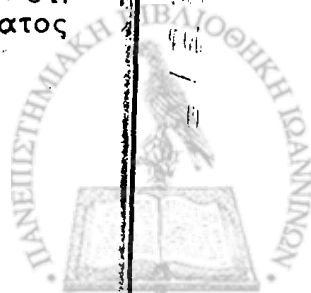
Ἡ V Μεραρχία ἐβράδυνεν ὁμοίως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον βραδείας ἀφίξεως τοῦ συνδέσμου, ἐκκινήσασα τὴν 5.30' ἀγτὶ τῆς 3ης ὥρας. Ἐβάδισε πρὸς Λυσμὰς ἐν μιᾷ φάλαγγι ἐκ τῶν ἐπὶ Ρεσίλ-Μπαμποῦ θέσεών της, δι' ἡμιονικῆς ὁδοῦ μεταξὺ Τσατ-Κουγιοῦ καὶ κορυφῆς Μπάκ-Γιατζίκ-Τεπέ.

Ἡ XII Μεραρχία, συμφώνως τῇ διαταγῇ ἐπιχειρήσεων, ἀνέμενεν ἐπὶ τοῦ Ἰμπιλάκ - Ντάγ τὴν βορείως αὐτῆς διάβασιν τῆς V Μεραρχίας, ὅπως κατόπιν ἀκολουθήσῃ ταύτην, χρησιμεύουσα οὕτω αὐτῇ ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ πρὸς Νότον.

Πρὶν ὅμως ἐμφανισθῇ εἰσέτι βορείως αὐτῆς διερχομένη ἡ V Μεραρχία, περὶ τὴν 6ην ὥραν, αἱ προφυλακαὶ τῆς XII ἐδέχοντο σφοδρὰν ἐπίθεσιν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, ἀρχεται ἡ ἐκ συναντήσεως μάχη τῆς 16ης Αὐγούστου, εἰς ἣν ἔλαβον διαδοχικῶς μέρος ἅπασαι αἱ ὑπ' ἐμὲ Μεραρχίαι ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν βορείως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μὲ μέτωπον πρὸς Νότον. Τὸ μέτωπον ἐξετείνετο ἀπὸ σημείου 1 χιλιόμετρον νοτίως Τσατ—Κουγιοῦ μέχρι νοτίως Χαμούρκιοϊ (1).

(1) Ἡ θέσις τοῦ χωρίου Χαμούρ - Κιοϊ ἐσφαλμένως σημειοῦται ἐν τῷ Χάρτῃ «Τουμλοῦ - Μπουναρ Ἀφιδὸν - Καραχισάρ» 1)100 000. Πραγματικῶς εὐρίσκεται βορειανατολικῶς σιδ. στ. Κιουτσούκιοϊ περὶ τὰ 2 1)2 χιλ ἀμέσως βορείως ὑψώματος 1221,97 σημειομένου ἐν τῷ ἰδίῳ χάρτῃ.

Περὶ τὴν 8ην ὥραν, ὅπότεν ἤρχισε νὰ διαορέη ἡ V Μεραρχία ὀπισθεν (βορείως) τῆς XII καὶ καθ' ἦν στιγμὴν ἡ κεφαλὴ τῆς ἔφθανεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII, αὕτη ζητεῖ ἐνίσχυσιν παρὰ τῆς V, ἡ ὁποία ἀποστέλλει δύο τάγματα τοῦ 44ου συντ. ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Φαληρέαν, ἅτινα ἐπεκτείνουσι τὸ ἀριστερὸν τῆς XII.

Περὶ τὴν αὐτὴν ὥραν, ἡ IX Μεραρχία μετὰ τῶν 500 ἀνδρῶν τῆς IV ὑπερβᾶσα ἤδη τὸν αὐχένα Ὀλουτζάκ, ἐπλησίαζε τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ, κατευθυνομένη πρὸς τὸν χώρον Χαμούρκιοϊ (¹) Κιουτσούκιοϊ, ἡ δὲ XIII κατέφθανεν εἰς χωρίον Ὀλουτζάκ.

Εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς Ὀλουτζάκ, λόγῳ τῆς ἐκεῖθεν διελεύσεως τῆς μόνης καρροποιήτου ὁδοῦ, ἅπασαι αἱ Μεταγωγικαὶ καὶ Ὑγειονομικαὶ μοῖραι τῆς Στρατιᾶς καὶ τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ, οἱ μὴ μεραρχιακοὶ πεδινοὶ Σχηματισμοί, τὸ πεδινόν, βαρὺ καὶ Σκόντια πυροβολικὸν ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, πλὴν τοῦ προσκεκολλημένου παρὰ τῆ I Μεραρχία ἐλαχίστου τοιούτου. Ἡ ἀπὸ τοῦ χωρίου Ὀλουτζάκ εἰς τὸν νοτίως αὐτοῦ αὐχένα ἄνοδος πασῶν τῶν ἀνωτέρω Μονάδων, συνήνητησε δυσχερείας μεγίστας καὶ ἀπῆτησε χρόνον μακρόν, ἔνεκεν ἰδίως τῆς ἀποτόμου ἀνωφειρίας. Τὰς δυσχερείας δὲ ταύτας ἐπέτεινε τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῆς 8ης περιόπου ὥρας, ὁ νοτίως τοῦ Ὀλουτζάκ αὐχὴν δι' οὗ διήρχετο ἡ ὁδός, ἤρχισε βαλλόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐκ κατευθύνσεως χωρίου Μπασκιμσέ. Λόγῳ τῶν δυσχερειῶν τούτων, ἐπεβραδύνθη πολὺ ἡ κίνησις τῆς φάλαγγος τῶν τροχοφόρων, ὅταν δὲ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας ἔφθασαν εἰς Ὀλουτζάκ περὶ τὴν 8ην, τὸ χωρίον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐκκενωθῆ ὑπὸ τῶν Σχηματισμῶν. Ὡς ἐκ τούτου, ἠναγκάσθη νὰ ἀφίσω ἐκεῖ τάγμα μετ' ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τῆς Μεραρχίας ταύτης, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὀπισθοφυλακὴ μέχρι πλήρους διαοροῆς τῶν Σχηματισμῶν, καὶ μετὰ τῆς ὑπολοίπου Μεραρχίας ἐβάδισα πρὸς τὸν αὐχένα. Ὁ Διοικητὴς τῆς XIII Μεραρχίας, ὅταν ἔφθασεν εἰς Ὀλουτζάκ, μοὶ παρέδωκε σημείωμα, ριφθὲν εἰς τὴν Μεραρχίαν κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἐξ Ἐϋρὲτ ὑπὸ ἡμετέρου ἀεροπλάνου, πληροφοροῦν, ὅτι τὴν πρῶταν τῆς 16ης ἐνεφανίσθησαν ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις εἰς περιοχὰς Πασσάκιοϊ

(¹) Ὅρα ὑποσημ. σελ. 336.

καὶ Ντουρς-Αγάτς. Ταῦτοχρόνως ἐξ Ὀλουτζάκ, ἐθεᾶτο πρὸς Βορρᾶν μεγάλη ἐχθρική φάλαγξ, πολὺ μεγαλητέρα τῆς δυνάμεως Μεραρχίας, κινουμένη διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ ποταμοῦ Μπαλικλῆ πρὸς Ἀλτουντάς, ἥτις παρ' ἑμοῦ μὲν ἐχαρακτηρίσθη ὡς φάλαγξ ἐξ ὀλοκλήρου Ἴππικοῦ, ὡς ὅμως μοὶ ἀνέφερον ὁ Διοικητὴς τῆς XIII Μεραρχίας, εἶχε θεαθῆ προηγουμένως πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν καὶ φάλαγξ Πεζικοῦ. Οὕτω, ὁ ἡμέτερος Στρατὸς εὐρέθη περιβαλλόμενος ὑπὸ ἐχθρικῶν δυνάμεων (Σχ. 7).

Ὁ νοτίως Ὀλουτζάκ αὐχὴν, τὸν ὁποῖον διήρχοντο οἱ Σχηματισμοὶ κατ' ὄχημα μὲ μεγάλας ἀποστάσεις, ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἐνίοτε σιροδρῶς, τοῦθ' ὅπερ ἐπέφερον εἰς τὰ ἐκεῖθεν διερχόμενα τμήματα σύγχισιν, ἀταξίαν καὶ διακοπὴν τῆς κινήσεως. Τοῦτο μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπέμβω, πρὸς ἐπιβολὴν τῆς τάξεως καὶ συνέχισιν τῆς κινήσεως, παραμένων συγχρόνως εἰς τὸν αὐχένα προσωπικῶς πρὸς ἐνθάρρουνσιν.

Ὅταν ἡ προχωροῦσα φάλαγξ τῆς IX Μεραρχίας μετὰ 500 ἀνδρῶν τῆς IV ἔφθασε περὶ τὰ 3 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τοῦ Χαμούρκιοι (1), ἐθεάθησαν ὑπ' αὐτῆς ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ φάλαγγες ἐκ διαφόρων κατευθύνσεων, αἵτινες κατὰ σημεῖωμα ἀεροπλάνου, ὅπερ ἔλαβεν ἡ IX Μεραρχία, ἦσαν τῆς ἀκολουθοῦ δυνάμεως: «Δύο ἰσχυραὶ φάλαγγες παντὸς ὅπλου (8.000, 2 μεραρχίαι), ἐκ τῶν νοτίως Κιουτσούκιοι ὑψωμάτων πρὸς Βορρᾶν. Ἐτέρα φάλαγξ (2.000) ἐκ διευθύνσεως νοτιοδυτικῶς χωρίου Σεράϊ-Τσιφλίκ, κατευθυνομένη, ὅπως ἐνωθῆ μετὰ τῶν δυνάμεων τῶν κατὰ Τονλοῦ-Πουνάρ μαχομένων. Ἐτέρα φάλαγξ Μεραρχίας ἱππικοῦ ἐκ τῶν ὑψωμάτων βορείως Σάλκιοι. Καὶ τέλος φάλαγγες δυνάμεως περίπου 5.000 ἐπορεύοντο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἰμπιλάκ-Ντάγ. Τὸ ὅλον τῶν δυνάμεων τούτων ὑπελογίζετο εἰς 18.000».

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκ Κιουτσούκιοι ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἡ IX Μεραρχία ἐκτελεῖ, ὅπως ἦτο ἐν φάλαγγι, κλίσιν ἐπ' ἀριστερᾷ καὶ εὐρίσκεται οὕτω ἔχουσα μέτωπον μήκους 4 χιλιομέτρων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν δὲ τοῦ περὶ τὸ Σάλκιοι ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἐτάχθη εἰς τὸ δεξιόν, μέτωπον πρὸς Βορειοδυμάς, ἡ ἡμιλαρχία μετὰ μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

(1) Ὅρα ὑπόσημ. σελ. 336.

Περὶ τὴν 9ην ὥραν ἤρξατο ἑκατέρωθεν ἀγὼν πυροβολικοῦ, τὴν δὲ 9.30 καὶ πεζικοῦ.

Εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ ἀυχένος Ὀλουτζάκ, ἐπληροφορούμην, ὅτι ἐχθρικὰ τμήματα κατηυθύνοντο ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τῆς μαχομένης XII Μεραρχίας καὶ εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν νοτίως τοῦ ἀυχένος Ὀλουτζάκ. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐχθρικῶν τούτων τμημάτων, διέταξα τὴν XIII Μεραρχίαν νὰ καταλάβῃ δι' ἑνὸς τάγματος καὶ μιᾶς μοίρας πεδινοῦ πυροβολικοῦ τὰ ἀμέσως νοτιανατολικῶς τοῦ ἀυχένος ὑψώματα, συνάμα δὲ ἀνέκοψα πρὸς στιγμὴν τὴν κίνησιν τῆς XIII Μεραρχίας, μέχρις οὗ διευκρινισθῆ ἢ κατάστασις πρὸς τὸν χῶρον τοῦτον.

Ὀλίγον βραδύτερον, ἐνεφανίσθη ἡ κεφαλὴ τοῦ 33ου συντάγματος (II τάγμα Τρεπεκλή) τῆς V Μεραρχίας, ὅπερ διέταξα νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὰ νοτίως τοῦ ἀυχένος Ὀλουτζάκ χαμηλὰ ὑψώματα, πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐκεῖθεν ἐμφανισθεισῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἀνακούφισιν τῆς XII Μεραρχίας, καὶ διευκόλυνσιν ταύτης πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ δρομολογίου μας. Τὸ σύνταγμα τοῦτο περὶ τὴν 11 καὶ 30' ἐπιτεθέν, ἀπώθησε πρᾶγματι τὰς πρὸ αὐτοῦ ἐχθρικὰς δυνάμεις, καὶ καθήλωσεν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων βορείως τῶν χωρίων Μπασκιμσέ, Ἐϋτζέ.

Τὸ 33ον σύνταγμα (V Μεραρχ.) μετὰ τὴν ἀπώθησιν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων καθήλωθέν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐδέχθη εἶτα μεγάλην ἐχθρικὴν πίεσιν. Τούτου ἕνεκα διετέθη εἰς τὸ ἀριστερόν του, τὸ κατόπιν πορευόμενον 43ον σύνταγμα (V Μεραρχ.) καταλαβὼν τὸ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς XII Μεραρχίας κενόν.

Ἐξηκολούθησα μὲ τὴν XIII Μεραρχίαν τὸ καθωρισμένον δι' αὐτὴν δρομολόγιον. Ὀλίγον περαιτέρω ὅμως καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως εἰς τὸν ποταμὸν Πουρσάκ, ἐπληροφορούμην, ὅτι ἡ IX Μεραρχία μετὰ τῶν 500 τῆς IV Μεραρχίας εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς ἀγῶνα εἰς τὰ βορείως τοῦ Κιουτσούκιοῦ ὑψώματα. Ἐκεῖ ἀνατολικῶς τοῦ Πουρσάκ, ἀποφασίσας, συγκεντρῶν τὴν XIII Μεραρχίαν, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν καλύψω τὸ ὑπάρχον κενὸν εἰς τὸ μέτωπον τῆς μάχης μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ χώρου μάχης τῆς IX Μεραρχίας καὶ τοῦ τοιοῦτου τῶν V καὶ XII, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως ἀπὸ τῆς κεντρικῆς ταύτης θέσεως, χρησιμοποιῶν τὴν XIII Μεραρχίαν ὡς ἐφεδρείαν, δυνηθῶ νὰ ἐπέμβω εἰς τὸν ἀγῶνα

εὐκόλως, εἴτε πρὸς τὴν μίαν, εἴτε πρὸς τὴν ἑτέραν ομάδα, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος.

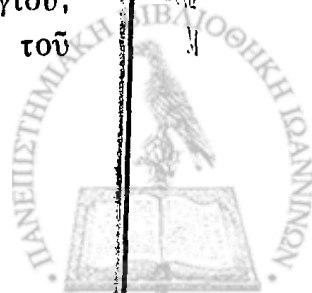
Ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, ἔθεσα εἰς κίνησιν τὸν ἐκεῖθεν διερχόμενον ἀσύρματον τηλέγραφον τῆς V Μεραρχίας καὶ ἐπεχείρησα νὰ ὑποβάλω δελτίον στρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Στρατιάν, νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν ἀσύρματον τοῦ Οὐσάκ, καὶ νὰ συνδεθῶ μὲ τὰς Μεραρχίας I καὶ VII. Δυστυχῶς οὐδέτερον τούτων ἐπετεύχθη ἔνεκα παρεμβολῶν τοῦ λίαν ἰσχυρωτέρου ἐχθρικοῦ ἀσυρμάτου.

Περὶ τὰς πρώτας μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ἡ ἐχθρική πίεσις ἦτο ἰσχυρὰ ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῶν ὑπ' ἐμὲ τριῶν Μεραρχιῶν IX, V καὶ XII ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ τῆς IX Μεραρχίας μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ τῆς XII. Αἱ ἐναντίον τῶν Μεραρχιῶν τούτων ἐπιτεθέμεναι ἐχθρικαὶ μονάδες, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Μπαχρεντίν Πασᾶ, ἦσαν δύο Σώματα Στρατοῦ (B' καὶ Δ') καὶ ἡ I Μεραρχία Ἰππικοῦ πρὸς δέ, ἠπειλοῦντο τὰ νῶτα μου (Βορειανατολικῶς), ἐξ ἐπιθέσεως τοῦ ΣΤ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν δύο Μεραρχιῶν Ἰππικοῦ 14ης καὶ 2ας (Σχ. 7).

Πληροφορηθεὶς, ὅτι ἰσχυρὰ ἐχθρικά τμήματα διευθύνονται ἐναντίον τοῦ δεξιοῦ τοῦ 33ου Συντάγματος, διατάσσω τὴν παρ' ἐμοὶ XIII Μεραρχίαν, ὅπως ἐνισχύσῃ τοῦτο. Ἡ Μεραρχία αὕτη διέθεσε 2 τάγματα τοῦ 26ου ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τσάκαλον, ἅτινα ἐμπλέκονται εἰς τὸν ἀγῶνα μεταξὺ δεξιοῦ τοῦ 33ου καὶ τοῦ ποταμοῦ Πουρσάκ.

Περὶ τὴν 16ην ὥραν, πληροφοροῦμαι παρὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου λοχαγοῦ Ἀνδρονίκου τῆς IV Μεραρχίας, ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς IX Μεραρχίας ἐξελίσσεται ὀμαλῶς, καὶ ὅτι οἱ ἡμέτεροι κατέχουσι τὰ βορείως τοῦ Κιουτσούκ-Κιοῦ ὑψώματα. Ταυτοχρόνως, ἡ XII Μεραρχία ἀναφέρει, ὅτι συνάπτει σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ὅτι μετὰ δυσκολίας συγκρατεῖται εἰς τὰς θέσεις της, ὑποχωροῦσα εἰς τινὰ σημεῖα.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, λαμβάνω τὴν ἀπόφασιν ὅπως ἐπιζητήσω τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν προθέσεών μου, ἦτοι τὴν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ προχώρησιν διὰ βορειοτέρου δρομολογίου, ἀποχωρῶν ἐκ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τοῦ σκότους, δι' ὃ ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

ᾠΑρ. 3344|3

Μεραρχίας V, XII, XIII—B' Σῶμα Στρατοῦ

Διαταγή ᾠΕπιχειρήσεων

I. ᾠἸνα τὰ Σώματα Στρατοῦ ἀπαλλαγῶσι τῆς ἐχθρικῆς πιέσεως, θέλουσιν ἀποσυρθῆ ἑσπέρας σήμερον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ σκότους, ἕξακολουθοῦντα τὴν πρὸς Δυσμᾶς πορείαν των.

II. Πρὸς τοῦτο :

Αἱ Μεραρχία XII καὶ V, ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, θὰ βαδίσωσι πρὸς Δυσμᾶς καὶ διερχόμενοι τὸν Πουρσᾶκ παρὰ τὰ «Μεμονωμένα Κτίρια», θ' ἀχθῶσι πρὸς Κιουτσούκ-ᾠΕσκῆ, ᾠΑρσλανλάρ.

ᾠΗ XIII θὰ παραμείνη εἰς τὴν θέσιν της, ὅπως καλύψη τὴν κίνησιν τῶν XII καὶ V Μεραρχιῶν, καὶ εἶτα θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρομολόγιον, ὥστε νὰ ἀχθῆ εἰς Μπουγιούκ-ᾠΑρσλανλάρ.

Τὸ B' Σῶμα Στρατοῦ (IX Μεραρχία) θὰ παραμείνη εἰς τὴν θέσιν του πρὸς κάλυψιν τῆς ἀνωτέρω κινήσεως, μετὰ δὲ τὸ πέρας αὐτῶν, θέλει ἀχθῆ εἰς ὑψώματα βορείως σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Τονλού-Πουνάρ, ἔνθα θὰ συνδεθῆ μετὰ τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν.

ᾠΗ φάλαγξ ἀντισυνταγματάρχου Σταύρου, θὰ συνεχίσῃ κατὰ τὴν νύκτα τὴν πορείαν της, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ μετ' αὐτῆς τάγματος XIII Μεραρχίας μετ' οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ διὰ Χαμούρκοι, Σάλκιοι πρὸς Μπουγιούκ-ᾠΑρσλανλάρ.

III. Πρὸς ἀποφυγὴν ὀλεθρίων συνεπειῶν, ἀνάγκη ἀπόλυτος, ὅπως ἐκάστη τῶν Μεραρχιῶν εἰδοποιῆ ἐγκαίρως τὴν καλύπτουσαν αὐτὴν Μεραρχίαν περὶ τοῦ πέρατος διελεύσεως τῆς φάλαγγός της.

IV. Κίνησις XII Μεραρχίας ν' ἀρχίσῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους.

16|8|22 ὥρα 16.30'

A' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Οὕτω. συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, θὰ συνεχίζετο τὴν νύκτα ἢ πρὸς Δυσμᾶς κίνησις τῶν Μεραρχιῶν ἕξ ᾠΑνατολῶν καὶ διαδοχικῶς, ὀπισθεν τῶν ἐν στάσει εὐρισκομένων, τῶν τελευταίων τούτων χρησιμευσῶν ὡς σταθερᾶς πλαγιοφυλακῆς.

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς μετεκίνησα τὰ πλη-

σίον μου τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας ἐπὶ τῶν ἀμέσως δυτικῶς τοῦ Πουρσάκ ὑψωμάτων, καὶ ἠκολούθησα τὴν κίνησιν.

Ἐνῶ διέβαινον τὸν ποταμὸν Πουρσάκ, παρουσιάσθη ὁ ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ λοχαγὸς Ρουμπάνης, ὅστις μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς IX Μεραρχίας ἐξελίσσεται ὀμαλῶς. Ἐπίσης ἐπληροφορήθην ἐκεῖ τὸ πρῶτον, ὅτι ἡ θέσις τοῦ χωρίου Χαμούρκειοι (1) σημειοῦται ἐσφαλμένως ἐν τῷ χάρτι 1/100.000, ἐφ' οὗ ἐβασίσθημεν πρὸς ἔκδοσιν τῆς διαταγῆς. Τοῦ δρομολογίου δὲ τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν ὀρισθέντος διὰ τοῦ χωρίου τούτου, σημειουμένου ἐν τῷ χάρτι περὶ τὰ 4 χιλιόμετρα βορειότερον τῆς πραγματικῆς του θέσεως, εὐρέθη ἀπροόπτως ἔνεκα τοῦ λελανθασμένου τοῦ χάρτου ἐν μέσῳ τῶν μαχομένων, καὶ εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς βαθεῖαν τινὰ γραμμὴν ὀλίγον δυτικῶς τοῦ Χαμούρκειοι, ἔνθα καὶ ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἡμίσειαν ὥραν βραδύτερον, ὅταν ἤρχιζε νὰ ἐπέρχεται τὸ σκότος, προσελθὼν δρομαίως ὁ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Πρωτόπουλος μοὶ ἀνέφερε κατ' ἐντολὴν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ στρατηγοῦ Διγενῆ, ὅτι τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως ἀπωθήθη, ὅτι ὀλόκληρος ἡ γραμμὴ τῆς μάχης τῆς IX Μεραρχίας ἐκλονίζετο καὶ ὅτι εὐρισκόμεθα περικυκλωμένοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀπέστειλα πρὸς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὸν λοχαγὸν Πυροβολικοῦ Βασιλάκη μετὰ τοῦ ἀνωτέρω ταγματάρχου, ἵνα ζητήσωσι σαφεῖς πληροφορίες, περὶ τῆς ἀποτόμου καὶ αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς τακτικῆς καταστάσεως δεδομένου, ὅτι ὁ πρὸ αὐτοῦ ἀφιχθεὶς λοχαγὸς Ρουμπάνης, ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου Σώματος Στρατοῦ, μοὶ ἔδωκε πληροφορίες καθησυχαστικάς. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον ὁ ταγματάρχης Πρωτόπουλος μοὶ ἐπανελάβε τὰ αὐτὰ, ὡς καὶ τὴν ἀνάγκην ἀμέσου ἐνισχύσεως τῆς γραμμῆς.

Κατόπιν τούτου, διέταξα ὅπως ἐν τῶν διαθεσίμων ταγμάτων τῆς XIII Μεραρχίας κατευθυνθῆ εἰς Χαμούρκειοι, ὅπου νὰ τεθῆ ἐν ἀναμονῇ, καὶ συγχρόνως ἔσπευσα καλπασμῶ εἰς συνάντησιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, καὶ ὑποστρατή-

(1) Ὅρα ὑπόσημ. σελ. 333 καὶ 336.

γου Δημαρᾶ. Τούτους συνήντησα μετὰ παρέλευσιν 10 περίπου λεπτῶν καὶ ἐζήτησα πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως. Μὲ ἐπληροφόρησαν, ὅτι «ὁ ἐχθρὸς ἐνισχυθεὶς, ἐπετέθη σφοδρῶς μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἐφ' ὄλου τοῦ μετώπου τῆς IX Μεραρχίας, ὅπερ παρὰ τὴν ἐνίσχυσίν του διὰ τῶν διαθεσίμων ἐκεῖ δυνάμεων, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ, καὶ ὁ ἐχθρὸς κατώρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τὸ δεξιὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα, ἀτινα δεσπόζουσι τῆς πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ ὁδοῦ, καὶ οὕτω ἀπεκόπη ἡ πρὸς τὰ ἐκεῖ ὑποχώρησίς μας. Ἐπηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑποχώρησις τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ τέλος τοῦ κέντρου. Ἡ κατάστασις ἐσώθη πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ παραμείναν ἀκλόνητον καὶ βάλλον διαρκῶς, κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρόν». Οὐχ ἦττον, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχε πεζικὴ δύναμις πρὸς τὸ κέντρον, διετέλουν δὲ οὗτοι ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εὐρισκόμεθα περικυκλωμένοι, καθόσον ἐδέχθησαν πυρὰ καὶ ἀπὸ Βορρᾶ.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, διατάσσω τὴν XIII Μεραρχίαν, ἵνα διαθέσῃ ἐν τάγμα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IX, ἡ δὲ ὑπόλοιπος δύναμις καλυπτομένη πρὸς τὸ κενὸν μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IX καὶ τοῦ Πορσακ, προστατεύσῃ τὴν σύμπτυξιν τῶν Μεραρχιῶν XII καὶ Y.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διάφοροι μικροπανικοὶ ἐξηκολούθουν λαμβάνοντες χώραν. Οἱ συγκεντρωμένοι ἐκεῖ ἀξιωματικοὶ συνεζήτησαν περὶ τοῦ κρισίμου τῆς καταστάσεως. Τὸ ἠθικὸν ἐνίων ἀξιωματικῶν ἦτο καταπεπτωκός. Ἀξιωματικοὶ τινὲς ἐφρόνουν, ὅτι κατόπιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως ἦτο προτιμωτέρα ἢ ἔναρξις διαπραγματεύσεων πρὸς παράδοσιν. Ἡ τοιαύτη γνώμη μοὶ ἐγένετο γνωστὴ ἀνεπισήμως. Μοὶ ἐπροτάθη ὅμως ὑπὸ τῶν Διοικητῶν τῶν Μεγάλων Μονάδων, ὅπως λάβῃ χώραν σύσκεψις μετ' αὐτῶν πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως καὶ λῆψιν ἀποφάσεως διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ἀπέρριψα κατηγορηματικῶς ἀμφοτέρως τὰς προτάσεις ταύτας καὶ ἔλαβον ἀπόφασιν, ὅπως ὑποχωρήσῃ ὁ Στρατὸς Βορειοδυτικῶς πρὸς Σάλκιοϊ, ὅπου ἐφρόνουν, ὅτι ἡ ὁδὸς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν θὰ ἦτο ἰσχυρῶς κατειλημμένη. Εἶχεν ἐπέλθει ἤδη τὸ σκότος, καὶ ἀφικνοῦντο εἰς Χαμούρκιοϊ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς XII Μεραρχίας, ὅτε ἐξέδωκα προφορικῶς τὴν ἀκό-

λουθον ἐν περιλήψει διαταγήν : «Αἱ Μεραρχίαι θέλουσιν ἀποχωρήσει κατὰ τὴν νύκτα πρὸς Σάλκιοϊ. Ἐν περιπτώσει δὲ συναντήσεως μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἐπιτεθῶσι πρὸς διάσπασιν αὐτοῦ. Τάξις πορείας ἢ ἀκόλουθος :

XII Μεραρχία, φάλαγξ Σχηματισμῶν, V Μεραρχία, XIII Μεραρχία καὶ τελευταῖον ἢ IX Μεραρχία μετὰ τμήματος τῆς IV. Ἡ IX Μεραρχία ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποστρατήγου Δημαρᾶ θ' ἀπεσύρετο τελευταία ἐκ τῆς γραμμῆς τῆς μάχης μετὰ τὴν διαδρομὴν τῶν προηγουμένων».

Ἡ κίνησις δὲν ἤρξατο ἀμέσως πρὸς Σάλκιοϊ, καθόσον ἡ πρὸς αὐτὸ ὁδὸς δὲν ἦτο ἐπακριβῶς γνωστή, καὶ ἀνεξετητήθη κατὰ ληλὸς ὁδηγός, τοῦ χρησιμοποιουμένου 1|100.000 χάρτου «Τουμλοῦ-Πουνάρ Ἀφιὸν-Καραχισᾶρ» μὴ ἐμπνέοντος ἐμπιστοσύνην, κατόπιν τῆς ἀποδειχθείσης ἐσφαλμένης θέσεως ἐπὶ τοῦ χάρτου τούτου τοῦ χωρίου Χαμούρκοιο. Ἡ κίνησις ἤρξατο περὶ τὴν 23ην ὥραν, μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν ὡς ὁδηγοῦ τοῦ ἰλάρχου Κασσάνδρα, ὅστις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, διοικῶν τὴν ἡμιλαρχίαν του, ἔδρα πρὸς Σάλκιοϊ καὶ ἦτις ἡμιλαρχία ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος. Τὰ τμήματα ἐτέθησαν εἰς κίνησιν πρὸς τὸ ὀρισθὲν δρομολόγιον συμφώνως τῇ ἐκδοθείσῃ διαταγῇ, πλὴν τῆς V Μεραρχίας, ἣτις ἠκολούθησεν ἴδιον δρομολόγιον δυτικώτερον, ἀποσπασθεῖσα τῆς φάλαγγος τῶν ὑπολοίπων δύο Σωμάτων Στρατοῦ, ἢ ὅποια φάλαγξ ἐβάδιζε πρὸς Σάλκιοϊ, καὶ τῆς IX Μεραρχίας, ἣτις συγκεντρωθεῖσα νοτίως τοῦ Χαμούρκοιο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν προφυλακῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνη, ὅπως ταχθῇ εἰς τὴν οὐρὰν καὶ προσηγήθη τῆς XIII Μεραρχίας, τεθείσης εἰς κίνησιν τὴν 2αν ὥραν τῆς 17ης

(Σχ. 7). Τῆς ομάδος Μεραρχιῶν τοῦ στρατηγοῦ Φράγκου ἐκ τῶν I, IV, VII καὶ ἀποσπάσματος Πλαστήρα εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἀκάρ-Ντάγ, Τονλοῦ-Πουνάρ καὶ Χασάν-Τεπέ εἶχεν ἐκλείπει πᾶς σύνδεσμος μεθ' ἡμῶν, εἴτε δι' ἀσυρμάτου, εἴτε διὰ τμημάτων στρατοῦ, εἴτε διὰ συνδέσμων ἀξιωματικῶν, εἴτε δι' ἱππικοῦ, ὡς καὶ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου. Ὁ συνταγματάρχης Πλαστήρας, εὐρισκόμενος ἐν Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ, καὶ ἀντιληφθεὶς φαίνεται τὴν ἀνωτέρω ἀναφερομένην περὶ τὴν μεσημβριαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ 3ου συντάγματος ἀνέφερον εἰς τὸν στρατηγὸν

Φράγκου ὅτι, «τὴν ὥραν ταύτην διεξάγεται ἀγὼν μεταξύ ἡμετέρων, ὧν τὸ ἀριστερὸν εὐρίσκεται περὶ Μπασκιμσέ καὶ Τούρκων ἐπιτιθεμένων ἐκ Νότου. Ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀνατρέψαντες τοὺς Τούρκους καταδιώκουν αὐτούς (1), καὶ φρονεῖ ὅτι ἀντεπίθεσις δραστηρία καὶ ἄμεσος πρὸς ὑψώματα Γκιουνέκιοϊ, Κιουτσούκιοϊ θὰ σώσῃ τὴν κατάστασιν καὶ θὰ ἔχῃ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ ὅτι αὐτὸς μετ' ὀλίγον θὰ ἀντεπιτεθῆ πρὸς Ἀνατολάς».

Ὁ στρατηγὸς Φράγκου υἱοθετεῖ τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἐκδίδει σχετικὴν διαταγὴν ἀντεπιθέσεως, περαίνων μάλιστα τὴν διαταγὴν του μὲ τὴν φράσιν «ἄμεσος ἐκτέλεσις». Ὁ διοικητὴς τῆς VII Μεραρχίας συνταγματάρχης Κουρουσόπουλος λαβὼν γνῶσιν τῆς διαταγῆς ἀντεπιθέσεως πρὸ τῆς ἀποστολῆς της, ἠτήσατο τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐκτελέσεως ταύτης μέχρι : 1ον) διευκρινίσεως τῆς καταστάσεως τοῦ ἄκρου δεξιοῦ ἐπὶ τοῦ Τουκλου-Τεπέ, ἔνθα παρετήρησε κίνησιν ἀνδρῶν φευγόντων ἐν ἀταξία καὶ 2ον) ἐκδηλώσεως ἐνεργείας τῶν περὶ Τσαλισλάρ ἐχθρικῶν δυνάμεων. Ὁ στρατηγὸς Φράγκου, δυστυχῶς, ἐδέχθη τὴν ἀναβολὴν καὶ ἀντικατέστησε τὴν ἐν τῇ διαταγῇ τῆς ἀντεπιθέσεως φράσιν του «ἄμεσος ἐκτέλεσις», διὰ τῆς φράσεως «ἐκτέλεσις ἅμα διευκρινίσει τῆς καταστάσεως». Οὕτως, ἡ τροποποίησις αὕτη τῆς διαταγῆς ἔσχε τὸ λυπηρὸν ἀποτέλεσμα, τῆς ἀναβολῆς κατ' ἀρχάς, καὶ τῆς παντελοῦς ματαιώσεως ταύτης κατόπιν.

Ἐὰν ἐξετελεῖτο ἐγκαίρως, ὡς εἶχε διαταχθῆ, ἡ ἀντεπίθεσις ἐκ τριῶν συνταγμάτων Πεζικοῦ, δύο μοιρῶν Πυροβολικοῦ καὶ δύο ἰλῶν μετὰ τῆς δεούσης δραστηριότητος πρὸς τὰ ὑψώματα βορείως Γκιουνέκιοϊ, ὑπῆρχον πολλαὶ πιθανότητες, ὅτι ὁ κατὰ τῆς IX Μεραρχίας ἐπιτιθέμενος ἐχθρὸς, δεχόμενος πλευρικὴν ἐπίθεσιν, θ' ἀνετρέπετο, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἐνέργεια αὕτη θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συνένωσίν μου μετὰ τῶν ἐν Τουκλου-Πουνάρ εὐρισκομένων δυνάμεων.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἦτοι ἡ συνένωσις, θὰ ἐπιτυγχάνετο ἐπίσης ἐὰν ὁ στρατηγὸς Φράγκου κατὰ τὴν προῖαν τῆς 15ης Αὐ-

(1) Προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς ἐπιθέσεως τοῦ 33ου συντάγματος (ἄρα ἐν σελ. 339) τοῦ ὁποίου τὴν κίνησιν εἶδεν ὁ συντ. Πλαστήρας, ὡς εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ.

γούστου κατείχε τὰς διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3325]3 διαταγῆς μου ὀριζομένας αὐτῶ θέσεις, αἵτινες τῶ ὑπεδείχθησαν καὶ ὑπὸ τῶν δύο, οὓς ἀπέστειλα ἐπὶ τούτῳ, ἀξιωματικῶν συνταγματάρχου Παπαϊωάννου καὶ ταγματάρχου Στρίμπερ καὶ δὲν ἀπεσύρετο αὐτοβούλως καὶ αὐθαιρέτως εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ μετὰ τῶν δύο Μεραρχιῶν I καὶ VII παραβαίνων τὴν διαταγὴν μου, ὅπερ ὑπῆρξεν αἰτία τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ἀποσυνθέσεως τῆς IV Μεραρχίας καὶ τῆς μὴ καταλήψεως τοῦ Κιουτσούκιοϊ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου.

5η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Σύμπτυξις πρὸς Μπανάζ.— Μάχη Ἀλῆ-Βεράν.)

17/30 Αὐγούστου. Ἡ XII Μεραρχία μετὰ πορείαν 4 περίπου χιλιομέτρων προσκρούσασα εἰς ἐχθρικήν ἀντίστασιν, ἠναγκάσθη νὰ ἀνακόψῃ ἐπὶ τινα λεπτὰ τὴν πορείαν αὐτῆς πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς κατόπιν πορείας ἠκούοντο σποραδικῶς καὶ πολλαχόθεν πυροβολισμοὶ προκαλοῦντες ἀνησυχίας καὶ ταραχὴν εἰς τὸ στρατεύμα. Τὰ αἴτια ταῦτα, κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐξαιρετικῶς σκοτεινὴν, ἐπέφερον μεγάλην ἀταξίαν καὶ πλήρη ἀνάμιξιν τῶν Μονάδων. Τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις, ἐξουδετέρουν τελείως πᾶσαν ἐκ μέρους τῶν βαθμοφόρων καιαβαλλομένην προσπάθειαν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Οἱ βαθμοφόροι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀσκήσουν ἐπίδρασιν παρὰ μόνον ἐπὶ τῶν βαδιζόντων ἐγγύτατα πρὸς αὐτούς. Οὐχ ἦττον ἐξηκολούθησεν ἡ πρὸς Σάλκιοϊ πορεία τοῦ στρατεύματος, οὐδεμίαν ὅμως ἔχοντος πλέον συνοχὴν.

Περὶ τὴν 6ην ὥραν ἀφικόμην εἰς χωρίον Σάλκιοϊ καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν νοτιοδυτικῶς τοῦ χωρίου καὶ περὶ τὰ δύο χιλιόμετρα ἀπ' αὐτοῦ χῶρον, ἐνθα εἶγον ἤδη συγκεντρωθῆ τὰ πρῶτα ἀφιχέντα τμήματα. Ἐκεῖ ἐπληροφόρηθην, ὅτι τμήματα τῆς XII Μεραρχίας (ταγμ. Σταφυλᾶς), τὰ πρῶτα ἀφιχθέντα αὐτόθι, εἶχον ἀποστείλει πρὸς τὰ ἔναντι, βορειοδυτικῶς Ἀρσλανλάρ ὑψώματα, περιπόλους, αἵτινες βληθεῖσαι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀπεσύροντο. Τόσον τὰ ἐν τῷ χώρῳ συγκεντρώσεως εὐ-

ρισκόμενα τμήματα, ὅσον καὶ τὰ κατόπιν ἀφικνούμενα, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς σπουδῆς πρὸς ἄφιξιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς ἐν πλήρει καὶ σκοτεινῇ νυκτὶ γενομένης πορείας καὶ τῆς ἐκ τούτων μεγίστης κατὰ τὴν ὁδὸν συσσωρεύσεως, καὶ τῆς νυκτερινῆς συναντήσεως τοῦ ἐχθροῦ, συνεκεντροῦντο αὐτόθι ἐν πλήρει ἀναμίξει μετ' ἄλλων μονάδων ὅλως ἀσχέτων καὶ ἐν ἀταξία. Πρὸ πάσης ἐνεργείας, διέταξα τὴν ταχεῖαν ἀνασύνταξιν τῶν Μεραρχιῶν, ὁρίσας καὶ τὸν πρὸς τοῦτο χῶρον ἐκάστης τούτων. Ἐξέδωκα δὲ προσέτι καὶ τὴν ἑξῆς ἔγγραφον διαταγὴν :

Ἄριθ. 3347)3

Β' Σ. Στρατοῦ, IV, V, IX, XII, καὶ XIII Μεραρχίας

Παρακαλῶ, ὅπως αἱ Μεραρχίαι μεριμνήσωσιν ἵνα τὸ ταχύτερον ἀνασυγκροτήσωσι τὰ συντάγματά των, ἅτινα νὰ σχηματισθῶσιν ἐν ἀνάγκῃ ἐκ δύο ταγμάτων πλήρους συνθέσεως.

Ἀναφέρατε ἐκτέλεσιν καὶ ἀριθμὸν ταγμάτων.

17)8)22

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἡ ἀνασύνταξις, λόγῳ τῆς φύρδην μίγδην ἀναμίξεως τῶν διαφόρων μονάδων, καὶ τῆς διαρκοῦς ἀφίξεως νέων τοιούτων μέχρι τῆς 11ης ὥρας (τμήματα τῆς XIII Μεραρχίας), ἐβράδυνε νὰ περατωθῇ. Καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἡ ἀνασύνταξις, ὁ χῶρος συγκεντρώσεως ἐβλήθη ὑπὸ οὐχὶ ἐπιμόνων πυρῶν πυροβολικοῦ, προερχομένων ἐκ τῶν ὑψωμάτων νοτίως Ἀρσλανλάρ. Ὡς ἐκ τούτου καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ χώρου ἀνασυντάξεως, διέταξα τὴν τοποθέτησιν πυροβολαρχιῶν τινων πρὸς πυροβόλῃσιν μὲ κατεύθυνσιν βολῆς πρὸς Νότον καὶ Ἀνατολάς, καὶ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τμήματος τῆς XIII Μεραρχίας τοῦ ἀνατολικῶς τοῦ χώρου ἀνασυντάξεως κειμένου ὑψώματος, μὲ μέτωπον πρὸς Ἀνατολάς. Τὸ πρὸς πυροβόλῃσιν ταχθὲν πυροβολικὸν ἔβαλε βολὰς τινὰς πρὸς τὴν εἰκαζομένην θέσιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τεταγμένου ἀφανῶς. Ἐπίσης ἔβαλε ἐναντίον τμημάτων ἐχθρικοῦ ἵππικοῦ, προερχομένων ἐξ Ἀρσλανλάρ, ἅτινα καὶ διεσκόρπισεν.

Ἐχων πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν μετὰ τῶν Μεραρχιῶν I καὶ VII

συνένωσίν μου, καὶ ἵνα ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τῆς Στρατιᾶς, δηλαδή τὴν ἄμυναν βῆμα πρὸς βῆμα τοῦ πρὸς Σμύρνην ἐδάφους καὶ τὴν κάλυψιν τῶν πρὸς Σμύρνην συγκοινωνιῶν, καὶ φρονῶν ὅτι ἴσως εὐρίσκονται εἰσέτι αἱ Μεραρχίαι αὐταὶ εἰς Τονλοῦ-Πουνάρ, ἀπεφίσισα, ἵνα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνασυντάξεως καταλάβω τὴν γραμμὴν : ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Σάλκιοϊ, μέτωπον πρὸς Νοτιανατολάς, ὅπως οὕτω διὰ τοῦ δεξιοῦ μου συνδεθῶ μετὰ τῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ εὐρισκομένων δυνάμεων.

Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς διαταγὴν :

Ἄριθ. 3348/3

Ἡ IX Μεραρχία νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ἡ δὲ XIII Μεραρχία τὰ ὑψώματα βορειῶς τοῦ ἰδίου χωρίου, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ συνέχεια συμπτύξεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ.

Τὸ τμήμα τῆς IV Μεραρχίας καὶ ἡ V νὰ συγκεντρωθῶσιν ὀπίσω τῆς IX Μεραρχίας, ἡ δὲ XII νὰ τοποθετηθῇ ὀπίσω τῆς XIII Μεραρχίας.

Οἱ Σχηματισμοὶ Στρατιᾶς καὶ Σωμάτων Στρατοῦ νὰ συγκεντρωθῶσιν ἐν βαθείᾳ γραμμῇ ὀπίσω τῶν Μεραρχιῶν.

Ἐψώματα νοτίως Σάλκιοϊ.

17|8|22 ὥρα 9.30'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Περὶ τὴν 11ην ὥραν, ἐγνώσθησαν πλήρως τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν δυνάμεων τῶν ἀνασυνταχθέντων τμημάτων τῶν Μεραρχιῶν, ἅτινα ἦσαν τὰ ἐξῆς :

IV Μεραρχία : Ἀπουσίαζεν ὀλόκληρος· εὐρίσκοντο δὲ ἐκεῖ μόνον ὁ Μέραρχος, τὸ ἐπιτελεῖον, ἡ ἡμιλαρχία καὶ 300 περίπου ὀπλιταὶ ἀνήκοντες εἰς τὰ 11ον καὶ 3ῶν συντάγματα.

V Μεραρχία : Ἀπουσίαζεν ἐπίσης ὀλόκληρος· ἦσαν παρόντες δ' ἐκεῖ 300 περίπου ἄνδρες ἐξ ἑκατέρου τῶν 33ου καὶ 44ου συνταγμάτων.

IX Μεραρχία : Ὁμοίως, ἀπουσίαζε σχεδὸν ὀλόκληρος, πλὴν τοῦ Μεράρχου, τοῦ ἐπιτελείου, τοῦ πυροβολικοῦ, ἐνὸς τάγματος

τοῦ 26ου συντάγματος, ὡς καὶ 60 ἀνδρῶν ἕξ ἑκατέρου τῶν συνταγμάτων 3|40 εὐζώνων καὶ 25ου πεζικοῦ.

XII Μεραρχία : Παρόντες Μέραρχος μετὰ τοῦ ἐπιτελείου, τὰ συντάγματα 14ον καὶ 46ον μὲ λίαν ἠλαττωμένην δύναμιν, κατόπιν τοῦ ἀγῶνος τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τὸ πυροβολικὸν τῆς Μεραρχίας.

XIII Μεραρχία : Παρόντες Μέραρχος καὶ ἐπιτελεῖον, τὰ συντάγματα πεζικοῦ 2ον καὶ 3ον, καὶ μία μοῖρα ὄρειβ. πυροβολικοῦ. (Ἡ λοιπὴ δύναμις τῆς Μεραρχίας ἕξ ἑνὸς συντάγματος καὶ μιᾶς μοῖρας ὄρειβ. πυροβολικοῦ ἀπετέλει τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα, ἀπεσπασμένον ἐκ τῆς Μεραρχίας).

Ἐκ τῶν συνταγμάτων πεδικοῦ πυροβολικοῦ Α' καὶ Β' παρῆσαν δύο μοῖραι τοῦ Α' καὶ τρεῖς τοῦ Β'.

Παρῆσαν ἐπίσης αἱ μοῖραι πυροβολικοῦ Σκόντα I καὶ II.

Καὶ τέλος ἐκ τῶν Μεταγωγικῶν καὶ Ὑγειονομικῶν μοιρῶν τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ Στρατιᾶς παρῆσαν περὶ τὰ 150 αὐτοκίνητα.

Οὐδεὶς ἀσύρματος Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μεραρχιῶν ἐλειτούργει.

Περὶ τῶν ἐλλειπουσῶν δυνάμεων, ἡ Ἐκθεσις τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑποστρατήγου Κ. Μαζαράκη Αἰνιάν, Ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιχειρήσεων Μικρᾶς Ἀσίας, δημοσιευθεῖσα κατὰ Ἰούνιον 1924 διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς :

«Ἐκ τῶν ἀπουσιαζόντων τμημάτων εἶναι ἤδη γνωστόν, ὅτι τὰ δύο συντάγματα τῆς IV Μεραρχίας 8ον καὶ 35ον (συνταγματάρχαι Καρούδης καὶ Παπαπαναγιώτου) μετὰ τοῦ Μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ ἀπεσπάρθησαν ἀδικαιολογήτως τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας, κατὰ τὸν αἰφνιδιασμόν, ὃν ὑπέστη αὕτη τὴν πρωίαν τῆς 15ης, τραπέντα πρὸς δυσμὰς καὶ ἐνωθέντα τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετὰ τῶν ἐν Γουμλοῦ-Μπουνάρ I καὶ VII Μεραρχιῶν.

»Ὁμοίως συνεπεία τοῦ αὐτοῦ αἰφνιδιασμοῦ, ἀπεσπάρθησαν ἀδικαιολογήτως ἐκ τῆς Μεραρχίας καὶ δύο τάγματα τῆς XII Μεραρχίας (41ου συντάγματος, συνταγματάρχης Π. Κωτούλας) ἐνωθέντα μετὰ τῶν πρὸς Δυσμὰς διαρρεόντων τμημάτων τῆς IV Μεραρχίας.

»Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπουσίαν ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς V Με-

ραρχίας, αὕτη ὠφείλετο, ὡς ἀνεφέρθη ἐν τῇ ἀφηγήσει τῶν γεγονότων τῆς νυκτὸς 16ης πρὸς τὴν 17ην Αὐγούστου, εἰς τό, ὅτι ἡ Μεραρχία αὕτη ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πρὸς Σάλκιοϊ πορείαν τῆς ὅλης φάλαγγος τῶν Μεραρχιῶν, βαδίσασα ἀὐθαιρέτως πρὸς Δυσμὰς καὶ βληθεῖσα ἐκ τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς Κιουτσούκ-Ἀρσλανλάρ, ἀπεκόπη εἰς δύο φάλαγγας, ἐξ ὧν ἡ μὲν μικροτέρα ὑπὸ τὸν μέραρχον Ρόκαν ἐξακολουθήσασα τὴν πρὸς Δυσμὰς πορείαν της, εὐρέθη τὰς πρωϊνὰς ὥρας ἐπὶ τοῦ Μπουγιούκ-Ἀρσλανλάρ, ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ καὶ ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα, ἐτράπη πρὸς Σάλκιοϊ. Ἀμφότεραι αἱ φάλαγγες αὗται τῆς V Μεραρχίας, βαδίσασα κατὰ τὴν πρωϊαν τῆς 17ης Αὐγούστου κεχωρισμένως καὶ δυτικῶς τοῦ χώρου συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν ἐν Ἀλμπεράν, κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαϊ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ, σημαντικὸν σχετικῶς μέρος τῆς δευτέρας φάλαγγος, ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ.

»Τὰ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαϊ ἐνωθέντα τμήματα, παραλαβόντα καὶ ἕτερα τοιαῦτα διαλελυμένα ἄλλων μεραρχιῶν καὶ ἰδίως τῆς IX Μεραρχίας ἐβάδισαν ἐν μιᾷ φάλαγγι καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 17ης πρὸς τὴν 18ην Αὐγούστου διὰ τῆς ὁδοῦ Κεσιλέρ, Οὐγιουλάκ, Μπέλοβα πρὸς Χάν, δυτικῶς τοῦ ὁποίου ἐφθασαν περὶ τὴν 7ην ὥραν τῆς 18ης Αὐγούστου, τραπέντα ἐκεῖθεν διὰ τῆς ὁδοῦ Χάν-Οὐσάν πρὸς Ἀϊνὲ-Χάν, μεθ' ὃ πρὸς Τακμάκ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Σμύρνην. Ὡρα ἐκκινήσεως ἐκ Μουράτ-Τσαϊ ἡ 16η.

»Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πλείστου μέρους τῆς IX Μεραρχίας, φαίνεται, ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Μεραρχίας, ὑποχωρήσαν ἐν τάξει ἐκ τοῦ χώρου μάχης τῆς 16ης Αὐγούστου ἐσπέρας πρὸς τὸν χῶρον συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν νοτιῶς Χαμούρκιοϊ, ἀνεμίχθη μετὰ διαλελυμένων τμημάτων ἄλλων Μεραρχιῶν, ἅτινα σχηματίσαντα φάλαγγα ἀσύντακτον ἐβάδισαν κατὰ τὴν πρωϊαν τῆς 17ης πρὸς Βορράν, ἐνωθέντα ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαϊ μετὰ τὴν V Μεραρχίαν, μεθ' ἧς συνεβάδισαν.» Ταῦτα ἀναφέρει ἡ Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς.

Περὶ τὴν 11ην ὥραν ἐν ᾧ ἡ XIII Μεραρχία εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ νοτιοδυτικῶς τοῦ Σάλκιοϊ ὑψώματα, καὶ πρὶν εἶτι αἱ

λοιπαὶ Μεραρχίαι καταλάβωσι τὰς διὰ τῆς ἄνω διαταγῆς (3348]3) καθοριζομένας θέσεις, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰ γνωσθέντα τὴν ὥραν ἐκείνην ἀποτελέσματα τῆς ἀπαριθμήσεως τῶν δυνάμεων τῶν ἀνασυνταχθέντων τμημάτων τῶν Μεραρχιῶν, καὶ κρίνων, ὅτι διὰ τῆς διατιθεμένης ἐν ὄλῳ πεζικῆς μαχίμου δυνάμεώς των, μὴ ἰσοδυναμούσης οὐδὲ πρὸς τοιαύτην μιᾶς μεραρχίας, δὲν θὰ ἠδύναντο αἱ Μεραρχίαι, ὀνόματι μόνον τοιαῦται, νὰ ἐκτελέσωσιν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἄνω διαταγὴν, οὐδὲ ν' ἀντιμετωπίσωσιν ἱκανοποιητικῶς τὸν ἐχθρόν, μεταβάλλω γνώμην καὶ ἀποφασίζω τὴν συνέχισιν τῆς ὑποχωρήσεως πρὸς Μπανάζ διὰ τῆς ὁδοῦ Σάλκιοι, Ντουνλί, Μπανάζ, τῆς μόνης ἀπομενούσης πιθανῶς ἐλευθέρως, καὶ ἦτις, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν γνωριζόντων τὸ ἔδαφος, ἐπέτρεπε τὴν διέλευσιν πεδινοῦ πυροβολικοῦ. Πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων, κατένειμα τὰς πεδινὰς μοίρας πυροβολικοῦ εἰς τὰς Μεραρχίας καὶ ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει νεωτέραν διαταγὴν :

«Αἱ Μεραρχίαι θὰ συνεχίσωσι τὴν πρὸς Ἄυσμὰς κίνησιν των μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Μπανάζ.

Δρομολόγιον : ὁδὸς Σάλκιοι, Ντουνλί, Μπανάζ.

Τάξις πορείας : XII Μεραρχία, μικρὰ ὁμάς τῆς IV, οἱ Σχηματισμοί, τμήματα τῆς IX καὶ XIII Μεραρχίας.

Τὰ δύο ἐλαχίστης δυνάμεως τάγματα τῆς V Μεραρχίας θὰ σχηματίζουσι κινητὰς πλαγιοφυλακὰς ἰδίᾳ ἐκατέρωθεν τῆς φάλαγγος τῶν Σχηματισμῶν.

Ὦρα ἐκκινήσεως 13.

Θὰ βαδίζω μετὰ τῆς XII Μεραρχίας.»

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ τοποθεσίᾳ παραμονῆς, τὸ πρὸς Ἀρσλανλὰρ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἔβαλλε συνεχῶς σημεῖα τινα διαβάσεως καὶ βαθείας γραμμὰς, ἔνθα ὑπέθετε συγκέντρωσιν δυνάμεων.

Ἐν ᾧ τὰ πρῶτα τμήματα τῆς ἐπὶ κεφαλῆς ὀρισθείσης νὰ βαδίση XII Μεραρχίας ἐξερχόμενα τῆς κατελημμένης τοποθεσίας, ἤρχισαν ν' ἀκολουθοῦν τὸ ὀρισθὲν δρομολόγιον, ἐδέχθησαν πυρὰ πολυβόλου ἐκ τῶν δασωδῶν λόφων βορείως τῆς ὁδοῦ Σάλκιοι, Ἀλῆ-Βεράν, καὶ ἐπηκολούθησαν πυρὰ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀπὸ τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν (Βορρᾶ), ἐξ ὧν μία ὄβις βαρέως πυροβολικοῦ πεσοῦσα περὶ τὸ μέσον τῆς φάλαγγος τῶν παρακολουθούντων με ἀξιωματικῶν τοῦ Α' Κλ. τοῦ Στρατηγείου.

ἀνέτρεψε τοὺς πλείστους, ἐφόνευσεν ἵππους τινὰς καὶ ἐτραυμάτισεν ἐνίους ἀξιωματικούς μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν ταγμ. πεζ. Γιώτην καὶ συνταγμ. ἐπιμ. Πετρίτην (¹). Ἀμέσως κατόπιν, ἐχθρικὸν πυροβολικὸν ἤρξατο βάλλον ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ συγχρόνως ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα ἐχθρικά τμήματα βαίνοντα πρὸς ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν ἀνατολικῶν τῆς τοποθεσίας ὑψωμάτων, τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῆς XIII Μεραρχίας.

Κατόπιν τούτου, ὑποχρεωμένος νὰ δεχθῶ τὴν μάχην διατάσσω:

«Τὴν XIII Μεραρχίαν, ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιτιθεμένας ἐχθρικάς δυνάμεις.

»Τὴν XII, νὰ ταχθῆ ἄριστερόθεν τῆς XIII μὲ μέτωπον πρὸς Βορρᾶν.

»Τὰ τμήματα τῶν IX καὶ IV Μεραρχιῶν, νὰ ταχθῶσι περὶ τὸ δεξιὸν τῆς XIII, μὲ μέτωπον πρὸς Νότον, πρὸς κάλυψιν καὶ τυχὸν ἐνίσχυσιν τοῦ δεξιοῦ τῆς XIII. Τὰ τμήματα τῆς V Μεραρχίας νὰ συγκεντρωθῶσι πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς τοποθεσίας ὡς ἐφεδρεία.

Ὁ ἀρχηγὸς πυροβολικοῦ νὰ κατανείμῃ τὸ πυροβολικὸν πεδινὸν καὶ Σκόντα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γραμμῆς καὶ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

»Σταθμὸς διοικήσεώς μου, ὅπισθεν τῶν σταθμῶν διοικήσεως τῶν Μεραρχιῶν XII καὶ XIII παρὰ τῷ πυροβολικῷ».

Οὕτω, ἡ παράταξις τοῦ στρατεύματος εἶχε σχῆμα πετάλλου μὲ τὸ ἀνοιχτὸν μέρος πρὸς Δυσμάς (Σχ. 8).

Ἐνθὺς ἀμέσως διέθεσα τὸ ἥμισυ τῆς ἐφεδρείας πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἀπειλουμένου ἐξ ἀρχῆς ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς XII Μεραρχίας καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἀλῆ-Βεράν, τηρήσας τὸ ἕτερον ἥμισυ (250 ἄνδρας) πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς τοποθεσίας ὡς ἐφεδρείαν.

Ἡ μάχη ἤρξατο διεξαγομένη μετὰ σφοδρότητος, τῶν ἡμετέρων διατηρούντων τὰς θέσεις των, ἀλλὰ καὶ ὑφισταμένων ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ μεγίστας ἀπωλείας, ἰδίᾳ τῶν ἐν τινι βαθεῖα γραμμῇ συγκεντρωμένων Σχηματισμῶν Στρατιᾶς καὶ Σωμάτων Στρατοῦ.

(¹) Τὴν ἔκκρηξιν ταύτης τῆς ὀβίδος, ἐξ ἧς πυκνὸν νέφος χαλίκων καὶ χώματος ἐκάλυπεν ἡμᾶς, ἰδὼν ὁ περὶ τὰ 200 μ. ἐρχόμενος ὅπισθεν Διοικητῆς τοῦ Β' Σ. Στρ. στρατηγὸς Διγενῆς μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του, μᾶς ἐξέλαβεν ὡς φονευθέντας.

Λόγῳ μετ' οὐ πολὺ ἐξαντλήσεως τῶν ἐφεδρειῶν καὶ τῆς ληφθείσης πληροφορίας, ὅτι ἐθεάθησαν ἕτεραι ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις κατευθυνόμεναι ἐναντίον ἡμῶν, ἀπέστειλα τὴν ἐξῆς διαταγὴν πρὸς τὰς Μεραρχίας XII, XIII, τμήματα Μεραρχιῶν IV, V καὶ IX, καὶ ἀντισυνταγματάρχην Νικολαρέαν.

«Κατὰ ληφθείσας πληροφορίας, δύο ἐχθρικαὶ μεραρχίαι ἐφάνησαν πρὸς Βορρᾶν ἐρχόμεναι ἀπὸ Ἀλντουντὰς καὶ διευθυνόμεναι πρὸς Σάλκιοϊ.

»Ὅπως καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀπαραίτητος διατήρησις τοῦ ἀγῶνος μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐφεδρεῖαι, διαθέσατε πᾶσαν δυνατὴν δύναμιν Μηχανικοῦ καὶ Σχηματισμῶν.

»Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Νικολαρέας θὰ λάβῃ ὑπὸ τὰς διατάγας του ἅπασαν τὴν δυνατὴν δύναμιν μὴ μεραρχιακῶν σωμάτων καὶ Σχηματισμῶν, ὡς καὶ τοὺς ἄνευ ὕλικου ἀνδρας τῶν μοιρῶν τοῦ βαρέως Πυροβολικοῦ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς νέας ταύτης ἐπιθέσεως.

»Τὰ ἀνωτέρω τμήματα θὰ συγκεντρωθῶσι πάσαντα εἰς τὴν οὐρὰν τῆς φάλαγγος αὐτοκινήτων.»

17]8]22 ὥρα 16 καὶ 15'

Α' Σῶμα Στρατοῦ
ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς στιγμὴν ἀνηγγέλιθησαν καὶ ἕτεραι ἐχθρικαὶ δυνάμεις πρὸς Νότον, βαίνουσαι μὲ διεύθυνσιν βορειοδυτικὴν πρὸς κύκλωσιν μας, ἠναγκάσθην νὰ διατάξω τὴν τοποθέτησιν τοῦ διαθεσίμου ὄρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ ὑψώματός τινος πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς τοποθεσίας μέρος διὰ τυχὸν ἀπόκρουσιν τῶν ἀνωτέρω ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐλλείψει διαθεσίμων μονάδων πεζικοῦ.

Περὶ τὴν 17ην ὥραν, διαρκούσης τῆς μάχης, παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καραμάνης, μέ τινες ἵππεῖς τοῦ 5]42 συντάγματος Εὐζώνων, ὅστις μοὶ ἐκόμισε ἐκ μέρους τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα σημεῖωμα, ἐν ᾧ ἀνέφερεν, ὅτι ἡ ὁμάς Μεραρχιῶν Φράγκου εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν δυτικῶς τῆς γραμμῆς Γενιτσέ, Τσουρουμλὰρ καὶ Χατζηλὰρ κειμένων, καὶ ὅτι τὸ σύνταγμά του εὐρίσκεται ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶς τοῦ Γονλοῦ-Πουνάρ ὄρεων Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ. Ὁ σύνδεσμος οὗτος ἀνέφερε

προφορικῶς, ὅτι ὑπῆρχεν ἡμιονικὴ ὁδός, ἣτις ἐκ τοῦ χώρου μάχης ἔβαινε πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα κατεχομένην θέσιν, πρὸς ἣν ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ τὴν νύκτα τὰ στρατεύματα εἰς ἐπιθύμουν.

Δὲν ἔκρινα ὁρθὸν γὰ δεχθῶ τὴν γνώμην ταύτην δεδομένου, ὅτι αἱ μονάδες ἐστεροῦντο τελείως, οὐ μόνον τροφῶν ἀλλὰ καὶ πυρομαχικῶν, καὶ ὅτι πρὸ πάσης ἐνεργείας εἶχον ἀνάγκην ἐφοδιασμοῦ, ὃν βεβαίως δὲν θὰ ἐπετύγχανον ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ· πρὸς δέ, ἡ μακρὰ φάλαγξ τῶν ὄχημάτων πυροβολικοῦ (πεδινῶν καὶ Σκόντα), Ὑγειονομικῶν καὶ λοιπῶν Σχηματισμῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παρακολουθήσῃ. Ἐξ ἄλλου δέ, διότι ἦτο πιθανόν, ὡς ἐκ τῶν ὁρατῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι οὗτος κατὰ τὸ πέρας τῆς μάχης, περὶ τὴν ἑσπέραν, θὰ κατελάμβανε τὴν ζώνην δι' ἣς διήρχετο ἡ ὁδὸς αὕτη, πρὸς τὴν ὁποίαν διαρκῶς προώδευεν ὁ ἐχθρὸς ἐπιτιθέμενος, τοῦθ' ὅπερ ἄλλωστε καὶ συνέβη. Ἐνεκα μάλιστα εἰσδύσεως διαφόρων τμημάτων ἰππικοῦ εἰς τὰ ὀπισθεν τοῦ ἀποσπάσματος Πλαστήρα, ἠναγκάσθη τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, ὅπως μὴ ἀποκοπῆ ἀπὸ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου, νὰ ἐγκαταλείψῃ ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους, τὸ Χασάν-Ντεντέ-Τεπέ, καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς Χατατζιλιάρ, ὅπως ἐγκατασταθῇ ἀριστερᾷ τῆς VII Μεραρχίας.

Ἀπεφάσισα ὅθεν, ἵνα, εἰς τὴν μάχην ἐξελίσσεται ὁμαλῶς μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, κατευθύνω τὰ στρατεύματα πρὸς Μπανάζ διὰ Ντουνλί, ἥτοι εἰς τὰ ὀπισθεν τῆς γραμμῆς τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῆς ὁμάδος Μεραρχιῶν Φράγκου, συμφώνως τῇ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Πλαστήρα ἀποσταλείσῃ πληροφορία καὶ ὅπου θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἔνωσις τῶν στρατευμάτων ὑπὸ πολὺ καλλιτέρους ὄρους διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν μονάδων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω σκέψεων περὶ τὴν 18ην ὥραν ἐξέδωκα τὴν ἐξῆς ἐν περιλήψει διαταγὴν:

«Αἱ Μεραρχίαι⁽¹⁾ θὰ προσπαθήσωσι νὰ κρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὅποτε θὰ ὑποχω-

(1) Κατ' ὄνομα μόνον μεραρχίαι, διότι οὐσιαστικῶς τὸ σύνολον τῆς μάχης δυνάμεως ὄλων τούτων τῶν ἀναφερομένων μεραρχιῶν δὲν ἀντιστοιχεῖ οὐδὲ εἰς μίαν Μεραρχίαν.

ρήσωσι κατευθυνόμενοι συμφώνως τῇ προτέρᾳ διαταγῇ πρὸς Μπανάζ διὰ Ντουνλί μὲ τὴν προηγουμένως ὀρισθεῖσαν τάξιν (XII Μεραρχία—Σχηματισμοὶ—τμήματα IX Μεραρχίας—XIII Μεραρχία)».

Περὶ τὴν 18.30' ὥραν, τοῦ ἐχθροῦ πιέζοντος ἰσχυρῶς διάφορὰ σημεῖα τῆς μαχομένης γραμμῆς, ἤρξαντο τμήματά τινα ν' ἀποσύρονται ἐν ἀταξίᾳ, προκαλοῦντα κατὰ τόπους μικροπανικούς, ἐν ᾧ τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικὸν κατέχον δεσποζούσας θέσεις, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἡμετέρου, σιγήσαντος ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξηκολούθει συντρίβον τὰ πάντα, βάλλον σφοδρῶς ἀπὸ Βορρᾶ, Ἀνατολῶν καὶ Νότου καὶ βοηθούμενον εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν ὑψηλῶν παρατηρητηρίων του, ἀφ' ὧν ἐφαίνετο ἅπαν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἡμετέρας τοποθεσίας εὐρισκομένης ἐν τῇ κοιλάδι, ἔνθα ἰδίᾳ ἐπροξένει τρομακτικὰς ἀπωλείας, προκαλέσαν ἀταξίαν καὶ κατάπτωσιν τοῦ ἠθικοῦ. Ἡ σφοδρότης τοῦ πυρὸς ἦτο τοιαύτη, ὥστε ὁμὰς ἐκ ἡ ὀπλιτῶν, ἐξ ὧν δύο δεκανεῖς, προσῆλθον καὶ μ' ἐξελιπάρησαν νὰ μετατοπισθῶ ἐκ τῆς θέσεως, εἰς ἣν ἤμην, ὅπως μὴ εὐρίσκωμαι ὑπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ.

Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, συνεπείᾳ μεγάλης ἐχθρικῆς πιέσεως, τὸ δεξιὸν τῆς XII Μεραρχίας ἤρξατο ὑποχωροῦν, ἡ δὲ ὑποχώρησις ἐπεξετάθη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας. Συγχρόνως σχεδὸν συνέβη κλονισμὸς καὶ ὑποχώρησις τῶν τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας. Ἡ ἄτακτος ὑποχώρησις τῶν τμημάτων τούτων, κατεχόντων τὰς ἐναντι πλευρὰς τῆς ἐν σχήματι πετάλου μαχομένης γραμμῆς, μετέδωκε τὸν πανικὸν εἰς τοὺς ὀπισθεν σχηματισμοὺς τῶν διαφόρων μονάδων, προκαλέσασα κατ' ἀρχὰς συσσωρευσιν ἀνδρῶν ἐντὸς βαθείας τινος χαράδρας κειμένης παρὰ τὸ κέντρον τοῦ πετάλου, καὶ εἶτα ἀμέσως διασροήν, ἰδίᾳ ἐφίππων καὶ ἑλατῶν μὲ ζεύγη ἐν καλπασμῶ πρὸς Δυσμάς. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, εὐρισκόμενος πλησίον μου ὁ ἀντισυνταγματάρχης Κωτούλας I. θέλων νὰ συγκρατήσῃ τοὺς φυγάδας καὶ ὅπως ἐνισχύσῃ τὸ ἠθικόν, ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τοῦ Συντάγματος καὶ ἐξήτει νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι. Τὸ τοιοῦτον ἐπέφερεν ἔτι μεγαλυτέραν σύγχισιν πρὸς τὸ μέρος αὐτό, καθόσον οἱ ἄνδρες ἤρξαντο πυροβολοῦντες ἀσκόπως ἐντὸς τῆς χαράδρας, προκαλοῦντες καὶ ἐπαυξάνοντες τὸν πανικόν.

Ἡ διὰ τῆς φωνῆς μου ἐπέμβασις, ὅπως καθησυχάσωσι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀκουσθῆ ἔνεκα τοῦ θορύβου, δι' ὃ διέταξα τὸν σαλπικτὴν νὰ σημάνη ἐπανελημμένως «προσοχή». Ἀλλὰ καὶ ἡ σήμανσις αὕτη κατέστη ἀνίκανος νὰ ἐπιβάλλῃ τάξιν καὶ μόνον μὲ τὴν πλήρη ἐπέλευσιν τοῦ σκότους καὶ τὴν ἐκατέρωθεν σχετικὴν κατάπαυσιν τῶν πυροβολισμῶν ἐν τῇ γραμμῇ τοῦ πυρὸς ἀπεκατεστάθη ὁπωσδήποτε σχετικὴ ἡρεμία. Οὕτω παρέμεινε μαχομένη σχεδὸν μόνῃ ἡ XIII Μεραρχία μέχρι τῆς 20ῆς ὥρας. Ὁ ἐχθρὸς ἐξετέλει λυσσώδεις ἐπιθέσεις, ἃς ἡ Μεραρχία ἀπέκρουσεν ἀπάσας. Τότε φονεύεται καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ 2ου πεζικοῦ συντάγματος συνταγματάρχης Τσάκαλος.

Οὕτω κατὰ τὴν 17ην Αὐγούστου, τὸ ἐναπομείναν ὑπ' ἐμὲ στράτευμα ἀποτελούμενον ἐκ δύο συνταγμάτων τῆς XIII Μεραρχίας μὲ ἠλαττωμένην δύναμιν, καὶ ἐκ τμημάτων ἐτέρων μικρομονάδων, ὧν τὸ σύνολον ἐν γένει εἰς μάχιμον δύναμιν, ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρω, δὲν ἰσοδυνάμει οὐδὲ πρὸς μίαν Μεραρχίαν, κατέχον θέσιν ἐν τῇ κοιλάδι καὶ ἀναγκαστικῶς ἐν σχήματι πετάλου ἔνεκα τῶν ἐκ διαφόρων διευθύνσεων γενομένων ἐπιθέσεων, ἠδυνήθη ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν μάχην Ἀλῆ - Βερὰν ⁽¹⁾ ἐναντίον ὀκτώ Τουρκικῶν Μεραρχιῶν πεζικοῦ (61, 16, 17, 12, 11, 5, 3, 23), αἵτινες κατέχουσαι θέσεις δεσποζούσας, ἐπετέθησαν ἐναντίον ἡμῶν ἀπὸ Βορρᾶ, ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ Νότου, (συμφώνως καὶ τῇ ἐκθέσει τοῦ Μπαχρεντίν Πασᾶ, Διοικητοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Σώματος Ἰππικοῦ ⁽²⁾ καὶ τῇ κατωτέρω παρατιθεμένη ἀγορεύσει τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ), τὴν δὲ νύκτα, παρὰ ταῦτα, ἠδυνήθη τὸ ἡμέτερον στράτευμα νὰ διαφύγῃ ἐκ τοῦ σχηματισθέντος κλοιοῦ (σχ. 8).

Ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ἐκθέτων τὰ τῆς μάχης Ἀλῆ-Βερὰν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῆς Ἀγκύρας εἶπε: «Τὴν 30|17 ἐθεωρήθη καλόν, ἵνα αἱ ἐπιχειρήσεις διευθύνωνται ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἵνα ἡ κυκλωτικὴ κίνησις συμπληρωθῆ τελεσφόρως. Πρὸς τοῦτο ἡ Α. Ε. ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου μετέβη αὐτοπροσώπως

(1) Ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένην μάχην Ἀρχιστρατήγου, διότι διηύθυνε ταύτην αὐτοπροσώπως ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ πασᾶς.

(2) Δημοσιευθεῖσα καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐλεύθερον Βῆμα» κατὰ Ἰούνιον—Ἰούλιον 1926.

εἰς τὴν 2αν Στρατιὰν καὶ παρὰ τῷ Σώματι Ἴππικῶν καὶ ἐγὼ ταῦτοχρόνως μετέβην πρὸς Νότον παρὰ τῇ 1ῃ Στρατιᾷ. Ἐκεῖ ἐξήγησα τὴν κατάστασιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ παρώτρυνα ὅλα ἐν γένει τὰ τμήματα εἰς ταχεῖαν ἐπίθεσιν. Ἐκεῖθεν μετέβην παρὰ τῷ Διοικητῇ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ κατάσταση ἦτο τόσον ἔλκυστική, ὥστε δὲν ἠδυνήθην νὰ συγκρατηθῶ καὶ νὰ μὴ μεταβῶ ἔτι περαιτέρω.

»Μετέβην εἰς τινὰ θέσιν παρὰ τὸ Σάλκιοι. Τὸ μέρος αὐτὸ κατεῖχετο προηγουμένως παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκεῖθεν ὡς παρετήρησα, αἱ ἐχθρικοὶ δυνάμεις ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Τρικούπη, αἵτινες ἐστρέφοντο πρὸς Οὐσὰκ εὐρίσκοντο ἐντὸς κύκλου, ὃν ἐσχημάτιζον αἱ δυτικῶς τοῦ Σάλκιοι τοποθεσίαι Ἀϊντιμίο, Ἀντὰ-Τεπέ, Ἀγάτς-Κιοῖ ἔχουσαι τὰ νῶτα των πρὸς τὴν χαράδραν Κιζιλ-Νιάς.

»Τὰ τμήματα τῆς 1ης Στρατιᾶς μας εἶχον περιβάλλει τὸν κύκλον τοῦτον καὶ ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ Νότου, ἡ 2α Στρατιὰ περιέβαλλεν αὐτὸν ἀπὸ Βορρᾶ, δηλαδὴ Σάλκιοι, Μεζὰκ-Μπουνάο καὶ ἀκόμη δυτικώτερον τούτου. Ἐδόθη ἐπίσης διαταγὴ εἰς τὸ Ἴππικὸν μας νὰ πιέσῃ καὶ αὐτὸ τὸν ἐχθρὸν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰ πραγματοποιήσαντα τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν στρατεύματά μας.

»Δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ παραλείψωμεν οὐδέν. Διέταξα ὅλο τὸ πυροβολικὸν μας νὰ βάλῃ ἐκ τοῦ πλησίον ὅσῳ τὸ δυνατόν καὶ ἀπὸ ἀποκεκαλυμμένων θέσεων καὶ τῷ ὄντι μετὰ μεσημβρίαν ἐκ τῶν πυρῶν τούτων ὁ ἐχθρὸς ἐβάλλετο πανταχόθεν, καὶ διὰ τῶν ἰδίων μου ὀφθαλμῶν ἔβλεπον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐδείκνυε σημεῖα ταραχῆς, ἐκτύπα τὸ κεφάλι του πρὸς Βορρᾶν, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Νότον. Κάθε κατεύθυνσις εἶχε φραχθῆ διὰ τοῦ πυρός».

Δὲν θὰ λείψωσι βεβαίως οἱ ἐπικριταὶ τοῦ αὐτοπροσώπως διοικοῦντος τὸν Τουρκικὸν στρατὸν κατὰ τὴν μάχην ταύτην Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὅτι δὲν κατώρθωσε μὲ τοιαύτην καταπληκτικὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν (ὀκταπλασίαν) καὶ ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴν τοποθεσίαν (δεσπόζουσαν καὶ κυκλοτερῆ), ἔναντι ἀντιπάλου στρατοῦ εὐρισκομένου ἐν τῇ κοιλάδι καὶ ἐν ἡμιδιαλύσει, νὰ τὸν ἀφίση νὰ διαφύγῃ κατὰ τὴν νύκτα. Ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ δὲν στερεῖται μορφώσεως, οὔτε πείρας, οὔτε καὶ θελήσεως. Αὐτὰ ὅμως συμβαίνουν εἰς τὸν πόλεμον. Ὑπάρχουσι κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μάχης, ἄγνωστοι παράγοντες, καθι-

στάμενοι γνωστοὶ μόνον μετὰ τὰ γεγονότα, ὅποτε ἐμφανίζονται οἱ σοφοὶ ἐπικριταί, οἱ ὅποιοι θεωροῦντες ὡς δεδομένα στοιχεῖα τοὺς ἀγνώστους κατὰ τὴν μάχην παράγοντας, ὡς εἶνε ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἡ κακὴ καὶ οἰκτρὰ ἐν γένει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν κατάστασις τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, προβαίνουσι εἰς ἐπικρίσεις, κρατοῦντες τὸν διαβήτην ἀνὰ χεῖρας.

Ἐξ ἑτέρου, ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία Ἰππικοῦ κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου συναντήσασα πορευομένην τὴν ἡμετέραν IX Μεραρχίαν, καὶ ἐκλαβοῦσα αὐτὴν ὡς ἐστερημένην ἠθικοῦ καὶ συνέπῳς εὐκολον λείαν, τὴν προσέβαλεν ἐπίπῳς σφυδρῳς πρὸς συντριβὴν καὶ διάλυσιν αὐτῆς. Ἀλλὰ ἀντὶ τούτου, τὸναντίον, ὑπέστη πανωλεθρίαν αὐτὴ αὐτὴ ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία.

Παρέμεινα ὄθεν μαχόμενος μὲ τὸ τελευταῖον ὑποχωροῦν τμημα, χρησιμεύσας ὡς τελευταία ὀπισθοφυλακὴ, ἣτις ἀπησχόλησε τὸ πλεῖστον τῆς Τουρκικῆς δυνάμεως, ἵνα δώσῃ καιρὸν νὰ διαφύγῃ καὶ διασωθῇ τὸ λοιπὸν ἡμέτερον στρατεύμα.

Μὴ ἀνευρεθέντων τῶν ἵππων μου κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐκκινήσεως⁽¹⁾, ἠναγκάσθην νὰ ἱπεύσω ἓνα ἵππον τῆς ἀκολουθίας τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Περὶ τὴν 21ην ὥραν ἤρξατο ἡ κίνησις τῶν διαφόρων Μονάδων. Ἐπιθυμῳν δὲ νὰ εὐρίσκωμαι μὲ τὸ τμημα ἐκεῖνο τοῦ στρατοῦ, ὅπερ λόγῳ τῆς κατὰ τὴν μάχην ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κυκλώσεῳς μας, ὄφειλε νὰ ἐπιτεθῇ ὅπως ἀνοίξῃ δίοδον, ἀνεχώρησα μὲ τὸ πρῶτον ἐκκινήσαν τοιοῦτον μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Δυσμάς, ἣτις κατεύθυνσις εἶχε παραμείνει παραδόξῳς σχεδὸν ἐλευθέρῳ. Οὐχ ἦττον κατὰ τὴν ἔναρξιν

(1) Κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ πανικοῦ, διαρκούσης τῆς μάχης μετὰ τῶν διαρρευσάντων ἐν καλπασμῳ πρὸς Δυσμάς ἐλατῳν καὶ ἐφιππων συμπαρεσούρη καὶ ὁ ἵππος μου, ἐκ τοῦ ἐφιππίου τοῦ ὀποίου ἦτο ἀνηρτημένον τὸ ξίφος μου. Τὴν ἐπομένην τὸ ἐφιππον τοῦτο τμημα συναντηθὲν μεθ' ἑτέρου τοιοῦτου παραπλανηθέντος κατὰ τὴν νύκτα μεθ' οὔ συνηνώθη, ἔπεσε κατόπιν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ

Ὁ ταγματάρχης Βλυσμᾶς, ὑπασπιστῆς μου, ὡς μ' ἐβεβαίωσε προφορικῳς καὶ ἐγγράφῳς, εὐρισκόμενος μὲ τὸ παραπλανηθὲν τμημα καὶ ἀναγνωρίσας τὸν ἵππον μου, ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ ἐφιππίου τὸ ξίφος μου, ὅπερ κατακερματίσας ἐξηφάνισε πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας των.

τῆς πορείας μας παρὰ τὸ χωρίον Ἀλῆ-Βερὰν ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ τινες διὰ πολυβόλου.

Τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἐν χρήσει χαρτῶν Κλ. 1]100.000 καὶ 1]250.000 μὴ ἀπεικονιζόντων οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν τὸ διατρεχόμενον ἤδη ἔδαφος· ἡ ἔλλειψις ὁδηγῶν λόγῳ τῆς ἐρημώσεως τῶν χωρίων, καὶ τὸ βαθὺ σκότος τῆς νυκτὸς ἐκείνης ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα καὶ συνετέλεσαν, ὅπως ἡ κυρία φάλαγξ παραπλανηθῆ, ἀπολέσασα κατὰ τὴν νύκτα τὴν ὀρισθεῖσαν κατεύθυνσιν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀκολουθήσασα ἑτέραν δυτικωτέραν. Ἐπίσης, μικρὰ τινα τμήματα μετὰ Διοικητῶν μονάδων, διὰ τοὺς αὐτοὺς ἴσως λόγους παρεξέκλιναν τῆς ἀκολουθητέας κατευθύνσεως, ἅμα τῇ ἐκκινήσει των ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ διηυθύνθησαν πρὸς τὰ βορειοδυτικῶς τοῦ Τονλοῦ-Πουνάρ ὑψώματα.

6η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια συμπτύξεως πρὸς Μπανάζ).

18/31 Αὐγούστου. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης πρὸς τὴν 18ην Αὐγούστου, ἔνεκα τοῦ ὀρεινοῦ καὶ δασώδους ἔδαφους, τοῦ λελανθασμένου χάρτου, καὶ ἐλλείπει ὁδηγῶν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐγένετο παρέκκλισις ἐκ τοῦ δρομολογίου, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας στάσεις κατὰ τὴν σκοτεινὴν νύκτα πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ὀρθοῦ δρομολογίου, καθόσον εἶχον πάντοτε δισταγμούς, φρονῶν ὅτι ἀκολουθοῦμεν λελανθασμένον τοιοῦτον. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα παραπλάνησις καὶ ἀποκοπὴ ἀκόμη τῆς φάλαγγος, ἰδίᾳ εἰς τὰ ὀρεινὰ ἔδάφη, δὲν εἶναι τι ἀσύνηθες, οὐ μόνον ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν φιλίᾳ τοιαύτῃ. Ὁμοίαν παραπλάνησιν ὑπέστη ἡ 2α Τουρκικὴ Μεραρχία Ἴππικοῦ δύο ἡμέρας πρότερον, ἥτοι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 15ης—16ης Αὐγούστου καίτοι εὗρισκετο εἰς φίλιον αὐτῇ ἔδαφος. (¹)

(¹) «Ἡ 2α Μεραρχία διήλθε τὸ Ὀλουτζάκ, ἀλλὰ τὰ δύο αὐτῆς συντάγματα μετὰ τῆς πυρβολαρχίας, ἅτινα ἀπετέλουν τὸ κύριον σῶμα, ἀπώλεσαν τὸ δρομολόγιον, λόγῳ τοῦ θαμνώδους ἔδαφους τὸ ὁποῖον ἠκολούθουν τὰ δύο ἄλλα συντάγματα μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Μεραρχίας, καὶ οὕτω ἡ Μεραρχία διηρέθη εἰς δύο φάλαγγας.» (Ἐκθεσις Μπαχρεντίν Πασᾶ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἴππικοῦ του).

Εὐρέθην ἐν τέλει κατὰ τὴν χαραυγὴν, ἀνερχόμενος τὸ Μου-
ρατ-Νταγ πρὸς τὸν αὐχένα Μπέλ-᾽Οβᾶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.
Τὰ παρακολουθοῦντα τὴν φάλαγγα ὀχήματα δὲν ἠδύναντο ν'
ἀνέλθωσι καὶ ὡς ἐκ τούτου, οἱ ὀδηγοὶ αὐτῶν ἠναγκάσθησαν νὰ
τὰ ἐγκαταλείψωσι καταστρέφοντες ταῦτα. Ἄλλως τε πολλὰ τῶν
φορητῶν αὐτοκινήτων ἐστεροῦντο βενζίνης.

Ἄνελθὼν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψώματος, τοῦ πρὸς τὸ
Μπέλ-᾽Οβᾶ αὐχένος, παρετήρησα διμοιρίαν πολυβόλων τασσο-
μένην πρὸς πυροβόλησιν πρὸς ἀπόκρουσιν ἐχθρικοῦ τμήματος,
ἴσως ἰππικοῦ, ὅπερ ἔκ τινος ἀντικειμένου ὑψώματος Μπέλ-᾽Οβᾶ
καὶ Σερατζίκ, ἔβαλλε δι' ὄπλοπολυβόλων καὶ πυρῶν πεζικοῦ
ἐναντίον τῆς διὰ τοῦ αὐχένος διερχομένης ἡμετέρας φάλαγγος,
παρακωλῶν τὴν ἐλευθέραν διάβασιν αὐτῆς. Ἐπειδὴ ἡ ἐχθρική
αὕτη ἐνέργεια ἐξεδηλώθη καὶ διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ, διέταξα
τὴν τάξιν πρὸς πυροβόλησιν τμήματός τινος πυροβολικοῦ. Λόγω
τῶν ἐξαιρετικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς εὐρισκόμεθα, παρεκάλεσα τὸν
ὑποστράτηγον Διγενῆ, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ἀμύνης
τοῦ αὐχένος πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διαρροῆς τῶν τμημάτων.

Παρακολουθῶν τὴν κίνησιν τῆς φάλαγγος, κατῆλθον τοῦ
ὑψώματος πρὸς τινα μακρὰν στενὴν κοιλάδα, ὁπόθεν ἡ ὁδὸς
διεκλαδοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς Δυσμάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς Νό-
τον. Ἀξιωματικοὶ τινες ὑπηρετήσαντες ἄλλοτε εἰς τὸν τομέα
Μπανάζ, (ὁ χάριτος ὡς εἴρηται, ἀτελέστατος ὢν, δὲν μᾶς ἦτο
ἀσφαλὴς ὀδηγός) μᾶς ἐπληροφόρησαν, ὅτι ἡ πρὸς Νότον ὁδὸς
ἦγεν εἰς Μπανάζ, ὅπερ δὲν ἀπεῖχε πλέον τῶν πέντε περίπου χι-
λιομέτρων. Καίτοι ὑπέθετον, κατόπιν τῆς ἄνω πληροφορίας, ὅτι
τὰ προηγουμένα ἐν τῇ φάλαγγι τμήματα, διαρρεύσαντα ἤδη,
εἶχον κατευθυνθῆ εἰς Μπανάζ, ἐν τούτοις πρὸς ἀποφυγὴν παν-
τὸς ἀπροόπτου, διέταξα τὸν διοικητὴν τῆς XIII Μεραρχίας νὰ
ἀποστείλῃ ἐν τάγμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, μὲ τὴν ἐντο-
λὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκεῖ κατάστασιν, καὶ ἐὰν ἡ τοποθεσία
ἦτο ἐλευθέρη, ἢ κατεῖχετο ἀσθενῶς νὰ καταλάβῃ ταύτην καὶ νὰ
ζητήσῃ ἐπικοινωνίαν τηλεγραφικῶς ἢ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Οὐ-
σάκ. Εἰς τὸ τάγμα τοῦτο προσεκόλλησα καὶ τὸν ταγματάρχην
τοῦ ἐπιτελείου μου Μελισσινόν, ὅπως ἐξ ὀνόματός μου ἐπικωινω-
νήσῃ μετὰ τοῦ Οὐσάκ, ἐν ἧ περιπτώσει τὸ Μπανάζ δὲν κατεῖ-
χετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Μὴ λαμβάνων, μετὰ πάροδον ὥρων τινων, οὐδεμίαν πληροφορίαν ἐκ τοῦ προηγηθέντος τούτου τάγματος, ἀπέστειλα σύνδεσμον πρὸς ἀναζητήσιν του, ὅστις περὶ ὥραν 16ην, μοὶ ἐκόμισε σημεῖωμα τοῦ ταγματάρχου Μελισσινου, δι' οὗ οὗτος μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι τὸ ὄπερ μέχρι τῆς στιγμῆς εἶχον διατρέξει ἔδαφος ἦτο δασῶδες, λίαν ἀνώμαλον καὶ διακεκομμένον· ὅτι ὁ ὀδηγός, ὁ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας δοθεὶς εἰς τὸ τάγμα, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παράσχη πληροφορίας περὶ τῆς ἀκολουθητέας κατευθύνσεως καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ· ὅτι ὁ ἀτελέστατος χάρτης, ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βοήθημα πρὸς καθορισμὸν τῆς πορείας τοῦ τάγματος· καὶ ὅτι εἰς τὴν κατεύθυνσιν, ἣν τοῦτο ἠκολούθει εἶχε προσκρούσει ἐπὶ μικρᾶς ἐχθρικῆς δυνάμεως τὴν ὁποίαν ἀπώθησε καὶ συνέπτυσσε ἤδη τὰ τμήματά του, ὅπως συνεχίσῃ τὴν πορείαν του.

Μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνω πλειότερον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ἐν ἣ εὐρισκόμην μετὰ τῶν λοιπῶν τμημάτων, δεδομένου ὅτι ἡ ἡμέρα ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὴν δύσιν, καὶ ἔχων πάντοτε τὴν ἰδέαν, ὅτι εὐρίσκομαι πλησιέστατα τοῦ Μπανάζ, κατόπιν τῶν κατ' ἐπανάληψιν δοθεισῶν μοι ὑπὸ ἀξιωματικῶν βεβαιώσεων, διέταξα τὴν ἐγκατάστασιν ἑνὸς τάγματος ἐπὶ τινος ὑψώματος πρὸς κάλυψιν τῆς διαδρομῆς τῆς φάλαγγος, καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πορείας πασῶν τῶν λοιπῶν Μονάδων πρὸς συνάντησιν τοῦ προαποσταλέντος τάγματος τῆς XIII Μεραρχίας καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως. Τῆς φάλαγγος προηγήθη τὸ II τάγμα τοῦ 3ου συντάγματος, ἠκολούθησα δὲ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον τὴν πορείαν τοῦ ἀμέσως ἐπομένου τάγματος.

Κατὰ τὴν πορείαν ταύτην διὰ μέσου δασώδους καὶ λίαν δυσβάτου ἔδαφους, δὲν κατωρθώθη πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκοτούς ν' ἀνευρεθῇ τὸ ἀπὸ ἐνωρὶς προαποσταλὲν τάγμα ἀναγνωρίσεως, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἀπολεσθῇ ἡ ἐπαφή καὶ τοῦ προηγηθέντος τῆς φάλαγγος II τάγματος, καίτοι ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ δασῶδες τοῦ ἔδαφους, εἶχε διατάξει νὰ χαράσσῃται τὸ δρομολόγιον τοῦ τάγματος, ὥστε νὰ μὴ ἀπολεσθῇ ἡ ἐπικοινωνία τούτου μετὰ τῆς φάλαγγος. Ἡ φάλαγξ ἐβάδισεν ὀλίγον τι καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ματαίως ἀναζητοῦσα τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις, ὁπότε, ἵνα μὴ παραπλανηθῇ ἐν τῇ νυκτὶ καὶ λόγῳ τῆς μεγίστης ἐξαντλήσεως τῶν ἀνδρῶν, ἠναγκάσθη νὰ σταθμεύσῃ ἐπὶ τινὰς ὥρας.

Σημειωτέον, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φάλαγγα ἄνδρες ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 16ης μέχρι τῆς ἑσπέρας ταύτης τῆς 18ης Αὐγούστου, οὐδόλως εἶχον ἀναπαυθῆ, ὅτε μὲν πορευόμενοι, ὅτε δὲ μαχόμενοι (μάχαι 16ης καὶ 17ης Αὐγούστου), καὶ ὄντες ἐπὶ πλέον νήσεις. Ἡ κόπωση, ἡ ἀσιτία καὶ αἱ παντοειδεῖς συγκινήσεις ἰδίως ἐκ τῆς μάχης τῆς 17ης Αὐγούστου (Ἰαλῆ-Βεράν) ἐπέφεραν εἰς πολλοὺς σωματικὴν ἐξάντλησιν καὶ ποιάν τινα ψυχικὴν διαταραχὴν. Οἱ τοιαῦτα ὑποστάντες μεταξὺ τῶν πορευομένων κατὰ τὰς νύκτας τῆς 17—18—19 Αὐγούστου ἐντὸς τοῦ δάσους τοῦ Μουράτ-Ντάγ, ἐξελάμβανον τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ὡς ὠραῖα πάρκα, τοὺς ὀγκώδεις κορμούς τῶν δένδρων ὡς ὠραίας στήλας πολυτελῶν μεγάρων ἴσως καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ οἱ δόσαντες τὰς φανταστικὰς πληροφορίας περὶ Μπανάζ, νὰ εἶχον ὑποστῆ ἀναλόγους δραματισμούς. Λοχαγὸν τοῦ ἐπιτελείου τῆς XIII Μεραρχίας βυθισθέντα εἰς λήθαργον τὸ ἀπόγευμα τῆς 18ης Αὐγούστου, οὐδὲν μέσον ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Τοποθετηθεὶς δὲ ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ ἀραμπᾶ ἀνήκοντος εἰς τὸν παρακολουθοῦντα τὴν φάλαγγα ἀρμένιον ἱερέα, ἐπανεῦρε τὰς αἰσθήσεις του τὴν πρωΐαν τῆς 19ης Ἀνώτατος ἀξιωματικὸς παθῶν σκοτοδίνην ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του, καὶ ἔμεινεν ἀναίσθητος ἐντὸς τοῦ δάσους, μετ' ὀλίγον δὲ ἐπάγωσεν ὀλόκληρος. Ὁ παρ' αὐτῷ συνταγματάρχης ἐκλαβὼν τοῦτον ὡς νεκρὸν παρέλαβεν ἐκ τῶν θυλακίων του τὰς ἐν αὐτοῖς σημειώσεις καὶ τὰ ἔγγραφα. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς αἰσθήσεις του μετὰ πάροδον ὠρῶν. Ὁ Ἀρχίατρος Τσουνούκας μετ' ἰατρικὴν ἐπέμβασιν, θέλων νὰ τὸν ἀποθέσῃ ἐπὶ σανίδος, καὶ ἐκλαβὼν τὸ χάος τοῦ παρακειμένου κρημοῦ ὡς θύραν κήπου, ἐκινήθη διὰ νὰ λάβῃ τὴν φανταστικὴν θύραν, ἀλλ' ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ὀλίγου δεῖν κατεκρημνίζετο.

7η ἡμέρα ἐπιθέσεως
(Σύμπτυξις πρὸς Οὐσάκ).

19 Αὐγούστου
1 Σεπτεμβρ.

Κατὰ τὴν νύκτα, ἀξιωματικοὶ σταλέντες πρὸς ἀναγνώρισιν ἀνεῦρον μετὰ πολύωρον ἀναζήτησιν περὶ τὴν ἑω τῆς 19ης Αὐγούστου, τὴν θέσιν ἔνθα κατηυλίζετο τὸ ὑπὸ τὸν ταγμ. Βλάχον τάγμα, ὅπερ κατὰ τὴν προτεραίαν εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς

ἀναγνώρισιν τοῦ Μπανάζ, χωρὶς ὅμως ν' ἀνευρεθῆ καὶ τὸ II τάγμα, ὅπερ προεπορεύετο τῆς φάλαγγος τῆς XIII Μεραρχίας καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων.

Ὅπότεν ἤρχιζε νὰ φωτίζη, κατόπιν νέας ἐξετάσειος τοῦ μέρους ἐνθα εὐρισκόμεθα, ἀνεγνωρίσθη, ὅτι εἴμεθα οὐχὶ εἰς τὰ βορείως τοῦ Μπανάζ ὑψώματα, ἀλλ' ἐπὶ κορυφῆς τινος τοῦ Μουράτ-Ντάγ περὶ τὰ 3 χιλ. νοτιανατολικῶς τοῦ Σουκούρ-Ἐϋρέν. Κατόπιν τούτου, θεωρῶν τὴν πρὸς Μπανάζ πορείαν ὡς ἄσκοπον πλέον, καθ' ὅσον λόγῳ τῆς ἀνακοπῆς τῆς πορείας κατὰ τὴν προτεραιάν διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτιθεμένους λόγους, τὸ Μπανάζ θὰ εἶχε καταληφθῆ ἤδη, ὅταν ἡ φάλαγξ μας κατὰ τὴν 19ην θὰ ἔφθανε ἐκεῖσε, ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν παρ' ὅλον τὸν κάματον τῶν ἀνδρῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν, νὰ διευθυνθῶ πρὸς Δυσμάς διὰ τῆς κοιλάδος Μουράτ-Τσαΐ καὶ ἀναλόγως τῶν περαιτέρω πληροφοριῶν, εἴτε νὰ κατέλθω εἰς Οὐσὰκ διὰ Κιζιλ-Ντάγ, εἴαν τὸ Οὐσὰκ κατείχεται ὑπὸ ἡμετέρων, εἴτε ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, νὰ συνεχίσω τὴν πορείαν πρὸς Δυσμάς.

Ἡ φάλαγξ ἐτέθη ἐν κινήσει τὴν 5ην ὥραν καὶ κατελθοῦσα τὰ βόρεια ἀντερείσματα τοῦ Μουράτ-Ντάγ, εἰσῆλθε εἰς τὴν βαθυτάτην κοιλάδα τοῦ Μουράτ-Τσαΐ. Ἐπὶ τῆς ἀκολουθουμένης ὁδοῦ ὑπῆρχον πρόσφατα ἵχνη διελεύσεως ἡμετέρων τμημάτων, ἴσως καὶ κατὰ τὴν προτεραιάν. Ἀφ' ἐτέρου στενῶς, παρηκολούθουμεθα ὑπὸ ἐφίππων περιπόλων τοῦ ἐχθροῦ.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἐνῶ ἡ κεφαλὴ τῆς φάλαγγος εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Σουμακλή, χωρικοὶ τινες ἀνευρεθέντες, καὶ ἔφιπποι ἀνιχνευταὶ τοῦ ἐχθροῦ συλληφθέντες, ἔδωκαν τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὀλίγον τι περαιτέρω ἐν τῇ στενῇ κοιλάδι ἐστάθμευον πεζικαὶ καὶ ἵππικαὶ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς προτεραιίας, τρεῖς ἐχθρικαὶ μεραρχίαι εἶχον ἐκκινήσει ἐκ χώρου βορείως τοῦ Μουράτ-Τσαΐ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς αὐτὸ μὲ τὴν ἐξῆς διάταξιν: Δυτικώτερον ἢ 14η Μεραρχία ἵππικου, ἀνατολικώτερον αἱ 16η καὶ 17η Μεραρχίαι πεζικοῦ. Συγχρόνως ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ τινες ἐκ τῶν βορείως τῆς κοιλάδος ὑψωμάτων. Ἡ ἔλλειψις πυρομαχικῶν, καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις τῶν ἀνδρῶν δὲν ἐπέτρεπον ἀνάληψιν ἀγῶνος, ἔστω καὶ μὲ ἐλαχίστην ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἔδαφος ἦτο πρόσφορον πρὸς τοῦτο. Τὸ Μουράτ-Τσαΐ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινούμεθα, εἶναι βα-

θυτάτη καὶ στενὴ κοιλὰς μὲ ἀποτόμους ὄχθας, αἵτινες δὲν ἐπέ-
 τρεπον τὴν χρησιμοποίησιν κινήτων πλαγιοφυλακῶν πρὸς προ-
 στασίαν τῆς φάλαγγος, καὶ συνεπῶς, μικρὰ τις ἐχθρική δύναμις
 ἐκ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἔκ τινος καμπῆς προσβάλλουσα ἐξ
 ἀπροόπτου ἡμᾶς, εὐρισκομένους ἐντὸς τῆς βαθυτάτης καὶ ἄνευ
 ἀμέσου διεξόδου ταύτης κοιλάδος, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ μᾶς ἐξον-
 τώσῃ ἐξ ὀλοκλήρου, ὡς μὴ καθισταμένη δυνατῆς τῆς ἀντι-
 στάσεως.

Ἐπὶ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης ταύτης εὐρεθεῖς, καὶ καθ' ἣν
 μάλιστα στιγμὴν παρουσιάζετο διέξοδος πρὸς Νότον, διέταξα ἀλ-
 λαγὴν δρομολογίου πρὸς Νότον μὲ κατεύθυνσιν τὸ Οὐσάκ, μὲ
 τὴν ἐλπίδα τῆς ἀφίξεως ἐκεῖ, ἔστω καὶ ὀλίγον τι πρὸ τῆς καταλή-
 ψεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Ἄμα ὡς ἡ φάλαγξ ἔκαμψε πρὸς Νότον, διέταξα τὴν ἐγκα-
 τάστασιν περὶ τὰ 1000 μ. βορείως τοῦ Σουμακλῆ, σταθερᾶς
 πλαγιοφυλακῆς μετ' οὐλαμοῦ ὄρειβ. πυροβολικοῦ, ἵνα προστα-
 τεύσῃ τὴν διαδρομὴν τῆς ὅλης φάλαγγος. Ἐν ᾧ αὕτη ἀνήχετο
 τὰ βορείως τοῦ Σουμακλῆ ὑψώματα, ἤρξατο βαλλομένη ἐκ τῶν
 βορείως τῆς κοιλάδος ὑψωμάτων ὑπὸ πυρῶν τυφεκίων καὶ ὀπλο-
 πολυβόλου. Ἐναντίον τούτων ἔβαλε τὸ ἡμέτερον ὄρειβ. πυροβο-
 λικὸν περὶ τὰς 30 βολάς. Ἡ φάλαγξ ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν
 πρὸς Ἰσικλῆ δι' ὁδοῦ ἡμιονικῆς ἀνωφεροῦς καὶ λίαν δυσβά-
 του. Περὶ τὴν 22αν ὥραν, φθάσαντες εἰς τὰ ὑψώματα βορείως
 Ἰσικλῆ, διέταξα στάθμευσιν πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἀνδρῶν, οἵτι-
 νες ἦσαν λίαν κεκμηχότες. Ἐκεῖ διενυκτέρευσε ἡ φάλαγξ καλυ-
 φθεῖσα.

Διὰ τὴν ἐπομένην διέταξα ἐκκίνησιν τὴν 4ην ὥραν μὲ κατεύ-
 θυνσιν τὸ Οὐσάκ καὶ δρομολόγιον : Ἰσικλῆ, Καρατζᾶ-Χισάο,
 Μεσσουδιέ.

8η ἡμέρα ἐπιθέσεως

(Συνέχεια συμπτώξεως πρὸς Οὐσάκ).

20 Αὐγούστου

2 Σεπτεμβρ.

Τὴν ἐπομένην 20 Αὐγούστου, ἡ
 φάλαγξ ἐβάδιζε πρὸς Νότον ἄνευ ἀ-
 προόπτου τινος, ἀλλὰ βραδύτατα, λό-
 γω τῆς ἐσχάτης πλέον ἐξαντλήσεως τῶν ἀνδρῶν, καὶ λόγω τῆς
 πείνης ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὁποίας μετὰ κόπου συνεκρατοῦντο ἐν τῇ

φάλαγγι, διαρκῶς σκορπιζόμενοι τῆδε κάκεισε πρὸς ἀνεύρεσιν τροφῆς. Περὶ τὴν μεσημβριάν, ἀφικθέντες εἰς τι χωρίδιον (Μουγκ-²Αράπ) βορείως τοῦ χωρίου Καρατζᾶ-Χισάο, ἐπληροφόρηθημεν παρὰ τῶν αὐτόθι κατοίκων, ὅτι τὸ Οὐσάκ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς προτεραίας. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φάλαγγα ἄνδρες ἐσύροντο μᾶλλον ἢ ἐβάδιζον. Ἀπὸ τῆς 16ης, ἔλαβον μέρος εἰς δύο μάχας, καὶ ἐβάδιζον συνεχῶς κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα καὶ δὴ ἐπὶ δυσβάτων ἡμιονικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὁδῶν, μὲ ὀλιγοώρους μόνον τινὰς ἀναπαύσεις. Πλὴν τούτου, οὐδεμίαν εἶχον λάβει τροφὴν ἀπὸ τῆς 17ης καὶ τινες ἀπὸ τῆς 16ης, τρεφόμενοι διὰ χόρτων ἢ ὀπωρικῶν ἐκ τῶν ἐλαχίστων λαχανοκήπων, οὓς εἶχον συναντήσῃ καθ' ὁδόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πυρομαχικά, ὑπῆρχον καθ' ὄπλον μὲν περὶ τὰ 5—10 φυσίγγια, κατὰ πυροβόλον δὲ ἱκανὸς ὀπωσδήποτε ἀριθμὸς βλημάτων. Οὕτω ἐν ἀνακεφαλαιώσει, ἡ κατάστασις τῆς φάλαγγος ταύτης, ἀποτελουμένης μᾶλλον ἀπὸ ἀνθρώπινα ἐρείπια παρὰ ἀπὸ μαχητάς, ἦτο ἀξιοθρήνητος ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, καθόσον οὗτοι ἀπὸ τῆς 13ης Αὐγούστου ἐμάχοντο, ἠτῶντο, ἢ ἐκυκλοῦντο καὶ ὑπεχώρουν, διασχίζοντες τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς διὰ νὰ συνάψουν τὴν ἐπομένην νέαν μάχας ὑπὸ δυσμενεστέρας ἔτι συνθήκας, ἢ ἐβάδιζον κατὰ τὴν νύκτα ἐπὶ τῶν ὁρέων, στερούμενοι τροφῶν ἀπὸ τῆς 16ης καὶ ἄνευ σχεδὸν πυρομαχικῶν πεζικοῦ. Συνεπῶς ἡ φάλαγξ αὕτη ἦτο ταλαιπωρημένη καὶ ἄσιτος μὲ ἐξημμένον τὸ νευρικὸν σύστημα μέχρι παραφροσύνης. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ παθήματα καὶ αἱ ταλαιπωρίαι ἦσαν τοιαῦται, ὥστε εἶχον ὑπερβῆ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς.

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω πληροφορίας περὶ καταλήψεως τοῦ Οὐσάκ, καὶ μὲ στράτευμα τοιαύτης ὡς εἴρηται καταστάσεως, μὴ δυνάμενος νὰ ἐνεργήσω ἄλλο τι, ἀπεφάσισα νὰ ἐξέλθω τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἣτις ἠκολούθει τὸ βάθος τῆς κοιλάδος, καὶ καταλάβω ἀμυντικὴν τινὰ τοποθεσίαν, ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀποκρύψω τὴν ἐκεῖ παρουσίαν μας κατὰ τὸ ὑπόλοιπον χρονικὸν διάστημα τῆς ἡμέρας, κατέχων ἅμα πλεονεκτικὴν θέσιν ἀμύνης ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναπαυθῶσιν οἱ ἄνδρες ἐπὶ τινὰς ὥρας μέχρις ἐπελεύσεως τοῦ σκοτούς, ὅποτε τιθέμενος εἰς κίνησιν θὰ παρέκαμπτον τὸ Οὐσάκ ἐκ Νότου, ἀκολουθῶν τὴν ἡμιονικὴν διὰ ὑψ. 1.115 (νοτίως Καρατζᾶ-Χισάο) εἰς Μεσ-

σούδιέ, ἐκεῖθεν διὰ Καπακλάρ πρὸς Νότον εἰς Σαλιμανλάρ καὶ εἶτα πρὸς Δυσμάς, κανονίζων τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων.

Οὕτως, ἡ φάλαγξ ἐπροχώρησε διὰ Καρατζᾶ-Χισάρ μέχρι τοῦ νοτίως τοῦ χωρίου τούτου ὑψώματος 1155, ὅπερ ἀπετέλει, πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Κιουτάχειας (Ἰούνιος 1921), κέντρον ἀντιστάσεως τῆς ὠχυρωμένης ἀνατολικῆς τοῦ Οὐσᾶκ ἀμυντικῆς γραμμῆς, καὶ διέταξα περὶ τὴν 14ην ὥραν τὴν στάθμευσιν αὐτόθι μετὰ τὴν λήψιν τῶν καταλλήλων μέτρων ἀσφαλείας, καὶ νὰ μὴ ἐμφανίζωνται οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς.

Περὶ τὴν 16ην ὥραν, οἱ πρὸς τὸ νότιον μέρος τῆς τοποθεσίας παρατηρηταὶ ἀνήγγειλον τὴν πρὸς τὴν τοποθεσίαν ταύτην προσέγγισιν δυνάμεων ἵππικῆς εὐρισκομένων εἰς ἀπόστασιν περίπου χιλίων μέτρων ἀπὸ ταύτης, καὶ ἔτι μακρότερον περὶ τὰ τέσσαρα χιλιόμετρα τὴν ἐμφάνισιν ἰσχυρῶν φαλάγγων πεζικοῦ. Ὁ πρὸς παρατήρησιν ἀποσταλεὶς ἀξιωματικὸς τοῦ ἐπιτελείου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ταγματάρχης Ρούβαλης, ἐπανελθὼν, ἐπεβεβαίωσε τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις, προσιδέσας ὅτι κατὰ τὴν ἐκτίμησίν του, αἱ ἐμφανισθεῖσαι μονάδες ἀνήρχοντο εἰς τρεῖς Μεραρχίας πεζικοῦ. Ταῦτοχρόνως ἐγένετο ἔναρξις πυρῶν πεζικοῦ κατὰ τῆς τοποθεσίας ἀπὸ Νότου.

Κατόπιν τούτου, διέταξα τὸν συνταγματάρχην Καϊμπαλῆν Διοικητὴν τῆς XIII Μεραρχίας εἰς ὃν εἶχον ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς ὅλης φάλαγγος, ἀποτελουμένης ἐκ τμημάτων τῆς XIII Μεραρχίας κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ διαφόρων ἄλλων καὶ ἧς τὸ σύνολον τῆς μαχίμου δυνάμεως τῶν συντεταγμένων τμημάτων δὲν ὑπερέβαινε τοὺς 1500 ἄνδρας, ὅπως λάβῃ τὰς ἀναγκαίας διατάξεις πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Μετ' ὀλίγον ὅμως προσελθὼν ὁ ἀνωτέρω Διοικητὴς μοὶ ἀνέφερεν, ὅτι οἱ ἄνδρες τοῦ παρακειμένου λόχου ἐφεδρείας, διαταχθέντες νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης, ἠρνήθησαν φωνασκοῦντες ὅτι δὲν ἔχωσιν ἀρκετὰ φυσίγγια καὶ ὅτι ἀσκόπως θυσιάζονται. Ἐν ταυτῷ δὲ παρακείμενος ἑσαλιγκτής, ἄνευ οὐδεμιᾶς διαταγῆς ἤρξατο σαλπίζων «Παύσατε πῦρ», ἐν ᾧ οἱ κατέχοντες τὴν πρὸς Νότον πρώτην γραμμὴν ἄνδρες ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις των, μόνις ἔβαλον βολὰς τινὰς ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, ἅτινα εἶχον προσεγγίσει εἰς ἀπόστασιν 600

μέτρων. Ὁργισθεῖς ἔσπευσα πρὸς τὸν ἴδιον σαλπικτὴν καὶ τὸν διέταξα αὐτοπροσώπως νὰ σημάνῃ «ἀρχίσατε πῦρ». ὅπερ καὶ ἐγένετο, διατάξας συνάμα καὶ τὴν σύλληψίν του. Ἀμέσως κατόπιν ἔσπευσα πρὸς τὸν ἀρνούμενον νὰ βαδίση λόχον, προσπαθῶν νὰ πείσω τοὺς ἄνδρας, ἐπικαλούμενος τὰ πατριωτικά των αἰσθήματα, τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς καὶ τὸ καθῆκον των πρὸς τὴν Πατρίδα, ὅπως μὲ ἀκολουθήσωσι, προκειμένου νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου των, ἵνα ἀντιστῶμεν μέχρις ἐσχάτων. Οὗτοι ὁμως ἐπέμενον ἀρνούμενοι καὶ φωνασκοῦντες, δικαιολογούμενοι, ὅτι δὲν ἔχουσι φυσίγγια καὶ συνεπῶς θὰ θυσιασθῶσιν ἀδίκως καὶ ἀσκόπως. Ἐξ ἄλλου μ' ἐπληροφόρουν διοικηταὶ κατωτέρων μονάδων, ὅτι οἱ ὑπ' αὐτοὺς ἄνδρες ἠρνήθησαν νὰ βαδίσωσι πρὸς τὸν ἐχθρὸν· ὅτι ἄλλοι, καταλαβόντες τὰς πρὸς ἄμυναν θέσεις των ἐγκατέλειψαν ταύτας· ἄλλοι ἐξετρέποντο εἰς ὕβρεις ἐναντίον τῶν ἀξιωματικῶν, διότι τοὺς ἐθυσίαζον ἀσκόπως καὶ ὅτι θὰ παρέδιδον τοὺς ἀξιωματικούς δεσμίους εἰς τοὺς Τούρκους ἐὰν ἐπέμενον νὰ τοὺς θυσιάσωσιν ἀνωφελῶς, ὡς διετείνοντο.

Εὐρεθεῖς πρὸ τοιαύτης διαθέσεως πνευμάτων, καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως παντὶ σθένει τὸ ἀπόσπασμα ἀντιτάξῃ ὅλην τὴν δυνατὴν ἀντίστασιν ἐναντίον τῶν ἐπερχομένων, ἐκάλεσα τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Πυροβολικοῦ τῆς XIII Μεραρχίας ἀντισυνταγματάρχην Μανουῦσον καὶ τὸν διέταξα νὰ βάλῃ διὰ τῶν πυροβόλων τῆς Μεραρχίας ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντα βλήματα. Ἡ ἔναρξις ὁμως τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ ἐβράδυνε. Μετ' ὀλίγον μὲ εἰδοποιοῦν, ὅτι οἱ περιστοιχιζόντες τὰ πυροβόλα ἔνοπλοι στρατιῶται, ἀντιληφθέντες τὰς πρὸς ἐκτέλεσιν βολῆς προπαρασκευὰς τοῦ πυροβολικοῦ, ἐξανέστησαν καὶ ἠπέιλουν, ὅτι διὰ τῶν ἐναπομεινάντων ὀλίγων φυσιγγίων θὰ ἐφόνεον τοὺς πυροβολητάς, ἐὰν οὗτοι ἤρχιζον βολὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· διότι ἔλεγον οὐδὲν τι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ὅτι οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐπιπτον εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ὁμως ἐὰν ἠρεθίζετο διὰ μάχης θὰ προέβαιεν εἰς σφαγὴν των, καὶ οὕτως ἐματαιώθη καὶ ἡ τελευταία αὕτη ἀπόπειρα ἀντιστάσεως.

Τότε ἀμέσως ἐξέδωκα διαταγὴν, ὅπως ἅπαντες οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τμημάτων μεταβῶσι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν εἰς τὴν γραμμὴν πρὸς ἀντίστασιν μέχρις ἐσχάτων.

Πλὴν ὁμως, πάντες οἱ παρευρισκόμενοι ἀξιωματικοὶ μοὶ ἀνέφερον, ὅτι οἱ ὀπλιταὶ ἀρνοῦνται νὰ πολεμήσουν καὶ ἐπομένως

μοὶ ὑπέβαλον τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἀγὼν ἦτο ἄσκοπος, καὶ ὅτι μεγαλύτερα ἐπιμονὴ ἐκ μέρους μου, ὡς μόνον ἀποτέλεσμα θὰ εἶχε, τὴν ἐκδήλωσιν τῆς στάσεως ἐνεργώτερον, καὶ ἴσως, ὅπερ θὰ ἦτο ἔτι χειρόν, τὴν παράδοσιν τῶν ἀξιωματικῶν πρὸς τὸν ἐχθρὸν παρὰ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν.

Πρὸ τοιαύτης θλιβερᾶς καταστάσεως εὐρεθεῖς, μὲ συντετριμμένην καρδίαν διέταξα τὴν καταστροφὴν τῶν πυροβόλων καὶ πολυβόλων, ὅπερ καὶ ἐγένετο, μοὶ παρεδόθησαν ἐνυπόγραφοι δηλώσεις τῶν παρευρισκομένων ἀξιωματικῶν περὶ τῆς στάσεως τῶν ὀπλιτῶν, ( ) καὶ ἐν τέλει, ὁπότεν εἶδον, ὅτι λογχοφόροι Τούρκοι ἱππεῖς εἶχον σχεδὸν εἰσχωρήσει εἰς τὰς γραμμάς μας καὶ οἱ ἄνδρες θὰ ἐσφάζοντο ἄνευ ἀντιστάσεως, συγκατετέθη νὰ ὑψωθῇ λευκὴ σημαία.

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Ἐάν, ἀνασκοποῦντες τὴν προεκτεθεισάν ξηρὰν καὶ σύντομον ἔξιστόρησιν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου 1922, ἀναζητήσωμεν τὰ κύρια αἷτια τῆς πτώσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, καὶ τῆς μετέπειτα ἀτυχοῦς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ὡς τοιαῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀκόλουθα :

1ον. Τὸ οὐχὶ σχετικῶς ἀκμαῖον ἠθικὸν τοῦ στρατοῦ, προερχόμενον ἐκ τοῦ ὅτι μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σαγγαρίου, καθ' ἃς δὲν ἐπετεύχθη ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός, ἡ μὲν Τουρκικὴ Κυβέρνησις εἶχε τὴν θέλησιν καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐνισχύσῃ δι' ὄλων τῶν μέσων, νὰ βελτιώνῃ διαρκῶς τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατόν της, ἡ δὲ ἡμετέρα δὲν εἶχε τὴν δέουσαν ἐπιβολὴν ὅπως καταδιώκῃ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ τὰς πολλὰς δεκάδας χιλιάδων λιπο-

(1) Αἱ δηλώσεις αὗται κατετέθησαν εἰς τὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ στρατηγοῦ Κ. Μαζαράκη Αἰνιάν Ἐπιτροπὴν τῶν δοσιλόγων.

τακτῶν καὶ ἀνυποτάκτων, οὔτε ν' ἀποστέλλη εἰς τὸ Μέτωπον τὰς πολλὰς ἑκατοντάδας τῶν ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ κυκλοφορούντων ἀέργων ἀξιωματικῶν. Πρὸς δέ, ἐνῶ παρῆεν ἐν ἀφθονία τὰ μέσα πρὸς συντήρησιν τοῦ ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ παραμένοντος στρατοῦ, τοῦναντίον ἔπραττε διὰ τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ εὐρισκόμενον. Οὗτος διετρέφετο κακῶς καὶ παρέμενον εἰς τὸ Μέτωπον διαρκῶς οἱ ἴδιοι, μὴ χορηγουμένων ἀδειῶν, ὡς μὴ ἐπανερχομένων τῶν πρώτων ἐπ' ἀδεία ἀπελθόντων. Οὕτως ἐγενήθη δυσφορία διὰ τὴν ἄνισον κατανομήν τῶν πολεμικῶν βαρῶν μεταξὺ τοῦ ἐστρατευμένου Ἔθνους, ἧτις ἐδηλητηρίαζε καὶ ἐμάρανε τὸν ἐν τῷ Μετώπῳ στρατόν. Τὸ οὐχὶ δὲ ἀκμαῖον ἠθικὸν τοῦ Στρατοῦ κατέπεσε ραγδαίως μετὰ τὴν διάρρηξιν τοῦ Μετώπου.

2ον. Ἡ μεγίστη συνολικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, ἐν σχέσει πρὸς τὰς διατιθεμένας δυνάμεις. Ἡ αὐτὴ δυσανάλογος ἀνάπτυξις ἐκάστης Μεραρχίας ἐπὶ τοῦ Μετώπου αὐτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπικινδύνων διακένων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ὀλίγον ὀπισθεν λειτουργούσης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τὰ ὁποῖα ὅμως, παρ' ὅλα ταῦτα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐξ ὀλοκλήρου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀσθενὴς ἀμυντικὴ ἰσχὺς τῶν κατεχομένων γραμμῶν, καὶ ἡ μὴ ὑπαρξίς ἰσχυρᾶς γενικῆς ἐφεδρείας καὶ ἐπαρκοῦς τοιαύτης τῶν τομέων τῶν Μεραρχιῶν.

3ον. Ἡ κακὴ ὀργάνωσις τῆς Διοικήσεως τοῦ Μετώπου. Τὰ δύο Σώματα στρατοῦ Α' καὶ Β' ἦσαν ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἐνῶ ἔδει νὰ διατελῶσιν ὑπὸ ἐνιαίαν ἐπὶ τόπου διοίκησιν, καθόσον αἱ ἐνέργειαι ἀμφοτέρων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ, λόγῳ τῆς θέσεως καὶ διατάξεώς των, ἦσαν ἀλληλένδετοι, οἱ δὲ δύο ἀντίπαλοι στρατοὶ εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι, καὶ ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ, συνεπῶς ἀπρητεῖτο λῆψις ἀποφάσεων ἄνευ χρονοτριβῆς. Τῆς Διοικήσεως ὅμως τῆς Στρατιᾶς εὐρισκομένης 400 χιλ. μακρὰν τοῦ πεδίου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Αὐγούστου, δὲν καθίστατο δυνατὴ, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως, ἢ παρὰ τῆς Διοικήσεως ταύτης ὀρθὴ καὶ λελογισμένη, ἀλλὰ καὶ ἔγκαιρος ἐκτίμησις τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως.

4ον. Ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ Μετώπου τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως.

5ον. Ἡ ἀκατανόητος ἐπιμονὴ τῆς ἐν Σμύρνῃ Διοικήσεως τῆς Στρατιᾶς εἰς τὴν παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκτέλεσιν τοῦ

ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ πρὸς Ἰσαΐ, ἐνῶ εἶχε καταστῆ αὐτῇ ἐπανειλημμένως γνωστόν, ὅτι τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνθέξη κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ ἀπηρεῖτο μέχρι τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ, καὶ ὅπερ κατ' ἀναφορὰν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀνήρχετο εἰς δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς λήψεως τῆς διαταγῆς τῆς Στρατιᾶς. Οὕτως ἐπῆλθεν ἡ διάρρηξις τοῦ Μετώπου, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἄμυναν τούτου, ἅπασαι αἱ ὑπὸ τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ διατιθέμεναι Μονάδες, ὧν ἡ ἄμεσος καὶ ἔγκαιρος συμμετοχὴ εἰς τὸ προσβαλλόμενον μέτωπον, ἠδύνατο ἴσως νὰ ἦτο συντελεστικὴ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ.

βον. Ἡ μὴ ἐκτέλεσις κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου παρὰ τῆς ομάδος Μεραρχιῶν Φράγκου (I καὶ VII), τῆς δοθείσης αὐτῇ διαταγῆς παρὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τῆς καὶ προφορικῶς μεταδοθείσης δι' ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο ἀποσταλέντων παρ' αὐτῶν δύο ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, περὶ καταλήψεως τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀνεγνωρισμένης καὶ ἐν μέρει ὀργανωμένης δευτέρας γραμμῆς τοῦ τομέως τῆς I Μεραρχίας, καὶ ἡ ἐσπευσμένη, ἄνευ ἐχθρικῆς πίεσεως, αὐθαίρετος ὑποχώρησις τούτων εἰς Γονλοῦ-Πουνάρ.

Ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἐνέργεια ἄφησεν ἀκάλυπτον τὸ πλευρὸν πασῶν τῶν λοιπῶν δυνάμεων Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ, ἐστέρησε ταύτας τῶν πεδινῶν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ ὁδεύσεων, καὶ κατέστη αἰτία τῶν κατὰ τῶν πλευρῶν των καὶ τοῦ μετώπου των ἐν μέρει, σφοδρῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων κατὰ τὴν ὑποχωρητικὴν των κίνησιν τῆς 16ης Αὐγούστου. Πρὸς δέ, ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἐνέργεια τῆς ομάδος Φράγκου, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ αἰφνιδιασμοῦ καὶ τῆς ἡμιδιαλύσεως τῆς IV Μεραρχίας κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 15ης Αὐγούστου, καὶ μὴ ἀκολουθήσεως παρ' αὐτῆς τοῦ διατεταγμένου δρομολογίου. Ἡ ἐκ τούτων δὲ δημιουργηθεῖσα κατάστασις τῆς IV Μεραρχίας, ἐματαίωσε τὴν συμφώνως διαταγῆ μου, ἐγκατάστασίν της κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς Κιουτσούκιοϊ. Ἐὰν τοῦτο ἐγίνετο καὶ παρὰ τὴν μὴ κατάληψιν ὑπὸ τῆς ομάδος Μεραρχιῶν Φράγκου I καὶ VII τῶν διαταχθεισῶν θέσεων, πάλιν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ προστασία ταύτης διολίσθησις τὴν ἐπομένην (16ην) πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ συνεπῶς ἡ ἐκεῖσε συνένωσις καὶ ἐγκατάστασις πασῶν τῶν δυνάμεων.

7ον. Ἡ ὑπὸ τῆς ομάδος Μεραρχιῶν Φράγκου κατὰ τὴν 16ην Αὐγούστου ἐπιδειχθεῖσα ἀδράνεια καὶ μὴ ὑπὸ τούτων ὑποβοήθησις δι' ἐπιθετικῆς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ *κατὰ πλευρὸν ἐνεργείας*, ἐκ Τονλοῦ-Πουνάρ, τοῦ εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων διεξαγομένου ἀγῶνος ὑπὸ τῶν λοιπῶν δυνάμεων, πρὸς ἀπώθησιν τοῦ ἀνακόπτοντος τὴν πρὸς Τονλοῦ-Πουνάρ κίνησιν των ἐχθροῦ.

8ον. Ἡ κατὰ τὴν νύκτα 16ης πρὸς 17ην Αὐγούστου μὴ συμμόρφωσις ὑπότινων μεγάλων τε καὶ μικρῶν Μονάδων πρὸς δοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἀλλὰ λήψις διαφόρων κατευθύνσεων ὑπὸ τούτων, ἐξ ὧν ἄλλαι μὲν, καίτοι ἀντιληφθεῖσαι κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 17ης τὸν χῶρον συγκεντρώσεως τῶν λοιπῶν δυνάμεων, ἐσυνέχισαν ταύτην πρὸς Δυσμάς, ἄλλαι δέ, διελθοῦσαι 5—6 χιλιομ. ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς ἀρξαμένης μάχης τοῦ Ἀλῆ-Βεράν, καὶ ἀντιληφθεῖσαι ταύτην, ἐξηκολούθησαν ἐν τούτοις καὶ αὐταὶ τὴν πρὸς Δυσμάς πορείαν των μετὰ τῆς συνεργούσης ομάδος τῶν Κιρκασίων, οἵτινες γινώσκται τῆς τοπικῆς ἐκείνης περιοχῆς, ἐχρησίμευον ὡς ὄδηγοί. Κατὰ τὴν χρονικὴν δ' ἐκείνην περίοδον οἱ ὄδηγοὶ ἀπειτέλουν πολύτιμον ἐφόδιον, τῶν διατιθεμένων χαρτῶν ἀπεικονιζόντων λίαν ἐσφαλμένως τὸ ἔδαφος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Ἐχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐὰν τὰ ἀποσταλέντα εἰς Θράκην 8 Συντάγματα πεζικοῦ (1), πλὴν τοῦ Πυροβολικοῦ, διετίθεντο εἰς τὸ μέτωπον Ἀφιδν-Καραχισάρ, οὔτινος τὸ δυτικὸν τμήμα ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ πλέον εὐαίσθητον τμήμα τοῦ Μετώπου μας (2), ἀντὶ τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταδικασμένης ἐκ τῶν προτέρων, οἱ Τοῦρκοι λαμβάνοντες ἀμέσως τὴν πληροφορίαν τῆς ἐνισχύσεως ταύτης, δὲν θ' ἀπετόλμουν ν' ἀναλάβουν ἐπίθεσιν (3). Τοῦναντίον, πληροφορηθέντες τὴν ἐκ τοῦ Μετώπου ἀπόσπασιν δυνάμεων ἀπεφάσισαν καὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἐπίθεσιν (4). Ἐξ ἄλλου, κρίνων ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀναπτυχθεί-

(1) 3.000 ἐκ τῶν ἐμπέδων τῆς Σμύρνης, ἐν τάγμα ἀνεξάρτητον, 2 τάγματα Εὐζώνων (2|39, 3|40) καὶ 6 συντάγματα πεζικοῦ τὰ 28ον, 55ον, 56ον, 60ον, 62ον καὶ 63ον.

(2) Ὅρα σελ. 267.

(3) Ὅρα σελ. 372.

(4) Τὴν 6ην Αὐγ. (24ην Ἰουλίου) 1922 ὁ Ἰσμέτ πασᾶς ἐξέδωκε

σης ὑπὸ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ἀμυντικῶν ὀργανώσεων τοῦ Μετώπου κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως καὶ ἐκ τῆς κατὰ ταύτης βραδείας προόδου τοῦ ἐχθροῦ, παρὰ τὴν ἀσύγκριτον ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν του, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐὰν ἐγκαίρως ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸ προσβληθὲν τμήμα τοῦ Μετώπου πᾶσαι αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ καὶ ὅσαιδήποτε ἠδύναντο νὰ ἐξοικονομηθῶσιν ἄλλοθι παρὰ τῆς Στρατιᾶς, δὲν θὰ διεσπᾶτο τὸ Μέτωπον, οὐδὲ θὰ ἐπέτρεπεν ἡ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης ἀποπείρας, ἐπανάληψιν τῆς ἐπιθέσεως.

Πρὸς δέ, δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον, ὅτι λόγῳ τῆς ὑπερμέτρου ἀναπτύξεως τοῦ μετώπου, τῆς κακῆς ὀργανώσεως τῆς διοικήσεως, καὶ τῆς ἀτυχοῦς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων παρὰ τῆς Στρατιᾶς, ἡ τύχη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐκρίθη δι' ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἀγῶνος 3 μόνον Μεραρχιῶν IV, VII, καὶ I εὕρισκομένων ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς κυρίας ἐπιθέσεως, ὅπου οἱ Τοῦρκοι συνεκέντρωσαν 12 τοιαύτας, 3 Ἴπλικοῦ καὶ κινητὸν ἔμπεδον 30 χιλ. ἀνδρῶν· ἐνῶ εἶχομεν ἐπὶ τοῦ Μετώπου 12 Μεραρχίας, ἐξ ὧν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις αἱ 8 οὐδόλως ἠγωνίσθησαν διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ κυρίου ἀγῶνος, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν μετέπειτα πρὸς τὴν παραλίαν διευκόλυνσιν τῆς ὑποχωρήσεώς των.

Ἐν τῇ σχετικῇ τῆς 1ης Τουρκικῆς Στρατιᾶς ἐκθέσει τῆς 26ης Ἰουλίου 1922 πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Δυτικοῦ Μετώπου Ἰσμέτ Πασᾶν: «Προεβλέπετο, ὅτι κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως θὰ ἠναντιοῦντο εἰς ἀπρόοπτον ἐπίθεσιν 2 Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἦτο δυνατὸν νὰ συγκεντρωθῶσιν ἕτεραι 4—6, τὴν δὲ τρίτην ἔπρεπε νὰ ὑπολογισθῶσι 7—8 ἐν συνόλῳ Μεραρχίαι. Πρὸς τοῦτο ἔπρεπε οἱ Τοῦρκοι νὰ συγκεντρώσουν τοῦλάχιστον 10—11 Μεραρχίας διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐπιτυχῶς.....» (Συντ. Τουρκ. Γεν. Ἐπιτ. Τδεβδὲτ Κερῆμ Βέη).

τὴν ἐξῆς διαταγὴν:

«1. Ὁ ἐχθρὸς προβαίνει ἐν Θράκῃ εἰς εὐρείαν ἀνασύνταξιν καὶ προπαρασκευὴν τῶν στρατευμάτων του. Πρὶν λοιπὸν προφθάσῃ νὰ μεταφέρῃ τὰ νέα ταῦτα στρατεύματα εἰς Ἀνατολήν, εὕρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀρχίσωμεν ἐπείγοντως τὴν ἐπίθεσιν.....» (Συντ. Τουρκ. Γεν. Ἐπιτελείου Τζεβδὲτ Κερῆμ βέη).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Α Π Α Ν Τ Η Σ Ι Σ

ΕΙΣ ΑΓΟΡΕΥΣΙΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΝ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ 21-6-1924

Ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Βουλῆς τῇ 21ῃ Ἰουνίου 1924, ἔνδεκα δηλονότι ἡμέρας μετὰ τοὺς γενομένους προβιβασμοὺς τῶν ἀντιστρατηγῶν, ὁ ἐνεργήσας τούτους ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, τύποις μὲν αἰτιολογῶν, κατ' οὐσίαν ὅμως ἀπολογούμενος διὰ τὴν παράλειψιν κατὰ τοὺς προβιβασμοὺς αὐτοὺς ὄλων τῶν ἀρχαιοτέρων ὑποστρατηγῶν—μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἐγὼ—εἶπεν ἀναφερόμενος εἰς ἐμέ: 1) Ὅτι ἡ παρατάξις μου ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατ' Αὐγούστον 1922 δὲν εἶχε διάταξιν κατὰ βάθος. 2) Ὅτι κατὰ τὴν 20ὴν Αὐγούστου 1922, ὅτε εὐρέθην σχεδὸν ἄνευ φυσιγίων περικυκλωμένος ὑπὸ δεκαπλασίων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ **διέταξα ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων**, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῶν ὀπλιτῶν, ὅπως ἀντισταθοῦν, **ἔπρεπε** νὰ ἀνασύρω τὸ πιστόλι καὶ νὰ φονεύσω 10—15 ἄνδρας, ἀντὶ νὰ περιορισθῶ εἰς τὸ νὰ προτρέπω νὰ πολεμήσουν.

Ὁ Στρατηγὸς Γονατᾶς ἐνήμερος τῶν παρατάξεων τοῦ στρατοῦ καὶ ὄλων ἐν γένει τῶν τότε πολεμικῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ γεγονότων, κάτοχος δὲ εὐρυτάτης στρατιωτικῆς μορφώσεως καὶ βαθυτάτης πολεμικῆς πείρας, ἀπήντησεν ὡς ἔδει κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς.

Πλὴν ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ τόπου καθ' ὃν ἐλέχθησαν ταῦτα (ἐν τῷ τῆς Βουλῆς ἐν συνεδριάσει), ὀφείλω καὶ ἐγὼ μίαν ἀπάντησιν, τὴν ἑξῆς:

1ον. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν «κατὰ βάθος διάταξιν». Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ φράσις ἀποτελεῖ ὄρον τῆς τακτικῆς, ὁ ὁποῖος διατυπούμενος διὰ τριῶν μόνον λέξεων, παρέσχεν ὅλην τὴν λεκτικὴν εὐχέρειαν ν' ἀπαγγελθῇ κατὰ τὴν ὡς ἄνω συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς. Πλὴν ὅμως, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρθη, ἦτο φύσει ἀδύνατος ἡ ἐφαρμογὴ τῆς. Διότι

ἐφήρμωσα μὲν πάντοτε αὐτὴν καὶ συνέστησα μάλιστα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς (ὄρα σελ. 156), τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρέλειπον καὶ ἤδη· ἀλλ' ὁ κατὰ Μάϊον τοῦ 1922 ἀναλαβὼν τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Στρατηγὸς Χατζανέστης μετέβαλε τὴν σύνθεσιν τῶν Σωμάτων Στρατοῦ Α' καὶ Β' καὶ ὥρισεν, ὅτι τὸ **Α' Σῶμα Στρατοῦ θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἐπὶ τῆς πρώτης γραμμῆς συμπαρατεταγμένας ἤδη τέσσαρας Μεραρχίας I, IV, XII καὶ V**, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ μὲν I καὶ IV ἀπετέλουν πρότερον μέρος τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, αἱ δὲ XII καὶ V τοῦ Β' Σώματος. Τοῦτου γενομένου, μόλις καὶ μετὰ πολλῶν κόπων καὶ μόχθων κατώρθωσα νὰ διατηρήσω, ὡς μοναδικὴν ἐφεδρείαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὸ ἀπόσπασμα Πλαστήρα, καὶ τοῦτο χρησιμεῖον μᾶλλον ὡς τοπικὴ ἐφεδρεία τοῦ Ἀφιδν-Καραχισιά, τὸ ὁποῖον ἦτο Κέντρον ἐφοδιασμοῦ τῆς Στρατιᾶς

Τὸ καλυπτόν μετώπον διὰ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ὡς ἄνω συμπαρατεταγμένων ἤδη Μεραρχιῶν, αἱ ὁποῖαι καθ' ἃ προεῖρηται, ἀπετέλεσαν τὸ ὑπ' ἐμὲ Α' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχεν ἀνάπτυξιν 170 χιλιομέτρων καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι συνεχῆς ἄνευ κενῶν, ἵνα μὴ διεισδύσουν τμήματα ἐχθρικοῦ ἰππικοῦ ἢ ἄτακτα σώματα—τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν σπάνια—καὶ καταστρέψουν τὴν ὀλίγον ὀπισθεν καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐλάσσονα τῶν 15 χιλιομέτρων κειμένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἀποτελοῦσαν τὴν κυρίαν μετὰ τοῦ Οὐσάκ καὶ Σμύρνης συγκοινωνίαν μας καὶ τῆς ὁποίας ἡ καταστροφή θὰ συνεπήγετο καὶ τὴν διακοπὴν ἐφοδιασμοῦ τροφῶν, πυρομαχικῶν καὶ ἐν γένει ὑλικῶν τοῦ Στρατεύματος. Παρὰ τὴν ἀνωτέρω δὲ ἀνάγκην τῆς συνεχείας τοῦ Μετώπου, παρέμενον ἐν τούτοις τὰ προαναφερθέντα ἐν τῇ ἐκθέσει κενά. Προσπάθεια ἐπομένως πρὸς συγκρότησιν μείζονος ἐφεδρείας θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν αὔξησιν τῶν κενῶν καὶ τὸν διαρκῆ κίνδυνον διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν μας. Πῶς θὰ ἠδυνάμην λοιπὸν μὲ ἐν Σῶμα Στρατοῦ, ὅπου πρότερον ὑπῆρχον δύο Σώματα, ὑποχρεωμένος ὢν νὰ **καλύψω μετώπον 170 χιλιομέτρων ἄνευ κενῶν**, νὰ ἔχω συγχρόνως καὶ κατὰ βᾶθος διάταξιν; Τίνι τρόπῳ;

Ὁ πόλεμος εἶναι πραγματικότης καὶ ὄχι ἀφηρημένη θεωρία καὶ ὑποθετικοὶ συλλογισμοί, ὀφείλει δὲ πᾶς τις εἰς τὸν πόλεμον νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐργάζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς πραγματικότητος. Κατὰ τὴν προορηθεῖσαν ὁμῶς συνεδρίασιν τῆς

Βουλῆς, ὁ ὡς Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν τότε, βασιζόμενος μόνον εἰς τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς ἐκ τριῶν λέξεων φρασεολογίας τῆς τακτικῆς, παρεσύρθη ἑλαφρᾶ τῇ συνειδήσει εἰς βεβιασμένας ἐπικρίσεις ἐναντίον στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ μετέσχε ὅλων τῶν πολέμων μας ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἐντεῦθεν καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τοῦ Διασυμμαχικοῦ πολέμου τοῦ 1918 ἀποτελῶν ἑξαιρέσειν, διώκει συνεχῶς εἰς τὸ Μέτωπον Μεγάλας Μονάδας μέχρι καὶ τοῦ 1922.

2ον. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπίκρισιν, δίδει τὴν ἀπάντησιν ὁ Στρατηγὸς Ν. Μακρῆς Διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὁ ὁποῖος ἀντιλήφθεις τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον δρᾶσιν μου, γράφει εἰς τὸ φύλλον ποιότητός μου: «Ἐπιδοκιμάζω πληρέστατα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Ζαφειροπούλου ἐπιτελάρχου τῆς I Μεραρχίας, πρόσθεν ὑπὲρ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Τρικούπη Ν. ἐκτιθέμενα (1) καὶ προστίθημι, ὅτι ὡς ἀντελήφθην καὶ ἐν ἄλλοις μέρεσιν καὶ διὰ προτροπῶν καὶ ἀπειλῶν ἐσταμάτησε τοὺς φυγάδας, ἰδίως δὲ ἐν Καμηλόβρουσι πρὸ τῆς Ταράτσας διὰ τοῦ περιστροφικοῦ ἔπραξε τοῦτο ἐπιτυχῶς. Ἄν δὲ τυχὸν ἀπονεμηθῶσιν ἠθικαὶ ἀμοιβαὶ πρὸς ἄλλους, καὶ οὗτος δικαιούται νὰ ἀξιωθῇ τῆς μεγαλυτέρας» (2).

(1) «Εἶναι κάλλιστα κατηρτισμένος πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς ὡς ἐκπαιδευθεὶς ἐν ταῖς ἐν Φοντενμπλώ, Σωμοῦρ καὶ Παρισίοις Γαλλικαῖς Στρατιωτικαῖς Σχολαῖς τοῦ Πυροβολικοῦ, Ἰππικοῦ καὶ Γενικῶν Ἐπιτελῶν, καὶ ὅτι ἐξεπλήρωσε, κατὰ τὸν ἀρτίως γενόμενον Ἑλληνο—Τουρκικὸν πόλεμον, τὰ τοῦ διαγγελέως καθήκοντα μετὰ πολλοῦ ζήλου, προθυμίας, ἀντοχῆς, ἐπιτυχίας καὶ θάρρους, διατρέξας πολλάκις προφανῆ κίνδυνον τῆς ζωῆς του κατὰ τὴν ἐν ταῖς μάχαις Κριτῆρι, Φαρσάλοις, Δομοκῶ, Δερβὲν—Φούρκα καὶ Ταράτσα, μεταβίβασιν διαταγῶν καὶ πληροφοριῶν, ὥστε ὁ Διοικητὴς τῆς Iης Μεραρχίας ἠτήσατο, διὰ τῆς πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Στρατοῦ Θεσσαλίας ὑπ' ἀριθ. 2.186 ἀπὸ 12 Μαΐου 1897 ἀναφορᾶς του, ἵνα ἐκτιμωμένων προσηκόντως τῶν ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τούτου προσενεχθεισῶν ὑπηρεσιῶν, ἀμειφθῇ καὶ οὗτος ἐν περιπτώσει ἀπονόμης ἀμοιβῶν.

Ἐπιτελάρχης I Μεραρχίας Στρατοῦ Θεσσαλίας
Ζ. Ζαφειρόπουλος»

(2) Ὑπάρχει ἀντίγραφον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν.

Ὁ στρατηγὸς Ν. Μακρῆς γενναῖος καὶ ἔντιμος στρατιώτης, διακρινόμενος ἐπὶ εὐθυκροσία, ἐχαρακτήρισε τὴν διὰ τοῦ περιστροφου ἐνέργειάν μου ἐκείνην ἐπιτυχῆ, διότι ὑπάρχει καὶ τοιαύτη ἐνέργεια ἀτυχῆς. Τοιαύτη ἦτο, ἐπὶ παραδείγματι, ὡς προανέφερον (σελ. 355) ἡ ἐνέργεια γενναίου συνταγματάρχου, ὅστις κατὰ τὴν μάχην Ἀλῆ-Βερὰν (17 Αὐγούστου 1922), πρὸς ἐνθάρρουνσιν τῶν ἀνδρῶν, καταληφθέντων ὑπὸ πανικοῦ περὶ τὸ ἐσπέρας, ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν καὶ ἐζήτηι νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν. Ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὕτη, λίαν ἐπαινετὴ καθ' ἑαυτήν, ἀπέβη τότε ἐπὶ κακῷ καθόσον δυστυχῶς δὲν συνετέλεσεν εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἐπιδεινώσῃ τὸν πανικόν.

Διὰ τοῦ περιστροφου ἐνήργησα πολλάκις, ὁσάκις ἔκρινα, ὅτι τοῦτο θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα, ὡς κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ πολέμου 1912 (μάχη Σαρανταπόρου) καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913, τῇ 22 Ἰουνίου περὶ τὴν μεσημβριαν αἰφνιδιασθείσης τῆς ἐν πορείᾳ εὐρισκομένης III Μεραρχίας παρὰ τῷ Κιλινδίῳ, ὑπὸ πυρῶν πυροβολικοῦ, δὲν ἐχρησιμοποίησα περιστροφον διὰ νὰ σταματήσω τοὺς ἐν πανικῷ διασκορπιζομένους, ἀλλὰ καίτοι ἐπιτελάρχης ὢν τῆς Μεραρχίας, ἔταξα ἐν σπουδῇ τὸ πυροβολικὸν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς (μοῖραν πεδινήν) πρὸς πυροβόλησιν, ἧς τὰ ταχέα πυρὰ ἐχρησίμευσαν πρὸς ἀνιθάρρουνσιν καὶ ἀνασύνταξιν τῶν αἰφνιδιασθέντων καὶ διασκορπιζομένων ὀπλιτῶν, οἵτινες κατόπιν ἐπολέμησαν γενναίως. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὑποχώρησιν, ὁπότεν ἠναγκάσθη τὴν 16ην Αὐγούστου πρὸ μεσημβρίας νὰ παραμείνω πρὸς ἐνθάρρουνσιν ἐπὶ τοῦ ἀνχένος Ὀλουτζάκ, βάλλομένου ἐνίοτε σφοδρῶς παρὰ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, οὔτινος τὰ πυρὰ ἐπέφερον σύγχισιν καὶ διακοπὴν κινήσεως εἰς τὰ διερχόμενα ἐκεῖθεν τμήματα, ἀντιληφθεῖς ἀξιωματικὸν κεκρυμμένον ὀπισθεν ὀχήματος, τὸν ἠνάγκασα διὰ τοῦ περιστροφου νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τοῦ δῆθεν προκαλύμματος, διότι παρουσίαζε κακὸν παράδειγμα εἰς τὰ διὰ τοῦ ἀνχένος διερχόμενα τμήματα.

Τὴν 20ην Αὐγούστου ὅμως, δὲν εἶχον ἐνώπιόν μου ἄνδρας ἀπολέσαντας πρὸς στιγμὴν τὸ ἠθικόν των, πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐπέδρα ἴσως συντελεστικῶς μία βιαία ἐνέργεια, ἀλλ' εἶχον ὑπολείμματα τμημάτων, τὰ ὁποῖα μαχόμενα ἐπὶ ἑπταήμερον ἄνευ διακοπῆς, καὶ ὅτε μὲν ἠττώμενα λόγῳ τῶν ἐκτεθέντων

ἤδη γενικωτέρων αἰτίων, ὅτε δὲ κυκλούμενα καὶ διασχίζοντα κατὰ τὴν νύκτα τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς διὰ τὰ σὺνάψουν ἄλλας μάχας τὴν ἐπομένην καὶ τὰ ἐμπλακοῦν εἰς ἔτι ἀνισοτέρους ἀγῶνας, εἶχον καταστῆ κυριολεκτικῶς ἀνθρώπινα ράκη. Αἱ ταλαιπωρεῖται, αἱ κακουχίαι, αἱ κοπώσεις, ἡ ἀγωνία καὶ ἡ ὑπερέντασις τῶν ψυχικῶν δυνάμεων κατὰ τὰς ἀλληλοδιαδόχους συνεχεῖς μάχας, χωρὶς διαμέσων ἀναπαύσεων καὶ ἄνευ τροφῆς εἶχον ὑπερβῆ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν εἶχον ἀπορρίψει καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ ὄπλα των.

Τοιαῦτα ἀνθρώπινα ἐρείπια ἔχων ὡς στράτευμα καὶ μὴ ὢν σωματικῶς εἰς καλλιτέραν κατάστασιν, εἶχον ἐν τούτοις τὸ ψυχικὸν σθένος τὰ διατάξω ἐπανελημμένως τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος μέχρις ἐσχάτων, παραμένων εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ἐναντίον ἐχθροῦ νικηφόρου ἔχοντος ἀκμαῖον ἠθικὸν καὶ ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν δεκαπλασίαν.

Παρ' ὅλα ταῦτα, γνωστὰ ἔκτοτε ὄντα, ἠκούσθησαν αἱ ὡς ἄνω ἐπικρίσεις, χωρὶς ὅμως τὰ μοὶ ζητηθῆ καὶ ἐπισήμως εὐθύνη, μολονότι ἐπιμόνος ἠξίωσα τοῦτο ἐγώ (¹).

(¹) Τῆ 18 Ἰουνίου 1924, ἤτοι 4 ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδριάσεως ταύτης τῆς Βουλῆς, ὑπέβαλον πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν (Διεύθυνσιν Προσωπικοῦ) ἀναφορὰν, δημοσιευθεῖσαν συγχρόνως καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἔχουσαν οὕτω: Κατόπιν τῆς παραλείψεώς μου ἐκ τῶν ἐσχάτως γενομένων προαγωγῶν ἀντιστρατήγων, ἦν δὲν δύναμαι ν' ἀποδώσω διὰ τὴν ἐπὶ πενταετίαν (1918—1922) ὡς ὑποστρατήγου μὲ διοικήσιν Μεραρχίας, Σώματος Στρατοῦ καὶ δύο Σωμάτων Στρατοῦ δρᾶσιν μου ἐν τῷ Μετώπῳ, ἢ εἰς δυσμενῆ ἀντίληψιν τῆς ὑπηρεσίας διὰ τὰς τελευταίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις, λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω, ὅτι ἡ Ἐπανάστασις πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους συνέστησεν Ἐπιτροπὴν πρὸς ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν γεγονότων τῶν σχετιζομένων μὲ τὰς τελευταίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπιχειρήσεις καὶ ὄν τὸ πόρισμα ὑπεβλήθη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Δεκεμβρίου 1923.

Ἐκτοτε, ἐπαρουσιάσθη ἐπανελημμένως ἐνώπιον τῶν ἐκάστοτε κ.κ. Ὑπουργῶν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ παρεκάλεσα ὅπως δοθῆ εἰς δημοσιότητα τὸ πόρισμα τοῦτο, ἢ δὲ Πολιτεία ἐνεργήσῃ τὰ κατὰ Νόμον καὶ τιμωρήσῃ μὲν τοὺς ὑπέχοντας οἰανδήποτε εὐθύνην ποινικὴν ἢ διοικητικὴν, ἀλλὰ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὑπόληψιν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἡ τιμὴ καὶ τὸ καθῆκον

Βραδύτερον ἢ Οἰκουμενικὴ Κυβέρνησις μὲ προήγαγεν εἰς ἀντιστρατήγον προχρονολογικῶς μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἀρχαιότητός μου καὶ ἐξελέγην ὡς μέλος τοῦ Ἐννεαμελοῦς Συμβουλίου τῶν Ἀντιστρατῆγων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀποτάκτων ἀξιωματικῶν καὶ κατόπιν διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ Στρατεύματος.

ἐπιβάλλει.

Οἱ κ. κ. Ὑπουργοὶ εὑρισκόν δικαίαν τὴν αἰτησίμ μου, ἀλλ' ὡς ἀφορῶσαν ζήτημα γενικῆς φύσεως, ἐθεώρουν ταύτην ὡς ἀναγομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Παρὰ ταῦτα, τὸ πόρισμα τοῦτο οὔτε εἰσέτι ἐδημοσιεύθη, οὔτε ἐνέργειά τις ἐπ' αὐτοῦ ἐγένετο.

Εἰς τὰ κοινοβουλευτικὰ Κράτη τὰ εὐνομούμενα, τὰ ἄτομα δὲν ἔχουν μόνον ὑποχρεώσεις, ἀπέναντι τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἔχουν καὶ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα δὲν δύνανται νὰ στραγγαλιζοῦν οἱ διαχειριζόμενοι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καθόσον ταῦτα καθίστανται σεβαστά διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς Βουλῆς.

Εἰς ἕκαστον Κράτος τὰ ἐν τῷ Στρατεύματι στελέχη ἔχουν καθωρισμένην γνώμην περὶ τῆς ἀξίας καὶ ἰκανότητος τῶν ἀνωτάτων στελεχῶν, ἣν ἔχουσι μορφώσει ἐκ τῆς διοικήσεώς των εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν ἕνεκα τοῦ μακροχρονίου τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως ἀφ' ἑνός καὶ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν ἀνωτάτων βαθμοφόρων τῶν δρασάντων εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ἀφ' ἑτέρου. Ὁ δὲ κ. τέως Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ὁποῖος ἐνήργησε καὶ τοὺς τελευταίους προβιβασμοὺς τῶν ἀντιστρατῆγων, ἔτυχε νὰ μάθῃ ἐπὶ πλεόν τελευταίως καὶ τὴν γνώμην τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ περὶ τῆς ἀξίας καὶ ἰκανότητος τῶν Ἑλλήνων Στρατηγῶν, τῶν πολεμησάντων ἐναντίον τοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ, ἐγνώριζε δὲ καὶ τὰ ἀνώτατα στελέχη ἐκ τῆς ἐν τῷ Στρατῷ ὑπηρεσίας του.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ζητῶ ἀπὸ τὴν Πολιτείαν τῆς Πατρίδος μου Δικαιοσύνην, ἥτοι τὴν παραπομπήν μου εἰς τὸ Στρατοδικεῖον, ἵνα ἐπ' ἀκροατηρίου διευκρινισθῶσι τὰ γεγονότα καὶ ἀναλόγως ὑποστῶ τὰς συνεπείας τοῦ Νόμου ἐφ' ὅσον καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ὑπέχω εὐθύνην ποινικὴν ἢ διοικητικὴν, ἢ δὲν ἔπραξα ὅ,τι ἢ Τιμὴ καὶ τὸ Καθῆκον ἐπιβάλλει, ἐὰν δὲ τούναντίον, ἀποκατασταθῇ ἢ μέχρι τοῦδε ἐν ἀμφιβόλῳ τεθεῖσα διὰ τῆς μὴ ἀναθέσεώς μοι ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας καὶ τελευταίως καιρῶς τρωθεῖσα διὰ τῆς παραλείψεως ἐκ τῶν προβιβασμῶν ὑπόληψίς μου.

Ν. Τρικοῦπης

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, παρ' ὅλα τὰ ἐφευρεθέντα μηχανικὰ καὶ χημικὰ μέσα, ὁ πόλεμος ὑπῆρξε πάντοτε καὶ θὰ εἶναι ἐπίσης καὶ εἰς τὸ μέλλον πρωτίστως καὶ κυρίως ἀγὼν ἠθικῶν δυνάμεων καὶ ψυχικῆς ἀντοχῆς, τὸν ὅποιον ὀφείλει νὰ διεξάγῃ οὐ μόνον ὁ Στρατός, ἀλλὰ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐλπίζῃ βασίμως εἰς τὴν νίκην.

Πολέμου διεξαγομένου, ὀφείλει τὸ Ἔθνος σύσσωμον νὰ αἰσθάνεται, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνεργῇ μὲ τὴν αὐτὴν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν ἐπιβαλλομένων θυσιαῶν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ μαχόμενος στρατός. Ὅχι μόνον οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον καὶ πᾶς πολίτης καὶ πᾶν ἄτομον, ὅπουδήποτε ἂν εὐρίσκειται, ὀφείλει νὰ εἶνε ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφωσιωμένον εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἐπικρατήσεως μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν προσηλωμένην εἰς τὴν πλήρη ἐπικράτησιν καὶ τὴν τελικὴν νίκην.

Ὅταν Ἔθνος τι ἔνεκα μακρᾶς καὶ παρατεταμένης διαρκείας τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, εἴτε καὶ δι' οἰονδήποτε ἄλλον λόγον, αἰσθάνεται κόπωσιν καὶ παύει νὰ διαθέτῃ διὰ τὸν πόλεμον ὅλας τὰς ἠθικὰς του καὶ ὑλικὰς δυνάμεις· ὅταν ὁ ἀγὼν τοῦ πολέμου παύσῃ νὰ δονῇ τὴν ψυχὴν εἰς ἓνα ἐνιαῖον παλμὸν ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους· καὶ νὰ συγκεντρῶνῃ τὴν σκέψιν εἰς ἐνιαίαν ἀπόφασιν καὶ σκοπὸν· ὅταν ἐκδηλοῦται ἀπροκάλυπτος ἢ ἀδιαφορία διὰ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς θυσίας τῶν μαχομένων καὶ ὁ στρατός ἐγκαταλείπεται εἰς τὴν τύχην του, οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀπορῇ διὰ τὰς συνεπειὰς καὶ τὰ ἀποτελέσματα.

Ἐξ ἄλλου, στρατός παραμένων ἀδρανῆς καὶ ἄνευ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, καταλήγει φυσικῶς εἰς ἄβουλον συρφετόν, ἱκανὸν διὰ πᾶσαν δυσάρεστον περεπέτειαν. Διότι, δὲν εἶναι αἱ συγκινήσεις τοῦ πεδίου τῆς μάχης, αἱ ὁποῖαι κουράζουν τὸν στρατιώτην φυσικῶς, ἀλλ' εἶναι ἰδίως ὁ ἐκνευρισμὸς μιᾶς παρατεταμένης συνεχοῦς ἐκστρατείας ἄνευ σκοποῦ καὶ ἄνευ τέρατος· ἰδίᾳ μάλιστα ὅταν κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης, ὁ στρατιώτης στερεῖται καλῆς καὶ ἐπαρκοῦς διατροφῆς, ὑποβάλλεται εἰς μόχθους,

στερήσεις, κακουχίας και κινδύνους, χωρίς σκοπόν και χωρίς να ἔχη κᾶν τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἠθικῆς ἐκτιμήσεως τῶν θυσιῶν του αὐτῶν.

Ὁ στρατιώτης ἐν πολέμῳ διεξάγει διττὸν ἀγῶνα : Τοῦτο μὲν, ἀγωνίζεται νὰ καταβάλλῃ τὸν ἀντίπαλον διὰ τῶν ὄπλων· τοῦτο δέ, παλαίει αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ, ἐντεινὼν τὰς ἠθικὰς του δυνάμεις διὰ νὰ καταπνίξῃ τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως και νὰ δειχθῇ ἀνδρικῶς ὑπερήφανος ἐκτελεστής τοῦ καθήκοντος.

Και εἶναι γνωστὸν, ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν ὄπλων ἐξαρτᾶται ἀμέσως και ἀπολύτως ἐκ τῆς τοιαύτης, ἢ τοιαύτης ἐσωτερικῆς πάλης τοῦ στρατιώτου, τὴν ὁποίαν καλοῦμεν « Ἡ θ ι κ ὸ ν τοῦ Σ τ ρ α τ ο ῦ ». Διὰ νὰ διατηρηθῇ δὲ ἀκμαῖον τὸ ἠθικὸν αὐτό, ἀπαιτεῖται ἀπαραιτήτως ἡ συνεχὴς και ἀδιάκοπος τόνωσις, ἡ ὁποία δὲν εἶναι προϊόν, τὸ ὁποῖον νὰ δύναται τις νὰ προμηθευθῇ ἐξ ἐργοστασίου, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη ἤδη, εἶναι δυνάμεις ἔχουσα ὡς πηγὴν τοὺς ὄρους και τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας διεξάγεται ὁ πόλεμος.

Ὅστις ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ διοικήσῃ μεγάλας Μονάδας ἐν πολέμῳ, και νὰ παρακολουθήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς μαχομένους μὲ τὰς συνεχεῖς και ἐνίοτε ἀνεξηγήτους, ἢ και ἐξ ἀπολύτως ἀσημάντων περιστατικῶν ἠθικὰς μεταπτώσεις τοῦ στρατιώτου, ἐκεῖνος μόνον δύναται νὰ γνωρίζῃ, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶναι πρᾶξις ἀριθμητικὴ μὲ δεδομένους σταθεροὺς συντελεστίς, ἀλλ' εἶναι πάλῃ δυνάμεων μὲ ὑλικούς και ἠθικούς παράγοντας ἀγνώστους και διαρκῶς μεταβλητούς· τὸ δὲ πρόβλημα εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον δυσκολώτερον, καθ' ὅσον μειονεκτικὴ ἡ θέσις εἰς ἣν εὐρίσκεται τις.

Ὁ Γερμανικὸς στρατός, διαρκοῦντος τοῦ Μεγάλου Παγκοσμίου Πολέμου, ἀντεμετώπισεν ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ μίαν τετραετίαν και κατέπληξε διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ και τῆς ἀντοχῆς του. Ὅταν ὅμως ἐστεῖρευσεν ἡ πηγὴ τῶν ἠθικῶν δυνάμεων και ὁ πόλεμος παρετείνετο ἄνευ σκοποῦ και ἄνευ τέρατος, ἐπῆλθεν ἡ ὑποχώρησις ἐκείνη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1918, καθ' ἣν ὁ ἴδιος αὐτὸς στρατὸς παρουσίασε τὸν πανικὸν και τὴν ἀποσύνθεσιν, τῶν ὁποίων τὴν εἰκόνα δίδει ὁ πολὺς Στρατηγὸς Λούντερτορφ γράφων : « Ἀξιόμαχα συμπαγῆ ὀργανικὰ τμήματα παρεδίδοντο εἰς μεμονωμένους πεζοὺς τοῦ

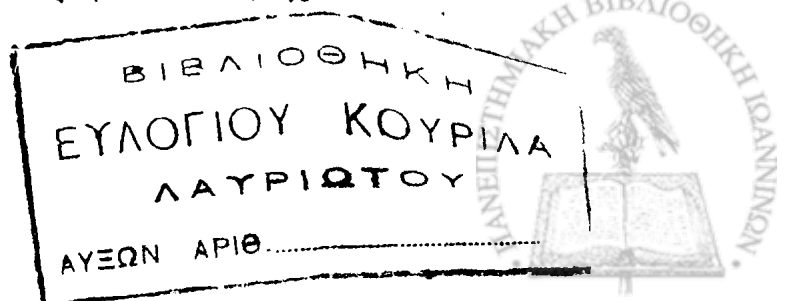
ἐχθροῦ, ἢ εἰς περιπόλους ἐξ ὀλίγων ἰππέων..... Πλειστάκις τμήματά, τινὰ πειθαρχοῦντα καὶ μεταβαίνοντα πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ πυρός, ἵνα ἐνισχύσωσι ταύτην, προεκάλουν τὰς ἰαχὰς καὶ τὰς ἀποδοκιμασίας τῶν κατὰ μάζας φευγόντων. . . . .
 . . . . . Αἱ μονάδες, αἵτινες πειθαρχοῦσαι μετέβαινον, ἵνα ἐνισχύσωσι τὴν γραμμὴν τοῦ πυρός, ἀπεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν φυγάδων προδόται, καθόσον διὰ τῆς τοιαύτης μεταβάσεώς των, συνέτεινον εἰς τὴν παράτασιν τοῦ πολέμου. Οἱ ἀξιωματικοὶ εἶχον ἀπολέσει τὴν ἐπιρροήν των παρασυρόμενοι ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων κυμάτων».

Ἐν Καπορέτῳ τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸν Ἰζόντζον, κατὰ τὸ φθινόπωρον 1917, οἱ Αὐστρογερμανοὶ συνέλαβον περὶ τὰς 300 χιλ. αἰχμαλώτων καὶ κατέλαβον ὑπὲρ τὰς 3 χιλ. τηλεβόλα, 3 χιλ. πολυβόλα καὶ τεραστίας ποσότητος ἐφοδιασμοῦ. Παρέστη ἀνάγκη, ὅπως μεταφερθῶσι συντόμως ἐντὸς τοῦ Ἰταλικοῦ ἐδάφους Γαλλικαὶ Μεραρχίαι, διὰ νὰ συγκρατήσωσι τὸν Ἰταλὸν στρατιώτην φεύγοντα:

Ἐν τῷ Μακεδονικῷ Μετώπῳ κατὰ τὸν Διασυμμαχικὸν πόλεμον (Σεπτέμβριος 1918), ἡ Ἀνωτάτη Διασυμμαχικὴ Διοίκησις εἶχε συγκεντρώσει τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών της εἰς τὸν Βουλγαρικὸν τομέα Δοβροπόλιε, Βετρένικον ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐπιτύχη ρῆγμα καὶ ἤρξατο ἰσχυροῦ κανονοβολισμοῦ ἀπὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς. Μίαν μόνον ὥραν κατόπιν, ἤτοι ἀπὸ τῆς 6ης πρωϊνῆς, ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ἀποσυντίθεται, οἱ στρατιῶται ἀπορρίπτουν τὰ ὄπλα των, καὶ λιποτακτοῦν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας των.

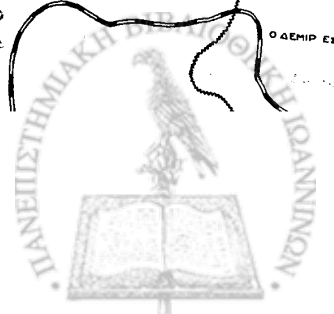
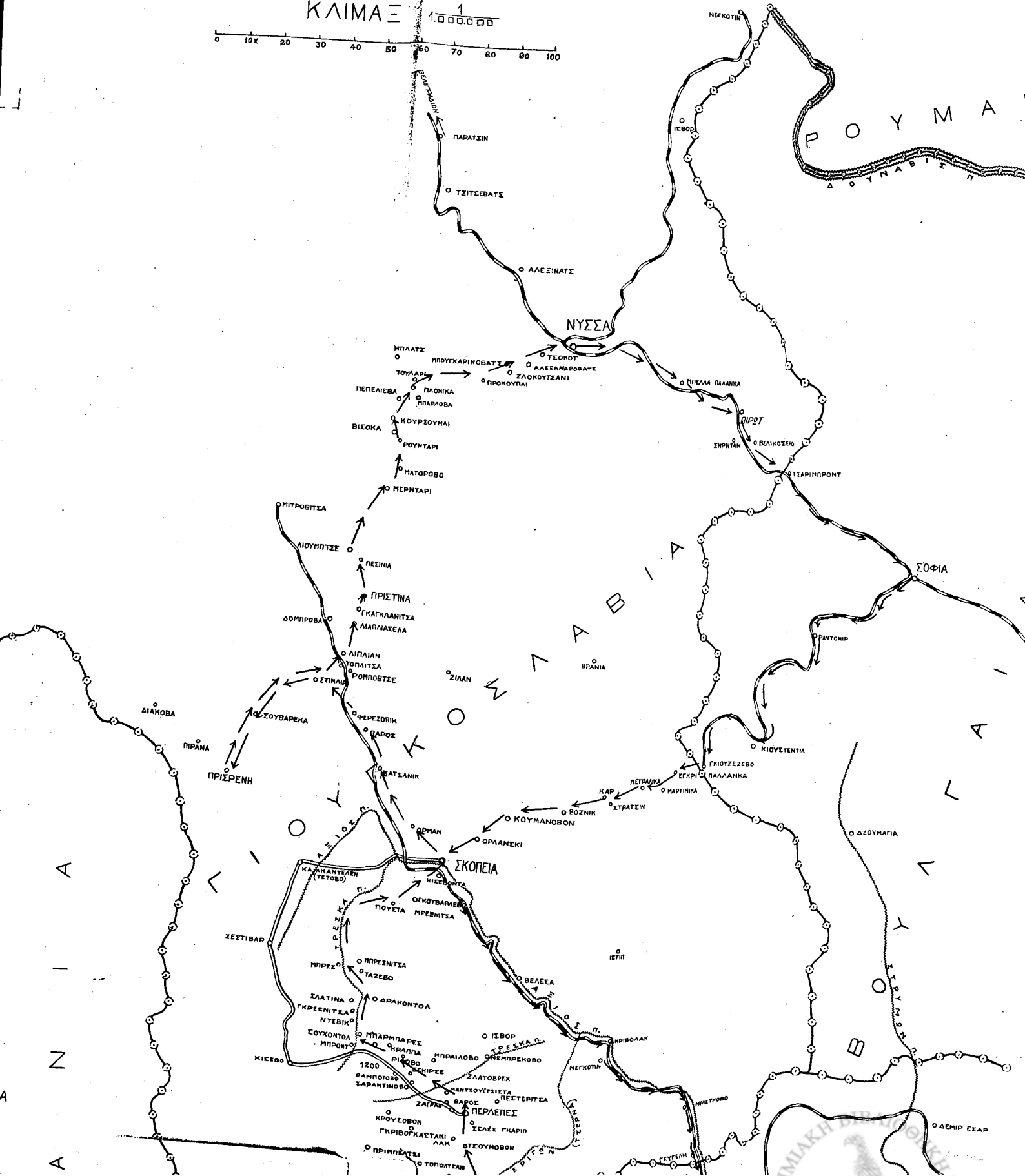
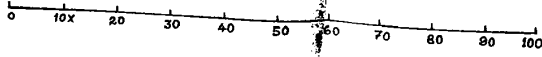
Ὁ Ναπολέων ἐξηγῶν τὴν ἄτακτον ὑποχώρησιν τῶν ἐπιλέκτων παλαιμάχων στρατευμάτων του εἰς τὸ Βατερλώ, εἶπεν, ὅτι ἔρχεται στιγμή, καθ' ἣν ὁ πανικὸς ἤμπορεῖ νὰ κυριεύσῃ τὸ πλεόν ἐμπειροπόλεμον στρατεύμα, τὸ ὁποῖον τότε μεταβάλλεται εἰς σοφρετόν.

Τὰ ἱστορικὰ ταῦτα παραδείγματα καὶ πλεῖστα ὅσα ἄλλα δύναται τις νὰ εὔρη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολέμων καταδεικνύουσιν, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπερβῇ ἀτιμωρητὴ τὸ ὄριον τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς. Ἐν πάσει δὲ περιπτώσει διδάσκουσιν, ὅτι ἡ δρασις ἐνὸς στρατοῦ εἶναι συνυφασμένη καὶ ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ μυρίων ὄσων εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν τυχαίων παραγόντων καὶ πε-

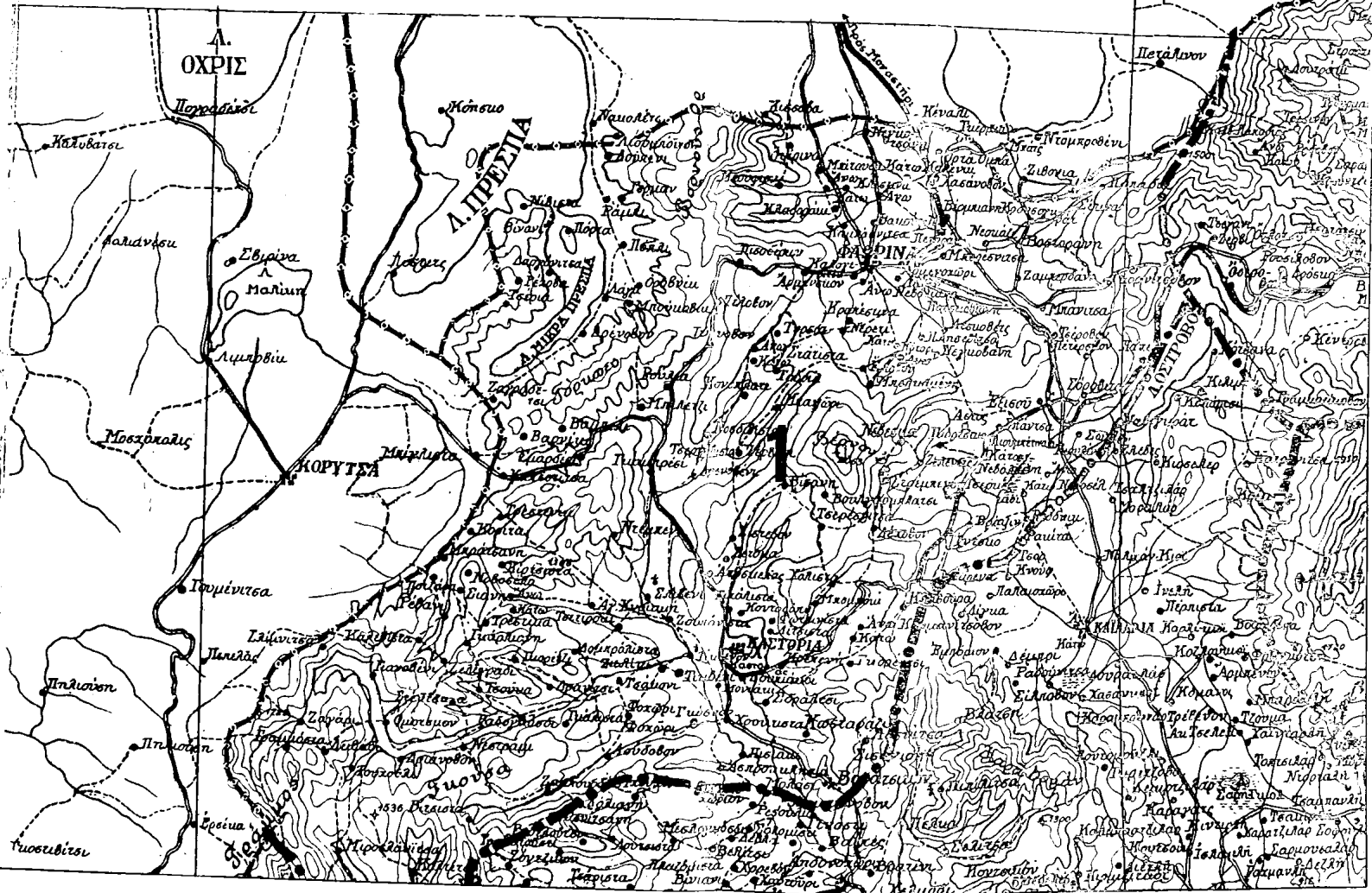
III ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΙΑΣΥΜΑΧΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ 1918

ΚΛΙΜΑΞ 1

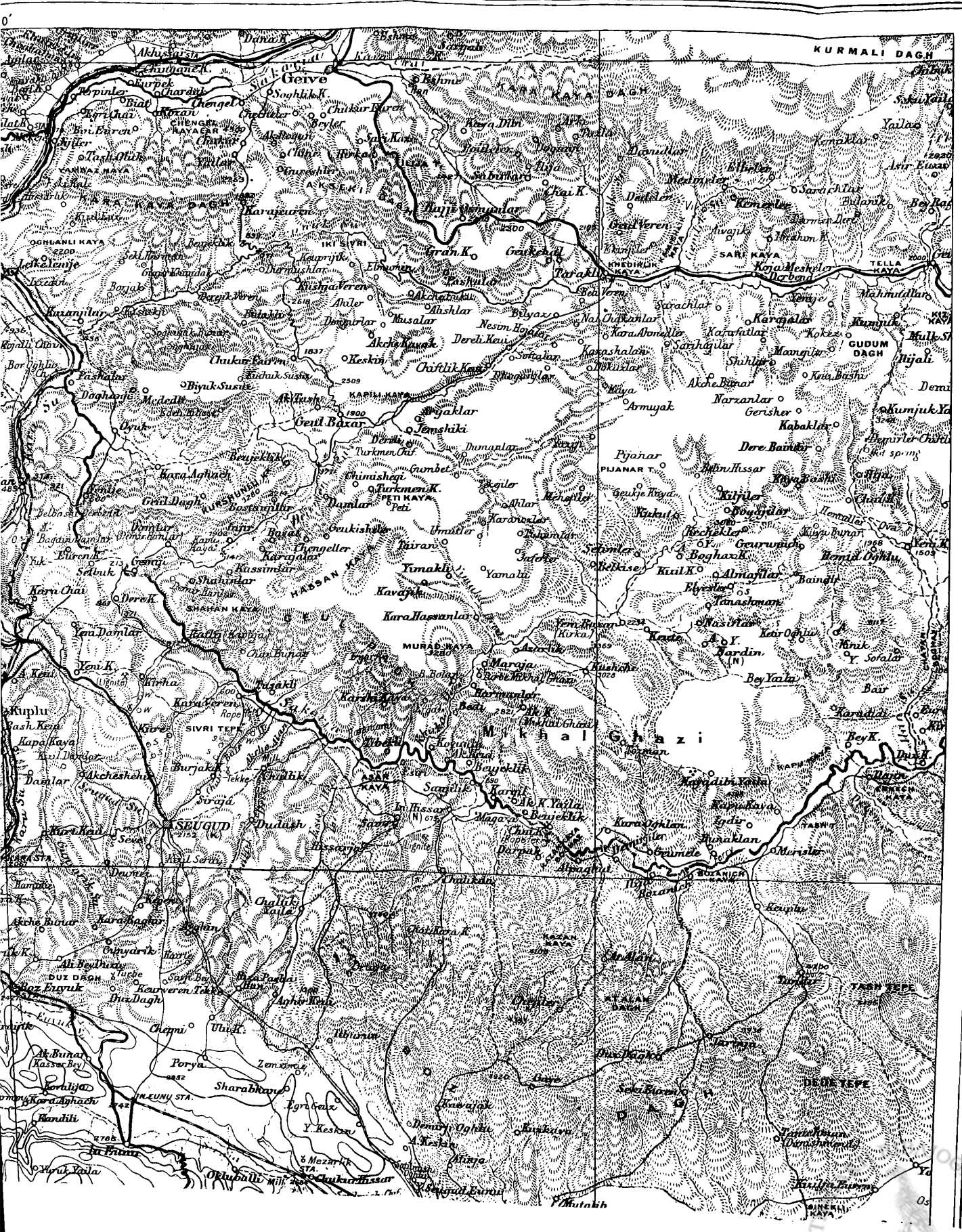

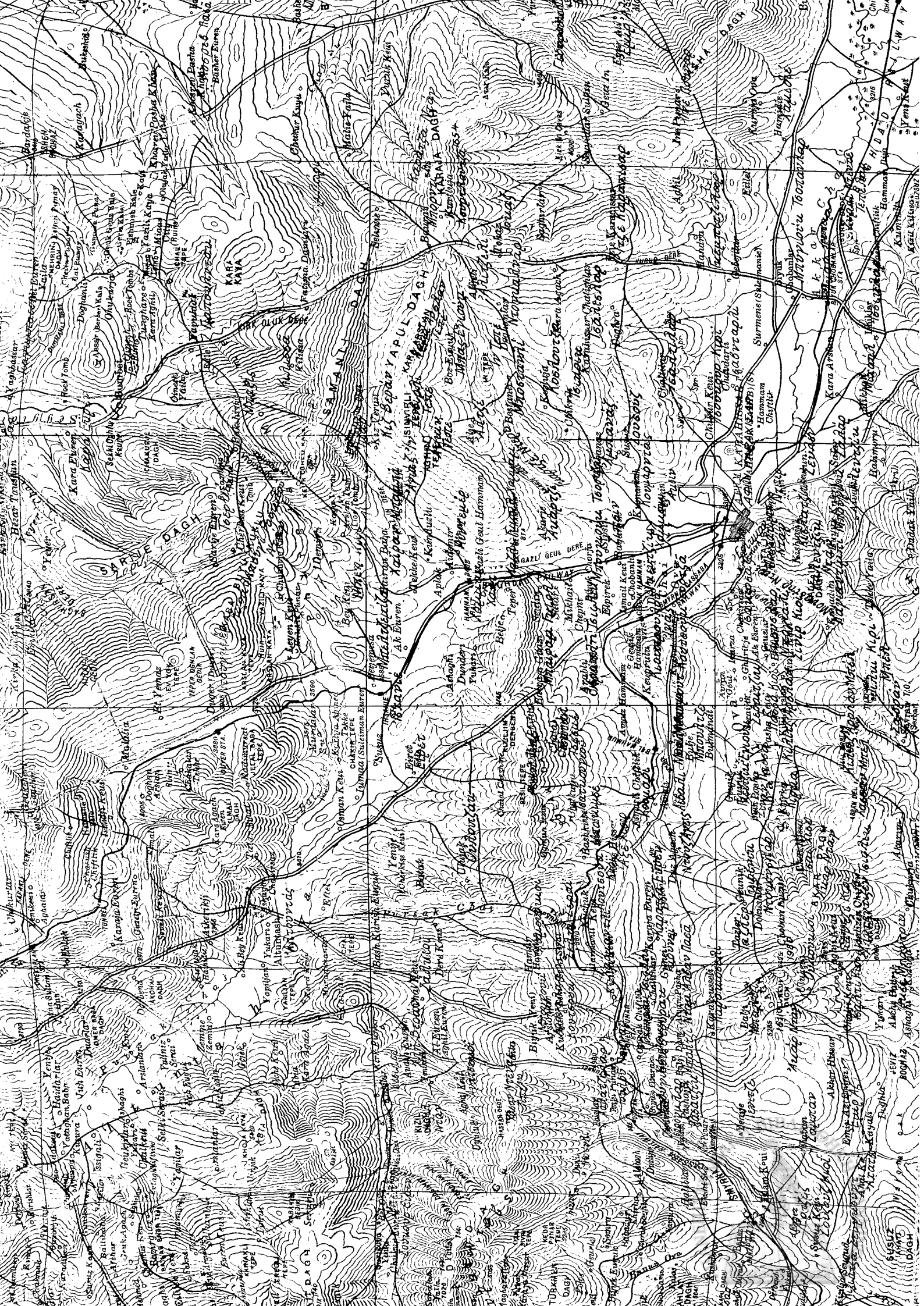
ΚΟΡΥΤΣΑ - ΦΛΩΡΙΝΑ

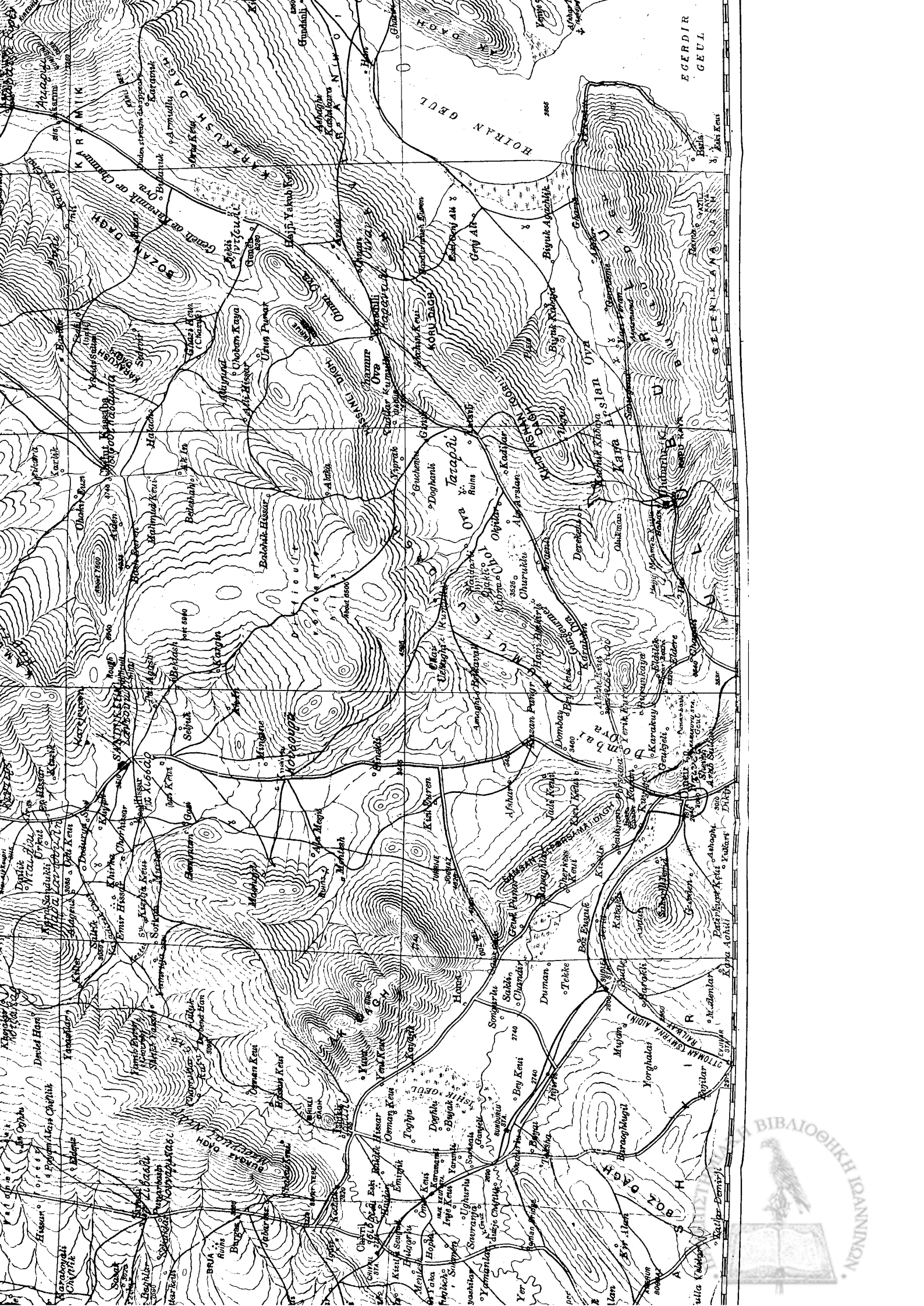

EGERDIR
GEUL

HOTAN GUL

BOZ DASH
(Central de Karabagh or Chirvan)

Tarapiti

Dombai

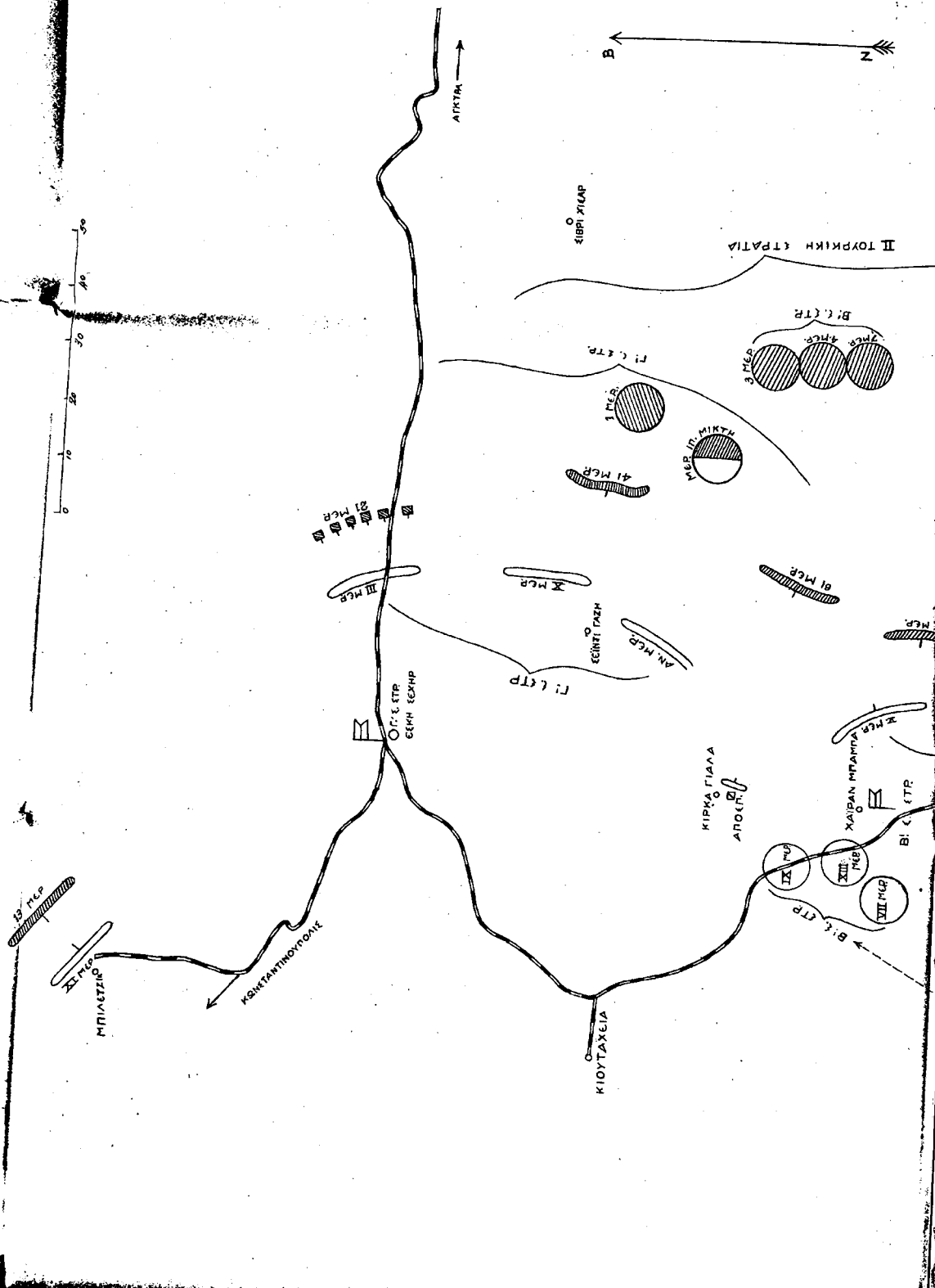
ΕΧ. 5

ΣΤΡΑΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

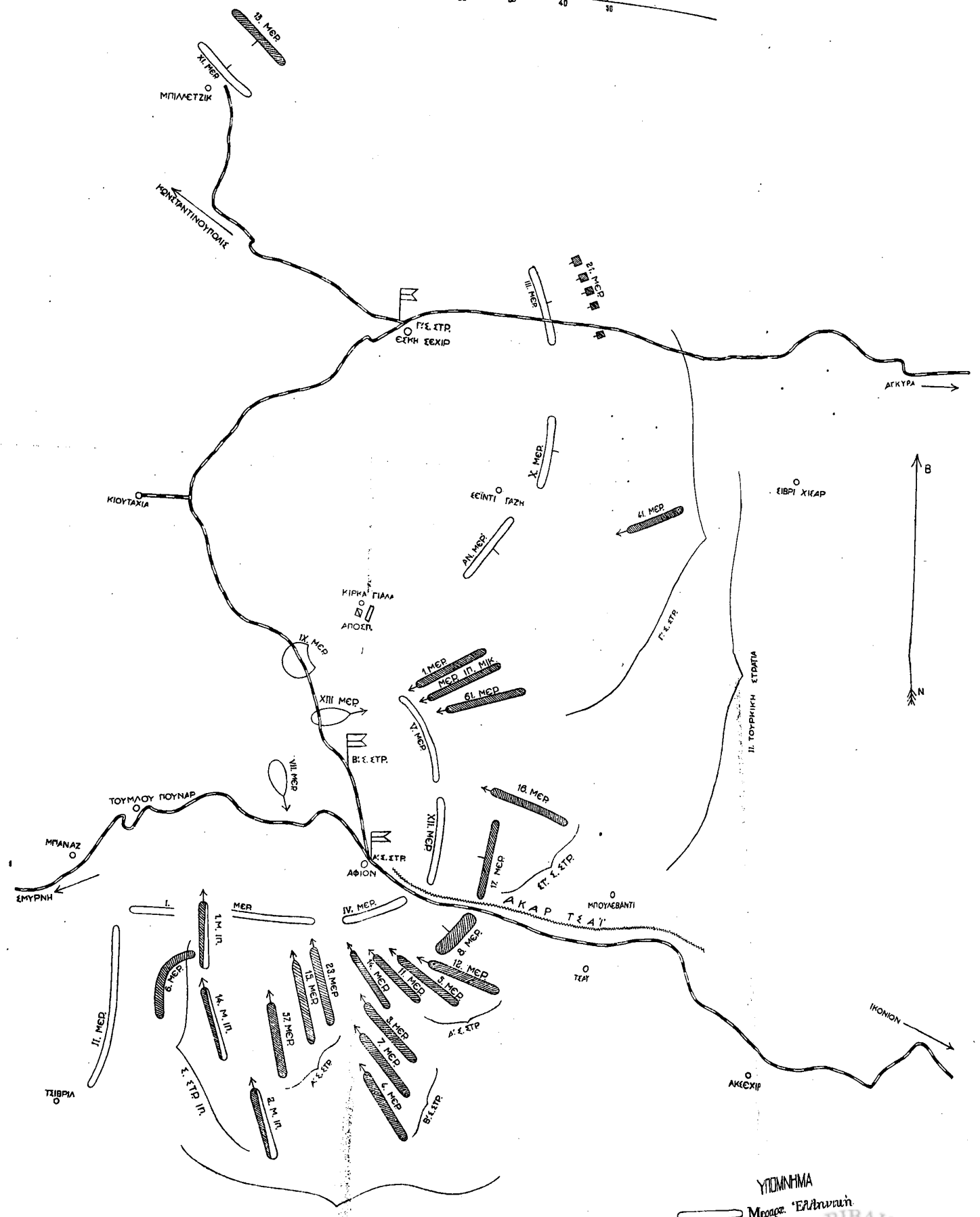
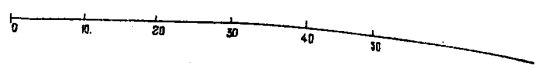
ΠΡΟ

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1922

ΚΑΙΜΑΣ 1:750.000

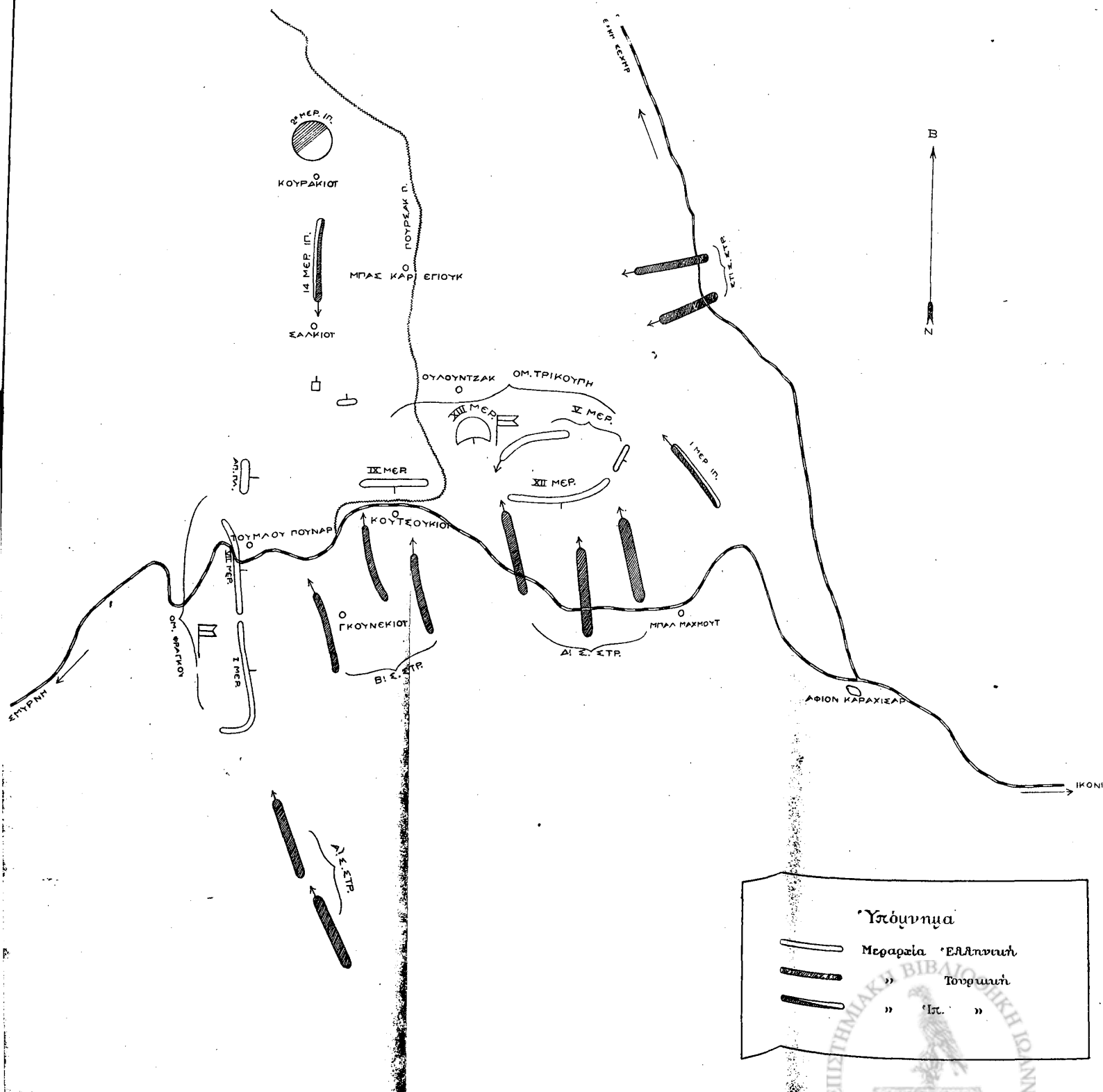
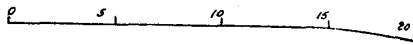

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Μεγάλες Έδαφικες
Τουρμικες
" " " "

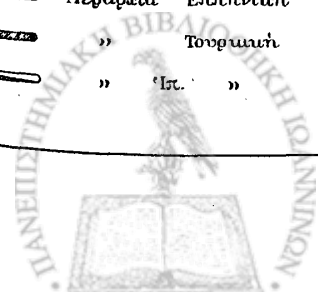
ΣΤΡΑΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ 16^{ης} ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1922 ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ ΚΑΘ' ΗΝ ΔΙΕ-
ΤΑΧΘΗ ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΦΡΑΓΚΟΥ ΑΛΛ. ΕΜΑΤΙΘΩΗ Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ

ΚΛΙΜΑΞ 1:250000

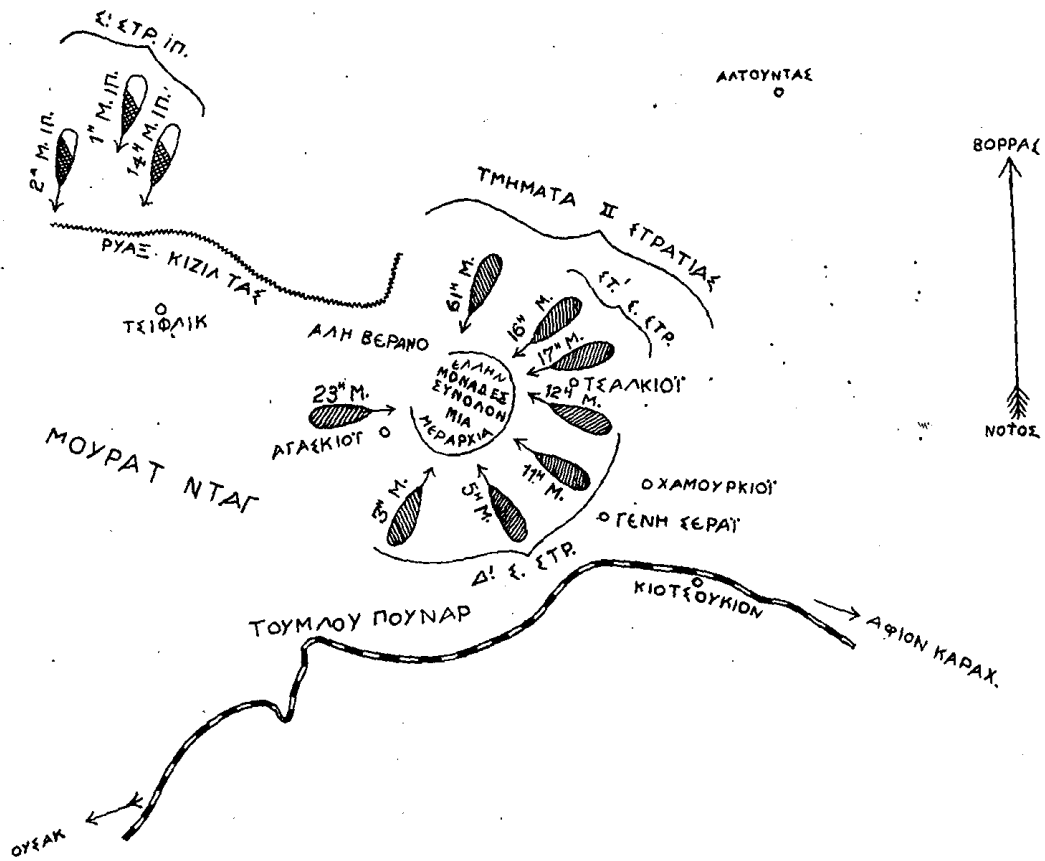

Υπόμνημα

	Μεραρχία Ἑλληνική
	» Τουρμανή
	» Ἴτα. »

ΜΑΧΗ ΑΛΗ ΒΕΡΑΝ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1922 ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΣΠΕΡΑΣ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
ΑΛΗ ΡΙΖΑ ΒΕΗ
"ΜΙΛΛΙΕΤ",
Αύγουστος 1927

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
 Τουρ. Μερ.
 Τουρ. Μερ. Ίστ.

